Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA

OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

Haziran 2022

ARAŞTIRMA EKİBİ

Prof. Dr. Fatma BIKMAZ (Yürütücü)
Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN
Arş. Gör. Dr. Ece KOÇER
Arş. Gör. Metin KARTAL

YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

REF: UNFPA/2021-0028/1

ARAŞTIRMA EKİBİ

Prof. Dr. Fatma BIKMAZ (Yürütücü)
Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN
Arş. Gör. Dr. Ece KOÇER
Arş. Gör. Metin KARTAL

2021-2022

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar 25

Önsöz 26

Teşekkür 27

Yönetici Özeti 28

1. Giriş 34
1.1. Cinsellik Eğitimi 34
1.2. Türkiye'de Kapsamlı Cinsellik Eğitimi 40
1.3. Araştırmanın Amacı 43
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 44

2. Yöntem 46
2.1. Araştırmanın Modeli 46
2.2. Analiz Kapsamına Alınan Dokümanlar 46
2.2.1. Analiz Kapsamına Alınan MEB Öğretim Programları 46
2.2.2. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitapları, Etkinlik Kitapları ya da Öğretmen Kılavuz Kitapları 48
2.3. Veri Toplama Araçları 49
2.4. Verilerin Toplaması ve Analizi 52
2.4.1. MEB Öğretim Programlarının Analizi 52
2.4.2. MEB Ders Kitaplarının, Etkinlik Kitaplarının ya da Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Analizi 54

3. Bulgular 57
3.1. Temel Kavramlarla İlgili Bulgular 57
3.1.1. İlişkiler Temel Kavramı İle İlgili Bulgular 59
3.1.2. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 104
3.1.3. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 136
3.1.4. Şiddet ve Şiddetten Korunma Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 167
3.1.5. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 204
3.1.6. İnsan Bedeni ve Gelişim Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 239
3.1.7. Cinsellik ve Cinsel Davranış Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 279
3.1.8. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Temel Kavramı ile İlgili Bulgular 297
3.2. Genel Bulgular 316

4. Sonuç ve Öneriler 324
4.1. Sonuçlar 324
4.2. Öneriler 348
Kaynakça 350
Ekler 352
EK 1. Analiz Kapsamına Alınan Öğretim Programları ve Bağlantı Adresleri 352
EK 2. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitapları, Etkinlik Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları 353

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Analiz Kapsamına Alınan MEB Öğretim Programları 47

Tablo 2. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitapları, Etkinlik Kitapları ya da Öğretmen Kılavuz Kitapların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 48

Tablo 3. Teknik Rehberde Yer Alan Temel Kavramlar, Konular ve Yaş Gruplarına Göre Öğrenme Hedeflerinin Sayıları 51

Tablo 4. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitaplarının, Etkinlik Kitaplarının ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Teknik Rehber'in Temel Kavramlarına ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 54

Tablo 5. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) 59

Tablo 6. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) 59

Tablo 7. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) 61

Tablo 8. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) 73

Tablo 9. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) 74

Tablo 10. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) 76

Tablo 11. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) 86

Tablo 12. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) 87

Tablo 13. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) 89

Tablo 14. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) 95

Tablo 15. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) 96

Tablo 16. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) 97

Tablo 17. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) 104

Tablo 18. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) 105

Tablo 19. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) 114

Tablo 20. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) 115

Tablo 21. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) 116

Tablo 22. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) 120

Tablo 23. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) 121

Tablo 24. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) 122

Tablo 25. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) 128

Tablo 26. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) 129

Tablo 27. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) 130

Tablo 28. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) **136**
Tablo 29. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **137**
Tablo 30. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **138**
Tablo 31. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) **143**
Tablo 32. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **144**
Tablo 33. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **145**
Tablo 34. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) **152**
Tablo 35 Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **153**
Tablo 36. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **154**
Tablo 37. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) **160**
Tablo 38. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **161**
Tablo 39. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **162**
Tablo 40. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) **167**
Tablo 41. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **167**
Tablo 42. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **169**
Tablo 43. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) **177**
Tablo 44. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **178**
Tablo 45. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **179**
Tablo 46. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) **190**
Tablo 47. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **191**
Tablo 48. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **192**
Tablo 49. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) **196**
Tablo 50. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **197**
Tablo 51. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **198**
Tablo 52. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) **204**
Tablo 53. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **205**

Tablo 54. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **206**
Tablo 55. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) **214**
Tablo 56. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **215**
Tablo 57. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **217**
Tablo 58. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) **223**
Tablo 59. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **224**
Tablo 60. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **226**
Tablo 61. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) **231**
Tablo 62. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **232**
Tablo 63. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **233**
Tablo 64. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) **239**
Tablo 65. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **239**
Tablo 66. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **241**
Tablo 67. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) **247**
Tablo 68. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **247**
Tablo 69. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **249**
Tablo 70. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) **262**
Tablo 71. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **262**
Tablo 72. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **264**
Tablo 73. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) **271**
Tablo 74. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **272**
Tablo 75. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **273**
Tablo 76. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) **279**
Tablo 77. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **279**
Tablo 78. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **280**
Tablo 79. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) **282**
Tablo 80. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **282**

Tablo 81. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **283**
Tablo 82. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) **286**
Tablo 83. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **286**
Tablo 84. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **287**
Tablo 85. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) **291**
Tablo 86. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **292**
Tablo 87. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **292**
Tablo 88. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş) **297**
Tablo 89. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **297**
Tablo 90. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş) **298**
Tablo 91. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş) **301**
Tablo 92. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **302**
Tablo 93. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş) **303**
Tablo 94. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş) **306**
Tablo 95. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **306**
Tablo 96. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş) **307**
Tablo 97. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş) **311**
Tablo 98. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **311**
Tablo 99. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunmayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş) **312**

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. İlişkiler Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 2. İlişkiler Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 3. İlişkiler Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 4. İlişkiler Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 5. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 6. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı
Grafik 7. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 8. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 9. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 10. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 11. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 12. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri için MEB Öğretim Programlarında Karşlığı Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı
Grafik 13. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 14. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 15. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 16. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri İle İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 17. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 18. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı
Grafik 19. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 20. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 21. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 22. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 23. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 24. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri için MEB Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Grafik 25. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 26. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 27. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 28. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 29. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 30. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı
Grafik 31. İnsan Bedeni ve Gelişim Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 32. İnsan Bedeni ve Gelişim Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 33. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 34. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 35. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 36. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı
Grafik 37. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 38. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 39. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 40. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 41. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 42. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı
Grafik 43. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)
Grafik 44. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)
Grafik 45. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)
Grafik 46. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)
Grafik 47. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 48. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grafik 49. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 50. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Tam Olarak Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 51. Teknik Rehber'deki Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Tam Olarak Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı
Grafik 52. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Kısmen Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 53. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Kısmen Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı
Grafik 54. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Hiç Karşılığı Olmayan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
Grafik 55. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Hiç Karşılığı Olmayan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı
Grafik 56. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Tam ve Kısmen Karşılığı Olanlar ile Hiç Karşılığı olmayan Öğrenme Hedeflerinin Oranları
Grafik 57. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Öğrenme Hedeflerinin İlişkilendirildiği MEB Ders Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı
Grafik 58. Teknik Rehber'in Temel Kavramlarının Öğrenme Hedefleriyle İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kapsamlı Cinsellik Eğitiminin Özellikleri (UNESCO, 2018)
Şekil 2. Araştırmada İzlenen Temel Aşamalar
Şekil 3. Teknik Rehber'in Yapısı
Şekil 4. Teknik Rehber'in Yapısına Bir Örnek
Şekil 5. Hayat Bilgisi Dersinin Kazanımları İçin Kullanılan Kod Sistemi
Şekil 6. Sınıf Rehberlik Programının Kazanımları İçin Kullanılan Kod Sistemi
Şekil 7. İlişkiler Temel Kavramı Aileler Konusunun Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Kazanımlar ve Ait Olduğu Dersleri Gösteren Bir Kodlama Örneği

METİN KUTUSU LİSTESİ / DİZİNİ

Metin Kutusu 1: Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 2: Aileler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 3: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 4: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 5: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 6: Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 7: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 8: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 9: Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlar
Metin Kutusu 10: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 11: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 12: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 13: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 14: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 15: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 16: Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 17: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 18: Aileler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen İngilizce Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 19: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Müzik Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 20: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkili Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 21: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Görsel Sanatlar Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 22: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Görsel Sanatlar Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 23: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programının kazanımları
Metin Kutusu 24: İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programının kazanımları
Metin Kutusu 25: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programının kazanımları
Metin Kutusu 26: İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ve Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 27: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 28: İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 29: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 30: İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 31: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımı
Metin Kutusu 32: Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 33: İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 34: Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 35: İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 36: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 37: Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 38: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 39: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 40: Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 41: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 42: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 43: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programı kazanımı
Metin Kutusu 44: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 45: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımı
Metin Kutusu 46: Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımı
Metin Kutusu 47: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 48: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 49: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Yabacı Dil-İngilizce Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 50: Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 51: Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 52: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 53: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 54: Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 55: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımı
Metin Kutusu 56: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımı
Metin Kutusu 57: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Bilişim, Teknoloji ve Yazılım Öğretim Programı kazanımları
Metin Kutusu 58: Şiddet konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 59: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 60: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 61: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programı kazanımı

Metin Kutusu 62: Şiddet konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 63: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 64: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı kazanımları

Metin Kutusu 65: Şiddet konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı

Metin Kutusu 66: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 67: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 68: Karar Verme konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 69: İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 70: Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 71: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 72: Karar Verme konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 73: İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 74: Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 75: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 76: Karar Verme konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı

Metin Kutusu 77: Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 78: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı

Metin Kutusu 79: Üreme konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 80: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 81: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 82: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımı

Metin Kutusu 83: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımları

Metin Kutusu 84: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 85: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 86: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı

Metin Kutusu 87: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar

Metin Kutusu 88: Üreme konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar

Metin Kutusu 89: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar

Metin Kutusu 90: Beden İmajı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımı

Metin Kutusu 91: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı

Metin Kutusu 92: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları

Metin Kutusu 93: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 94: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. Sınıf kazanımı
Metin Kutusu 95: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımları
Metin Kutusu 96: Beden İmajı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımı
Metin Kutusu 97: Ergenlik konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 98: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 99: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Görsel Sanatlar dersi programı kazanımları
Metin Kutusu 100: Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 101: Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü ile Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 102: Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 103: Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü kazanımları
Metin Kutusu 104: Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı
Metin Kutusu 105: HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun kazanımları
Metin Kutusu 106: Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları
Metin Kutusu 107: HIV ve diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımlar
Metin Kutusu 108: Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı

GÖRSEL LİSTESİ / DİZİNİ

Görsel 1: Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi); Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan 3. Sınıf HB ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 2: Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi); Arkadaşlıkların (güven, paylaşım, saygı, destek, empati, dayanışma gibi) temel bileşenlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum); Sağlıklı arkadaşlıklar geliştirebilme ve sürdürebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 3: Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi), Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum), Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi), Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 4: Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 5: Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 6: Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 7: Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 8: Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 9: Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 10: Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 11: Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 12: Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 13: Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 14: Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 15: Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 16: Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi);

Arkadaşlığını ve sevgisini bir başkasına ifade etmenin çeşitli biçimleri olduğunu fark edebilme (tutum); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 17: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme"; "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 18: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme"; "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 19: "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 20: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 21: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 22: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 23: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnek

Görsel 24: Ebeveynler/veliler ile çocuklar arasında yaygın olarak ortaya çıkan çatışma ve yanlış anlamaları sayabilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma veya yanlış anlamalar için çözüm yollarını tarif edebilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların ergenlik döneminde yaygın ve genellikle çözüme kavuşturulabilir olduğunu kabullenebilme (tutum); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların çözüme kavuşturulabilmesi için stratejiler uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 25: Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 26: Arkadaşlarının, davranışlarını olumlu ve olumsuz olarak etkileyebildiğini kabul edebilme (tutum); Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri); Farklı ilişki biçimlerine ilişkin duyguları yönetme yolları gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 27: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 28: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 29: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 30: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 31: Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 32: Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 33: Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 34: İlişkilerdeki zorlukların, çocukların iyi olma halini etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 35: Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 36: Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 37: Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 38: Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 39: Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 40: Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 41: İnsan haklarını tanımlayabilme (bilgi); İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 42: İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum); İnsanların haklarını desteklediğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 43: Kendilerini, hissettiklerini ve bedenlerini anlamalarına yardımcı olan (aileler, başka bireyler, akranları, topluluklar, medya ve sosyal medya gibi) bilgi kaynaklarını sıralayabilme (bilgi); Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 44: Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 45: Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 46: "Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 47: "Toplumda, insan hakkı ihlallerine karşı savunmasız durumda bazı insanların olduğunu anlayabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 48: Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 49: Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 50: "Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 51: "Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 52: Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin başkalarının haklarını etkileme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 53: Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 54: Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 55: İnsan hakları tanımını ve herkes için geçerli olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendisinin faydalandığı haklar üzerinde düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 56: Cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin kendi değerleriyle örtüşen ve örtüşmeyen davranışlar arasında kıyaslama yapabilme (bilgi); Kendi değerlerinin cinsel davranışlarını yönlendirebileceğini kabul edebilme (tutum); Kendi değerleriyle örtüşen cinsel davranışlar benimseyebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 57: Arkadaşlar arasında, ailede, okulda ve kendi topluluğunda insan haklarını savunmanın yollarını arayabilme (bilgi)

öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 58: İnsanların cinsiyetlerinden dolayı adaletsiz ve eşitsiz muameleyle karşılaşabilme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum); Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 59: Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum); Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 60: Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 61: Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 62: Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 63: Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 64: Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 65: Toplumsal cinsiyet rollerinin, sosyal normlar, kültürel normlar ve dini inanışlardan etkilenme biçimlerini tanımlayabilme; Birçok faktörün toplumsal cinsiyet rollerini etkilediğini kavrayabilme öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 66: Kendi cinsiyet kimliğini kabullenebilme ve başkalarının cinsiyet kimliğine saygı gösterebilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 67: TCTŞ'nin örneklerini sıralayabilme (örneğin, zorbalık, cinsel taciz, psikolojik şiddet, aile içi şiddet, tecavüz, genital sakatlama, EYZE, homofobik şiddet gibi) ve TCTŞ'nin uygulanabildiği okul, ev, kamusal alan ya da internet gibi alanları tespit edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 68: Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilmek (tutum); Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 69: Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilmek (tutum); Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 70: Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 71: Toplumun erkekleri, kadınları, farkı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi); Tüm insanlara eşit muamele etmenin önemini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 72: Toplumun erkekleri, kadınları, farkı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi); Tüm insanlara eşit muamele etmenin önemini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 73: Toplumsal cinsiyet normlarına uymayan insanlara karşı önyargılı davranışların, onların karar verme biçimlerini, hatta sağlıklarını olumsuz etkileyebildiğinin farkında olabilme (tutum); Toplumsal cinsiyet rollerinin; cinsel davranışlar, korunma araçlarının kullanımı ve hayat planlamasına ilişkin karar vermeyi hangi biçimlerde etkilediğini sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 74: Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 75: Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 76: Kamusal ve özel alanda ve hatta internet ortamındaki insan hakları ihlallerine karşı bir duruş sergilemenin

önemini anlayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 77: Zorbalığın ve şiddetin yanlış olduğunu ve uygulayan kişi bir aile bireyi ya da başka bir yetişkin de olsa, hiçbir zaman maruz bırakılanın hatası olmadığını kavrayabilme (tutum); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Çocuk istismarının çocuk haklarının ihlali olduğunu ve failin bir yetişkin, bilinen ve güven duyulan bir kimse veya bir aile bireyi olduğu durumlar da dahil, hiçbir zaman maruz kalanın suçu olmadığını kavrayabilme (tutum); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 78: Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 79: Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 80: Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 81: Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 82: Alay etme, zorbalık ve şiddeti tanımlayabilme (bilgi); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen ders kitabından örnekler

Görsel 83: Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanabilecek şiddet biçimlerini tanıyabilme (örneğin, fiziksel zarar vermek, kötü ifadeler kullanmak veya partnerini bir şey yapmaya zorlamak gibi) (bilgi); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen ders kitabından örnekler

Görsel 84: İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Görsel 85: İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Görsel 86: İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Görsel 87: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme

(tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Görsel 88: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalarından örnekler

Görsel 89: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme(tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Görsel 90: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Görsel 91: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 92: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 93: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 94: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 95: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 96: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 97: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 98: Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 99: Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi); Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 100: Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 101: Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 102: Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları ve cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 103: Sosyal medyayı güvenli, yasal ve saygı çerçevesinde kullanabilmeye yönelik stratejilerin değerlendirilmesini yapabilme (bilgi); Sosyal medya kullanımının birçok faydasının olduğunu ancak aynı zamanda güvenli olmayan durumlar ve yasa ihlalleri de yaratabildiğini kavrayabilme (tutum); Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 104: Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 105: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 106: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 107: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve

mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 108: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 109: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri); Toplumsal cinsiyet rollerinin insanlar arasındaki ilişkileri etkileyebileceğini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 110: Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 111: Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 112: Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar vermenin öğrenilebilen bir beceri olduğunu kavrayabilme (tutum); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Karar verme konusunda yardım alabileceği bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri); Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi); Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 113: Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi); Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 114: Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 115: Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal normların yanı sıra, akran etkisinin cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları üzerinde; toplumsal cinsiyet normlarının, toplumsal normların ve akranlarının etkisinin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 116: Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 117: Cinsellikle ilgili kararları ve cinsel davranışları olumsuz etkileyen akran baskıları karşısında kararlı olmanın ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); Cinsel kararlar ve davranışları üzerindeki olumsuz akran etkisine karşı çıkma kararlılığını gösterebilme (tutum); Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Görsel 118: Gençlerin cinsellikle ilgili aldığı, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal normlar veya olumsuz akran baskısından etkilenen ve etkilenmeyen kararları tanımlayan senaryolar arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alabilmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörleri değerlendirebilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alma konusunda istekli olabilme (tutum); Cinsel karar alma üzerindeki olumsuz toplumsal cinsiyet normlarına ve sosyal normlara, akran etkisine karşı çıkabilen tutumlar sergileyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Görsel 119: Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

Görsel 120: Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

Görsel 121: Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

Görsel 122: Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi); Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabından örnekler

Görsel 123: Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders

kitabından örnekler
Görsel 124: Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabından örnekler
Görsel 125: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 126: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 127: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 127: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 128: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 129: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 130: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 131: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 132: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 133: Kişisel hijyen ve temizlik uygulamalarını tanımlayabilme (bilgi); Kişisel hijyenin öneminin farkında olabilme (tutum); Hijyen anlayışını, büyüme çağında sağlığını korumaya yönelik bireysel planının bir parçası olarak uygulayabilme (beceri); Hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara nasıl erişebileceğini, bunları nasıl kullanıldığını ve ne şekilde çöpe atıldığını tarif edebilme (bilgi); Tüm kız çocuklarının hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara, temiz suya ve özel olarak kullanabilecekleri bir tuvalet ortamına erişiminin önemli olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 134: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kız çocuklarının menstürasyon esnasında yaşadığı utanma ve korku duygusunu azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğini akılda tutabilme (bilgi); Çocukların yaşayabileceği fiziksel belirtileri ve hisleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 135: Genç erkeklerin, uyarılma sonucu veya herhangi bir neden olmaksızın ereksiyon yaşayabildiklerini ve bunun normal bir şey olduğunu anlayabilme (bilgi); Bazı ergenlerin, uyku esnasında uyarılma ve sıvı salgılama yaşayabildiğini, bunun ıslak rüya olarak adlandırıldığını ve normal olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Ereksiyon, ıslak rüya ve diğer türden cinsel uyarılmaları yaşamanın ergenlikte normal olduğunu kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler
Görsel 136: Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 137: Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 138: Vücudun üremeyle ilgili temel fonksiyonlarını açıklayabilme (örneğin; adet döngüsü, sperm üretimi ve sperm boşaltımı gibi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 139: Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi); Bir kimsenin bedensel görünüşünün, başkalarının ona karşı hislerini ve davranışlarını ne şekilde etkilediğini tarif edebilme ve bu durumun kız ve oğlan çocukları için farklarını kıyaslayabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 140: Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 141: İnsanları dış görünüşlerini değiştirmek istemeye iten toplumsal cinsiyet temelli güzellik standartlarını eleştirel olarak değerlendirebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 142: Beden imgesiyle mücadele eden insanlara destek olan hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 143: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 144: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler
Görsel 145: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 146: Belli başlı kültürel ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve bu yargıların insanların beden imajlarını ve ilişkilerini nasıl etkileyebileceğini analiz edebilme (bilgi); Bedenin görünümüyle ilgili gerçek olmayan standartların zararlı olabileceğinin farkında olabilme (tutum); Kendi beden imajı ve bu imajın kendine güveni, cinsellikle ilgili karar vermeyi ve cinsel davranışları nasıl etkileyebileceği üzerine düşünebilme (beceri); Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

Görsel 147: Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

Görsel 148: Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabından örnekler

Görsel 149: Birinin ona kötü bir biçimde dokunması halinde ne yapacağını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 150: Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri); Cinselliği merak etmenin ve cinsellikle ilgili sorular sormanın doğal bir şey olduğunu kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 151: Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum); Cinsellikle ilgili bilinçli kararlar almanın (örneğin; cinsel anlamda aktif olup olmama ve kiminle ve ne zaman aktif olacağı konusunda bilgili ve kendine güvenli olmanın) kendi sağlığı ve iyi olma hali için önemli olduğunu anlayabilme (tutum); Bir şey karşılığında cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 152: "Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 153: Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 154: İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 155: İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 156: Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 157: Daha güvenli cinsellik konusunda ısrar edebilme ve güvenli olmayan cinsel pratikleri reddedebilme becerilerini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 158: "CYBE'lerin (cinsel yolla bulaşma, gebelikte bulaşma, doğum ve emzirme esnasında bulaşma, kan verme sırasında, şırınga, iğne veya diğer sivri uçlu araçların ortak kullanımıyla bulaşma vb.,) farklı bulaşma biçimlerini tarif edebilme (bilgi)"; "Cinsel yolla bulaşan HIV ve diğer CYBE'den korunmanın en etkin yolunun cinsel ilişkiyi ertelemek olduğunu açıklayabilme (bilgi)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 159: Okuldayken gebe kalan ergenlik çağındaki bir genç kızın okuldan atılması veya uzaklaştırılmasının bir insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇSAP	: Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
AIDS	: Edinilmiş Bağışıklık Yetmezlik Sendromu
AİİT	: T.C Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
BEO	: Beden Eğitimi ve Oyun
BES	: Beden Eğitimi ve Spor
BİTAV	: Bilimsel ve Teknik Araştırma Vakfı
BM	: Birleşmiş Milletler
BTY	: Bilişim Teknolojileri ve Yazılım
BZgA	: Federal Center for Health Education
CYBE	: Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
CREA	: Creating Resources for Empoverment in Action
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
EYZE	: Erken Yaşta Zorla Evlilikler
HB	: Hayat Bilgisi
HIV	: İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü
HKÖH	: Öğretim Programlarında Hiç Karşılığı Olmayan Öğrenme Hedefi Sayısı
FB	: Fen Bilimleri
GS	: Görsel Sanatlar
ICPD	: International Conference on Population and Development / Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı
IPPF	: Uluslararası Planlı Ebeveynlik Federasyonu
İHYD	: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
İKS	: İlişkili Kazanım Sayısı
İTA	: T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük
KKÖH	: Öğretim Programlarında Kısmen Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayısı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Mü.	: Müzik
NGTS	: National Guidelines Task Force
OÖ	: Okul Öncesi
OZEV	: Türkiye Engelliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı
ÖHS	: Öğrenme Hedefi Sayısı
PEP	: Temas Sonrası Profilaksi
PrEP	: Temas Öncesi Profilaksi
SB	: Sosyal Bilgiler
SBTK	: Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü
SIECUS	: Sexuality Information and Education Council of the United States
SRP	: Sınıf Rehberlik Programı
TAPV	: Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı
TCTŞ	: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet
TDE	: Türk Dili ve Edebiyatı
TG	: Trafik Güvenliği
TKÖH	: Öğretim Programlarında Tam Olarak Karşılık Bulunan Öğrenme Hedefi Sayısı
UNAIDS	: Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
UNDP	: United Nations Development Program/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
UNFPA	: United Nations Population Fund/ Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
UNWomen	: United Nations Women/ Birleşmiş Milletler Kadın Birimi
WAS	: World Association for Sexual Health / Dünya Cinsel Sağlık Derneği
WHO	: World Health Organization/Dünya Sağlık Örgütü
YD	: Yabancı Dil
ZOR-CSUS	: Zorlananlar (Engelliler) için Cinsel Sağlık / Üreme Sağlığı Projesi

ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından ilk olarak 2009 yılında yayımlanan ve 2018 yılında revize edilen 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'; cinsellik ve ilişkiler konusunda olumlu bir bakış açısıyla birlikte gençlerin yararını gözeterek yapılandırılmış bir öğrenme süreci önerilmektedir. Bunu gerçekleştirmek amacıyla da Teknik Rehber'de yaşa uygun olarak yapılandırılmış kapsamlı cinsellik eğitiminin öğrenme hedefleri; eşit derecede önemli, birbirlerini güçlendiren ve bir arada öğretilmesi amaçlanan sekiz temel kavram altında sınıflandırılarak verilmiştir. Bu temel kavramlar, (1) İlişkiler, (2) Değerler, haklar, kültür ve cinsellik, (3) Toplumsal cinsiyeti anlamak, (4) Şiddet ve şiddetten korunma, (5) Sağlık ve iyi olma becerileri, (6) İnsan bedeni ve gelişim, (7) Cinsellik ve cinsel davranış, (8) Cinsel sağlık ve üreme sağlığı şeklindedir.

Teknik Rehber ile etkin cinsellik eğitim programlarının temel bileşenleri ana hatlarıyla tarif edilerek gençlerin iyi ve sağlıklı oluşunu destekleyecek kapsamlı bir eğitim programı tasarlayabilmek için ulusal düzeyde yapılacak düzenlemelere fırsat sunulmaktadır. Bu bağlamda ulusal eğitim programlarının bu çerçeve programla ne ölçüde uyuştuğu ve eksik kalan alanların belirlenmesi, programların geliştirilmesi ve güncellenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma ile okul öncesinden 12. sınıfa kadar örgün eğitim kurumlarında uygulanan resmi öğretim programlarını ve ders kitaplarını UNESCO (2018) hazırladığı 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'e göre analiz ederek, yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitiminde ihtiyaç duyulan eğitim alanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Belirlenen amaca ulaşmak için Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) öğretim programlarındaki mevcut durumu ve Teknik Rehber'de yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan MEB kazanımlarının MEB ders kitaplarında nasıl ele alındığını belirlemek için dokümanlar analiz edilmiştir.

Kapsamlı cinsellik eğitimi alanında okul öncesinden ortaöğretime kadar boylamsal olarak inceleyen kapsamlı ilk çalışma olması açısından öne çıkan bu çalışmanın sonraki araştırmalara kaynaklık etmesi ve sunduğu genel bakış açısıyla ortaya konulan durum tespiti sayesinde ileride yapılacak çalışmalara yol göstermesi beklenmektedir. Bu bağlamda, kurumların yol haritası çizmesine kaynaklık etmesi düşünülen çalışmanın, öğretmenlere, sağlık eğitimcilerine, gelişim uzmanlarına, cinsellik ve üreme hakkı savunucularına, gençlik önderlerine ve ilgi duyan araştırmacılara kaynaklık etmesi öngörülmektedir. Çalışmanın kapsamlı cinsellik eğitimine yönelik geliştirilecek politika ve uygulamalara temel oluşturması dileğiyle...

Prof. Dr. Fatma BIKMAZ
Proje Yürütücüsü

TEŞEKKÜR

TAP Vakfı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi iş birliği ile ülkemizdeki ergenlerin ve gençlerin iyilik halini desteklemek amacıyla kapsamlı cinsellik eğitiminin önemini vurguluyor, bir temel hak olarak bilgiye erişimin sağlanması için öğretmenleri ve ebeveynleri güçlendiriyoruz. Ergenler ve gençler her gün cinsellik ve toplumsal cinsiyet hakkında bir dizi çelişkili ve kafa karıştırıcı mesaj alıyorlar. Biz, kapsamlı ve nitelikli müfredat-temelli cinsel eğitim programlarının, tüm çocukların ve gençlerin bu mesajlar arasında yolunu bulmasına; sorumluluk sahibi yurttaşlığın yanı sıra kendileri, ilişkileri ve sağlıkları hakkında doğru davranışlar geliştirmesine yardımcı olacağına inanıyoruz.

TAP Vakfı'nın on beş yılı aşkın süredir devam eden cinsel sağlık eğitim programı ulaştığı ergen ve gençlerin cinsel gelişim süreçlerini destekliyor, doğru sağlık davranışları kazandırıyor ve onları bugün ve gelecekte bilinçli kararlar vermeye teşvik ediyor. Alandaki gözlem ve deneyimlerimiz bize, cinsel sağlık eğitiminde atılan adımlara ne denli ihtiyaç olduğunu, bilgi eksikliklerinin yol açtığı bireysel ve toplumsal sorunlarla baş etmenin zorluğunu ve çözümün ergenleri, gençleri, öğretmenleri ve ebeveynleri doğru ve kapsamlı bilgiyle güçlendirmekten geçtiğini gösteriyor.

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından ilk olarak 2009 yılında yayımlanan ve 2018 yılında revize edilen 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'; kapsamlı cinsellik eğitimi konusunda küresel ölçekte biriken deneyimin ışığında, yaş gruplarının gelişim özellikleri dikkate alınarak, kanıta dayalı ve disiplinler arası iş birliği ile hazırlanan bir kılavuz. Gerçekleştirdiğimiz araştırma bu rehberde tanımlanan temel kavramlar, konu başlıkları ve öğrenme hedeflerini referans aldı. Bu nedenle kapsamlı cinsellik eğitimi konusunda geliştirilecek politika ve uygulamalar için temel bir çerçeve sunan bu rehbere katkıda bulunan tüm kurum ve uzmanlara alana sağladıkları katkı için müteşekkiriz.

" YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ" başlığını taşıyan bu araştırma, araştırma ekibinin uzun ve titiz çalışmasıyla gerçekleşti. Araştırma süreci, araştırma ekibinin de kararlı ve adanmış desteğiyle, yola çıktığımız noktadan daha derin ve kapsayıcı bir yaklaşıma evrildi. Çok sayıda konu, hedef ve kazanımı tüm öğretim programları ve ders kitapları içinde taramak ve değerlendirmek böyle mümkün oldu. Proje yürütücüsü Prof.Dr.Fatma Bıkmaz ve ekip üyelerine emekleri için teşekkürlerimizi sunarız.

Bu alandaki savunuculuk çalışmalarını iş birliği içinde yürüttüğümüz uygulama ortağımız ve destekçimiz Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi'ne, Gökhan Yıldırımkaya ve program ekibine, bundan sonra veri temelli savunuculuk çabalarımızı daha güçlü bir noktaya taşıyacak bu çalışmayı mümkün kıldıkları için teşekkür borçluyuz. Vakıf olarak bu alandaki birikimimize katkıda bulunan öğrencilere ve öğretmenlere, geri bildirim süreçleriyle araştırmayı destekleyen akademisyenlere, sivil toplum temsilcilerine ve ekip arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Nurcan Müftüoğlu
TAP Vakfı Genel Koordinatörü
Haziran 2022

YÖNETİCİ ÖZETİ

UNESCO; 2009 yılında UNAIDS, UNFPA, UNICEF, UNWomen ve WHO iş birliğiyle geliştirdiği 'Cinsel Eğitim Üzerine Uluslararası Teknik Rehber (International Technical Guidance on Sexuality Education)' başlıklı rehberini; güncel gelişmeler ve Birleşmiş Milletler'in (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda revize etmek üzere 25-27 Ekim 2016 tarihinde 'Cinsel Eğitim Üzerine Uluslararası Teknik Rehber BM Paydaş Konsültasyon ve Danışma Grubu Toplantısı' düzenlemiş ve ardından bulgulara dayalı bir şekilde gözden geçirilen Teknik Rehber 2018 yılında son halini alarak basılmıştır. Yayımlanan bu Teknik Rehber ile (UNESCO, 2018); açık ve net bir kapsamlı cinsellik eğitimi (KCE) anlayışı sunmak, gençleri ve çocukları etkileyen cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında farkındalığı yükselterek KCE programlarına olan ihtiyacı karşılamak, karar vericileri, eğitimcileri ve program geliştirme uzmanlarını desteklemek amacıyla, bulgulara ve araştırmalara dayalı yol gösterici bir metin paylaşmak, nitelikli KCE'nin sunulabilmesi için öğretmen ve eğitimcilerin hazırlıklı olma düzeyini ve kurumların kapasitesini arttırmak ve konuyla ilişkili, bulgulara dayalı, öğrencilerin yaş grubuna ve gelişim düzeyine uygun KCE öğretim programlarının, eğitim materyallerinin ve programlarının kültüre uygun şekilde nasıl geliştirilebileceği konusunda rehberlik yapmak amaçlanmıştır.

Teknik Rehber; güncel bulgularla güçlendirilmiş ve her bir bireyin eğitime ve mümkün olabilecek en üst düzey sağlık ve iyi oluş standardına ulaşma hakkını vurgulayan uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle gerekçelendirilmiştir. Dünya'nın ortak kaygılarına ve tehditlerine yönelik yaşa uygun ve kapsamlı cinsellik eğitim programı (UNESCO, 2018), insanların güçlendirilmesi, desteklenmesi ve yönlendirilmesinin bir yöntemi olarak görülmüştür. Teknik Rehber'de kapsamlı cinsellik eğitiminin öğrenme hedefleri; eşit derecede önemli, birbirlerini güçlendiren ve bir arada öğretilmesi amaçlanan sekiz ana kavram altında sınıflandırılarak verilmiştir. Bu ana kavramlar, (1) İlişkiler, (2) Değerler, haklar, kültür ve cinsellik, (3) Toplumsal cinsiyeti anlamak, (4) Şiddet ve şiddetten korunma, (5) Sağlık ve iyi olma becerileri, (6) İnsan bedeni ve gelişim, (7) Cinsellik ve cinsel davranış, (8) Cinsel sağlık ve üreme sağlığı şeklindedir. Bu temel kavramlar ayrıca konu başlıklarına bölünmüş olup bu konu başlıkları da yaş gruplarına (5-8 yaş; 9-12 yaş; 12-15 yaş ve 15-18+ yaş) göre gruplandırılmış ana fikirler ve bilgi, tutum ve beceri temelli öğrenme hedeflerini kapsamaktadır. Teknik Rehber'de çocuklara ve gençlere 'kendi sağlıklarının, iyi olma hallerinin ve değerlerinin farkına varma; kendi seçimlerinden etkilenen diğer bireylerin iyi olma halini gözetme, kendi haklarını anlama ve haklarını savunma ve diğer bireylerin haklarına saygı gösterme yönünde onları güçlendirebilecek bilgi, yaklaşım ve becerileri kazandırmak' amaçlanmaktadır.

Cinsellik eğitiminin kapsamının yıllar içinde genişlediği ve bireyi güçlendirme amacının ön plana çıktığı görülmektedir. Kanıt temelli, bütüncül öğrenmeyi temele alan, hak temelli, yaşa ve gelişime uygun ve yaşam boyu süren bir anlayışla kapsamlı cinsellik eğitiminin kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Bu araştırma ile okulöncesinden 12. sınıfa kadar örgün eğitim kurumlarında uygulanan resmi öğretim programlarını ve ders kitaplarını Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO, 2018) hazırladığı 'Cinsel Eğitim Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'e göre analiz ederek, yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitiminde ihtiyaç duyulan eğitim alanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada Okul Öncesi-12. sınıf ortak ve zorunlu olan derslerin MEB öğretim programları ve MEB ders kitapları analiz kapsamına alınmıştır. Araştırma yalnızca Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarında ve bu programlara ait MEB ders kitaplarında bir karşılığı olup olmadığını belirlemeye odaklanırken, bu kazanımların uygulamada ne kadarının nasıl ele alındığı kapsam dışında bırakılmıştır. Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinin bilgi, tutum ve beceri olarak sınıflandırılmış olması ve MEB öğretim programlarının kazanımlarında ise böyle bir sınıflamaya gidilmemiş olması nedeniyle analiz çalışmasında MEB kazanımlarından bazıları birden fazla Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir.

Doküman analizi yöntemine göre kurgulanan araştırmada ilk olarak MEB öğretim programları betimsel analiz tekniği ile analiz edilerek veriler sayısallaştırılmıştır. Ardından bu analizlere göre belirlenen MEB ders kitaplarının, öğretmen kılavuz kitaplarının (Örn; Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Beden Eğitimi ve Oyun vb.) ya da etkinlik kitaplarının (Örn; SRP) Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen bölümleri analiz

edilmiştir. Araştırmada ilk olarak UNESCO (2018) Teknik Rehber'ine göre Analiz Ölçüt Listesi oluşturulmuştur. Bu kapsamda Teknik Rehber'in belirlediği sekiz temel kavram ve yaş aralıklarına göre (5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+yaş) dört farklı analiz ölçüt listesi hazırlanmıştır. Analiz sürecinde tüm araştırmacıların kodlamada benzer bir yol izleyebilmesi için seçilen bir öğretim programı üzerinde analiz denemeleri yapılmış ve ardından yapılan kodlamalar karşılaştırılarak kodlama tutarlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Analizlerde; Teknik Rehber'de yer alan öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunması ya da bir şekilde kapsaması ilişkilendirme için yeterli kabul edilmiştir. Tüm öğretim programları ile ilgili analizler tamamlandıktan sonra Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların 5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+ yaş gruplarında MEB öğretim programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu ve bu konunun öğrenme hedeflerinin en fazla ilişkilendirildiği kazanımların ait olduğu ders ya da dersler belirlenmiştir. Ders kitaplarında Teknik Rehber'deki öğrenme hedeflerinin nasıl yer aldığı betimlenmiştir.

Araştırma sonucunda ulaşılan genel sonuçlar şöyledir:

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde İlişkiler; Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik; Sağlık ve İyi Olma Becerileri ile Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramlarına ait öğrenme hedefleri MEB öğretim programlarının kazanımları ile büyük ölçüde ilişkilendirilmiştir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak; İnsan Bedeni ve Gelişim; Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşüktür.

9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde Şiddet ve Şiddetten Korunma ile Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramlarına ait öğrenme hedefleri büyük ölçüde MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşük, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı ise çok düşüktür.

12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramına ait öğrenme hedefleri büyük ölçüde MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri; İlişkiler, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı düşük, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ile Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşük, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı ise çok düşüktür.

15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde tüm kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı çok düşüktür.

Bu durumda Teknik Rehber'in belirlediği temel kavramların yaş gruplarına göre gelişimsel olarak ele alınmadığı görülmektedir. Bazı temel kavramların (Örn; Şiddet ve Şiddetten Korunma, Sağlık ve İyi Olma Becerileri) öğrenme hedeflerine öğretim programlarında küçük yaş gruplarında daha fazla karşılık bulunurken aynı temel kavramların öğrenme hedeflerine karşılık bulma oranı yaş grubu yükseldikçe azalmaktadır. Ayrıca; Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça az, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının ilişkilendirme durumu ise çok azdır.

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 57'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 213 öğrenme hedefinin 68'inin, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 206 öğrenme

hedefinin sadece 11'inin ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 157 öğrenme hedefinin sadece 6'sının tam olarak karşılığı bulunmuştur.

5-8 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Bunu sırasıyla Şiddet ve Şiddetten Korunma; İlişkiler; Sağlık ve İyi Olma Becerileri; İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları izlemiştir. Birer öğrenme hedefinin tam karşılığının bulunduğu temel kavramlar ise Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramları olmuştur.

9-12 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Bunu sırasıyla İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, İnsan Bedeni ve Gelişimi kavramları takip etmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarında ise bu yaş grubunda hiçbir öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunamamıştır.

12-15 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Bu kavramı sırasıyla İlişkiler, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları izlemiştir. Ayrıca, Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı için bu yaş grubunda sadece bir öğrenme hedefinin tam karşılığı bulunurken Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının bu yaş grubunda hiçbir öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ yaş grubu için öğretim programlarında tam karşılığı bulunan öğrenme hedefi az olmakla birlikte en fazla (11 öğrenme hedefinin 2'si) İnsan Bedeni ve Gelişim ile Şiddet ve Şiddetten Korunma (19 öğrenme hedefinden 2'si) kavramlarının öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Ayrıca İlişkiler ile Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramlarındaki öğrenme hedeflerinden birer öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunabilmiştir. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının öğrenme hedeflerinin ise öğretim programlarında tam karşılığı bulunamamıştır.

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 32'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 213 öğrenme hedefinin 36'sının, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 206 öğrenme hedefinin 63'ünün ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 157 öğrenme hedefinin sadece 22'sinin kısmen karşılığı bulunmuştur. Toplam 717 öğrenme hedefinden sadece 153'ünün kısmen karşılığı bulunmuştur.

5-8 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin (12 öğrenme hedefinin 7'si) öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Ayrıca, 5-8 yaş grubunda kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin ait olduğu kavramlar sırasıyla Şiddet ve Şiddetten Korunma, İlişkiler, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, Sağlık ve İyi Olma Becerileri olmuştur. Bu temel kavramlar dışında İnsan Bedeni ve Gelişim kavramında öğrenme hedeflerinin sadece birine öğretim programlarında kısmen karşılık bulunurken Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarının öğrenme hedeflerinin hiçbirine öğretim programlarında kısmen düzeyinde karşılık bulanamamıştır.

9-12 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla (37 öğrenme hedefinin 13'ü) İnsan Bedeni ve Gelişim kavramındaki öğrenme hedeflerinin öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Bu temel kavramı sırasıyla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İlişkiler, Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma ile Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramları izlemiştir. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında ise sadece bir öğrenme hedefi öğretim programlarında kısmen karşılık bulmuştur.

12-15 yaş grubu için en fazla (29 öğrenme hedefinin 16'sı) Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilmiştir. Bu kavramı sırasıyla İnsan Bedeni ve Gelişim, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramları izlemiştir.

15-18+ yaş grubu için en fazla (16 öğrenme hedefinin 5'i) Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının öğrenme hedefleri öğretim programlarında kısmen karşılanmıştır. Bu temel kavramı sırasıyla İnsan Bedeni ve Gelişimi, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramları izlenmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının birer öğrenme hedefi öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilmiştir.

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 52'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 213 öğrenme hedefinin 109'unun, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 206 öğrenme hedefinin 132'sinin ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 157 öğrenme hedefinin 129'unun MEB öğretim programlarında hiç karşılığı bulunmamıştır.

5-8 yaş için öğretim programlarında Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramının 7 öğrenme hedefinden 6'sının karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı, İnsan Bedeni ve Gelişimi ile Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramları izlemektedir. 9-12 yaş için öğretim programlarında; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 37 öğrenme hedefinden 36'sının karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ve Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramları izlemektedir. 12-15 yaş için öğretim programlarında Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 35 öğrenme hedefinden 32'sinin karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ve Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramları izlemektedir. 15-18+ yaş grubu için öğretim programlarında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin sayısı tüm kavramlar için çok fazladır.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden yaklaşık %20'sinin MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunurken, yaklaşık %21'inin kısmen karşılığı bulunmuştur. Ancak, öğrenme hedeflerinin yarıdan fazlasının (%59) MEB öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

5-8 yaş grubunda İlişkiler temel kavramı, toplamda yedi ders ile, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı iki ders (SRP ve HB) ile, Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı ise sadece bir ders (SRP) ile ilişkilendirilmiştir. 9-12 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri ile İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramları toplamda onar dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramları ise birer dersin (SRP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 12-15 yaş grubunda Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı toplamda on dersin kazanımları ile, İlişkiler ile Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramları toplamda sekiz farklı dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına ait öğrenme hedefleri iki dersin (SRP ve SBTK), Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramına ait öğrenme hedefleri ise sadece SRP dersinin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 15-18+ yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramına ait öğrenme hedefleri toplamda üçer dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarına ait öğrenme hedefleri birer dersin (SRP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Temel kavramların öğrenme hedeflerinin ilişkilendirildiği dersler çok çeşitlidir, ancak Sınıf Rehberlik programı hemen hemen tüm temel kavramların ilişkilendirildiği tek programdır. Bunun yanında fen bilimleri, sosyal bilgiler, beden eğitimi ve oyun, beden eğitimi ve spor, biyoloji, sağlık bilgisi ve trafik kültürü derslerinin daha fazla öğrenme hedefi ile ilişkilendirilme potansiyeli bulunmaktadır. Ancak yapılan analizlerde bu derslerin etkili bir şekilde temel kavramların öğrenme hedeflerini karşılayamadığı görülmektedir.

Teknik Rehber'deki tüm temel kavramların öğrenme hedefleri en fazla 3 ve 4. sınıf düzeylerindeki MEB öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bunu sırasıyla 6, 2 ve 5. sınıf düzeyleri izlemiş ve en az ilişkilendirme 11-12. sınıf düzeylerinde olmuştur. Bu durum MEB öğretim programlarının, Teknik Rehber'in aşamalılığı ile temel kavramların yaş ve gelişim aşamalarına uygunluğu ilkeleri ile uyumlu olmadığını göstermektedir.

Ders kitapları analizleri genel olarak değerlendirildiğinde; öğretim programları kazanımları ile tam olarak ya da kısmen ilişkilendirilen birçok öğrenme hedefinin ders kitaplarında, öğretmen kılavuz kitaplarında ya da etkinlik kitaplarında kısmen karşılandığı ya da hiç karşılanmadığı bulunmuştur. Bu durum öğretim programlarında karşılığı bulunan birçok kazanımın ders kitaplarına aktarılırken kapsamının daraltıldığını, cinsellik konu ve kavramlarından uzak bir şekilde verildiğini göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA

OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

1.Giriş

Cinsellik, insan yaşamının en temel ve kapsamlı parçalarından birisidir. Kavramın tarihsel arka planı incelendiğinde, neden kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği sorusuna kolaylıkla yanıt bulunabilecektir. UNESCO (2009a ve 2009b), WHO (2006 ve 2010), NGTS (2004) ve SIECUS (1996) tarafından yapılan çalışmalar incelendiğinde, 1970'lerden bugüne, hızlı bir artış gösteren HIV/AIDS vakaları, istenmeyen gebelikler, ergen gebelikleri, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE) ve cinsel şiddet gibi vakaların oranındaki artışın yanı sıra; küreselleşme, göçler ve yeni medya araçlarının hızla yayılması gibi etmenler cinsellik kavramının hem epistemolojik hem de ontolojik açılardan kapsamlı bir şekilde yeniden ele alınması gerekliliğini işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu problemlere yönelik yeni ve etkili mücadele araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Buna karşılık, kavrama ilişkin tüm akademik ve entelektüel birikim incelendiğinde, cinselliğin 1980'lere kadar yalnızca biyolojik bir temelde ele alındığı görülmektedir.

Cinsellik kavramı, insan bedeni ve psikolojisinin yanı sıra; toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel boyutları da (UNESCO, 2009a) barındırmaktadır. Cinsellik kavramı, çok boyutlu yapısı ve insan yaşamındaki yeri kadar insan hakları boyutuyla da ele alınmaktadır. WHO (2006)'ya göre 'Cinsel haklar' 'ulusal düzeyde uygulanmakta olan kanunlar, uluslararası insan hakları dokümanları ve diğer sözleşmelerce teminat altına alınmış bütün insan haklarını' kapsamaktadır. Bu haklar; 'bireyin cinsellik ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimi, cinsellikle ilgili en doğru bilgiye ulaşma, cinsellik eğitimi, beden bütünlüğüne saygı, partnerini seçebilme hürriyeti, cinsel kararlarını verebilme özgürlüğü, ne zaman çocuk sahibi olunacağına karar verebilme, güvenli bir cinsel hayat sürdürme, tarafların rızasının olduğu bir evlilik ya da cinsellik yaşama gibi en temel insani haklar' olarak betimlenmektedir.

SIECUS (1996), cinsellik kavramının (1) bilişsel, (2) duyuşsal ve (3) davranışsal olmak üzere üç farklı alana hitap ettiğini belirtmekte; insanlara bilişsel (bilgi) alanda, sosyo-kültürel, biyolojik, psikolojik ve ruhsal boyutlarıyla katkı sağlarken; duyuşsal alanda duygular, değerler ve tutumlar gibi boyutlarıyla; davranışsal alanda ise iletişim, karar alma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme gibi boyutlarıyla katkı sunduğunu vurgulamaktadır.

WHO (2010) cinselliğin, insan yaşamının her aşamasında gelişiminin en doğal parçası olduğunu ve içinde beden, psikoloji ve toplumsal unsurları barındırdığını belirtmektedir. Kelimenin Türkçe alan yazında kavramsallaştırılması incelendiğinde, WHO'nun yapmış olduğu tanıma yakın bir şekilde semantik yapısının oluşturulduğu görülmektedir. Gülsün, Ak ve Bozkurt (2009: 69) cinsellik kavramını 'Cinsel doyumu ve iki insanın değer yargıları ve tabularıyla belirlenmiş, biyolojik, psikolojik, sosyal yönleri olan özel bir yaşantı' olarak tanımlamıştır. Yücesan ve Alkaya (2018) ise cinselliğin'... biyolojik, psikolojik ve sosyal bileşenleri olan temel bir insan gereksinimi olup cinsiyet, cinsel kimlik ve roller, cinsel yönelim, erotizm, ürüme ve sosyal iyilik hali'ni kapsadığını belirtmiştir. Her iki tanım incelendiğinde cinsellik kavramının biyolojik işlevinin ötesinde psikolojik ve sosyolojik boyutlarının da öne çıkarılarak daha kapsamlı bir semantik derinlik içerdiği görülmektedir.

1.1. Cinsellik Eğitimi

Cinsellik kavramının semantiğinde ve tanımında zaman içerisinde meydana gelen değişiklik sonrası, cinsel eğitimin de kapsamı değişikliğe uğramıştır. Çok'a (2003) göre, cinsel eğitim daha önceleri biyolojik temele dayanan üreme ve doğum kontrolü konularına odaklı bir anlayışa sahipken; gelişmelerle birlikte cinsellik eğitiminin ve kapsamının cinsellikle ilgili pek çok konudan oluşan disiplinlerarası bir yapıya doğru evrildiği belirtilmektedir. Bu nedenle karar verme ve sorumluluk geliştirme gibi kişisel becerilerin yanı sıra; iletişim becerilerinin de bu çerçevede kendine yer bulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Birleşik Devletler Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (Sex Information and Education Council of United States [SIECUS]) tarafından cinsellik eğitimi; yaşam boyu süren cinsiyet, cinsellik, cinsel kimlik, ilişkiler ve yakınlık ile ilgili bilgi edinme, tutum, inanç

ve değerler oluşturma süreci olarak tanımlanmıştır (Criniti, Andelloux, Woodland, Montgomery ve Hartmann, 2014).

Cinsellik eğitimine ilişkin yapılan tanımlar ve yaklaşımlardan hareketle, cinsellik eğitiminin bileşenleri yalnızca okulla sınırlı tutulmamakta ve ailelerin, dini hizmet veren kurumların ve sivil toplum kuruluşları gibi çok çeşitli kurum ve kuruluşların bu süreçte önemli rol üstlenmesi gerektiğinin altı çizilmektedir.
Cinsellik eğitiminde dikkat çeken bir diğer boyut; bu eğitimin hangi zaman diliminde ve hangi mekânda verileceğine ilişkindir. Cinsellik eğitimini herhangi bir formal eğitim kademesinin belirli bir döneminde gerçekleşmesi gereken bir öğrenme ya da konu alanı olarak görmenin çok ötesinde, insanın yaşamı boyunca süren informal öğrenme ortamlarında da cinsellik eğitimi bağlamında davranış, tutum, değer ve inançların geliştiği bilinmektedir (SIECUS, 1996). Bu bakımdan, SIECUS'un cinsellik eğitimi kavramını, hayat boyu süren bir öğrenme olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Kavramın hayat boyu öğrenme özelliği kazanması ile birlikte, SIECUS (1996) okullarda verilecek cinsellik eğitimi süreçlerinde eğitimcilerin bu süreçleri kılavuzlayacak dokümanlara ve eğitim programlarına olan ihtiyacını vurgulamıştır. Bu doğrultuda, UNESCO, WHO, SIECUS vb. farklı kurum ve kuruluşlar, okul öncesi eğitimden ortaöğretim kademesine (K-12) kadar tüm kademeleri kapsayan 'kapsamlı cinsellik eğitimi rehberleri' hazırlamakta ve cinsel sağlığın korunması ve sürdürülmesinin ancak kapsamlı bir cinsel sağlık eğitimi ile mümkün olacağını belirtmektedir (Özcebe 2007; Gendel ve Bonner, 1992; akt. Gürsoy ve Gençalp, 2010).

Eğitim kademelerine yönelik destekleyici dokümanların ve eğitim programlarının hazırlanması aşamasında kurum ve kuruluşların farklı problemlerle karşılaştıkları görülmektedir. Örneğin, eğer cinsellik eğitimi her eğitim kademesinin bir parçası olacaksa o zaman bu dokümanların ve eğitim programlarının ilgili kademeye devam eden öğrencilerin yaşına ve gelişimsel özelliklerine uygunluğunun ve kültürel arka planlarının da (WHO, 2010; UNESCO, 2009a; NGTS, 2004; SIECUS, 1996) hassasiyetle ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, eğitim dokümanlarının ve programlarının öğrencilerin çeşitliliğine ve sosyal yapılarına (aile, dini kurumlar, sivil toplum örgütleri ve sağlık hizmeti veren kuruluşlar) yanıt verecek şekilde yapılandırılması beklenmektedir.

WHO (2010) tarafından benimsenen cinsellik eğitimi programlarındaki bir diğer vurgu ise çok disiplinli yaklaşıma sahip olması, diğer bir ifadeyle multidisipliner olmasıdır. Burada dikkat çekilen en önemli nokta ise cinsellik eğitim programı adı altında ders çizelgelerinde nadiren de olsa program geliştirme çalışmalarının olmasının yanı sıra; daha yaygın bir şekilde bu konuların okulların haftalık ders çizelgesinde yer alan derslerde kaynaşık bir şekilde ele alınmasıdır. Biyoloji dersi bunun en belirgin örneğidir. Ancak bu durum ülke, okul türü ve diğer kültürel koşullara bağlı olarak 'vatandaşlık eğitimi, sağlık bilgisi, felsefe, din, dil ve spor' gibi derslere de yayılmaktadır. Cinsellik eğitiminde bütüncüllüğün güvence altına alınmasının en iyi yolu farklı öğretmenler tarafından konunun farklı boyutlarıyla ve çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınmasıdır.

Cinsellik eğitimi programlarının tarihsel gelişim süreçleri küresel bir perspektifle ele alındığında, WHO (2010) bu alandaki program geliştirme çalışmalarını üç temel kategoride sınıflandırmaktadır: (1) Evlilik öncesi cinsel ilişkiden kaçınmak, diğer bir ifadeyle 'hayır diyebilmek' ya da 'nefsine hâkim olmak (abstinence)' üzerine yoğunlaşan programlar, (2) 'Cinsel perhizin ya da nefsine hâkim olmanın' bir seçenek olarak sunulduğu, ancak vurgunun doğum kontrolü ve güvenli cinsel birliktelik üzerine yoğunlaştığı programlar, (3) İkinci programın özelliklerini barındırmasına ek olarak, bireye daha geniş bir kişisel, cinsel ve gelişimsel perspektif sunan programlardır. Üçüncü grupta yer alan programlar alanyazında aynı zamanda 'kapsamlı cinsellik eğitimi (comprehensive sexuality education)' ya da 'bütüncül cinsellik eğitimi (holistic sexuality education)' olarak da kavramsallaştırılmaktadır. Bu üç farklı cinsellik eğitim programı yönelimlerinin farklı kıta ve ülkelerde ortaya çıktığı görülmektedir.

Yalnızca cinsel perhizi ya da nefse hâkim olmayı şiddetle savunan birinci tür program yöneliminin Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ortaya çıktığı ve ardından Avrupa ülkelerini etkilediği bilinmektedir. İkinci tür program yöneliminin ise yine ABD'de ve birinci programın kısıtlayıcı tutumuna bir tepki olarak doğduğu görülmektedir. Son olarak, ABD'deki birinci ve ikinci programların etkililiğinin değerlendirilmesi ve sonuçlarının karşılaştırılması

neticesinde elde edilen düşük manidarlık düzeyine sahip bulgulardan hareketle farklı bir düşünsel temelde üçüncü bir yönelim olarak kapsamlı cinsellik eğitim programı Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde geliştirilmiştir. Hâlihazırda, birinci ve ikinci program yönelimleri ABD'yi domine ederken, üçüncü program yöneliminin daha çok AB ülkelerinde yaygın olduğu görülmektedir. Farklı iki kıtada uygulanmakta olan program yönelimlerinin düşünsel temelleri incelendiğinde, ABD'de yoğun bir şekilde uygulanmakta olan birinci ve ikinci program yönelimi 'problem-çözme' anlayışına göre geliştirilmişken; üçüncü program yöneliminde 'kişisel gelişim'in odak noktasında olduğu görülmektedir.

UNESCO (2018) kapsamlı cinsellik eğitimini; cinselliğin bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal yönlerinin bir eğitim programı kapsamında yapılandırılmış olarak öğretilmesi ve öğrenilmesi olarak tanımlarken; bireylerin kendi sağlık, iyi olma hali ve değerlerinin farkına varma, saygılı sosyal ve cinsel ilişkiler geliştirme, yaptıkları seçimlerin kendilerinin ve başkalarının iyi oluşunu ne şekilde etkilediği üzerine düşünme ve yaşamları boyunca haklarını anlama ve koruyabilme konusunda gerekli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasını hedeflediği görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından 2014 yılında yayımlanan bir raporda ise kapsamlı cinsellik eğitiminin okulda ya da okul dışında cinsellik eğitimine hak temelli ve toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşım ile ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Kapsamlı cinsellik eğitimi, çocukların ve gençlerin sosyal ve duygusal gelişimleri bağlamında kendi cinselliklerine olumlu bir bakış açısı geliştirmelerini sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmasını amaçlayan eğitim programlarına dayalı bir eğitimdir. Gebeliğin ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesinin ötesine geçen bütüncül bir cinsellik ve cinsel davranış vizyonu benimsemiştir (UNFPA, 2014).

Tarihsel süreç içerisinde 'kapsamlı ya da bütüncül cinsellik eğitimi programları' ile cinsellik bağlamında karşılaşılan problem ve engelleri aşmak ve potansiyel tehditlerin önüne geçmek amaçlanmaktadır. Bir yandan, kapsamlı cinsellik eğitimi programları hazırlama standartları, ölçütleri ya da ilkeleri benimsenirken; diğer yandan bu doğrultuda eğitsel dokümanlar hazırlanmaktadır.

SIECUS (1996) tarafından cinsellik eğitimine ilişkin hazırlanmış okul temelli kapsamlı cinsellik eğitimi programının amaçları şu şekilde belirlenmiştir:
(1) Cinsellik hakkında doğru bilgileri sunmak,
(2) Gençlerin, cinsellik eğitimi hakkında değerleri, tutumları ve inançları anlamalarına ve onları geliştirmelerine yardımcı olmak,
(3) Onlara, sosyal ilişkilerini geliştirmelerinde yardımcı olmak,
(4) Onların, cinsel ilişkilerinde alacakları sorumlulukları ve önlemleri öğrenmesi konusunda yardımcı olmak.

1996 yılında hazırlanan cinsellik eğitim programının genel amaçları incelendiğinde; program kavramla ilgili en doğru bilgiyi hedef kitleye sunmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, programın geliştirildiği toplumun ve kültürün özellikleri dikkate alınarak cinsellik eğitimine ilişkin uygun tutum, değer ve inanç geliştirmeyi de hedeflediği görülmektedir. Son olarak program, cinsellikle ilgili alınacak bir karar hakkında düşünmeyi, sonuçlarına ilişkin sorumluluk almayı ve olası ihmallerden doğacak olumsuzlukları engellemeyi hedeflemektedir.

1999 yılına kadar, çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından cinsellik eğitimine ilişkin oluşturulmaya çalışılan ortak dil ve standartların yanı sıra, cinselliğin bir insan hakkı olarak tanınmasına yönelik ilk adım, 1999 yılında Dünya Cinsel Sağlık Derneği (World Association for Sexual Health [WAS]) tarafından atılmış ve 'Cinsel Haklar Bildirgesi' yayımlanmıştır. 2005 ve 2008 yıllarında bildirge üzerinde bazı değişikliklere ve düzeltmelere gidilmiş, ardından 2014 yılında bildirge yeniden gözden geçirilerek dünyada kabul gören saygın bir metin halini almıştır. WAS (2014) tarafından yayımlanan 'Cinsel Haklar Bildirgesi' içeriği itibariyle; 'eşitlik ve ayrımcılık yapmama; yaşam, özgürlük ve güvenlik; özerklik ve bedensel bütünlük; şiddet, merhametsizlik, gayri insani,

küçük düşürücü ve cezalandırıcı tutumların reddedilmesi; şiddet ve zorlamadan arınma; özel yaşamın gizliliği; bilgiye erişim; bilimsel gelişme ve ilerlemelerden faydalanma; eğitim ve cinsel eğitim; özgür iradeyle evlilik kurumunun kurulması ya da eşlerin ayrılması; çocuk sahibi olup olmama, çocuk sayısı, doğumlar arasındaki süre; düşünce, fikir ve ifade özgürlüğü; toplanma, iletişim ve dernek kurma; kamusal ve siyasi alanda yer alma; adalet sağaltım ve tazmin edilme' gibi başlıkları kapsayan haklardan oluşmaktadır.

2001 yılında WHO tarafından, on yıl süreli bir Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığına ilişkin 'Avrupa Bölgesel Strateji Belgesi' yayımlanmıştır. Bu belge ile AB üyesi ülkelerde ergenlere yönelik cinsellik ve üremenin tüm boyutları hakkında eğitimler verilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda 2000 ve 2010 yılları arasında gerçekleştirilmesi planlanan beş hedef konulmuştur (WHO, 2001).

Bunlar;
(1) Çocuk sayısı, çocuğa sahip olma zamanı ya da her bir çocuğun istenen bir birey olabilmesi gibi eylemleri gerçekleştirebilmek için bireylerin ve çiftlerin kendi hür ve bilinçli seçim yapabilmelerini desteklemek amacıyla bilginin arttırılması,
(2) İndükleme yöntemiyle kürtaj oranlarının düşürülmesi,
(3) Kontraseptif erişiminin kolaylaştırılması,
(4) Kontraseptif alternatiflerin çeşitliliğinin arttırılması,
(5) Cinsel sağlık ve üreme sağlığı gibi konularda, erkeklerin daha bilinçli bir şekilde katılımlarının ve sorumluluklarının arttırılması ve erkeklerin kontraseptif yöntemleri tercih etmelerinin desteklenmesi şeklindedir.

2006 yılında BZgA ve WHO Avrupa Bölge Ofisi'nin iş birliğinde Köln'de, Türkiye'nin de dahil olduğu 26 ülkeden yüzden fazla alan uzmanının katılımıyla 'Çok Kültürlü Avrupa'da Gençliğe Yönelik Cinsel Eğitim (Youth Sex Education in a Multicultural Europe)' başlıklı bir konferans düzenlenmiştir. Konferansın genel amacı AB'de gençliğe yönelik yürütülen cinsel eğitim hakkında katılımcı her ülkenin 'ülke raporunun' hazırlanmasıdır. Konferansın ilk ayağı, 16 AB ülkesinde yürütülmekte olan eğitimlere ilişkin ülke deneyimlerini derlemek, araştırma verilerini toplamak ve bir araya getirmek olmuştur. Bu süreçte katılımcı 16 ülkenin bölgesel, kültürel ve yöntemsel çeşitliliklerinden hareket edilerek cinsellik eğitimine ilişkin ortak standartlar saptanmıştır.

Konferansın ikinci ayağında ise ortak standartlar doğrultusunda, Avrupa'da cinsellik eğitiminin gelişiminin sağlanması amaçlanmaktadır. Konferansın sonucunda ulaşılmak istenen altı çıktı şöyle belirlenmiştir;
(1) Tüm ortaöğretim kademesi öğretim programlarında cinsellik ve üreme konularına yer verilmesi,
(2) Okul dışı ortamlarda ergenlere yönelik eğitim programlarının hayata geçirilmesi,
(3) Herhangi bir aile onamına gerek duyulmayacak şekilde ekonomik ve güvenilir gençlik hizmetlerinin sunulması,
(4) Ergenlerin tüm eğitimsel etkinliklere ve topluma hizmet faaliyetlerine aktif bir şekilde katılması,
(5) İstenmeyen gebelik ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı kendilerini koruyan ergenlerin oranının en az %90'lara çıkarılması,
(6) Ergen hamileliklerinin oranının, oranın düşük olduğu ülkelerde %20, yüksek olduğu ülkelerde ise %50 oranında azaltılmasıdır (WHO, 2006: 11-12).

2009 yılında 'Nüfus Konseyi (Population Council)' tarafından düzenlenen 'Hepsi Bir Programdır. Cinsellik, Toplumsal Cinsiyet, HIV ve İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Birleşik Bir Yaklaşım İçin Yönergeler ve Etkinlikler (It is all one curriculum. Guidelines and activities for a unified approach to sexuality, gender, HIV, and human rights education)' başlıklı çalışma sivil toplum kuruluşlarının da katıldığı çalışma gruplarıyla (CREA [India]; Girls Power Initiative [Nigeria]; International Planned Parenthood Federation; IPPF/Western Hemisphere Region; International Women's Health Coalition; Mexfam [Mexico] tamamlanmıştır. İki ciltten oluşan çalışmanın birinci cildi cinsellik konuları etrafında yapılandırılarak sekiz başlıkta toplanmıştır. Bunlar; (1) Cinsel sağlık ve iyi oluş insan hakkıdır, (2) Cinsiyet, (3) Cinsellik, (4) Kişilerarası ilişkiler, (5) İletişim ve karar-alma becerileri, (6) Beden, ergenlik ve üreme, (7) Cinsel sağlık ve üreme sağlığı, (8) Cinsel sağlık, cinsel haklar ve cinsel eşitliğin geliştirilmesi şeklindedir. Çalışmanın ikinci cildinde farklı yaş gruplarına yönelik birinci ciltte belirlenen öğrenme alanları çerçevesinde uygulanabilecek eğitsel etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Çalışma, yapısı itibariyle, bir

çerçeve eğitim programı geliştirme çalışması olup, yedi temel özellik üzerinde yapılandırılmıştır. Bunlar, (1) Kanıt temelli, (2) Kapsamlı, (3) Temel değerlere odaklı (örneğin, adalet, insan onuru, adil tutum, katılımcılık vb.), (4) Cinsiyete duyarlı, (5) Akademik gelişim ve eleştirel düşünmeyi destekleyen (6) Sivil katılımı güçlendiren, (7) Kültüre duyarlı olma şeklindedir. Çalışma içeriği ve değindiği konular itibariyle dünyadaki benzer yönelimler doğrultusunda cinselliği bütüncül ya da kapsamlı bir şekilde ele alarak herkese hitap edebilecek bir formatta sunmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (2010) tarafından AB'de uygulanması ve AB'yi takip eden diğer ülkelere örnek olması amacıyla yeni bir perspektifle cinsellik eğitimi programlarına genel bir çerçeve çizilmiş ve temel ilkeleri belirlenmiştir. Çizilen genel çerçeve ve ilkeler, farklı yaş gruplarındaki çocuk ve ergenlerin neleri bilmeleri ve kavramaları gerektiğine; hangi durum ve zorluklarla nasıl mücadele edebileceklerine ilişkin konulara ışık tutmaktadır. Bu perspektifle hazırlanan eğitim programında, farklı okul kademelerinde hâlihazırda uygulanan eğitim programlarının geliştirilmesi ya da güncellenmesi amaçlanmıştır. 2008 yılında 'Federal Center for Health Education (BZgA)' tarafından geliştirilen ve WHO tarafından uygulamaya konulan dünyadaki cinsellik eğitimi programlarındaki 'kapsamlılık' yöneliminden hareket edilerek geliştirilen programda, 'bütüncül (holistic)' ifadesi tercih edilmiştir. Bu perspektifle geliştirilen eğitim programı, bütüncül cinsellik eğitimi programı olarak adlandırılmış ve alan yazına uygun bir şekilde kapsamı genişletilmiştir.

UNESCO (2009a) tarafından hazırlanan raporda ise etkili cinsellik eğitimi programlarının altı özelliğine değinilmektedir. Bunlar, (1) Dezenformasyonu azaltan, (2) Doğru bilgiyi yaygınlaştıran, (3) Pozitif değer ve tutumları saptayarak pekiştiren, (4) Beceri geliştiren, (5) Akran gruplarının arasında konuya ilişkin algıyı arttıran, (6) Aileler ve diğer güvenilir yetişkinler arasında iletişimi güçlendiren şeklindedir. UNESCO tarafından belirlenen bu özellikler çerçevesinde cinsellik eğitimi programlarının amaçlarının ise 'çocukları ve ergenleri, HIV ve AIDS'den etkilenen bir dünyada kendi cinsel ve sosyal ilişkilerinde sorumlu tercihler yapabilmelerini sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerle donatmaktır' şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

UNESCO; 2009 yılında UNAIDS, UNFPA, UNICEF, UNWomen ve WHO iş birliğiyle geliştirdiği 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber (International Technical Guidance on Sexuality Education)' başlıklı rehberini; güncel gelişmeler ve Birleşmiş Milletler'in (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda revize etmek üzere 25-27 Ekim 2016 tarihinde 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber BM Paydaş Konsültasyon ve Danışma Grubu Toplantısı' düzenlemiş ve ardından bulgulara dayalı bir şekilde gözden geçirilen Teknik Rehber 2018 yılında son halini alarak basılmıştır. Yayımlanan bu Teknik Rehber ile (UNESCO, 2018);

- Açık ve net bir Kapsamlı Cinsellik Eğitimi (KCE) anlayışı sunmak,
- Genç insanları ve çocukları etkileyen cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında farkındalığı yükselterek KCE programlarına olan ihtiyacı karşılamak,
- Karar vericileri, eğitimcileri ve program geliştirme uzmanlarını desteklemek amacıyla, bulgulara ve araştırmalara dayalı yol gösterici bir metin paylaşmak,
- Nitelikli KCE'nin sunulabilmesi için öğretmen ve eğitimcilerin hazırlıklı olma düzeyini ve kurumların kapasitesini arttırmak
- Konuyla ilişkili, bulgulara dayalı, öğrencilerin yaş grubuna ve gelişim düzeyine uygun KCE öğretim programlarının, eğitim ve öğrenme materyalleri ve programlarının kültüre uygun şekilde nasıl geliştirilebileceği konusunda rehberlik yapmak amaçlanmıştır.

Teknik Rehber; güncel bulgularla güçlendirilmiş ve her bir bireyin eğitime ve mümkün olabilecek en üst düzey sağlık ve iyi oluş standardına ulaşma hakkını vurgulayan uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle gerekçelendirilmiştir. Dünya'nın ortak kaygılarına ve tehditlerine (örneğin, HIV/AIDS, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen gebelikler, toplumsal cinsiyet temelli şiddet vb.) yönelik olarak yaşa uygun ve kapsamlı cinsellik eğitim programı (UNESCO, 2018), insanların güçlendirilmesi, desteklenmesi ve yönlendirilmesinin bir yöntemi olarak görülmüştür. Teknik Rehberde formal ya da formal olmayan eğitim ortamlarında verilen

Şekil 1. Kapsamlı Cinsellik Eğitiminin Özellikleri (UNESCO, 2018)

kapsamlı cinsellik eğitiminin Şekil 1'de belirtilen özellikleri taşıdığı belirtilmektedir.

Teknik Rehber'de yaşa uygun olarak yapılandırılmış kapsamlı cinsellik eğitiminin öğrenme hedefleri; eşit derecede önemli, birbirlerini güçlendiren ve bir arada öğretilmesi amaçlanan sekiz ana kavram altında sınıflandırılarak verilmiştir. Bu ana kavramlar, (1) İlişkiler, (2) Değerler, haklar, kültür ve cinsellik, (3) Toplumsal cinsiyeti anlamak, (4) Şiddet ve şiddetten korunma, (5) Sağlık ve iyi olma becerileri, (6) İnsan bedeni ve gelişim, (7) Cinsellik ve cinsel davranış, (8) Cinsel sağlık ve üreme sağlığı şeklindedir.

İlişkiler kavramı; aileler, arkadaşlık, sevgi ve romantik ilişkiler; hoşgörü, kapsama ve saygı ve uzun vadeli birliktelikler ve ebeveynlik olmak üzere dört konu çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu konular incelendiğinde bir bireyin yakın çevresinden uzağa iletişim içinde bulunduğu tüm çevrelerde kuracağı ilişkilerde bilmesi ve yapması gerekenler ile yaklaşımının nasıl olması gerektiği konularına dikkat çekildiği görülmektedir. Bu konularla farklı yaş gruplarında farklı ana fikirler vurgulanarak öğrencilere kazandırılması gereken bilgi, beceri ve tutumlar gelişimsel olarak belirlenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramı; değerler ve cinsellik, insan hakları ve cinsellik; kültür, toplum ve cinsellik olmak üzere üç konu çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu kavramın konuları incelendiğinde bireysel ve kültürel değerler ile insan hakları bağlamında cinsellik konusunun gelişimsel olarak verilmesi hedeflenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı; toplumsal cinsiyet kavramı ve toplumsal cinsiyet normlarının toplumsal yapısı; toplumsal cinsiyet eşitliği, kalıp yargılar ve önyargılar; toplumsal cinsiyet temelli şiddet konularından oluşmakta, toplumsal cinsiyet kavramının kapsamından başlayarak toplumsal cinsiyet temelli şiddet konularına doğru genişleyen ve yaş gruplarına göre derinleşen bir kapsamda verilmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı; şiddet; onay, mahremiyet ve bedensel bütünlük ve bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli kullanımı konularından oluşmaktadır. Şiddetin her türü ve bu tür durumlarla başa çıkabilme bilgi, tutum ve becerisi ile ilgili ana fikir ve öğrenme hedeflerinden oluşan bir kavramdır.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı; cinsel davranışta normlar ve akran etkisi, karar verme, iletişim, reddetme ve uzlaşma becerileri; medya okuryazarlığı ve cinsellik, yardım ve desteklere erişim konularından sağlığı ve iyi oluşu gelişimsel olarak ele alan bir kavramdır.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı; cinsel anatomi ve fizyoloji, üreme anatomisi ve fizyolojisi ve üreme, ergenlik ve beden imajı konularından oluşan bir kavramdır.

Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramı; seks, cinsellik ve cinsel yaşam döngüsü, cinsel davranış ve cinsel tepki gibi cinsel davranışın tüm boyutlarını gelişimsel olarak ele alan bir kavramdır.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı; gebelik ve gebeliğin önlenmesi, HIV ve AIDS'te damgalama, bakım, tedavi ve destek; HIV ve diğer CYBE ile ilişkili risklerin anlaşılması, tanınması ve azaltılması konularından oluşan cinsel sağlığın tüm boyutları ile ele alındığı kavramdır.

Bu temel kavramlar ayrıca konu başlıklarına bölünmüş olup bu konu başlıkları da yaş gruplarına (5-8 yaş; 9-12 yaş; 12-15 yaş ve 15-18+ yaş) göre gruplandırılmış ana fikirler ve bilgi, tutum ve beceri temelli öğrenme hedeflerini kapsamaktadır. Öğrenme hedefleri de mantıksal olarak aşamalı bir şekilde sunulmuştur. Rehber'de yer alan temel kavramlar, konu başlıkları ve öğrenme hedefleri ile çocuklara ve gençlere 'kendi sağlıklarının, iyi olma hallerinin ve değerlerinin farkına varma; kendi seçimlerinden etkilenen diğer bireylerin iyi olma halini gözetme, kendi haklarını anlama ve haklarını savunma ve diğer bireylerin haklarına saygı gösterme yönünde onları güçlendirebilecek bilgi, yaklaşım ve becerileri kazandırmak' amaçlanmaktadır.

Son yirmi yılda farklı kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, cinsellik eğitimi hakkında çok çeşitli çalışmaların yürütüldüğünü göstermektedir. Bu durum aslında insan yaşamının doğal bir parçası olan cinselliğin hem kavramsal hem de uygulamaya dönük olarak güçlendirilmesi için gösterilen gayretlerin bir ürünüdür. Cinsel sağlık eğitiminin kapsamının yıllar içinde genişlediği ve bireyi güçlendirme amacının ön plana çıktığı görülmektedir. Kanıt temelli, bütüncül öğrenmeyi temele alan, hak temelli, yaşa ve gelişime uygun ve yaşam boyu süren bir anlayışla kapsamlı cinsellik eğitiminin kavramsallaştırıldığı görülmektedir.

1.2. Türkiye'de Kapsamlı Cinsellik Eğitimi

Türkiye'de ergenlerin cinselliği üzerine yapılmış çok sayıda çalışmaya rastlanırken, bu çalışmaların sonuçlarının da benzerlik gösterdiği ve kapsamlı cinsellik eğitiminin gerekliliğinin ve öneminin vurgulandığı görülmektedir. Örneğin, Kızıltoprak ve Şimşek (2011) tarafından 15-24 yaşları arasındaki gençlerle gerçekleştirilen bir çalışmada ortalama cinsel ilişki yaşının 17,6 olduğu ve evli olmayan gençlerin %15,6'sının cinsel birleşme ile sonuçlanan ilişkilerinin olduğu ifade edilmiştir. Sağlık davranışı teorilerine dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada Kızıltoprak ve Şimşek (2011), akran eğitimi sonrasında gençlerin cinsel sağlık konularında bilgilendirilmelerinde ve gençlerde olumlu davranış değişimi oluşturulmasında akran eğitimi modelinin etkili olacağı sonucuna ulaşmışlardır.

Kara-Ulu ve diğerleri (2015) tarafından Ankara'da sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan 14-17 yaş arası gençlerle gerçekleştirilen bir çalışmada, Türkiye'deki ilk cinsel deneyim yaşının düşmekte olduğu ve katılımcıların cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkındaki bilgi düzeylerinin düşük olduğu sonuçlarına varılmıştır. Ayrıca, gençler bu konulardaki eğitimi sağlık çalışanları, görsel basın ve okul aracılığıyla almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle de araştırmacılar tarafından, ergenlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunmaları ve sağlıklı cinsel davranış geliştirebilmeleri için örgün eğitim kapsamında üreme ve cinsel sağlık konularına daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

Benzer şekilde Set, Dağdeviren ve Aktürk (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da cinsel etkinlik döneminin daha erken yaşta başlamasına rağmen ergenlerin cinsellik, kontraseptif yöntemler ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla ilgili yeterli bilgiye sahip olamadıkları ve bu nedenle de istenmeyen gebelik ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riskine yüksek oranda maruz kaldıkları bulunmuştur. Bu bağlamda, çalışma sonucunda Türkiye'de ergenlerin cinselliğine gereken önemin verilmesi ve öncelikle ergenlerde cinsellik konusunda geniş

kapsamlı ve yeterli sayıda araştırma yapılarak mevcut durumun tespit edilmesinin önemi ve yapılandırılmış bir cinsel eğitim programının sunulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Tuğrul ve Artan (2001) tarafından alt sosyo-kültürel düzeydeki 665 anneden 2-18 yaş grubunda olan çocuklarının cinsel eğitimine ilişkin görüşlerini almak üzere bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda, tüm yaş gruplarındaki annelerin büyük çoğunluğunun cinsel eğitimin ne olduğunu bilmedikleri, bir kısmının ise cinselliği, cinsel ilişki olarak tanımladıkları görülmüştür. Cinselliğin ve cinsel eğitimin lise yıllarında başladığını belirten annelerin hem kız hem de erkek çocuklara ailede cinsellikle ilgili bilgileri daha fazla oranda aktaran kişi oldukları bulunmuştur. Ayrıca, her ne kadar annelerin çocuklar tarafından soru sorulmadıkça herhangi bir konuda bilgi verme düşüncelerinin olmadığı ve çoğunlukla sorulara cevap verirken utanma duygusunu hissettiklerini belirtmiş olmalarının yanında; çocuklarının cinsel konularla ilgili sorularını aile bireyleri dışındaki kişilere sormalarını da uygun bulmadıkları görülmüştür. Buna karşın, aile içerisinde çocukların cinsellikle ilgili sorularını yaygın bir şekilde anneye yöneltirken; nadir de olsa çocukların babaya cinsellikle ilgili sorularını sorabildikleri görülmüştür.

Alan yazında benzer sonuçlara sahip çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, sağlıklı bir cinsel yaşam için gençlere, gerek akran eğitimi yoluyla, gerekse okulda ve ailede temel eğitimlerin verilebilmesi açısından kapsamlı cinsellik eğitimlerinin önemli olduğu görülmektedir. Ancak, Türkiye'de kapsamlı cinsellik eğitimi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ise kapsamlı cinsellik eğitimine yönelik Dünya'da yapılan politika dokümanları ya da rehberlerinden farklı bir şekilde, daha çok araştırma, inceleme ve derleme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

Türkiye'de cinsel sağlık eğitimine yönelik ilk bilimsel tartışma zemini, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV) tarafından yaratılmıştır (Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2008; Yücesan ve Alkaya, 2018; Bulut, 2021). 1990'lı yıllarda HIV/AIDS'in önlenmesi amacıyla gençleri üreme sağlığı konusunda bilgilendirmek için kısıtlı da olsa sivil toplum kuruluşları tarafından projeler ya da yerelde yürütülen eğitim çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliklerle, erken yaş gebeliklerini, planlanmamış gebeliği ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları (CYBE) engellemek; gençlerin cinsellikle ilgili doğru bilgileri edinebilmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır.

1994 yılında Kahire'de BM'nin Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (International Conference for Population and Development [ICPD]) küresel ölçekte insanların üreme sağlığına ilişkin haklarını kullanmadığına dikkat çekilmiştir. Bu önemli tespitin ardından BM ülkelerin yönetici ve eğitimcilerini bu konularda gençlere yönelik eğitimler düzenlemeye çağırmıştır. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, UNFPA ile Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV) iş birliğinde hem gelecek çalışmaları müzakere etmek hem de cinsel sağlık eğitimine ilişkin kalıcı çözümler getirebilmek amacıyla 'Gençlik, Cinsel Eğitim ve Üreme Sağlığı' temalı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantının ardından 2000'li yıllarda BM tarafından 'Binyıl Kalkınma Hedefleri' kapsamında sekiz hedef (UN, 2000) ortaya konulmuştur. Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi; çocuk ölüm oranlarının azaltılması; anne sağlığının iyileştirilmesi; HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi' gibi sağlığı ve sosyal konuları doğrudan ilgilendiren hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda 1997 yılında başlayıp 2004 yılına kadar süren iki önemli proje yürütülmüştür: (1) Gençlerin Cinsel Sağlık Eğitiminin Desteklenmesi, (2) Ergenlerin Sağlık Bilincinin Geliştirilmesi. Yürütülen projelerin bir çıktısı olarak 2000'li yıllarda cinsel sağlık eğitimini sağlamak üzere üniversitelerde özellikle Eğitim Fakülteleri'nde 'Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi' isimli bir ders açılmış ve bu derste kullanılmak üzere 'Öğretmen ve Öğretmen Adayları için Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi' başlıklı bir kitap yayımlanmıştır (Bulut, 2021). Bu çalışmalar Türkiye'de Kapsamlı Cinsellik Eğitimi alanında kilometre taşı sayılabilecek önemli çalışmalardandır.

Türkiye'de kapsamlı cinsellik eğitiminin öğretim programlarındaki durumunu ortaya koymak üzere Ergenlerin Sağlık Bilincinin Geliştirilmesi Projesi kapsamında Bıkmaz ve Güler (2007) tarafından burada yürütülen çalışmaya benzer bir çalışma yapılmıştır. Projenin Bilim Komitesi tarafından belirlenen cinsellik eğitimi de dahil olmak üzere sağlıkla ilgili konuların 2002-2003 ilköğretim kademesi (7-14 yaş) eğitim programlarının yer alma durumunu belirlemeyi amaçlayan çalışmanın sonucunda eğitim programlarının amaç ve hedeflerinin fiziksel gelişim, zararlı dış etkenlerden korunma ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları alanlarındaki hedeflerle daha çok

örtüştüğü belirlenirken, sağlıklı yaşama başlama alanının en düşük frekansa sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca gebelik ve doğum, istenmeyen gebelikler, cinsel kimlik, ergenlik dönemindeki değişiklikler, cinsel şiddet ve istismar, doğum kontrolü ve cinsel ayrımcılık gibi alt kategorilere ise eğitim programlarında hiç yer verilmediği ortaya konulmuştur.

Dünya'da cinsel sağlık eğitimine yönelik geliştirilen projelerde olduğu gibi, Türkiye'de de gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri yürütücülüğünde ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) iş birliğinde özel projeler ve bölgesel cinsel sağlık eğitimi programları gerçekleştirilmiştir. 1993-1999 yılları arasında Procter & Gamble'ın desteğiyle 'Değişim, Genç Kızlığa İlk Adım' programı 80 ilde uygulamaya konulmuştur. 2001-2003 yılları arasında yürütülen bir diğer proje ise 'Ergenlerin Sağlık Bilincinin Geliştirilmesi (ERDEP)' isimli projedir (Bulut, 2021; Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2008). Proje kapsamında hem öğrencilere hem öğretmenlere hem de ebeveynlere yönelik eğitim çalışmaları yapılmıştır. Bu eğitimler 'ergenlik döneminde büyüme ve gelişme; üreme sisteminin anatomi ve fizyolojisi; kişisel bakım' gibi içeriklerden oluşturulmuştur (Bulut, 2021).

2007 yılında ise T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması (AÇSAP) Genel Müdürlüğü tarafından Avrupa Birliği'nin desteği ile gençler için Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı (CSÜS) hizmetleri kapsamında; bilgi, tutum ve davranış geliştirmeyi, gençlere ulaşma ve onlarla çalışma konularında duyarlılığı arttırarak planlama-uygulama becerisi kazandırmayı amaçlayan 'Türkiye Üreme Sağlığı Programı, Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezleri CSÜS Eğitimi Modülü - Katılımcı Rehberi' yayımlanmıştır. Öğretim programlarında görülen bu yönelim Dünya'daki yönelimle benzerlik göstermektedir. Ancak o yıllarda projeler kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar haricinde MEB'de herhangi başka bir uygulama yer almamaktadır.

Türkiye'de Engellilere yönelik cinsel sağlık eğitimi uygulamaları da sınırlıdır. Ancak 2006-2007 yılları arasından AB Delegasyonu desteğiyle üreme sağlığına ilişkin geliştirilen ve Türkiye Engelliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı (OZEV), Bilimsel ve Teknik Araştırma Vakfı (BİTAV) ve Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV) tarafından yürütülen 'Zorlananlar (Engelliler) için Cinsel Sağlık / Üreme Sağlığı Projesi (ZOR-CSUS)' başlıklı proje hayata geçirilmiştir (Cangöl, Karaca ve Aslan, 2013). Proje kapsamında Türkiye'nin altı bölgesinde engelli bireyler ve onların ailelerine cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında eğitimler verilmiştir.

Alan yazında bu bağlamda yapılan çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin, Güdül Öz ve Yangın'ın (2020) görme engelli bireylerin cinsel sağlık ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçladığı çalışmalarında, görme engelli katılımcıların %90'dan fazlasının cinsel sağlık eğitimi almadığı bulunmuştur. Ayrıca, görme engelli bireylerin %83'ü cinsel sağlık bilgilerinin yetersiz olduğunu ve sağlık çalışanlarından eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle, çalışmanın sonucunda görme engelli bireylerin kapsamlı cinsel sağlık eğitimine ihtiyaç duydukları saptanmış ve bütüncül sağlık bakımı kapsamında bu bireylere yönelik cinsel sağlık eğitimi programlarının düzenlenmesi önerilmiştir.

Alan yazında, cinsel sağlık eğitimlerinin katılımcıların bilgi ve tutumlarına etkisini inceleyen çalışmalar da yer almaktadır. Örneğin, Yöndem (2007) grup rehberliği etkinliği olarak verilen ergenlik ve cinsel sağlık eğitiminin, 6. sınıf öğrencilerinin bilgi ve tutumları üzerindeki etkisini deneysel desenli bir çalışma ile incelemiş ve grup rehberliği eğitimi verilen deney grubunun ergenlik ve cinsel sağlık ile ilgili bilgi ve tutumlarında anlamlı düzeyde artış olduğu sonucuna varmıştır. Benzer şekilde, Üstündağ (2017) gençlere verilen Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Eğitimi'nin etkisini değerlendirmek amacıyla bir deneysel çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada, deney grubuna 10 hafta boyunca haftada bir kez "Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Eğitimi" uygulanmış ve araştırma sonucunda eğitime katılan gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilgi düzeylerinde anlamlı düzeyde artış olduğu kaydedilmiştir. Her ne kadar çalışmaların sonuçları cinsel sağlık eğitimlerinin etkisini ortaya koysa da alan yazın incelendiğinde çalışmaların sayılarının görece az olduğu dikkat çekmektedir.

Güçlü ve Özerk (2021) tarafından Türkiye'deki örgün eğitim kurumları çerçevesinde 2000-2018 yılları arasında gerçekleştirilen cinsel sağlık eğitimlerine ilişkin akademik çalışmaların incelenmesi ve sonuçları bakımından

değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, çalışmaların çoğunluğunda (%59,37) betimsel tarama yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Çalışmalarda örneklem grubu olarak ilk sırada üniversite öğrencilerinin yer aldığı (%44,4) ve çalışmaların büyük çoğunluğunun öğrencilerin cinsel sağlık konusundaki tutum ve davranışlarını tespit etmeye ve düzenlenen eğitimlerin cinsellikle ilgili bilgi ve tutumlara etkisini belirlemeye yönelik olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, çalışmalarda veli ve öğretmenlerin eğitimine ise çok düşük oranda yer verildiği dikkat çekmektedir. Oysa ki, Çakşak (2018) tarafından da belirtildiği gibi cinsel eğitimin etkili olabilmesi için, eğitime ergenlik döneminden önce başlanmalıdır, çünkü karşılanmamış cinsel eğitim ihtiyacı, fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan birçok soruna yol açabilmektedir. Bu nedenle, topluma sağlıklı bireylerin kazandırılması için ailede başlayan cinsel eğitimin okulda da yaşa uygun eğitim programlarıyla devam ettirilmesi gerekmektedir.

Ancak, Türkiye'de yapılan alan yazın taramaları sonucunda gerek ergenlerin gerek engelli bireylerin gerek ailelerin cinsel sağlık konusundaki bilgilerinin yeterli olmadığı ve bu bağlamda uzmanlarca hazırlanan ve uygulanan kapsamlı cinsel sağlık eğitimlerine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Diğer taraftan, alan yazında bu konuda yapılan çalışmaların da yeterli düzeyde olmadığı ve kapsamlı cinsellik eğitiminde hedef gruplarda ihtiyaç duyulan eğitim alanlarının tespit edilmesinin önemli olduğu görülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile okul öncesinden 12. sınıfa kadar örgün eğitim kurumlarında uygulanan resmi öğretim programlarını ve ders kitaplarını Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO, 2018) hazırladığı 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'e göre analiz ederek, yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitiminde ihtiyaç duyulan eğitim alanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in İlişkiler temel kavramı ile ilgili olarak;
1.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
1.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

2. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramı ile ilgili olarak;
2.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
2.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

3. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı ile ilgili olarak;
3.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
3.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

4. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı ile ilgili olarak;
4.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
4.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

5. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı ile ilgili olarak;
5.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
5.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

6. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı ile ilgili olarak;
6.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
6.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

7. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramı ile ilgili olarak;
7.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
7.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

8. Yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında Teknik Rehber'in Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı ile ilgili olarak;
8.a. MEB Öğretim Programlarında mevcut durum nedir?
8.b. Öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar MEB ders kitaplarında nasıl ele alınmaktadır?

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Yapılan ön incelemede zorunlu derslere ait Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinden herhangi birini kapsayan MEB öğretim programları ve MEB ders kitapları analiz kapsamına alınmıştır.

2. Araştırma, ortaöğretim kademesinde Anadolu liselerinin haftalık ders çizelgesinde yer alan derslerden ortak ve zorunlu olan derslerin öğretim programları ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca, Anadolu liselerinde alan seçimlerinin (Türkçe-Matematik: Eşit Ağırlık, Fen Bilimleri: Sayısal-MF, Sosyal Bilimler: Sözel-TS, Yabancı Dil) 11. sınıftan itibaren başladığı ve 12. sınıfta da devam ettiği dikkate alınarak bu kapsamda alan farkı gözetmeksizin sadece tüm öğrencilerin ortak olarak aldıkları dersler analiz kapsamına alınmıştır.

3. Araştırma yalnızca Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarında ve bu programlara ait MEB ders kitaplarında bir karşılığı olup olmadığını belirlemeye odaklanırken, bu kazanımların uygulamada ne kadarının nasıl ele alındığı kapsam dışında bırakılmıştır.

4. Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinin bilgi, tutum ve beceri olarak sınıflandırılmış olması ve MEB öğretim programlarının kazanımlarında ise böyle bir ayrıma gidilmemiş olması nedeniyle analiz çalışmasında MEB kazanımlarından bazıları birden fazla kez Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle tablolarda verilen rakamlar ilişkilendirilen kazanım sayılarını değil ilişkilendirme sıklığını göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA

OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

2.Yöntem

Bu bölümde; araştırmanın modeli, analiz kapsamına alınan dokümanlar, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri analizi süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, okulöncesinden 12. sınıfa kadar örgün eğitim kurumlarında uygulanan resmi öğretim programlarını ve MEB ders kitaplarını UNESCO'nun (2018) 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'ine göre analiz ederek yaşa uygun cinsel sağlık eğitiminde ihtiyaç duyulan eğitim alanlarını ortaya koymak amacıyla doküman analizi yöntemine göre kurgulanmıştır. Araştırmada ilk olarak MEB öğretim programları betimsel analiz tekniği ile analiz edilerek veriler sayısallaştırılmıştır. Ardından bu analizlere göre belirlenen MEB ders kitaplarının Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen bölümleri analiz edilmiştir. (Şekil 2)

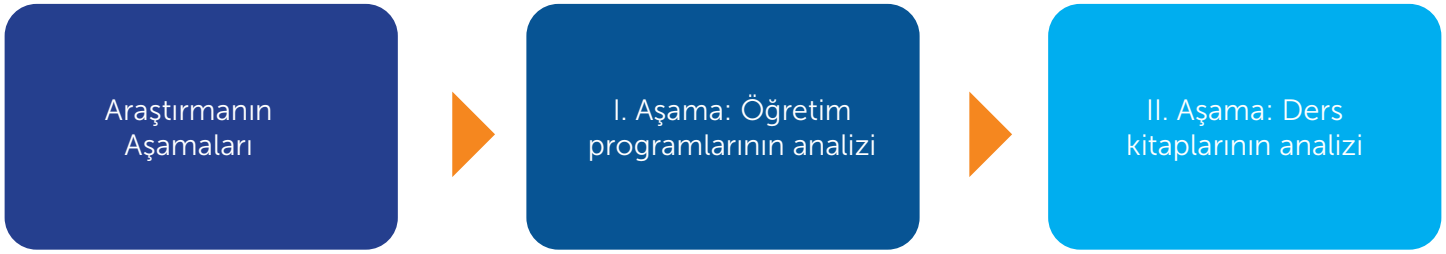

Şekil 2. Araştırmada İzlenen Temel Aşamalar

2.2. Analiz Kapsamına Alınan Dokümanlar

Araştırmada iki farklı doküman grubu analiz kapsamına alınmıştır. Bunlardan ilki MEB'in okul öncesinden 12. sınıfa kadar olan öğretim programları, diğeri ise bu öğretim programları için kullanılan MEB ders kitapları, etkinlik kitapları ya da öğretmen kılavuz kitaplarıdır. Her bir doküman grubunun seçim ölçütleri ve analiz kapsamına alınan öğretim programları ve ders kitapları, etkinlik kitapları ya da kılavuz kitapları aşağıda belirtilmiştir.

2.2.1. Analiz Kapsamına Alınan MEB Öğretim Programları

Teknik Rehber'de verilen yaş grupları dikkate alınarak; 5-8 yaş için okulöncesi ve ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar, 9-12 yaş için ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar, 12-15 yaş için ortaokul 8. sınıf ile lise 9 ve 10. sınıflar, 15-18+ yaş ise lise 11 ve 12. sınıflara karşılık gelen tüm resmi MEB öğretim programları analiz edilmiştir. Tablo 1'de tüm yaş grupları için analiz kapsamına alınan MEB öğretim programları verilmiştir. MEB öğretim programlarına Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın, Okulöncesi Eğitim programı için Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün ve Sınıf Rehberlik Programı için Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün resmi internet sayfalarından erişim sağlanmış ve bağlantı adresleri Ek-1'de verilmiştir. Tablo 1'de analiz kapsamına alınmış ancak yapılan analizler doğrultusunda kısmen ya da tam olarak ilişkili kazanım bulunmayan MEB öğretim programları da verilmiştir.

Tablo 1. Analiz Kapsamına Alınan MEB Öğretim Programları

Yaş Grupları	Analiz Kapsamına Alınan Öğretim Programları	Analiz Kapsamında İlişkili Kazanım Bulunmayan Öğretim Programları
5-8 yaş	Okulöncesi eğitim, Türkçe (1-3. Sınıf), Hayat Bilgisi (1-3. Sınıf), Fen Bilimleri (3. Sınıf), Yabancı Dil (2-3. Sınıf), Beden Eğitimi ve Oyun (1-3. Sınıf), Görsel Sanatlar (1-3. Sınıf), Müzik (1-3. Sınıf), Sınıf Rehberlik Programı (Okul Öncesi-3. Sınıf)	Matematik (1-3. Sınıf)
9-12 yaş	Türkçe (4-7. Sınıf), Fen Bilimleri (4-7. Sınıf), Sosyal Bilgiler (4-7. Sınıf), Yabancı Dil (4-7. Sınıf), Beden Eğitimi ve Oyun (4. Sınıf), Beden Eğitimi ve Spor (5-7. Sınıf), Görsel Sanatlar (4-7. Sınıf), Müzik (4-7. Sınıf), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-7. Sınıf), Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6. Sınıf), Trafik Güvenliği (4. Sınıf), İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (4. Sınıf), Sınıf Rehberlik Programı (4-7. Sınıf)	Matematik (4-8. Sınıf), Teknoloji ve Tasarım (7-8. Sınıf)
12-15 yaş	Türkçe (8. Sınıf), T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük (8. Sınıf), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (8-10. Sınıf), Beden Eğitimi ve Spor (8-10. Sınıf), Görsel Sanatlar (8. Sınıf), Müzik (8. Sınıf), Birinci Yabancı Dil (İngilizce) (8-10. Sınıf), Türk Dili ve Edebiyatı (9-10. Sınıf), Görsel Sanatlar (9-10. Sınıf), Müzik (9-10. Sınıf), Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü (9. Sınıf), Sınıf Rehberlik Programı (8-9-10. Sınıf)	Fen Bilimleri (8. Sınıf), Matematik (8-10. sınıf), Tarih (9-10. Sınıf), Coğrafya (9-10. Sınıf), Fizik (9-10. Sınıf), Kimya (9-10. Sınıf), Biyoloji (9-10. Sınıf), Felsefe (10. Sınıf), İkinci Yabancı Dil (9-10. Sınıf)
15-18+ yaş	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük (12. Sınıf), Türk Dili ve Edebiyatı (11-12. Sınıf), Birinci Yabancı Dil (11-12. Sınıf), Görsel Sanatlar (11-12. Sınıf), Müzik (11-12. Sınıf), Sınıf Rehberlik Programı (11-12. Sınıf)	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (11-12. Sınıf), Tarih (11. Sınıf), Felsefe (11. Sınıf), İkinci Yabancı Dil (11-12. Sınıf), Beden Eğitimi ve Spor (11-12. Sınıf)

Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubu için okul öncesi eğitim programı ile ilkokulların haftalık ders dağıtım çizelgesinde yer alan dokuz dersin öğretim programı analiz kapsamına alınmıştır. Ancak, analiz kapsamına alınan Matematik öğretim programında Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunmamıştır.

Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubu için ilkokul ve ortaokulların haftalık ders dağıtım çizelgesinde zorunlu dersler kategorisinde yer alan on beş öğretim programı analiz kapsamına alınmıştır. İmam Hatip ortaokulları ile diğer ortaokulların seçmeli dersleri analiz kapsamına alınmamıştır. Analiz kapsamına alınan Matematik ile Teknoloji ve Tasarım dersi öğretim programlarında Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunmamıştır.

Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubu için ortaokul ve Anadolu liselerinin haftalık ders dağıtım çizelgesinde zorunlu ve ortak dersler kategorisinde yer alan yirmi iki dersin öğretim programı analiz kapsamına alınmıştır. İmam Hatip liseleri ve Anadolu liselerinin seçmeli dersleri analiz kapsamına alınmamıştır. Analiz kapsamına alınan öğretim programlarından Fen Bilimleri, Matematik, Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya, Biyoloji, Felsefe ve İkinci Yabancı Dil öğretim programlarında Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunmamıştır.

Teknik Rehberde 15-18+ yaş grubu için sadece Anadolu liselerinin haftalık ders dağıtım çizelgesinde zorunlu ve ortak dersler kategorisinde yer alan on bir öğretim programı analiz kapsamına alınmıştır. Anadolu liselerinde branşlaşmanın (Eşit Ağırlık, Matematik-Fen, Sosyal, Dil) 11. sınıftan itibaren başladığı ve 12. sınıfta da devam ettiği dikkate alındığında bu kapsamda tüm öğrencilerin ortak olarak aldıkları dersler analiz kapsamına alınmıştır. Analiz kapsamına alınan öğretim programlarından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Tarih, Felsefe, İkinci Yabancı Dil, Beden Eğitimi ve Spor öğretim programlarında Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunmamıştır.

2.2.2. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitapları, Etkinlik Kitapları ya da Öğretmen Kılavuz Kitapları

Araştırmanın birinci aşamasının ardından Teknik Rehber'in her bir kavramının öğrenme hedefleri ile en çok ilişkili kazanım bulunan öğretim programlarının MEB tarafından yayımlanan ders kitapları, etkinlik kitapları ya da öğretmen kılavuz kitapları analiz kapsamına alınmıştır. Bu doğrultuda Teknik Rehber'in yaş gruplarına göre en çok kazanımla ilişkilendirilen öğretim programlarına ait MEB ders kitaplarının, etkinlik kitaplarının ya da öğretmen kılavuz kitaplarının adları ve sınıf düzeyleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitapları, Etkinlik Kitapları ya da Öğretmen Kılavuz Kitapların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

5-8 yaş		9-12 yaş		12-15 yaş		15-18 yaş	
Ders Adı	**Sınıf Düzeyi**	**Ders Adı**	**Sınıf Düzeyi**	**Ders Adı**	**Sınıf Düzeyi**	**Ders Adı**	**Sınıf Düzeyi**
Hayat Bilgisi	1-2-3	Sosyal Bilgiler	4-5-6-7	Türkçe	8	Müzik	11-12
Görsel Sanatlar	1-2-3	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	4	T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	8	T.C Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	12
Türkçe	1-2-3	Türkçe	6-7	Türk Dili ve Edebiyatı	9-10	Türk Dili ve Edebiyatı	11-12
Beden Eğitimi ve Oyun	1-2-3	Yabancı Dil	6	Yabancı Dil	8-9-10	Yabancı Dil	12
Sınıf Rehberlik Programı	Okul Öncesi 1-2-3	Görsel Sanatlar	7	Görsel Sanatlar	8-9-10	Görsel Sanatlar	11
		Fen Bilimleri	7	Müzik	8-9-10	Sınıf Rehberlik Programı	11-12
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	5-6	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	9		
		Sınıf Rehberlik Programı	4-5-6-7	Tarih	9-10		
				Sınıf Rehberlik Programı	8-9-10		

Sınıf Rehberlik Programı (SRP), Okul öncesi Eğitim Programı ile Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi ve Oyun, Beden Eğitimi ve Spor, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım derslerinin ders kitapları olmadığı için bu derslerin etkinlik kitapları ya da öğretmen kılavuz kitapları incelenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ilk olarak UNESCO (2018) 'Cinsellik Eğitimi Üzerine Uluslararası Teknik Rehber'ine göre Analiz Ölçüt Listesi oluşturulmuştur. Bu kapsamda Teknik Rehber'in belirlediği sekiz temel kavram ve yaş aralıklarına göre (5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+yaş) dört farklı analiz ölçüt listesi hazırlanmıştır. Teknik Rehber'in yapısı incelendiğinde;

• Sekiz temel kavramın 2 ila 5 konu başlığına bölündüğü ve her konunun yaş gruplarına göre belirlenmiş ana fikirleri ve öğrenme hedeflerini içerdiği görülmektedir (Bkz: Tablo 3).

• Öğrenme hedefleri; bilgi, beceri ve tutum olarak gruplandırılmış, yaşa ve gelişimsel yetilere göre bilişsel karmaşıklık seviyesi artacak şekilde kademelendirilmiştir. Bilgi hedefleri öğrenciler için önemli bir temel oluşturmaya, tutum hedefleri, öğrencilerin kendilerini, cinselliği ve dünyayı anlamalarına yardımcı olmaya, becerilerin ise; iletişim, dinleme, reddetme, karar verme ve uzlaşma, eleştirel düşünme, öz-farkındalık yaratma, empati kurma, güvenilir bilgi ve hizmetlere erişme, yaftalama ve ayrımcılığa karşı çıkma ve hak savunuculuğu gibi becerilere odaklandığı görülmektedir.

Şekil 3'te Teknik Rehber'in yapısı verilmiştir.

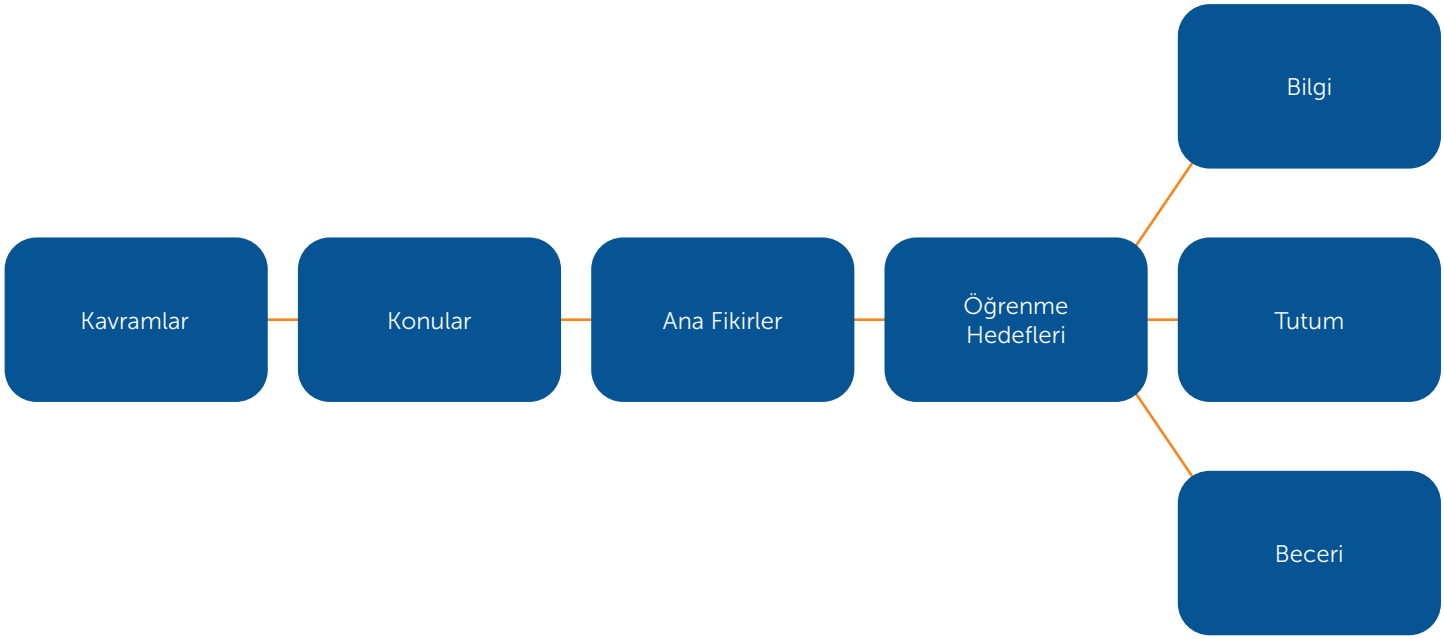

Şekil 3. Teknik Rehber'in Yapısı

Örneğin, İlişkiler Temel Kavramı, Aileler konusunun farklı yaş gruplarına göre öğrenme hedefleri Şekil 4'te verilmiştir.

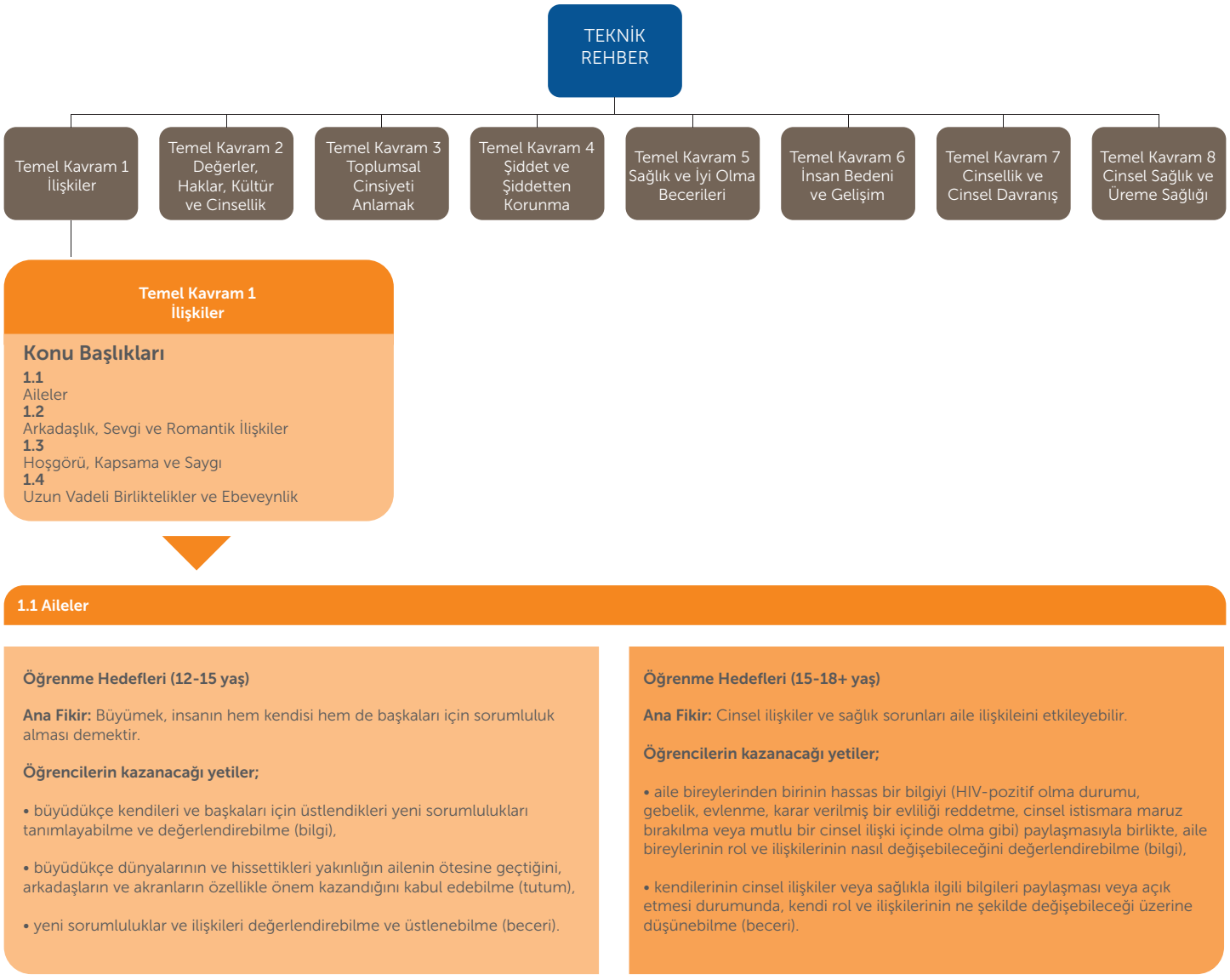

Şekil 4. Teknik Rehber'in Yapısına Bir Örnek

Analiz Ölçüt Listeleri 8 kavram ve 27 konu başlığı altında yer alan, farklı yaş grupları için belirlenmiş bilgi, tutum ve beceri olarak gruplandırılmış 717 öğrenme hedefinden oluşturulmuştur. Teknik Rehber'de yer alan temel kavram, konu başlıkları ve yaş gruplarına göre öğrenme hedefi sayıları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Teknik Rehberde Yer Alan Temel Kavramlar, Konular ve Yaş Gruplarına Göre Öğrenme Hedeflerinin Sayıları

Temel Kavramlar	Konular	Öğrenme Hedeflerinin Sayısı			
		5-8 Yaş	9-12 Yaş	12-15 Yaş	15-18+ Yaş
İlişkiler	1.1.Aileler	37	39	36	27
	1.2. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler				
	1.3. Hoşgörü, Kapsama ve Saygı				
	1.4. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik				
Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik	2.1. Değerler ve Cinsellik	11	15	14	16
	2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik				
	2.3. Kültür, Toplum ve Cinsellik				
Toplumsal Cinsiyeti Anlamak	3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası	12	24	25	17
	3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar				
	3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet				
Şiddet ve Şiddetten Korunma	4.1. Şiddet	19	20	18	19
	4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük				
	4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı				
Sağlık ve İyi Olma Becerileri	5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi	26	27	29	24
	5.2. Karar Verme				
	5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri				
	5.4. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik				
	5.5. Yardım ve Desteklere Erişim				
İnsan Bedeni ve Gelişim	6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi	17	37	26	11
	6.2. Üreme				
	6.3. Ergenlik				
	6.4. Beden İmajı				
Cinsellik ve Cinsel Davranış	7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü	7	14	23	14
	7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki				
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi	12	37	35	29
	8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek				
	8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması				
8 Temel Kavram	**27 Konu**	141	213	206	157
					717 Öğrenme Hedefi

2.4. Verilerin Toplaması ve Analizi

Bu bölümde ilk olarak MEB öğretim programlarının analizi, daha sonra MEB ders kitaplarının, etkinlik kitaplarının ve öğretmen kılavuz kitaplarının analizi ile ilgili yapılan çalışmalar verilmiştir.

2.4.1. MEB Öğretim Programlarının Analizi

Araştırma kapsamında, MEB öğretim programları Analiz Ölçüt Listesi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde ilk olarak analiz kapsamına alınan her dersin öğretim programının tüm konu ve kazanımları Excel'e aktarılmıştır. Ardından Teknik Rehber'in ilgili yaş grupları için belirlediği kavram, konu ve öğrenme hedefleri (bilgi, beceri ve tutumlar) Excel'e aktarılarak derslerin öğretim programlarının kazanımları ile Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen bir tablo hazırlanmıştır. Daha sonra Analiz Ölçüt Listesi'nde yer alan her bir kavramın, konunun ve öğrenme hedefinin incelenen dersin öğretim programında herhangi bir kazanımla ilişkili olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz Ölçüt Listesi'nde yer alan öğrenme hedeflerinin kazanım olarak ilgili öğretim programında bir karşılığının bulunması durumunda ilgili kazanımın öğretim programındaki kodu bu tablolara işlenmiştir. Ancak bazı öğretim programlarında (Okul Öncesi, Sınıf Rehberlik Programı vb.) diğer öğretim programlarında kullanılan kod sistemi gibi kodlama kullanılmadığı için bu programlar analiz edilirken araştırmacılar tarafından geliştirilen kodlar kullanılmıştır. Şekil 5'te MEB öğretim programlarında yaygın olarak kullanılan kazanım kodu ile ilgili bir örnek verilmiştir.

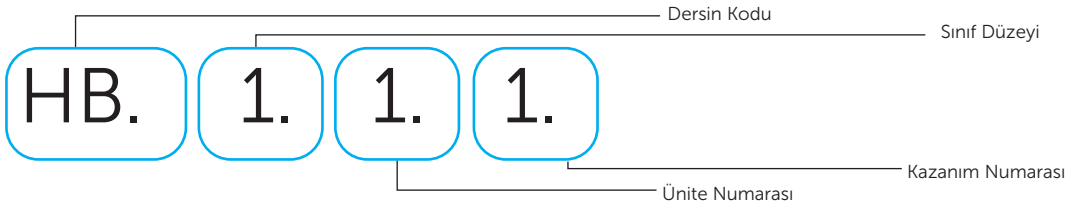

Şekil 5. Hayat Bilgisi Dersinin Kazanımları İçin Kullanılan Kod Sistemi

Şekil 5'te "HB.1.1.1" kodundaki "HB" Hayat Bilgisi dersinin kısaltması, "1" sınıf düzeyini, "1" ünite numarasını ve diğer "1" de kazanım numarasını belirtmektedir. Buna göre; bu kazanım Hayat Bilgisi dersinin birinci sınıfında birinci ünitenin birinci kazanımını ifade etmektedir.

Kod sistemi kullanılmayan bazı öğretim programlarının analizinde ise araştırmacılar tarafından oluşturulan bir kod sistemi kullanılmıştır. Şekil 6'da kod sistemi araştırmacılar tarafından oluşturulan SRP örnek olarak verilmiştir. Kodlamada öncelikle dersin kısaltması, ardından sınıf düzeyi ve son olarak da Şekil 7'deki görselde belirtilen işleniş sırası kazanım numarası olarak alınmıştır. Buna göre oluşturulan R.1.5 kodu ile Sınıf Rehberlik Programının birinci sınıfının 5 no'lu kazanımı ifade edilmektedir.

1. SINIF

İşleniş Sırası	Hafta Sayısı	KAZANIMLAR	Gelişim Alanı	Yeterlik	Açıklama
1.	1	Okula başlamaya ilişkin duygularını ifade eder.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
2.	2	Okulun bölümlerini ve okulda çalışan personeli tanır.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
3.					
4.	1	Okulun yakınındaki çevreyi tanır.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
5.	1	Kuralların yaşamı kolaylaştıracağını fark eder.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	→ R.1.5

Kazanım Numarası ↑ 5.

Şekil 6. Sınıf Rehberlik Programının Kazanımları İçin Kullanılan Kod Sistemi

Analiz sürecinde tüm araştırmacıların kodlamada benzer bir yol izleyebilmesi için seçilen öğretim programı üzerinde analiz denemeleri yapılmış ve ardından yapılan kodlamalar karşılaştırılarak kodlama tutarlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Analizlerde; Teknik Rehber'de yer alan öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunması ya da bir şekilde kapsaması ilişkilendirme için yeterli kabul edilmiştir. Örneğin; SRP'nin "R.1.10. Her çocuğun hak ve sorumluluklarının olduğunu bilir. (Sosyal Duygusal Kişiler Arası)" kazanımı Teknik Rehber'in Temel Kavram 5. Sağlık ve iyi olma becerileri -iletişim, reddetme ve uzlaşma becerileri, "Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefi ile doğrudan ilişkili bulunurken, Temel Kavram 4. Şiddet ve Şiddetten Korunma- Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük, "Bedensel haklar" ifadesinin anlamını tanımlayabilme (bilgi) ve "herkesin "bedensel haklara" sahip olduğunun farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedefleriyle de kısmen ya da tam olarak ilişkili bulunmuştur. Bu durumda; SRP'nin R.1.10. no'lu kazanımı Teknik Rehber'deki birden fazla kavram, konu ve öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir.

Analizlerle ilgili araştırmacılar arasında genel bir anlayış oluşturulduktan sonra araştırma ekibi iki gruba ayrılmış ve incelenecek öğretim programları iki gruba paylaştırılmıştır. Grup üyeleri önce bireysel olarak analizlerini tamamlamış ve daha sonra bir araya gelerek yapılan analizleri karşılaştırarak analizlere son hali verilmiştir. Analizler yaş gruplarına göre önce 5-8, ardından 9-12, 12-15 ve 15-18+ yaş grubu olmak üzere tüm gruplar için eş zamanlı olarak yapılmıştır. Tüm öğretim programları ile ilgili analizler tamamlandıktan sonra öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen kazanımların ait olduğu dersler yaş gruplarına göre belirlenmiş olan temel kavram ve konulara göre bir tabloda birleştirilmiştir. Daha sonra, öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar tüm araştırma ekibi tarafından bir kez daha gözden geçirilerek kontrol edilmiş ayrıca kazanımlar öğrenme hedefleri ile ilişkili olma durumuna (tam olarak ya da kısmen) göre gruplandırılmıştır. Şekil 7'de bu çalışmanın bir örneği verilmiştir. Tabloda siyah ile yazılı olan kazanım kodları Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile tam olarak ilişkili olan kazanımları, kırmızı ile yazılanlar ise kısmen ilişkili olan kazanımları göstermektedir.

5-8 Yaş Grubu Analizleri

İlişkiler Kavramı Aileler Konusunun Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarında Karşılığı Olan Kazanımlar

Ana Fikir	Kazandırılması Önerilen Öğrenme Hedefleri	Hayat Bilgisi	Yabancı Dil	Görsel Sanatlar	SRP	Okul Öncesi	Toplam (f)
Dünya üzerinde pek çok farklı modelde aile vardır.	Farklı aile tiplerini tanımlayabilme (örneğin iki ebeveynli, tek ebeveynli, çocuğun hâkim olduğu; velinin hâkim olduğu, geniş, çekirdek ve geleneksel olmayan aileler gibi) (bilgi)			G.2.1.5			1
	Farklı aile modellerine yönelik saygı gösterebilme (tutum)						
	Farklı aile modellerine yönelik saygı duymanın yollarını gösterebilme (beceri)						
	Toplam			1			1
Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rolleri vardır.	Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rollerini tanımlayabilme (bilgi)	HB.1.2.1	E3.2. S1			SDG- 2 SDG-16	4
	Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum)	HB.1.2.2 HB.2.2.2			R.2.33.1 R.3.30.1		4
	Aile içindeki ihtiyaç ve rollerini ifade edebilme (beceri)	HB.1.2.1 HB.1.2.2 HB.2.2.2 HB.2.2.4 HB.3.2.4.			R.2.33.1 R.3.30.1		7
	Toplam	8	1		4	2	15
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği çoğu zaman aile bireylerinin rol ve sorumluluklarına yansır.	Aile içinde kadın ve erkeğin rol ve sorumlulukları arasındaki farkları sıralayabilme (bilgi)						
	Bu farklılıkların bireylerin neleri yapıp neleri yapamayacağını etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)						
	Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aile içindeki rolleri ve sorumlulukları etkilediğini anlayabilme (tutum)						

Şekil 7. İlişkiler Temel Kavramı Aileler Konusunun Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Kazanımlar ve Ait Olduğu Dersleri Gösteren Bir Kodlama Örneği

2.4.2. MEB Ders Kitaplarının, Etkinlik Kitaplarının ya da Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Analizi

Ders kitaplarının analiz sürecinde; ilk olarak Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların 5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+ yaş gruplarında MEB öğretim programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu ve bu konunun öğrenme hedeflerinin en fazla ilişkilendirildiği kazanımların ait olduğu ders ya da dersler belirlenmiştir (Bkz. Tablo 2). Belirlenen ders kitaplarında Teknik Rehber'deki öğrenme hedeflerinin nasıl yer aldığı betimlenmiştir. Teknik Rehber'in temel kavramları ve konularına ait öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen dersler dışında, Görsel Sanatlar ve Müzik dersleri için Öğretmen Kılavuz kitapları ve SRP kazanımları için hazırlanan MEB etkinlik kitapları da incelenmiştir. Buna göre kazanımları en fazla öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen öğretim programlarına ait ders kitapları, etkinlik kitapları ya da öğretmen kılavuz kitapları analiz kapsamına alınmıştır.

Ardından bu dersler için ilgili sınıf düzeylerinde okutulan, MEB tarafından yazdırılmış, yayınlanmış ve okutulan ders kitaplarına, etkinlik kitaplarına ya da öğretmen kılavuz kitaplarına ulaşılmıştır (Bkz. EK 2). Ders kitabı analizleri de öğretim programlarının analizi gibi sekiz temel kavrama ve tüm yaş gruplarına göre yapılmıştır. Analizlerle öğretim programlarında en çok ilişkili bulunan kazanımların ders kitaplarında nasıl ele alındığı ortaya konulmaya çalışılmış, böylece kazanımların kapsamlarının Teknik Rehber'in temel kavramlarına göre daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Ders kitaplarında kazanımların nasıl yer aldığı belirlenirken aynı zamanda kazanımların ilişkilendirildiği öğrenme hedeflerinin de ders kitaplarında nasıl karşılık bulduğu yorumlanmıştır. İlişkili bulunan kazanımların öncelikle genel olarak nasıl ele alındığı açıklanmış ardından ders kitabından alıntılar yapılarak ilişki bulunan kazanımların öğrenme hedefleri ile uyumu hakkında kanıta dayalı çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tablo 4'de analiz kapsamına alınan MEB ders kitaplarının, etkinlik kitaplarının ya da öğretmen kılavuz kitaplarının Teknik Rehber'in temel kavramlarına ve yaş gruplarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitaplarının, Etkinlik Kitaplarının ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Teknik Rehber'in Temel Kavramlarına ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları / Kavramlar	5-8 Yaş	9-12 Yaş	12-15 Yaş	15-18+ Yaş
İlişkiler	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. Sınıf Ders Kitapları	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Ders Kitapları	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • İngilizce 8. ve 10. Sınıf Ders Kitapları	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Müzik Dersi 11. ve 12. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları
Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz Kitabı	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • İngilizce 12. Sınıf Ders Kitabı
Toplumsal Cinsiyeti Anlamak	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Ders Kitapları	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • İngilizce 12. Sınıf Ders Kitabı
Şiddet ve Şiddetten Korunma	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Hayat Bilgisi 1. ve 3. Sınıf Ders Kitapları	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Bilişim Teknolojileri ve Yazılım 5 ve 6. Sınıf Öğretmen Rehberleri	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı
Sağlık ve İyi Olma Becerileri	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı

Yaşgrupları / Kavramlar	5-8 Yaş	9-12 Yaş	12-15 Yaş	15-18+ Yaş
İnsan Bedeni ve Gelişim	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Hayat Bilgisi 2. ve 3. Sınıf Ders Kitapları	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Fen Bilimleri 6. ve 7. Sınıf Ders Kitapları	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Görsel Sanatlar Dersi 11. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı
Cinsellik ve Cinsel Davranış	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Hayat Bilgisi 2. ve 3. Sınıf Ders Kitapları	• İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı	• Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı • Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı	• Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı

Tablo 4'te belirtilmeyen ancak bazı temel kavramların öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Türkçe (1-8. Sınıf) ve Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (9-12. Sınıf) derslerinin MEB ders kitapları analiz kapsamına alınamamıştır. Türkçe dersi kazanımlarının dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine yönelik olarak oluşturulmuş olması, bu nedenle öğretim programlarında bu kazanımların oldukça genel ifadelerle belirtilmiş olması, bu kazanımların aynı ifadelerle farklı sınıf düzeylerinde de yer alması ve ders kitaplarında yer alan metin ve çalışmaların hangi kazanımlarla ilişkili olduğunun belirtilmemiş olması nedeniyle Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türkçe dersi kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını belirlemek mümkün olmamıştır.

Benzer durum Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları için de söz konusu olmuştur. TDE dersinin kazanımlarının öğretim programında; Okuma (Metni Anlama ve Çözümleme), Yazma ve Sözlü İletişim olmak üzere üç ana başlık altında toplanması, kazanımların ilişkili olduğu sınıf düzeylerinin belirtilmemiş olması; ders kitaplarında farklı metin türleri üzerinden ünitelerin başlıklandırılmış olması; her bir ünitede Okuma, Yazma, Sözlü İletişim başlıkları altında metin ve çalışmalara yer verilmesi, bu metin ve çalışmaların ilişkilendirildiği kazanımların da açıkça ifade edilmemiş olması nedeniyle bu dersin kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını belirlemek mümkün olmamıştır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA

OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

3.Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ilk olarak Teknik Rehber'in sekiz temel kavramına göre yapılandırılmış, ardından bulguların tamamı hakkında genel bir anlayış geliştirebilmek amacıyla tüm temel kavram ve yaş grupları birlikte analiz edilmiş ve elde edilen bulgular genel bulgular başlığı altında verilmiştir.

3.1. Temel Kavramlarla İlgili Bulgular

Temel kavramlarla ilgili bulgular; MEB Öğretim Programlarındaki Duruma İlişkin Bulgular ve MEB Ders Kitaplarındaki Duruma İlişkin Bulgular olarak 5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+ yaş olarak verilmiştir. Buna göre bulgular sırasıyla İlişkiler; Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik; Toplumsal Cinsiyeti Anlamak; Şiddet ve Şiddetten Korunma; Sağlık ve İyi Olma Becerileri; İnsan Bedeni ve Gelişim; Cinsellik ve Cinsel Davranış; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramları ile ilgili bulgular olarak verilmiştir.

MEB Öğretim Programlarındaki Duruma İlişkin Bulgular; Teknik Rehber'deki kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan MEB öğretim programı kazanımlarının derslere göre dağılımı, Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan MEB öğretim programı kazanımlarının yaş gruplarına göre dağılımı, ardından ilgili yaş grubunda MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunan, kısmen karşılığı bulunan ve hiç karşılığı bulunamayan öğrenme hedefleri verilmiştir.

MEB Ders Kitaplarındaki Duruma İlişkin Bulgular; Teknik Rehber'deki kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımların yer aldığı tüm derslerin ders kitaplarında, etkinlik kitaplarında ya da öğretmen kılavuz kitaplarında bu kazanımların nasıl verildiği ders kitapları incelenerek kısaca özetlenmiş, öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen konunun öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur.

Daha sonra her temel kavramın öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB öğretim programı kazanımlarının Teknik Rehber'in tüm kavramlarına ve yaş gruplarına göre dağılımı ve Teknik Rehber'in öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB öğretim programı kazanımlarının tüm sınıf düzeylerine göre dağılımı verilmiştir.

3.1.1.

İlişkiler Temel Kavramı İle İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- İlişkiler Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubu ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.1 İlişkiler Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubunda Aileler; Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler; Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konuları için 37 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	OÖ (f)	SRP (f)	HB (f)	GS (f)	Türkçe (f)	YD (f)	BEO (f)	Toplam (f)
İlişkiler	Aileler		2	5	12	5	-	1	-	25
	Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler		3	17	22	1	-	9	-	52
	Hoşgörü, Kapsama ve Saygı		5	22	9	1	7	-	4	48
	Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik		-	-	2	-	-	-	-	2
	Toplam		**10**	**44**	**45**	**7**	**7**	**10**	**4**	**127**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de İlişkiler temel kavramı öğrenme hedefleri; okul öncesi eğitim programı ve 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı, Hayat Bilgisi, Görsel Sanatlar, Türkçe, Yabancı Dil- İngilizce ve Beden Eğitimi ve Oyun derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunda bulunurken, en az ilişkili kazanım sadece iki kazanımla ilişkilendirilen Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunda olmuştur.

Aileler konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; en fazla kazanımla ile ilişkili bulunan öğrenme hedeflerinin Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rolleri vardır ana fikri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri daha çok Sağlıklı ve sağlıksız ilişkiler vardır ana fikri kapsamında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ise daha çok Her insan biriciktir, topluma katkı sağlayabilir ve saygı duyulmayı hak eder ana fikrinin öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. En az ilişkilendirmenin olduğu Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun Farklı aile yapıları ve evlilik anlayışları vardır ana fikrinin beş öğrenme hedefinden yalnızca biri Hayat Bilgisi öğretim programının birinci sınıfının iki farklı kazanımı ile ilişkilendirilebilmiştir.

İlişkiler kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 37 öğrenme hedefi, okulöncesi- 3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 127 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 37 öğrenme hedefinin sadece 21'i tam olarak, 7'si kısmen ilişkilendirilebilmiş, 9 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Okulöncesi eğitim- 3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.1. Aileler **Ana Fikir: Dünya üzerinde pek çok farklı modelde aile vardır.**	
Farklı aile tiplerini tanımlayabilme (örneğin iki ebeveynli, tek ebeveynli, çocuğun hâkim olduğu; velinin hâkim olduğu, geniş, çekirdek ve geleneksel olmayan aileler gibi) (bilgi)	Tam olarak
1.1. Aileler **Ana Fikir: Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rolleri vardır.**	
Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rollerini tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum)	Tam olarak
Aile içindeki ihtiyaç ve rollerini ifade edebilme (beceri)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.1. Aileler **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği çoğu zaman aile bireylerinin rol ve sorumluluklarına yansır.**	
Kadın ve erkeğin aile içindeki rollerine dair ne hissettikleri ve kendi rolleri üzerine düşünebilme (beceri)	Kısmen
1.1. Aileler **Ana Fikir: Aile bireyleri çocuklara birtakım değerleri öğretme konusunda önemli rol oynar.**	
Değerlerin ne olduğunu tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Kendilerinin ve ailelerinin önemsediği değerleri sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
Kişisel bir değeri ifade edebilme (beceri)	Tam olarak
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Farklı arkadaşlık biçimleri vardır.**	
Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Arkadaşlıklara değer verebilme (tutum)	Tam olarak
Cinsiyetin, engellilik veya sağlık durumunun arkadaş olmaya engel olmadığının farkına varabilme (tutum)	Tam olarak
Çeşitli biçimlerde arkadaşlıklar kurabilme (beceri)	Kısmen
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Arkadaşlıklar güven, paylaşım, saygı, empati ve dayanışma üzerine kuruludur.**	
Arkadaşlıkların (güven, paylaşım, saygı, destek, empati, dayanışma gibi) temel bileşenlerini tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum)	Kısmen
Arkadaşına güven, saygı, anlayış gösterebilme ve onunla bir şeyler paylaşabilme (beceri)	Tam olarak
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: İlişkiler farklı sevme biçimlerini içerebilir ve sevgi çok farklı biçimlerde ifade edilebilir.**	
Farklı sevme ve sevginin ifade edilme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Sevginin farklı biçimlerde ifade edilebileceğini kabul edebilme (tutum)	Kısmen
Bir arkadaşına duyduğu sevgiyi ifade edebilme (beceri)	Tam olarak
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Sağlıklı ve sağlıksız ilişkiler vardır.**	
Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
İyi dokunma ile kötü dokunmayı tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Sağlıklı arkadaşlıklar geliştirebilme ve sürdürebilme (beceri)	Tam olarak
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Her insan biriciktir, topluma katkı sağlayabilir ve saygı duyulmayı hak eder.**	
Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi)	Tam olarak
İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi)	Tam olarak
Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum)	Tam olarak
Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)	Tam olarak
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Farklı aile yapıları ve evlilik anlayışları vardır.**	
"Aile" ve "evlilik" kavramlarını tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok aile ve arkadaşlık kavramı, aile içi rol ve sorumluluklar, aile değerleri, arkadaşlık kurmak için gerekli değerlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir. 5-8 yaş grubundaki çocukların aile ve arkadaşlık değerlerinin temellerini atacakları bu dönemde bu hedeflere ilişkin farkındalık kazanmaları önemlidir. Bu noktada MEB öğretim programlarının İlişkiler temel kavramının

Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu dışında diğer tüm konu alanlarının öğrenme hedefleriyle çoğunluğu tam olarak ilişkili bulunan kazanımların bulunması oldukça sevindirici bir bulgudur.

Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 1'de verilmiştir.

Grafik 1. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

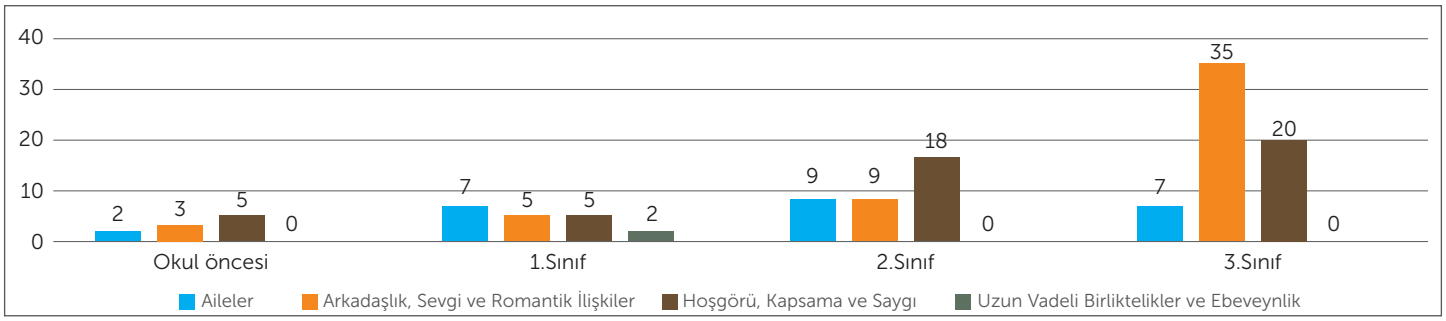

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu MEB öğretim programları kazanımlarının, en fazla 3. sınıf ve en az okul öncesi eğitim programlarının kazanımları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 3. sınıf düzeyindeki kazanımlar Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile toplamda 62 kez ilişkilendirilmiştir. 3. sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirilen konu Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler olmuştur. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu ise yalnızca 1. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ve sadece iki kez ilişkilendirilebilmiş, okul öncesi, 2. ve 3. sınıflarda ise bu konunun öğrenme hedefleri ile MEB kazanımları arasında ilişkilendirme yapılamamıştır. Bu durum ilişkiler kavramının bu sınıf düzeylerinde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

Okulöncesi- 3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri ise Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.1.Aileler **Ana Fikir: Dünya üzerinde pek çok farklı modelde aile vardır.**
Farklı aile modellerine yönelik saygı gösterebilme (tutum)
Farklı aile modellerine yönelik saygı duymanın yollarını gösterebilme (beceri)
1.1.Aileler **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği çoğu zaman aile bireylerinin rol ve sorumluluklarına yansır.**
Aile içinde kadın ve erkeğin rol ve sorumlulukları arasındaki farkları sıralayabilme (bilgi)
Bu farklılıkların bireylerin neleri yapıp neleri yapamayacağını etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aile içindeki rolleri ve sorumlulukları etkilediğini anlayabilme (tutum)
1.1.Aileler **Ana Fikir: Aile bireyleri çocuklara birtakım değerleri öğretme konusunda önemli rol oynar.**
Aile bireylerinin değerlerinin çocukların değerlerini de etkileyebildiğini kabul etme (tutum)
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Farklı aile yapılan ve evlilik anlayışları vardır.**
Farklı evlilik biçimlerini sıralayabilme (kendi partnerlerini seçme veya görücü usulü evlenme gibi) (bilgi)
Bazı evliliklerin ayrılma, boşanma ve/veya ölüm gibi nedenlerle sonlanabileceğini akılda tutabilme (bilgi)
Aile yapıları veya evlenme biçimleri farklı olabilse de her birinin değerli olduğunu kabul edebilme (tutum)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok farklı aile modelleri, evlilik çeşitleri ve toplumsal cinsiyet rollerinde ailenin rolü hakkında olduğu görülmektedir.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler kavramı için 5-8 yaş grubunda en fazla kazanımları ilişkilendirilen programlar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve ardından Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu doğrultuda Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. Sınıf Ders Kitapları ile İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

İlişkiler temel kavramı kapsamında sırasıyla Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler, Aileler, Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir (Bkz: Tablo 5).

Metin Kutusu 1: Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları:
HB.1.1.2. Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.
HB.3.1.2. Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.
HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.
HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar.
HB.1.4.4. Çevresindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarını uygular.
HB.3.4.5. Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.
HB.3.4.6. Günlük yaşamında güvenliğini tehdit edecek bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğine örnekler verir.

Metin Kutusu 2: Aileler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları:
HB.1.2.1. Aile bireylerini tanıtır.
HB.1.2.2. Aile hayatının önemini kavrar.
HB.2.2.2. Akrabalık ilişkilerinin önemini kavrar.
HB.2.2.4. Evde, üzerine düşen görev ve sorumluluklarını fark eder.
HB.3.2.4.Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir. HB.3.2.2.Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir.
HB.2.1.1. Kendini farklı özellikleriyle tanıtır.

Metin Kutusu 3: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları:
HB.3.5.7. Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların sorunlarına yönelik sosyal sorumluluk projelerine katılır.
HB.2.5.7. Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların sorunlarına yönelik sosyal sorumluluk projelerine katılır.
HB.1.1.13. Okulda iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar.
HB.1.2.4. Evde aile bireyleri ile iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar.
HB.2.1.2. Bireysel farklılıklara saygı duyar.
HB.2.1.9. Okulda iletişim kurarken dinleme kurallarına uyar.
HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder.

Metin Kutusu 4: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları:
HB.1.2.1. Aile bireylerini tanıtır.
HB.1.2.2. Aile hayatının önemini kavrar.

İlişkiler temel kavramının öğrenme hedeflerinin Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alma biçimi sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında yer alma biçimi ise, ders kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Aileler konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rollerini tanımlayabilme (bilgi); Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum); Aile içindeki ihtiyaç ve rollerini ifade edebilme (beceri); Kendilerinin ve ailelerinin önemsediği değerleri sıralayabilme (bilgi); Kişisel bir değeri ifade edebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının ders kitaplarında iki çocuğun kendilerini farklı özellikleriyle tanıttığı hikayelere, bireylerin farklı özelliklere sahip olabildiğine ilişkin bilgi metnine, görsellerde belirtilen çocukların fiziksel özelliklerini tanımlama çalışmasına, çocukların kendi fiziksel özelliklerini, hoşlandıklarını, yapabildiklerini ve yapmak istediklerini ifade edecekleri çalışmaya, özellikleri yazılı olarak verilen çocuklarla görsellerini eşleştirme çalışmasına, fiziksel özelliklerle ilgili doğru yanlış çalışmasına, verilen örnekleri fiziksel özellikleri, hoşlandıkları, yapabildikleri, yapmak istedikleri gruplarından uygun olanlarla eşleştirme çalışmasına, hoşlanılan bir etkinliğin resmini çizme çalışmasına, arkadaşından farklı olan özelliklerini yazma çalışmasına, akrabalarını tanıtan hikaye ve sorularına, akraba isimleri ile ilgili etkinliğe, soyağacı çalışmasına, akraba isimleri ile ilgili bulmaca çalışmasına, akrabalarla hangi durumlarda bir araya gelindiğini açıklayan metne, akrabalık ilişkileri ile ilgili doğru yanlış ve boşluk doldurma çalışmasına, evdeki görev ve sorumluluklarla ilgili bilgi metnine ve sorularına, evde çocuk tarafından yerine getirilen görev ve sorumlulukları verilen seçenekler arasında seçme çalışmasına, evde yapılan çeşitli işlerin ailede kimler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmeye yönelik çalışmaya, evdeki görev ve sorumluluklarla ilgili doğru yanlış ve yazma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 2. Sınıf Ders Kitabı, 2019), Ayrıca komşuluk ilişkileri ile ilgili hikâye ve soru çalışmasına, komşuluk ilişkilerinde dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin verilen görsellere göre yazma çalışmasına; ailedeki görevler, sorumluluklar ve iş bölümü ile ilgili metin ve açık uçlu soruya, evdeki çeşitli işlerin ailede kimler tarafından gerçekleştirildiğini yanıtlamaya ilişkin çalışmaya, ailedeki görev dağılımının adil olup olmadığı ve iş bölümü ile ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021). Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabı incelendiğinde, aile ile ilgili açık uçlu soruya, aile üyelerinin tanıtıldığı hikayeye, aile üyelerini tanıtma, aile albümü hazırlama çalışmasına; aile hayatının önemi ile ilgili açık uçlu soruya ve bilgi metnine, ailedeki işbölümüne ilişkin öğrencilerden örnek istemeye, görsellerle ailede olması gereken değerleri eşleştirme çalışmasına yer verilmiştir (İlkokul Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı, 2021).

Aileler konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların ders kitaplarında yer alma biçimi incelendiğinde, öğrenme hedeflerinin de (Aile bireylerinin farklı ihtiyaç ve rollerini tanımlayabilme (bilgi); Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum); Aile içindeki ihtiyaç ve rollerini ifade edebilme (beceri); Kendilerinin ve ailelerinin önemsediği değerleri sıralayabilme (bilgi); Kişisel bir değeri ifade edebilme (beceri)) büyük ölçüde ders kitaplarında karşılığının bulunduğu belirlenmiştir. Ders kitabı bağlamında ailedeki ihtiyaç ve rollerle ilgili öğrenme hedeflerine özellikle ailedeki görev ve sorumluluklar kapsamında değinildiği gözlenmiştir. "Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum)" öğrenme hedefinin ise ders kitabında kısmen karşılığı bulunmuş, aile bireylerinin birbirleriyle ilgilenmek istemedikleri veya ilgilenemedikleri yönüne değinilmemiştir.

Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi); Cinsiyetin, engellilik veya sağlık durumunun arkadaş olmaya engel olmadığının farkına varabilme (tutum); Arkadaşlıkların (güven, paylaşım, saygı, destek, empati, dayanışma gibi) temel bileşenlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum); Sağlıklı arkadaşlıklar geliştirebilme ve sürdürebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımlarına ulaşmak için ders kitaplarında davranışların kişinin kendisi ve arkadaşlarını etkilemesiyle ilgili hikâye, bilgi metni ve açık uçlu

sorulara yer verilmiştir. Ayrıca davranışların sonuçlarını belirlemeye ilişkin çeşitli davranış örnekleriyle ilgili yarım bırakılan cümleyi tamamlama çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 1) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021). Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında ise, arkadaşlarıyla benzer ve farklı yönlerini ifade etmesine yönelik soruya, konuyla ilgili örnek metne yer verilmiştir (İlkokul Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı, 2021).

Görsel 1: Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi); Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan 3. Sınıf HB ders kitabı çalışmalarından örnekler

Yukarıdaki görsellerde yer alan çocukların yerinde siz olsaydınız bu davranışlar sizi ve arkadaşlarınızı nasıl etkilerdi?

Davranışlarımız, bizi ve çevremizdekileri olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilir. Olumlu davranışlarımız arkadaşlarımız ile iyi ilişkiler kurmamızı sağlar. Örneğin arkadaşlarımızla okul araç ve gereçlerimizi paylaşmak, karşılaştığımızda selamlaşmak, arkadaşımıza yardım etmek, saygılı davranmak olumlu davranışlardır. Arkadaşlarımızla alay etmek, onlara lakap takmak arkadaşlarımızı üzebilir. Ayrıca olumsuz davranışlar bize ve arkadaşlarımıza zarar verebilir. Örneğin merdivenlerden inerken önümüzdeki arkadaşımızı itmek, onun düşerek yaralanmasına sebep olabilir.

Aşağıdaki davranışların sonuçlarını düşünerek cümleleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

Arkadaşlarımın eşyalarını izin alarak kullanırsam .....

Sınıfta bağırarak konuşursam .....

Oyunun kurallarına uymazsam .....

Derste öğretmenimi dikkatli dinlersem .....

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini karşıladığı görülmektedir. Ders kitabında çeşitli davranışların kendisi ve arkadaşlarını nasıl etkilediği üzerinde durulmuş, bu konudaki çalışmalarla arkadaşlığın tarifi, arkadaşlığın temel bileşenleri, sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerinin de kapsanabileceği belirlenmiştir. Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabındaki çalışmaların ise özellikle "Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi)" öğrenme hedefini karşıladığı belirlenmiştir.

Ayrıca arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğine ilişkin bilgi metni ve açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olaya ilişkin açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 2) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021)

Görsel 2: Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi); Arkadaşlıkların (güven, paylaşım, saygı, destek, empati, dayanışma gibi) temel bileşenlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum); Sağlıklı arkadaşlıklar geliştirebilme ve sürdürebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Okulda arkadaşlarım ile birlikte oyunlar oynar, eğlenirim. Davranışlarıyla beni mutlu eden arkadaşlarım olduğu gibi üzen arkadaşlarım da olabilir. Aldığı görevi zamanında yerine getirmesi, sabah karşılaştığımızda günaydın demesi, oyunlarda kurallara uyması ve kazanan takımı tebrik etmesi arkadaşlarımın beni mutlu eden olumlu davranışlarıdır. Arkadaşımın izin almadan kalemimi kullanması, sınıf başkanımızın taraflı davranması beni üzer. Bu davranışları karşısında arkadaşlarıma olan güvenim sarsılır. Ayrıca ders esnasında arkadaşımın izinsiz konuşması, ders dışında başka şeylerle ilgilenmesi dikkatimi dağıtır. Bu tür davranışlar derste beni olumsuz etkiler.

Arkadaşınızın oyun oynarken kurallara uymaması sizi nasıl etkiler?

Berkay ile Gökhan aynı sınıfta, iyi anlaşan iki arkadaştır. Berkay, okul çıkışı parkta oyun oynamayı ona teklif eder. Gökhan, annesinden izinsiz parka gidemeyeceğini söyler. Berkay teklifinde ısrar eder. Arkadaşının kırılacağını düşünen Gökhan onunla parka giderek oyun oynar. İkisi de eve geç döner. Anneleri çok endişelenmiştir. Bu durum Gökhan'ın üzülmesine neden olmuştur. Gökhan annesinden özür diler ve bir daha izin almadan parka gitmeyeceğine dair söz verir.

1. Gökhan, bu olay sonrasında ne hissetmiştir?

.....

.....

2. Sizce Gökhan Berkay'ın oyun teklifi karşısında nasıl davranmalıydı?

.....

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini karşıladığı düşünülmektedir. Ders kitabında arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediği üzerinde durulmuş, bu konudaki çalışmalarla arkadaşlığın tarifi, arkadaşlığın temel bileşenleri, sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özellikleri ile sağlıklı arkadaşlıklar geliştirmenin kapsanabileceği belirlenmiştir.

Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin arkadaşlık ilişkileri ile ilgili bilgi metni ve açık uçlu sorulara, arkadaşlarında olmasını istediği özellikleri verilen seçenekler arasından seçme çalışmasına, açık uçlu soruya, arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken özellikleri uygun ifadelerle eşleştirme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 3) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, (2021).

Görsel 3: Bir arkadaşı tarif edebilme (bilgi), Arkadaşlıkların temel bileşenlerine dayalı arkadaşlık kurmayı önerebilme (tutum), Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi), Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

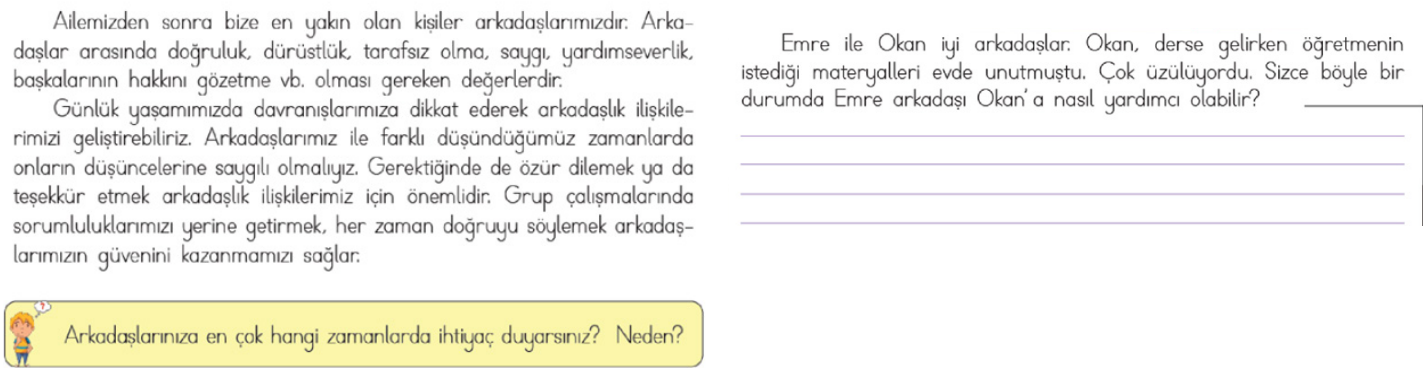

Ailemizden sonra bize en yakın olan kişiler arkadaşlarımızdır. Arkadaşlar arasında doğruluk, dürüstlük, tarafsız olma, saygı, yardımseverlik, başkalarının hakkını gözetme vb. olması gereken değerlerdir.

Günlük yaşamımızda davranışlarımıza dikkat ederek arkadaşlık ilişkilerimizi geliştirebiliriz. Arkadaşlarımız ile farklı düşündüğümüz zamanlarda onların düşüncelerine saygılı olmalıyız. Gerektiğinde de özür dilemek ya da teşekkür etmek arkadaşlık ilişkilerimiz için önemlidir. Grup çalışmalarında sorumluluklarımızı yerine getirmek, her zaman doğruyu söylemek arkadaşlarımızın güvenini kazanmamızı sağlar.

Arkadaşlarınıza en çok hangi zamanlarda ihtiyaç duyarsınız? Neden?

Emre ile Okan iyi arkadaşlar. Okan, derse gelirken öğretmenin istediği materyalleri evde unutmuştu. Çok üzülüyordu. Sizce böyle bir durumda Emre arkadaşı Okan'a nasıl yardımcı olabilir?

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini karşıladığı düşünülmektedir. Ders kitabında arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gerekenler üzerinde durulmuş, bu konudaki çalışmalarla arkadaşlığın tarifi, arkadaşlığın temel bileşenleri, sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerinin kapsanabileceği belirlenmiştir.

Güvenliğini tehdit eden kişiler ve onlara karşı davranışlara ilişkin hikâye ve açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 4) MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021)

Görsel 4: Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

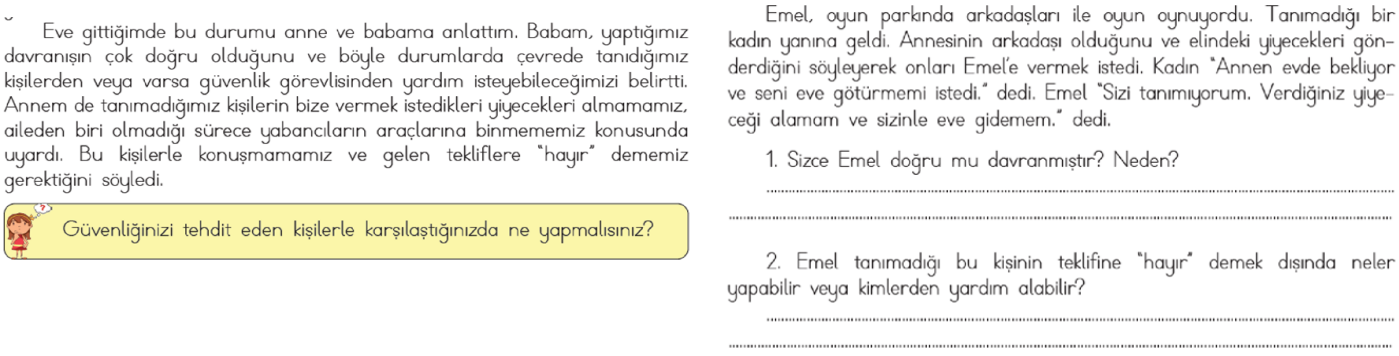

Eve gittiğimde bu durumu anne ve babama anlattım. Babam, yaptığımız davranışın çok doğru olduğunu ve böyle durumlarda çevrede tanıdığımız kişilerden veya varsa güvenlik görevlisinden yardım isteyebileceğimizi belirtti. Annem de tanımadığımız kişilerin bize vermek istedikleri yiyecekleri almamamız, aileden biri olmadığı sürece yabancıların araçlarına binmememiz konusunda uyardı. Bu kişilerle konuşmamamız ve gelen tekliflere "hayır" demeyi gerektiğini söyledi.

Güvenliğinizi tehdit eden kişilerle karşılaştığınızda ne yapmalısınız?

Emel, oyun parkında arkadaşları ile oyun oynuyordu. Tanımadığı bir kadın yanına geldi. Annesinin arkadaşı olduğunu ve elindeki yiyecekleri gönderdiğini söyleyerek onları Emel'e vermek istedi. Kadın "Annen evde bekliyor ve seni eve götürmemi istedi." dedi. Emel "Sizi tanımıyorum. Verdiğiniz yiyeceği alamam ve sizinle eve gidemem." dedi.

1. Sizce Emel doğru mu davranmıştır? Neden?

.....

.....

2. Emel tanımadığı bu kişinin teklifine "hayır" demek dışında neler yapabilir veya kimlerden yardım alabilir?

.....

.....

Ayrıca güvenliği tehdit edebilecek kişi ve durumlar ile bu durumlar karşısında yapılması gerekenlerle ilgili bilgi metni ve açık uçlu sorulara, güvenliği tehdit edebilecek durumlar ve bu durumların nedenlerini, sonuçlarını, yapılması gereken davranışları belirleme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 5) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021)

Görsel 5: Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini karşıladığı belirlenmiştir. Ders kitabında güvenliği tehdit edebilecek kişi ve durumlar ile bu durumlar karşısında yapılması gerekenler üzerinde durulduğu, bu konudaki çalışmalarla özellikle öğrenme hedeflerinde belirtilen sağlıksız ilişki yönüne değinildiği düşünülmektedir.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Ders kitabında bireysel farklılıklara saygı duyulması gerektiği ile ilgili bilgi metni, örnek durum ve örnek durumla ilgili açık uçlu soruya, bireysel farklılıklara saygı ile ilgili boşluk doldurma çalışmasına ve açık uçlu soruya; dinleme kurallarıyla ilgili görsellere ve açık uçlu soruya, dinleme kurallarıyla ilgili bilgi metnine, dinleme ve konuşma kurallarıyla boşluk doldurma çalışmasına, dinleme kurallarını yazma çalışmasına, dinleme ve konuşma kurallarıyla ilgili doğru yanlış ve açık uçlu soruya yer verildiği gözlenmiştir. Farklı kültürlere ait insanların yaşamlarına ilişkin hikâyeye, bilgi metnine, açık uçlu sorulara, farklı kültürden insanların özellikleri ve farklı kültürden insanlara saygı ile ilgili boşluk doldurma çalışmasına, göçle ilgili açık uçlu sorulara yer verildiği tespit edilmiştir (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 2. Sınıf Ders Kitabı, 2019),Ayrıca okuldaki ihtiyaç ve isteklerin uygun bir şekilde ifade edilmesiyle ilgili bilgi metni ve açık uçlu sorulara, örnek durum ve açık uçlu sorulara; farklı kültürlerden insanların sorunlarıyla ilgili göç ve göç etmek zorunda kalmış bir çocuğun hikayesine ve hikayeyle ilgili açık uçlu sorulara, göç etmek zorunda kalmış bir çocuğun yer aldığı örnek olay ve açık uçlu sorularına yer verilmiştir.

Hayat Bilgisi 2. ve 3. sınıf ders kitabında kazanımla ilişkili çalışmalarla söz konusu öğrenme hedeflerinden özellikle "Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)" hedeflerinin karşılandığı belirlenmiştir. Ders kitaplarında farklı kültürlerden insanlara saygıya odaklanıldığı için "Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı düşünülmüştür, bu öğrenme hedefinin insanlar arası farklılık yönüne ders kitaplarında değinilmiş; ancak insanların farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine yer verilmemiştir.

U**zun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik** konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi ise "Aile' ve 'evlilik' kavramlarını tanımlayabilme (bilgi)" hedefi olmuştur. Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabı incelendiğinde, aile ile ilgili açık uçlu soruya, aile üyelerinin tanıtıldığı hikâyeye, aile üyelerini tanıtma, aile albümü hazırlama çalışmasına; aile hayatının önemi ile ilgili açık uçlu soruya ve bilgi metnine, ailedeki

iş bölümüne ilişkin öğrencilerden örnek istemeye, görsellerle ailede olması gereken değerleri eşleştirme çalışmasına yer verilmiştir (İlkokul Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı, 2021). Bu çalışmaların öğrenme hedefinde özellikle aile kavramını tanımlayabilme yönünü karşıladığı tespit edilmiştir.

İlişkiler temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımlarından sonra Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı, Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler ile Aileler konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 5: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.33.1. Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.30.1. Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.20.1. Duygularını uygun biçimde ifade eder.

Metin Kutusu 6: Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.10. Arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir eder.
R.3.17. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı sorunları yapıcı yollarla çözer.
R.3.20. Duygularını uygun biçimde ifade eder.
R.2.6. Sosyal ilişkilerinde nezaket ifadeleri kullanır.
R.3.26. Kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğine inanır.
R.3.27. Gerektiğinde "Hayır!" der.
R.3.25. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Metin Kutusu 7: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.12. Bireylerin birbirinden fiziksel ve kişilik özellikleri açısından farklılığının doğal olduğunu bilir.
R.2.33. Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.30. Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.17. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı sorunları yapıcı yollarla çözer.
R.3.13. Bireysel farklılıkları kabul eder.
R.1.12. Bireylerin birbirinden fiziksel açıdan farklılığının doğal olduğunu bilir. R.3.32. Her bireyin özel olduğunu fark eder.
R.2.10. Arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir eder.
R.3.20. Duygularını uygun biçimde ifade eder.

İlişkiler kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Aileler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum); Aile içindeki ihtiyaç ve rollerini ifade edebilme (beceri); Kadın ve erkeğin aile içindeki rollerine dair ne hissettikleri ve kendi rolleri üzerine düşünebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında başkalarının duygularını anlamaya yönelik açıklama, arkadaşının yüz ifadesinden duygusunu tahmin etme çalışmasına, çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda nasıl hissedildiğine ilişkin tahmin etme çalışmasına, başkalarının duygularını anlama konusuna ilişkin açık uçlu sorulara, beden dili, davranışlar ve olaylarla ortaya çıkan duyguların gözlemlenmesi çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca gruplar halinde canlandırma ve canlandırılan durumdaki duyguları tahmin etme çalışmasına, açık uçlu sorulara, açıklamaya, aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme ve not alma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir. Bunun dışında öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021)

Aileler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Aile bireylerinin birbirleriyle birçok biçimde ilgilendiklerini, fakat bazen ilgilenmek istemediklerini veya ilgilenemediklerini anlama (tutum); Aile içindeki ihtiyaç ve rollerini ifade edebilme (beceri); Kadın ve erkeğin aile içindeki rollerine dair ne hissettikleri ve kendi rolleri üzerine düşünebilme (beceri)) İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılığının bulunduğu düşünülmektedir. Çünkü etkinlik kitabında özellikle arkadaşlık ilişkilerinde duyguların fark edilmesi ve ifade edilmesi konusunda çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar arasında sadece bir çalışmada aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme çalışmasına yer verilmiştir.

Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Arkadaşlıklara değer verebilme (tutum); Arkadaşlıkların (güven, paylaşım, saygı, destek, empati, dayanışma gibi) temel bileşenlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşına güven, saygı, anlayış gösterebilme ve onunla bir şeyler paylaşabilme (beceri); Bir arkadaşına duyduğu sevgiyi ifade edebilme (beceri); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); İyi dokunma ile kötü dokunmayı tanımlayabilme (bilgi); Sağlıklı arkadaşlıklar geliştirebilme ve sürdürebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında öğretmen tarafından her bir öğrenci için olumlu özellikleri ile ilgili takdir cümlesi kurulmasına, yapılan çalışma ile ilgili açık uçlu sorulara, grup çalışmasında her öğrencinin arkadaşıyla ilgili olumlu özellikler belirlemesi çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, okul içinde veya dışında öğrencilerin arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir etmesine yönelik çalışmaya, haftanın bir günü beş öğrenciden konuyla ilgili deneyimlerini paylaşmaya yer verildiği gözlenmiştir. Ayrıca öğrencilerden arkadaşlarıyla yaşadıkları bir sorunu, bu sorun karşısında ne yaptıklarını ve sorunu çözmek için neler yapılabileceğini yazacakları çalışmaya, çalışmayla ilgili tartışmaya yönelik açık uçlu sorulara, grup çalışmasında bir sorun ve soruna yönelik yapıcı çözüm yolunu içeren senaryo yazma ve canlandırma çalışmasına, canlandırmayla ilgili açık uçlu sorulara, yapıcı çözümler kumbarası çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun dışında öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir. Ayrıca sosyal ilişkilerde nezaket ifadeleri ile ilgili örnek olay tamamlama çalışmasına, örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, grup çalışması kapsamında gruplara birer nezaket ifadesi verilmesi ve bununla ilgili örnek olay yazma çalışmasına, açık uçlu sorulara, çevrelerinde nezaket ifadelerinin kullanımına ilişkin gözlem çalışmasına yer verilmiştir. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında, bu kavram

kapsamında öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların etkinlik kitabında yer alma biçimi incelemeye devam edildiğinde, kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğine ilişkin "güven" sözcüğü ile ilgili açık uçlu sorulara, ikili olarak oluşturulan öğrenci gruplarının kişisel alan dikkate alınarak ve kişisel alan dikkate alınmadan gerçekleştirilen iletişim çalışmasına ve çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya, konuyla ilgili hikayeler ve açık uçlu sorulara, konuyla ilgili resim çalışmasına yer verilmiştir. Ayrıca gerektiğinde "hayır" demeye ilişkin evet-hayır kartlarının tasarlanmasına, sorulan sorulara evet-hayır olarak cevap verildiği çalışmaya, çalışmaya ilişkin tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, günlük yaşamlarında "hayır dememeleri gereken" durumları belirleme çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikâye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya yer verilmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunda ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Arkadaşlıklara değer verebilme (tutum); Arkadaşlıkların (güven, paylaşım, saygı, destek, empati, dayanışma gibi) temel bileşenlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşına güven, saygı, anlayış gösterebilme ve onunla bir şeyler paylaşabilme (beceri); Bir arkadaşına duyduğu sevgiyi ifade edebilme (beceri); Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini sıralayabilme (bilgi); Sağlıklı arkadaşlıklar geliştirebilme ve sürdürebilme (beceri)) İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örnekleriyle karşılıklarının bulunduğu belirlenmiştir. Sadece "İyi dokunma ile kötü dokunmayı tanımlayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı düşünülmektedir, etkinlik kitabında kişisel alanı dikkate alarak ve dikkate almadan gerçekleştirilen iletişim çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda öğrencilerin kendilerini bir başkasıyla fiziksel olarak aynı olduklarını hayal etme çalışmasına ve çalışmaya ilişkin açık uçlu sorulara, öğrencilerin birbirleriyle benzer oldukları boyama çalışması ve birbirlerinden farklı olan resim çalışması yapmasına, çalışmalarla ilgili açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 6) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 6: Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

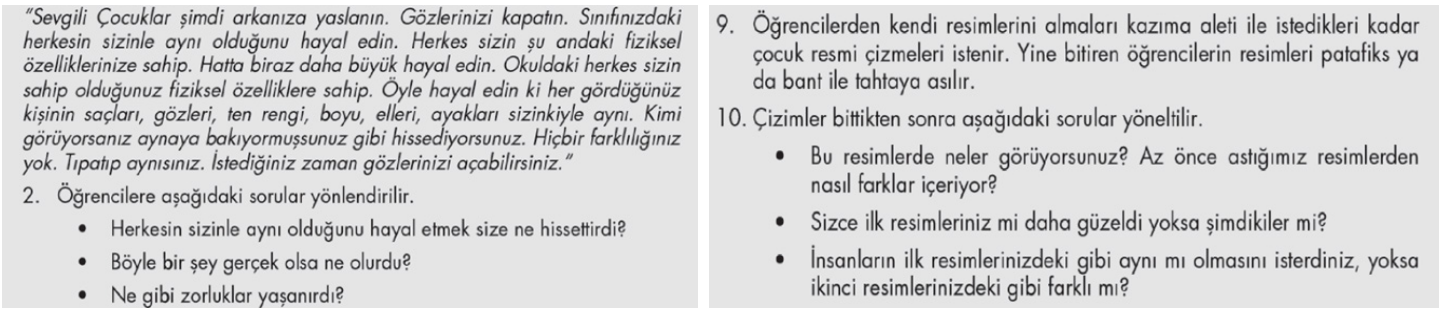

"Sevgili Çocuklar şimdi arkanıza yaslanın. Gözlerinizi kapatın. Sınıfınızdaki herkesin sizinle aynı olduğunu hayal edin. Herkes sizin şu andaki fiziksel özelliklerinize sahip. Hatta biraz daha büyük hayal edin. Okuldaki herkes sizin sahip olduğunuz fiziksel özelliklere sahip. Öyle hayal edin ki her gördüğünüz kişinin saçları, gözleri, ten rengi, boyu, elleri, ayakları sizinkiyle aynı. Kimi görüyorsanız aynaya bakıyormuşsunuz gibi hissediyorsunuz. Hiçbir farklılığınız yok. Tıpatıp aynısınız. İstediğiniz zaman gözlerinizi açabilirsiniz."

2. Öğrencilere aşağıdaki sorular yönlendirilir.
   - Herkesin sizinle aynı olduğunu hayal etmek size ne hissettirdi?
   - Böyle bir şey gerçek olsa ne olurdu?
   - Ne gibi zorluklar yaşanırdı?

9. Öğrencilerden kendi resimlerini almaları kazıma aleti ile istedikleri kadar çocuk resmi çizmeleri istenir. Yine bitiren öğrencilerin resimleri patafiks ya da bant ile tahtaya asılır.
10. Çizimler bittikten sonra aşağıdaki sorular yöneltilir.
    - Bu resimlerde neler görüyorsunuz? Az önce astığımız resimlerden nasıl farklar içeriyor?
    - Sizce ilk resimleriniz mi daha güzeldi yoksa şimdikiler mi?
    - İnsanların ilk resimlerinizdeki gibi aynı mı olmasını isterdiniz, yoksa ikinci resimlerinizdeki gibi farklı mı?

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum)) karşıladığı belirlenmiştir. Söz konusu çalışmada özellikle her insanın biricik olmasına daha çok vurgu yapılmıştır.

Ayrıca fiziksel ve kişilik özelliklerinin farklılığının doğal olduğu ile ilgili dünya çocuk günüyle hakkında video ve videoyla ilgili açık uçlu sorulara, maske çalışmasına; kişilik özellikleri ile hakkında hikâye ve açık uçlu sorulara, kişilik özelliklerinin farklılığı ile ilgili açıklamaya, çevresindeki insanların kişilik özellikleri ile hakkında "Kimdir Bu?" etkinliğine yer verilmiştir (Görsel 7) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 7: Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

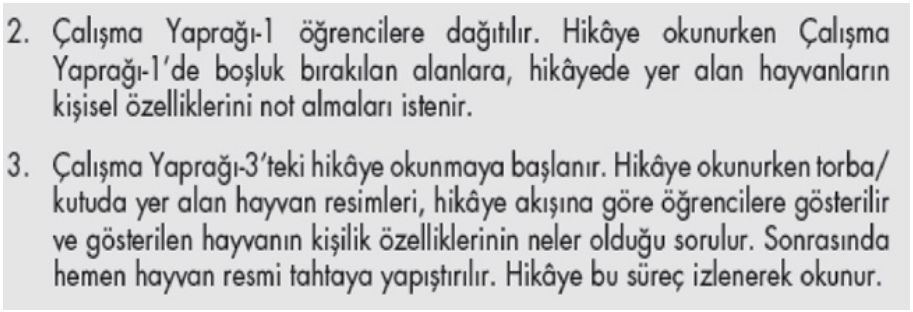

2. Çalışma Yaprağı-1 öğrencilere dağıtılır. Hikâye okunurken Çalışma Yaprağı-1'de boşluk bırakılan alanlara, hikâyede yer alan hayvanların kişisel özelliklerini not almaları istenir.

3. Çalışma Yaprağı-3'teki hikâye okunmaya başlanır. Hikâye okunurken torba/kutuda yer alan hayvan resimleri, hikâye akışına göre öğrencilere gösterilir ve gösterilen hayvanın kişilik özelliklerinin neler olduğu sorulur. Sonrasında hemen hayvan resmi tahtaya yapıştırılır. Hikâye bu süreç izlenerek okunur.

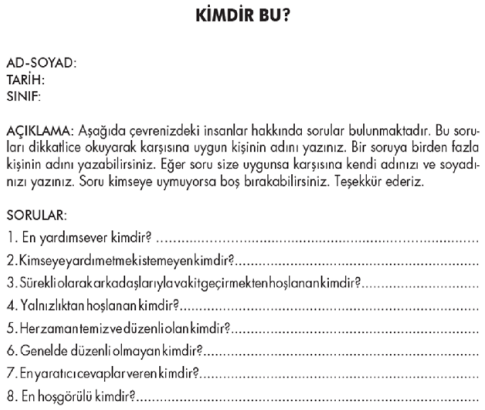

KİMDİR BU?

AD-SOYAD:
TARİH:
SINIF:

AÇIKLAMA: Aşağıda çevrenizdeki insanlar hakkında sorular bulunmaktadır. Bu soruları dikkatlice okuyarak karşısına uygun kişinin adını yazınız. Bir soruya birden fazla kişinin adını yazabilirsiniz. Eğer soru size uygunsa karşısına kendi adınızı ve soyadınızı yazınız. Soru kimseye uymuyorsa boş bırakabilirsiniz. Teşekkür ederiz.

SORULAR:

1. En yardımsever kimdir? .....
2. Kimseye yardımetmekistemeyenkimdir?.....
3. Sürekli olarak arkadaşlarıyla vakit geçirmekten hoşlanan kimdir?.....
4. Yalnızlıktan hoşlanan kimdir?.....
5. Her zaman temiz ve düzenli olan kimdir?.....
6. Genelde düzenli olmayan kimdir?.....
7. En yaratıcı cevaplar veren kimdir?.....
8. En hoşgörülü kimdir?.....

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlikte özellikle fiziksel ve kişisel özellik farklılıkları üzerinde durulurken bu farklılıklarla ilişkili olarak insanlara hoşgörülü ve saygılı davranmaya yer verilmemiştir.

Yine İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda başkalarının duygularını anlamaya yönelik açıklamaya, arkadaşının yüz ifadesinden duygusunu tahmin etme çalışmasına, çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda nasıl hissedildiğine ilişkin tahmin etme çalışmasına, başkalarının duygularını anlama konusuna ilişkin açık uçlu sorulara, beden dili, davranışlar ve olaylarla ortaya çıkan duyguların gözlemlenmesi çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca gruplar halinde canlandırma ve canlandırılan durumdaki duyguları tahmin etme çalışmasına, açık uçlu sorulara, açıklamaya, aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme ve not alma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 8) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 8: Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

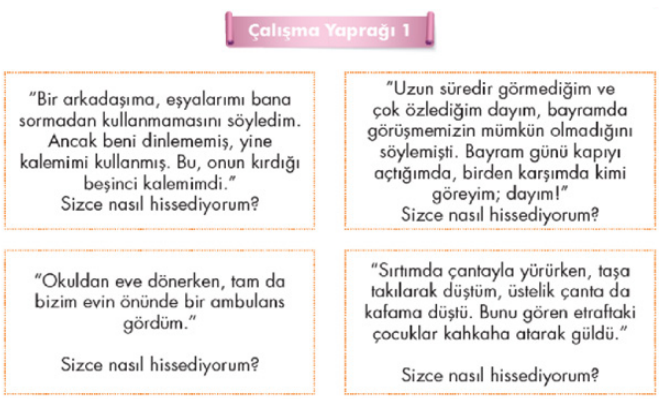

Çalışma Yaprağı 1

"Bir arkadaşıma, eşyalarımı bana sormadan kullanmamasını söyledim. Ancak beni dinlememiş, yine kalemimi kullanmış. Bu, onun kırdığı beşinci kalemimdi."
Sizce nasıl hissediyorum?

"Uzun süredir görmediğim ve çok özlediğim dayım, bayramda görüşmemizin mümkün olmadığını söylemişti. Bayram günü kapıyı açtığımda, birden karşımda kimi göreyim; dayım!"
Sizce nasıl hissediyorum?

"Okuldan eve dönerken, tam da bizim evin önünde bir ambulans gördüm."

Sizce nasıl hissediyorum?

"Sırtımda çantayla yürürken, taşa takılarak düştüm, üstelik çanta da kafama düştü. Bunu gören etraftaki çocuklar kahkaha atarak güldü."

Sizce nasıl hissediyorum?

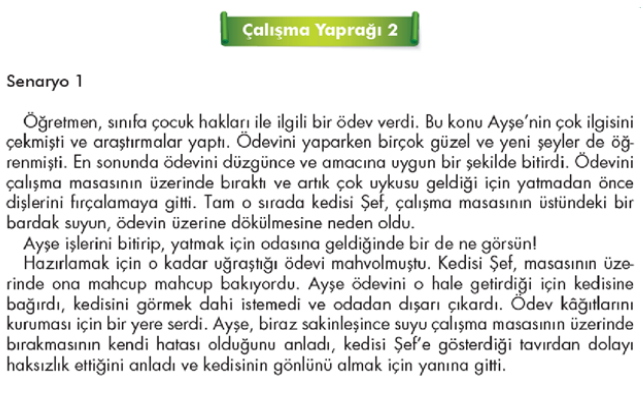

Çalışma Yaprağı 2

Senaryo 1

Öğretmen, sınıfa çocuk hakları ile ilgili bir ödev verdi. Bu konu Ayşe'nin çok ilgisini çekmişti ve araştırmalar yaptı. Ödevini yaparken birçok güzel ve yeni şeyler de öğrenmişti. En sonunda ödevini düzgünce ve amacına uygun bir şekilde bitirdi. Ödevini çalışma masasının üzerinde bıraktı ve artık çok uykusu geldiği için yatmadan önce dişlerini fırçalamaya gitti. Tam o sırada kedisi Şef, çalışma masasının üstündeki bir bardak suyun, ödevin üzerine dökülmesine neden oldu.

Ayşe işlerini bitirip, yatmak için odasına geldiğinde bir de ne görsün!

Hazırlamak için o kadar uğraştığı ödevi mahvolmuştu. Kedisi Şef, masasının üzerinde ona mahcup mahcup bakıyordu. Ayşe ödevini o hale getirdiği için kedisine bağırdı, kedisini görmek dahi istemedi ve odadan dışarı çıkardı. Ödev kâğıtlarını kurutması için bir yere serdi. Ayşe, biraz sakinleşince suyu çalışma masasının üzerinde bırakmasının kendi hatası olduğunu anladı, kedisi Şef'e gösterdiği tavırdan dolayı haksızlık ettiğini anladı ve kedisinin gönlünü almak için yanına gitti.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlikte özellikle başkalarının duygularını anlamaya odaklanılmış, buradan yola çıkılarak her bireyin biricik olması yönüne değinildiği belirtilebilir.

Öğrencilerden arkadaşlarıyla yaşadıkları bir sorunu, bu sorun karşısında ne yaptıklarını ve sorunu çözmek için neler yapılabileceğini yazacakları çalışmaya, çalışmayla ilgili tartışmaya yönelik açık uçlu sorulara, grup çalışmasında bir sorun ve soruna yönelik yapıcı çözüm yolunu içeren senaryo yazma ve canlandırma çalışmasına, canlandırmayla ilgili açık uçlu sorulara, yapıcı çözümler kumbarası çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 9) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 9: Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Arkadaş ile Yaşanılan Sorunun Konusu:	Sorunu Çözmek İçin Ne Yaptım?	Sorunu Başka Nasıl Çözebilirim?

Durum 1
Hep birlikte bahçede oyun oynanıyor. Gruptan bir kişi başka bir kişiyle şakalaşırken arkadaşına vurdu. Kendisine vurulan kişinin canı acıdı.
Bu olay nasıl olmuştur ve nasıl bir yolla çözülmüştür?

Durum 2
Teneffüste sınıfta vakit geçirilirken gruptan bir kişi başkasına ait bir eşyayı izinsiz aldı.
Bu olay nasıl olmuştur ve nasıl bir yolla çözülmüştür?

Durum 3
Bir grup oyun oynuyor ama bir kişiyi oyunlarına almamışlar, dışarda kalmış. Oyun oynayan gruptan bir kişi dışarda kalan kişiyi oyunlarında istemiyor.
Bu olay nasıl olmuştur ve nasıl bir yolla çözülmüştür?

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Başkalarına adil, eşitlikçi, onurlu ve saygılı davranmalarının ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlikte özellikle arkadaşlarla yaşanan sorunlar ve sorunlara yönelik yapıcı çözümlere odaklanıldığı, böylece başkalarına karşı özellikle saygılı davranmaya değinildiği belirtilebilir.

Öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışması ve arkadaşının yazılan cümlede ifade edilen duyguyu bulma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 10) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 10: Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Çok kazanmak istediğiniz bir okul turnuvası maçındasınız. Maçın hemen başında rakibiniz kalecinizin hatası yüzünden gol attı. Bu duruma çok kızdınız. Öğretmenizden kaleciyi değiştirmesini istiyorsunuz. Yaşadığınız durumu ve ne hissettiğinize öğretmeninize ifade ediniz.

.....
.....
.....

Çok istediğiniz teknoloji takımına seçildiniz. Çok mutlusunuz ve haberi bir an evdekilere vermek istiyorsunuz. Bu haberi ailenize duygularınıza da içerecek şekilde ifade ediniz.

.....

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlikte büyük oranda çeşitli durumlar ve durumlar karşısında hissedilen duygular üzerinde durulmuştur, etkinliğin bir bölümünde öfke kontrolü ve sağlıklı iletişim kurmayla ilgili açıklamaya yer verilmiştir. Bu kapsamda hoşgörülü ve saygılı davranmaya tam olarak değinilmemiştir.

Arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir etmeye ilişkin öğretmen tarafından her bir öğrenci için olumlu özellikleri ile ilgili takdir cümlesi kurulmasına, yapılan çalışma ile ilgili açık uçlu sorulara, grup çalışmasında her öğrencinin arkadaşıyla ilgili olumlu özellikler belirlemesi çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, okul içinde veya dışında öğrencilerin arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir etmesine yönelik çalışmaya, haftanın bir günü beş öğrenciden konuyla ilgili deneyimlerini paylaşmaya yer verildiği gözlenmiştir. Bireysel farklılıklarla ilgili açık uçlu sorulara, açıklamaya, kendi özellikleri ile ilgili yazma, boyama çalışmasına ve açık uçlu sorulara, "ben sen değilim, sen ben değilsin" çalışmasına ve açık uçlu sorularına yer verilmiştir (Görsel 11) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 11: Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi); Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum); Başkalarına hoşgörü, kapsayıcı ve saygılı davranma biçimleri gösterebilme (beceri)) karşıladığı belirlenmiştir. Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi)) öğrenme hedeflerinin ise etkinlikte karşılığı bulunamamıştır. Etkinlikte farklılıklara rağmen topluma katkı, insanlarla dalga geçmenin zararları üzerinde durulmamıştır.

Her bireyin özel olduğunu fark etmeye ilişkin kendisiyle ilgili özellikleri yazma çalışması ve açık uçlu sorularına, arkadaşını özel kılan özelliklerini yazma çalışmasına ve açık uçlu sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, resim çalışması ve resim çalışması üzerinde yakın çevresindeki kişilerin farklı özelliklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 12) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 12: Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Her insanın biricik ve değerli olduğunu, onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme (tutum)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlikte özellikle bireylerin biricik ve değerli olması özelliğine yer verilmiş; ancak öğrenme hedefinin onurlu ve saygılı davranılmayı hak ettiğini fark edebilme kısmıyla ilgili bir çalışmaya yer verilmemiştir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda; Aileler; Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler; Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konuları için 39 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SB (f)	İHYD (f)	YD (f)	BES (f)	DKAB (f)	TG (f)	Toplam (f)
İlişkiler	Aileler		5	3	1	-	-	-	-	9
	Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler		17	-	-	-	-	-	-	17
	Hoşgörü, Kapsama ve Saygı		7	13	9	2	1	2	1	35
	Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik		1	3	2	-	-	-	-	6
	Toplam		**30**	**19**	**12**	**2**	**1**	**2**	**1**	**67**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de İlişkiler temel kavramı öğrenme hedefleri; 4-7. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, Yabancı Dil, Beden Eğitimi ve Spor, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Trafik Güvenliği derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunda bulunurken en az ilişkili kazanım Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunda bulunmuştur. En çok ilişki Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ile kurulabilirken en az ilişki yalnızca birer kazanım ile Beden Eğitimi ve Spor ve Trafik Güvenliği derslerinin öğretim programları olmuştur.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; Damgalama ve ayrımcılık zararlıdır ana fikri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; Arkadaşlık ve sevgi, kişinin kendisini iyi hissetmesine yardımcı olur ana fikri ile ilişkili olduğu, Aileler konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin ise daha çok Aileler üstlendikleri rol ve sorumluluklar aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyebilir ana fikri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Son olarak, en az ilişkilendirme yapılabilen Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunda ilişkilendirmenin daha çok Uzun vadeli birliktelikler, evlilik ve ebeveynlik çeşitlilik göstermekte ve toplum, din, kültür ve yasalara göre biçimlenmektedir ana fikri altındaki öğrenme hedefleri ile gerçekleştiği görülmektedir.

İlişkiler kavramının 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 39 öğrenme hedefi, 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 67 kez ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında bir kazanım birden fazla öğrenme hedefiyle ilişkilendirildiği için kazanımların Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilme sayısı fazla gibi düşünülebilir; ancak bu 39 öğrenme hedefinin sadece 18'i tam olarak, 5'i ise kısmen 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin 16'sı ise 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir. 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.1.Aileler **Ana Fikir: Ebeveynler/veliler ve diğer aile bireyleri, çocukların birtakım değerleri edinmesine yardımcı olur ve onları kararlarında yönlendirir ve destekler.**	
Ebeveynlerin/velilerin aldıkları kararlar üzerinde etkili olduğunu kabul edebilme (tutum)	Tam olarak
Aldıkları bir karar üzerinde ailenin benimsediği bir değerin nasıl etkili olduğu üzerine düşünebilme (beceri)	Tam olarak
1.1.Aileler **Ana Fikir: Aileler üstlendikleri rol ve sorumluluklar aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyebilir.**	
Farklı aile bireylerinin rollerini, haklarını ve sorumluluklarını tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Aile içinde eşitlikçi rol ve sorumlulukları desteklediğini ifade edebilme (beceri)	Tam olarak
1.1.Aileler **Ana Fikir: Sağlık durumu ve hastalıklar; aileleri yapı, kapasite ve sorumluluklar bakımından etkileyebilir.**	
Hastalık nedeniyle etkilenmiş olan ailelere yönelik empati gösterebilme (beceri)	Tam olarak
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Arkadaşlık ve sevgi kişinin kendisini iyi hissetmesine yardımcı olur.**	
Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum)	Tam olarak
Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Ana Fikir: Çocukların ergenliğe girmesiyle birlikte, arkadaşlık ve sevgi farklı biçimlerde ifade edilebilir.**	
Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Arkadaşlığını ve sevgisini bir başkasına ifade etmenin çeşitli biçimleri olduğunu fark edebilme (tutum)	Tam olarak
Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri)	Tam olarak
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: İlişkilerdeki eşitsizlik, kişisel ilişkileri olumsuz yönde etkiler.**	
İlişkilerde eşitlikçi rolleri benimseyebilme (beceri)	Tam olarak
İnsanlar arası rollerin daha eşitlikçi olmasının, sağlıklı bir ilişkiye nasıl katkı sunabileceğini analiz edebilme (bilgi)	Tam olarak
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Damgalama ve ayrımcılık zararlıdır.**	
Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme (bilgi)	Tam olarak
Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakılan bireyler için destekleyici mekanizmaların genellikle mevcut olduğunu akılda tutabilme (bilgi)	Tam olarak
Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme (tutum)	Tam olarak
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Sosyal, ekonomik veya sağlık durumu, etnisite, ırk, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve benzer farklılıklardan dolayı bir kimseyi taciz etmek ya da zorbalığa maruz bırakmak saygısızca ve incitici bir davranıştır.**	
Taciz ve zorbalığın anlamlarını açıklayabilme (bilgi)	Tam olarak
Herkesin zorbalık ve tacize karşı çıkma konusunda sorumluluk taşıdığının farkında olabilme (tutum)	Tam olarak
Tacize veya zorbalığa karşı çıkma biçimleri gösterebilme (beceri)	Tam olarak
Başkalarını taciz ve zorbalığa maruz bırakmanın neden incitici ve saygısızca olduğunu tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Çocukların erken yaşta zorla evlendirilmesi (EYZE) zararlı ve birçok ülkede yasa dışıdır.**	
EYZE'yi tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Uzun vadeli birliktelikler, evlilik ve ebeveynlik çeşitlilik göstermekte ve toplum, din, kültür ve yaşalara göre biçimlenmektedir.**	
Tüm insanların; evlenmek isteyip istemediklerine, ne zaman ve kiminle evleneceklerine kendilerinin karar verebilmeleri gerektiğini anlayabilme (tutum)	Kısmen
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Kültür ve toplumsal cinsiyet rolleri, ebeveynliği etkiler.**	
İyi bir ebeveyn olmanın ne anlama geldiğine ilişkin kendi değer yargıları ve inançları üzerinde düşünebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlarla ilgili olduğu, alınan kararlarda ailenin rolü, aile içi rol ve sorumluluklar, sevgiyi doğru ifade edebilme, ilişkilerdeki rol ve sorumlulukları bilme, hoşgörünün önemini anlayabilme ve hoşgörülü olabilme gibi konularla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu öğrenme hedefinin sınıf düzeyine göre ilişkilendirilme durumu Grafik 2'de verilmiştir.

Grafik 2. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

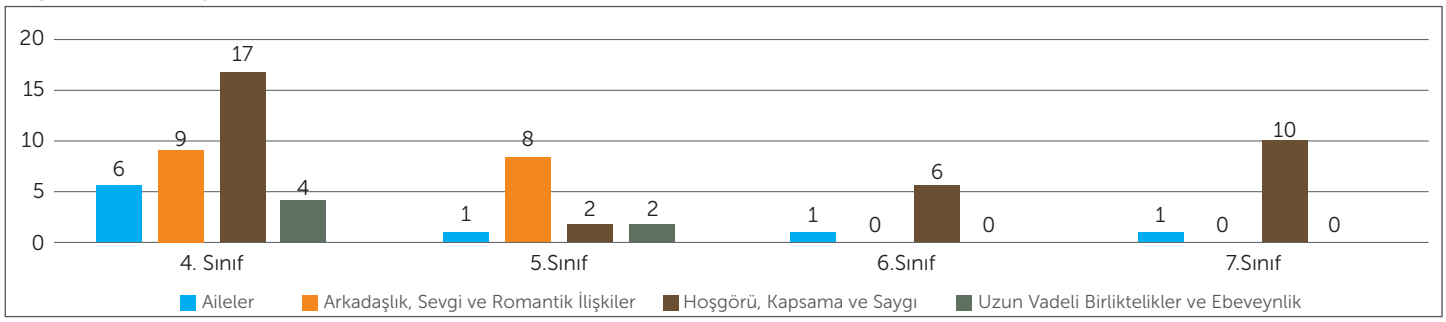

İlişkiler kavramının öğrenme hedefleri, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 4. sınıf düzeyindeki kazanımlarla, en az ise 6. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 4. sınıf düzeyinde en fazla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle, en az Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişki kurulmuştur. 6. ve 7. sınıf düzeylerinde ise sadece Aileler ve Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiş, Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler ve Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konuları ile hiç ilişki kurulamamıştır. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu görünüm, İlişkiler kavramının bu yaş grubunda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.1.Aileler **Ana Fikir: Ebeveynler/veliler ve diğer aile bireyleri, çocukların birtakım değerleri edinmesine yardımcı olur ve onları kararlarında yönlendirir ve destekler.**
Ebeveynlerin/velilerin ve diğer aile bireylerinin, çocuklarının aldığı kararları destekleme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)
1.1.Aileler **Ana Fikir: Aileler üstlendikleri rol ve sorumluluklar aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyebilir.**
Tüm aile bireylerinin aile içinde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyebileceğini anlama (tutum)
Ailelerin kendi rol ve sorumlulukları aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme biçimlerini sıralayabilme (bilgi)
1.1.Aileler **Ana Fikir: Sağlık durumu ve hastalıklar; aileleri yapı, kapasite ve sorumluluklar bakımından etkileyebilir.**
Sağlık durumunun ve hastalığın aile bireylerinin rol ve sorumluluklarını etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)
Sağlık durumunun ve hastalığın bir ailedeki işleyiş biçimini etkilediğini fark edebilme (tutum)
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: İlişkilerdeki eşitsizlik, kişisel ilişkileri olumsuz yönde etkiler.**
İlişkilerdeki (toplumsal cinsiyet, yaş, ekonomik durum ya da güç) dengeleri arasındaki farklar gibi nedenlerle ortaya çıkabilen eşitsizliğin kişisel ilişkileri etkileme biçimlerini keşfedebilme (bilgi)
İlişkilerdeki eşitliğin sağlıklı ilişkilerin bir parçası olduğunun farkına varabilme (tutum)
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Damgalama ve ayrımcılık zararlıdır.**
Bireyin kendisini damgalaması ve sonuçlarını tarif edebilme (örneğin, sessiz kalma, inkâr ve gizli tutma gibi tutumlar) (bilgi)
Damgalanma veya ayrımcılığa maruz bırakılan bireylere destek olabilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Çocukların erken yaşta zorla evlendirilmesi (EYZE) zararlı ve birçok ülkede yasa dışıdır.**
EYZE'nin çocuklar, aileler ve toplum üzerindeki olumsuz sonuçlarını sıralayabilme (bilgi)
EYZE'nin zararlı olduğunun farkında olabilme (tutum)
EYZE riski altındaysa, konuşabileceği bir ebeveyn/veli veya güvendiği bir yetişkini tespit edebilme (beceri)
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Uzun vadeli birliktelikler, evlilik ve ebeveynlik çeşitlilik göstermekte ve toplum, din, kültür ve yasalara göre biçimlenmektedir.**
Uzun vadeli birlikteliklerin, evliliğin ve ebeveynliğin temel özelliklerini sıralayabilme (bilgi)
Kültürün, dinin, toplumun ve yasaların uzun vadeli birliktelikleri, evliliği ve ebeveynliği etkileme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)
Uzun vadeli birliktelikler, evlilik ve ebeveynlik hakkında düşündüklerini ifade edebilme (beceri)
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Kültür ve toplumsal cinsiyet rolleri, ebeveynliği etkiler.**
Kültürün ve toplumsal cinsiyet rollerinin ebeveynliği etkileme biçimlerini tartışabilme (bilgi)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok aile ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitsizlik durumlarının ilişkilere yansıması, damgalama ve ayrımcılık, EYZE ve kültürün ilişkiler üzerindeki etkisi gibi konularla ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu yaş grubunda özellikle toplumsal cinsiyet temelli farkların neler olduğu ve toplumda ne gibi olumsuz örneklerinin görülebileceğine ilişkin bilinçlenmeleri ve ilişkilerinde bu dengeleri gözetebilmeleri açısından bu tür hedeflere de yer verilmesi önemli görülmektedir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı için 9-12 yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen program Sınıf Rehberlik Programı ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı olmuştur. Bu doğrultuda ilk olarak İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları, ardından Sosyal Bilgiler Ders Kitapları incelenmiştir. İlişkiler temel kavramı kapsamında sırasıyla Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler, Hoşgörü, Kapsama ve Saygı, Aileler ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir (Bkz: Tablo 8)

Metin Kutusu 8: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.25. Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.7.11. Her bireyin hak ve sorumlulukları olduğunu bilir.
R.4.9. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.
R.4.4. Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.

Metin Kutusu 9: Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.22. Arkadaşlık ilişkilerinin hayatının farklı alanlarına katkılarını fark eder.
R.5.22. Arkadaşlık ilişkilerini sürdürme konusunda yapabileceklerini bilir.
R.4.4. Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.
R.4.31. İyilik hâlini destekleyen davranışlar açısından kendini değerlendirir.

Metin Kutusu 10: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.9. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.
R.4.4. Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.
R.4.1. Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.
R.7.22. Zorbalık ve türlerini bilir.
R.7.23. Zorbalıkla baş etme yollarını kullanır.

Metin Kutusu 11: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.4.4. Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.

Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Aileler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Ebeveynlerin/velilerin aldıkları kararlar üzerinde etkili olduğunu kabul edebilme (tutum); Aldıkları bir karar üzerinde ailenin benimsediği bir değerin nasıl etkili olduğu üzerine düşünebilme (beceri); Farklı aile bireylerinin rollerini, haklarını ve sorumluluklarını tanımlayabilme (bilgi); Aile içinde eşitlikçi rol ve sorumlulukları desteklediğini ifade edebilme (beceri); hastalık nedeniyle etkilenmiş olan ailelere yönelik empati gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili günlük yaşamdan örneklere, sınıfı gruplara ayırma konusunda karar vermeye ilişkin seçenekler ve açık uçlu sorulara, günlük yaşamda aldıkları kararları ve bunu etkileyen faktörleri belirleyecekleri çalışma kağıdına, karar vermeye yönelik çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda karar vermeyi etkileyen faktörleri belirleme çalışmasına, bu çalışmayla ilgili tartışma sorularına, karar verme süreci ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya yer verildiği gözlenmiştir. Hak savunuculuğu ile ilgili bulmaca ve bulmacayla ilgili açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu kavramını açıklamaya ve açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu ile ilgili hikâye ve açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu gerektiren durumları gözlemleme ve sınıfta paylaşma çalışmasına yer verilmiştir. Her duygunun hissedilebilir olmasıyla ilgili açık uçlu soruya, çeşitli duyguların yazılı olduğu kağıtlardan her öğrencinin seçmesi ve kâğıtta yazılı olan duyguyla ilgili sorulara cevap vermesi çalışmasına, kâğıtta belirtilen duygunun geçtiği bir hikaye yazma çalışmasına ve hikaye ile ilgili sorulara, haftalık olarak tutulacak olan duygu günlüğü çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ilişkilendirilen kazanımlar karşılığında önerilen etkinliklerin karar verme sürecini etkileyen faktörler, hak savunuculuğu, duygularla ilgili olduğu, bu konu kapsamında kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Ebeveynlerin/velilerin aldıkları kararlar üzerinde etkili olduğunu kabul edebilme (tutum); Aldıkları bir karar üzerinde ailenin benimsediği bir değerin nasıl etkili olduğu üzerine düşünebilme (beceri); Farklı aile bireylerinin rollerini, haklarını ve sorumluluklarını tanımlayabilme (bilgi); Aile içinde eşitlikçi rol ve sorumlulukları desteklediğini ifade edebilme (beceri); hastalık nedeniyle etkilenmiş olan ailelere yönelik empati gösterebilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinliklerde genel olarak karar verme ve karar vermeyi etkileyen faktörler aile ile bağlantılı olarak ele alınmamıştır, hak savunuculuğu ile ilgili etkinlik örneğinde de konunun aile ile bağlantısı vurgulanmamıştır. Duygularla ilgili etkinlikte ise empatiye vurgu yapılmış; ancak hastalık yaşayan bireylere odaklanılmamıştır.

Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde

arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşlığını ve sevgisini bir başkasına ifade etmenin çeşitli biçimleri olduğunu fark edebilme (tutum); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri); İlişkilerde eşitlikçi rolleri benimseyebilme (beceri); İnsanlar arası rollerin daha eşitlikçi olmasının, sağlıklı bir ilişkiye nasıl katkı sunabileceğini analiz edebilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda her duygunun hissedilebilir olmasıyla ilgili açık uçlu soruya, çeşitli duyguların yazılı olduğu kağıtlardan her öğrencinin seçmesi ve kağıtta yazılı olan duyguyla ilgili sorulara cevap vermesi çalışmasına, kağıtta belirtilen duygunun geçtiği hikaye yazma çalışmasına ve hikaye ile ilgili sorulara, haftalık olarak tutulacak olan duygu günlüğü çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 13) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 13: Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

DUYGU LİSTESİ

Mutluluk	Kızgınlık	Meraklılık	Üzülme
Korkma	Gurur duyma	Utanma	Şaşkınlık
Heyecan	Çılgınlık	Coşku	Güven

1. Öğrencilerin bir hafta boyunca gün içinde hissettikleri duyguları ve bu duyguya neden olan olayı ya da durumu akşamları not etmeleri, bu şekilde bir duygu günlüğü tutmaları, bir hafta sonra duygu günlüklerini sınıfa getirmeleri ve gönüllü öğrencilerin sınıfla paylaşmaları istenebilir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Duygularla ilgili olan etkinlik örneğinde arkadaşlık ve sadece sevgi vurgusu yapılmamış, çeşitli duygularla ilişkili çalışmalara da yer verilmiştir. "Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin ise etkinlikte karşılığı bulunamamıştır.

Arkadaşlık ilişkilerinin katkıları ile ilgili açık uçlu sorulara, açıklamaya, sıra arkadaşına mektup yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 14). (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 1. Cilt).

Görsel 14: Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Soru:
Arkadaşlık ilişkileriniz kendinizi tanımada nasıl katkı sağladı?

Cevap:
.....
.....
.....
.....
.....

Soru:
Arkadaşlık ilişkilerinizde hayatınızı kolaylaştırdığını, daha keyifli hale getirdiğini düşündüğünüz olaylar/durumlar nelerdir?

Cevap:
.....
.....
.....
.....
.....

Öğrencilere Çalışma Yaprağı-2 dağıtılır. Öğrencilerden sıra arkadaşına "İyi Ki Varsın Arkadaşım!" mektubu yazmaları istenir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum)) karşıladığı, arkadaşlık ilişkilerinin katkılarına odaklanıldığı belirlenmiştir.

İyilik haline ilişkin açıklamaya, açık uçlu soruya, kendi iyi olma halleri ile ilgili maddelere, bu maddeleri yanıtlamalarına ilişkin açık uçlu sorulara, iyilik halini destekleyen davranışlara ilişkin açıklama metnine, iyilik haliyle ilgili maddelerden geliştirilmesi gereken davranışları seçerek yaşamlarında uygulamalarına yönelik yönergeye yer verilmiştir (Görsel 15). (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 1. Cilt).

Görsel 15: Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

		Hiçbir Zaman	Ara sıra	Her zaman
1	Sağlıklı olmayı önemserim ve sağlığıma dikkat ederim.			
2	Düzenli uyurum.			
3	Sağlıklı beslenirim			
4	Kendime güven duyarım.			
5	Yaşadığım duyguların farkında olurum.			
6	Duygularımı rahatça ifade edebilirim.			
7	İnsanlarla ilişki kurmakta zorluk yaşamam.			

İyilik hali dediğimizde; genelde insanların iyi ya da kötü davranışları ya da insanların sağlıklı olup olmaması anlaşılır. Oysa iyilik hali dediğimiz durum; insanların sosyal yaşam içinde kendilerine ait bir alan oluşturmalarını, diğer insanlar ve çevre ile uyumlu ilişki kurmalarını, fiziksel açıdan sağlıklı, dengeli ve iyi olmayı, duygusal açıdan yaşama dair amaçlarını bilmeyi, yaşadığı duyguları fark etmeyi ve değerler oluşturmayı, bilişsel açıdan öğrendiği bilgiler ile kendisini geliştirmeyi ve topluma bir katkıda bulunmayı ve tüm bunları değerlendirerek kendisinin gereksinimlerini fark etmesini ifade eder.

İyilik hali kavramı beş boyuttan oluşmaktadır. Bunlar;

Fiziksel İyilik Hali: Bu boyutta, kişinin fiziksel açıdan kendisini nasıl hissettiği önemlidir. Örneğin; Düzenli egzersiz ve spor yapan, düzenli beslenme alışkanlığı olan, düzenli uyku uyuyan ve fiziksel sağlığını korumaya çalışılması bu iyilik hali boyutuyla ilgilidir.

Duygusal İyilik Hali: Bu boyutta, kişilerin duygusal olarak kendilerini nasıl hissettiği ile ilgili bir alandır. Duygularının farkında olmasını, kontrol etmesini, duyguları ile barışık olma durumunu ifade eder. Duyguları içinde olduğu durumlar ile tutarlı olmasını, yaşadığı çatışmaları kontrol etmeyi ifade eder.

Sosyal İyilik Hali: Bu boyutta kişilerin kendileri ve diğer kişilerle kurduğu ilişkilerin sağlıklı olması, aile ve arkadaşları arasında sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve kendisine destek veren sosyal desteklerinin olması durumunu ifade eder.

Yaşamı Anlamlandırma ve Hedef Odaklı Olma İyilik Hali: bu boyutta kişilerin kendi yaşam amaçlarını belirlemesi, amaçlarını araştırması, hedefler belirlemesi ve bunlar için çaba harcamasını ifade eden iyilik halini ifade eder.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri)) karşıladığı, iyilik hali kapsamında özellikle "sosyal iyilik hali" kavramına da yer verildiği belirlenmiştir. Ancak "Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri)" öğrenme hedefinin etkinlik örneğinde karşılığı bulunamamıştır.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda, arkadaşlık ilişkilerini sürdürme konusunda yapılabilecekler ile ilgili hikâye ve açık uçlu sorulara, bulmacaya ve bulmacayla ilgili açık uçlu sorulara, bir hafta boyunca kendi davranışlarını gözlemleyerek gözlemleri ile ilgili notlar alabilecekleri çalışma kağıdına yer verilmiştir (Görsel 16) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 16: Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi); Arkadaşlığını ve sevgisini bir başkasına ifade etmenin çeşitli biçimleri olduğunu fark edebilme (tutum); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Bugün sizleri Mete ile tanıştıracağım. Mete, derslerinde çok başarılı bir öğrenciymiş. Öğretmenleri Mete'yi ders başarılarından dolayı hep tebrik edermiş. Ancak Mete'nin bazı davranışlarını düzeltmesi gerektiğini düşünürler ve Mete'yi de uyarırlarmış. Çünkü Mete arkadaşlarıyla oyun oynarken kuralları hep kendisi koymak ister, arkadaşları kabul etmeyince de hemen küsermiş. Bahçede sıra olacakları zaman arkadaşlarını iter, en öne geçmeye çalışırmış. Arkadaşları Mete'nin herkese lakap takmasından hiç hoşlanmazlarmış. Onlar Mete'ye şaka yaptıklarında ise Mete kızar ve bazen de kavga çıkarırmış. Mete'yi uyarmalarına rağmen davranışlarını değiştirmediği için arkadaşları zamanla ondan uzaklaşmaya başlamışlar.

Mete'nin bu davranışlarına rağmen sınıf arkadaşı Erdem, Mete'yle arkadaşlığını sürdürmeye devam ediyormuş. Erdem, Mete'ye hatalarını söyler, davranışlarını düzeltmesi için ona yardım etmeye çalışırmış. Ama Mete, Erdem'i hiç dinlemezmiş. Bir gün Mete Erdem'i kenara çekip ona demiş ki; 'Mete ben sana yardım etmeye çalışıyorum ama beni hiç dinlemiyorsun. Her şeyle dalga geçtiğin için seninle hiç konuşamıyorum. Böyle davranmaya devam edersen yakında hiç arkadaşın kalmayacak." Erdem cümlesini bitirince Mete Erdem'e dönmüş ve "Ben kimseden yardım istemedim. Sizler oyun oynarken benim dediklerimi hiç yapmıyorsunuz. Artık sen de benimle konuşma." demiş. Erdem üzülerek yerine geçmiş ve Mete ile bir daha konuşmamış. Erdem'le de arası bozulan Mete, iyice yalnız kalmış.

DURUMLAR	DERECELER			
	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğunlukla	Her Zaman
1. Arkadaşlarıma karşı güler yüzlü davrandım.				
2. Oynadığımız oyunlarda kurallara uymaya dikkat ettim.				
3. Yardıma ihtiyacı olan arkadaşlarıma yardım ettim.				
4. Arkadaşlarımla konuşurken nazik davranmaya özen gösterdim.				
5. Bir hata yaptığımda özür diledim.				

Tartışma soruları ile hikâye değerlendirilir.

- Sizce Mete hangi davranışları sebebiyle arkadaşlarıyla sorun yaşadı?
- Sizce Mete hangi davranışlarını değiştirerek arkadaşlıklarını sürdürmeye başlamıştır?
- Arkadaşlıklarımızın devam etmesi için nelere dikkat etmemiz/ neler yapmamız gerekir?

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Arkadaşlıklarının ve sevginin faydalarını sıralayabilme (bilgi); Arkadaşlıklarının ve sevginin kişiye kendini iyi hissettirdiğini kabul edebilme (tutum); Birine, kendini iyi hissettirecek biçimde arkadaşlığını ve sevgisini ifade edebilme (beceri); Arkadaşlığını ve sevgisini bir başkasına ifade etmenin çeşitli biçimleri olduğunu fark edebilme (tutum)) karşıladığı, arkadaşlık ilişkilerini sürdürme konusunda yapılabilecekler ile ilgili çalışmalara yer verildiği belirlenmiştir. Ancak "Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri); Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)) öğrenme hedeflerinin etkinlik örneğinde karşılığı bulunamamıştır.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakılan bireyler için destekleyici mekanizmaların genellikle mevcut olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme (tutum); Taciz ve zorbalığın anlamlarını açıklayabilme (bilgi); Herkesin zorbalık ve tacize karşı çıkma konusunda sorumluluk taşıdığının farkında olabilme (tutum); Tacize veya zorbalığa karşı çıkma biçimleri gösterebilme (beceri); Başkalarını taciz ve zorbalığa maruz bırakmanın neden incitici ve saygısızca olduğunu tanımlayabilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda hak savunuculuğu ile ilgili bulmaca ve bulmacayla ilgili açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu kavramını açıklamaya ve açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu ile ilgili hikâye ve açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu gerektiren durumları gözlemleme ve sınıfta paylaşma çalışmasına yer verilmiştir. Her duygunun hissedilebilir olmasıyla ilgili açık uçlu soruya, çeşitli duyguların yazılı olduğu kağıtlardan her öğrencinin seçmesi ve kâğıtta yazılı olan duyguyla ilgili sorulara cevap vermesi çalışmasına, kâğıtta belirtilen duygunun geçtiği hikaye yazma çalışmasına ve hikaye ile ilgili sorulara, haftalık olarak tutulacak olan duygu günlüğü çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemeler ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlikeli durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine yer verildiği gözlenmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda zorbalık ve zorbalık türleriyle ilgili gazete haberine, zorbalık tanımına ve açık uçlu soruya, örnek olaylarla zorbalık türlerini eşleştirme çalışmasına, zorbalık türleriyle ilgili bilgi metnine, zorbalıkla ilgili açık uçlu sorulara, zorbalık olaylarını gözlemleme çalışmasına yer verilmiştir. Ayrıca zorbalıkla baş etme yollarıyla ilgili zorbalıkla ilgili hikâyeye ve bu hikayedeki zorbalıkla baş etme yollarını belirlemek için grup çalışmasına, tartışma sorularına, zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili açıklama metnine, zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili pankart hazırlama ve sunma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin özellikle duygularla ve iş sağlığı güvenliği ile ilgili etkinlikler bu konu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilememiştir. Bu etkinlik kitabındaki hak savunuculuğu konusundaki etkinlik ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki zorbalık ve zorbalıkla baş etme yolları ile ilgili etkinliklerin öğrenme hedeflerini (Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakılan bireyler için destekleyici mekanizmaların genellikle mevcut olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme (tutum); Taciz ve zorbalığın anlamlarını açıklayabilme (bilgi); Herkesin zorbalık ve tacize karşı çıkma konusunda sorumluluk taşıdığının farkında olabilme (tutum); Tacize veya zorbalığa karşı çıkma biçimleri gösterebilme (beceri); Başkalarını taciz ve zorbalığa maruz bırakmanın neden incitici ve saygısızca olduğunu tanımlayabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı, öğrenme hedeflerindeki taciz boyutunun etkinliklerde ele alınmadığı belirlenmiştir.

Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "İyi bir ebeveyn olmanın ne anlama geldiğine ilişkin kendi değer yargıları ve inançları üzerinde düşünebilme (beceri)" hedefi olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda her duygunun hissedilebilir olmasıyla ilgili açık uçlu soruya, çeşitli duyguların yazılı olduğu kağıtlardan her öğrencinin seçmesi ve kağıtta

yazılı olan duyguyla ilgili sorulara cevap vermesi çalışmasına, kağıtta belirtilen duygunun geçtiği hikaye yazma çalışmasına ve hikaye ile ilgili sorulara, haftalık olarak tutulacak olan duygu günlüğü çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinde çeşitli duygulara odaklanılmıştır, bu kapsamda ilişkilendirilen "İyi bir ebeveyn olmanın ne anlama geldiğine ilişkin kendi değer yargıları ve inançları üzerinde düşünebilme (beceri)" öğrenme hedefinin etkinlikte karşılanamadığı belirlenmiştir.

İlişkiler temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programından sonra Sosyal Bilgiler dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı, Aileler ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleri Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleriyle ise Sosyal Bilgiler dersi kazanımları ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 12: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları:
SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.
SB.6.1.1.Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.
SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.

Metin Kutusu 13: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları:
SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.
SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.
SB.7.7.3. Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.
SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.
SB.4.7.4. Farklı kültürlere saygı gösterir.
SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.
SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.
SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.

Metin Kutusu 14: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları:
SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.
SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.

İlişkilendirilen kazanımların Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimi incelenmiştir. İlişkiler kavramının Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında yer alma biçimi ise, ders kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Aileler konusu kapsamında ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının ders kitaplarında özellikle aile başta olmak üzere bu yaş grubundaki öğrencilerin yer alabileceği gruplar ve gruplardaki haklar, roller ve sorumluluklara ilişkin hikâye, bilgi metni, örnekler ve etkinliklere yer verildiği gözlenmiştir (MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021; MEB 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021). Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı incelendiğinde ise, bireyin kendisini başkalarının yerine koymasıyla ilgili açık uçlu sorulara, bir öğrencinin

anlatımı üzerinden konuyla ilgili bilgi metnine, bireylerin farklılıklarıyla ilgili şiirlere ve şiirlerle ilgili sorulara, yetim bir öğrenci için yardım kampanyasını anlatan metne, farklılıklara saygıyla ilgili açık uçlu soruya, bilgi metnine ve gazete haberine, farklılıklara saygıyla ilgili tanım yapma çalışmasına yer verilmiştir (4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2020). Söz konusu çalışmalarla "Farklı aile bireylerinin rollerini, haklarını ve sorumluluklarını tanımlayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin karşılandığı, çalışmalarda özellikle farklı gruplardaki rol ve sorumluluklara değinildiği belirlenmiştir. "Hastalık nedeniyle etkilenmiş olan ailelere yönelik empati gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefi ise ders kitabındaki çalışmalarda kısmen karşılığı bulunabilmiştir, kitaptaki çalışmalarda empati konusu alınmış ancak hastalık boyutuna yer verilmemiştir.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında ortak olarak "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme (bilgi)", "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının ders kitaplarında farklılık, farklılıkları tanımaya ilişkin sorular, bilgi metinleri, örnekler, örneklere ilişkin, önyargıları sorgulamaya ilişkin sorulara yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 17).

Görsel 17: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme"; "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Ülkemizi bir çiçek bahçesine benzetebilir miyiz? Bahçeyi toplumu oluşturan farklılıklar bütünü olarak düşünürsek neler söyleyebiliriz?

1.18: Çiçek Bahçesi

Kavramlar

Ayrımcılık, Farklılık, Kalıp Yargı, Ön Yargı, Saygı

İnsanlar, toplumsal bir varlık olmalarından dolayı, hayatlarının her aşamasında sosyal çevreleriyle sürekli etkileşim içerisindedir. İnsanların günlük hayattaki bu etkileşimleri sırasında çevrelerindeki kişiler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması ön yargıya neden olmaktadır. Bu ön yargılı bakış açısı insanlar arasında olumlu ya da olumsuz kalıp yargılara dönüşmektedir.

Ön yargı, "Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargıdır." Kalıp yargı ise "Halkın bir grup hakkındaki inancı, bir grubun başka bir grup hakkındaki duygusallaşmış, tecrübeyle çok az değişmiş olan inancı." olarak tanımlanmaktadır.

Toplumda oluşmuş kalıp yargılar, toplumdaki farklı cinsiyet, sosyoekonomik gruplara karşı olabileceği gibi farklı etnik, dinî gruplara karşı da olabilir. Cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili kalıp yargılara kızlar futbol oynamaz, erkekler yemek pişirmez vb. yargılar örnek olarak verilebilir. Oysaki cinsiyet özelliklerimiz bunları yapmamıza engel değildir.

1.19: Kadın Vatman

1.20. Çocuğuna Yemek Yediren Baba

Şimdi, farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örneklerini inceleyelim.

Okuyalım Öğrenelim

1.21: Kağıt Toplayan Genç

Yaşamdan Bir Öykü

"Yürürken, kâğıt toplarken, sabahtan akşama bitap düşene kadar çalışırken hep yüzlerini seyrediyorum insanların. Okumak için kitap aldığım kitapçılar bile ön yargılı bana."

19 yaşındaki genç, kâğıt toplayarak annesi ile üç kardeşini geçindiriyor. Sonra annesi de hayatını kaybediyor. O ise hâlâ Ankara'da kâğıt toplayarak hayatını sürdürüyor. Okumayı çok seven genç, seyyar kitapçıdan kitaplar alarak kendini geliştiriyor. Genç adamı en çok üzen şeylerden birisi de kâğıt topladığı arabanın yanında kitap okurken insanların ona bakışı.

Genel Ağ haberi 18/12/2017 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Genç adamı üzen insanların bu davranışları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Ayrıca hak ve özgürlüklere ilişkin sorulara, bilgi metinlerine, haklarını aramayı öğrenmeye yönelik örneklere ve bilgi metinlerine yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 18).

Görsel 18: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme"; "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Hak, özgürlük ve sorumluluk kavramlarının komşuluk ilişkilerindeki yeri ve önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1.36: Komşuluk İlişkileri

Kavramlar

Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sosyal bir varlık olan insan toplum hâlinde yaşar. İnsanların ortak yaşamlarını düzenleyen birtakım kurallar vardır. Anayasa ve yasalarla düzenlenen yazılı kurallarla birlikte gelenek ve görenekler, görgü kuralları vb. yazısız kuralların oluşturduğu bu kurallara uyulmadığı takdirde toplum yaşamında kargaşa doğar, rahat ve mutlu bir yaşam sürdürülemez. Kışı toplumda kendi hakkını savunabilmeli ve özgürce hareket edebilmelidir. Ancak başkalarının hakların ve özgürlüğünü dikkate alarak sorumlu davranmalıdır. Her şeyde olduğu gibi hak ve özgürlüklerin de bir sınırı olduğu unutulmamalıdır. Nitekim sınırsız özgürlük, özgürlüğü ortadan kaldırır.

Günümüzde nüfus genel olarak şehirlerde toplanmış ve yüksek katlı apartmanlardan oluşan bir şehir yaşantısı başlamıştır. Şehirleşmenin getirdiği toplum yapısı hak, özgürlük ve sorumluluk ilişkisini daha da önemli hâle getirmiştir.

Bunu Duydunuz mu?

VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

MADDE 74- Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Aşağıda verilen dilekçe örneğini inceleyelim.

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞINA
KAYSERİ

Ben Kayseri'de yaşayan bir üniversite öğrencisiyim. Üniversiteye gidenken bisiklet yolunu kullanıyorum. Ancak bisiklet yolunun yayalar tarafından yoğun kullanımı bisiklet kullanmayı zorlaştırmaktadır. Bu konuyla ilgili gerekli tedbirlerin alınması hususunda gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tarih
İmza
Adı Soyadı

Adres: .....

Bunu Duydunuz mu?

"Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi" (CİMER); bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılarak hayata geçirilen bir hükümet uygulamasıdır. Vatandaş ile devlet arasındaki iletişim kanallarını açık tutarak müracaatların her zaman ve her yerden yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. CİMER uygulaması sayesinde devlet ile vatandaş arasındaki iletişim kanallarının tümü (elektronik mektup, faks, telefon ve çalışan) açık tutulmaktadır. Vatandaşların kendileri ve kamuyla ilgili, talep, şikâyet, ihbar, görüş ve önerileri ile bilgi edinme haklarına ilişkin idarî makamlara yapacakları müracaatlara cevapların hızlı ve etkin bir şekilde verilmesi amaçlanmaktadır.

1.38: CİMER Genel Ağ Ulaşım Sayfası

Ders kitaplarındaki örneklerin **Hoşgörü, Kapsama ve Saygı** konusundaki öğrenme hedeflerini (Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme (bilgi), Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme (tutum)) karşıladığı belirlenmiştir (MEB 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021). Ayrıca bu konu kapsamındaki "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen diğer kazanımların Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimleri incelendiğinde demokrasi, demokrasinin tarihsel süreci ve karar alma süreçlerine katılımla ilgili bilgi metinleri, günümüz ve geçmişte yaşanmış olaylardan örnekler ve sorulara, gazete haberi hazırlama gibi görevlere, anayasanın, İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesinin bazı maddeleri, vatandaşlara sağlanan haklar, ailede ve okulda demokrasi kültürü konularına yönelik metin ve sorulara yer verildiği gözlenmiştir. Bunun yanında farklı kültürler ve bu kültürlere önyargı ile yaklaşma konularına yönelik örnek metinlere, sorulara, farklı kültürlere yönelik daha önce bilinen ve yeni öğrenilenler hakkında farkındalık oluşturmaya ilişkin çalışmaya yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 19).

Görsel 19: "Hoşgörünün, toplumsal kapsayıcılığın ve başkalarına saygının önemli olduğunun farkında olabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

YANLIŞ BİLDİĞİMİZ DOĞRULAR

İnsanlar, dünyadaki çeşitli kültürleri tanımaya çalışır ve düşüncelerini açıklarken öngörüde bulunurlar. İnsanların öngörüde bulunmasını sağlayan şey ise çoğu zaman kalıp yargılarıdır. Kalıp yargılar, belirli bir nesneye ya da gruba ilişkin önceden zihnimizde oluşturduğumuz birtakım bilgilerdir. Bu bilgiler gerçek gibi algılanır. Örneğin, bazı milletlerin sarışın olduğunu, bazı milletlerin çalışkan olduğunu düşünmemize neden olan, bu gruplarla ilgili kalıp yargılarımızdır. Peki, insanlar diğer grupları nasıl tanıyorlar ya da çeşitli kültürlere karşı kalıp yargılarımız nelerdir?

Aşağıda çeşitli kültürlere karşı oluşan kalıp yargıları ve bu kültürlerle ilgili yanlış bilinen doğruların neler olduğunu inceleyelim:

Yerli Yaşam Kültürü Bulunmaktadır

Bugün, Amerikan Yerlileri Ulusal Kongresi (NCAI) verilerine göre ABD'de, federal yasalarca tanınmış 567 yerli ulus bulunmaktadır. Yerlilerin günümüzdeki en büyük kuruluşu olan Amerikan Yerlileri Ulusal Kongresi, Washington'da (Vaşington) büyükelçilik olarak temsil edilmektedir.

Her bir kabile, bulunduğu çevrede kendine ait yerleşim bölgesi sınırları içinde özerktir. Amerika, Kristof Kolomb tarafından keşfedilmeden önce de orada yerli halk yaşıyordu. Birçok insanın düşündüğü gibi Amerikan yerlileri beyazlar değildir. Sayıları gittikçe azalan yerli kabilelerin çoğu, günümüzde Alaska bölgesinde varlıklarını devam ettirmektedir. Yerlilerin 2011'de Türkiye ile ticaret yapması ile ilgili aşağıdaki haberi inceleyelim:

HABERLER HABERLER HABERLER HABERLER HABERLER HABERLER HABERLER

Türkiye'ye Kızılderili "Jesti"

Amerikan Kongresi'nde Türkiye ile ilgili olumlu tasarıya imza atıldı. Temsilciler Meclisi Doğal Kaynaklar Komitesi, Kızılderili kabilelerine sadece Türk şirketleriyle Federal Hükümet'in onayına gerek kalmadan ticaret yapma imkânı sunan yasa tasarısını kabul etti.

(Genel Ağ Haberi, 2011, para. 1)

Görsel 7.7: Amerikan Yerlisi, Kızılderili

Amerika'daki yerli halk kültürü hakkında neler biliyorsunuz? Bu yerli halkın sosyal yaşamlarının nasıl olduğunu araştırarak sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

BİRLİKTE YAPIYORUZ

Aşağıdaki tabloya önce merak ettiğiniz kültürleri yazınız. Daha sonra o kültürle ilgili ne bildiğinizi yazınız. Gerekli araştırmaları yaptıktan sonra neler öğrendiklerinizi yazarak çeşitli kültürlere karşı kalıp yargılarınızı sorgulayınız.

Çeşili Kültürler	Bildiklerim	Öğrendiklerim

Ayrıca katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü başlığına yer verilerek bu konuya ilişkin bilgi metnine, anayasa maddeleri, çocuk hakları maddeleri ile ilişkilendirmeye, sorulara, afiş, slogan hazırlama çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca diğer bireylerin farklı özelliklerine saygı ile ilgili açık uçlu sorulara, bilgi metnine, farklılıklarla ilgili şiirlere ve şiirlerle ilgili sorulara, farklılıklarla ilgili günlük yaşamdan örneğe, farklılıklara saygının tanımlanma çalışmasına; farklı kültürlerle saygıya ilişkin açık uçlu sorulara, bilgi metinlerine yer verilmiştir. Bu metin, soru ve çalışmaların söz konusu öğrenme hedefine yönelik olduğu, hoşgörü ve başkalarına saygıya odaklanıldığı belirlenmiştir (MEB 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021; MEB 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2019; 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2020).

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden birisi de "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme (bilgi)" olmuştur. Bu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarından "SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder." kazanımının ders kitabında yer alma biçimi de aşağıda ders kitabından örnekler sunularak verilmiş (Görsel 20), ders kitabındaki söz konusu çalışmalar öğrenme hedefiyle ilişkili bulunmuştur (MEB 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021).

Görsel 20: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

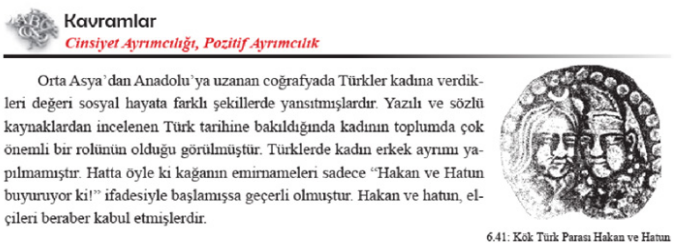

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde günümüzde toplumumuzda farklı alanlarda başarılarıyla öne çıkmış kadınlar ve çalışmalarından örnekler ve sorulara, tarihte kadına verilen önemi vurgulayan kanıtlara yer verildiği gözlenmiştir. Ayrıca Medeni Kanunu'n kabul edilmesiyle Türk kadınının toplumdaki yerine ilişkin bilgi metnine, tarihte Türk kadınının başarılarına ilişkin örnek metinlere yer verilmiştir (Görsel 21).

Görsel 21: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle, toplumsal ve ekonomik hayatta kadın erkek eşitliği sağlanmıştı. Fakat burada kadınların siyasi haklarından söz edilmemekteydi. Demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla yerleşebilmesi için kadınlarımıza siyasi hakların da verilmesi gerekiyordu. Türk kadınları, siyasi ve sosyal haklarını elde etmek amacıyla birçok girişimde bulundular. 16 Haziran 1923'te Kadınlar Halk Fırkası'nı, 1924'te ise Türk Kadınlar Birliği Derneğini kurdular.

Türk kadınına yönetimde görev alabilmesini sağlayan siyasi haklar 1930'dan itibaren verilmeye başlandı. Kadınlara 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı, 1933'te de muhtarlık seçimlerine katılma hakkı tanındı. Türk kadını; anayasa, Medeni Kanun ve seçim yasaları sayesinde dünyadaki birçok ülkeden önce ulaşmıştır. İsviçre ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde dahi kadınlar, seçme ve seçilme hakkını Türk kadınından sonra elde etmişlerdir. 1934 'te dünya genelinde kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkının bulunduğu ülke sayısının 28 olduğu düşünülürse Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk kadınına verdiği değer daha iyi anlaşılacaktır.

6.43: Mustafa Kemal Atatürk Kadınlarla Birlikte Karadeniz Vapuru'nda (13 Haziran 1926)

Okuyalım Öğrenelim

Manş Denizi'ni yüzerek geçen ilk Türk kadını Nesrin Olgun Arslan, o günden bu güne Türk kadınını dünya sularında temsil etmenin gururunu yaşıyor.

İngiltere ile Fransa arasında Manş Denizi'ni, 1979 yılında 15 saat 47 dakikada yüzerek geçen ve bunu başaran ilk Türk kadını unvanını alan Arslan, uluslararası yarışmalara katılarak, Türk kadının övünç kaynağı oldu. Kariyerinde birçok ilki gerçekleştiren ve rekor kıran milli yüzücü, dünyanın farklı sularında kulaç atarak Türk kadınına ilham kaynağı olmaya devam ediyor.

Genel Ağ haberi 23/04/2019 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Millî sporcumuz Nesrin Olgun Arslan, Türk kadınının toplumsal yönden temsiline nasıl bir örnek olmuştur? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Ayrıca kadının toplumdaki önemini vurgulayan, kadına yönelik şiddete, kadın-erkek ayrımına yer veren metin ve sorulara yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 22).

Görsel 22: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Okuyalım Öğrenelim

"Kadın olmadan toplumun sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştiremeyeceğine inanıyoruz."

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı "Önümüzdeki dönemde en önemli hedeflerinden birinin kadınlarımızın iş gücüne katılımını artırmak olacağını belirtti. Her dönem kadınların korunmasına yönelik tedbirleri daha da artırdıklarını vurgulayarak, şunları kaydetti: "Türkiye'deki sosyal hizmet merkezlerimizde yeni başlattığımız şiddet önleme birimlerimizle kadınlarımızın yanında olmaya devam ettik. Ülkemizin 81 il ve ilçesinde kadına yönelik kurumsal hizmetlerimizi yaygınlaştırmaya devam edeceğiz. Her türlü ayrımcılıkla, kadına yönelik ve aile içi şiddetle mücadelemizi, kamu kurum ve kuruluşlarımızla, STK'lerimiz ve üniversitelerimizle iş birliğini artırarak sürdüreceğiz."

Genel Ağ haberi 04/03/2021 (Düzenlenmiştir.).

6.47: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Logosu

Araştıralım

Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadele için yapılan projelerden hangilerini biliyorsunuz? Söyleyiniz.

Cinsiyet ayrımcılığı, genel anlamda bireylere cinsiyetlerinden dolayı toplumda adaletsiz bir şekilde davranılmasıdır. Günümüzde kadınların sosyal ve ekonomik yaşamda aldıkları roller artmış olmasına rağmen, üst yönetim kademelerine erkekler kadar ulaşamadıkları görülmektedir.

Yaşanan bu olumsuzlukları azaltmak için toplumda cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaya yönelik programlar düzenlenmelidir. Medyanın bu konudaki farkındalığı ve etkinliği artırılmalı, toplumsal bilinç düzeyi geliştirilmelidir. Toplumsal cinsiyet ve kadın sorunlarına duyarlı programlar desteklenmeli, erkek ve kadınların da benimseyeceği uygulamalar ortaya konmalıdır.

Cevaplayalım

Toplumda kadın-erkek ayrımının yapılması ne gibi sorunlara yol açar? Tartışınız.

Son olarak öğrencilerden Türk kadının tarihsel süreçteki yeri ve önemi, kadınlara yönelik ayrımcılığa ilişkin pano çalışması hazırlaması istenmiştir (Görsel 23).

Görsel 23: "Damgalama ve ayrımcılığı tanımlayabilme ve zarar verme biçimlerini tespit edebilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnek

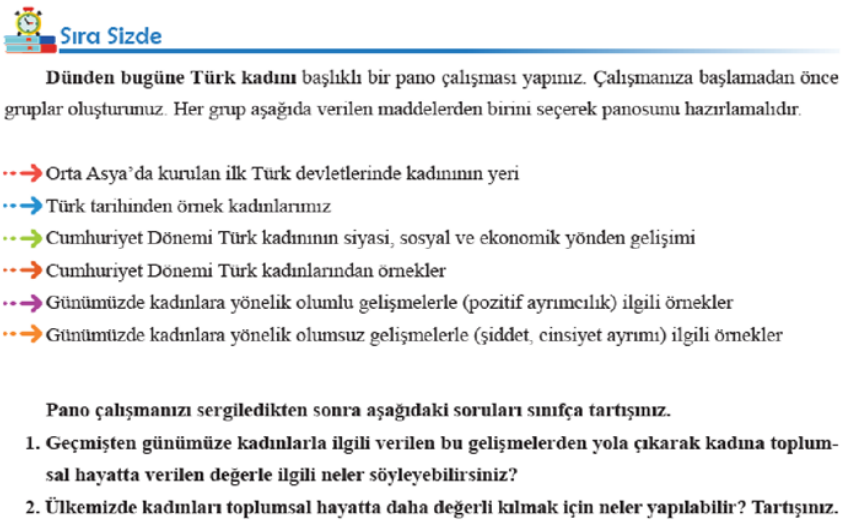

Sıra Sizde

Dünden bugüne Türk kadını başlıklı bir pano çalışması yapınız. Çalışmanıza başlamadan önce gruplar oluşturunuz. Her grup aşağıda verilen maddelerden birini seçerek panosunu hazırlamalıdır.

- Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinde kadının yeri
- Türk tarihinden örnek kadınlarımız
- Cumhuriyet Dönemi Türk kadının siyasi, sosyal ve ekonomik yönden gelişimi
- Cumhuriyet Dönemi Türk kadınlarından örnekler
- Günümüzde kadınlara yönelik olumlu gelişmelerle (pozitif ayrımcılık) ilgili örnekler
- Günümüzde kadınlara yönelik olumsuz gelişmelerle (şiddet, cinsiyet ayrımı) ilgili örnekler

Pano çalışmanızı sergiledikten sonra aşağıdaki soruları sınıfça tartışınız.

1. **Geçmişten günümüze kadınlarla ilgili verilen bu gelişmelerden yola çıkarak kadına toplumsal hayatta verilen değerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?**
2. **Ülkemizde kadınları toplumsal hayatta daha değerli kılmak için neler yapılabilir? Tartışınız.**

Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamında ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının ders kitaplarında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan özellikle yaşam, eğitim hakkı, bedensel veya zihinsel yetersizliği olan çocukların haklarının korunması maddelerine, çocuk meclisleri gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili açık uçlu sorulara, bilgi metnine, çocuk haklarıyla ilgili çocukların anlatımına dayalı metinlere yer verilmiştir. Bu konu kapsamında ilişkilendirilen öğrenme hedeflerine (Çocukların erken yaşta zorla evlendirilmesini tanımlayabilme (bilgi), Tüm insanların; evlenmek isteyip istemediklerine, ne zaman ve kiminle evleneceklerine kendilerinin karar verebilmeleri gerektiğini anlayabilme (tutum)) ders kitabındaki metin ve çalışmalarla kısmen değinildiği, kitaplarda çocuk hakları konusunun genel olarak ele alınıp öğrenme hedeflerinde belirtilen konulara yer verilmediği belirlenmiştir (6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021; 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2020).

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda; Aileler; Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler; Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konuları için 36 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	YD (f)	SBTK (f)	DKAP (f)	BES (f)	M (f)	GS (f)	İAT (f)	Toplam (f)
İlişkiler	Aileler		4	9	3	-	-	-	-	-	16
	Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler		4	-	-	1	-	-	-	-	5
	Hoşgörü, Kapsama ve Saygı		1	-	-	2	1	7	2	4	17
	Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik		1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Toplam		**10**	**9**	**3**	**3**	**1**	**7**	**2**	**4**	**39**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de İlişkiler temel kavramı öğrenme hedefleri; 8-10. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında en çok Yabancı Dil-İngilizce öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. En az ise Beden Eğitimi ve Spor dersinin kazanımları (bir kazanım) ile ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle bulunmuştur. Bunu Aileler konusu izlemiştir. 8-10. sınıf düzeyi öğretim programı kazanımlarıyla en az ilişkilendirilen konu ise yalnızca Sınıf Rehberlik Programı'nın bir kazanımı ile ilişkilendirilebilen Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu olmuştur.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla Aileler konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin daha çok Büyümek, insanların hem kendisi hem de başkaları için sorumluluk alması demektir ana fikri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin Arkadaşlar birbirlerini olumlu ya da olumsuz biçimde etkileyebilir ve Farklı ilişki biçimleri vardır ana fikirleri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. 12-15 yaş grubunda Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamındaki Evliliğin ve uzun vadeli birlikteliklerin beraberinde getirdiği birçok sorumluluk vardır ve İnsanlar çeşitli biçimlerde ebeveyn olabilir ve ebeveynlik birçok farklı sorumluluğu gerektirir ana fikirleri ile ise hiçbir ilişkilendirme yapılamamıştır.

İlişkiler kavramındaki 12-15 yaş grubundaki 36 öğrenme hedefi, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 39 kez ilişkilendirilmiş ve bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin 5'inin tam, 8'inin kısmen karşılığı bulunmuştur. Bu yaş grubundaki 23 öğrenme hedefi ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir. 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.1.Aileler **Ana Fikir: Büyümek, insanların hem kendisi hem de başkaları için sorumluluk alması demektir.** Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)	Tam olarak
Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)	Kısmen
1.1.Aileler **Ana Fikir: Özellikle ergenlik döneminde ebeveynler/veliler ile çocuklar arasında çatışmalar ve yanlış anlamalar yaygındır ve genellikle çözüme kavuşturulabilir.** Ebeveynler/veliler ile çocuklar arasında yaygın olarak ortaya çıkan çatışma ve yanlış anlamaları sayabilme (bilgi)	Kısmen
Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma veya yanlış anlamalar için çözüm yollarını tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların ergenlik döneminde yaygın ve genellikle çözüme kavuşturulabilir olduğunu kabullenebilme (tutum)	Tam olarak
Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların çözüme kavuşturulabilmesi için stratejiler uygulayabilme (beceri)	Kısmen
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Arkadaşlar birbirlerini olumlu ya da olumsuz biçimde etkileyebilir.** Arkadaşlarının, davranışlarını olumlu ve olumsuz olarak etkileyebildiğini kabul edebilme (tutum)	Kısmen
Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri)	Tam olarak
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Farklı ilişki biçimleri vardır.** Farklı ilişki biçimlerine ilişkin duyguları yönetme yolları gösterebilme (beceri)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Farklılıklar (Örn. HIV, gebelik ve sağlık durumu, ekonomik durum, etnisite, ırk, köken, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da başka farklılıklar) üzerinden damgalama ve ayrımcılık; saygısızcadır, iyi olma haline zarar veren bir tutumdur ve bir insan hakkı ihlalidir.**	
Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğin önemini takdir edebilme (tutum)	Kısmen
Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakıldığında destek isteyebilme (beceri)	Kısmen
Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygıyı savunabilme (beceri)	Tam olarak
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Çocukların erken yaşta zorla evlendirilmesi (EYZE) ve istenmeyen ebeveynlik, sosyal açıdan ve sağlık açısından olumsuz sonuçlar oluşturabilir.**	
EYZE veya istenmeyen ebeveynlik konusunda kaygıları bulunuyorsa destek arayabilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlarla ilgili olduğu, bu yaş grubunun bilinçli olmasının yararlı olacağı yaş ile gelen rol ve sorumluluklar, ergenlik döneminden kaynaklı olan aile içi çatışmalar ve çözüm yolları, ilişkilerin kişide bıraktığı etkiler gibi konular ile ilgili olduğu saptanmıştır. Özellikle bu yaş grubunda yer alması önemli görülen aile içi çatışma durumlarına ilişkin öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 3'te verilmiştir.

Grafik 3. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

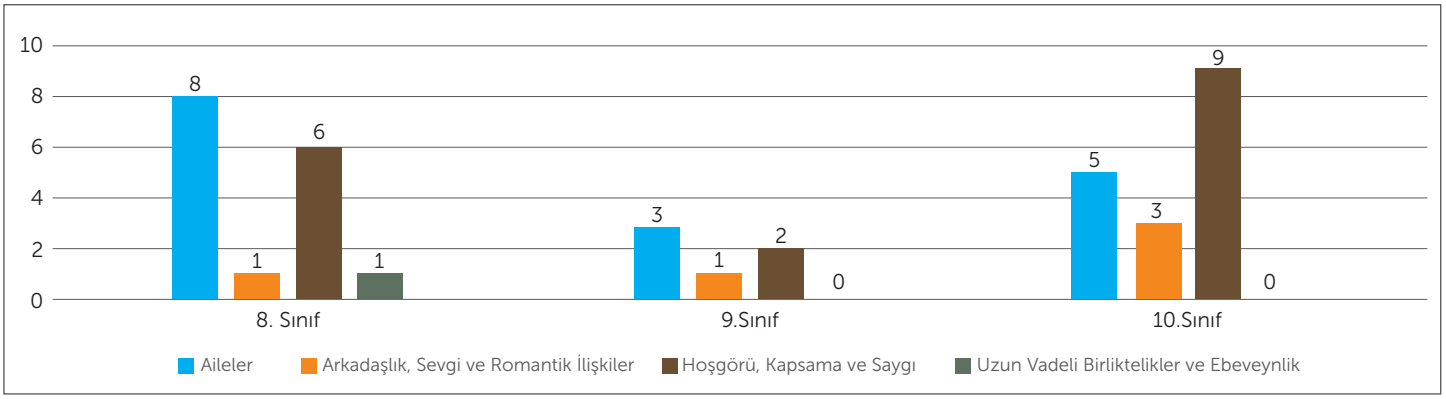

Grafik 3'e göre, bu kavramın öğrenme hedefleri, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 10. sınıf kazanımlarıyla, daha sonra azalarak sırasıyla 8 ve 9. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 10. sınıf kazanımları en fazla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken, en az ise Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleri en az 9. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 9 ve 10. sınıflarda Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile MEB kazanımları arasında hiçbir ilişkilendirmenin yapılamamış olması dikkat çekicidir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.1.Aileler **Ana Fikir: Büyümek, insanların hem kendisi hem de başkaları için sorumluluk alması demektir.** Büyüdükçe dünyalarının ve hissettikleri yakınlığın ailenin ötesine geçmediğini; arkadaşların ve akranların özellikle önem kazandığını kabul edebilme (tutum)
1.1.Aileler **Ana Fikir: Sevgi, iş birliği, toplumsal cinsiyet eşitliği, karşılıklı ilgi ve saygı, sağlıklı aile işleyişi ve ilişkiler için önemlidir.** Sağlıklı aile işleyişinin özelliklerini tespit edebilme (bilgi)
Bu özelliklerin sağlıklı aile işleyişi için neden önemli olduğunu teyit edebilme (tutum)
Bu özelliklerin sağlıklı aile işleyişine yönelik katkılarını değerlendirebilme (beceri)
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Arkadaşlar birbirlerini olumlu ya da olumsuz biçimde etkileyebilir.** Arkadaşlarının birbirlerini olumlu ve olumsuz olarak ne şekilde etkileyebildiğinin kıyaslamasını yapabilme (bilgi)
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Farklı ilişki biçimleri vardır.** Farklı arkadaşlık biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)
Arkadaşlık, sevgi, aşk, hayranlık ve cinsel çekimle ilgili duygular arasında ayrım yapabilme (bilgi)
Yakın ilişkilerin bazı durumlarda nasıl cinsellik içerebileceğini tartışabilme (beceri)
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Romantik ilişkiler, eşitsizlik ve (toplumsal cinsiyet, ekonomik, sosyal veya sağlıkla ilgili durum gibi) güç dengeleri arasındaki farklılıklardan güçlü bir biçimde etkilenebilir.** Eşitsizliğin ve güç dengelerindeki farklılıklarını romantik ilişkileri ne şekilde olumsuz etkileyebileceğini analiz edebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargıların romantik ilişkileri etkileme biçimlerini akılda tutabilme (bilgi)
İlişkilerdeki eşitsizliğin ve güç dengelerindeki farklılıkların zararlı olabileceğinin farkında olabilme (tutum)
İlişkilerdeki eşitliği ve güç dengesini sorgulayabilme (beceri)
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Farklılıklar (Örn. HIV, gebelik ve sağlık durumu, ekonomik durum, etnisite, ırk, köken, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da başka farklılıklar) üzerinden damgalama ve ayrımcılık; saygısızcadır, iyi olma haline zarar veren bir tutumdur ve bir insan hakkı ihlalidir.** Damgalama, ayrımcılık, taraf tutma, önyargı, hoşgörüsüzlük ve dışlama kavramlarını akılda tutabilme (bilgi)
Damgalama ve ayrımcılığın insanların cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları üzerindeki sonuçlarını irdeleyebilme (bilgi)
Damgalanan veya ayrımcılığa uğrayan bireylerin savunulmasından herkesin sorumlu olduğunu anlayabilme (tutum)
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Evliliğin ve uzun vadeli birlikteliklerin beraberinde getirdiği birçok sorumluluk vardır.** Evliliğin ve uzun vadeli birlikteliklerin beraberinde getirdiği temel sorumlulukları sıralayabilme (bilgi)
Başarılı evliliklerin ve uzun vadeli birlikteliklerin temel özelliklerini akılda tutabilme (bilgi)
Evlilik ve uzun vadeli birlikteliklerde sevginin, hoşgörünün, eşitliğin ve saygının önemini anlayabilme (tutum)
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: İnsanlar çeşitli biçimlerde ebeveyn olabilir ve ebeveynlik birçok farklı sorumluluğu gerektirir.** Ebeveynlerin sorumluluklarını sıralayabilme (bilgi)
(İstenen ve istenmeyen gebelik, evlat edinme, koruyucu ailelik, tıbbi destek yoluyla gebelik ve koruyucu ebeveynlik gibi) yetişkinlerin farklı ebeveyn olma biçimlerini kıyaslayabilme (bilgi)
Herkesin ebeveyn olmayı isteyip istemediğine veya ne zaman ebeveyn olacağına karar verebilmesi gerektiğini ve bu durumun aynı zamanda engelleri olan veya HIV pozitif bireyler için de geçerli olduğunu kabul edebilme (tutum)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Çocukların erken yaşta zorla evlendirilmesi (EYZE) ve istenmeyen ebeveynlik, sosyal açıdan ve sağlık açısından olumsuz sonuçlar oluşturabilir.**
EYZE'nin ve istenmeyen ebeveynliğin sosyal açıdan ve sağlık açısından sonuçlarını tarif edebilme (bilgi)
EYZE'nin ve istenmeyen ebeveynliğin zararlı olduğunun farkında olabilme (tutum)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin sağlıklı aile işleyişi, farklı arkadaşlık ilişkileri, eşitsizliğin ilişkilere olan etkisi, damgalama ve ayrımcılık gibi kavramların ilişkiye olan etkileri, uzun vadeli birlikteliklerin getirdiği rol ve sorumluluklar gibi konular ile ilgili olduğu saptanmıştır. Oysa ki bireylerin sağlıklı iletişim kurmasını, dolayısıyla da sağlıklı ilişkiler içerisinde yer almasını destekleyici bu gibi öğrenme hedeflerinin de MEB Öğretim Programlarında yer alması önemli görülmektedir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı için 12-15 yaş grubunda en fazla kazanımları ilişkilendirilen program Sınıf Rehberlik Programı ve Yabancı Dil- İngilizce Dersi Öğretim Programı olmuştur. Bu doğrultuda ilk olarak Ortaokul ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları, ardından İngilizce Ders Kitapları incelenmiştir. İlişkiler temel kavramı kapsamında sırasıyla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı, Aileler, Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir (Bkz: Tablo 11).

İlişkiler temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programının birer kazanımıyla ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 15: Aileler konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.10.25. Yaşamda karşılaşılan zorlukların çaba ve zaman ile üstesinden gelinebileceğini fark eder.

Metin Kutusu 16: Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.10.31. Gerektiğinde arkadaşlığını sonlandırır.
R.8.22. Akran baskısıyla baş etmede uygun yolları kullanır.
R.9.12. Kişilerarası ilişkilerde duyguları ifade etmenin önemini fark eder.

Metin Kutusu 17: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.8.15. İhtiyaç duyduğunda yardım arar.

İlişkiler kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Aileler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Ebeveynler/veliler ile çocuklar arasında yaygın olarak ortaya çıkan çatışma ve yanlış anlamaları sayabilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma veya yanlış anlamalar için çözüm yollarını tarif edebilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların ergenlik döneminde yaygın ve genellikle çözüme kavuşturulabilir olduğunu kabullenebilme (tutum); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların çözüme kavuşturulabilmesi için stratejiler uygulayabilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yaşamda karşılaşılan zorlukların çaba ve zaman ile üstesinden gelinebileceği ile ilgili "10. sınıftaysanız hayat gerçekten çok zor." ifadesiyle ilgili görüşler almaya, aile, arkadaş, okul yaşamı ya da ekonomik ve kişisel özelliklere ilişkin zorluk ya da güçlük olarak tanımlanabilecek durumları yazma çalışmasına, tartışma sorularına, verilen kategorilerden kendilerini en çok etkilediğini düşündükleri zorluk ya da güçlük belirleme çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 24) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 24: Ebeveynler/veliler ile çocuklar arasında yaygın olarak ortaya çıkan çatışma ve yanlış anlamaları sayabilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma veya yanlış anlamalar için çözüm yollarını tarif edebilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların ergenlik döneminde yaygın ve genellikle çözüme kavuşturulabilir olduğunu kabullenebilme (tutum); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların çözüme kavuşturulabilmesi için stratejiler uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Okul	Ekonomik	Kişisel
1.	1.	1.
Bu zorluk hayatımı nasıl etkiliyor?	**Bu zorluk hayatımı nasıl etkiliyor?**	**Bu zorluk hayatımı nasıl etkiliyor?**
Nasıl Başa Çıkıyorum?	**Nasıl Başa Çıkıyorum?**	**Nasıl Başa Çıkıyorum?**
Bir arkadaşın benzer durumu yaşasa ona ne önerirdin?	**Bir arkadaşın benzer durumu yaşasa ona ne önerirdin?**	**Bir arkadaşın benzer durumu yaşasa ona ne önerirdin?**

Süreç tartışma soruları ile devam ettirilir:

- Her grup farklı kategorilerde, farklı zorluk ve güçlüklerden bahsetti. Diğer grup üyeleri ile benzer zorluklar yaşadığını düşünenler var mı?
- Yaşadığınız güçlükler ve zorluklar sizleri nasıl etkiliyor?
- Bu zorluk ve güçlükler karşısında neler hissediyorsunuz?
- Bu zorluklar ve güçlüklerle nasıl başa çıkıyorsunuz?
- Sizce bu durumlarla başa çıkma şeklimiz birbirimizden farklılaşıyor mu?

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Ebeveynler/veliler ile çocuklar arasında yaygın olarak ortaya çıkan çatışma ve yanlış anlamaları sayabilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma veya yanlış anlamalar için çözüm yollarını tarif edebilme (bilgi); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların ergenlik döneminde yaygın ve genellikle çözüme kavuşturulabilir olduğunu kabullenebilme (tutum); Ebeveynler/velilerle yaşanan çatışma ve yanlış anlamaların çözüme kavuşturulabilmesi için stratejiler uygulayabilme (beceri)) karşıladığı, yaşamda karşılaşılan zorluklar kapsamında aile ilişkilerinin de etkinlik örneğinde ele alındığı belirlenmiştir.

Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Arkadaşlarının, davranışlarını olumlu ve olumsuz olarak etkileyebildiğini kabul edebilme (tutum); Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri); Farklı ilişki biçimlerine ilişkin duyguları yönetme yolları gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda akran baskısıyla baş etmede uygun yollarla ilgili açıklamaya, konuyla ilgili senaryolara ve açık uçlu sorulara, bilgi metnine, tartışma sorularına, ikna cümlesi ve yanıt olarak "hayır" sözcüğü ile başlayan cümle yazma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 25) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 25: Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

"Ahmet sınıfa girer, Cemil ve Ayhan'ın yanına oturur. Cemil ve Ayhan alaycı bir tonla Ahmet'e çalışıp çalışmadığını sorarlar. Ahmet çalıştığını söyler. Cemil ve Ayhan ona sınavda kâğıdını açmasını söylerler. Ahmet bu durumdan rahatsız olduğunu ve yakalanmaktan korktuğunu ifade eder. Cemil'le Ayhan onun korkaklığıyla dalga geçmeye başlar. Arkadan bir öğrenci kopyalarını göstererek sınavda kopya çekeceğini söyler. Ayhan kararsızdır. Hepsi birden Ayhan'ı ikna etmeye çalışırlar. "Hadi, oğlum ya herkes yapıyor." "Sana bir zararı olmayacak ki" "Hoca fark etmeyecek bile."

3. Öğrencilere "Dinlediğiniz senaryoya uygun baş etme yöntemleri neler olabilir? Böyle bir durumla nasıl başa çıkarsınız?" soruları yöneltilir ve öğrencilerden gelen cevaplar tahtaya yazılır.

Süreç aşağıdaki tartışma soruları ile sürdürülür:

- Akran baskısıyla baş etmede kullanılabilecek yeni yollar öğrendiniz mi?
- Bu yeni yolları kullanmak sizde ne gibi değişiklikler yaratır?
- Bugünden sonra bu konuda kendinde değiştirmek istediğin bir durum var mı?

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri)) karşıladığı, etkinlik örneğinde akran baskısı ve akran baskısıyla baş etme yollarına yer verildiği belirlenmiştir.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kişilerarası ilişkilerde duyguları ifade etmeye ilişkin belirtilen duygulara göre beden dilini, jest ve mimiklerini kullanarak sınıfta yürüme çalışmasına, ikili eşleşen öğrencilerin en son yaşadıkları olayı ve duyguyu konuşmadan beden diliyle birbirlerine anlatma ve tahmin etme çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, bir cümleyi belirtilen duyguya göre okuma ve duyguyu tahmin etme çalışmasına, duygu ifade günlüğü tutma çalışmasına yer verilmiştir. Ayrıca gerektiğinde arkadaşlığını sonlandırmaya ilişkin açık uçlu sorulara, örnek olay ve örnek olaya ilişkin açık uçlu soruların yanıtlandığı grup çalışmasına, konuyla ilgili bilgi metnine, olumsuz arkadaşlık deneyimlerini gözden geçirme çalışmalarına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 26) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 26: Arkadaşlarının, davranışlarını olumlu ve olumsuz olarak etkileyebildiğini kabul edebilme (tutum); Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri); Farklı ilişki biçimlerine ilişkin duyguları yönetme yolları gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

GRUBUN CÜMLESİ	DUYGU KELİMELERİ		
"SEN DE Mİ GELECEKSİN?"	MUTLULUK	ÜZÜNTÜ	HAYAL KIRIKLIĞI
	KAYGI	ŞAŞKINLIK	KORKU
	ÖFKE	HEYECANLI	UTANÇ
" YURT DIŞINA GİDİYORUM"	MUTLULUK	ÜZÜNTÜ	HAYAL KIRIKLIĞI
	KAYGI	ŞAŞKINLIK	KORKU
	ÖFKE	HEYECANLI	UTANÇ

"Ela ile Elif çok yakın iki arkadaştır. Bir gün Elif, Ela'nın çok üzgün olduğunu fark ederek yanına gitmiş, yardım edebileceği bir şey olup olmadığını sormuştur. Ela genelde olmadığı kadar çok gergin ve utangaç bir tavırla, "Evet var. Ancak nasıl söyleyebilirim bilmiyorum. Aslında anlatmak da istiyorum ama çok utanıyor ve korkuyorum." Demiştir. Elif, Ela'yı uzun zamandır kendisini tanıdığını, kendisine güvenebileceğini söyleyerek rahatlatmıştır. Bunun üzerine Ela, Elif'e içinde bulunduğu durumu anlatmış ve ondan fikirlerini almıştır. Birisi ile yaşadığı durumu paylaşmanın rahatlığı içerisinde olan Ela, ertesi gün biraz daha rahat bir şekilde okula gelmiştir. Elif ile Ela'nın ortak arkadaşları olan Gamze Ela'yı görür görmez yanına gitmiş ve iyi olup olmadığını sormuştur. Ela iyi olduğunu söylese de Gamze'nin bu tavrına şaşırmıştır. Gamze ile biraz sohbet edince Elif'in dünkü konuşmaları Gamze'ye anlattığını fark etmiştir."

Bu durum sizin için bir problem oluşturur mu? Neden? Problem olarak görüyorsanız bu problem durumuna genel olarak nasıl bir isim verebiliriz? (Sizin için problem oluşturmuyorsa bu durumu problem olarak algılayabilecek kişileri düşünerek süreci devam ettirebilirsiniz.)

Bu problem durumu ile karşı karşıya kalan kahramanımız nasıl bir tepki vermelidir?

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Arkadaşlarının, davranışlarını olumlu ve olumsuz olarak etkileyebildiğini kabul edebilme (tutum); Bir arkadaşının kendisini olumsuz etkilemesinden kaçınmalarının yollarını bulabilme (beceri)) karşıladığı, etkinlik örneğinde arkadaşlık ilişkileri, duyguları ifade etme, olumsuz arkadaşlık deneyimlerini gözden geçirme üzerinde durulduğu görülmüştür. Ancak "Farklı ilişki biçimlerine ilişkin duyguları yönetme yolları gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefinin karşılığı etkinlik örneğinde belirlenememiştir.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakıldığında destek isteyebilme (beceri)" hedefi olmuştur. Bu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ihtiyaç duyduğunda yardım aramakla ilgili gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olayı ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakıldığında destek isteyebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinin sadece bir örnek olayında ayrımcılığa yer verilmiştir, etkinliğin tamamında bireyin yaşamında karşılaştığı çeşitli zorluklar, ihtiyaçlar ve yardıma odaklanılmıştır.

Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "EYZE veya istenmeyen ebeveynlik konusunda kaygıları bulunuyorsa destek arayabilme (beceri)" hedefi olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ihtiyaç duyduğunda yardım aramakla ilgili gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olayı ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (EYZE veya istenmeyen ebeveynlik konusunda kaygıları bulunuyorsa destek arayabilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde akademik, aile, arkadaşlık ilişkileri gibi konularda yardım alınabilecek durumlar üzerinde durulmuş, etkinlikte konular arasında erken yaşta evlilik veya istenmeyen gebelik konuları yer almamıştır.

İlişkiler temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra İngilizce dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler, Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri İngilizce dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 18: Aileler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen İngilizce Öğretim Programı kazanımları:
E8.8.SI2. Students will be able to talk about responsibilities.
E8.8.R1. Students will be able to understand various short and simple texts about responsibilities.
E8.8.W1. Students will be able to write short and simple poems/stories about their feelings and responsibilities.
E10.6.S2. Students will be able to talk about household chores they are responsible for.

Aileler konusu kapsamında İngilizce dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi); Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların İngilizce ders kitaplarında nasıl yer aldığı incelenmiştir. Buna göre, İngilizce ders kitaplarında aile içinde eşlerin hangi sorumlulukları yerine getirdikleri, ev işleri olarak neleri yapmaktan hoşlandıkları ile ilgili bir dinleme etkinliğine, yapmaktan hoşlanılan ya da hoşlanılmayan hangi sorumluluklar olduğuna ilişkin açık uçlu bir soruya, ailedeki bireylerin yerine getirdiği sorumlulukları anlatan metin ve sorulara, evdeki sorumluluklar, okul ve kütüphane kurallarına ilişkin ikili grup çalışmasıyla yazma etkinliğine, evdeki ve okuldaki sorumluluklara ilişkin diyaloğun okunup canlandırılması çalışmasına, yapmaktan hoşlanılan ve hoşlanılmayan ev işleri ile ilgili soruya, dinleme etkinliğine, ev işlerindeki sorumluluklar ve öğrencilerin hangilerini yapmaktan hoşlandıklarını ya da hoşlanmadıklarını belirtecekleri eşli çalışmaya yer verilmiştir (Görsel 27) (MEB İngilizce 8 Ders Kitabı, 2019).

Görsel 27: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Activity 2
Work in pairs. Read the dialogue and act out your own dialogue in the classroom.

Rachel : What are your responsibilities at home?
Tolga : I'm in charge of making my bed, emptying the dishwasher and setting the table.
Rachel : What are your duties at school?
Tolga : I have to arrive at school on time, work hard and do my best. Are you a responsible person?
Rachel : Of course. I mop the floor, dust the furniture and tidy up my room. Also, I like helping my parents.

Activity 2
Listen to the recording. Fill in the blanks with the words/ phrases in the box.

cooking | do grocery shopping | dust the shelves | ironing
mopping | taking out the garbage | vacuuming | washing the dishes

Charles : What do you like doing as a chore, William?
William : Hmmm, I like doing laundry and *.... However, I dislike *..... and we don't have any dishwasher. So, would you like to be responsible for?
Charles : Yes, it is OK for me. Everyone must tidy up his own room. I like *..... and setting the table, but I hate *..... What about doing this?
William : Yeap! I do it in the evenings. Do you like *..... the floor?
Charles : Yes, I do.
William : How about *..... the floor?
Charles : Oh, no, I hate it. Can you do it, please? I'll make a cake every weekend instead of it.
William : That's all right. It is worth eating a piece of cake. We have furniture so we have to *..... I think we can do it in turn. Moreover, I prepare shopping list and *.....
Charles : That's great. Paying the bills falls to me. So, we have shared all the chores. I hope we'll keep our promises. So, we can live in a clean and peaceful flat.
William : I hope so.

Activity 3
Suppose that you live in a flat with one of your classmates. Share your responsibilities by expressing your dislikes and feelings.

Ayrıca ders kitabında okuldaki sorumluluklarını yazacakları eşli çalışmaya, okuldaki öğrencilerin sorumlulukları ile ilgili bir gazete haberi okuma ve sorularını yanıtlama çalışmasına (Görsel 28) (MEB İngilizce 8 Ders Kitabı, 2019), sorumluluklarla ilgili ele alınan sözcüklere ilişkin boşluk doldurma çalışmasına, şiir dinleme ve sorumluluklarıyla ilgili duygularına ilişkin kısa bir şiir yazma çalışmasına, ailedeki sorumlulukları açıklayan kısa bir metin yazma çalışmasına ve konuya ilişkin değerlendirme çalışmalarına yer verilmiştir (Görsel 29) (MEB İngilizce 8 Ders Kitabı, 2019).

Görsel 28: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Activity 1
Work in pairs. Brainstorm about your responsibilities at your school. Fill in the mind map with your ideas.

Responsibilities at your school

Activity 2
Read the journal entry. Who cleans classrooms in Japan?

WORLD EDUCATION NEWS

Turkey, Tuesday, March, 12, 2019 — Special Edition — Issue 89002300

Japanese Small Hands at Cleaning

There is an old school tradition in Japan. Japanese students clean their own classrooms by themselves instead of a janitor. The Japanese think it is very important for moral responsibility. Students take off their shoes when they enter their schools and wear slippers to keep their classrooms clean. They sweep the leaves in the garden, dust the shelves and take out the trash. All students share duties and do it periodically. They learn to respect themselves and the others. They keep their schools clean as their houses. If a student leaves his/ her desk dirty, the student on duty warns him/ her to clean the desk. In time, these responsibilities become a habit. This affects students' characteristic features and get them ready for the real world.

Görsel 29: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Do Your Best!
Write a short paragraph explaining the responsibilites of your family members.

Hi! My name is Zeynepsu. I'm fifteen years old. I have got a brother. In our family, everybody has responsibilities. I'm responsible for loading and emptying the dishwasher. When I have enough time, I help my mom to take care of my brother. Also, tidying up the house is my responsibility.

His name is Mehmet. He is my father. He is a teacher. My father is responsible for cleaning up the house and ironing the clothes. Dusting the shelves is also his responsibility. He really helps my mom.

Her name is Hale. She is my mother. She works in a bank and she is very busy all day. We do our best to help her. She is generally responsible for cooking and shopping. Laundry is also her responsibility.

Mustafa is my brother. He is nine years old. He also helps us. He knows his duties. Taking out the garbage and setting the table are his tasks. My parents want him to keep his room clean.

1. Circle the correct words/ phrases.

1. My brother likes washing / watering the plants every weekend.
2. I mustn't forget to take out / hang on the trash.
3. My little sister dusts / mops the shelves.
4. Tidying up / loading the toys is a good responsibility for the children.
5. I usually make / set the table because I like decorating it.

2. Look at the chart. Write "T" or "F" in brackets.

	Rita	Güneyt	Dorothy	İsmail	Birsu
Cleaning up the bathroom	✔		✔		✔
Doing the laundry			✔	✔	
Feeding the dog		✔			✔
Mopping the floor		✔		✔	
Dusting the furniture	✔				✔

1. Dorothy is responsible for the dog. ( )
2. Dusting the furniture is Güneyt's task. ( )

3. Put the sentences into the correct order.

a. He is good at grilling a steak.
b. Generally cooking is mothers' responsibility. Is this the same in your family?
c. What other chores does your father help in your house?
d. Not exactly. My father cooks delicious meals.
e. Really? Which meal does he cook the best?
f. He also irons the clothes.

4. Look at the pictures. Solve the puzzle.

1. ..... the meals
2. ..... the dishes
3. ..... the floor
4. do the .....

Ayrıca ailedeki sorumluluklara ilişkin dinleme ve boşluk doldurma çalışmasına, görsellerde ifade edilen sorumluluklarla yazılı ifadeleri eşleştirme çalışmasına, evdeki ve okuldaki sorumluluklara ilişkin sorularla yanıtlarını eşleştirme çalışmasına, evdeki ve okuldaki sorumluluklarla ilgili karışık sözcüklerle verilmiş cümlelerin doğrusunu yazma çalışmasına yer verilmiştir. Bu etkinlikler dışında ev işleriyle ilgili verilen eylemleri uygun sözcüklerle eşleştirme çalışmasına, bir ailedeki ev işleri sorumlulukları ve bu sorumlulukların paylaşımına ilişkin okuma metni ve sorularına, ailelerinde sorumluluk aldıkları ev işlerine ilişkin konuşma çalışması yer almıştır (Görsel 30) (MEB İngilizce 8 Ders Kitabı, 2019; MEB İngilizce 12. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 30: "Büyüdükçe kendileri ve başkaları için üstlendikleri yeni sorumlulukları tanımlayabilme ve değerlendirebilme (bilgi)"; "Yeni sorumluluk ve ilişkileri değerlendirebilme ve üstlenebilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

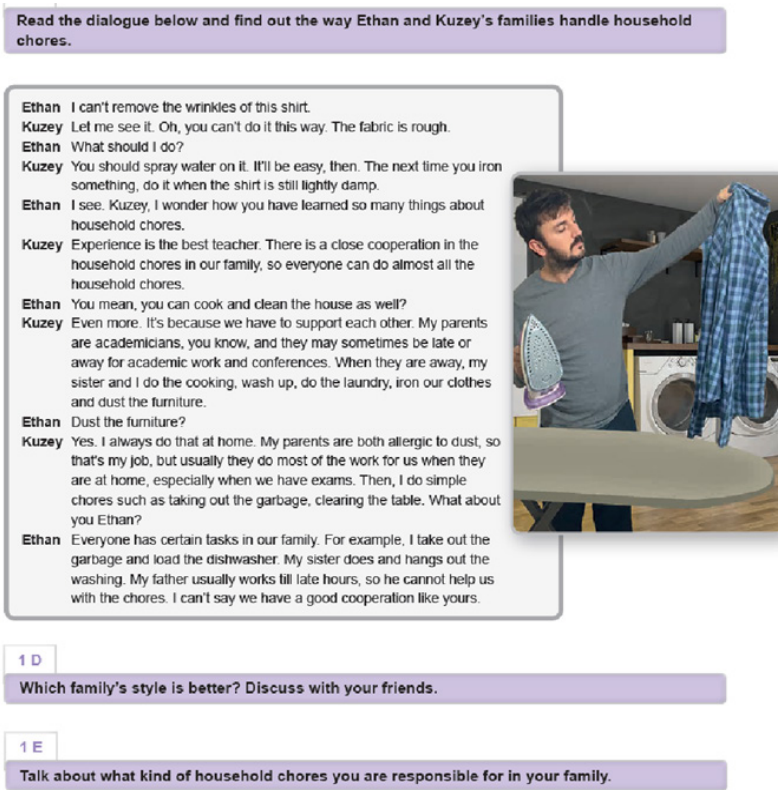

Read the dialogue below and find out the way Ethan and Kuzey's families handle household chores.

Ethan I can't remove the wrinkles of this shirt.
Kuzey Let me see it. Oh, you can't do it this way. The fabric is rough.
Ethan What should I do?
Kuzey You should spray water on it. It'll be easy, then. The next time you iron something, do it when the shirt is still lightly damp.
Ethan I see. Kuzey, I wonder how you have learned so many things about household chores.
Kuzey Experience is the best teacher. There is a close cooperation in the household chores in our family, so everyone can do almost all the household chores.
Ethan You mean, you can cook and clean the house as well?
Kuzey Even more. It's because we have to support each other. My parents are academicians, you know, and they may sometimes be late or away for academic work and conferences. When they are away, my sister and I do the cooking, wash up, do the laundry, iron our clothes and dust the furniture.
Ethan Dust the furniture?
Kuzey Yes. I always do that at home. My parents are both allergic to dust, so that's my job, but usually they do most of the work for us when they are at home, especially when we have exams. Then, I do simple chores such as taking out the garbage, clearing the table. What about you Ethan?
Ethan Everyone has certain tasks in our family. For example, I take out the garbage and load the dishwasher. My sister does and hangs out the washing. My father usually works till late hours, so he cannot help us with the chores. I can't say we have a good cooperation like yours.

1 D

Which family's style is better? Discuss with your friends.

1 E

Talk about what kind of household chores you are responsible for in your family.

Ders kitabındaki çalışmalarda özellikle evdeki ve okuldaki sorumluluklara değinilmiş, Teknik Rehber'de öğrenme hedeflerinde vurgulanan bireyin büyümesiyle sorumluluklarındaki değişime odaklanılmamıştır. Diğer yandan öğrenme hedeflerinde de belirtilen sorumlulukları tanıma ve değerlendirmeye ders kitaplarındaki metin ve çalışmalarda değinilmiştir. Bu nedenle, Teknik Rehber'de Aileler konusunda kazanımların ilişkilendirildiği öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda; Aileler; Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler; Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konuları için 27 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11-12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Mü. (f)	Toplam (f)
İlişkiler	Aileler		-	-	-
	Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler		-	-	-
	Hoşgörü, Kapsama ve Saygı		-	4	4
	Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik		1	-	1
	Toplam		**1**	**4**	**5**

15-18+ yaş grubu için Teknik Rehber'de İlişkiler temel kavramı öğrenme hedefleri; 11-12. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Müzik dersi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Belirtilen bu programların kazanımları sadece Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları ile en fazla ilişkilendirilen Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, Damgalama ve ayrımcılığa karşı çıkmak; toplumsal kapsayıcılığı, ayrımcılığın önlenmesini ve çeşitliliği savunmak önemlidir ana fikri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen kazanımın, Çocukların, ebeveyn/velilerinin karşılamaktan sorumlu olduğu çeşitli ihtiyaçları vardır ana fikri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

İlişkiler kavramındaki 15-18+ yaş grubundaki 27 öğrenme hedefi, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 5 kez ilişkilendirilmiştir. İlişkiler kavramındaki 27 öğrenme hedefinin yalnızca 1'inin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam karşılığı bulunurken 2'sinin de kısmen karşılığı bulunmuştur. 24 öğrenme hedefi ise 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Damgalama ve ayrımcılığa karşı çıkmak; toplumsal kapsayıcılığı, ayrımcılığın önlenmesini ve çeşitliliği savunmak önemlidir.**	
Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi)	Kısmen
Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)	Kısmen
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Çocukların, ebeveyn/velilerinin karşılamaktan sorumlu olduğu çeşitli ihtiyaçları vardır.**	
İlişkilerdeki zorlukların, çocukların iyi olma halini etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok toplumsal kapsayıcılığın sağlanması ve ayrımcılığın önlenmesi üzerine olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ilişkilerdeki zorlukların çocuklar üzerine etkisi üzerinde de durulduğu görülmektedir.

Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 4'de verilmiştir.

Grafik 4. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

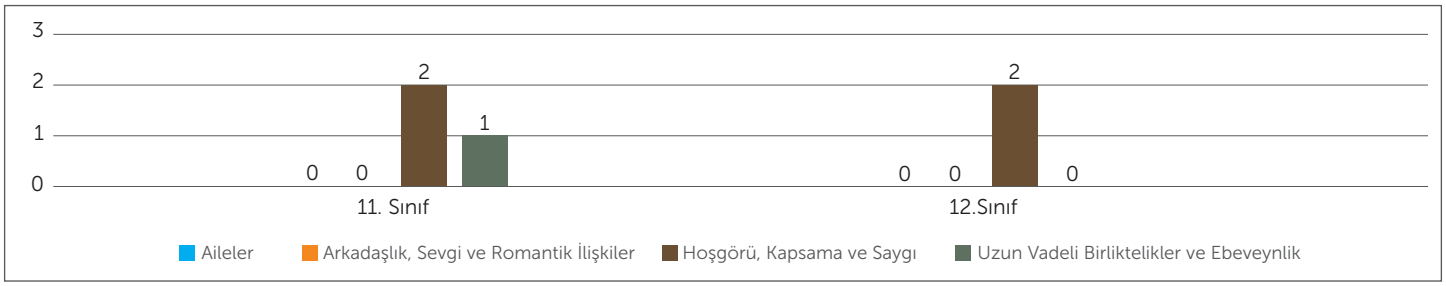

İlişkiler kavramındaki öğrenme hedefleri, daha çok 11. sınıf kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 11-12. sınıf düzeylerinde en çok ilişkilendirme Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile olurken iki sınıf düzeyi için de Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunamamıştır. 12. Sınıf kazanımları Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu ile de ilişkilendirilemezken 11. sınıf düzeyinde bir kazanım ile ilişki bulunabilmiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.1.Aileler **Ana Fikir: Cinsel ilişkiler ve sağlık sorunları aile ilişkilerini etkileyebilir.**
Aile bireylerinden birinin hassas bir bilgiyi (HIV-pozitif olma durumu; gebelik; evlenme; karar verilmiş bir evliliği reddetme; cinsel istismara maruz bırakılma veya mutlu bir cinsel ilişki içinde olma gibi) paylaşmasıyla birlikte, aile bireylerinin rol ve ilişkilerinin nasıl değişebileceğini değerlendirebilme (bilgi)
Kardeşlerin, ebeveynlerin/velilerin veya akrabaların, cinsel ilişkiler ve sağlıkla ilgili bilgileri paylaşması ya da açık etmesi durumunda ona nasıl destek olabileceğini tarif edebilme (beceri)
1.1.Aileler **Ana Fikir: Cinsel ilişkiler ve sağlık sorunlarıyla ilgili bilgileri açıklama veya paylaşmayla ilgili olarak zorluklarla karşılaşıldığında, gençlerin ve aile bireylerinin başvurabilecekleri destek sistemleri bulunmaktadır.**
Ailelerin, karşılıklı saygı duyarak birbirilerine destek olduklarında zorlukların üstesinden gelebileceğini kabul edebilme (bilgi)
Kendilerinin cinsel ilişkiler veya sağlıkla ilgili bilgileri paylaşması veya açık etmesi durumunda, kendi rol ve ilişkilerinin ne şekilde değişebileceği üzerine düşünebilme (tutum)
Kendilerini ve desteğe ihtiyacı olan aile bireylerini desteklemeye yönelik geçerli ve güvenilir yerel kaynaklara erişebilme (beceri)
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Sağlıklı ve sağlıksız cinsel ilişkiler vardır.**
Sağlıklı ve sağlıksız cinsel ilişkilerin nitelikleri arasında kıyaslama yapabilme (bilgi)
Cinsel ilişkilerin sağlıklı ve sağlıksız olabildiğini kavrayabilme (tutum)
Sağlıksız cinsel ilişkilerden kaçınan davranışlar gösterebilme (beceri)
Sağlıksız bir ilişki içinde olduğu durumlarda, güvenebileceği yetişkinleri saptayabilme ve yardım alabileceği yerlere nasıl erişebileceğini bilebilme (beceri)
1.2.Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler **Ana Fikir: Büyümeyle beraber, sevgiyi ve yakınlığı ifade etme biçimleri çeşitlenir.**
Sağlıklı cinsel ilişkilerde, yakınlığın farklı biçimlerdeki ifadelerini tanımlayabilme (bilgi)
Cinsel davranışların her zaman sevgi ifadesi anlamına gelmediğini kabul edebilme (tutum)
Uygun biçimlerde yakınlık ve sevgi gösterebilme (beceri)
1.3.Hoşgörü, Kapsama ve Saygı **Ana Fikir: Damgalama ve ayrımcılığa karşı çıkmak; toplumsal kapsayıcılığı, ayrımcılığın önlenmesini ve çeşitliliği savunmak önemlidir.**
Damgalama ve ayrımcılık karşıtı mevcut yasaları özetleyebilme (bilgi)
Cinsel ilişkilerin sağlıklı ve sağlıksız olabildiğini kavrayabilme (tutum)
Farklı olduğu düşünülen bireylere gösterilen karşı çıkmanın önemli olduğunun farkında olabilme (tutum)
Dışlanan bir kimseye desteğini ifade edebilme (beceri)
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Evlilik ve uzun vadeli birliktelikler hem tatmin edici hem de zorlayıcı olabilir.**
Evliliğin ve uzun vadeli birlikteliklerin tatmin edici ve zorlayıcı yönlerini değerlendirebilme (bilgi)
Ebeveynlerin eğitime devam etmeye hakları olduğunu anlayabilme (tutum)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: İnsanların çocuk yapıp yapmama, bunun nedenleri ve zamanı ile ilgili kararlarını etkileyen birçok faktör söz konusudur.** İnsanların çocuk yapma veya yapmama kararlarının arkasındaki farklı nedenleri tarif edebilme (bilgi)
Cinsiyet, HIV durumu, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği gibi unsurlara bakılmaksızın, herkesin ebeveyn olabileceğini kabul edebilme (tutum)
Bazı insanların ebeveyn olmayı isteyebileceğini, bazılarının istemeyebileceğini; herkesin ebeveyn olma koşullarına sahip olmadığını ve bazı insanların istemeden ebeveyn olabildiklerini anlayabilme (tutum)
Kendisinin ebeveyn olup olmama, hangi sebeple ve ne zaman ebeveyn olmak istediği hakkındaki düşüncelerini etkileyen faktörleri eleştirel olarak değerlendirebilme (beceri)
1.4.Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik **Ana Fikir: Çocukların, ebeveyn/velilerinin karşılamaktan sorumlu olduğu çeşitli ihtiyaçları vardır.** Çocukların temel duygusal, ekonomik, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarını ve bunlarla ilgili ebeveynlerin sorumluluklarını sınıflandırabilme (bilgi)
Ebeveynlikte sağlıklı ilişkilerin önemini kavrayabilme (tutum)
Ebeveynlerine/velilerine fiziksel, duygusal, ekonomik ve eğitimle ilgili ihtiyaçlarını anlatabilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin sağlıklı ve sağlıksız cinsel ilişkiler, cinsel ilişkilerin aile ilişkilerini nasıl etkilediği, sevgi ve cinsellik arasındaki ilişki, evlilik ve uzun vadeli birlikteliklerin olumlu ve olumsuz yanları ve gerektirdiği sorumluluklar gibi konularda olduğu görülmektedir. Oysa ki özellikle bu yaş grubunun sevgiyle yaşanılan cinselliğin ne demek olduğunu bilmesi, bunun birlikteliklere nasıl yansımasının uygun olacağını kavrayabilmesi ve sağlıklı uzun vadeli birliktelikler yaşayabilmeleri için üzerlerine düşen rol ve sorumlulukların farkında olabilmeleri çok önemli görülmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İlişkiler temel kavramı için 15-18+ yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen Müzik Dersi Öğretim Programı ve sadece bir kazanımı ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu doğrultuda ilk olarak Müzik Öğretmen Kılavuz kitapları, ardından Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. İlişkiler temel kavramı kapsamında sırasıyla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Aileler ile Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri herhangi bir öğretim programının kazanımları ile ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 11).

Bu temel kavram kapsamında Aileler, Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konularının öğrenme hedefleri Müzik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 19: Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Müzik Öğretim Programı kazanımları:
11.D.5. Dinlediği değişik türdeki müziklerden hem bireysel hem de ortak sınıf arşivini geliştirir.
12.D.1.Türk müziği eserlerini dinleyerek dağarcık oluşturur.

Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Müzik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların Müzik ders kitaplarında nasıl yer aldığı incelenmiştir. 11. sınıf düzeyindeki kazanım

için ilgili ders kitabı incelenmiş ve kanıtlar sunulmuştur. Buna göre, Müzik dersi 11. sınıf öğretmen kılavuz kitabı incelendiğinde, dünya ve Türk halk müziği, Türk sanat müziğinden örnek eserlere yer verildiği (Görsel 31), farklı kültürlere saygıda müziğin yerine ilişkin açıklamalara yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 32) (MEB Ortaöğretim Müzik Dersi 11 Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2020).

Görsel 31: Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

1. Etkinlik: Dünya müziği eserlerinden örnekler dinletilir ve Meksika ezgisi "Cielito Lindo" (Sielito Lindo), İspanyol ezgisi "Que Sera-Sera" (Ke Sera-Sera) şarkıları seslendirilir.

- "Cielito Lindo" (Sielito Lindo)-Meksika halk ezgisi
- "Zorba The Greek" (Zorba dı Griik)-Yunan ezgisi
- "The Flowers Of War" (Dı Flavırs Of Vor) film müziği-Çin ezgisi vb.

2. Etkinlik:Türk halk müziği eserlerinden örnekler dinletilir ve "Şu Karşıki Dağda Kar Var Duman Yok" türküsü seslendirilir.

- "Kınıfır Bed Renk Olur"
- "Sen Sen Sen"
- "Bir Fırtına Tuttu Bizi Deryaya Kardı" vb.

3. Etkinlik: Türk sanat müziği eserlerinden örnekler dinletilir ve "Gündüzüm Seninle Gecem Seninle" şarkısı seslendirilir.

- "Ankara Rüzgârı"
- "Endülüs'te Raks"
- "Ağla Gitar" vb.

Görsel 32: Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

4. Etkinlik: Farklı kültürlere saygı duymanın gerekliliği vurgulanır.

Farklı dillere, dinlere, fikirlere, yaşam tarzlarına sahip insanların bir arada uyum içinde yaşaması kültürel zenginliğin ifadesidir. 20. yüzyılla birlikte iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmesi, göçlerin artmasıyla farklı kültürlere sahip insanlar bir arada yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu durum farklı kültürlere saygı göstermeyi ve herkese eşit davranmayı gerekli kılmıştır.

Müzik, farklı kültürlere sahip kişilerin ortak olarak anlayabildiği yegâne evrensel dildir. Bu yönüyle müzik, kültürler arası etkileşimi geliştirme ve farklı kültürlere saygı duymada güçlü bir araçtır. Bu amaçla dünya müziği adı altında düzenlenen "WOMAD" (World of Music, Arts and Dance) gibi uluslararası müzik festivallerinde insanlar yerel müzikleri bir arada dinleme imkânı bulmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerine ait yerel müzikleri seslendiren müzisyenler ve grupların sayısı da her geçen gün artmaktadır. İrlandalı "The Corrs" (Dı Kors), Hollandalı "Omnia" ve Alman "Faun" gibi müzik grupları, yaptıkları müzik türünü "dünya müziği" olarak adlandırmaktadır.

Bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen 12. sınıf düzeyindeki kazanım için ilgili ders kitabı incelenmiş ve kanıtlar sunulmuştur. Buna göre, Müzik dersi 12. sınıf öğretmen kılavuz kitabı incelendiğinde, farklı kültürel özelliklerin müzik kültürünün gelişimine katkıda bulunduğuna, farklı müzik türlerinin oluşmasını sağladığına, birlik beraberliğin farklı kültürlerin birbirine saygısını korumakla mümkün olabileceğine ilişkin açıklamaya, bestecilerin farklı tür ve özelliklere sahip eserlerinden seçilen örneklerin dinlenmesine, Münir Nurettin Selçuk'un "Sana Dün Bir Tepeden Baktım Aziz İstanbul" adlı eserini öğrencilere dinletme ve eser ile ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 33) (MEB Ortaöğretim Müzik Dersi 12 Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2020).

Görsel 33: Damgalama ve ayrımcılığın; bireyler, topluluklar ve toplumlar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceğini analiz edebilme (bilgi); Toplumsal kapsayıcılık, ayrımcılığın önlenmesi ve çeşitliliğe saygı için; damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilme (beceri)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Itrî: Neva Kâr
Âşık Veysel: Kara Toprak
Ali Ekber Çiçek: Haydar
Dede Efendi: Rast Kâr-ı Nâtık
Ahmet Gazi Ayhan: Gesi Bağları
Mehmet Reşat Aysu: Kürdilihicazkâr Saz Semai
Hüseyin Fahreddin Dede: Acemaşiran Mevlevi Ayini
Münir Nurettin Selçuk: Beni Kör Kuyularda Merdivensiz Bıraktın
Mehmet Reşat Aysu: Kürdilihicazkâr Saz Semai
Tamburi Cemil Bey: Rast Zeybek
Muharrem Ertaş: Gine Göç Eyledi Avşar Elleri
Neşet Ertaş: Ah Yalan Dünya
Davut Sulari: Siyah Perçemini Dökmüş Yüzüne
Talip Özkan: Yağar Yağmur Yer Yaş Olur
Hisarlı Ahmet: Elif Dedim Be Dedim
Mehmet Erenler: Söğüdün Erenleri
Özay Gönlüm: Duman da Vardır Şu Dağların Başında

11. ve 12. Sınıf Müzik Dersi Öğretmen Kılavuzlarındaki etkinlikler incelendiğinde, etkinliklerin Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerini karşılamadığı, farklı kültürler arası etkileşime ve farklı kültürlere saygı konusunda farkındalık oluşturacak müzik türlerine ve açıklamalara yer verildiği belirlenmiştir. Damgalama ve ayrımcılığın olumsuz etkileri, damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilmeye yer verilmediği tespit edilmiştir.

İlişkiler temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Müzik dersi kazanımlarının ardından sadece bir kazanım ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Aileler, Arkadaşlık Sevgi ve Romantik İlişkiler ile Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programının kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 20: Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkili Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.11.19. İyi oluşu ile duyguları arasında bağ kurar.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, iyi oluş ile duygular arasında bağ kurmaya ilişkin açık uçlu sorulara, öğrencilerin geçmiş ve günümüzde yaşadıkları olaylar, gelecekte yaşayabileceği olaylar ve bu olaylardaki duygularını düşünme çalışmasına, bu duygular içerisinde kendini iyi hissettiren duyguları belirleme çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açık uçlu sorulara, gün içinde olumlu hissettiren duyguları not alma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 34) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 34: İlişkilerdeki zorlukların, çocukların iyi olma halini etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

- Kendi duygularınıza baktığınızda iyi oluş düzeyinizi nasıl görüyorsunuz?
- İyi oluşunuzu yükseltecek ve sizi mutlu kılacak duyguları hayatınıza katma konusunda zorlandığınız alanlar var mı? Varsa neler?
- Geçmiş yaşantılarınız sonucu oluşan duygularınızın şuan ve geleceğe ilişkin duygularınızı ve iyi oluşunuzu da etkilediğini düşünüyor musunuz? Nasıl etkiliyor?
- Yaşadığınız olaylara bakış açınızı değiştirmek ve durumları değerlendirme bicimizi yeniden gözden geçirmek öznel iyi oluşunuza nasıl bir katkı sağlar?
- Size kendinizi iyi hissettirecek duyguları güçlendirerek öznel iyi oluşunuzu arttırmak için neler yapabilirsiniz?

Etkinlik kitabındaki çalışmanın Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusundaki öğrenme hedefini (İlişkilerdeki zorlukların, çocukların iyi olma halini etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirtilebilir. Ders kitabındaki çalışmalarda ilişkilerdeki zorluklar üzerinde durulmamış, bireysel olarak iyi oluş hali ile duygular arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır.

İlişkiler Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubu ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehberdeki İlişkiler temel kavramının tüm yaş gruplarına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 5'te verilmiştir.

Grafik 5. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

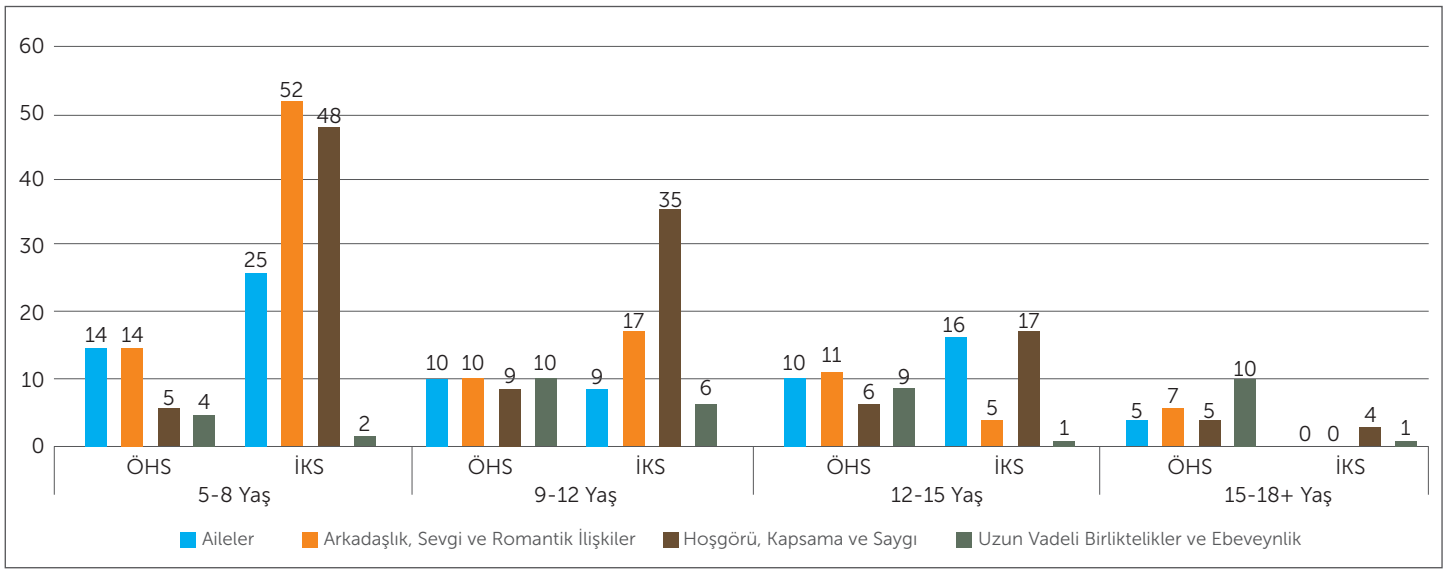

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 5'e göre, İlişkiler kavramı öğrenme hedefleri için 5-8 yaş grubunda en fazla Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun, 9-12, 12-15 ve 15-18+ yaş grupları için ise Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Tüm yaş grupları için en az ilişkilendirilen konu ise Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu olmuştur. 15-18+ yaş grubunda Aileler ve Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri ise MEB kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

İlişkiler kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 6'da verilmiştir.

Grafik 6. İlişkiler Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

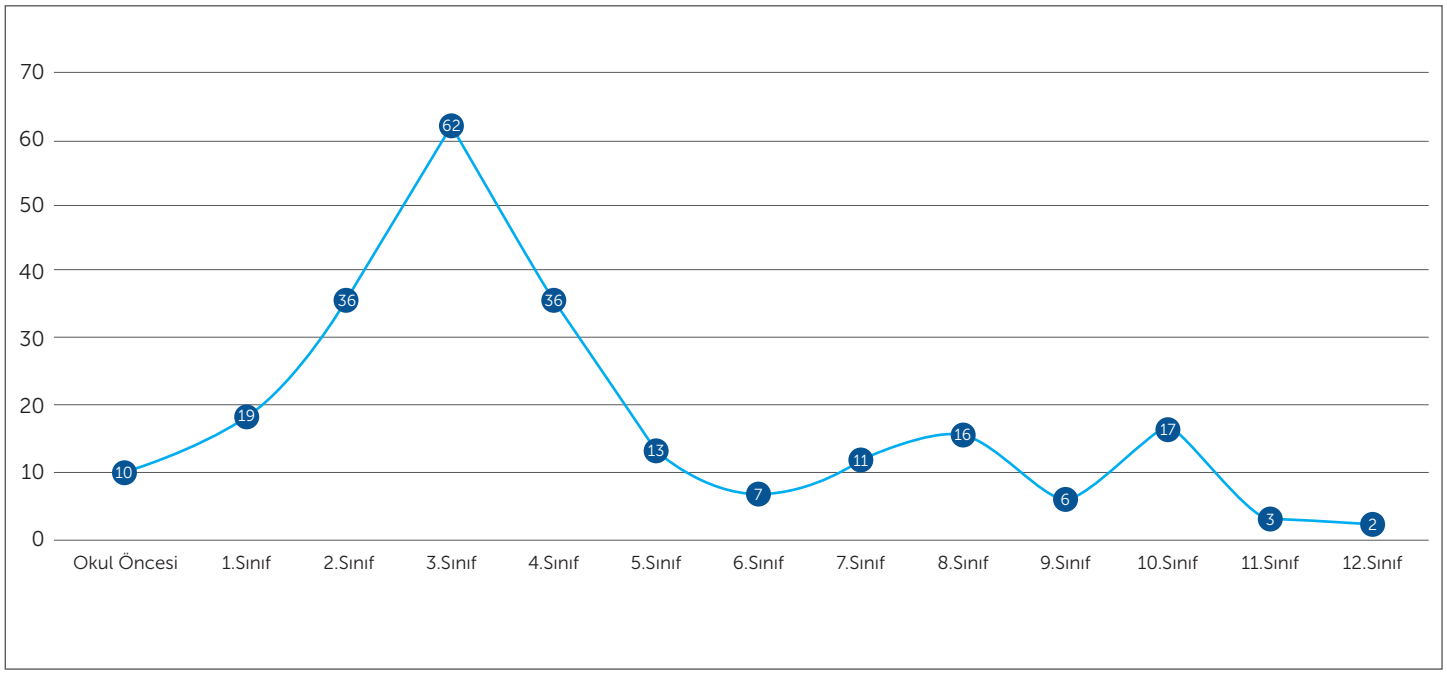

Grafik 6'ya göre, sınıf düzeyleri arttıkça İlişkiler kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı artmamış, düzensiz bir ilişki saptanmıştır. Bu kavramın öğrenme hedefleri tüm sınıf düzeyleri ile ilişkilendirilirken tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla ilkokul 3. sınıf düzeyi kazanımlarıyla (62 kez) ilişkilendirilmiştir. Tüm sınıf düzeylerinde en az ilişkilendirme ise 2 kez ile 12. sınıf düzeyinde olmuştur.

Kademeler açısından Grafik 6 incelendiğinde, ilkokul kademesinde yine en fazla 3. sınıf kazanımlarıyla, en az ise okul öncesi programı kazanımlarıyla; ortaokul kademesinde ise en fazla 4. sınıf düzeyi kazanımlarıyla, en az 6. sınıf kazanımlarıyla ve ortaöğretim kademesinde ise en fazla 10. sınıf, en az 12. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

3.1.2.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı
- Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.2. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubunda; Değerler ve Cinsellik, İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları için 11 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	OÖ (f)	SRP (f)	HB (f)	GS (f)	BEO (f)	Toplam (f)
Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik	Değerler ve Cinsellik		1	3	6	13	1	24
	İnsan Hakları ve Cinsellik		2	4	-	-	-	6
	Kültür, Toplum ve Cinsellik		-	4	-	2	-	6
	Toplam		**3**	**11**	**6**	**15**	**1**	**36**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleri; hem okul öncesi eğitim programı kazanımlarıyla hem de 1-3. sınıf düzeyinde yer alan öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Okul öncesi kademesinde bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım İnsan Hakları ve Cinsellik konusunda olurken; Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunda hiç ilişkili kazanım bulunamamıştır.

Değerler ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar incelendiğinde; bunun Değerlerin; bireylerin, ailelerin ve toplulukların önemli meselelere dair güçlü inançları olduğu ana fikriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim- 3. sınıf düzeyi öğretim programlarından Görsel Sanatlar, Hayat Bilgisi, Beden Eğitimi ve Oyun Öğretim Programı ile Sınıf Rehberlik Programı ve Okulöncesi Eğitim Programının 16 farklı kazanımı ile toplamda 24 kez ilişkilendirilmiştir. Kazanımların Değerleri tanımlayabilme; eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme; kendi değerlerinden birini paylaşabilme ana fikirlerinin öğrenme hedefleriyle ilişkilendirildiği görülmektedir. İnsan Hakları ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunan kazanımlar incelendiğinde; bunun insan haklarının herkes için geçerli olması ana fikriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu konu kapsamındaki öğrenme hedefleri sadece okulöncesi eğitim ve Sınıf Rehberlik Programının üç farklı kazanımı ile ilişkili bulunmuştur. Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ise; Kendimize, hissettiklerimize ve bedenimize dair yeni şeyler öğrenmemize yardımcı olabilecek birçok bilgi kaynağı olduğu ana fikrinin öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu konunun öğrenme hedefleri de Sınıf Rehberlik Programı ve Görsel Sanatlar dersinin beş farklı kazanımı ile ilişkilendirilmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 11 öğrenme hedefi, okul öncesi öğretim programında yer alan kazanımlarla üç kez; 1-3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 33 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 11 öğrenme hedefinin sadece 9'u tam, 2'si kısmen okul öncesi-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiş öğrenme hedefi ise bulunmamaktadır. Okulöncesi-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
2.1. Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Değerler, bireylerin, ailelerin ve toplulukların önemli meselelere dair güçlü inançlardır.**	
Değerleri tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi)	Tam olarak
Değer ve inançların, hayat ve ilişkilerle ilgili kararları ne şekilde yönlendirebildiğini açıklayabilme (bilgi)	Tam olarak
Bireylerin, akranların, ailelerin ve toplulukların farklı değerlere sahip olabileceğinin farkında olabilme (tutum)	Tam olarak
Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri)	Tam olarak
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: İnsan hakları herkes için geçerlidir.**	
İnsan haklarını tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum)	Tam olarak
İnsanların haklarını desteklediğini ifade edebilme (beceri)	Tam olarak
2.3. Kültür, Toplum ve Cinsellik **Ana fikir: Kendimize, hissettiklerimize ve bedenimize dair yeni şeyler öğrenmemize yardımcı olabilecek birçok bilgi kaynağı vardır.**	
Kendilerini, hissettiklerini ve bedenlerini anlamalarına yardımcı olan (aileler, başka bireyler, akranları, topluluklar, medya ve sosyal medya gibi) bilgi kaynaklarını sıralayabilme (bilgi)	Kısmen
Ailelerimizden ve topluluklarımızdan edindiğimiz inanışları ve değerlerin; kendimizi, hissettiklerimizi ve bedenlerimizi kavrayışımızı biçimlendirdiğini anlayabilme (tutum)	Tam olarak
Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin hem günlük yaşamda hem de okul ortamlarında karşılaşılabilecek değerler ve inanışların yanı sıra; eşitlik, kabul, hoşgörü, insan hakları gibi konularda temel bilgi, beceri ve tutumları geliştirmeye yönelik olarak belirlendiği görülmektedir. 5-8 yaş grubundaki çocuklara; değerler, haklar, kültür ve cinsellik gibi kavramlara ilişkin hem farkındalık kazandırmak hem de çocukların yaş düzeylerine uygun beceri ve tutum geliştirmelerini sağlamak önemli görülmektedir. Yukarıda verilen öğrenme hedeflerinin tamamının MEB kazanımlarında ya tam karşılığı ya da kısmen karşılığı bulunmuştur. İnsan haklarının herkes için geçerli olduğu ana fikrinin tüm öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunmuştur. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 7'de verilmiştir.

Grafik 7. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

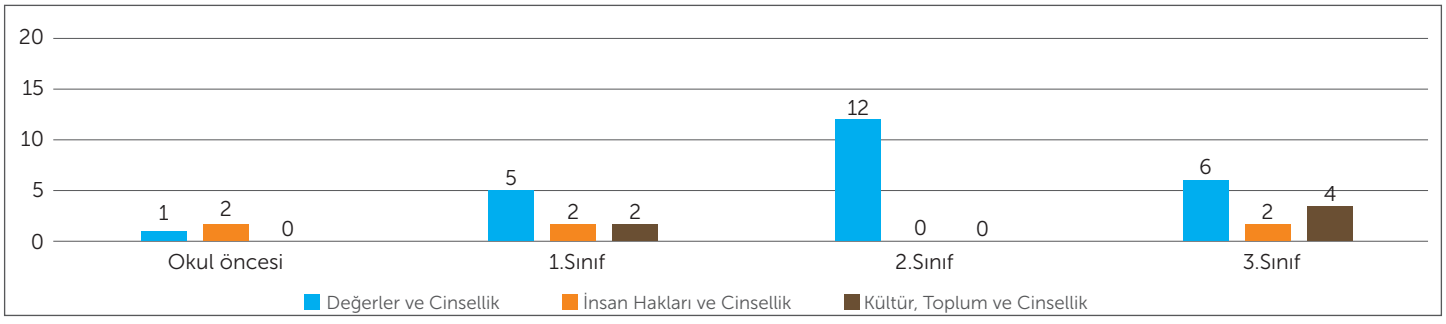

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanım sayıları incelendiğinde, en fazla 2. ve 3. sınıf ve en az ise okulöncesi ve 1. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 2 ve 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 12şer kez ve en çok Değerler ve Cinsellik kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiş, ancak okulöncesi ve 1. sınıf düzeylerinde öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok az sayıda olduğu gözlenmiştir. 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirilmenin yapıldığı konu yine Değerler ve Cinsellik; okulöncesi kademesinde ise Değerler ve Cinsellik ile İnsan Hakları ve Cinsellik konularıdır. Kültür, Toplum ve Cinsellik temel kavramı kapsamındaki öğrenme hedeflerinin okulöncesi eğitim programı ile 2. sınıf öğretim programlarının kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir. Bu noktada Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedeflerinin okulöncesi, 1, 2 ve 3. sınıflarda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı söylenebilir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının 5-8 yaş grubu için belirlediği öğrenme hedeflerinden okulöncesi, 1, 2 ve 3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen hiçbir öğrenme hedefi bulunmamaktadır.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

5-8 yaş grubunda Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Görsel Sanatlar öğretim programı kazanımları ardından Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu doğrultuda Görsel Sanatlar Öğretmen Kılavuz Kitabı ile İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Görsel Sanatlar dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu Değerler ve Cinsellik konusu, öğrenme hedefleri en az ilişkilendirilen konu ise Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu olmuştur. İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 17).

Metin Kutusu 21: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Görsel Sanatlar Öğretim Programı kazanımları:
G.1.2.1. Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.
G.2.2.2. Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler.
G.2.2.3. Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir.
G.3.1.3. Görsel sanat çalışmasını yaparken güncel kaynaklara dayalı fikirler geliştirir.
G.3.3.7. Sanat alanındaki etik kuralları açıklar.
G.1.1.3. Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmasına yansıtır.
G.2.1.5. Görsel sanat çalışmasında ön ve arka planı kullanır.
G.2.3.2. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarındaki fikirleri ve duyguları yorumlar.

Metin Kutusu 22: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Görsel Sanatlar Öğretim Programı kazanımları:
G.1.2.1. Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.
G.3.2.1. Sanat eserleri ile geleneksel sanatların farklı kültürleri ve dönemleri nasıl yansıttığını açıklar.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının Görsel Sanatlar Öğretmen Kılavuzunda yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin kılavuz kitapta yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin kılavuzda yer alma biçimi ise, kılavuz incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Değerler ve Cinsellik konusunun Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi); Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, bu kavram kapsamında ilişkilendirilen "G.2.2.3. Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir." ile "G.3.1.3. Görsel sanat çalışmasını yaparken güncel kaynaklara dayalı fikirler geliştirir.; G.2.1.5. Görsel sanat çalışmasında ön ve arka planı kullanır." kazanımlarının kılavuzda çalışma örneğine rastlanamamıştır. Bu kavram kapsamında öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen diğer kazanımların kılavuzda nasıl yer aldığı incelendiğinde, sanatın kültürün bir parçası olduğunu fark ettirmeye ilişkin görsel sanat çalışması oluşturma süreciyle ilgili bilgilendirmeye, öğrencilerin yapacakları resim çalışmasına ilişkin yönergeye (Resim yapmak için hazırlanan yüzey yere serilir, öğrenciler bu yüzeyin her iki yanına karşılıklı olarak dizilir. Bu dizilme işlemi 40 veya 50 cm. de bir olur. Her öğrenciye bir fırça ve farklı renkte bir boya verilir. Öğrenciler yana kayarak farklı ritimlerdeki müzikler eşliğinde resim yapma işlemini gerçekleştirirler) yer verilmiştir (Görsel 35) (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021). Öğrencilerin uygulama örneğindeki çalışmada hem bireysel resim çalışması yapmaları sağlanmış hem de arkadaşının çalışmasını devam ettirerek saygı ve yardımlaşma değerlerinin göz önüne alınacağı belirtilmiştir. Ancak bu çalışma sırasında, kazanımda belirtilen, sanatın kültürün bir parçası olduğuna ilişkin vurgu yapılmamıştır.

Görsel 35: Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

EK 1. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması		20
2	Kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma (özgünlük)		20
3	Verilen kavramları çalışmaya yansıtabilme		20
4	Konuya uygun metin ve görsel oluşturabilme		10
5	Sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		10
7	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba (süreç)		10
	TOPLAM		100

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, kazanımla ilişkili uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedeflerinin (Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Uygulama örneğinde öğrenciler çalışmalarıyla ilgili kendilerini ifade ederken özgüven, özsaygı, saygı gibi değerlerin göz önüne alınacağı, arkadaşının yarım kalan çalışmasını devam ettirme çalışmasında da saygı ve yardımlaşma değerlerine yer verildiği belirtilmiştir. Uygulama örneğinde öğrencilerin ele alınan değerleri tanımlamaları ya da belirlemeleri beklenmemiştir.

Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz incelendiğinde, sanat eserlerindeki farklı kültürel motifleri incelemek amacıyla "doku" kavramına ilişkin açık uçlu sorulara ve açıklamaya, farklı doku örneklerini inceleme çalışmasına, çeşitli sanatçıların çalışmaları üzerinden konuya ilişkin açık uçlu sorulara, doku ve kompozisyon oluşturma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 36). Ayrıca öğrencilerin yaptıkları çalışmaları okul kermesinde satışa çıkararak "harca, biriktir, paylaş" etkinliği kapsamında ihtiyacı olan farklı okullara bağış yapma çalışması ile işbirliği, sorumluluk ve yardımlaşma değerlerine yer verileceği belirtilmiştir (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021).

Görsel 36: Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

Osman Hamdi, İki Müzisyen, 1880

DEĞERLENDİRME

Öğrenme Dereceleri	Çalışmaya İhtiyacı Var (1)	İyi (2)	Çok İyi (3)
Osman Hamdi'nin "İki Müzisyen Kız" isimli tablosunda kullanılan dokuları tartışma derecesi	Doku kavramıyla ilgilenmez. Çok az örnekleme yapar. Tanımlamaları zayıf kalır.	Osman Hamdi'nin resmi üzerinde dokuları gösterir, farklı dokuları ayırt eder.	Doku listesini oluşturur. Osman Hamdi'nin resmindeki dokuları bulur ne nasıl hissettiklerini tanımlar. Anlatımında orijinal ve ifadeci bir anlatım kullanır.
Dokunsal ve görsel doku arasındaki farklılığı anlama derecesi	Görsel ve dokunsal dokuyu karıştırır. Örnek vermede zorlanır.	Birkaç örnek vererek temel farklılığı kavrar.	Görsel ve dokunsal doku arasındaki farklılıkları zekice yapar. Farklılıkları iyi tanımlanan gerekçelerle açıklar. Açıklamalarını iyi ifade eder.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, kazanımla ilişkili uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedeflerinin (Değerleri tanımlayabilme (bilgi) Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Uygulama örneğinde planlanan "harca, biriktir, paylaş" etkinliği ile işbirliği, sorumluluk, yardımlaşma değerlerine yer verileceği belirtilmiştir. Uygulama örneğinde öğrencilerin belirtilen değerleri tanımlamaları ya da belirlemeleri beklenmemiştir.

Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz incelendiğinde, sanat alanındaki etik kuralları açıklamaya ilişkin "Sevimli Sarı Yılan" konu başlığı ile uygulama örneği, bu kazanım dışında beş Görsel Sanatlar dersi kazanımına yönelik olarak sunulmuştur. Ancak uygulama örneğinde, kazanımda belirtildiği gibi, etik kurallara yer verilen bir açıklama ya da çalışma belirlenememiştir. Önerilen çalışma kapsamında öğrencilere bir hikâye sunulmuş, hikayelerden yola çıkılarak öğrencilerden resim yapmaları istenmiş, hikayedeki hayvan figürünü hamur veya kilden yapıp boyama çalışması önerilmiştir (Görsel 37) (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021).

Görsel 37: Değerleri tanımlayabilme (bilgi); Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

Mantar ve Sarı Yılan

Yeşil rengin her tonunun bulunduğu, kocaman ağaçların masmavi gökyüzüne birbirleriyle yarış edercesine uzandığı bir orman varmış. Güneşin altın sarısı, sımsıcak ışıklarını üzerine serpiştirdiği mavi ırmak, ormanın tam ortasında nazlı nazlı yolculuk yaparmış. Kanatlarının üzerinde gökkuşağının bütün renklerini sergileyen minik gagalı kuşlar, bir aşağı, bir yukarı dans eder gibi uçar, güneşin ışıkları altında parıl parıl parlayan ırmağın suyundan içerlermiş.

Ormanda küçük bir tepecik varmış. O tepecik, sevimli sarı yılanın eviymiş. Parlak sarı derisi öyle güzelmiş ki, toprağın üzerinde süzülürken sarı derisi sanki renkten renge girermiş. Fakat çok mutsuzmuş sarı yılan. Hem rengini beğenmezmiş, hem de hiç arkadaşı yokmuş. Oysa sarı renkli derisi doğada bulunan üç ana renkten biriymiş. Neden hiç arkadaşı olmadığına gelince, kimseyle konuşmaz, oyunlar oynamaz, hatta karşısına çıkan orman hayvanlarına zarar verirmiş. Minik yeşil mantarları toprağından söker, kırmızı parlak elmaları daha olgunlaşmadan dalından koparırmış. Bu davranışları da ormandaki hayvanlar tarafından sevilmemesine neden oluyormuş.

Bu nedenle hiç arkadaşı kalmamış. Sevimli sarı yılan, bir gün minik tepesindeki evinde dinlenirken düşüncelere dalmış. Zarar verdiği tüm arkadaşlarından özür dilemesi gerektiğine karar vermiş. Bundan sonra iyilik yapacak, yalan söylemeyecek ve hiçbir arkadaşının rengiyle ve biçimiyle dalga geçmeyecekti. Ormanın içine doğru yürümeye başlamış. Karşısına ormanın küçük sevimli yeşil mantarı çıkıvermiş. Ona gülümseyerek yaklaşmış:

(Sarı yılan) : Merhaba Yeşil Mantar.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, kazanımla ilişkili uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedeflerinin (Değerleri tanımlayabilme (bilgi) Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi)) karşılanamadığı belirlenmiştir. Uygulama örneğinde değer ya da etik kurallara vurgu yapılmamıştır.

Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmasına yansıtmaya ilişkin öğretmen kılavuz kitabında üç uygulama örneği sunulmuştur. Sanatın kültürün bir parçası olduğunu fark ettirmeye ilişkin görsel sanat çalışması oluşturma sürecine ilişkin bilgilendirmeye, yapacakları resim çalışmasına ilişkin yönergeye (Resim yapmak için

hazırlanan yüzey yere serilir, öğrenciler bu yüzeyin her iki yanına karşılıklı olarak dizilir. Bu dizilme işlemi 40 veya 50 cm. de bir olur. Her öğrenciye bir fırça ve farklı renkte bir boya verilir. Öğrenciler yana kayarak farklı ritimlerdeki müzikler eşliğinde resim yapma işlemini gerçekleştirirler) yer verilmiştir. Öğrencilerin uygulama örneğindeki çalışmada hem bireysel resim çalışması yapmaları sağlanmış hem de arkadaşının çalışmasını devam ettirerek saygı ve yardımlaşma değerlerinin göz önüne alınacağı belirtilmiştir (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021). Ayrıca öğrencilerin rakamlardan hayvan çizmeye ilişkin sunumlarının paylaşılmasına, rakamlardan hayvan çizme ve boyama çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 38) (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021).

Görsel 38: Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

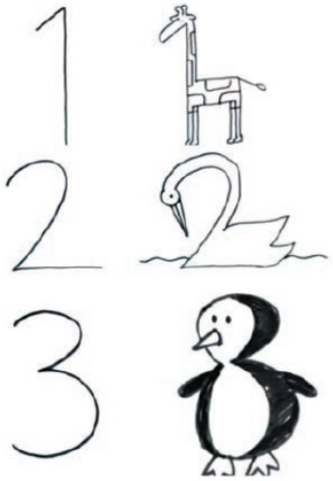

Değerlendirme:

Öğrencilerin süreç boyunca ne öğrendiklerini değerlendirmek için aşağıdaki form veya öğretmenin kendi oluşturacağı bir değerlendirme formu kullanılabilir.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

Yine aynı kazanımla ilgili verilen kâğıtta çizim yapma çalışmasına, yapılan resimlerle ilgili öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlayacak açık uçlu sorulara yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 39) (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021).

Görsel 39: Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

Değerlendirme:

Öğrencilerin süreç boyunca ne öğrendiklerini değerlendirmek için aşağıdaki forma benzer öğretmenin kendi oluşturacağı bir form kullanılabilir.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, kazanımla ilişkili uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Uygulama örneklerinde öğrencilerin özellikle duygularını ifade etmesine odaklanılmıştır. Öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte gerçekleştirdiği resim çalışması sürecinde saygı ve yardımlaşma değerlerinin algılanmasının beklendiği ifade edilebilir.

Kendisinin ve akranlarının çalışmalarındaki fikir ve duyguları yorumlamaya ilişkin Kılavuz incelendiğinde, çeşitli dokulara ilişkin öğrencilerin dokunma ve hissettiklerini ifade etme çalışmasına, çeşitli sanatçıların eserleri hakkında duygularını ifade etme çalışmasına, öğrencilerin doku oluşturması çalışmasına ve çalışmalarıyla ilgili açık uçlu sorulara yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 40). Ayrıca öğrencilerin yaptıkları çalışmaları okul kermesinde satışa çıkararak "harca, biriktir, paylaş" etkinliği kapsamında ihtiyacı olan farklı okullara bağış yapma çalışması ile işbirliği, sorumluluk ve yardımlaşma değerlerine yer verileceği belirtilmiştir (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021).

Görsel 40: Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabı çalışmalarından örnekler

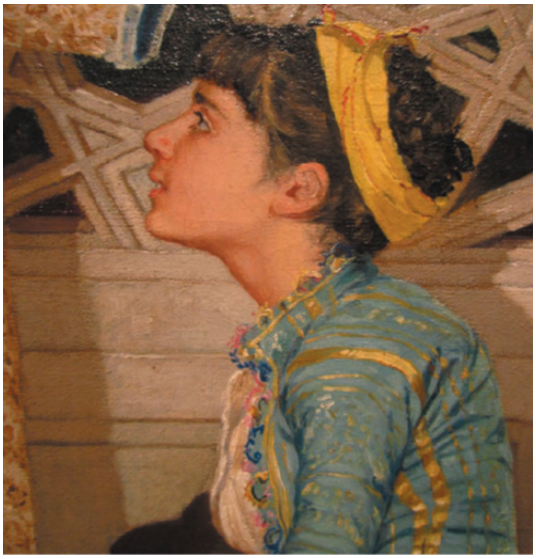

Osman Hamdi, İki Muzisyen Kız resminden detay

Öğrenme Dereceleri	Çalışmaya İhtiyacı Var (1)	İyi (2)	Çok İyi (3)
Osman Hamdi'nin "İki Müzisyen Kız" isimli tablosunda kullanılan dokuları tartışma derecesi	Doku kavramıyla ilgilenmez. Çok az örnekleme yapar. Tanımlamaları zayıf kalır.	Osman Hamdi'nin resmi üzerinde dokuları gösterir, farklı dokuları ayırt eder.	Doku listesini oluşturur. Osman Hamdi'nin resmindeki dokuları bulur ne nasıl hissettiklerini tanımlar. Anlatımında orijinal ve ifadeci bir anlatım kullanır.
Dokunsal ve görsel doku arasındaki farklılığı anlama derecesi	Görsel ve dokunsal dokuyu karıştırır. Örnek vermede zorlanır.	Birkaç örnek vererek temel farklılığı kavrar.	Görsel ve dokunsal doku arasındaki farklılıkları zekice yapar. Farklılıkları iyi tanımlanan gerekçelerle açıklar. Açıklamalarını iyi ifade eder.
Dokuları oluşturma ve baskıya uygulama derecesi	Köpük plağında çok az doku ve motif örneğini uygular. Çalışmasını aceleye getirilmiş ustalıkla uygular.	Köpük plağını çok parçaya ayırır ve bazen tekrarlayan dokularla doldurur. Tatmin edici fakat çok iyi olmayan bir ustalıkla çalışmasını yapar.	Köpük plakasını birçok parçaya ayırarak her parçada farklı dokuları ustalık ve dikkatli bir şekilde uygular.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, kazanımla ilişkili uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedefini (Kendi değerlerinden birini paylaşabilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Uygulama örneklerinde öğrencilerin özellikle duygularını ifade etmeye odaklanılmıştır. "Harca, biriktir, paylaş" etkinliği kapsamında ihtiyacı olan farklı okullara bağış yapma çalışması ile işbirliği, sorumluluk ve yardımlaşma değerlerine yer verildiği belirtilmiş, bu çalışmada öğrencilerin kendi değerlerini ifade etmesine yönelik bir yönerge yer almamıştır.

Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Ailelerimizden ve topluluklarımızdan edindiğimiz inanışları ve değerlerin; kendimizi, hissettiklerimizi ve bedenlerimizi kavrayışımızı biçimlendirdiğini anlayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, sanatın kültürün bir parçası olduğunu fark ettirmeye ilişkin görsel sanat çalışması oluşturma süreciyle ilgili bilgilendirmeye, öğrencilerin yapacakları resim çalışmasına ilişkin yönergeye (Resim yapmak için hazırlanan yüzey yere serilir, öğrenciler bu yüzeyin her iki yanına karşılıklı olarak dizilir. Bu dizilme işlemi 40 veya 50 cm. de bir olur. Her öğrenciye bir fırça ve farklı renkte bir boya verilir. Öğrenciler yana kayarak farklı ritimlerdeki müzikler eşliğinde resim yapma işlemini gerçekleştirirler) yer verilmiştir. Öğrencilerin uygulama örneğindeki çalışmada hem bireysel resim çalışması yapmaları sağlanmış hem de arkadaşının çalışmasını devam ettirerek saygı ve yardımlaşma değerlerinin göz önüne alınacağı belirtilmiştir. Ancak bu çalışma sırasında sanatın kültürün bir parçası olduğuna ilişkin vurgu yapılmamıştır (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021). Bu konudaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen "G.3.2.1. Sanat eserleri ile geleneksel sanatların farklı kültürleri ve dönemleri nasıl yansıttığını açıklar." kazanımı için Kılavuz'da uygulama örneği paylaşılmamıştır (MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz, 2021).

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu incelendiğinde, kazanımla ilişkili uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Ailelerimizden ve topluluklarımızdan edindiğimiz inanışları ve değerlerin; kendimizi, hissettiklerimizi ve bedenlerimizi kavrayışımızı biçimlendirdiğini anlayabilme (tutum)) kısmen karşılandığı

belirlenmiştir. Uygulama örneğinde öğrenciler çalışmalarıyla ilgili kendilerini ifade ederken özgüven, özsaygı, saygı gibi değerlerin göz önüne alınacağı, arkadaşının yarım kalan çalışmasını devam ettirme çalışmasında da saygı ve yardımlaşma değerlerine yer verildiği belirtilmiştir. Uygulama örneğinde aile ve toplulukların değerleri biçimlendirmesine ilişkin bir vurgu yapılmamıştır.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen diğer bir program Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları ile bu konuların ardından Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleri olmuştur.

Metin Kutusu 23: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programının kazanımları:
R.2.6. Sosyal ilişkilerinde nezaket ifadeleri kullanır.
R.3.19. Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark eder.
R.2.12. Bireylerin birbirinden fiziksel ve kişilik özellikleri açısından farklılığının doğal olduğunu bilir.

Metin Kutusu 24: İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programının kazanımları:
R.1.10. Her çocuğun hak ve sorumluluklarının olduğunu bilir.
R.3.25. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Metin Kutusu 25: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programının kazanımları:
R.3.20. Duygularını uygun biçimde ifade eder.
R.1.28 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.3.25. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Değerler ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi); Değer ve inançların, hayat ve ilişkilerle ilgili kararları ne şekilde yönlendirebildiğini açıklayabilme (bilgi); Bireylerin, akranların, ailelerin ve toplulukların farklı değerlere sahip olabileceğinin farkında olabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, sosyal ilişkilerde nezaket ifadelerini kullanmaya ilişkin bir durum örneği ve açık uçlu sorulara, nezaket ifadelerine göre örnek olay yazma grup çalışmasına ve açık uçlu sorularına, nezaket ifadelerini kullanmaya ilişkin açıklamalara, öğrencilerin çevrelerinde nezaket ifadelerinin kullanımına ilişkin gözlem çalışması yapmasına, seçilen bir nezaket ifadesiyle ilgili öykü yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir. Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark etmeye ilişkin "duygu" sözcüğünün neler çağrıştırdığına ilişkin sorusuna, "duygu" kavramını açıklamaya, belirtilen olayın hangi duyguları hissettirdiği ile ilgili örnek olay ve açık uçlu sorularına, konuyla ilişkili açıklamaya, öğrencilerin yaşadıkları bir olayı farklı yeni bir duygu oluşturacak biçimde yazma çalışmasına yer verilmiştir. Bireylerin birbirinden fiziksel ve kişilik özellikleri açısından farklılıklarının doğal olduğuna ilişkin fiziksel farklılıklara değinen video ve videoyla ilgili açık uçlu sorulara, kendi fiziksel özelliklerine göre maske hazırlama çalışmasına, fiziksel özelliklerin farklılığının doğal olduğuna ilişkin açıklamaya yer verilmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Kazanımda belirtmesine rağmen bu etkinlik örneğinde kişisel özellik farklılıklarına değinilmemiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedeflerinin (Eşitlik, saygı, kabul ve hoşgörü gibi önemli kişisel değerleri belirleyebilme (bilgi); Değer ve inançların, hayat ve ilişkilerle ilgili kararları ne şekilde yönlendirebildiğini açıklayabilme (bilgi); Bireylerin, akranların, ailelerin ve toplulukların farklı değerlere sahip olabileceğinin farkında olabilme (tutum)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Kazanımlarla ilişkili etkinlik örneklerinde saygı ve hoşgörü gibi değerlere değinilmiş; ancak kişisel değerleri belirleme, değer ve inançların kararları yönlendirebilmesine, bireylerin farklı değerlere sahip olabileceğine değinilmemiştir.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "İnsan haklarını tanımlayabilme (bilgi); İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum); İnsanların haklarını desteklediğini ifade edebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, her çocuğun hak ve sorumlulukları olduğunu bilmesine ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, çeşitli haklarla ilişkili görseller ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 41) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 41: İnsan haklarını tanımlayabilme (bilgi); İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnsan haklarını tanımlayabilme (bilgi); İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde çocuk hakları boyutu ele alınmıştır, ayrıca etkinliğin her bireyin haklarına saygı duyulmasını kabul etme açısından güçlendirilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışları fark etmeye ilişkin hikâye ve hikayedeki karakter ile kendisinin yapabildiklerini belirleme çalışmasına, açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 42) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 42: İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum); İnsanların haklarını desteklediğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

DENİZ'İN BİR GÜNÜ

Deniz, sabah okula geç kalmamak için akşamdan kurduğu alarmın çalmasıyla uyandı. Elini, yüzünü yıkayıp odasını düzeltti. Annesi kahvaltıyı hazırlamaya başlamıştı. Deniz annesine yardım etti. Sofrayı beraber kurdular. Babası sabahları daha evden erken çıkıyordu. Deniz ile annesi kahvaltıyı birlikte yapıyorlardı. Kahvaltı bitmek üzereyken annesinin telefonu çaldı. Deniz kahvaltılıkları buzdolabına koydu, masayı topladı.

Beslenme çantasına annesinin hazırladığı böreği ve ayranı koyup matarasını su ile doldurdu. Hazırladığı matarasını ve beslenme çantasını giderken unutmamak için dış kapının yanına koydu. Dişlerini fırçalayıp, okul kıyafetlerini giydi. Bu sırada annesi de hazırlanmış, işe gidecekti.

Deniz akşamdan hazırladığı çantasını bir kez daha kontrol etti. Kırmızı kalemi küçülmüştü, ayakkabılarını giydi ve kapıda onu bekleyen annesine kırmızı kalem almak için paraya ihtiyacı olduğunu söyledi. Annesi ona yeterli parayı verdi ve birlikte evden çıktılar. Annesi işe otobüsle gidiyordu, durağa kadar birlikte yürüdüler, vedalaştılar, annesi durakta otobüsü beklemeye başladı, Deniz de okula doğru yürümeye devam etti. Okulun karşısında bulunan kırtasiyeden yeni kırmızı kalemini aldı ve okula gitti. Okulun bahçe kapısından geçti, üçüncü sınıfların sıralarının olduğu bölgeye gidip kendi sınıfı olan 3-B sınıfı sırasına girdi. Dersleri bitip okuldan çıkınca yürüyerek eve gitti ve anahtarıyla eve girdi. Annesi eve gelene kadar iki saat evde yalnız kalacaktı. Kıyafetleri bugün biraz kirlenmişti, onları kirli sepetine attı. Ellerini ve yüzünü yıkadı, ev kıyafetlerini giydi. Buzdolabından süt çıkardı, bir bardak süt içti. Çalışma masasına geçip ödevlerini tamamladı. Ertesi gün için gerekli ders kitap ve defterlerini, kalem kutusunu, ayrıca öğretmeninin okula getirmelerini istediği yazım kılavuzunu çantasına yerleştirdi. Bu sırada annesi eve gelmişti.

Hikâye okuma bittikten sonra öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır. Öğrencilere hikâyede geçen Deniz'in bağımsız olarak yaptığı davranışların neler olduğu sorulur. Gönüllü öğrencilerden cevaplar alınır. Tüm öğrencilerin verilen cevapları sırayla kendi tablolarında "A" sütununa yazmaları istenir. "A" sütununun başına "Deniz'in Yapabildikleri" ismini yazmaları istenir.

Tabloya yazılacak bağımsız davranışlar listesi tamamlandıktan sonra öğrencilere bu davranışlardan kendilerinin de yapabildiklerinin yanına yani "B" sütuna çarpı işareti koymaları istenir. İşaretlemeler bittikten sonra "B" sütununun başına "Benim de Yapabildiklerim" ismini yazmaları ve gönüllü öğrencilerin paylaşması istenir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum); İnsanların haklarını desteklediğini ifade edebilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bireysel ve bağımsız olarak yapılabilen davranışlara odaklanılmıştır.

Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Kendilerini, hissettiklerini ve bedenlerini anlamalarına yardımcı olan (aileler, başka bireyler, akranları, topluluklar, medya ve sosyal medya gibi) bilgi kaynaklarını sıralayabilme (bilgi); Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, duygularını uygun biçimde ifade etmeye ilişkin öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (Bkz. Görsel 10) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 43: Kendilerini, hissettiklerini ve bedenlerini anlamalarına yardımcı olan (aileler, başka bireyler, akranları, topluluklar, medya ve sosyal medya gibi) bilgi kaynaklarını sıralayabilme (bilgi); Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Çok kazanmak istediğiniz bir okul turnuvası maçındasınız. Maçın hemen başında rakibiniz kalecinizin hatası yüzünden gol attı. Bu duruma çok kızdınız. Öğretmenizden kaleciyi değiştirmesini istiyorsunuz. Yaşadığınız durumu ve ne hissettiğinize öğretmeninize ifade ediniz.

.....
.....
.....

Çok istediğiniz teknoloji takımına seçildiniz. Çok mutlusunuz ve haberi bir an evdekilere vermek istiyorsunuz. Bu haberi ailenize duygularınıza da içerecek şekilde ifade ediniz.

.....
.....

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Kendilerini, hissettiklerini ve bedenlerini anlamalarına yardımcı olan (aileler, başka bireyler, akranları, topluluklar, medya ve sosyal medya gibi) bilgi kaynaklarını sıralayabilme (bilgi); Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde duygular ve duyguların ifade edilmesine odaklanılmıştır. Kendini, hislerini ve bedenini anlamaya yardımcı olan bilgi kaynakları ile hislere ve bedeniyle ilgili soruları nasıl yönelteceğine ilişkin çalışmalara yer verilmemiştir.

Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin verilen görseller ve sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, okulda ve diğer alanlarda yardıma ihtiyaç duyduklarında kimlerden, nasıl yardım istedikleriyle ilişkili gözlem çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 44) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 44: Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde daha çok günlük yaşamda yardım istenebilecek durumlara yer verilmiş, öğrenme hedefine göre daha kapsamlı olarak yardım isteme üzerinde durulmuştur.

Kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışları fark etmeye ilişkin hikâye ve hikayedeki karakter ile kendisinin yapabildiklerini belirleme çalışmasına, açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 45) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 45: Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

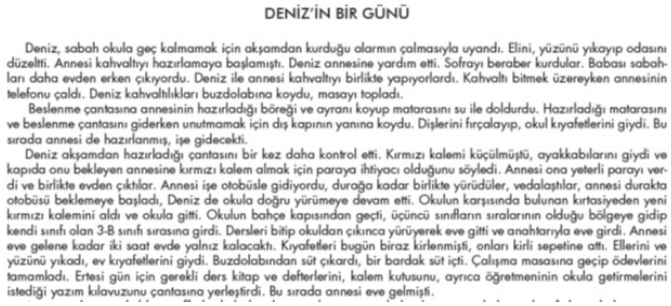

DENİZ'İN BİR GÜNÜ

Deniz, sabah okula geç kalmamak için akşamdan kurduğu alarmın çalmasıyla uyandı. Elini, yüzünü yıkayıp odasını düzeltti. Annesi kahvaltıyı hazırlamaya başlamıştı. Deniz annesine yardım etti. Sofrayı beraber kurdular. Babası sabahları daha evden erken çıkıyordu. Deniz ile annesi kahvaltıyı birlikte yapıyorlardı. Kahvaltı bitmek üzereyken annesinin telefonu çaldı. Deniz kahvaltılıkları buzdolabına koydu, masayı topladı.

Beslenme çantasına annesinin hazırladığı böreği ve ayranı koyup matarasını su ile doldurdu. Hazırladığı matarasını ve beslenme çantasını giderken unutmamak için dış kapının yanına koydu. Dişlerini fırçalayıp, okul kıyafetlerini giydi. Bu sırada annesi de hazırlanmış, işe gidecekti.

Deniz akşamdan hazırladığı çantasını bir kez daha kontrol etti. Kırmızı kalemi küçülmüştü, ayakkabılarını giydi ve kapıda onu bekleyen annesine kırmızı kalem almak için paraya ihtiyacı olduğunu söyledi. Annesi ona yeterli parayı verdi ve birlikte evden çıktılar. Annesi işe otobüsle gidiyordu, durağa kadar birlikte yürüdüler, vedalaştılar, annesi durakta otobüsü beklemeye başladı, Deniz de okula doğru yürümeye devam etti. Okulun karşısında bulunan kırtasiyeden yeni kırmızı kalemini aldı ve okula gitti. Okulun bahçe kapısından geçti, üçüncü sınıfların sıralarının olduğu bölgeye gidip kendi sınıfı olan 3-B sınıfı sırasına girdi. Dersleri bitip okuldan çıkınca yürüyerek eve gitti ve anahtarıyla eve girdi. Annesi eve gelene kadar iki saat evde yalnız kalacaktı. Kıyafetleri bugün biraz kirlenmişti, onları kirli sepetine attı. Ellerini ve yüzünü yıkadı, ev kıyafetlerini giydi. Buzdolabından süt çıkardı, bir bardak süt içti. Çalışma masasına geçip ödevlerini tamamladı. Ertesi gün için gerekli ders kitap ve defterlerini, kalem kutusunu, ayrıca öğretmeninin okula getirmelerini istediği yazım kılavuzunu çantasına yerleştirdi. Bu sırada annesi eve gelmişti.

Hikâye okuma bittikten sonra öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır. Öğrencilere hikâyede geçen Deniz'in bağımsız olarak yaptığı davranışların neler olduğu sorulur. Gönüllü öğrencilerden cevaplar alınır. Tüm öğrencilerin verilen cevapları sırayla kendi tablolarında "A" sütununa yazmaları istenir. "A" sütununun başına "Deniz'in Yapabildikleri" ismini yazmaları istenir.

Tabloya yazılacak bağımsız davranışlar listesi tamamlandıktan sonra öğrencilere bu davranışlardan kendilerinin de yapabildiklerinin yanına yani "B" sütuna çarpı işareti koymaları istenir. İşaretlemeler bittikten sonra "B" sütununun başına "Benim de Yapabildiklerim" ismini yazmaları ve gönüllü öğrencilerin paylaşması istenir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Güvendiği bir yetişkini belirleyerek, hisleri ve bedenleriyle ilgili sorabileceği soruları nasıl yönelteceğini gösterebilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bireysel ve bağımsız olarak yapılabilen davranışlara odaklanılmıştır.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda; Değerler ve Cinsellik; İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları için 15 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular / Dersler	SRP (f)	SB (f)	İHYD (f)	YD (f)	DKAB (f)	Toplam (f)
Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik	Değerler ve Cinsellik	1	-	-	1	1	3
	İnsan Hakları ve Cinsellik	6	4	8	6	-	24
	Kültür, Toplum ve Cinsellik	-	-	-	-	-	-
	Toplam	**7**	**4**	**8**	**7**	**1**	**27**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleri; 4-7. sınıf düzeylerinde İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD), Sosyal Bilgiler (SB) öğretim programları ile Sınıf Rehberlik Programı'nın kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım İnsan Hakları ve Cinsellik konusuyla, ardından büyük bir farkla Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri 4-7. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD), Sınıf Rehberlik Programı, Sosyal Bilgiler ile Yabancı Dil derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun hiçbir öğrenme hedefi MEB öğretim programlarıyla ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri en fazla ilişkilendirilen İnsan Hakları ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; insan haklarının; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin hakları da kapsaması ana fikri kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. 9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri ikinci sırada ilişkilendirilen Değerler ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; ailelerimizden ve topluluklarımızdan aldığımız değer ve tutumlar, seks ve cinsellikle ilgili öğrendiklerimizi belirler ve kendi davranışlarımızı ve karar verme biçimlerimizi etkilemesi ana fikri kapsamında yer aldığı tespit edilmiştir. Son olarak bu yaş grubunda MEB öğretim programlarıyla hiç ilişkilendirilemeyen Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin ise kültür, din ve toplum; cinselliği anlama biçimlerimizi etkilemesi ana fikri kapsamında yer aldığı belirlenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının 9-12 yaş grubundaki 15 öğrenme hedefinden 7'si, 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 27 kez ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında bir kazanım birden fazla öğrenme hedefiyle ilişkilendirildiği için kazanımların Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilme sayısı fazla gibi düşünülebilir; ancak bu kavram altında yer alan ve ilişkilendirilen 7 öğrenme hedefinin sadece 2'si tam olarak ilişkilendirilirken; 5 öğrenme hedefi ise kısmen 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin yarısından fazlasına karşılık gelen 8 öğrenme hedefi ise 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
2.1 Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Ailelerimizden ve topluluklarımızdan aldığımız değer ve tutumlar, seks ve cinsellikle ilgili öğrendiklerimizi belirler ve kendi davranışlarımızı ve karar verme biçimlerimizi etkiler.**	
Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentileri ve eşitliği etkileyen değer yargılarını tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Ailelerin ve toplulukların değer ve tutumlarının, davranışlar ve karar verme üzerinde etkili olduğunu fark edebilme (tutum)	Tam olarak
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: İnsan Hakları, cinsel Sağlık ve üreme sağlığına ilişkin hakları da kapsar.**	
Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi)	Kısmen
Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi)	Kısmen
Toplumda, insan hakkı ihlallerine karşı savunmasız durumda bazı insanların olduğunu anlayabilme (tutum)	Tam olarak
Herkesin insan haklarına ve cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin haklarına saygı duyan bir tutum sergileyebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin hem okul ortamında hem ailede hem de günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlarla ilgili olan toplumsal cinsiyet rolleri; aile ve toplumun sahip olduğu değer ve tutumların davranış ve karar verme üzerine etkileri; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin sahip olunan insan hakları; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin insan haklarına etki eden ulusal ve uluslararası kanunlar; insan hakkı ihlaline uğran bireyler; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bireyin almış olduğu kararlara saygılı bir tutum geliştirmesi gibi 9-12 yaş grubu için Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik konusunda temel bilgi, beceri ve tutum geliştirmeye yönelik öğrenme hedeflerinin ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 8'de verilmiştir.

Grafik 8. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

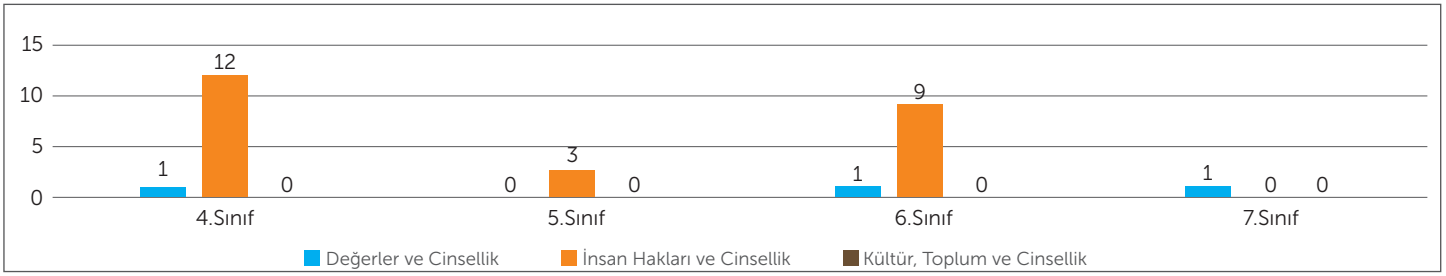

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleri, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 4. sınıf düzeyindeki kazanımlarla, en az ise 7. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 4. sınıf düzeyinde en fazla İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle, en az Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişki kurulmuştur. 5. sınıf düzeyinde ise sadece İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. 7. sınıf düzeyinde ise yalnızca Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. 4-7. sınıf düzeyinde hiç ilişki kurulamayan konu ise Kültür, Toplum ve Cinsellik olmuştur. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu görünüm, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının bu yaş grubunda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
2.1. Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Ailelerimizden ve topluluklarımızdan aldığımız değer ve tutumlar, seks ve cinsellikle ilgili öğrendiklerimizi belirler ve kendi davranışlarımızı ve karar verme biçimlerimizi etkiler.**
Bir kimsenin seks ve cinsellikle ilgili neleri nasıl öğrendiğini belirleyen değer ve tutumların kaynaklarını belirleyebilme (örneğin, ebeveynler, veliler, aileler ve topluluklar) (bilgi)
Bazı ebeveynlerin/velilerin kendi değerlerini çocuklarına nasıl öğrettiklerini ve örneklendirdiklerini açıklayabilme (bilgi)
Kendi ailesinden öğrendiği bir değer üzerine düşünebilme (beceri)
2.3. Kültür Toplum ve Cinsellik **Ana Fikir: Kültür, din ve toplum cinselliği anlama biçimimizi etkiler.**
Kültürün, dinin ve toplumun cinsellik anlayışımızı nasıl etkilediğine dair örnekler verebilme (bilgi)
Yerel ve farklı kültürlerde yetişkinliğe geçişin nasıl yaşandığını tarif edebilme (bilgi)
Cinsellikle ilgili, zaman içinde değişikliğe uğrayan kültürel, dini ve sosyal inanışları ve pratikleri tarif edebilme (bilgi)
Cinsellikle ilgili çeşitli inançların söz konusu olduğunu kavrayabilme (tutum)
Cinsellikle ve herkesin insan haklarıyla ilgili çeşitli pratiklere saygılı bir tutum sergileyebilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok bireylerin seks ve cinsellikle ilgili bilgilere erişimde etkili olan değer ve tutumların kaynakları hakkında bilgi sahibi olmaları, ebeveynlerin değer öğretiminde izledikleri yöntem ve roller, cinsellik anlayışını etkileyen faktörler, farklı kültürlerde ergenliğin deneyimlenme biçimi, cinsellikte ya da insan haklarına ilişkin pratiklerde her bireyin saygıyı hak ettiği ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu yaş grubunda Kültür Toplum ve Cinsellik konusunun hiçbir öğrenme hedefinin MEB programlarında karşılığı bulunamamıştır. Özellikle cinsellik ve insan hakları konularında içinde bulunulan kültürün etkilerinin irdelenmesi ve bu konulara ilişkin hedeflerin MEB öğretim programlarında ele alınması bireylerin sağlıklı ve doğru kararlar alabilmelerini sağlama açısından önemli görülmektedir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı için 9-12 yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen öğretim programları İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, Sınıf Rehberlik Programı ve Yabancı Dil-İngilizce öğretim programlarıdır. Bu doğrultuda İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı ile İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında yer alan Değerler ve Cinsellik ile İnsan Hakları ve Cinsellik konuları İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, Yabancı Dil, Sınıf Rehberlik Programı, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu temel kavram kapsamında yer alan Değerler ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının öğrenme hedefleriyle öğretim programı kazanımları ile ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 19).

Metin Kutusu 26: İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ve Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
Y.4.1.2 İnsanın doğuştan gelen temel ve vazgeçilmez hakları olduğunu bilir.
Y.4.1.3 Haklarına kendi yaşamından örnekler verir.
Y.4.2.3 Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.
Y.4.2.4 Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder.
Y.4.2.5 Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir.
Y.4.2.6 Hak ve özgürlüklere saygı gösterir.
Y.4.2.7 Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir.
Y.4.3.1 İnsanların farklılıklarına saygı gösterir.
R.4.25. Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.7.11. Her bireyin hak ve sorumlulukları olduğunu bilir.
R.4.9. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.
R.4.4. Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusu kapsamında kazanımların ilişkilendirildiği öğrenme hedeflerinden biri "Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme" olmuştur. Bu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelendiğinde, temel haklara ilişkin bilgi metni, hakların tanımlarıyla eşleştirilmesi çalışması, temel hakların özelliklerini yazma çalışması, sorular, boşluk doldurma çalışması yer almıştır, bu çalışmalarda öğrenme hedefine yönelik haklara yer verilmemiştir. Sadece aşağıda görseli verilen şiirin bir bölümünde ve bir sembolün anlamanın yazılması çalışmasında bedeninin çocuğa özel olduğu vurgusu yapılmıştır (Görsel 46) (MEB 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı, 2021). Bu nedenlerle ders kitabında söz konusu öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

Görsel 46: "Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

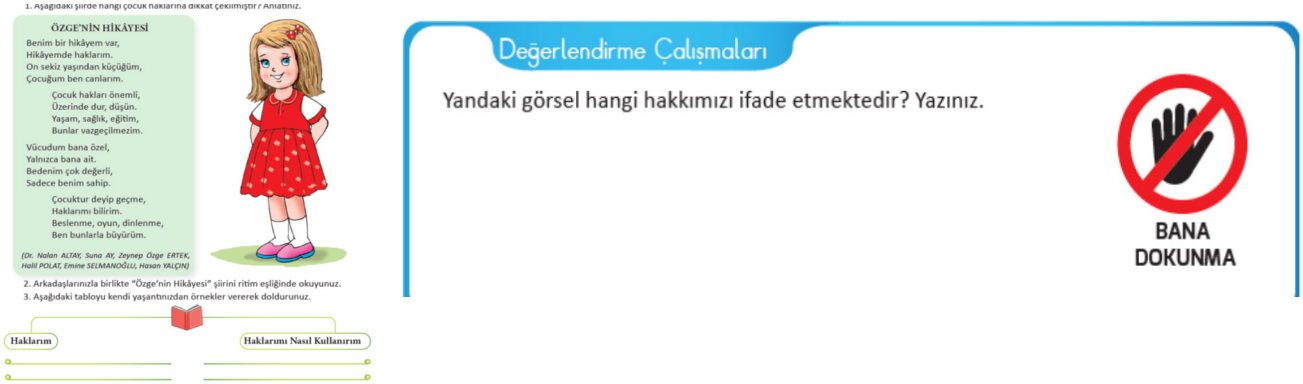
1. Aşağıdaki şiirde hangi çocuk hakkına dikkat çekilmiştir? Anlatınız.

ÖZGE'NİN HİKÂYESİ

Benim bir hikâyem var,
Hikâyemde haklarım.
On sekiz yaşından küçüğüm,
Çocuğum ben canlarım.

Çocuk hakları önemli,
Üzerinde dur, düşün.
Yaşam, sağlık, eğitim,
Bunlar vazgeçilmezim.

Vücudum bana özel,
Yalnızca bana ait.
Bedenim çok değerli,
Sadece benim sahip.

Çocuktur deyip geçme,
Haklarımı bilirim.
Beslenme, oyun, dinlenme,
Ben bunlarla büyürüm.

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AK, Zeynep Özge ERTEK, Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

2. Arkadaşlarınızla birlikte "Özge'nin Hikâyesi" şiirini ritim eşliğinde okuyunuz.
3. Aşağıdaki tabloyu kendi yaşantınızdan örnekler vererek doldurunuz.

Haklarım	Haklarımı Nasıl Kullanırım

Değerlendirme Çalışmaları

Yandaki görsel hangi hakkımızı ifade etmektedir? Yazınız.

BANA DOKUNMA

Bu konu kapsamında kazanımların ilişkilendirildiği öğrenme hedeflerinden bir diğeri de "Toplumda, insan hakkı ihlallerine karşı savunmasız durumda bazı insanların olduğunu anlayabilme" olmuştur. Bu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelendiğinde, çocuk hakları, hakların ihlal edilme durumlarıyla ilgili bilgi metni, verilen görsellerden çocuk haklarının kullanımına uygun olan ve olmayanları belirlemeleri istenmiştir. Ayrıca bir gazete haberi üzerinden çocuk haklarına uygun olmayan bir durum verilmiş ve soruları sorulmuştur (Görsel 47).

Görsel 47: "Toplumda, insan hakkı ihlallerine karşı savunmasız durumda bazı insanların olduğunu anlayabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Çocuk hakları, kanunen ve ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu haklardır. Ancak bazen onların bu hakları anlaması ve kullanmasının önünde büyük engeller bulunmaktadır. Örneğin, barış ortamında yaşamak her çocuğun temel hakkıdır. Buna rağmen günümüzde milyonlarca çocuk savaşın ortasında yaşamak zorunda kalmaktadır.

Her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini sağlayacak bir hayat seviyesinde yaşama hakkı vardır. Ancak birçok çocuk açlık sınırında yaşamakta, şiddet görmekte veya şiddete tanık olmaktadır.

Her çocuğun, kendi yaşamı hakkında kararlar alınırken fikirlerini söyleme hakkı vardır. Ancak pek çok yetişkin onların görüşlerini dinlemeyip bu konuda onlarla işbirliği yapmamaktadır.

Etkinlik

Aşağıdaki resimleri inceleyerek çocukların hangi haklarını kullandıklarını ve kullanamadıklarını yazınız.

Yurdunu terk etmek zorunda kalan Hüseyin'in hayat hikâyesini okuyunuz. Bu hikâyeden hareketle verilmiş olan soruları cevaplandırarak ilgili boşluklara yazınız.

Hüseyin ve Savaş

"Benim adım Hüseyin. On yaşındayım. Bir yıl önce savaş nedeniyle yurdumuzu terk etmek zorunda kaldık ve ailemle birlikte Türkiye'ye sığındık. Ülkemde ikinci sınıfa gidiyordum ama okulum bombalandı. Bir yıl okula gidemedim. Şimdi Türkiye'de okula gidiyorum. Okulumdan ve öğretmenlerimin ilgisinden çok memnunum. Ama Türkçe bilmediğim için dersleri takip etmekte ve anlamakta zorlanıyorum. Öğretmenlerimle ve arkadaşlarımla da iletişim kuramıyorum. Terk etmek zorunda kaldığım ülkemi ve oradaki arkadaşlarımı çok özlüyorum. Dünyada savaş olmasın diye her gün dua ediyorum".

Hüseyin'in anlattıkları Zeynep ve Bedi'yi çok etkilemişti. Beş aydır Hüseyin'le aynı sınıfta olmalarına rağmen onu hiç tanımadıklarını ve anlamadıklarını fark ettiler. Akşam eve gittiklerinde dalgınlıkları anne ve babalarının dikkatini çekti.

Babaları "Çocuklar hayırdır durgun görünüyorsunuz. Bir şey mi oldu okulda?" diye sordu.

1. Zeynep ve Bedi ne cevap vermiş olabilir? Yazınız.

2. Hüseyin'in yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?

3. Hüseyin ile benzer koşullarda olan insanlara nasıl yardımcı olabiliriz?

Yukarıda belirtilen çalışmaların yanında, oyun hakkını kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştıran yazma çalışması, savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalmış çocukları konu edinen hikâye ve sorularına yer verilmiştir (MEB 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı, 2021). Ders kitabında yer alan bu çalışmalar, belirtilen öğrenme hedefiyle ilişkili bulunmuştur.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusu kapsamında İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi bazı kazanımları "Herkesin insan haklarına ve cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin haklarına saygı duyan bir tutum sergileyebilme" öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ders kitabında ilişkilendirilen kazanımlara yönelik olarak hak ve özgürlüklere saygıya ilişkin bilgi metni, okul ortamında hak ve özgürlüklere uygun olmayabilecek davranış örnekleri ve soruları, hak ve özgürlüklerle ilgili verilen bir sözün açıklanmasının öğrencilerden istenmesi, hak ve özgürlüklerin kullanımı ile birlikte yaşama kültürüne ilişkin bilgi metni, cumhuriyet yönetimi ve bu yönetimle ilişkili değerlere yönelik şiir çalışması yer almıştır (MEB 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı, 2021). Ders kitabındaki bu çalışmalar belirtilen öğrenme hedefinin insan haklarına saygı duyan bir tutum sergileyebilme yönüyle ilişkili bulunurken, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin haklarına saygı duyan bir tutum sergileyebilme yönüyle ilişkili bulunamamıştır. Bu öğrenme hedefi, ders kitabındaki çalışmalarla kısmen ilişkili olarak değerlendirilmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen diğer bir program Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu İnsan Hakları ve Cinsellik konusu olmuştur. Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleri bir kazanımla ilişkilendirilirken Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 27: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.4.25. Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

Metin Kutusu 28: İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.29. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.4.25. Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen İnsan Hakları ve Cinsellik öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili etkinlik kitaplarından kanıtlar sunulmuştur. Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Değerler ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Ailelerin ve toplulukların değer ve tutumlarının, davranışlar ve karar verme üzerinde etkili olduğunu fark edebilme (tutum)" hedefi olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili günlük yaşamdan örneklere, sınıfı gruplara ayırma konusunda karar vermeye ilişkin seçeneklere ve açık uçlu sorulara, günlük yaşamda aldıkları kararları ve bunu etkileyen faktörleri belirleyecekleri çalışma kağıdına, tartışma sorularına, karar verme süreciyle ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya yer verildiği gözlenmiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Ailelerin ve toplulukların değer ve tutumlarının, davranışlar ve karar verme üzerinde etkili olduğunu fark edebilme (tutum)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde sadece karar verme sürecini etkileyen faktörler üzerinde durulmuş; değer, tutum ve davranışlar üzerinde etkili olan faktörler ele alınmamıştır. Ayrıca karar vermede etkili olan faktörlerde sadece kişiler değil, kolaylık, maliyet, zaman gibi faktörlerin de etkili olabileceği vurgulanmıştır.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin 4. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Uyarı yönergelerine ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 48). (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 48: Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

(Grup 1 Tarafından Canlandırılacak Senaryo)

Selim lavaboda ellerini yıkamak için öğretmeninden izin alarak sınıftan çıktı. Sınıf kapısını kapatırken **"KAPILARI ÇARPMAYALIM"** uyarı yönergesini gördü ve yavaşça kapıyı kapattı. Koridorda tam koşmak üzereyken **"KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ"** uyarı yönergesini gördü ve yavaşladı. Merdivene geldiğinde merdivenleri hızlıca inmek istedi ancak **"MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR"** uyarı yönergesini görünce sakin bir şekilde merdivenlerden inerek lavaboya ulaştı. Lavabo önüne geldiğinde **"KAYGAN ZEMİN"** uyarı yönergesini gördü. Çok yavaş hareket ederek dikkatli bir şekilde uyarı levhasının etrafından dolaşarak lavaboya ulaştı. 20 saniye ellerini yıkadıktan sonra **"MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM"** uyarı yönergesine uyarak musluğu kapattı. Ellerini peçeteyle kuruladıktan sonra **"LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM"** uyarı yönergesine göre elindeki peçeteyi çöp kutusuna attı.

YER ADLARI	UYARI YÖNERGELERİ
SINIF KAPISI	KAPILARI ÇARPMAYALIM
KORİDOR	KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ
MERDİVEN	MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR
LAVABO	KAYGAN ZEMİN UYARI LEVHASI
MUSLUK	MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM
PEÇETELİK	CANLANDIRAN ÖĞRENCİYE PEÇETE VERECEK BİR ÖĞRENCİ
ÇÖP KUTUSU	LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde kişisel haklar olarak güvenlik, sağlık, yaşam hakkına özellikle vurgu yapılmış, sağlıklı ve güvenli yaşamla ilişkili çalışmalara yer verilmiştir.

Yine kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında 6. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket ederek hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliğini korumayla ilgili yönergeyi inceleme, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacakları ifade etme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 49) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 49: Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

"Şimdi sizlerle bir oyun oynayacağız. Bu oyunda bir arkadaşınızı seçeceğiz, o dışarıda beklerken biz sınıfa duba ve hulahopları yerleştireceğiz. Daha sonra arkadaşınızı göz bandını takarak sınıfa alacağız. Arkadaşınız benim verdiğim yönergeleri dinleyip onlara uyarak, engellere takılmadan sınıfın köşesinde bulunan kâğıda ulaşmaya çalışacak."

Öğrencilerden okul içinde ve dışında kişisel hak ve güvenlilerini korumaları için takip etmeleri gereken bir yönergeyi (sınıf kuralları, okul kuralları ve bahçeyi kullanma yönergesi vb.) detaylı bir şekilde incelemeleri istenir. Bu yönergeyi uymaları ya da uymamaları hâlinde karşılaşabilecekleri durumları sınıfta paylaşmaları sağlanabilir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını tanımlayabilme (bilgi); Bu haklar üzerinde etkili olan yerel ve/veya ulusal kanunlar üzerinde konuşabilme (bilgi); Bu hakların ihlallerinin farkında olabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Bu etkinlik örneğinde de kişisel haklar olarak güvenlik, sağlık, yaşam hakkına özellikle vurgu yapılmış, özellikle okul yaşamında sağlıklı ve güvenli yaşamla ilişkili çalışmalara yer verilmiştir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda; Değerler ve Cinsellik; İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları için 14 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	BES (f)	DKAB (f)	Mü. (f)	İTA (f)	YD (f)	Türkçe (f)	GS (f)	Ta. (f)	Toplam (f)
Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik	Değerler ve Cinsellik		3	1	3	1	4	-	-	-	-	12
	İnsan Hakları ve Cinsellik		3	-	-	-	6	-	-	-	-	9
	Kültür, Toplum ve Cinsellik		-	-	1	4	2	7	1	6	8	29
	Toplam		**6**	**1**	**4**	**5**	**12**	**7**	**1**	**6**	**8**	**50**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleri; 8-10. Sınıf düzeylerinde en fazla T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ile Tarih ve Sınıf Rehberlik Programının öğretim programı kazanımlarıyla, ardından da Yabancı Dil, Görsel Sanatlar ve Müzik derslerinin öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. En az ise Beden Eğitimi ve Spor ile Türkçe derslerinin kazanımları (birer kazanım) bu kavramın öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle bulunmuştur. Bunu Değerler ve Cinsellik konusu izlemiş, en az ilişkilendirilen ise İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri olmuştur. Bu kapsamda Beden Eğitimi ve Spor ile Türkçe dersi öğretim programından bir; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dört; Müzik dersi beş; Görsel Sanatlar dersi öğretim programından ise altı kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 12-15 yaş grubunda en çok ilişkilendirilen Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, sosyal, kültürel ve dini faktörler; toplumda hangi cinsel davranışların kabul gördüğünü ve hangilerinin görmediğini etkiler ve bu faktörler zaman içinde değişmesi ana fikirlerinin altında yer aldığı görülmektedir. Yine 12-15 yaş grubunda Değerler ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri, kişinin kendi değer, inanç ve tutumlarını, bunların diğerlerinin haklarını nasıl etkilediğini ve bunları nasıl savunulacağını bilmesinin önemi ana fikri altında yer almıştır. 12-15 yaş grubunda İnsan Hakları ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde ise, haklarımızı ve insan haklarının uluslararası kanunlar ve sözleşmelerde tanımlandığını bilmenin önemi ana fikrinin kapsamında yer aldığı gözlenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramındaki 12-15 yaş grubundaki 14 öğrenme hedefinden 9'u, 8-10. Sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 50 kez ilişkilendirilebilmiştir. İlişkilendirilen 9 öğrenme hedefinden 4'ünün öğretim programı kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunurken; 5'inin ise kısmen karşılığı bulunabilmiştir. Bu kavram kapsamındaki 5 öğrenme hedefi ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
2.1. Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Kişinin kendi değer, inanç ve tutumlarını, bunların diğerlerinin haklarını nasıl etkilediğini ve bunların nasıl savunulacağını bilmesi önemlidir.**	
Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
Kişisel değerlerinin başkalarının haklarını etkileme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)	Tam olarak
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: Haklarımızı ve insan haklarının uluslararası kanunlar ve sözleşmelerde tanımlandığını bilmemiz önemlidir.**	
İnsan hakları tanımını ve herkes için geçerli olduğunu akılda tutabilme (bilgi)	Kısmen
İnsan haklarını ve insan haklarının herkes için geçerli olduğunu kabul edebilme (tutum)	Kısmen
Kendisinin faydalandığı haklar üzerinde düşünebilme (beceri)	Kısmen
2.3. Kültür, Toplum ve Cinsellik **Ana Fikir: Sosyal, kültürel ve dini faktörler, toplumda hangi cinsel davranışların kabul gördüğünü ve hangilerinin görmediğini etkiler ve bu faktörler zaman içinde değişir.**	
Sosyal ve kültürel normları tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Sosyal ve kültürel normların zaman içinde değişebildiğini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin sahip olunan değerler betimleyebilme ve bu değerlerin karar verme davranışlarını nasıl etkilediğini tarif edebilmenin yanında, insan haklarının herkes için olduğu, gündelik yaşamda bireylerin faydalandığı hakların

neler olduğu, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel normları betimleyebilme ve son olarak bu normların zaman içerisinde değişebileceğini kavrayabilmesi ile ilgili olduğu saptanmıştır. Özellikle bu yaş grubunda sosyal ve kültürel normlara ilişkin farkındalıkların arttırılabilmesi; kendilerine ait bir değer yargısı oluşturabilmesi ve bu yargıların kendi davranışlarına şekil verdiğini gözlemleyebilmesine ilişkin öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 9'da verilmiştir.

Grafik 9. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

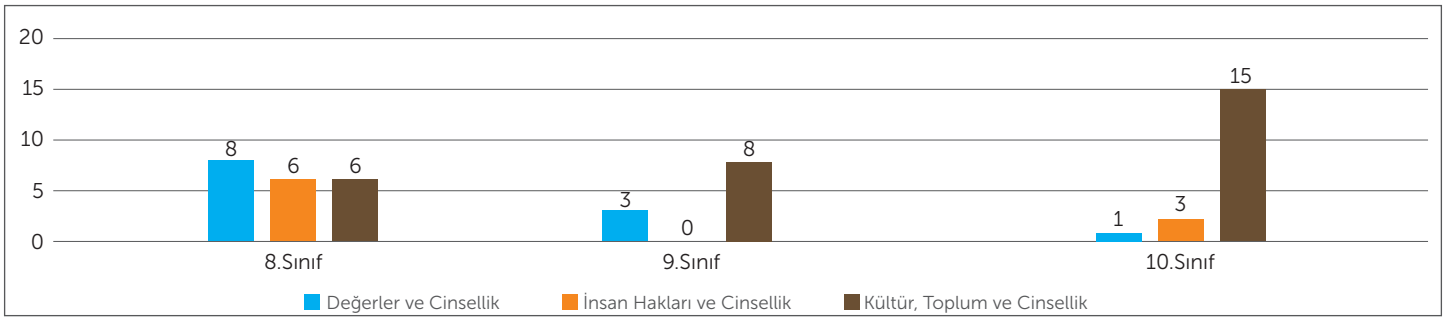

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedefleri, en fazla 8. sınıf kazanımlarıyla, daha sonra sırasıyla 10. ve 9. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 8. sınıf kazanımları en fazla Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken, en az ise İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu ile en çok ilişkilendirilen kazanımların 10. sınıfta yer aldığı görülmektedir. Bu temel kavram kapsamındaki öğrenme hedefleri en az 8. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiş, bu sınıf düzeyinde bu kavram altında yer alan tüm konuların öğrenme hedeflerinin birbirlerine yakın sayıda ilişkilendirildiği görülmüştür. Ancak İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun hiçbir öğrenme hedefinin 9. sınıf düzeyindeki öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır. Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlarının sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlediği, bu nedenle de bu kavramın bu yaş grubu için MEB öğretim programlarında gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı söylenebilir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
2.1. Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Kişinin kendi değer, inanç ve tutumlarını, bunların diğerlerinin haklarını nasıl etkilediğini ve bunların nasıl savunulacağını bilmesi önemlidir**
Kendi değerlerini savunabilme (beceri)
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: Haklarımızı ve insan haklarının uluslararası kanunlar ve sözleşmelerde tanımlandığını bilmemiz önemlidir.**
Evrensel insan haklarını ve çocuk haklarını belirleyen ulusal kanunları ve uluslararası sözleşmeleri sayabilme (bilgi)
(İnsan Haklan Evrensel Beyannamesi ve Çocuk Haklan Sözleşmesi gibi) ulusal kanunlar ve uluslararası sözleşmelerde tanımlanan çocuk haklarını kavrayabilme (bilgi)
2.3. Kültür, Toplum ve Cinsellik **Ana Fikir: Sosyal, kültürel ve dini faktörler, toplumda hangi cinsel davranışların kabul gördüğünü ve hangilerinin görmediğini etkiler ve bu faktörler zaman içinde değişir.**
Toplumda cinsel davranışları etkileyen sosyal ve kültürel normları ve bunların zamanla nasıl değişebildiğini irdeleyebilme (bilgi)
Toplumda cinsel davranışları etkileyen sosyal ve kültürel normları sorgulayabilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok 12-15 yaş grubunda olan bireylerin sahip olduğu değerleri savunabilmesi, insan haklarına ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin farkında olmaları, içinde bulunulan toplumun cinsel davranışları etkileyen sosyal ve kültürel normlarının zaman içerisinde değişebileceğinden hareketle eleştirel bir bakış açısıyla sorgulayabilmesi ile ilgili olduğu saptanmıştır. İlişki kurulamayan öğrenme hedefleri ile ilişki kurulabilen öğrenme hedefleri karşılaştırıldığında; ilişki kurulan öğrenme hedeflerinin genellikle cinsel davranışla ilişkisi olmayan ve toplumda yer alan sosyal ve kültürel normları kapsayan öğrenme hedefleri olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, ilişki kurulamayan öğrenme hedefleri incelendiğinde; bu hedeflerin daha çok cinsel davranışla doğrudan ilişkisi olan hedefler olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan; MEB öğretim programları ile ilişkisi kurulan öğrenme hedeflerinin doğrudan cinsel davranış üzerinde etkisi olmayan sosyal ve kültürel normları kapsayan öğrenme hedefleri olduğu saptanmıştır.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı için 12-15 yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi olmuş ve bu dersin kitabından kanıtlar sunulmuştur. Bu dersten sonra kazanımları en çok ilişkilendirilen Tarih dersi olmuştur. Ancak Tarih dersi dışında, ders öğretim programlarından farklı bir program olan ve yine kazanımları bu kavramla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı ile Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarından kanıtlar sunulmuştur.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında yer alan Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri; T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Müzik, Din Kültürü Ahlak Bilgisi, Beden Eğitimi ve Spor ile Sınıf Rehberlik Programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri sadece T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, ve Sınıf Rehberlik Programlarının kazanımları ile, Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ise Tarih, Yabancı Dil- İngilizce, Görsel Sanatlar, Müzik, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Din Kültürü Ahlak Bilgisi ve Türkçe öğretim programı kazanımları ile ilişkilendirilmiştir (Bkz: Tablo 19).

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan konulardan en fazla Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bunu İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları izlemiştir.

Metin Kutusu 29: Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımları:
ITA8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal'in ve halkın tutumunu analiz eder.
ITA8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.
ITA8.4.9. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları kavrar.
ITA8.7.5. Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder.

Metin Kutusu 30: İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımları:
ITA8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar. ITA8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.
ITA8.7.5. Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder.

Metin Kutusu 31: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımı:
ITA8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin ders kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin ders kitabında yer alma biçimi ise, ders kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Değerler ve Cinsellik konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)" hedefi olmuştur. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde, Mondros Ateşkes Antlaşması ve uygulanması, işgaller karşısında Mustafa Kemal ve halkın tutumuna ilişkin bilgi metni, açık uçlu sorular ve anekdotlara yer verilmiştir. Ayrıca Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Başkomutanlık Yasası ve Tekalif-i Milliye Emirleri'ne ilişkin bilgi metnine, anektodlara, sözcüklerin anlamlarını araştırmaya yönelik göreve, açık uçlu sorulara; Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan esaslara ilişkin bilgi metinlerine, anekdotlara, açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Çok partili hayata geçişe ve demokrasi kültürüne etkilerine ilişkin bilgi metinlerine, gazete haberlerine, açık uçlu sorulara, anekdotlara ve değerlendirme sorularına da ders kitabında yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 50-51) (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı, 2019).

Görsel 50: "Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

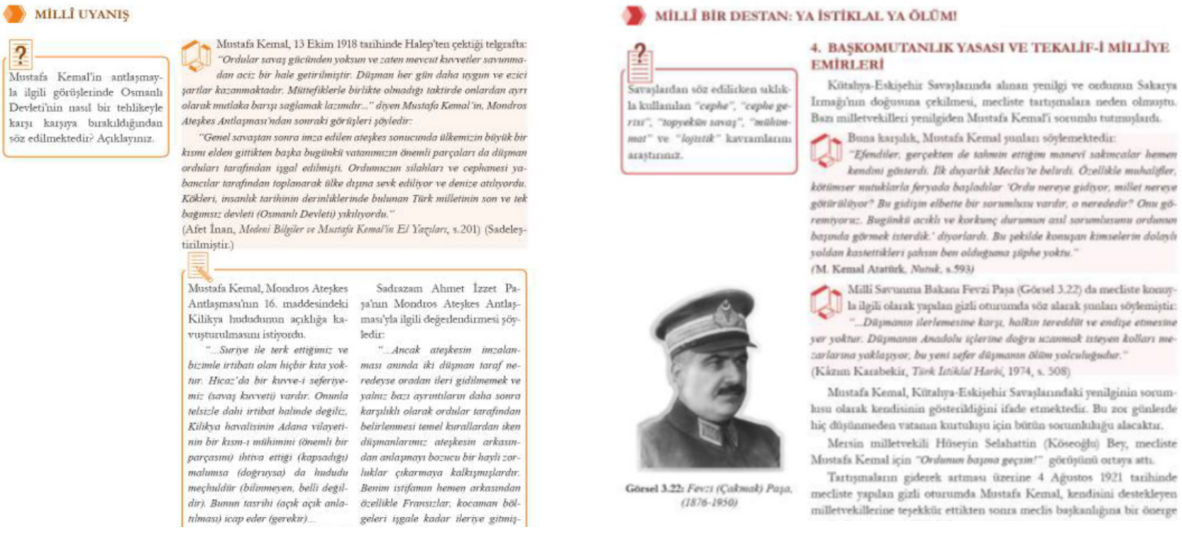

MİLLÎ UYANIŞ

Mustafa Kemal'in antlaşmayla ilgili görüşlerinde Osmanlı Devleti'nin nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya bırakıldığından söz edilmektedir? Açıklayınız.

Mustafa Kemal, 13 Ekim 1918 tarihinde Halep'ten çektiği telgrafta: *"Ordular savaş gücünden yoksun ve zaten mevcut kuvvetler savunmadan acız bir hale getirilmiştir. Düşman her gün daha uygun ve ezici şartlar kazanmaktadır. Müteferrikler birlikte olmadığı taktirde onlardan ayrı olarak mutlaka barışı sağlamak lazımdır..."* diyen Mustafa Kemal'in, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonraki görüşleri şöyledir:

"Genel savaştan sonra imza edilen ateşkes sonucunda ülkemizin büyük bir kısmı elden gittikten başka bugünkü vatanımızın önemli parçaları da düşman orduları tarafından işgal edilmişti. Ordumuzun silahları ve cephanesi yabancılar tarafından toplanarak ülke dışına sevk ediliyor ve denize atılıyordu. Kökleri, insanlık tarihinin derinliklerinde bulunan Türk milletinin son ve tek bağımsız devleti (Osmanlı Devleti) yıkılıyordu."
(Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal'in El Yazıları*, s.201) (Sadeleştirilmiştir.)

Mustafa Kemal, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 16. maddesindeki Kilikya hududunun açıklığa kavuşturulmasını istiyordu.

"...Suriye ile terk ettiğimiz ve bizimle irtibatı olan hiçbir kıta yoktur. Hicaz'da bir kuvve-i seferiyemiz (savaş kuvveti) vardır. Onunla telsizle dahi irtibat halinde değiliz. Kilikya havalisinin Adana vilayetinin bir kısm-ı mühimini (önemli bir parçasını) ihtiva ettiği (kapsadığı) malumsa (doğruysa) da hududu meçhuldür (bilinmeyen, belli değildir). Bunun tasrihi (açık açık anlatılması) icap eder (gerekir)...

Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'nın Mondros Ateşkes Antlaşması'yla ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"...Ancak ateşkesin imzalanması anında iki düşman taraf nerdeyse oradan ileri gidilmemek ve yalnız bazı ayrıntıların daha sonra karşılıklı olarak ordular tarafından belirlenmesi temel kurallardan iken düşmanlarımız ateşkesin arkasından anlaşmaya bozucu bir hayli zorluklar çıkarmaya kalkışmışlardır. Benim istifamın hemen arkasından özellikle Fransızlar, kocaman bölgeleri işgale kadar ileriye gitmiş-

MİLLÎ BİR DESTAN: YA İSTİKLAL YA ÖLÜM!

Savaşlardan söz edilirken sıklıkla kullanılan *"cephe"*, *"cephe gerisi"*, *"topyekûn savaş"*, *"mühimmat"* ve *"lojistik"* kavramlarını araştırınız.

4. BAŞKOMUTANLIK YASASI VE TEKALİF-İ MİLLİYE EMİRLERİ

Kütahya-Eskişehir Savaşlarında alınan yenilgi ve ordunun Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekilmesi, mecliste tartışmalara neden olmuştu. Bazı milletvekilleri yenilgiden Mustafa Kemal'i sorumlu tutmuşlardı.

Buna karşılık, Mustafa Kemal şunları söylemektedir:
"Efendiler, gerçekten de tahmin ettiğim manevî saikmcılar hemen kendini gösterdi. İlk duyarlık Meclis'te belirdi. Özellikle muhalifler, kötümser nutuklarla feryada başladılar 'Ordu nereye gidiyor, millet nereye götürülüyor?' Bu gidişin elbette bir sorumlusu vardır, o nerededir? Onu göremiyoruz. Bugünkü acıklı ve korkunç durumun asıl sorumlusunu ordunun başında görmek isterdik.' diyorlardı. Bu şekilde konuşan kimselerin dolaylı yoldan kastettikleri şahsın ben olduğuma şüphe yoktu."
(M. Kemal Atatürk, *Nutuk*, s.593)

Milli Savunma Bakanı Fevzi Paşa (Görsel 3.22) da mecliste konuyla ilgili olarak yapılan gizli oturumda söz alarak şunları söylemiştir:
"...Düşmanın ilerlemesine karşı, halkın tereddüt ve endişe etmesine yer yoktur. Düşmanın Anadolu içlerine doğru uzanmak isteyen kolları mezarlarına yaklaşıyor; bu yeni sefer düşmanın ölüm yolculuğudur."
(Kâzım Karabekir, *Türk İstiklal Harbi*, 1974, s. 508)

Mustafa Kemal, Kütahya-Eskişehir Savaşlarındaki yenilginin sorumlusu olarak kendisinin gösterildiğini ifade etmektedir. Bu zor günlerde hiç düşünmeden vatanın kurtuluşu için bütün sorumluluğu alacaktır.

Mersin milletvekili Hüseyin Selahattin (Köseoğlu) Bey, mecliste Mustafa Kemal için *"Ordunun başına geçsin!"* görüşünü ortaya attı.

Tartışmaların giderek artması üzerine 4 Ağustos 1921 tarihinde mecliste yapılan gizli oturumda Mustafa Kemal, kendisini destekleyen milletvekillerine teşekkür ettikten sonra meclis başkanlığına bir önerge

Görsel 3.22: *Fevzi (Çakmak) Paşa, (1876-1950)*

Görsel 51: "Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Görsel 3.25: *Tekalif-i Milliye Emirleri'nin Uygulamasını Gösteren Tablo, Anonim, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, Ankara*

2 no.lu Tekalif-i Milliye emri gereğince bağış olarak toplanan bazı giyeceklerin cins, miktar ve fiyatları şöyledir:

Cins	Birim fiyat (kuruş)	Miktar (adet)
Gömlek	75	452.672
Mintan	110	60.608
Çarık	45	334.934
Çorap	31	363.285

Sakarya Savaşı sona erdiğinde toplanan malzemenin bir bölümü cephe gerisindeki menzil hatlarında depolanmıştı. Bir diğer bölümü cepheye ulaştırılmak üzere yola çıkarılmış ve bir başka bölümü ise Tekalif-i Milliye komisyonlarının elinde bulunmaktaydı. Toplanan malzemelerin cepheye ulaştırılması zaman almaktaydı. (Serpil Sürmeli, *Milli Mücadele'de Tekalif-i Milliye Emirleri*, s.92-165) (Derlenmiştir.)

Aşağıdaki soruları tabloya ve metne göre cevaplayınız.
1- Yukarıdaki tabloda toplanan kıyafetlerin maddi değeri neden yazılmıştır? Yazınız.

2- Tekalif-i Milliye Emirleri sonucu toplanan malzeme daha çok hangi savaş sırasında kullanılmıştır? Yazınız.

Demokrat Partisi resmen teşekkül etti

Görsel 7.18: *Demokrat Parti'nin Kuruluşuna İlişkin Gazete Haberi*

Demirağ'ın ölümüyle parti kendisini ayakta tutan en büyük kuvveti kaybetmiştir. Nuri Demirağ'ın ölümünden sonra parti faaliyetine devam edememiş ve genel kurul toplantısını gerçekleştirememiştir. Bu nedenle Milli Kalkınma Partisi 22 Mayıs 1958 tarihinde kapatılmıştır.

1945 yılı Ocak ayında TBMM'ye **"Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu"** sevk edildi. Mayıs 1945'te bütçe üzerinde tartışmalar başladı. CHP içindeki ilk önemli muhalefet bu dönemde ortaya çıktı. Bu muhalefet, 7 Haziran'da CHP Meclis Grup Başkanlığına Celal Bayar (Görsel 7.19), Adnan Menderes (Görsel 7.20), Mehmet Fuat Köprülü (Görsel 7.21) ve Refik Koraltan'ın (Görsel 7.22) ve imzalarıyla **"Dörtlü Takrir"** (önerge) verildi. Bu önergede muhaliflerin istekleri üç noktada toplandı. Bunlar; kanunlarda ve parti tüzüğündeki demokrasiye aykırı hükümlerin ortadan kaldırılması, meclisin bütünüyle gerçekten denetlenesi ve seçimlerin serbestçe yapılmasıdır.

Önergede yer alan bu istekler tartışmaya açılmış ve reddedilmiştir. Bunun üzerine CHP'den istifa edenler Celal Bayar'ın başkanlığında 7 Ocak 1946'da **Demokrat Parti**'yi kurdular (Görsel 7.18). Partinin isim babası, dönemin ünlü gazetecisi Ahmet Emin Yalman'dır. Demokrat Parti'nin öncelikli amacı adından da anlaşıldığı gibi Türkiye'de demokratikleşmeyi sağlamaktır. DP kuruluşundan bir buçuk ay gibi kısa bir süre sonra 26 ilde 75 ilçede parti teşkilatını tamamlamıştır.

Ders kitabında kazanımlarla ilişkili olarak metin ve çalışmalarda milli birlik, beraberlik ve dayanışma vurgusu yapılmıştır, ancak Teknik Rehber'de ilişkilendirilen öğrenme hedefinde vurgulanan farklı değer, inanç ve tutumlara hoşgörü ve saygı gösterme açısından ders kitabında metin ve çalışmalar yer almamıştır. Bu yönüyle söz konusu öğrenme hedefi, ders kitabındaki metin ve çalışmalarla ilişkilendirilememiştir.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "İnsan hakları tanımını ve herkes için geçerli olduğunu akılda tutabilme (bilgi)" hedefi olmuştur. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde, hukuk alanında yapılan inkılaplara, Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, bu kanun ile kadınlara sağlanan sosyal ve ekonomik haklara ilişkin bilgi metni ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Ayrıca çok partili hayata geçişe ve demokrasi kültürüne etkilerine ilişkin bilgi metinlerine, gazete haberlerine, açık uçlu sorulara, anekdotlara ve değerlendirme sorularına yer verilmiştir (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı, 2019). Ders kitabında yer alan bu metin ve çalışmaların özellikle insan hakları ve demokratik yönetimin gerekleri kapsamında değerler ve haklara değindiği, bu yönleriyle de Teknik Rehber'de ilişkilendirilen öğrenme hedefini desteklediği belirlenmiştir.

Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Sosyal ve kültürel normların zaman içinde değişebildiğini kavrayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde, hukuk alanında yapılan inkılaplara, Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, bu kanun ile kadınlara sağlanan sosyal ve ekonomik haklara ilişkin bilgi metnine ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı, 2019). Ders kitabında özellikle hukuk alanında yapılan inkılapların toplum hayatına ve özellikle kadınlara yönelik haklara etkileri konusuna yer verilerek inkılaplarla toplum hayatındaki değişime vurgu yapılmıştır. Bu yönüyle ders kitabındaki metin ve çalışmaların Teknik Rehber'de ilişkilendirilen öğrenme hedefini desteklediği belirlenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen programlardan bir diğeri Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu **Değerler ve Cinsellik**, ardından **İnsan Hakları ve Cinsellik** konusu olmuştur. **Kültür, Toplum ve Cinsellik** konusu öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 32: Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.8.12. Davranışları ve değerleri arasında bağ kurar.
R.9.7. Yaşam değerlerinin farkına varır.
R.10.4.Yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

Metin Kutusu 33: İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.10.34. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeyi alışkanlık hâline getirir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Değerler ve Cinsellik ile İnsan Hakları ve Cinsellik öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili etkinlik kitaplarından kanıtlar sunulmuştur.

Değerler ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin başkalarının haklarını etkileme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, davranışlar ve değerler arasında bağ kurmaya ilişkin "değer" kavramının tanımına, çeşitli değerlerle bazı ikilem durumları ve sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, davranışlar ve değerler arasındaki uyumu belirlemeye ilişkin gözlem çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 52) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 52: Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin başkalarının haklarını etkileme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi); Kişisel değerlerinin başkalarının haklarını etkileme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)) tamamen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde davranışlar ve değerler arasında ilişki kurmaya dayalı çalışmalara yer verilmiştir. Ancak "Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı, etkinlik örneğinde arkadaş, aile ve okul ortamındaki durumlara ve bu durumlarla değerleri ilişkilendirme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında, yaşam değerleri listesini paylaşarak yaşam değerlerinin farkına varılmasına ilişkin açıklamaya, öğrencilerin sahip olduğu değerler ve değerlere ilişkin yaşantı örnekleri yazma çalışmasına, değerlerle ilgili örnek durumlara, yazılan örneklere ilişkin açık uçlu sorulara, öğrenci gruplarının belirlenen bir değerle ilgili pano hazırlama çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 53) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 53: Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı meselelerine ilişkin kendi değerlerini tarif edebilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili değerleri tarif etmeyi sağlayacak çalışmalara yer verilmemiştir.

Yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklamaya ilişkin örnek durum ve örnek durumu tamamlama çalışmasına, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya ve açıklamaya ilişkin açık uçlu sorulara, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili grafik oluşturma çalışmasına ve açık uçlu sorulara, üç önemli kararda karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili her öğrencinin grafik oluşturması çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 54) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 54: Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Üniversite öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra yurt dışından bir firmadan çok güzel bir teklif alan Aysun kararsızdır. Mesleki olarak kendini geliştirebileceği ve birçok başarıya imza atabileceği bu konuda karar vermek onun için hiç kolay olmamıştır. Çünkü .....

.....

.....

.....

.....

.....

Kişisel Özellikler: Karakter, değerler, geçmiş deneyimler, fiziksel özellikler, mizaç, kararın algılanma tarzı, karar vericinin riske karşı tutumu, önyargılar, yanlış genellemeler, ihtiyaçlar ve beklentiler vb. özellikler.

Aile: Aile ile olan ilişki, ailenin eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, aile yapısı vb. özellikler.

Çevre: İçinde yaşanılan ülke, dünyanın sosyo-ekonomik durumu, politik faktörler, çevresel faktörler, tarihsel faktörler v.b. özellikler.

Zaman: Zaman etkeni de kararları etkileyebilen faktörlerden biridir. Etkili kararlar verebilmek için yeterli zamana sahip olmak gerekir.

Örnek Grafik

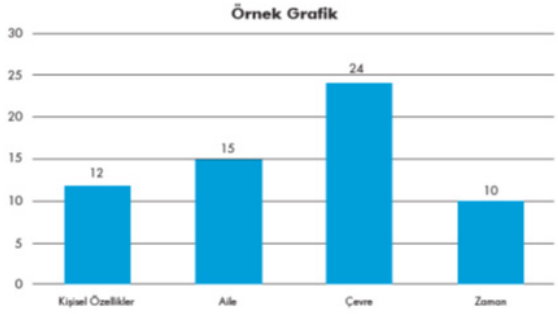

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Kişisel değerlerinin kendi kararları ve davranışları üzerinde nasıl etkili olduğunu tarif edebilme (bilgi)) tamamen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bireyin kararları üzerinde etkili olan kişisel özellikler yanında aile, çevre, zaman gibi faktörler de ele alınmıştır.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "İnsan hakları tanımını ve herkes için geçerli olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendisinin faydalandığı haklar üzerinde düşünebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin "yönerge" kavramının tanımına, yönergelere göre çizim yapma ya da yazı yazma çalışmasına, öğrencilerden beklenen yönergelere uygun çizime ve öğrencilerin kendi çizimleriyle bunu karşılaştırmalarına, yönergelere uyma ile ilgili açıklamaya, "Arkadaşınızın Hesaplarıyla Başı Dertte" ve "Sinema Sektörü Ne Yapacağını Bilemez Halde" isimli etkinliklerdeki sorunu çözme çalışmasına, etkinliklerle ilgili tartışma sorularına yer verilmiştir. Ayrıca yönergelere uymayanların "bir şey olmaz" sözüne vurgu yapan pano çalışması, sınıfta uyulması gereken yönergeleri oluşturma çalışması, akıllı işaretlerle ilgili yeni çizim çalışması, aile çevresiyle şifre hazırlama ile ilgili yönergelerin paylaşılması önerilmiştir (Görsel 55) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 55: İnsan hakları tanımını ve herkes için geçerli olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendisinin faydalandığı haklar üzerinde düşünebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

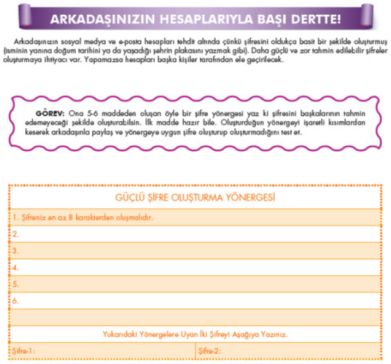
ARKADAŞINIZIN HESAPLARIYLA BAŞI DERTTE!

Arkadaşınızın sosyal medya ve e-posta hesapları tehdit altında çünkü şifresini olduğca basit bir şekilde oluşturmuş (seminin yanına doğum tarihini ya da yaşadığı şehrin plakasını yazmak gibi). Daha güçlü ve zor tahmin edilebilir şifreler oluşturmaya ihtiyacı var. Yapamazsa hesapları başka kişiler tarafından ele geçirilecek.

GÖREV: Ona 5-6 maddeden oluşan öyle bir şifre yönergesi yaz ki şifresini başkalarının tahmin edemeyeceği şekilde oluşturabilsin. İlk madde hazır bile. Oluşturduğun yönergeyi işaretli kısımlardan kesarak arkadaşınla paylaş ve yönergeye uygun şifre oluşturup oluşturmadığını test et.

GÜÇLÜ ŞİFRE OLUŞTURMA YÖNERGESİ

1. Şifreniz en az 8 karakterden oluşmalıdır.
2.
3.
4.
5.
6.

Yukarıdaki Yönergelere Uyan İki Şifreyi Aşağıya Yazınız.

Şifre-1: Şifre-2:

SİNEMA SEKTÖRÜ NE YAPACAĞINI BİLEMEZ HALDE!

Sinema yapımcıları gösterime girecek yeni filmlerden 10. sınıf öğrencilerinin izleyebilecekleri ve izleyemeyecekleri filmleri belirleyebilmek için bazı uyarıcı işaretler belirlemek istiyor. Bu akıllı işaretlerin olduğca basit, anlaşılır olması ve ekranda küçük bir yer kaplaması gerekiyor. İşaretleri gören öğrenciler film/dizinin kendilerine uygun olup olmadığına akıllı işaretlere bakarak karar verebilmeliler. Filmler gösterime girmeden işaretleri belirlemeleri gerekiyor.

GÖREV: Sinema yapımcılarına yardımcı olmak için filmlerin üst kısmında küçük bir yer kaplayacak 6 akıllı işaret belirleyin ve onları basitçe çiz/yaz (yaşla ilgili akıllı işaretler, genel izleyici kitlesi, olumsuz örnek, şiddet veya korku, cinsellik veya çıplaklık vb.). İpucu olarak şekillerin çerçevesi ve bir örnek hazır. Unutmayın, işaretler o yaş grubundakilerin izleyebilecekleri ve izleyemeyeceklerini içermeli! Hazırladığın akıllı işaretlerin doğru olup olmadığını işaretli yerlerden kesarak diğer grup üyesine test ettir.

16+

16 yaş ve üzeri izleyici kitlesi içindir.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnsan hakları tanımını ve herkes için geçerli olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendisinin faydalandığı haklar üzerinde düşünebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde yönergeler ve güvenli şifre oluşturma üzerinde yapılan çalışmalar ile yönergelere uyma, yönergelere uymayla hakların korunması ve güvenliğin sağlanması üzerinde durulmuş; insan hakları, faydalanılan haklar doğrudan ele alınmamıştır.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda; Değerler ve Cinsellik; İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konuları için 16 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11-12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	YD (f)	Toplam (f)
Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik	Değerler ve Cinsellik		3	-	3
	İnsan Hakları ve Cinsellik		1	2	3
	Kültür, Toplum ve Cinsellik		1	-	1
	Toplam		**5**	**2**	**7**

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yalnızca Sınıf Rehberlik Programı ile Yabancı Dil-İngilizce dersi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan bu programların kazanımları Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramı kapsamındaki en fazla 'Değerler ve Cinsellik' ile 'İnsan Hakları ve Cinsellik' konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. İlgili kavram kapsamında en az ilişkilendirilen konu ise 'Kültür, Toplum ve Cinsellik' olmuştur. 15-18+ yaş grubunda 'Değerler ve Cinsellik' konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; kişinin kendi değer, inanç ve tutumlarını bilmesi; onlarla tutarlılık içinde cinsel davranışlar sergileyebilmesi açısından önemliliği; çocuklar büyüdükçe, kendi ebeveyn/velilerinden farklı kişisel değerler geliştirebilmesine ilişkin ana fikirler altında yer aldığı gözlenmiştir. 'İnsan Hakları ve Cinsellik' konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen, insan haklarını ele alan yerel ve/veya ulusal kanunlar ve uluslararası sözleşmelerin varlığı; Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını bilmek ve desteklemenin önemliliğine ilişkin ana fikirler altında yer aldığı almaktadır. Yine 15-18+ yaş grubunda en az ilişkilendirilen 'Kültür, Toplum ve Cinsellik' konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, kendi bakış açımızı geliştirirken, sosyal ve kültürel normların cinsel davranışları ne şekilde etkilediğinin farkında olmak önemliliğine ilişkin ana fikir altında yer aldığı gözlenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramındaki 15-18+ yaş grubundaki 16 öğrenme hedefinden sadece 6'sı, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 7 kez ilişkilendirilmiştir. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramında ilişkilendirilebilen 6 öğrenme hedefinin neredeyse hiç birinin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram kapsamında ilişkilendirilebilen 6 öğrenme hedefinin sadece 1'inin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunmuş, 10 öğrenme hedefi ise hiç ilişkilendirilememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
2.1. Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Kişinin kendi değer, inanç ve tutumlarını bilmesi; onlarla tutarlık içinde cinsel davranışlar sergileyebilmesi açısından önemlidir.**	
Cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin kendi değerleriyle örtüşen ve örtüşmeyen davranışlar arasında kıyaslama yapabilme (bilgi)	Kısmen
Kendi değerlerinin cinsel davranışlarını yönlendirebileceğini kabul edebilme (tutum)	Kısmen
Kendi değerleriyle örtüşen cinsel davranışlar benimseyebilme (beceri)	Kısmen
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını bilmek ve desteklemek önemlidir.**	
Arkadaşlar arasında, ailede, okulda ve kendi topluluğunda insan haklarını savunmanın yollarını arayabilme (bilgi)	Tam olarak
Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını desteklemek üzere eyleme geçebilme (beceri)	Kısmen
2.3. Kültür, Toplum ve Cinsellik **Ana Fikir: Kendi bakış açımızı geliştirirken sosyal ve kültürel normların cinsel davranışları ne şekilde etkilediğinin farkında olmak önemlidir.**	
Değer verdikleri sosyal ve kültürel normlar ve bunların cinsellik ve cinsel davranışa dair kendi inanışlarını ve hislerini nasıl etkilediği üzerinde düşünebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bireylerin geliştirmiş oldukları değerlerle karşılaştırma yapabilmesi; sahip olduğu değerlerin cinsel davranışları yönetebileceği; kendi değerleri ile örtüşen cinsel davranışları bireylerin benimseyebilmesi; insan hakları savunuculuğunu farklı ortamlarda yapabilmesi; cinsel sağlığı ve üreme sağlığına ilişkin insan haklarının destekçisi olabilme ile ilgili olduğu saptanmıştır. Neredeyse tamamı kısmen ilişkili bulunan bu öğrenme hedeflerinin cinsellik bağlamı dışında, genel olarak benimsenen değerlere göre yaşamını sürdürme noktasında sahip olunması gereken bilgi ve beceriler olduğu dikkat çekmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 10'da verilmiştir.

Grafik 10. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

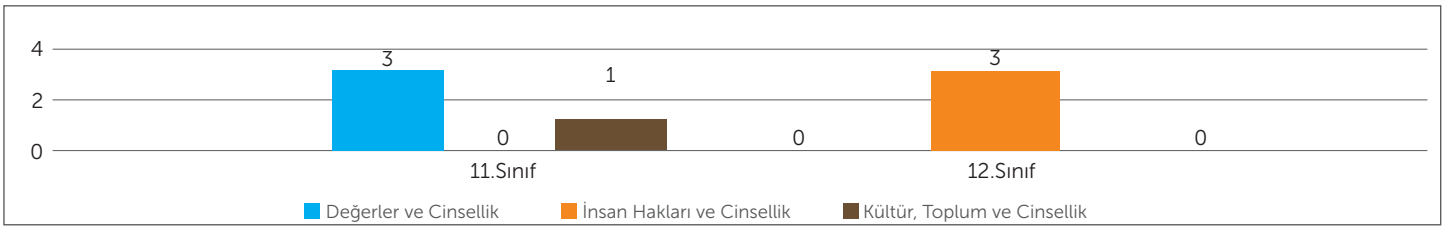

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramındaki öğrenme hedefleri, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan 11 ve 12. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 11. sınıf kazanımlarıyla, en az ise 12. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlarla hiç ilişki kurulamayan konular farklılaşmaktadır. 11. sınıf düzeyinde ilişkili kazanım bulunamayan konu İnsan Hakları ve Cinsellik olurken; 12. sınıf düzeyinde ilişkili kazanım bulunamayan konu ise Değerler ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik olmuştur. 12. sınıf kazanımları ise, sadece İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 11 ve 12. sınıf düzeylerindeki kazanımların bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından bir tutarlık gözlenememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
2.1. Değerler ve Cinsellik **Ana Fikir: Çocuklar büyüdükçe kendi ebeveyn/velilerinden farklı kişisel değerler geliştirebilirler.**
Cinsellikle ilgili kişisel değerleri ile ebeveyn/velilerinin değerleri arasındaki farkları tespit edebilme (bilgi)
Kendi değerlerinden bazılarının ebeveyn/velilerinin değerlerinden farklı olabileceğini kabul edebilme (tutum)
Farklı değerleri nedeniyle aile bireyleriyle yaşanabilecek çatışmaları çözüme kavuşturma biçimlerini tarif edebilme (beceri)
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: Cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını ele alan yerel ve/veya ulusal kanunlar ve uluslararası sözleşmeler vardır.**
Erken yaşta zorla evlendirme, genital sakatlama, interseks bebeklere rıza dışı cerrahi müdahale, zorla kısırlaştırma, rıza yaşı, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, kürtaj, tecavüz, cinsel taciz, seks ticareti ve insanların cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine ve üreme haklarına erişimle ilgili yerel ve/veya ulusal kanunları ve politikaları analiz edebilme (bilgi)
Cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen insan hakları ihlallerini tarif edebilme (bilgi)
Cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını benimseyebilme (tutum)
Cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını destekleyici yerel ve/veya ulusal kanunların savunuculuğunu yapabilme (beceri)
2.2. İnsan Hakları ve Cinsellik **Ana Fikir: Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını bilmek ve desteklemek önemlidir.**
Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını ve ayrımcılık, zorlama ve şiddetten uzak bir biçimde kendi üreme sağlığıyla ilgili kararları verebilme hakkını savunmanın neden önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)
2.3. Kültür, Toplum ve Cinsellik **Ana Fikir: Kendi bakış açımızı geliştirirken sosyal ve kültürel normların cinsel davranışları ne şekilde etkilediğinin farkında olmak önemlidir.**
Cinsel davranışı ve cinsel sağlığı olumlu veya olumsuz yönde etkileyen sosyal ve kültürel normlar arasında kıyaslama yapabilme (bilgi)
Cinsel davranışlara dair kendi perspektifini geliştirmenin önemini kavrayabilme (tutum)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin bireylerin cinsellik ya da farklı bir konuda sahip olduğu değerler ile ailesinin sahip olduğu değerleri karşılaştırabilmesi; bu karşılaştırma neticesinde ortaya çıkabilecek çatışmalara ilişkin çözüm yollarını geliştirebilmesi; cinsellikle ilgili ulusal ve uluslararası kanun ya da politikaları analiz etmesi; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin insan hakkı ihlallerine karşı duruş sergileyebilme ya da önemine değinebilmesi; cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen sosyal ve kültürel normları karşılaştırabilmesi ve cinsel davranışlara ilişkin bireysel bir bakış açısı geliştirebilmesi ile ilgili olduğu görülmektedir. Özellikle bu yaş grubunda olan bireylerin hem sosyal hem de cinsel kimliklerini oluşturma sürecinde oldukları dikkate alındığında; hem cinsel davranış, cinsel sağlık ve üreme sağlığı hem de bu konulara ilişkin insan hakları konusunda bilgilendirilmenin yanı sıra; tutum ve beceri geliştirilmesinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı için 15-18+ yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen öğretim programları Sınıf Rehberlik Programı ve Yabancı Dil- İngilizce öğretim programlarıdır. Bu doğrultuda Yabancı Dil- İngilizce ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı kapsamında yer alan Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri; sadece Sınıf Rehberlik Programının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. İnsan Hakları ve

Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri sadece Yabancı Dil-İngilizce ve Sınıf Rehberlik Programlarının kazanımları ile, Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik öğretim programı kazanımları ile ilişkilendirilmiştir (Bkz: Tablo 25).

Metin Kutusu 34: Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.11.8. Yaşam değerleri ve davranışları arasında bağ kurar.

Metin Kutusu 35: İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.12.13. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.

Metin Kutusu 36: Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.11.8. Yaşam değerleri ve davranışları arasında bağ kurar.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Değerler ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Değerler ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin kendi değerleriyle örtüşen ve örtüşmeyen davranışlar arasında kıyaslama yapabilme (bilgi); Kendi değerlerinin cinsel davranışlarını yönlendirebileceğini kabul edebilme (tutum); Kendi değerleriyle örtüşen cinsel davranışlar benimseyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, yaşam değerleri ile davranışları arasında bağ kurmaya ilişkin öğrencilere sahip oldukları yaşam değerlerinin sorulmasına, örnek durumlar ve örnek durumlarla ilgili soruların cevaplanmasının beklendiği grup çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, yaşam değerleri ve davranışlar arasındaki ilişki ilgili açıklamaya, yaşam değerleri ile davranışlar arasındaki ilişkiyi gözlemleyerek kompozisyon yazma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 56) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 56: Cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin kendi değerleriyle örtüşen ve örtüşmeyen davranışlar arasında kıyaslama yapabilme (bilgi); Kendi değerlerinin cinsel davranışlarını yönlendirebileceğini kabul edebilme (tutum); Kendi değerleriyle örtüşen cinsel davranışlar benimseyebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

OLAYLAR LİSTESİ

1- Grup öğrencileri bir tünelden geçer ve soğuk bir kış gününde kendilerini sokakta bir sokak hayvanı olarak bulurlar. Sokakta bulunan hayvanların hayatta kalma mücadeleleri ve bu konuda neler yapılması gerektiği ile ilgili paylaşımda bulunulur.

.....

2- Grup öğrencileri bir tünelden geçer ve kendilerini tekerlekli sandalye kullanan biri olarak bulurlar. Günlük hayatta karşılaştıkları zorluklar ve bu konuda neler yapılması gerektiği ile ilgili paylaşımda bulunulur.

.....

ÖRNEK YAŞAM DEĞERLERİ LİSTESİ*

Başarı	Kendine meydan okumak, kendisiyle yarışmak ve gelişmek için sıkı çalışmak.
Aidiyet	Başkaları tarafından kabul edilmek ve onlarla aynı gruba dahil olduğunu hissetmek.
Çevrecilik	Çevreyi koruma, gözetme ve iyileştirme çabası içinde olmak.
Özgecilik	Başkalarının iyiliği için çalışmak ve onlara yardım etmek.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin kendi değerleriyle örtüşen ve örtüşmeyen davranışlar arasında kıyaslama yapabilme (bilgi); Kendi değerlerinin cinsel davranışlarını yönlendirebileceğini kabul edebilme (tutum); Kendi değerleriyle örtüşen cinsel davranışlar benimseyebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Değerlerle davranışlar arasındaki ilişkiye odaklanan etkinlik örneğinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili değerler ve cinsel davranış ilişkisine yer verilmemiştir.

İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını desteklemek üzere eyleme geçebilme (beceri)" hedefi olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapmaya ilişkin adil olmayan durumlar için beynin tepki göstermesini konu alan araştırma sonucu ve sorularına, hak savunuculuğu yapılması beklenen örnek olaylara ve tartışma sorularına, adil kişilerin özellikleri ve hak savunuculuğu üzerine uygun müdahale yöntemiyle ilgili bilgi metnine, boşluk doldurma çalışmasına, okul ve adil davranışlar, okulda hakların korunmasıyla ilgili açık uçlu sorulara yer verildiği gözlenmiştir (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Cinsel sağlığı ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarını desteklemek üzere eyleme geçebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Hak savunuculuğu ve adil olmaya odaklanan etkinlik örneğinde cinsel sağlık ve üreme sağlığını etkileyen insan haklarına ilişkin çalışmaya yer verilmemiştir.

Kültür, Toplum ve Cinsellik konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Değer verdikleri sosyal ve kültürel normlar ve bunların cinsellik ve cinsel davranışa dair kendi inanışlarını ve hislerini nasıl etkilediği üzerinde düşünebilme (beceri)" hedefi olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, yaşam değerleri ile davranışları arasında bağ kurmaya ilişkin öğrencilere sahip oldukları yaşam değerlerinin sorulmasına, örnek durumlar ve örnek durumlarla ilgili soruların cevaplanmasının beklendiği grup çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, yaşam değerleri ve davranışlar arasındaki ilişki ilgili açıklamaya, yaşam değerleri ile davranışlar arasındaki ilişkiyi gözlemleyerek kompozisyon yazma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Değer verdikleri sosyal ve kültürel normlar ve bunların cinsellik ve cinsel davranışa dair kendi inanışlarını ve hislerini nasıl etkilediği üzerinde düşünebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Değerlerle davranışlar arasındaki ilişkiye odaklanan etkinlik örneğinde, sosyal ve kültürel normlar ile bunların cinsel davranışla ilgili inanış ve hislere etkisine ilişkin çalışmaya yer verilmemiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı Sınıf Rehberlik Programı dışında, Yabancı Dil dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yabancı Dil dersi kazanımları (E12.3.W1. Students will be able to write mottos/slogans about human rights; E12.3.W2. Students will be able to write an argumentative essay including solutions for disadvantaged people's problems) sadece İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun bir öğrenme hedefi (Arkadaşlar arasında, ailede, okulda ve kendi topluluğunda insan haklarını savunmanın yollarını arayabilme (bilgi)) ile ilişkilendirilebilmiştir. 12. sınıf İngilizce ders kitabı incelendiğinde, insan haklarıyla ilgili slogan yazma çalışmasına; dezavantajlı bireylerin problemlerine çözüm içeren yazma çalışmasına, dezavantajlı grupların sorunları ile çözümleri eşleştirme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 57) (MEB Yabancı Dil 12. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 57: Arkadaşlar arasında, ailede, okulda ve kendi topluluğunda insan haklarını savunmanın yollarını arayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

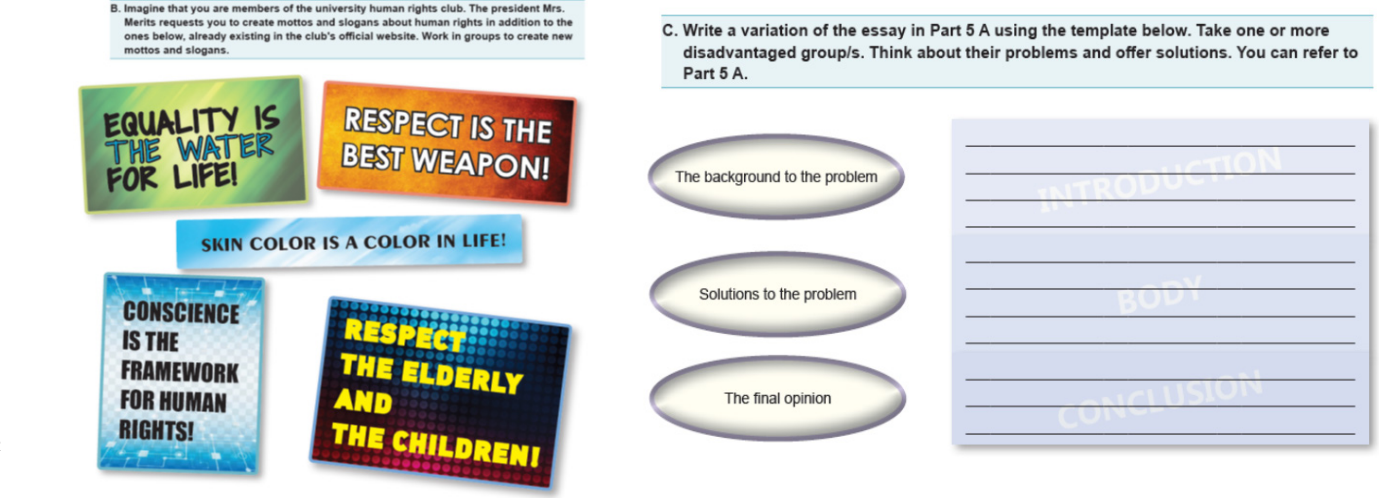

Yabancı Dil ders kitabındaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Arkadaşlar arasında, ailede, okulda ve kendi topluluğunda insan haklarını savunmanın yollarını arayabilme (bilgi)) karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde insan haklarıyla ilgili ve dezavantajlı gruplarla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehber'deki Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramının tüm konularına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının tüm yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 11'de verilmiştir.

Grafik 11. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

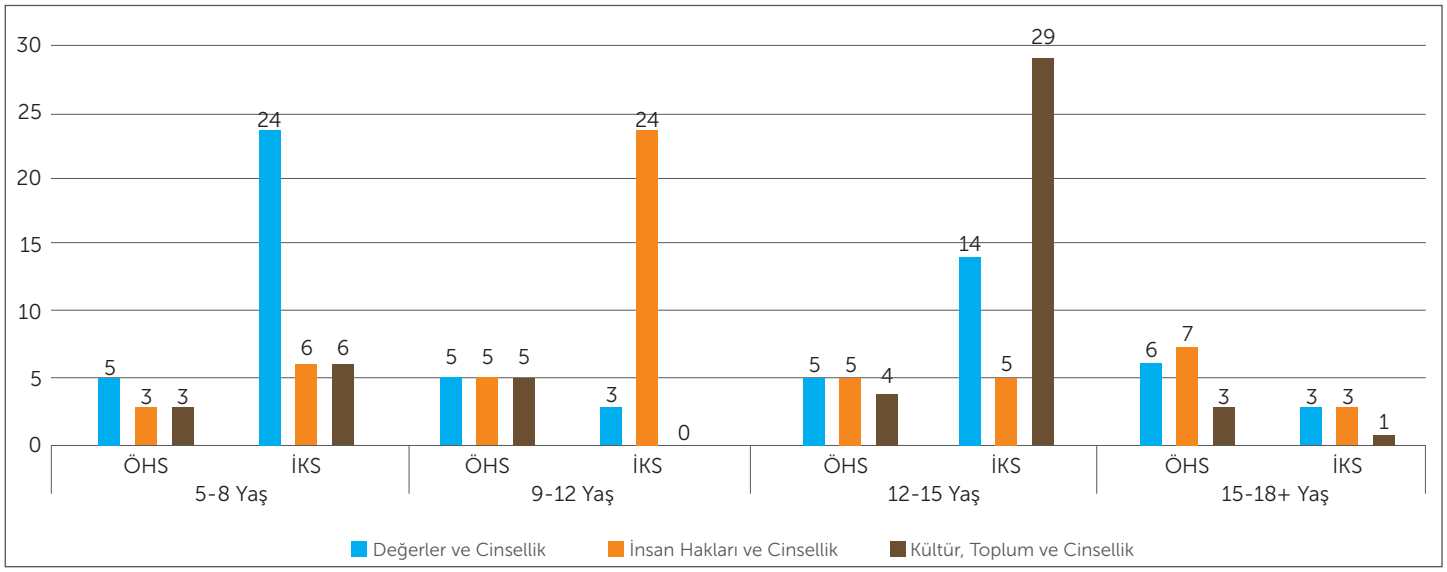

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 11 farklı yaş grupları açısından değerlendirildiğinde; her bir yaş grubunda farklı bir konuya ait öğrenme hedeflerinin öğretim programı kazanımlarıyla belirgin bir şekilde ilişkilendirildiği görülmektedir. 5-8 yaş, 9-12 yaş ve 12-15 yaş gruplarında sırasıyla en fazla Değerler ve Cinsellik; İnsan Hakları ve Cinsellik; Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. 15-18+ yaş grubunda ise belirgin bir şekilde öne çıkan konu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu kavram için dört yaş grubunda (5-8, 9-12, 12-15 ve 15-18+) ortak bir şekilde ilişkilendirilen konu bulunmamaktadır. Yaş gruplarına göre en az ilişkilendirilen konular değerlendirildiğinde; 5-8 yaş grubunda İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının; 9-12 yaş grubunda Değerler ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının; 12-15 yaş grubunda İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin kazanımlarla en az ilişkilendirildiği ya da hiç ilişkilendirilmediği görülmektedir. Son olarak, 15-18+ yaş grubunda ise hiçbir konunun öğrenme hedefinin kazanımlarla belirgin bir şekilde ilişkilendirilmediği görülmektedir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 12'de verilmiştir

Grafik 12. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri için MEB Öğretim Programlarında Karşlığı Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

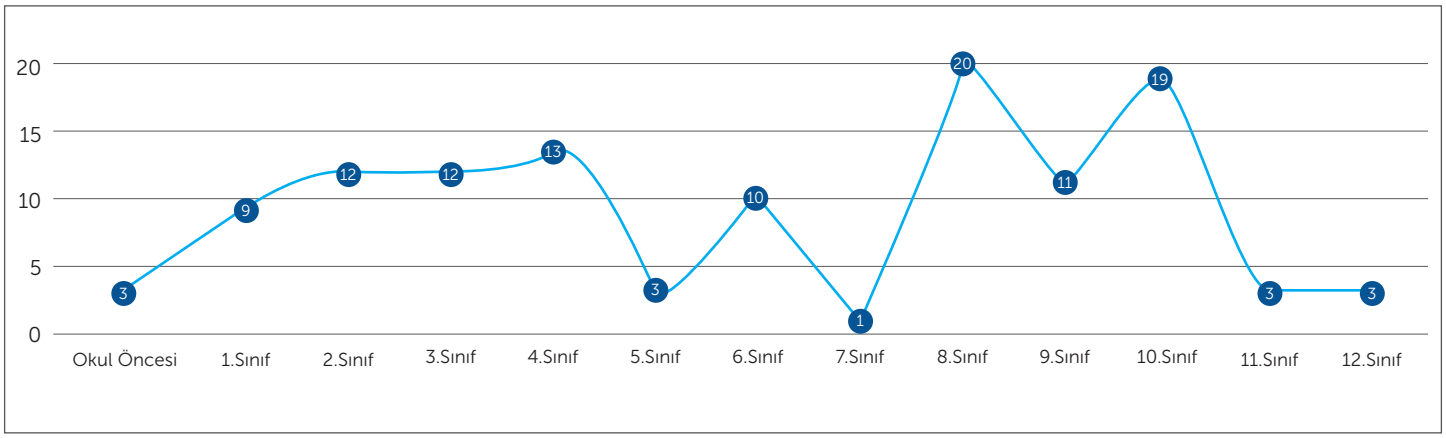

Grafik 12'ye göre, sınıf düzeyleri yükseldikçe Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı ilkokul dördüncü sınıfa kadar düzenli bir şekilde artış göstermiştir. Ancak bu sınıf düzeyinden sonra öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı sınıf düzeylerine göre düzensiz bir seyir izlemiştir. Diğer taraftan, tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla 8. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmişken; en az 7. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Grafik 12 kademeler açısından incelendiğinde, ilkokul kademesinde yine en fazla 4. sınıf kazanımlarıyla, en az ise okul öncesi kazanımlarıyla; ortaokul kademesinde ise en fazla 8. sınıf kazanımlarıyla, en az 7. sınıf kazanımlarıyla ve ortaöğretim kademesinde ise en fazla 10. sınıf, en az 11 ve 12. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

3.1.3.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.3. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Temel Kavramı İle İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubunda; Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konuları için 12 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	HB (f)	Toplam (f)
Toplumsal Cinsiyeti Anlamak	Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası		1	-	1
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar		9	-	9
	Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)		7	2	9
	Toplam		**17**	**2**	**19**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleri; okul öncesi eğitim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilemezken, 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında sadece Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konularında bulunurken, en az ilişkili kazanım sadece bir kazanımla ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusunda olmuştur.

Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farkı anlamak; aileler, bireyler, akranlar ve toplulukların, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle ilgili bilgi kaynakları olması ile ilgili ana fikirlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Okulöncesi-3. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik Programı'ndan bir kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp yargılar ve Önyargılar konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; tüm insanların, cinsiyetlerinden bağımsız olarak eşit oranda değerli olması ana fikrinin altında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu konu kapsamındaki öğrenme hedefleri sadece Sınıf Rehberlik Programının ikinci ve üçüncü sınıf düzeyi için belirlemiş olduğu dört farklı kazanım ile ilişkili bulunmuştur. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ise; TCTŞ'nin ne olduğunu ve böyle bir durumda nereden destek alınacağını bilmenin önemli olduğu ana fikrinin öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu konunun öğrenme hedefleri de Sınıf Rehberlik programının dört farklı kazanımı ile Hayat Bilgisi dersinin iki kazanımı ile ilişkilendirilmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 12 öğrenme hedefi, okulöncesi 3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 19 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 12 öğrenme hedefinin sadece 5'i tam, 3'ü kısmen okulöncesi-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir, 4 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

Okulöncesi-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farkı anlamak önemlidir.**	
Kendi biyolojik ve toplumsal cinsiyetine dair neler hissettiği üzerine düşünebilme (beceri)	Tam olarak
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Tüm insanlar, cinsiyetlerinden bağımsız olarak eşit oranda değerlidir.**	
İnsanların cinsiyetlerinden dolayı adaletsiz ve eşitsiz muameleyle karşılaşabilme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onları insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum)	Kısmen
Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)	Kısmen
3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: TCTŞ'nin ne olduğunu ve nereden destek alınacağını bilmek böyle bir durumda nereden destek alınacağını bilmek önemlidir.**	
TCTŞ'yi tanımlayabilme ve her yerde (örneğin, okulda, evde veya kamusal alanda) yaşanabileceğinin farkında olabilme (bilgi)	Tam olarak
Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılarla ilgili fikirlerimizin; başkalarına davranma biçimimiz, ayrımcılık ve şiddet üzerinde etkili olduğunu anlayabilme (bilgi)	Tam olarak
TCTŞ'nin tüm biçimlerinin yanlış olduğunu kabul edebilme (tutum)	Tam olarak
Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; cinsiyetten bağımsız olarak tüm insanların eşit oranda değerli olduğunu, toplumsal cinsiyet temelli şiddet kavramı ve böyle bir durumda nereden destek alınabileceğini bilmeye ilişkin olduğu belirlenmiştir. 5-8 yaş grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete ilişkin farkındalık kazanmaları çok önemli görülmektedir. Ancak MEB kazanımlarıyla ilişkilendirilen yukarıdaki öğrenme hedeflerinden sadece beşinin MEB kazanımlarında tam karşılığı bulunmuştur ve bu kazanımların büyük çoğunluğu da sınıf rehberlik programının kazanımları olduğu görülmektedir. Bu sınıf düzeylerinde haftalık ders çizelgesinde rehberlik çalışmalarına belirli bir zaman ayrılmadığı için kazanım olarak karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin uygulamada ele alınıp alınmadığı ne yazık ki bilenememektedir. Ayrıca böylesine önemli bir sosyal konunun sadece sınıf rehberlik programında yer alması da kapsamın ne kadar daraltılmış olduğunu göstermekte, kavramın disiplinlerarası özelliğine uygun olarak verilmediğini kanıtlamaktadır.

Bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Grafik 13'de verilmiştir.

Grafik 13. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

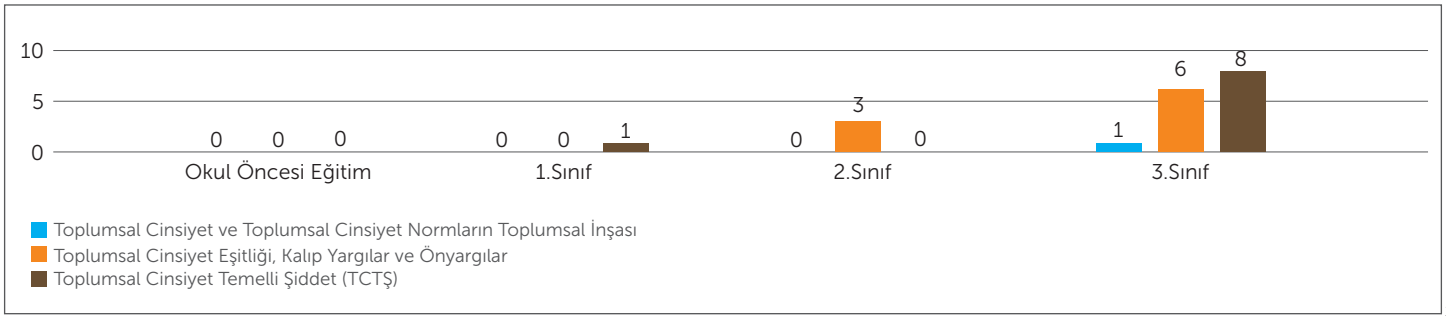

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu öğretim programları incelendiğinde, en fazla 3. sınıf ve en az ise 1. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 15 kez ve en çok Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiş, ancak 1-2. sınıf düzeylerinde öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok az sayıda olduğu gözlenmiştir. 2. sınıf düzeyinde sadece Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar; 1. sınıf düzeyinde ise, sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirme olmuştur. Okul öncesi eğitim programı kazanımlarıyla ise, bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir. Bu noktada toplumsal cinsiyet kavramının bu kademelerde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı belirlenmiştir.

Okulöncesi - 3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farkı anlamak önemlidir** Biyolojik cinsiyeti, toplumsal cinsiyeti ve bu ikisi arasındaki farkı tanımlayabilme (bilgi)
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Aileler, bireyler, akranlar ve içinde yaşadığımız topluluklar cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ile ilgili bilgi kaynaklarıdır.** Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle ilgili bilgi kaynaklarını tanımlayabilme (bilgi)
Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle ilgili algıların birçok farklı kaynaktan etkilendiğini kavrayabilme (tutum)
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Tüm insanlar, cinsiyetlerinden bağımsız olarak eşit oranda değerlidir.** Kendi evinde, okulunda ve yaşadığı toplulukta, cinsiyetler arasındaki ilişkileri daha adil ve eşitlikçi hale getirmenin yollarını tanımlayabilme (bilgi)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok toplumsal cinsiyet kavramının kavramsal temelleri ile ilgili olduğu, biyolojik ve toplumsal cinsiyet farkı ile cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle ilgili bilgi kaynaklarına ilişkin olduğu görülmektedir. Bu temelden eksik olarak yetişen bireylerin yaşamda karşılaşılan olumsuz durumları anlama, yorumlama, önlem alma durumlarının kavramın doğasına uygun bir biçimde gerçekleşemeyeceği açıktır.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, okul öncesi, ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 5-8 yaş grubunda Toplumsan Cinsiyeti Anlamak temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen program ve ders belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen program ve ders belirlenmiştir.

5-8 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ardından Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 28). Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı incelenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı dersi kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar, ardından Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu olmuştur. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefleri ise bir kazanımla ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 37: Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.3.20 Duygularını uygun biçimde ifade eder.

Metin Kutusu 38: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.33. Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.30. Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.19. Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark eder.
R.3.25. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.3.19. Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark eder.

Metin Kutusu 39: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.3.25. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.3.19. Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark eder.
R.1.28. Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.3.35. Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Kendi biyolojik ve toplumsal cinsiyetine dair neler hissettiği üzerine düşünebilme (beceri)" hedefi olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışması ve arkadaşının yazılan cümlede ifade edilen duyguyu bulma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin, kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Kendi biyolojik ve toplumsal cinsiyetine dair neler hissettiği üzerine düşünebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde duyguları ifade etmeye yönelik çalışmalar yer almış, cinsiyete ilişkin hissedilenlerle ilgili bir çalışma belirlenememiştir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "İnsanların cinsiyetlerinden dolayı adaletsiz ve eşitsiz muameleyle karşılaşabilme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum); Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, başkalarının duygularını anlamaya yönelik açıklama, arkadaşının yüz ifadesinden duygusunu tahmin etme çalışmasına, çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda nasıl hissedildiğine ilişkin tahmin etme çalışmasına, başkalarının duygularını anlama konusuna ilişkin açık uçlu sorulara, beden dili, davranışlar ve olaylarla ortaya çıkan duyguların gözlemlenmesi çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca gruplar halinde canlandırma ve canlandırılan durumdaki duyguları tahmin etme çalışmasına, açık uçlu sorulara, açıklamaya, aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme ve not alma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 58) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 58: İnsanların cinsiyetlerinden dolayı adaletsiz ve eşitsiz muameleyle karşılaşabilme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum); Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

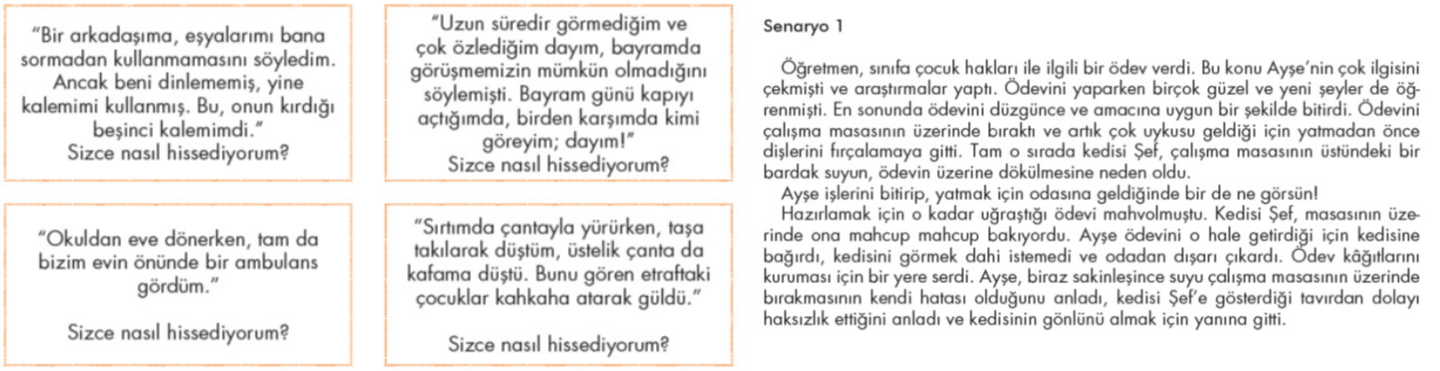

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin, kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnsanların cinsiyetlerinden dolayı adaletsiz ve eşitsiz muameleyle karşılaşabilme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde okul, arkadaş ve aile ortamında geçen çeşitli günlük olaylardan örnekler ve bu örneklerde yaşanan duyguları fark etme üzerine odaklanılmıştır. Etkinlik örneğindeki çalışmalarda farklı cinsiyetlerden dolayı yaşanan örnek olay ve duygulara yer verilmemiştir. Ayrıca bir öğrenme hedefinin de (Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)) etkinlik örneğinde herhangi bir karşılığı bulunamamış, insan haklarına saygı üzerinde durulmamıştır.

Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikâye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya yer verilmiştir (Görsel 59) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 59: Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum); Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

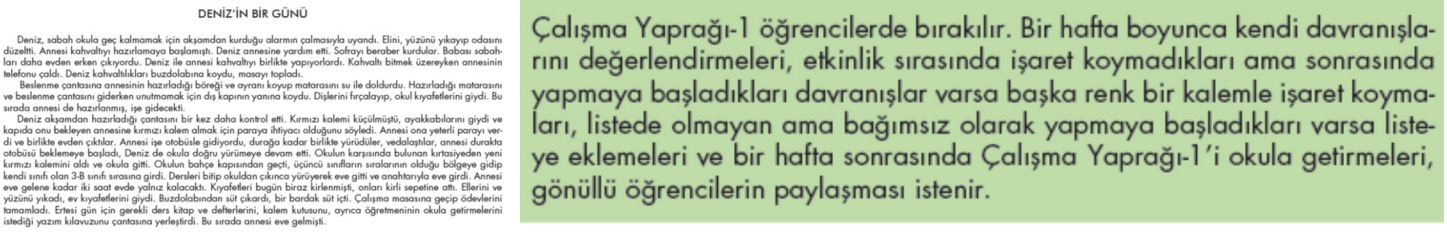

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin, kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum); Cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına saygı duyulmasının önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bireysel ve bağımsız olarak yapılabilen davranışlara odaklanılmıştır.

Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark etmeye ilişkin "duygu" sözcüğünün neler çağrıştırdığına ilişkin soruya, "duygu" kavramını açıklamaya, belirtilen olayın hangi duyguları hissettirdiği ile ilgili örnek olay ve açık uçlu sorularına, konuyla ilişkili açıklamaya, öğrencilerin yaşadıkları bir olayı farklı yeni bir duygu oluşturacak biçimde yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 60) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 60: Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onların insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

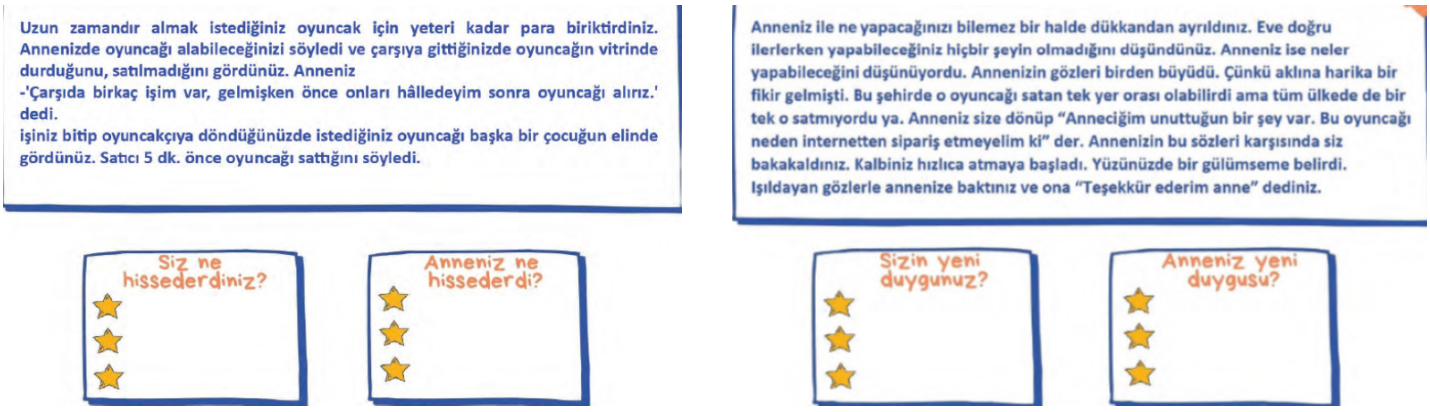

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin, kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onları insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde durum ve olayların bireylerin duygusuna etkisi kapsamında anne-çocuk arasında yaşanabilecek bir durumdan örnek verilmiş ve sadece duygulara odaklanılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "TCTŞ'yi tanımlayabilme ve her yerde (örneğin, okulda, evde veya kamusal alanda) yaşanabileceğinin farkında olabilme (bilgi); Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılarla ilgili fikirlerimizin; başkalarına davranma biçimimiz, ayrımcılık ve şiddet üzerinde etkili olduğunu anlayabilme (bilgi); TCTŞ'nin tüm biçimlerinin yanlış olduğunu kabul edebilme (tutum); Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikaye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya; durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark etmeye ilişkin "duygu" sözcüğünün neler çağrıştırdığına ilişkin soruya, "duygu" kavramını açıklamaya, belirtilen olayın hangi duyguları hissettirdiği ile ilgili örnek olay ve açık uçlu sorularına, konuyla ilişkili açıklamaya, öğrencilerin yaşadıkları bir olayı farklı yeni bir duygu oluşturacak biçimde yazma çalışmasına; kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin verilen görseller ve sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, okulda ve diğer alanlarda yardıma ihtiyaç duyduklarında kimlerden, nasıl yardım istedikleriyle ilişkili gözlem çalışmasına; olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (TCTŞ'yi tanımlayabilme ve her yerde (örneğin, okulda, evde veya kamusal alanda) yaşanabileceğinin farkında olabilme (bilgi); Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılarla ilgili fikirlerimizin; başkalarına davranma biçimimiz, ayrımcılık ve şiddet üzerinde etkili olduğunu anlayabilme (bilgi); TCTŞ'nin tüm biçimlerinin yanlış olduğunu kabul edebilme (tutum); Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri))) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde durum ve olayların bireylerin duygusuna etkisi kapsamında anne-çocuk arasında yaşanabilecek bir durumdan örnek verilmiş ve sadece duygulara odaklanılmıştır. Özellikle kişisel bağımsızlığa katkı sağlayan davranışlar; kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceği; olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiği ile ilgili etkinlik örneklerinin belirtilen öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Söz konusu etkinliklerde özellikle okul ortamında, doğal afet ve kaza gibi durumlarda kimden, nereden yardım istenebileceği, polis, jandarma

gibi kişilerden hangi durumlarda nasıl yardım istenebileceği üzerinde durulmuş, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve bununla ilgili yardım isteme durumları ele alınmamıştır.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders, Hayat Bilgisi olmuştur. Hayat Bilgisi dersinin sadece iki kazanımı (HB.3.4.5. Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.; HB.3.4.6. Günlük yaşamında güvenliğini tehdit edecek bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğine örnekler verir.), Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun "Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri)" öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir. Buna göre 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı incelendiğinde, güvenliğini tehdit eden kişiler ve onlara karşı davranışlara ilişkin hikâye ve açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 61) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021).

Görsel 61: Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Mete, Hande ve ben okula birlikte gidip geliyoruz. Bir gün okuldan eve dönerken yanımızda bir otomobil durdu. İçinde bir kişi vardı. Bu kişiyi hiçbirimiz tanımıyorduk. Önce bize adres sordu. Biz, adresi bilmediğimizi söyledik. Sonra bizi arabası ile evlerimize bırakmayı teklif etti. İstersek bizi lunaparka da götürebileceğini söyledi. Bu teklif Mete'nin hoşuna gitmişti. Hande, hemen tanımadığımız kişilerle konuşmamamız ve onların tekliflerine "hayır" demeniz gerektiğini söyledi. Ben de "Adamın yanından uzaklaşalım." dedim. Hep birlikte bu kişiye onunla gelmek istemediğimizi söyleyerek hızla yanından uzaklaştık.

Emel, oyun parkında arkadaşları ile oyun oynuyordu. Tanımadığı bir kadın yanına geldi. Annesinin arkadaşı olduğunu ve elindeki yiyecekleri gönderdiğini söyleyerek onları Emel'e vermek istedi. Kadın "Annen evde bekliyor ve seni eve götürmemi istedi." dedi. Emel "Sizi tanımıyorum. Verdiğiniz yiyeceği alamam ve sizinle eve gidemem." dedi.

1. Sizce Emel doğru mu davranmıştır? Neden?

2. Emel tanımadığı bu kişinin teklifine "hayır" demek dışında neler yapabilir veya kimlerden yardım alabilir?

3. Siz olsaydınız böyle bir olay karşısında nasıl davranırdınız?

Ayrıca güvenliği tehdit edebilecek kişi ve durumlar ile bu durumlar karşısında yapılması gerekenlerle ilgili bilgi metni ve açık uçlu sorulara, güvenliği tehdit edebilecek durumlar ve bu durumların nedenlerini, sonuçlarını, yapılması gereken davranışları belirleme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 62) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021).

Görsel 62: Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedefini (Okul veya okul çevresi dahil, TCTŞ'ye kendisinin ya da başkasının maruz bırakılması halinde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve bu kişiye nasıl yaklaşacağını tarif edebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Ders kitabında güvenliği tehdit edebilecek kişi ve durumlar ile bu durumlar karşısında yapılması gerekenler üzerinde durulmuş; ancak toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusu üzerinde durulmamıştır.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda; Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konuları için 24 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SB (f)	İHYD (f)	Toplam (f)
Toplumsal Cinsiyeti Anlamak	Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası		-	5	2	7
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar		1	3	2	6
	Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)		7	3	3	13
	Toplam		**8**	**11**	**7**	**26**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleri; 4-7. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusuyla, ardından sırasıyla Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konularının öğrenme hedefleri 4-7. sınıf Sınıf Rehberlik Programı, Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri en fazla ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; TCTŞ'nin bütün biçimleriyle yanlış ve insan hakkı ihlali olduğu ve toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargıların, şiddet ve ayrımcılığın nedeni olabileceği ile ilgili ana fikirler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. 9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri ikinci sırada ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; sosyal ve kültürel normlar ve dini inanışların, toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörlerden bazıları olması ile bireylerin kendileri hakkında nasıl hissettiği, cinsiyet kimliklerini başkalarına nasıl tanımladıklarının kendilerine özgü bir şey olduğu ve buna saygı duyulmasıyla ilgili ana fikirler kapsamında yer aldığı tespit edilmiştir. Son olarak bu yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedeflerinin ailelerde, arkadaşlıklarda, ilişkilerde, topluluklarda ve toplumda; toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dengesizliklerinin olması ile cinsiyetlere ilişkin kalıp yargıların, ön yargılara ve eşitsizliğe sebebiyet verdiğiyle ilgili ana fikirler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramının 9-12 yaş grubundaki 24 öğrenme hedefi, 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 26 kez ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında bir kazanım birden fazla öğrenme hedefiyle ilişkilendirildiği için kazanımların Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilme sayısı fazla gibi düşünülebilir; ancak bu kavramın 24 öğrenme hedefinin sadece 10'u tam olarak, 2'si ise kısmen 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin yarısı (12) ise 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Sosyal ve kültürel normlar ve dini inanışlar, toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörlerden bazılarıdır.**	
Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Toplumsal cinsiyet rollerinin, sosyal normlar, kültürel normlar ve dini inanışlardan etkilenme biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Birçok faktörün toplumsal cinsiyet rollerini etkilediğini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Bireylerin kendileri hakkında nasıl hissettiği, cinsiyet kimliklerini başkalarına nasıl tanımladıkları kendilerine özgün bir şeydir ve buna saygı duyulmalıdır.**	
Kendi cinsiyet kimliğini kabullenebilme ve başkalarının cinsiyet kimliğine saygı gösterebilme (beceri).	Kısmen
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Ailelerde, arkadaşlıklarda, ilişkilerde, topluluklarda ve toplumda; toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dengesizlikleri vardır.**	
Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aşılabilmesi yönünde herkesin sorumluluk taşıdığı inancını benimseyebilme (tutum)	Tam olarak
Kendi evinde, okulunda ve topluluğunda kurduğu ilişkilerde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyici tutumlar sergileyebilme (beceri)	Tam olarak
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Cinsiyetlere ilişkin kalıp yargılar, önyargılar ve eşitsizliğe sebebiyet verir.**	
Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar ve önyargıları tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargıların ve beklentilerin, insanların hayatlarını yaşama biçimleri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin bulunduğunun farkına varabilme (bilgi)	Tam olarak
Toplumsal cinsiyet rollerinin adil olup olmadığını sorgulayabilme ve adil olmayan ve sonuç; olarak bireylere zarar veren uygulamalara karşı çıkma yolunda çaba gösterebilme (beceri)	Tam olarak
3.3.Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: TCŞT bütün biçimleriyle yanlıştır ve insan hakkı ihlalidir.**	
TCTŞ'nin örneklerini sıralayabilme (örneğin, zorbalık, cinsel taciz, psikolojik şiddet, aile içi şiddet, tecavüz, genital sakatlama, EYZE, homofobik şiddet gibi) ve TCTŞ'nin uygulanabildiği okul, ev, kamusal alan ya da internet gibi alanları tespit edebilme (bilgi)	Tam olarak
Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum)	Kısmen
Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörler, cinsiyet kimliğine saygı gösterme, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve güç dengesizlikleri, cinsiyetlere ilişkin kalıp yargı ve önyargıların yol açtığı etkiler, toplumsal cinsiyet şiddetinin tanınması, bunun örneklerinin sıralanması, bu tür şiddetin insan hakkı ihlali olduğunun fark edilmesi, bu tür bir şiddet karşısında neler yapılabileceğinin kazandırılması gibi 9-12 yaş grubu için toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusunda temel bilgi ve becerilere yönelik öğrenme hedeflerinin ön plana çıktığı gözlenmiştir.

Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Grafik 14'te verilmiştir.

Grafik 14. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

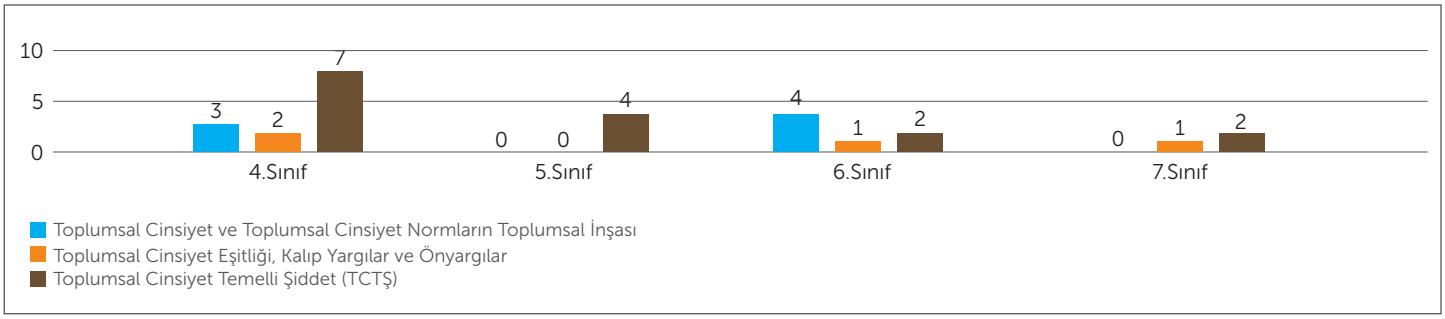

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı öğrenme hedefleri, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 4. sınıf düzeyindeki kazanımlarla, en az ise 5. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 4. sınıf düzeyinde en fazla Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle, en az Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişki kurulmuştur. 5. sınıf düzeyinde ise sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu görünüm, toplumsal cinsiyet kavramının bu yaş grubunda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı göstermektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 33. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Sosyal ve kültürel normlar ve dini inanışlar, toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörlerden bazılarıdır.**
Kendisinin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl değerlendirdiğini etkileyen sosyal, kültürel ve dini inanışlar üzerinde düşünebilme (beceri)
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Bireylerin kendileri hakkında nasıl hissettiği, cinsiyet kimliklerini başkalarına nasıl tanımladıkları kendilerine özgün bir şeydir ve buna saygı duyulmalıdır.**
Cinsiyet kimliğini tarif edebilme (bilgi)
Bir kimsenin cinsiyet kimliğinin biyolojik cinsiyetiyle bir olmayabileceğini açıklayabilme (bilgi)
Herkesin bir cinsiyet kimliğinin olduğunu kabul edebilme (tutum)
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Ailelerde, arkadaşlıklarda, ilişkilerde, topluluklarda ve toplumda; toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dengesizlikleri vardır.**
Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tanımlayabilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin; ailelerde, arkadaşlıklarda, topluluklarda ve toplumdaki güç; dengesizlikleri ile ne şekilde ilişkili olduğunu tarif edebilme (bilgi)
İlişkilerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve güç; dengesizliğinin ortaya çıkardığı (toplumsal cinsiyet temelli şiddet gibi) olumsuz sonuçları akılda tutabilme (bilgi)
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Cinsiyetlere ilişkin kalıp yargılar, önyargılar ve eşitsizliğe sebebiyet verir.**
Toplumsal cinsiyet temelli farkların, özellikle bir bireyin beklenen normlara göre davranmadığı zamanlarda sömürüye ve eşitsiz muameleye neden olduğunu anlayabilme (tutum)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
3.3.Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar, şiddetin ve ayrımcılığın nedeni olabilir.**
Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılarını; zorbalığa, ayrımcılığa, tacize ve cinsel şiddete hangi biçimlerde yol açabileceğini açıklayabilme (bilgi)
TCTŞ ve cinsel tacizin iktidar ve tahakküm kurmayla ilgili suçlar olduğunu ve bir kimsenin cinsel isteklerini bastıramamasının bir sonucu olmadığını açıklayabilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin nedenleri arasında olduğunu kavrayabilme (tutum)
Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunma ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ve TCTŞ'ye karşı çıkma yönünde tutum sergileyebilme (beceri

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen sosyal, kültürel, dini inanışlar, cinsiyet kimlikleri ve bu kimliklere saygı, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dengesizlikleri, toplumsal cinsiyet temelli farkların sömürü ve eşitsiz muameleye açık olması ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu yaş grubunda özellikle toplumsal cinsiyet temelli farkların neler olduğu ve toplumda ne gibi olumsuz örneklerinin görülebileceğine ilişkin bilinçlenmeleri açısından bu tür hedeflere de yer verilmesi önemli görülmektedir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 9-12 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı kazanımları ardından Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 31). Bu doğrultuda 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında yer alan Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu başta olmak üzere Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konularının öğrenme hedefleriyle Sosyal Bilgiler dersi kazanımları ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 40: Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları:
SB.6.1.1. Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.
SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Metin Kutusu 41: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları:
SB.7.7.3 Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.
SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Metin Kutusu 42: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları:
SB.7.7.3 Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.
SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusunun öğrenme hedeflerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimi ise, ders kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu kapsamında Sosyal Bilgiler dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden biri "Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen ders kazanımlarının Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında rol kavramı ve rollerin zaman içindeki değişimi üzerine bilgi metinleri, sorular, verilen bir örnek durumda hangi rollerin yer aldığını belirleme çalışması yer almıştır (Görsel 63).

Görsel 63: Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

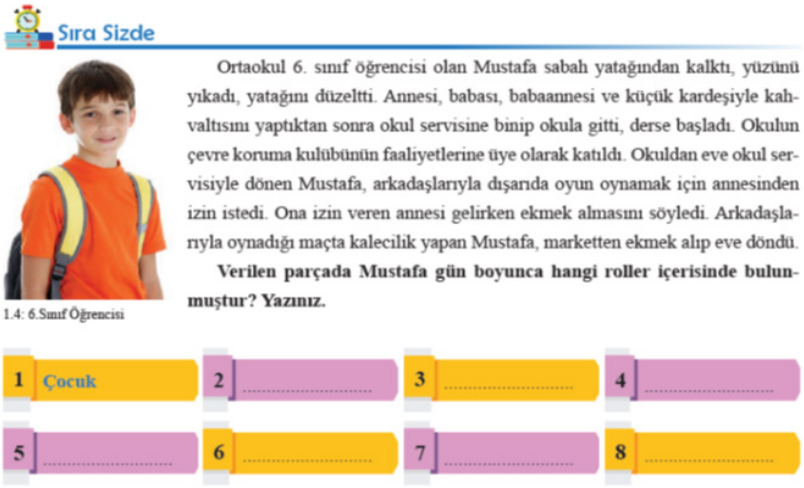
Sıra Sizde

1.4: 6.Sınıf Öğrencisi

Ortaokul 6. sınıf öğrencisi olan Mustafa sabah yatağından kalktı, yüzünü yıkadı, yatağını düzeltti. Annesi, babası, babaannesi ve küçük kardeşiyle kahvaltısını yaptıktan sonra okul servisine binip okula gitti, derse başladı. Okulun çevre koruma kulübünün faaliyetlerine üye olarak katıldı. Okuldan eve okul servisiyle dönen Mustafa, arkadaşlarıyla dışarıda oyun oynamak için annesinden izin istedi. Ona izin veren annesi gelirken ekmek almasını söyledi. Arkadaşlarıyla oynadığı maçta kalecilik yapan Mustafa, marketten ekmek alıp eve döndü.

Verilen parçada Mustafa gün boyunca hangi roller içerisinde bulunmuştur? Yazınız.

1 Çocuk | 2 ..... | 3 ..... | 4 .....
5 ..... | 6 ..... | 7 ..... | 8 .....

Ayrıca farklı grup ve kurumlardaki roller ve bu rollere ilişkin beklenen davranışların neler olduğunu belirtmeye yönelik bir çalışmaya yer verilmiştir. Bu çalışmalarda öğrenme hedefinin (Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme) toplumsal cinsiyet rollerine odaklanması nedeniyle kısmen karşılandığı belirtilebilir.

Yine bu öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan Sosyal Bilgiler kazanımı için ders kitabında toplumsal hayatta başarılarıyla gündeme gelen kadınlardan örneklere, örneklerle ilgili sorulara, Tarihte Türk kadınına verilen önemle ilgili örneklere, Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle kadınlara sağlanan haklara ilişkin bilgi metnine, konuyla ilgili sorulara, kadına yönelik ayrımcılık ve şiddete ilişkin bilgi metni, sorulara yer verilmiştir (Görsel 64).

Görsel 64: Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

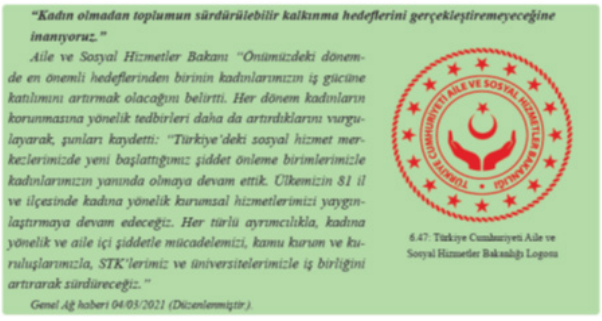
"Kadın olmadan toplumun sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştiremeyeceğine inanıyoruz."

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı "Önümüzdeki dönemde en önemli hedeflerinden birinin kadınlarımızın iş gücüne katılımını artırmak olacağını belirtti. Her dönem kadınların korunmasına yönelik tedbirleri daha da artırdıklarını vurgulayarak, şunları kaydetti: "Türkiye'deki sosyal hizmet merkezlerimizde yeni başlattığımız şiddet önleme birimlerimizle kadınlarımızın yanında olmaya devam ettik. Ülkemizin 81 il ve ilçesinde kadına yönelik kurumsal hizmetlerimizi yaygınlaştırmaya devam edeceğiz. Her türlü ayrımcılıkla, kadına yönelik ve aile içi şiddetle mücadelemizi, kamu kurum ve kuruluşlarımızla, STK'lerimiz ve üniversitelerimizle iş birliğini artırarak sürdüreceğiz."

Genel Ağ haberi 04/03/2021 (Düzenlenmiştir).

6.47: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Logosu

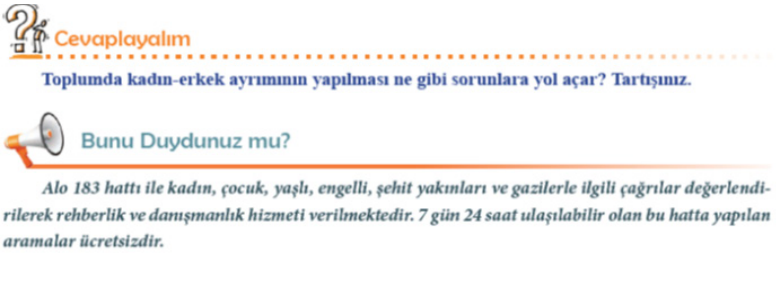
Cevaplayalım

Toplumda kadın-erkek ayrımının yapılması ne gibi sorunlara yol açar? Tartışınız.

Bunu Duydunuz mu?

Alo 183 hattı ile kadın, çocuk, yaşlı, engelli, şehit yakınları ve gazilerle ilgili çağrılar değerlendirilerek rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir. 7 gün 24 saat ulaşılabilir olan bu hatta yapılan aramalar ücretsizdir.

Ayrıca geçmişten günümüze Türk kadını başlıklı pano çalışmasına ders kitabında yer verilmiştir (6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021). Türk kadının toplumdaki yerine ilişkin bu çalışmaların "Toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilme" öğrenme hedefini karşıladığı belirtilebilir.

Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin aynı kazanımı ile ilişkilendirilen diğer öğrenme hedefleri ise, "Toplumsal cinsiyet rollerinin, sosyal normlar, kültürel normlar ve dini inanışlardan etkilenme biçimlerini tanımlayabilme" ile "Birçok faktörün toplumsal cinsiyet rollerini etkilediğini kavrayabilme" hedefleri olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen kazanımın ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında toplumsal hayatta başarılarıyla gündeme gelen kadınlardan örneklere, örneklerle ilgili sorulara, Tarihte Türk kadınına verilen önemle ilgili örneklere, Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle kadınlara sağlanan haklara ilişkin bilgi metnine, konuyla ilgili sorulara, kadına yönelik ayrımcılık ve şiddete ilişkin bilgi metni, sorulara yer verilmiştir (Görsel 65).

Görsel 65: Toplumsal cinsiyet rollerinin, sosyal normlar, kültürel normlar ve dini inanışlardan etkilenme biçimlerini tanımlayabilme; Birçok faktörün toplumsal cinsiyet rollerini etkilediğini kavrayabilme öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Geleneksel aile yapımızda ekonomik faaliyette bulunmak genellikle erkeğe yüklenmiş bir vazifedir. Bu durumu değiştirmek için kadını çalışma hayatına çekecek düzenlemeler yapılmaktadır. Sosyal güvenlikten iş yaşamına kadar birçok alanda kadınlar için pozitif ayrımcılık sayılacak haklar verilmiştir. Örnek olarak çocuk sahibi anneleri çalışma hayatında tutmak için kreş yardımı ve esnek çalışma modeli getirilmiştir.

6.46: Devletten Çalışan Annelere Kreş Desteği

Toplumsal hayatta kadının yaşadığı olumlu gelişmelerin yanında bir de hayatını zorlaştıran birtakım olumsuzluklar yaşanmaktadır. Bunlara kadına yönelik şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı örnek olarak verilebilir. Kadına yönelik şiddet; "cinsiyete dayanan, kadını inciten, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplumda ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış" olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde kadına yönelik şiddete karşı yasal düzenlemeler yapılmakta ve toplumun bütün kesimlerini içine alan sosyal sorumluluk projeleri ile uzun süreli çözümler oluşturulmaktadır.

Cevaplayalım

Toplumda kadın-erkek ayrımının yapılması ne gibi sorunlara yol açar? Tartışınız.

Ayrıca geçmişten günümüze Türk kadını başlıklı pano çalışmasına yer verilmiştir (MEB 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021). Bu çalışmaların belirtilen öğrenme hedeflerini karşıladığı, toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörlere değinildiği belirtilebilir.

Bu konu kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin bir kazanımı da "Kendi cinsiyet kimliğini kabullenebilme ve başkalarının cinsiyet kimliğine saygı gösterebilme" öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir. Bu hedefle ilişkilendirilen kazanımın Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında, diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılamaya ilişkin açık uçlu sorulara, farklılık ve farklılıklara saygıyla ilgili açıklama metnine, konuyla ilgili şiirler ve şiirlerle ilgili açık uçlu sorulara, farklılıklarla ilgili örneklere yer verilmiştir (Görsel 66) (Tuna, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2020).

Görsel 66: Kendi cinsiyet kimliğini kabullenebilme ve başkalarının cinsiyet kimliğine saygı gösterebilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Bu açıklama ve çalışmaların söz konusu öğrenme hedefini kısmen karşıladığı, farklılıklar ve farklılıklara saygıya odaklanan ders kitabındaki çalışmalarda cinsiyet kimliğine vurgu yapılmadığı belirlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin bir kazanımı öğrenme hedeflerinden "Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar ve önyargıları tanımlayabilme" hedefi ile ilişkilendirilmiştir. Bu hedefle ilişkilendirilen kazanımın ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında farklı kültürlere yönelik kalıp yargılara ilişkin bilgi ve örneklere, sorulara ve araştırma görevlerine, çeşitli kültürlere yönelik bilinen ve öğrenilenlerin karşılaştırılmasına yönelik çalışmaya yer verilmiştir (7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2019). Ders kitabındaki çalışmalar farklı kültürlere yönelik kalıp yargıları betimleme ve sorgulamaya yönelik olduğu için "Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar ve önyargıları tanımlayabilme" öğrenme hedefi kısmen ilişkilendirilebilmiştir. Yine bu konu kapsamında "Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargıların ve beklentilerin, insanların hayatlarını yaşama biçimleri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin bulunduğunun farkına varabilme" öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Buna göre ders kitabında toplumsal hayatta başarılarıyla gündeme gelen kadınlardan örneklere, örneklerle ilgili sorulara, Tarihte Türk kadınına verilen önemle ilgili örneklere, Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle kadınlara sağlanan haklara ilişkin bilgi metnine, konuyla ilgili sorulara, kadına yönelik ayrımcılık ve şiddete ilişkin bilgi metni, sorulara yer verilmiştir. Ayrıca geçmişten günümüze Türk kadını başlıklı pano çalışmasına yer verilmiştir (MEB 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021). Bu çalışmalarda kalıp yargı ve beklentilere yer verilmeden kadının toplumdaki yeri, olumlu ve olumsuz örneklerle birlikte ele alındığı için söz konusu çalışmaların, "Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargıların ve beklentilerin, insanların hayatlarını yaşama biçimleri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin bulunduğunun farkına varabilme" hedefine kısmen yönelik olduğu belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin bu öğrenme hedefiyle ilişkili diğer bir kazanımı için de ders kitabında farklı kültürlere yönelik kalıp yargılara ilişkin bilgi ve örneklere, sorulara ve araştırma görevlerine, çeşitli kültürlere yönelik bilinen ve öğrenilenlerin karşılaştırılmasına yönelik çalışmaya yer verilmiştir (7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2019). Bu çalışmaların ise söz konusu öğrenme hedefini kısmen karşıladığı belirlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi, "TCTŞ'nin örneklerini sıralayabilme (örneğin, zorbalık, cinsel taciz, psikolojik şiddet, aile içi şiddet, tecavüz, genital sakatlama, EYZE, homofobik şiddet gibi) ve TCTŞ'nin uygulanabildiği okul, ev, kamusal alan ya da internet gibi alanları tespit edebilme" hedefi olmuştur. Ders kitabında çocuk haklarından yararlanmaya yönelik örneklere, örneklerle ilgili sorulara, çocuk haklarının ihlal edildiği durumlara örnekler, örneklerle ilgili sorulara ve pano çalışmasına yer verilmiştir (6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2021). Ancak bu çalışmalarda öğrenme hedefinde belirtilen toplumsal cinsiyet temelli şiddet örneklerine yer verilmemiştir. Bu konu kapsamında Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen diğer öğrenme hedefi "Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme" hedefi olmuştur. Ders kitabında çocuk haklarından yararlanmaya yönelik örneklere, örneklerle ilgili sorulara, çocuk haklarının ihlal edildiği durumlara örnekler, örneklerle ilgili sorulara ve pano çalışmasına yer verilmiştir. Ayrıca katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü ile ilgili bilgi metni ve sorulara yer verilmiştir. (Yıldırım, Kaplan, Kuru ve Yılmaz, 2021). Ders kitabındaki bu çalışmalarda toplumsal cinsiyet temelli şiddete değinilmemiş, çocuk hakları ihlalleri üzerinde durulmuştur, bu nedenle ders kitabı çalışmaları söz konusu öğrenme hedefleriyle kısmen ilişkilendirilebilmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen diğer bir program Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı dersi kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu olmuştur. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programının kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 43: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programı kazanımı:
R.4.9. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.

Metin Kutusu 44: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.7.22. Zorbalık ve türlerini bilir.
R.6.22. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.4.1. Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.
R.4.29. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili etkinlik kitaplarından kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitapları incelenerek kısaca özetlenmiş
tir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Toplumsal cinsiyet rollerinin adil olup olmadığını sorgulayabilme ve adil olmayan ve sonuç olarak bireylere zarar veren uygulamalara karşı çıkma yolunda çaba gösterebilme (beceri)" hedefi olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapmaya ilişkin hak savunuculuğu ile ilgili bulmaca ve bulmacayla ilgili açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu kavramını açıklamaya ve açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu ile ilgili hikâye ve açık uçlu sorulara, hak savunuculuğu gerektiren durumları gözlemleme ve sınıfta paylaşma çalışmasına yer verilmiştir (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Toplumsal cinsiyet rollerinin adil olup olmadığını sorgulayabilme ve adil olmayan ve sonuç olarak bireylere zarar veren uygulamalara karşı çıkma yolunda çaba gösterebilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde toplumsal cinsiyet rollerinin adil olup olmadığı üzerinde durulmamış, adil olmayı güçlendirmek için hak savunuculuğu konusu üzerinde durulmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "TCTŞ'nin örneklerini sıralayabilme (örneğin, zorbalık, cinsel taciz, psikolojik şiddet, aile içi şiddet, tecavüz, genital sakatlama, EYZE, homofobik şiddet gibi) ve TCTŞ'nin uygulanabildiği okul, ev, kamusal alan ya da internet gibi alanları tespit edebilme (bilgi); Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilmek (tutum); Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, zorbalık ve zorbalık türleriyle ilgili gazete haberine, zorbalık tanımına ve açık uçlu soruya, örnek olaylarla zorbalık türlerini eşleştirme çalışmasına, zorbalık türleriyle ilgili bilgi metnine, zorbalıkla ilgili açık uçlu sorulara, zorbalık olaylarını gözlemleme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 67) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 67: TCTŞ'nin örneklerini sıralayabilme (örneğin, zorbalık, cinsel taciz, psikolojik şiddet, aile içi şiddet, tecavüz, genital sakatlama, EYZE, homofobik şiddet gibi) ve TCTŞ'nin uygulanabildiği okul, ev, kamusal alan ya da internet gibi alanları tespit edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (TCTŞ'nin örneklerini sıralayabilme (örneğin, zorbalık, cinsel taciz, psikolojik şiddet, aile içi şiddet, tecavüz, genital sakatlama, EYZE, homofobik şiddet gibi) ve TCTŞ'nin uygulanabildiği okul, ev, kamusal alan ya da internet gibi alanları tespit edebilme (bilgi)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde zorbalık ve zorbalık türlerine ilişkin çalışmalara yer verilmiş, zorbalık türlerinde tanım olarak cinsel zorbalık ve sanal zorbalık tanımlanmış; ancak toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilişkilendirilmemiştir. Etkinlik örneğinde verilen örneklerde de mala ve eşyaya zarar verme zorbalığı, sosyal/ilişkisel zorbalık, sanal/siber zorbalık, fiziksel zorbalık, sözel zorbalık üzerinde durulmuştur.

Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin 4. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 68). (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 68: Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilmek (tutum); Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

(Grup 1 Tarafından Canlandırılacak Senaryo)

Selim lavaboda ellerini yıkamak için öğretmeninden izin alarak sınıftan çıktı. Sınıf kapısını kapatırken **"KAPILARI ÇARPMAYALIM"** uyarı yönergesini gördü ve yavaşça kapıyı kapattı. Koridorda tam koşmak üzereyken **"KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ"** uyarı yönergesini gördü ve yavaşladı. Merdivene geldiğinde merdivenleri hızlıca inmek istedi ancak **"MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR"** uyarı yönergesini görünce sakin bir şekilde merdivenlerden inerek lavaboya ulaştı. Lavabo önüne geldiğinde **"KAYGAN ZEMİN"** uyarı yönergesini gördü. Çok yavaş hareket ederek dikkatli bir şekilde uyarı levhasının etrafından dolaşarak lavaboya ulaştı. 20 saniye ellerini yıkadıktan sonra **"MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM"** uyarı yönergesine uyarak musluğu kapattı. Ellerini peçeteyle kuruladıktan sonra **"LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM"** uyarı yönergesine göre elindeki peçeteyi çöp kutusuna attı.

YER ADLARI	UYARI YÖNERGELERİ
SINIF KAPISI	KAPILARI ÇARPMAYALIM
KORİDOR	KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ
MERDİVEN	MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR
LAVABO	KAYGAN ZEMİN UYARI LEVHASI
MUSLUK	MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM
PEÇETELİK	CANLANDIRAN ÖĞRENCİYE PEÇETE VERECEK BİR ÖĞRENCİ
ÇÖP KUTUSU	LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM

Yine kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında 6. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket ederek hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliğini korumayla ilgili yönergeyi inceleme, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacakları ifade etme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 69) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 69: Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilmek (tutum); Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

"Şimdi sizlerle bir oyun oynayacağız. Bu oyunda bir arkadaşınızı seçeceğiz, o dışarıda beklerken biz sınıfa duba ve hulahopları yerleştireceğiz. Daha sonra arkadaşınızı göz bandını takarak sınıfa alacağız. Arkadaşınız benim verdiğim yönergeleri dinleyip onlara uyarak, engellere takılmadan sınıfın köşesinde bulunan kâğıda ulaşmaya çalışacak."

Öğrencilerden okul içinde ve dışında kişisel hak ve güvenlilerini korumaları için takip etmeleri gereken bir yönergeyi (sınıf kuralları, okul kuralları ve bahçeyi kullanma yönergesi vb.) detaylı bir şekilde incelemeleri istenir. Bu yönergeyi uymaları ya da uymamaları hâlinde karşılaşabilecekleri durumları sınıfta paylaşmaları sağlanabilir.

İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneklerinde söz konusu öğrenme hedeflerinin (Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin her türlüsünün insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilmek (tutum); Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde sağlık, yaşam ve güvende olma hakkı, sağlık ve güvenlikle ilgili yönergelere uyma ve kişisel güvenliği sağlama üzerine odaklanılmış, kişisel güvenliği sağlama kapsamında toplumsal cinsiyet temelli şiddet ele alınmamıştır.

Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korumaya ilişkin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemeler ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlike durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 70) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 70: Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

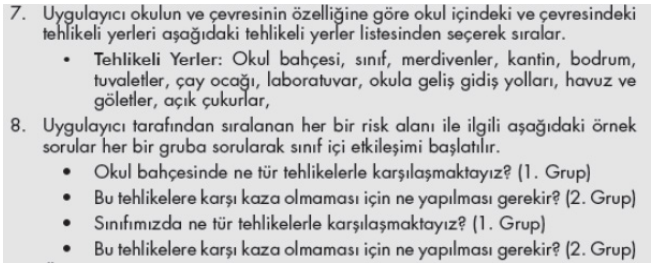

7. Uygulayıcı okulun ve çevresinin özelliğine göre okul içindeki ve çevresindeki tehlikeli yerleri aşağıdaki tehlikeli yerler listesinden seçerek sıralar.
   - Tehlikeli Yerler: Okul bahçesi, sınıf, merdivenler, kantin, bodrum, tuvaletler, çay ocağı, laboratuvar, okula geliş gidiş yolları, havuz ve göletler, açık çukurlar,
8. Uygulayıcı tarafından sıralanan her bir risk alanı ile ilgili aşağıdaki örnek sorular her bir gruba sorularak sınıf içi etkileşimi başlatılır.
   - Okul bahçesinde ne tür tehlikelerle karşılaşmaktayız? (1. Grup)
   - Bu tehlikelere karşı kaza olmaması için ne yapılması gerekir? (2. Grup)
   - Sınıfımızda ne tür tehlikelerle karşılaşmaktayız? (1. Grup)
   - Bu tehlikelere karşı kaza olmaması için ne yapılması gerekir? (2. Grup)

Öğrencilerin verdikleri tüm cevaplar sınıf panosuna asılarak sergilenebilir.

3 ay sonra okul iş sağlığı ve güvenliği uzmanı sınıfa davet edilerek, tehlike ve kazalar konusunda sınıfa tekrar bilgilendirme yapılabilir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Kendisi ya da tanıdığı birinin toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor olması ya da bunun endişesini taşıması halinde güvenebileceği bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşabileceğine dair yöntemler geliştirebilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde okulda tehlikeli yerler ve güvenliği sağlamaya ilişkin çalışmalara odaklanılmış, riskli ve tehlikeli durumlar kapsamında toplumsal cinsiyet temelli şiddet ele alınmamıştır.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda; Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konuları için 25 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SBTK (f)	İTA (f)	DKAB (f)	Toplam (f)
Toplumsal Cinsiyeti Anlamak	Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası		-	1	2	-	3
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar		4	-	4	1	9
	Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)		1	3	-	-	4
	Toplam		**5**	**4**	**6**	**1**	**16**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleri; 8-10. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında en çok T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımlarıyla, ardından da Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. En az ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin kazanımları (bir kazanım) bu kavramın öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedefleriyle bulunmuştur. Bunu Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu izlemiş, ardından 8-10. sınıf düzeyi öğretim programı kazanımlarıyla en az ilişkilendirilen ise Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefleri olmuştur. Bu kapsamda Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programından bir, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programından

iki kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 12-15 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarının insanların yaşamını etkilediği, romantik ilişkilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle olumsuz etkilenebileceğine ilişkin ana fikirler altında yer aldığı görülmektedir. Yine 12-15 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri, toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar ve önyargıların; erkeklerin, kadınların ve farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireylerin muamele görme biçimini ve yapabilecekleri tercihlerini etkilediği ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin, bireylerin cinsel davranış ve hayat planı üzerinde eşit karar hakkını desteklediğine ilişkin ana fikirler altında yer almıştır. 12-15 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde ise, yetişkinler, gençler ve otoriter konumdaki insanlar tarafından uygulanan TCTŞ'nin tüm biçimleriyle insan hakkı ihlali olduğuna ilişkin ana fikir kapsamında yer aldığı gözlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramındaki 12-15 yaş grubundaki 25 öğrenme hedefi, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 16 kez ilişkilendirilmesine rağmen, bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin hiçbirinin öğretim programı kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram kapsamındaki 25 öğrenme hedefinin 11'inin 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarında kısmen karşılığı bulunmuş, 14 öğrenme hedefi ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet rolleri ve normları, insanların yaşamlarını etkiler.**	
Toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin değiştirilebileceğinin farkına varabilme (tutum)	Kısmen
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Romantik ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle olumsuz etkilenebilir.**	
Flört şiddeti ve şiddetin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarıyla olan yakın ilişkisini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar ve önyargılar; erkeklerin, kadınların ve farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireylerin muamele görme biçimini ve yapabilecekleri tercihleri etkiler.**	
Toplumun erkekleri, kadınları, farkı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi)	Kısmen
Tüm insanlara eşit muamele etmenin önemini kavrayabilme (tutum)	Kısmen
Toplumsal cinsiyet normlarına uymayan insanlara karşı önyargılı davranışların, onların karar verme biçimlerini, hatta sağlıklarını olumsuz etkileyebildiğinin farkında olabilme (tutum)	Kısmen
Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri)	Kısmen
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylerin cinsel davranışlar ve hayat planı üzerinde eşit karar hakkını destekler.**	
Toplumsal cinsiyet rollerinin; cinsel davranışlar, korunma araçlarının kullanımı ve hayat planlamasına ilişkin karar vermeyi hangi biçimlerde etkilediğini sıralayabilme (tutum)	Kısmen
3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: Yetişkinler, gençler ve otoriter konumdaki insanlar tarafından uygulanan TCTŞ, tüm biçimleriyle bir insan hakkı ihlalidir.**	
Yakın partner şiddeti ve tecavüz dahil, cinsel taciz ve TCTŞ'nin iktidar ve tahakkümle ilgili suçlar olduğunu; bir kimsenin cinsel isteklerini bastıramamasının bir sonucu olmadığını akılda tutabilme (bilgi)	Kısmen
TCTŞ'nin fark edilmesi ve azaltılması için spesifik stratejiler geliştirebilme (bilgi)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: Yetişkinler, gençler ve otoriter konumdaki insanlar tarafından uygulanan TCTŞ, tüm biçimleriyle bir insan hakkı ihlalidir.**	
Şiddetin yaşandığı yerde bulunanların ve şiddetin tanıklarının; müdahil olmak için bazı güvenli adımlar atabileceğini ve aynı zamanda şiddetten duygusal olarak etkilenebileceğini fark edebilme (bilgi)	Kısmen
TCTŞ'nin önlenmesine ve TCTŞ'den hayatta kalanlara destek olan güvenilir yetişkinlere ve hizmetlere erişmenin yollarını bulabilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlarla ilgili olduğu, bu yaş grubunun bilinçli olması gerektiği flört şiddeti, toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargı ve ön yargıların insanların muamele görme biçimleri, yapabilecekleri tercihleri etkileyebileceği, toplumsal cinsiyet rollerinin hayat planlanmasına ilişkin kararları etkilemesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Özellikle bu yaş grubunda yer alması önemli görülen yakın partner şiddeti ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile toplumsal cinsiyet temelli şiddete karşı yapılabileceklere ilişkin öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 15'te verilmiştir.

Grafik 15. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

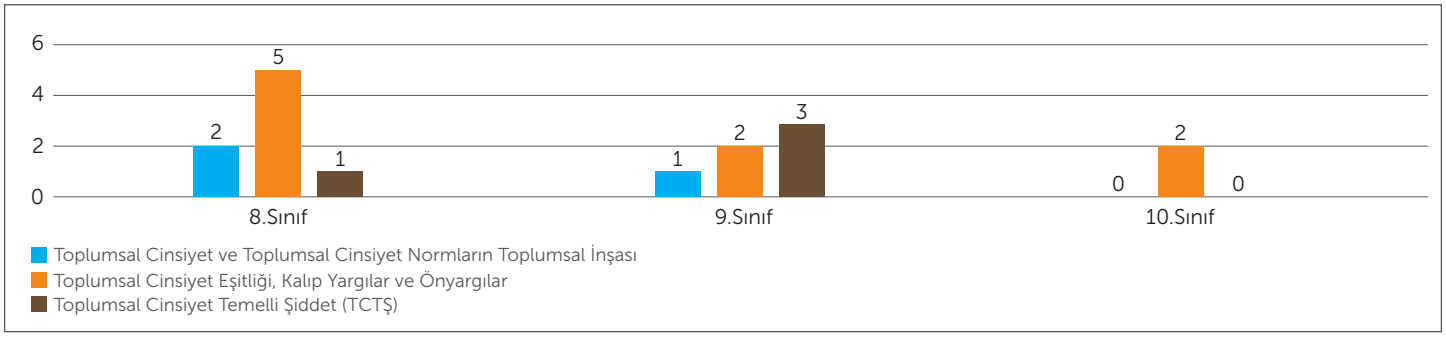

Bu kavramın öğrenme hedefleri, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 8. sınıf kazanımlarıyla, daha sonra azalarak sırasıyla 9 ve 10. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 8. sınıf kazanımları en fazla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken, en az ise Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleri en az 10. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiş, bu sınıf düzeyinde sadece Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedefleriyle ilişki kurulabilmiştir. Sınıf düzeyi arttıkça öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanım sayısı düşmüştür.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet rolleri ve normları, insanların yaşamlarını etkiler.**
Toplumsal cinsiyet normlarının kişiliği, istekleri, pratikleri ve davranışları etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet normlarının zararlı olabilme ve insanların tercihlerini ve davranışlarını olumsuz etkileyebilme biçimlerini irdeleyebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin inanışların toplumlar tarafından üretildiğinin farkında olabilme (tutum)
Evde, okulda ve yaşadığı toplulukta; daha olumlu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişmesini sağlayabilecek gündelik eylemlerde bulunabilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Bireylerin kendileri hakkında nasıl hissettiği, cinsiyet kimliklerini başkalarına nasıl tanımladıkları kendilerine özgün bir şeydir ve buna saygı duyulmalıdır.**
Cinsiyet kimliğini tarif edebilme (bilgi)
Bir kimsenin cinsiyet kimliğinin biyolojik cinsiyetiyle bir olmayabileceğini açıklayabilme (bilgi)
Herkesin bir cinsiyet kimliğinin olduğunu kabul edebilme (tutum)
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Romantik ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle olumsuz etkilenebilir.**
Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıların romantik ilişkiler üzerindeki etkilerini (hem erkeklik hem de kadınlık rolleri üzerinden) analiz edebilme (bilgi)
Zararlı toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ilişkiler üzerindeki etkilerinin farkında olabilme (tutum)
İlişkilerdeki toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıp yargıları sorgulayabilme (beceri)
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılar ve önyargılar; erkeklerin, kadınların ve farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireylerin muamele görme biçimini ve yapabilecekleri tercihleri etkiler.**
Tüm biçimleriyle toplumsal cinsiyet temelli önyargılara örnekler verebilme (bilgi)
İnsanlara toplumsal cinsiyet temelli önyargılar taşımadan yaklaşabilen bir tutum sergileyebilme (beceri)
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylerin cinsel davranışlar ve hayat planı üzerinde eşit karar hakkını destekler.**
Cinselliğin dahil olduğu bir ilişkideki toplumsal cinsiyet eşitliğinin özelliklerini tarif edebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet bakımından daha eşitlikçi rollerin daha sağlıklı bir cinsel ilişkiye nasıl katkı sağlayabileceğini analiz edebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin neden daha sağlıklı cinsel ilişkilerin bir bileşeni olduğunu savunabilme (tutum)
Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı ilişkiler geliştirebilme (beceri)
3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: Yetişkinler, gençler ve otoriter konumdaki insanlar tarafından uygulanan TCTŞ, tüm biçimleriyle bir insan hakkı ihlalidir.**
TCTŞ'nin yetişkinler, gençler ve otoriter konumdaki insanlar tarafından uygulanabileceğini ve her zaman yanlış olduğunu kavrayabilme (tutum)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarının insanların yaşamını etkilemesi, özellikle yine bu yaş grubu ihtiyaçları doğrultusunda olduğu düşünülen romantik ilişkilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılar nedeniyle olumsuz etkilenebileceği ile ilgili olduğu saptanmıştır. Ayrıca yine ilişki kurulamayan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargı ve ön yargıların insanların muamele görme biçimleri, yapabilecekleri tercihleri etkileyebileceği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin bireylerin cinsel davranışları ve hayat planları üzerinde eşit karar hakkını desteklemesi, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin toplumun her kesimi tarafından uygulanabileceği ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin yanlışlığı ile ilgili olduğu saptanmıştır.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 12-15 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımları ardından Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 34). Bu doğrultuda T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında yer alan konulardan en fazla **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar** konusunun öğrenme hedefleri T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bunu Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu izlemiştir. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusundaki öğrenme hedefleri ise bu dersin kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 45: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımı:
ITA8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar.

Metin Kutusu 46: Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı kazanımı:
ITA8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramının T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedeflerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alma biçimi ise, ders kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin değiştirilebileceğinin farkına varabilme (tutum)" hedefi olmuştur. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde, hukuk alanında yapılan inkılaplara, Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesine, bu kanun ile kadınlara sağlanan sosyal ve ekonomik haklara ilişkin bilgi metnine ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Ayrıca toplumsal alanda yapılan inkılaplara, bu inkılapların toplumsal ve ekonomik hayata etkileri kapsamında özellikle kadınlara tanınan haklara ilişkin bilgi metnine, açık uçlu sorulara, araştırma görevine yer verilmiştir (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı, 2019). Ders kitabındaki metin ve çalışmalar incelendiğinde, inkılaplarla birlikte kadınlara tanınan haklara yer verilmesi nedeniyle Teknik Rehber'de ilişkilendirilen öğrenme hedefini karşıladığı, kadınların toplum hayatındaki değişen rollerine yer verildiği düşünülmüştür.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Toplumun erkekleri, kadınları, farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi); Tüm insanlara eşit muamele etmenin önemini kavrayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde, hukuk alanında yapılan inkılaplara, Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesine, bu kanun ile kadınlara sağlanan sosyal ve ekonomik haklara ilişkin bilgi metnine ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 71) (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 71: Toplumun erkekleri, kadınları, farkı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi); Tüm insanlara eşit muamele etmenin önemini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

3. HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Hukuk kurallarının zaman zaman değiştirilmesinin ve yenilenmesinin nedenleri nelerdir? Açıklayınız.

Toplumsal kurallar arasında önemli bir yere sahip olan hukuk, halk egemenliğine dayalı çağdaş devletin en önemli niteliklerinden sayılmaktadır. Hukuk kurallarıyla vatandaşlar arasındaki ilişkiler düzenlenir. Toplum düzeninin sağlanması, hakların ve özgürlüklerin kullanım biçimi, egemenliğin kullanılması yöntemi, devlet organlarının işleyişi hukuk kurallarıyla düzenlenir. Devletin vatandaş, vatandaşın da devlet karşısındaki hakları ve görevleri belirlenir ve uygulanır. Hukuk kuralları, dünyada ve uygulandığı ülkede yaşanan hız ve türlü gelişmeyi dikkate alarak toplumun ihtiyaçlarına göre yenilenir.

19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nde şer'i ve örfi hukuk sistemi bulunuyordu. Gayrimüslimler ve yabancılarla ilgili farklı hukuk uygulamaları vardı. 19. yüzyılda, Tanzimat Dönemi'yle birlikte Batı'daki gelişmelerin de etkisiyle hukuk alanında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu düzenlemeler hukuk alanındaki kaosu/yaşayı önleyememiştir. Hukuk birliğinin bulunmadığı Osmanlı Devleti'nde bu durum çeşitli sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Osmanlı hukuku, özellikle kadın hakları konusunda yetersiz kalmıştı. Ekonomik ve ticari hayatı düzenleyen kurallar, ihtiyacı tam olarak karşılayamıyordu. Ceza yasalarının kişilerin güvenliğini tam olarak sağlayamaması ve modern ceza hukukuna uymaması da bir diğer eksiklikti.

Görsel 4.19: *Mustafa Kemal, Ankara Hukuk Mektebi Öğrencileriyle, 1926*

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte devletin laik bir yapıya kavuşturulmak istenmesi hukuk kurallarının da laik hale getirilmesi ihtiyacını ortaya çıkardı. Osmanlı hukuk sisteminin sürdürülmesinin mümkün olmadığının anlaşılması üzerine, hukuk kurallarını yenilemek ve çağdaş hale getirmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Milli bütlik esasına dayanan yeni Türk Devleti'nin kurulmasıyla bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte hukuk kurallarının yapılması için çalışmalara ağırlık verildi.

Türk Medeni Kanunu'nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)

Özel hukukun önemli bir dalı olan medeni hukuk, kişiler ve toplum için önemli olan doğum, ölüm, miras, evlenme ve boşanma gibi işlem ve ilişkileri düzenleyen kurallara denir.

İsviçre Medeni Kanunu, Avrupa'daki medeni kanunların en yenisi olması, sorunlara pratik çözümler getirmesi, dilinin açık ve anlaşılır olması gibi özelliklerinden dolayı tercih edilmiştir. Türkçeye çevrilen ve toplumun ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenen bu kanun, 17 Şubat 1926'da Türk Medeni Kanunu olarak kabul edildi ve 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girdi.

Türk Medeni Kanunu ile:

- Tek eşle evlilik kabul edildi ve evliliğe yaş sınırı getirildi.
- Evlenmede kadının rızasının alınması zorunlu hale getirildi.
- Evlilikte resmi nikah zorunlu oldu.
- Mirastan kadın ve erkeğin eşit pay alması sağlandı.
- Mahkemelerde kadın ve erkeğin şahitliği eşit sayıldı.
- Kadınlara istediği mesleğe girme hakkı tanındı.
- Kadınların boşanma hakkı erkeklerle eşit hale getirildi.

Görsel 4.20: *Mustafa Kemal, Maresal Fevzi Çakmak'ın Kızı Rukiye Hanım'ın Düğününde, 1930*

Medeni Kanunu ile kadınlara sağlanan sosyal ve ekonomik haklardan hangileri aile kurumunun oluşturulması ve korunması ile ilgilidir? Açıklayınız.

Medeni Kanun'la kadın-erkek tüm vatandaşların hakları, medeni ülkelerde olduğu gibi güvence altına alındı. Kadınlara sosyal ve ekonomik haklar verildi. Toplumun temelini oluşturan aile kurumunun yasal bir güvence altına alınmasıyla sağlıklı bir toplumun oluşturulması konusunda önemli bir adım atıldı (Görsel 4.20).

Türk Medeni Kanunu'nun kabuliyle Türkiye'de yaşayan gayrimüslim vatandaşlar, Lozan Antlaşması'yla kendilerine tanınan haklardan vazgeçtiklerini bildirdiler. Bu isteklerinin hükümet tarafından kabul edilmesiyle Avrupa devletlerinin bu konuda iç işlerimize karışmaları engellenmiştir. Bu arada, patrikhane ve konsoloshukların mahkeme kurma yetkileri de sona ermiştir.

Ayrıca toplumsal alanda yapılan inkılaplara, bu inkılapların toplumsal ve ekonomik hayata etkileri kapsamında özellikle kadınlara tanınan haklara ilişkin bilgi metnine, açık uçlu sorulara, araştırma görevine yer verilmiştir (Görsel 72) (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 72: Toplumun erkekleri, kadınları, farkı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi); Tüm insanlara eşit muamele etmenin önemini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

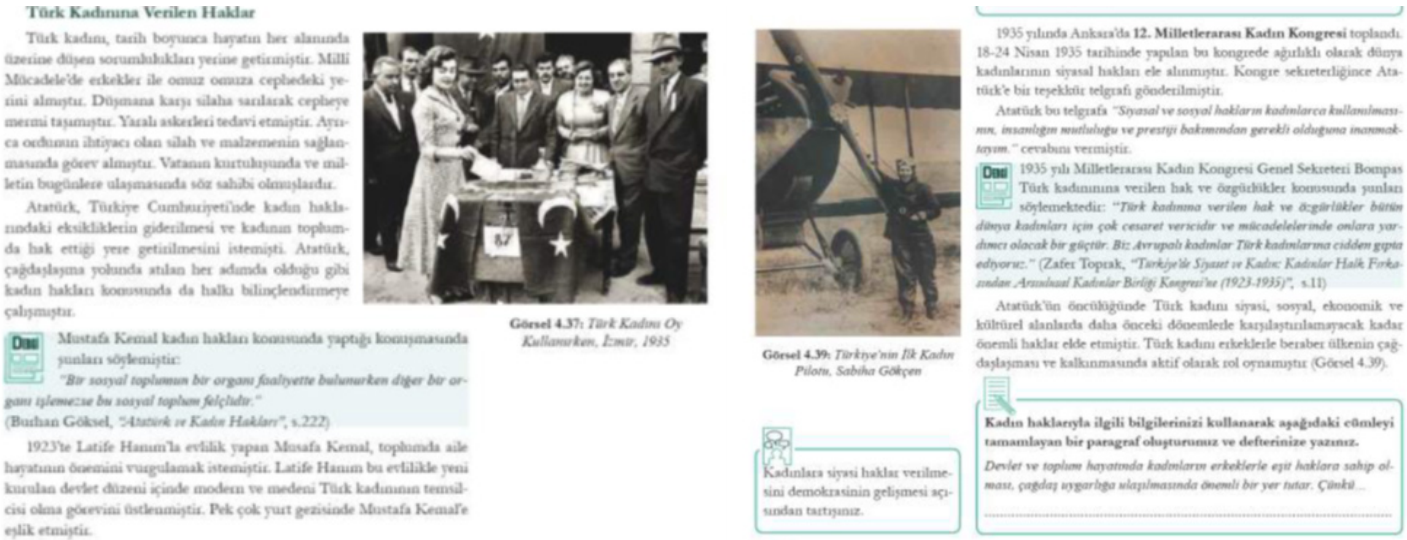

Türk Kadınına Verilen Haklar

Türk kadını, tarih boyunca hayatın her alanında üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmiştir. Milli Mücadele'de erkekler ile omuz omuza cephedeki yerini almıştır. Düşmana karşı silaha sarılarak cepheye mermi taşımıştır. Yaralı askerleri tedavi etmiştir. Ayrıca ordunun ihtiyacı olan silah ve malzemenin sağlanmasında görev almıştır. Vatanın kurtuluşunda ve milletin bugünlere ulaşmasında söz sahibi olmuşlardır.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nde kadın haklarındaki eksikliklerin giderilmesi ve kadının toplumda hak ettiği yere getirilmesini istemişti. Atatürk, çağdaşlaşma yolunda atılan her adımda olduğu gibi kadın hakları konusunda da halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

Mustafa Kemal kadın hakları konusunda yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir:
"Bir sosyal topluma bir organı faaliyette bulunurken diğer bir organı işlemezse bu sosyal topluma felçtir."
(Burhan Göksel, *"Atatürk ve Kadın Hakları"*, s.222)

1923'te Latife Hanım'la evlilik yapan Mustafa Kemal, toplumda aile hayatının önemini vurgulamak istemiştir. Latife Hanım bu evlilikle yeni kurulan devlet düzeni içinde modern ve medeni Türk kadınının temsilcisi olma görevini üstlenmiştir. Pek çok yurt gezisinde Mustafa Kemal'e eşlik etmiştir.

Görsel 4.37: *Türk Kadını Oy Kullanırken, İzmir, 1935*

Görsel 4.39: *Türkiye'nin İlk Kadın Pilotu, Sabiha Gökçen*

1935 yılında Ankara'da **12. Milletlerarası Kadın Kongresi** toplandı. 18-24 Nisan 1935 tarihinde yapılan bu kongrede ağırlıklı olarak dünya kadınlarının siyasal hakları ele alınmıştır. Kongre sekreterliğince Atatürk'e bir teşekkür telgrafı gönderilmiştir.

Atatürk bu telgrafa *"Siyasal ve sosyal hakların kadınlarca kullanılmasının, insanlığın mutluluğu ve prestiji bakımından gerekli olduğuna inanmaktayım."* cevabını vermiştir.

1935 yılı Milletlerarası Kadın Kongresi Genel Sekreteri Bompas Türk kadınına verilen hak ve özgürlükler konusunda şunları söylemektedir: *"Türk kadınına verilen hak ve özgürlükler bütün dünya kadınları için çok cesaret verici ve mücadelelerinde onlara yardımcı olacak bir güçtür. Biz Avrupalı kadınlar Türk kadınlarına cidden gıpta ediyoruz."* (Zafer Toprak, *"Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkasından Aranızsal Kadınlar Birliği Kongresi'ne (1923-1935)"*, s.11)

Atatürk'ün öncülüğünde Türk kadını siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda daha önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak kadar önemli haklar elde etmiştir. Türk kadını erkeklerle beraber ülkenin çağdaşlaşması ve kalkınmasında aktif olarak rol oynamıştır (Görsel 4.39).

Kadınlara siyasi haklar verilmesini demokrasinin gelişmesi açısından tartışınız.

Kadın haklarıyla ilgili bilgilerinizi kullanarak aşağıdaki cümleyi tamamlayan bir paragraf oluşturunuz ve defterinize yazınız.

Devlet ve toplum hayatında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması, çağdaş uygarlığa ulaşılmasında önemli bir yer tutar. Çünkü ...

Ders kitabındaki metin ve çalışmalar incelendiğinde, inkılaplarla birlikte kadınlara tanınan haklara, inkılapların toplum ve ekonomik hayata etkilerine yer verilmesi nedeniyle Teknik Rehber'de ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı düşünülmüştür. Öğrenme hedeflerinden birinde (Toplumun erkekleri, kadınları, farkı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden bireyleri nasıl tarif ettiğinin, toplumsal normlar tarafından belirlendiğini akılda tutabilme (bilgi)) toplumdaki erkek, kadın rolleri dışında farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yer verilmiştir. Bu nedenle Teknik Rehber'deki bu öğrenme hedefi tamamen karşılanamamıştır. İlişkilendirilen diğer öğrenme hedefinin ise ders kitabında özellikle kadın hakları vurgusu olması nedeniyle karşılandığı düşünülmüştür.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen diğer bir program Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı dersi kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar** konusu olmuştur. **Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)** konusu öğrenme hedefleri ise bir kazanımla ilişkilendirilebilmiştir. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası konusu öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programının kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 47: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.10.4. Yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.8.12. Davranışları ve değerleri arasında bağ kurar.
R.9.7. Yaşam değerlerinin farkına varır.

Metin Kutusu 48: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.8.15. İhtiyaç duyduğunda yardım arar.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar** konusunun öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili etkinlik kitaplarından kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Toplumsal cinsiyet normlarına uymayan insanlara karşı önyargılı davranışların, onların karar verme biçimlerini, hatta sağlıklarını olumsuz etkileyebildiğinin farkında olabilme (tutum); Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri); Toplumsal cinsiyet rollerinin; cinsel davranışlar, korunma araçlarının kullanımı ve hayat planlamasına ilişkin karar vermeyi hangi biçimlerde etkilediğini sıralayabilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklamaya ilişkin örnek durum ve örnek durumu tamamlama çalışmasına, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya ve açıklamaya ilişkin açık uçlu sorulara, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili grafik oluşturma çalışmasına ve açık uçlu sorulara, üç önemli kararda karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili her öğrencinin grafik oluşturması çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 73) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 73: Toplumsal cinsiyet normlarına uymayan insanlara karşı önyargılı davranışların, onların karar verme biçimlerini, hatta sağlıklarını olumsuz etkileyebildiğinin farkında olabilme (tutum); Toplumsal cinsiyet rollerinin; cinsel davranışlar, korunma araçlarının kullanımı ve hayat planlamasına ilişkin karar vermeyi hangi biçimlerde etkilediğini sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

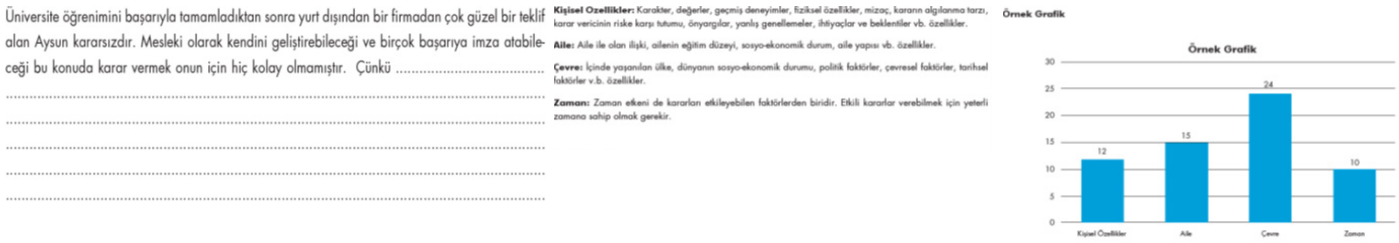
Üniversite öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra yurt dışından bir firmadan çok güzel bir teklif alan Aysun kararsızdır. Mesleki olarak kendini geliştirebileceği ve birçok başarıya imza atabileceği bu konuda karar vermek onun için hiç kolay olmamıştır. Çünkü .....

Kişisel Özellikler: Karakter, değerler, geçmiş deneyimler, fiziksel özellikler, mizaç, kararın algılanma tarzı, karar vericinin riske karşı tutumu, önyargılar, yanlış genellemeler, ihtiyaçlar ve beklentiler vb. özellikler.

Aile: Aile ile olan ilişki, ailenin eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, aile yapısı vb. özellikler.

Çevre: İçinde yaşanılan ülke, dünyanın sosyo-ekonomik durumu, politik faktörler, çevresel faktörler, tarihsel faktörler v.b. özellikler.

Zaman: Zaman etkeni de kararları etkileyebilen faktörlerden biridir. Etkili kararlar verebilmek için yeterli zamana sahip olmak gerekir.

Örnek Grafik

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedeflerinin (Toplumsal cinsiyet normlarına uymayan insanlara karşı önyargılı davranışların, onların karar verme biçimlerini, hatta sağlıklarını olumsuz etkileyebildiğinin farkında olabilme (tutum); Toplumsal cinsiyet rollerinin; cinsel davranışlar, korunma araçlarının kullanımı ve hayat planlamasına ilişkin karar vermeyi hangi biçimlerde etkilediğini sıralayabilme (bilgi)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde karar verme sürecini etkileyen faktörler, özellikle kişisel özellikler, aile, çevre ve zaman faktörleri üzerinde durulmuştur, toplumsal cinsiyet normlarının ve rollerinin karar vermeyi etkilemesi üzerinde durulmamıştır.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, davranışlar ve değerler arasında bağ kurmaya ilişkin "değer" kavramının tanımına, çeşitli değerlerle bazı ikilem durumları ve sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, davranışlar ve değerler arasındaki uyumu belirlemeye ilişkin gözlem çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 74) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021)

Görsel 74: Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

GÜVEN

1. Arkadaşına matematikten anlamadığı konuyu anlatmak için ona söz verdin. Çarşamba günü saat 16.00'da kütüphanede buluşacaksınız. O gün sen kütüphaneye gitmeden önce çok sevdiğin bir arkadaşın seni dışarı gezmeye davet etti. Bu durumda ne yaparsın? Neden?
2. Öğle tatilindesiniz ve sen yemeğini yiyip sınıfa geldin. Dersin başlamasına yarım saat var ve arkadaşın senden yaptığı 3 boyutlu bir ödevi başında beklemeni istedi kendisi gidip kantinde yemek yiyecek. Sen de kabul ettin. Daha sonra başka arkadaşların gelip dışarda havanın çok güzel olduğunu ve onlarla bahçeye gelmeni istediler. Ne yaparsın? Neden?

SABIR

1. Matematik dersinde öğretmen çok önemli bir konuyu anlatıyor. Yanındaki arkadaşın grip olmuş, sürekli burnunu siliyor ve çekiyor. Bu durum da dikkatini dağıtıyor. Ne yaparsın?
2. Okul sizi şehir dışına geziye götürüyor. Bu yolculuk 8 saat otobüsle sürüyor. Gece otobüse biniyorsunuz yanındaki arkadaşın sürekli öksürüyor. Sende uyumak istiyorsun. Ne yaparsın?

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde değerler ve davranışlar arasındaki ilişkiler ele alınmış, öğrenme hedefinde belirtilen değerler ile toplumsal cinsiyet temelli önyargılar arasındaki ilişki ele alınmamıştır.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında, yaşam değerlerinin farkına varılmasına ilişkin yaşam değerleri listesini paylaşarak konuyla ilgili açıklamaya, öğrencilerin sahip olduğu değerler ve değerlere ilişkin yaşantı örnekleri yazma çalışmasına, değerlerle ilgili örnek durumlara, yazılan örneklere ilişkin açık uçlu sorulara, öğrenci gruplarının belirlenen bir değerle ilgili pano hazırlama çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 75) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 75: Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

YAŞAM DEĞERLERİ LİSTESİ	
DÜRÜSTLÜK	CESARET
SEVGİ	HOŞGÖRÜ
BAŞARI	DOĞRULUK

DEĞER	GÜNLÜK YAŞAMDAN ÖRNEK
SAYGILIYIM, çünkü;	Arkadaşımın oynadığı oyunları sevmememe rağmen onu bu konuda kendi fikirlerimle yargılamıyor, onun oyun anlayışını kabul ediyorum.
BAĞIŞLAYICIYIM, çünkü;	Yakın bir arkadaşım çok önemli bir işi çıktığı gerekçesiyle buluşmaya gelmediğinde, gelmeme sebebinin farklı olduğunu öğrendiğim zaman başta arkadaşıma kızsam da sonrasında onu affettim.
YARDIMSEVERİM, çünkü;	Sınava hazırlanan arkadaşıma yeterli kaynak kitabı olmadığını öğrendiktən sonra arkadaşıma kitaplarımı ortak kullanmayı teklif ettim.
DÜRÜSTÜM, çünkü;	Derse neden geç kaldığımı soran öğretmenime yok yazılmayı göze alarak yalan söylemedim ve kantinde oyalandığımı söyledim.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Kendi değer yargılarının, kendi inanışını ve toplumsal cinsiyet temelli önyargılarını ne şekilde etkilediği üzerine düşünebilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde değerler genel olarak ele alınmış, değerlerin fark edilmesini sağlamaya yönelik çalışmalara yer verilmiştir. Öğrenme hedefinde belirtilen değerler ile toplumsal cinsiyet temelli önyargılar arasındaki ilişki ele alınmamıştır.

Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "TCTŞ'nin önlenmesine ve TCTŞ'den hayatta kalanlara destek olan güvenilir yetişkinlere ve hizmetlere erişmenin yollarını bulabilme (beceri)" hedefi olmuştur. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, ihtiyaç duyduğunda yardım aramakla ilgili gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olayı ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (TCTŞ'nin önlenmesine ve TCTŞ'den hayatta kalanlara destek olan güvenilir yetişkinlere ve hizmetlere erişmenin yollarını bulabilme (beceri)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. İhtiyaç duyulduğunda yardım arama davranışına odaklanan etkinlik örneğinde, daha çok aile ve okul ortamında ihtiyaç duyulan durumlar ve yardım arama davranışı ele alınırken, toplumsal cinsiyet temelli şiddet durumunda yardım arama konusu ele alınmamıştır.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda; Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konuları için 17 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11-12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	YD (f)	AİİT (f)	Toplam (f)
Toplumsal Cinsiyeti Anlamak	Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası		-	-	-	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar		-	-	-	-
	Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)		1	6	2	9
	Toplam		**1**	**6**	**2**	**9**

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Yabancı Dil ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Belirtilen bu programların kazanımları Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı kapsamındaki sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konularının öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, bir kimsenin toplumsal cinsiyetle

ilişkili hem kendi hem de başkalarının taşıdığı önyargıları sorgulamasının önemli olduğuna, homofobi ve transfobinin çeşitli cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden bireylere zarar verdiğine ilişkin ana fikirler altında yer aldığı gözlenmiştir. Yine 15-18+ yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, toplumsal normlar ve güç dengesizliklerinin cinsel davranışları etkilediği ve cinsel zorlama, istismar ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet riskini artırabildiğine ilişkin ana fikir altında yer aldığı gözlenmiştir. 15-18+ yaş grubunda Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin ise, yakın partner şiddetinin zararlı olduğu ve buna maruz kalanlar için desteklerin mevcut olduğu ile toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmanın ve cinsel taciz, zararlı davranışlar ve diğer TCTŞ türleri gibi insan hakları ihlallerine karşı çıkma konusunda herkesin sorumluluk sahibi olduğuna ilişkin ana fikirler altında yer aldığı saptanmıştır.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramındaki 15-18+ yaş grubundaki 17 öğrenme hedefi, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 9 kez ilişkilendirilmiştir. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramındaki 17 öğrenme hedefinin hiçbirinin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram kapsamındaki 17 öğrenme hedefinin sadece 3'ünün 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında kısmen karşılığı bulunmuş, 14 öğrenme hedefi ise hiç ilişkilendirilememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunma ve cinsel taciz, zararlı davranışlar ve diğer TCTŞ türleri gibi insan hakları ihlallerine karşı çıkma konusunda herkes sorumluluğa sahiptir.**	
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve TCTŞ'nin azaltılmasına yönelik başarılı savunuculuk çabalarına ilişkin örnekleri analiz edebilme (bilgi)	Kısmen
Kamusal ve özel alanda ve hatta internet ortamındaki insan hakları ihlallerine karşı bir duruş sergilemenin önemini anlayabilme (tutum)	Kısmen
Toplumsal cinsiyet eşitliği ve TCTŞ'nin önlenmesine ilişkin savunuculuk yapabilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusu kapsamındaki bazı öğrenme hedefleriyle, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi, TCTŞ'nin önlenmesi ve buna karşı duruşla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 16'da verilmiştir.

Grafik 16. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri İle İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramındaki öğrenme hedefleri, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan sadece 12. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilebilmiştir, 11. sınıf düzeyinde ilişkili kazanım bulunamamıştır. 12. sınıf kazanımları ise, sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 11 ve 12. sınıf düzeylerindeki kazanımların bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından bir tutarlık gözlenememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Bir kimsenin, toplumsal cinsiyetle ilişkili hem kendi hem de başkalarının taşıdığı önyargıları sorgulaması önemlidir.**
Erkeklere, kadınlara ve farklı cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip bireylere gösterilen toplumsal cinsiyet temelli önyargılara örnekler verebilme (bilgi)
Kendilerine ve başkalarına ait toplumsal cinsiyet temelli önyargıların başkalarına zarar verebileceğinin farkına varabilme (tutum)
Kendi toplumsal cinsiyet önyargılarının düzeyini eleştirel olarak değerlendirebilme ve kendi yaşadığı topluluktaki toplumsal cinsiyet önyargılarının değerlendirmesini yapabilme (beceri)
3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası **Ana Fikir: Homofobi ve transfobi, çeşitli cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden bireylere zarar vermektedir.**
Homofobinin ve transfobinin tanımını yapabilme (bilgi)
Homofobi ve transfobiye yol açan sosyal normları ve bunların sonuçlarını analiz edebilme (bilgi)
Herkesin şiddetten, zorlamadan ve ayrımcılıktan uzak bir biçimde istediği kimseyi sevebilmesi gerektiğinin farkında olabilme (tutum)
Homofobi ve transfobiye maruz bırakılan insanları desteklemeye yönelik çaba gösterebilme (beceri)
3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal normlar ve güç dengesizlikleri; cinsel davranışları etkiler ve cinsel zorlama, istismar ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet riskini arttırabilir.**
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve güç dengesizliğinin; cinsel davranışları ve cinsel zorlama, istismar ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti nasıl etkilediğini tarif edebilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve güç dengesizliğinin; cinsel davranışları ve kondom kullanımı, CSÜS hizmetlerine erişim gibi güvenli tercihler yapabilmeyi etkileyebildiğinin farkında olabilme (tutum)
Cinsel zorlama, istismar veya toplumsal cinsiyet temelli şiddetle karşılaştığında desteğe erişebilme veya bunlara maruz bırakılan birinin bu desteğe erişmesini sağlayabilme (beceri)
3.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) **Ana Fikir: Yakın partner şiddeti zararlıdır ve buna maruz kalanlar için destekler mevcuttur.**
Yakın partner şiddetinin birçok biçimde uygulanabildiğinin farkına varabilme (örneğin, psikolojik, fiziksel, cinsel şiddet, vb.) (bilgi)
Yakın partner şiddetinin yanlış olduğunun ve şiddet içeren bir ilişkiden çıkılabileceğinin farkına varabilme (tutum)
Bu türden bir şiddete maruz kalması durumunda, güvendiği bir yetişkine anlatmanın yollarını bulabilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyetle ilişkili ön yargıları sorgulama, homofobi ve transfobinin bireylere zarar vermesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin toplumsal cinsiyet temelli şiddeti artırabildiği, partner şiddetinin zararları ve buna yönelik desteklerin olması ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Özellikle bu yaş grubunun yakın partnerini tanıma, ondan yönelen şiddetin zararlı olacağı konusunda bilinçli olmaya ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

15-18+ yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 15-18+yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Yabancı Dil-İngilizce öğretim programı kazanımları olmuştur. Sınıf Rehberlik Programının bir kazanımı bu kavramın öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir (Bkz. Tablo 37). Bu doğrultuda 12. Sınıf İngilizce Ders Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun öğrenme hedefleri Yabancı Dil-İngilizce dersi kazanımları öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konularının öğrenme hedefleri Yabancı Dil dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 49: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Yabacı Dil- İngilizce Öğretim Programı kazanımları:
E12.3.L2. Students will be able to distinguish the positive and negative expressions about human rights in a recorded text/video.
E12.3.S2. Students will be able to discuss the problems/difficulties of the disadvantaged people in the World.
E12.3.R1. Students will be able to find the supporting ideas in a text about good practices on human rights around the World.
E12.3.W1. Students will be able to write mottos/slogans about human rights.
E12.3.W2. Students will be able to write an argumentative essay including solutions for disadvantaged people's problems.
E12.3.W1. Students will be able to write mottos/slogans about human rights.

Metin Kutusu 50: Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.12.13. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramında Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedeflerinin 12. Sınıf Yabancı Dil ders kitabında nasıl yer aldığına ilişkin kanıtlar sunulmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun Yabancı Dil-İngilizce dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Kamusal ve özel alanda ve hatta internet ortamındaki insan hakları ihlallerine karşı bir duruş sergilemenin önemini anlayabilme (tutum); Toplumsal cinsiyet eşitliği ve TCTŞ'nin önlenmesine ilişkin savunuculuk yapabilme (beceri)" hedefleri olmuştur. 12. Sınıf Yabancı Dil-İngilizce ders kitabı incelendiğinde, 12. Sınıf Yabancı Dil-İngilizce ders kitabı incelendiğinde, insan hakları ve insan haklarının korunmasıyla ilgili açık uçlu sorulara, verilen metinde cinsiyet eşitliği, kadın, çocuk ve hayvan hakları, dezavantajlı bireylerle ilgili bölümleri belirleme çalışmasına, bu metin ile ilgili açık uçlu sorulara, Oliver Twist'ten bir alıntı ve açık uçlu sorulara, dezavantajlı bireylerin olduğu görselleri belirleme çalışmasına, dezavantajlı bireyleri konu edinen metne ve tartışma çalışmasına, dezavantajlı bireylerin sorunlarını belirleme çalışmasına, insan haklarıyla ilgili gazete başlıklarını yorumlama çalışmasına, metin içinde insan haklarıyla ilgili olumlu örnekleri belirleme çalışmasına ve metinle ilgili açık uçlu sorulara, insan hakları kulübünün toplantısıyla ilgili dinleme çalışmasına ve bu çalışmada geçen ifadeleri anlamlarıyla eşleştirme çalışmasına, insan haklarıyla ilgili slogan oluşturma çalışmasına, insan haklarıyla ilgili bazı örnek problemlere çözüm oluşturma çalışmasına, dezavantajlılıkla ilgili metinde cümle tamamlama çalışmasına, dezavantajlı gruplarla bu gruplara ilişkin çözüm önerilerini eşleştirme çalışmasına, dezavantajlı gruplardan biri ya da birkaçını belirleyerek onların sorunları ve bu sorunların çözümleriyle ilgili yazma çalışmasına, insan haklarıyla ilgili verilen durumlarla yine insan haklarıyla ilgili makale başlıklarını eşleştirme çalışmasına, insan haklarıyla ilgili olumlu ve olumsuz ifadelerin belirleneceği dinleme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 76) (MEB Count me in 12 Student's Book, 2019).

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının öğrenme hedefleriyle Sınıf Rehberlik Programının bir kazanımı (R.12.13. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.) Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun öğrenme hedefiyle (Kamusal ve özel alanda ve hatta internet ortamındaki insan hakları ihlallerine karşı bir duruş sergilemenin önemini anlayabilme (tutum)) ilişkilendirilmiştir. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal

Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir. Sınıf Rehberlik Programı için ilişkilendirilen Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefinin nasıl yer aldığını belirlemek için Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapmaya ilişkin adil olmayan durumlar için beynin tepki göstermesini konu alan araştırma sonucu ve sorularına, hak savunuculuğu yapılması beklenen örnek olaylara ve tartışma sorularına, adil kişilerin özellikleri ve hak savunuculuğu üzerine uygun müdahale yöntemiyle ilgili bilgi metnine, boşluk doldurma çalışmasına, okul ve adil davranışlar, okulda hakların korunmasıyla ilgili açık uçlu sorulara yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 76) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 76: Kamusal ve özel alanda ve hatta internet ortamındaki insan hakları ihlallerine karşı bir duruş sergilemenin önemini anlayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

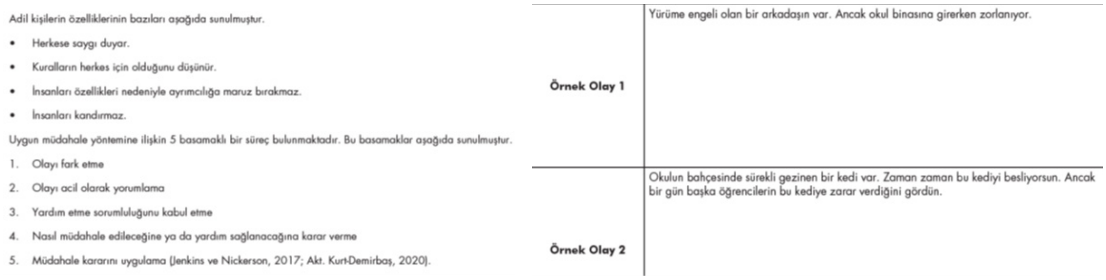

Adil kişilerin özelliklerinin bazıları aşağıda sunulmuştur.

- Herkese saygı duyar.
- Kuralların herkes için olduğunu düşünür.
- İnsanları özellikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakmaz.
- İnsanları kandırmaz.

Uygun müdahale yöntemine ilişkin 5 basamaklı bir süreç bulunmaktadır. Bu basamaklar aşağıda sunulmuştur.

1. Olayı fark etme
2. Olayı acil olarak yorumlama
3. Yardım etme sorumluluğunu kabul etme
4. Nasıl müdahale edileceğine ya da yardım sağlanacağına karar verme
5. Müdahale kararını uygulama (Jenkins ve Nickerson, 2017; Akt. Kurt-Demirbaş, 2020).

Örnek Olay 1	Yürüme engeli olan bir arkadaşın var. Ancak okul binasına girerken zorlanıyor.
Örnek Olay 2	Okulun bahçesinde sürekli gezinen bir kedi var. Zaman zaman bu kediyi besliyorsun. Ancak bir gün başka öğrencilerin bu kediye zarar verdiğini gördün.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Kamusal ve özel alanda ve hatta internet ortamındaki insan hakları ihlallerine karşı bir duruş sergilemenin önemini anlayabilme (tutum)) karşılandığı belirtilebilir. Etkinlik örneğinde adil olma, adil kişilerin özellikleri, özellikle okul ortamında kişilerin haklarını savunmaya yönelik davranışlarda bulunmaya yer verilmiş, öğrenme hedefinde belirtilen insan hakları ihlallerine karşı duruş sergilemenin önemine değinildiği belirlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehber'deki Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının tüm yaş gruplarına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 17'de verilmiştir.

Grafik 11. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

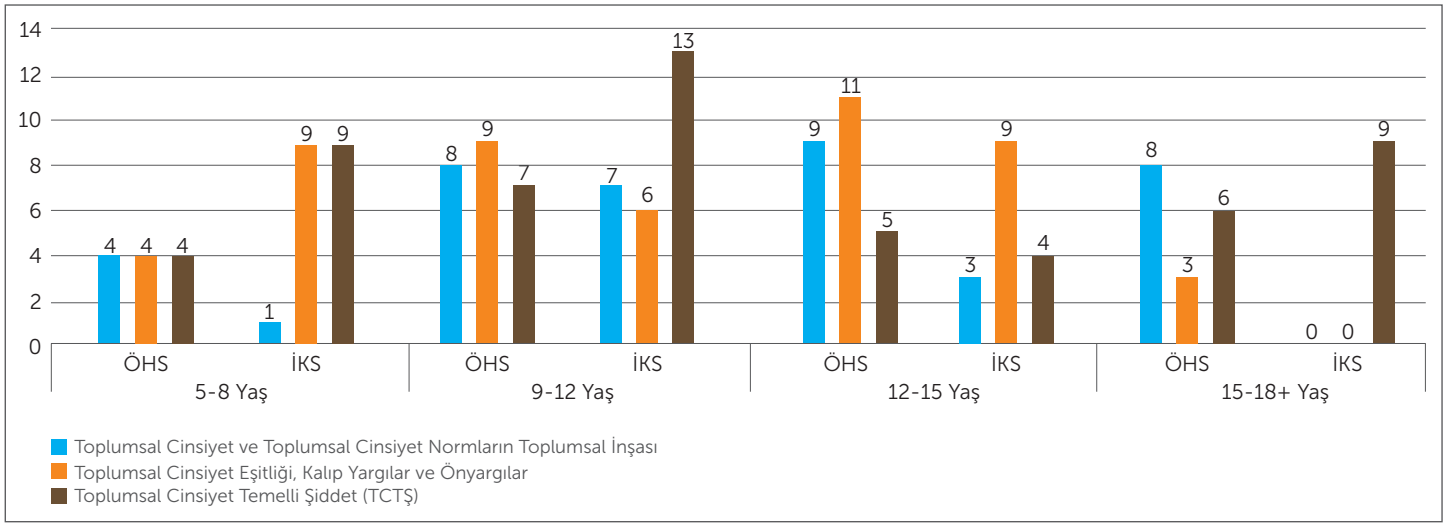

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleri için 5-8, 9-12 ve 15-18+ yaş gruplarında en fazla Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Ayrıca yine 5-8 yaş grubu ile 12-15 yaş grubunda ise en fazla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Bu kavram için üç yaş grubunda (5-8, 9-12 ve 15-18+) en fazla Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet, iki yaş grubunda da (5-8, 12-15) en fazla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedefleri öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yine bu kavram için 5-8 ve 12-15 yaş grubunda en az Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusunun öğrenme hedefleri; 9-12 yaş grubunda ise en az Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedefleri öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca 15-18+ yaş grubu için Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konularının öğrenme hedefleri herhangi bir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programı kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 18'de verilmiştir.

Grafik 18. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

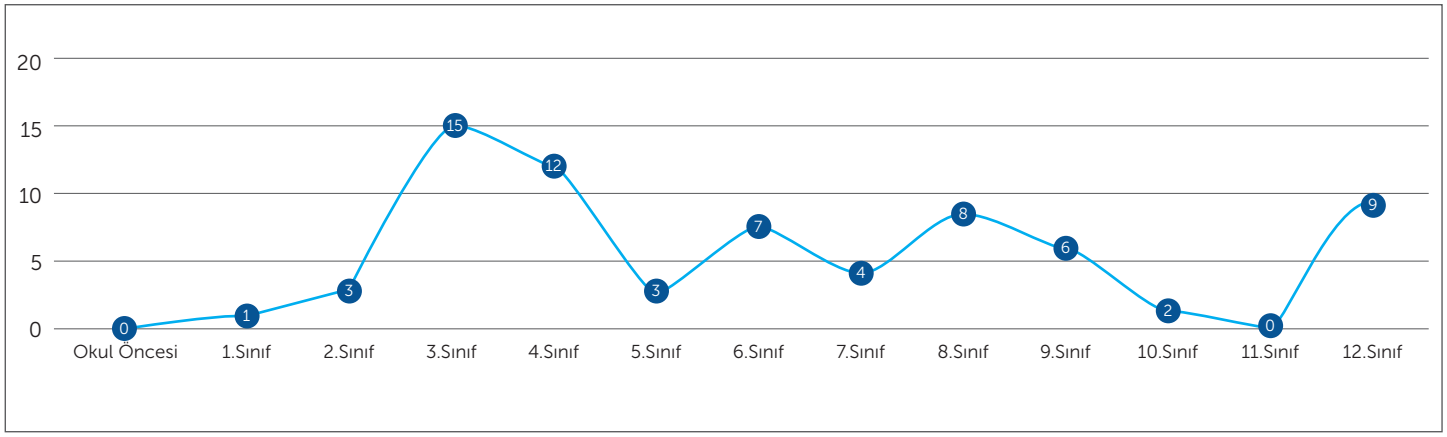

Grafik 18'e göre, sınıf düzeyleri yükseldikçe Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı artmamış, düzensiz bir ilişki saptanmıştır. Bu kavramın öğrenme hedefleri okul öncesi eğitim programı kazanımlarının hiçbiriyle ilişkilendirilemezken, tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla ilkokul 3. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. İlkokul 3. sınıf düzeyindeki dersler incelendiğinde ise bu kavramdaki öğrenme hedefleriyle sadece Hayat Bilgisi dersi kazanımları ile 15 kez ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Kademeler açısından Grafik 18 incelendiğinde, ilkokul kademesinde yine en fazla 3. sınıf kazanımlarıyla, en az ise 1. sınıf kazanımlarıyla; ortaokul kademesinde ise en fazla 8. sınıf kazanımlarıyla, en az 5. sınıf kazanımlarıyla ve ortaöğretim kademesinde ise en fazla 12. sınıf, en az ise 10. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

3.1.4.

Şiddet ve Şiddetten Korunma Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- Şiddet ve Şiddetten Korunma Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.4. Şiddet ve Şiddetten Korunma Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş, grubunda Şiddet; Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konuları için 19 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim programı ile ilkokul 1-3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	OÖ (f)	SRP (f)	HB (f)	Toplam (f)
Şiddet ve Şiddetten Korunma	Şiddet		5	18	12	35
	Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük		-	14	4	18
	Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı		-	6	1	7
	Toplam		**5**	**38**	**17**	**60**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedefleri; okul öncesi eğitim programı, 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Şiddet konusunda bulunurken, en az ilişkili kazanım Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusundaki öğrenme hedefleriyle bulunmuştur.

Şiddet konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; kazanımlarla en fazla ilişkili bulunan ana fikrin çocuk istismarının farkına varabilmek ve bunun yanlış olduğunu anlamak önemlidir ana fikri olduğu, en az ilişkili olan ana fikrin ise ebeveynler veya sevgililer arasındaki şiddetin yanlış olduğunu anlamak önemlidir ana fikri olduğu görülmektedir. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı ana fikirlerinin ise okul öncesi eğitim programı ile ilişkilendirilemezken yalnızca Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı ile ilişkili bulunmuştur. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu Hayat Bilgisi 3. sınıf kazanımlarından yalnızca biri ile ilişkili bulunurken Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu ise Hayat Bilgisi 1. sınıf kazanımlarından yalnızca biri ile ilişkili bulunmuştur. İlişkilendirmelerin çoğunun 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ile olduğu görülmektedir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 19 öğrenme hedefi, okul öncesi eğitim ve 1-3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 60 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 19 öğrenme hedefinin sadece 12'si tam olarak, 6'sı ise kısmen 1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir, 1 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Okulöncesi-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Zorbalığı ve şiddeti fark edebilmek ve bunların yanlış olduğunu anlamak önemlidir.**	
Alay etme, zorbalık ve şiddeti tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Zorbalığın ve şiddetin yanlış olduğunu ve uygulayan kişi bir aile bireyi ya da başka bir yetişkin de olsa, hiçbir zaman maruz bırakılanın hatası olmadığını kavrayabilme (tutum)	Kısmen
Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Çocuk istismarının farkına varabilmek ve bunun yanlış olduğunu anlamak önemlidir.**	
Çocuk istismarının çocuk haklarının ihlali olduğunu ve failin bir yetişkin, bilinen ve güven duyulan bir kimse veya bir aile bireyi olduğu durumlar da dahil, hiçbir zaman maruz kalanın suçu olmadığını kavrayabilme (tutum)	Kısmen
Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri)	Tam olarak
İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri)	Tam olarak
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Ebeveyn ve sevgililer arasındaki şiddetin yanlış olduğunu anlamak önemlidir.**	
Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanabilecek şiddet biçimlerini tanıyabilme (örneğin, fiziksel zarar vermek, kötü ifadeler kullanmak veya partnerini bir şey yapmaya zorlamak gibi) (bilgi)	Kısmen
Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanan şiddetin yanlış bir şey olduğunu fark edebilme (tutum)	Tam olarak
Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: Herkesin kendi bedeni üzerinde; bedeninin neresine, kimin, ne şekilde dokunacağına karar verme hakkı vardır.**	
Bedensel haklar' ifadesinin anlamını tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Bedenin hangi bölgelerinin özel bölgeler olduğunu tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Herkesin 'bedensel haklara' sahip olduğunun farkında olabilme (tutum)	Kısmen
Birinin kendisine rahatsız hissettiren bir biçimde dokunması durumunda nasıl tepki verebileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır', 'git' demek ve güvendiği bir yetişkinle konuşmak gibi) (beceri)	Tam olarak
Kendisine dokunulma konusunda rahatsızlık hissetmesi halinde bir ebeveyni/velisiyle veya güvendiği bir yetişkinle nasıl konuşabileceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: İnternet ve sosyal medya, bilgiye ulaşmanın ve başkalarıyla iletişim kurmanın birer yoludur. Bu teknolojilerin kullanımı güvenli olabildiği gibi, başta çocuklar olmak üzere insanlar için zararlı da olabilir.**	
İnternetin ve sosyal medyanın ne olduğunu tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
İnternet ve sosyal medyanın faydalarını ve potansiyel tehlikelerini sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
İnternet ve sosyal medyayı takdir etmekle birlikte, güvensiz ortamlar olabileceklerini kavrayabilme (tutum)	Kısmen
İnternet veya sosyal medyada, kendisini rahatsız hissettiren veya korkutan bir şey yaptığında veya gördüğünde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; zorbalık ve şiddet, rahatsız edici dokunma türleri, çocuk istismarı, ebeveyn ve sevgililer arasındaki şiddet, internet ve sosyal medya kullanımı rahatsız edici durumlarla ilgili olduğu görülmektedir. 5-8 yaş grubundaki çocukların akran zorbalığı ve şiddete ilişkin farkındalık kazanmaları anlamında önemli görülmektedir. Ancak MEB kazanımlarıyla ilişkilendirilen yukarıdaki öğrenme hedeflerinin sadece üç dersin MEB kazanımlarıyla karşılığı bulunmuştur. Bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Grafik 19'da verilmiştir.

Grafik 19. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

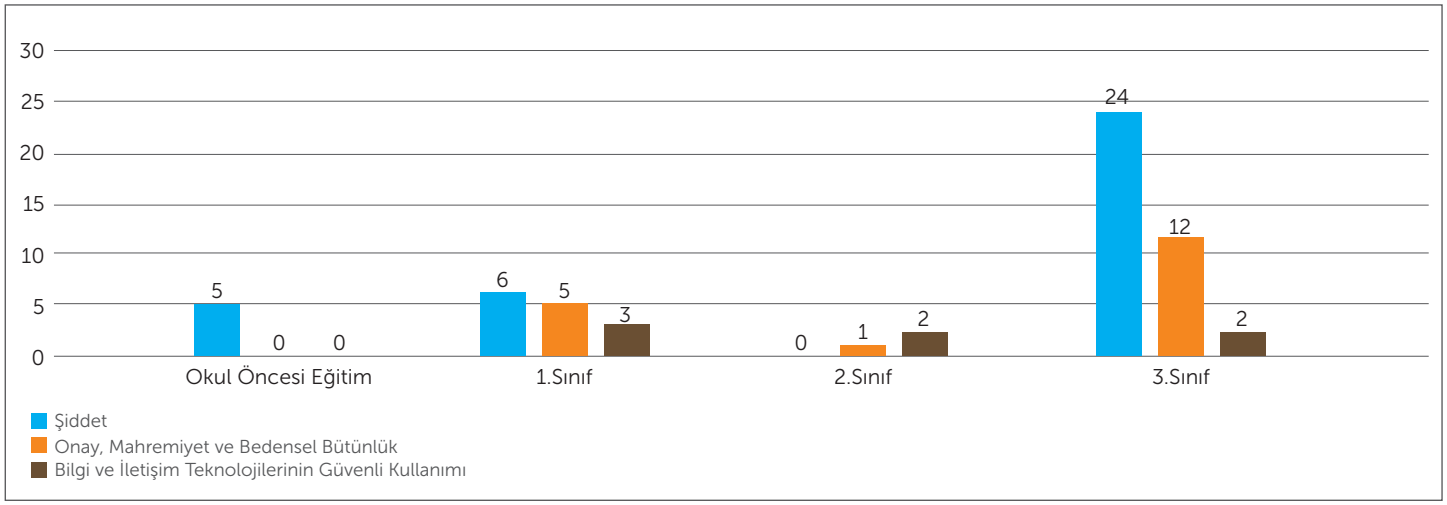

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu öğretim programları incelendiğinde, en fazla 3. sınıf ve en az ise 2. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 38 kez ve en çok Şiddet kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiş, ancak okul öncesi ve 1-2. sınıf düzeylerinde öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok az sayıda olduğu gözlenmiştir. Okul öncesi eğitim düzeyinde sadece Şiddet; 2. sınıf düzeyinde ise, sadece Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirme olmuştur. Bu noktada Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının bu kademelerde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı belirlenmiştir.

Okulöncesi- 3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Çocuk istismarının farkına varabilmek ve bunun yanlış olduğunu anlamak önemlidir.** Cinsel taciz ve internet ortamında çocuk istismarı dâhil, olmak üzere çocuk istismarının tanımını yapabilme (bilgi)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedefinin cinsel taciz ve internet ortamında çocuk istismarı kavramının tanımı ile ilgili olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu konular bu yaş gurubunda konuşulması zor olan konular olarak görülse de temelden eksik olarak yetişen bireylerin yaşamda karşılaşılan olumsuz durumları anlama, yorumlama, önlem alma durumlarının kavramın doğasına uygun bir biçimde gerçekleşemeyeceği açıktır.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, okul öncesi, ilkokul 1, 2 ve 3. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 5-8 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

5-8 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ardından Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 40). Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 1. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları incelenmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen program Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu Şiddet konusu olmuştur. Ardından Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleri ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 51: Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.1.27 Kişisel güvenliği için "Hayır!" demenin gerekliliğini açıklar.
R.1.28 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.3.35 Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.
R.3.27 Gerektiğinde "Hayır!" der:

Metin Kutusu 52: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.1.10 Her çocuğun hak ve sorumluluklarının olduğunu bilir.
R.2.14 Kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğini fark eder.
R.3.26 Kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğine inanır.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.1.27 Kişisel güvenliği için "Hayır!" demenin gerekliliğini açıklar.
R.1.28 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.3.35 Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.

Metin Kutusu 53: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.1.35 Bilişim teknolojilerinin kullanım amaçlarını fark eder.
R.2.32 Bilişim teknolojilerini kullanmanın yaşamına katkılarını açıklar.
R.3.35 Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Şiddet konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Şiddet konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Zorbalığın ve şiddetin yanlış olduğunu ve uygulayan kişi bir aile bireyi ya da başka bir yetişkin de olsa, hiçbir zaman maruz bırakılanın hatası olmadığını kavrayabilme (tutum); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Çocuk istismarının çocuk haklarının ihlali olduğunu ve failin bir yetişkin, bilinen ve güven duyulan bir kimse veya bir aile bireyi olduğu durumlar da dahil, hiçbir zaman maruz kalanın suçu olmadığını kavrayabilme (tutum); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikâye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya yer verilmiştir (Görsel 77) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 77: Zorbalığın ve şiddetin yanlış olduğunu ve uygulayan kişi bir aile bireyi ya da başka bir yetişkin de olsa, hiçbir zaman maruz bırakılanın hatası olmadığını kavrayabilme (tutum); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Çocuk istismarının çocuk haklarının ihlali olduğunu ve failin bir yetişkin, bilinen ve güven duyulan bir kimse veya bir aile bireyi olduğu durumlar da dahil, hiçbir zaman maruz kalanın suçu olmadığını kavrayabilme (tutum); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

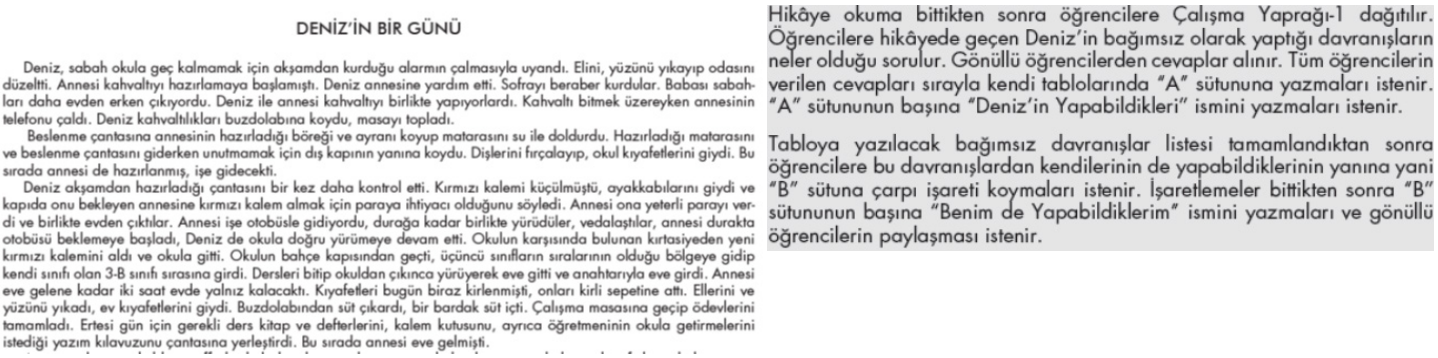

DENİZ'İN BİR GÜNÜ

Deniz, sabah okula geç kalmamak için akşamdan kurduğu alarmın çalmasıyla uyandı. Elini, yüzünü yıkayıp odasını düzeltti. Annesi kahvaltıyı hazırlamaya başlamıştı. Deniz annesine yardım etti. Sofrayı beraber kurdular. Babası sabahları daha evden erken çıkıyordu. Deniz ile annesi kahvaltıyı birlikte yapıyorlardı. Kahvaltı bitmek üzereyken annesinin telefonu çaldı. Deniz kahvaltılıkları buzdolabına koydu, masayı topladı.

Beslenme çantasına annesinin hazırladığı böreği ve ayranı koyup matarasını su ile doldurdu. Hazırladığı matarasını ve beslenme çantasını giderken unutmamak için dış kapının yanına koydu. Dişlerini fırçalayıp, okul kıyafetlerini giydi. Bu sırada annesi de hazırlanmış, işe gidecekti.

Deniz akşamdan hazırladığı çantasını bir kez daha kontrol etti. Kırmızı kalemi küçülmüştü, ayakkabılarını giydi ve kapıda onu bekleyen annesine kırmızı kalem almak için paraya ihtiyacı olduğunu söyledi. Annesi ona yeterli parayı verdi ve birlikte evden çıktılar. Annesi işe otobüsle gidiyordu, durağa kadar birlikte yürüdüler, vedalaştılar, annesi durakta otobüsü beklemeye başladı, Deniz de okula doğru yürümeye devam etti. Okulun karşısında bulunan kırtasiyeden yeni kırmızı kalemini aldı ve okula gitti. Okulun bahçe kapısından geçti, üçüncü sınıfların sıralarının olduğu bölgeye gidip kendi sınıfı olan 3-B sınıfı sırasına girdi. Dersleri bitip okuldan çıkınca yürüyerek eve gitti ve anahtarıyla eve girdi. Annesi eve gelene kadar iki saat evde yalnız kalacaktı. Kıyafetleri bugün biraz kirlenmişti, onları kirli sepetine attı. Ellerini ve yüzünü yıkadı, ev kıyafetlerini giydi. Buzdolabından süt çıkardı, bir bardak süt içti. Çalışma masasına geçip ödevlerini tamamladı. Ertesi gün için gerekli ders kitap ve defterlerini, kalem kutusunu, ayrıca öğretmeninin okula getirmelerini istediği yazım kılavuzunu çantasına yerleştirdi. Bu sırada annesi eve gelmişti.

Hikâye okuma bittikten sonra öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır. Öğrencilere hikâyede geçen Deniz'in bağımsız olarak yaptığı davranışların neler olduğu sorulur. Gönüllü öğrencilerden cevaplar alınır. Tüm öğrencilerin verilen cevapları sırayla kendi tablolarında "A" sütununa yazmaları istenir. "A" sütununun başına "Deniz'in Yapabildikleri" ismini yazmaları istenir.

Tabloya yazılacak bağımsız davranışlar listesi tamamlandıktan sonra öğrencilere bu davranışlardan kendilerinin de yapabildiklerinin yanına yani "B" sütuna çarpı işareti koymaları istenir. İşaretlemeler bittikten sonra "B" sütununun başına "Benim de Yapabildiklerim" ismini yazmaları ve gönüllü öğrencilerin paylaşması istenir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Zorbalığın ve şiddetin yanlış olduğunu ve uygulayan kişi bir aile bireyi ya da başka bir yetişkin de olsa, hiçbir zaman maruz bırakılanın hatası olmadığını kavrayabilme (tutum); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Çocuk istismarının çocuk haklarının ihlali olduğunu ve failin bir yetişkin, bilinen ve güven duyulan bir kimse veya bir aile bireyi olduğu durumlar da dahil, hiçbir zaman maruz kalanın suçu olmadığını kavrayabilme (tutum); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirtilebilir. Etkinlik örneğinde zorbalık ve şiddet, akran zorbalığı, çocuk istismarı gibi konulara değinilmemiş; ancak bireysel ve bağımsız olarak yapılabilen davranışlara odaklanılmış, bu davranışların da belirtilen konular için temel oluşturduğu düşünülmüştür.

Kişisel güvenliği için Gerektiğinde "hayır" demeye ilişkin örnek durumlar ve açık uçlu sorulara, tartışma sorularına, "hayır" cevabı verilen bir örnek için konuşma balonu hazırlama çalışmasına, "hayır" denmesi gereken durumları gözlem çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 78) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 78: Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

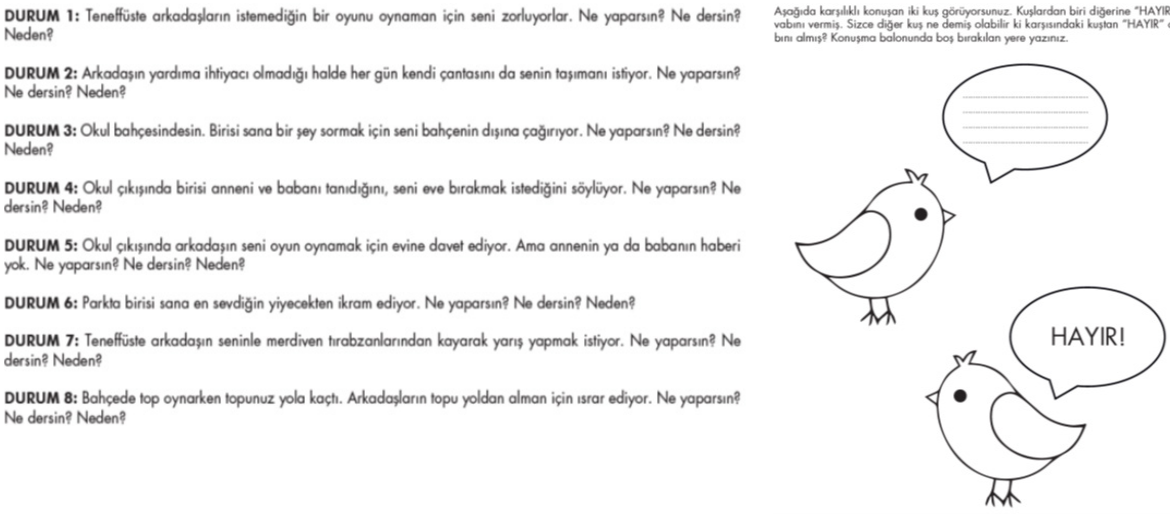

DURUM 1: Teneffüste arkadaşların istemediğin bir oyunu oynaman için seni zorluyorlar. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 2: Arkadaşın yardıma ihtiyacı olmadığı halde her gün kendi çantasını da senin taşımanı istiyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 3: Okul bahçesindesin. Birisi sana bir şey sormak için seni bahçenin dışına çağırıyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 4: Okul çıkışında birisi anneni ve babanı tanıdığını, seni eve bırakmak istediğini söylüyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 5: Okul çıkışında arkadaşın seni oyun oynamak için evine davet ediyor. Ama annenin ya da babanın haberi yok. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 6: Parkta birisi sana en sevdiğin yiyecekten ikram ediyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 7: Teneffüste arkadaşın seninle merdiven tırabzanlarından kayarak yarış yapmak istiyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 8: Bahçede top oynarken topunuz yola kaçtı. Arkadaşların topu yoldan alman için ısrar ediyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

Aşağıda karşılıklı konuşan iki kuş görüyorsunuz. Kuşlardan biri diğerine "HAYIR" cevabını vermiş. Sizce diğer kuş ne demiş olabilir ki karşısındaki kuştan "HAYIR" cevabını almış? Konuşma balonunda boş bırakılan yere yazınız.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri)) karşıladığı belirtilebilir. Etkinlik örneğinde özellikle arkadaşlık ilişkilerinde ve tanımadığı kişilere karşı "hayır" demenin gerekliliği vurgulanmaya çalışılmıştır, bu yönüyle belirtilen öğrenme hedeflerinin karşılandığı düşünülmüştür.

Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin verilen görseller ve sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, okulda ve diğer alanlarda yardıma ihtiyaç duyduklarında kimlerden, nasıl yardım istedikleriyle ilişkili gözlem çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 79) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 79: Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde daha çok günlük yaşamda yardım istenebilecek durumlara yer verilmiş, öğrenme hedefine göre daha kapsamlı olarak yardım isteme üzerinde durulmuştur. Cinsel taciz, istismar, kötü muamele konuları ile ilgili yardım isteme ele alınmamıştır.

Olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 80) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 80: Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

TRAVMA VE TRAVMAYA VERİLEN TEPKİLER [1]

Tanı sınıflandırma sistemleri, kişinin gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi alması, ağır yaralanması, kendisinin ya da başkalarının fizik bütünlüğünü tehdit eden bir olayı yaşamış olması veya tanıklık etmesini travma olarak tanımlamaktadır.

Travma anında çocuklar, bir çocuğun perspektifinden mantıklı olabilmesine rağmen dışarıdan birine son derece mantıksız görülen davranışlar da sergilerler. Bu tür mantıksız davranışların nedeni çocukların bu tür durumlarda nasıl tepki vermeleri veya nasıl davranmaları gerektiği konusunda gerekli bilgiye sahip olmamalarıdır. Bu nedenle, yetişkinlerin kriz durumlarında veya tehlikeli bir durumla karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiği konusunda çocukları bilgilendirmeleri gerekir.

Çocuklar arasındaki görülen en yaygın travma sonrası tepkilerden bazıları şunlardır (Dyregrov, 2010):

- Kırılganlık, korku, kaygı
- İstenmeden tekrarlanan güçlü anılar
- Uyku sorunları
- Suçluluk duygusu ya da kendini suçlama
- Kaçınma davranışları
- Konsantrasyon güçlükleri
- Öfke
- Üzüntü
- Bedensel tepkiler
- Gerileme (regresyon)
- Olayı tekrar tekrar zihninde canlandırma
- Sosyal ilişkilerde sorun yaşama
- Anlam ve değerlerde değişim

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde olağan dışı durumlar olarak doğal afetler, trafik kazaları, hastalıklar gibi durumlar ele alınmış, travma ve travmaya verilen tepkiler açıklanmıştır. Öğrenme hedeflerinde belirtilen konulara yer verilmemiş; ancak olağan dışı diğer durumlar, genel olarak travma durumunda öğretmen ve öğrencilerin yapması gerekenler ele alınmıştır.

Gerektiğinde "hayır" demeye ilişkin evet-hayır kartlarının tasarlanmasına, sorulan sorulara evet-hayır olarak cevap verildiği çalışmaya, çalışmaya ilişkin tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, günlük yaşamlarında "hayır dememeleri gereken" durumları belirleme çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 81) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 81: Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

SORUYORUM! EVET Mİ, HAYIR MI?

Sevdiğim kişiler tarafından aşırı ilgiye maruz kaldığımda...	Günlük yapılması gereken görev ve sorumluluklarını tamamladıktan sonra oyuna katılma daveti aldığında...	Tanımadığın biri tarafından yiyecek ikram edildiğinde...
Yeni bir ortamda seninle ilişki kurulmak istendiğinde...	Hoşlandığın/ hoşlanmadığın kişiler tarafından argo ifadelere maruz bırakıldığında...	Arkadaşın kendi proje görevini sana yaptırmak istediğinde...

Öğrencilerin yeşil ve kırmızı kartları sınıf kapısının dışına asılır ve tüm okul içerisinde "Hayır!" diyebilmek adına farkındalık oluşturulur.

Öğrencilerden günlük hayatta "Hayır" dememeleri gerekebilecek durumları düşünmesi ve bunları not alması istenir. Daha sonra öğrenciler notlarını sınıfta paylaşmaya teşvik edilir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde öğrenme hedefinde belirtilen cinsel taciz konusuna doğrudan değinilmemiş; ancak aile, arkadaşlık ilişkileri, tanımadığı kişilerle ilgili örnekler üzerinden örnekteki duruma göre hayır demesi gereken ve gerekmeyen durumlar ele alınmaya çalışılmıştır.

Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Bedensel haklar' ifadesinin anlamını tanımlayabilme (bilgi); Bedenin hangi bölgelerinin özel bölgeler olduğunu tanımlayabilme (bilgi); Herkesin 'bedensel haklara' sahip olduğunun farkında olabilme (tutum); Birinin kendisine rahatsız hissettiren bir biçimde dokunması durumunda nasıl tepki verebileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır', 'git' demek ve güvendiği bir yetişkinle konuşmak gibi) (beceri); Kendisine dokunulma konusunda rahatsızlık hissetmesi halinde bir ebeveyni/velisiyle veya güvendiği bir yetişkinle nasıl konuşabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, her çocuğun hak ve sorumlulukları olduğunu bilmeye ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, çeşitli haklarla ilişkili görseller ve açık uçlu sorulara; kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğine ilişkin "kişisel güvenlik"le ilgili açık uçlu soruya, kişisel güvenliği tehditle ilgili olan ve olmayan görselleri betimleme ve birbirlerinden ayırt etmeye yönelik çalışmaya, farklı uzunluklardaki ipleri (45 cm.den 10 cm.ye kadar) uçlarından tutarak iletişim kurma çalışmasına ve açık uçlu sorulara, "kişisel alan" kavramını açıklamaya, kişisel alan ile kişisel güvenlik ilişkisini araştırma çalışmasına; yine kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğine ilişkin "güven" sözcüğü ile ilgili açık uçlu sorulara, birbirinden belirli bir mesafede farklı iki daire ve tek daire içinde iki öğrencinin iletişim kurma çalışmasına ve çalışmaya ilişkin açık uçlu sorulara, kişisel alanla ilgili açıklamaya, kişisel alan ihlaliyle ilgili olumlu ve olumsuz içerikte hikaye ve açık uçlu sorulara, açıklamaya, kişisel alan ve kişisel alanın gerekliliğine yönelik resim çalışmasına; kişisel güvenliği için "Hayır" demenin gerekliliğini açıklama ile gerektiğinde "hayır" demeye ilişkin örnek durumlar ve açık uçlu sorulara, tartışma sorularına, "hayır" cevabı verilen bir örnek için konuşma balonu hazırlama çalışmasına, "hayır" denmesi gereken durumları gözlem çalışmasına; kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin verilen görseller ve sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, okulda ve diğer alanlarda yardıma ihtiyaç duyduklarında kimlerden, nasıl yardım istedikleriyle ilişkili gözlem çalışmasına; olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini ('Bedensel haklar' ifadesinin anlamını tanımlayabilme (bilgi); Bedenin hangi bölgelerinin özel bölgeler olduğunu tanımlayabilme (bilgi); Herkesin 'bedensel haklara' sahip olduğunun farkında olabilme (tutum); Birinin kendisine rahatsız hissettiren bir biçimde dokunması durumunda nasıl tepki verebileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır', 'git' demek ve güvendiği bir yetişkinle konuşmak gibi) (beceri); Kendisine dokunulma konusunda rahatsızlık hissetmesi halinde bir ebeveyni/velisiyle veya güvendiği bir yetişkinle nasıl konuşabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde öğrenme hedeflerinde belirtilen bedensel haklar, bedensel hakların ihlali ile ilgili nasıl davranılması gerektiğine yer verilmemiş; ancak kişisel alan, kişisel güvenlik, "hayır" demenin gerekliliği, günlük yaşamla ilgili yardım isteme gibi konular ele alınmıştır. Bu konulardaki çalışmaların da söz konusu öğrenme hedeflerine hizmet edebileceği düşünülmüştür.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "İnternetin ve sosyal medyanın ne olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnternet ve sosyal medyanın faydalarını ve potansiyel tehlikelerini sıralayabilme (bilgi); İnternet ve sosyal medyayı takdir etmekle birlikte, güvensiz ortamlar olabileceklerini kavrayabilme (tutum); İnternet veya sosyal medyada,

kendisini rahatsız hissettiren veya korkutan bir şey yaptığında veya gördüğünde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, bilişim teknolojilerinin kullanım amaçları ile ilgili açık uçlu sorulara; çeşitli teknolojik ürünlerin kullanım amaçları ile ilgili açıklamadan teknolojik ürünü tahmin etme çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu soruya ve açıklamaya, seçilen bir teknolojik ürün ve kullanım amaçları ile ilgili poster hazırlama çalışmasına; bilişim teknolojilerini kullanmanın yaşama katkılarına ilişkin bilişim teknolojilerini tanıtma ve yaşama katkılarını açıklama ile ilgili grup çalışmasına, çalışmayla ilgili tartışma sorularına ve açıklamaya, günlük yaşamda çok sık kullanılan bir bilişim teknolojisi aracının sağladığı katkılara ilişkin resim ve yazı çalışmasına; olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına; kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikaye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnternetin ve sosyal medyanın ne olduğunu tarif edebilme (bilgi); İnternet ve sosyal medyanın faydalarını ve potansiyel tehlikelerini sıralayabilme (bilgi); İnternet ve sosyal medyayı takdir etmekle birlikte, güvensiz ortamlar olabileceklerini kavrayabilme (tutum); İnternet veya sosyal medyada, kendisini rahatsız hissettiren veya korkutan bir şey yaptığında veya gördüğünde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde bilişim teknolojilerinin kullanım amaçları ve özellikle yaşama katkılarına odaklanılmış, ayrıca olağan dışı durumlar, kişisel bağımsızlığa katkı sağlayan davranışlarla ilgili konular genel olarak ele alınmış özellikle internet ve sosyal medya kullanımında karşılaşılabilecek olağan dışı durumlar ya da davranışlara odaklanılmamıştır.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders, Hayat Bilgisi dersi olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen konu Şiddet konusu olmuştur. Ardından Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleri ilişkilendirilmiş, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleri ise Hayat Bilgisi dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 54: Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları:
HB.3.4.5. Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.
HB.3.4.6. Günlük yaşamında güvenliğini tehdit edecek bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğine örnekler verir.

Metin Kutusu 55: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımı:
HB.3.4.5. Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.

Metin Kutusu 56: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımı:
HB.1.4.6. Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır." ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Şiddet konusunun öğrenme hedeflerinin 1. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin 1. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alma biçimi ise, ders kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Şiddet konusunun Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Alay etme, zorbalık ve şiddeti tanımlayabilme (bilgi); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanabilecek şiddet biçimlerini tanıyabilme (örneğin, fiziksel zarar vermek, kötü ifadeler kullanmak veya partnerini bir şey yapmaya zorlamak gibi) (bilgi); Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanan şiddetin yanlış bir şey olduğunu fark edebilme (tutum); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı incelendiğinde, güvenliğini tehdit eden kişiler ve onlara karşı davranışlara ilişkin hikâye ve açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 82) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021).

Görsel 82: Alay etme, zorbalık ve şiddeti tanımlayabilme (bilgi); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen ders kitabından örnekler

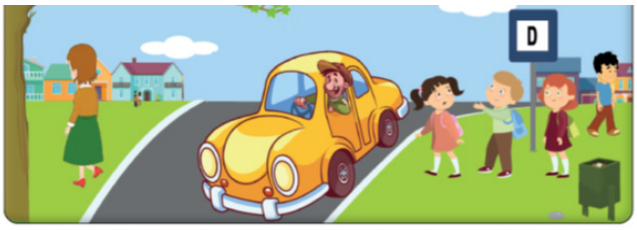

Mete, Hande ve ben okula birlikte gidip geliyoruz. Bir gün okuldan eve dönerken yanımızda bir otomobil durdu. İçinde bir kişi vardı. Bu kişiyi hiçbirimiz tanımıyorduk. Önce bize adres sordu. Biz, adresi bilmediğimizi söyledik. Sonra bizi arabası ile evlerimize bırakmayı teklif etti. İstersek bizi lunaparka da götürebileceğini söyledi. Bu teklif Mete'nin hoşuna gitmişti. Hande, hemen tanımadığımız kişilerle konuşmamamız ve onların tekliflerine "hayır" demeyi gerektiğini söyledi. Ben de "Adamın yanından uzaklaşalım." dedim. Hep birlikte bu kişiye onunla gelmek istemediğimizi söyleyerek hızla yanından uzaklaştık.

Emel, oyun parkında arkadaşları ile oyun oynuyordu. Tanımadığı bir kadın yanına geldi. Annesinin arkadaşı olduğunu ve elindeki yiyecekleri gönderdiğini söyleyerek onları Emel'e vermek istedi. Kadın "Annen evde bekliyor ve seni eve götürmemi istedi." dedi. Emel "Sizi tanımıyorum. Verdiğiniz yiyeceği alamam ve sizinle eve gidemem." dedi.

1. Sizce Emel doğru mu davranmıştır? Neden?

.....

.....

2. Emel tanımadığı bu kişinin teklifine "hayır" demek dışında neler yapabilir veya kimlerden yardım alabilir?

.....

.....

3. Siz olsaydınız böyle bir olay karşısında nasıl davranırdınız?

.....

Ayrıca güvenliği tehdit edebilecek kişi ve durumlar ile bu durumlar karşısında yapılması gerekenlerle ilgili bilgi metni ve açık uçlu sorulara, güvenliği tehdit edebilecek durumlar ve bu durumların nedenlerini, sonuçlarını, yapılması gereken davranışları belirleme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 83) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021).

Görsel 83: Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanabilecek şiddet biçimlerini tanıyabilme (örneğin, fiziksel zarar vermek, kötü ifadeler kullanmak veya partnerini bir şey yapmaya zorlamak gibi) (bilgi); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen ders kitabından örnekler

Deprem sırasında neler yapmalıyız?

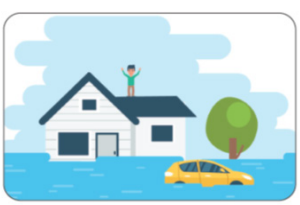

Sel ve su baskınlarında neler yapmalıyız?

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kazanımlarla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini (Alay etme, zorbalık ve şiddeti tanımlayabilme (bilgi); Kendi akranları arasındaki zorbalık ve şiddete karşı durabilmek için atılabilecek güvenli adımları tarif edebilme (beceri); Bir yetişkinin kendisine cinsel taciz uygulamaya çalışması halinde neler yapabileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır' veya 'git' demek ve güvendiği bir yetişkine söylemek gibi) (beceri); İstismara maruz kalması halinde, kendisine yapılan kötü muameleyi konuşabileceği ebeveynlerini/velilerini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri); Ebeveynler veya sevgililer arasında yaşanabilecek şiddet biçimlerini tanıyabilme (örneğin, fiziksel zarar vermek, kötü ifadeler kullanmak veya partnerini bir şey yapmaya zorlamak gibi) (bilgi); Kendi ailesinde bu tür bir şiddete tanık olması halinde destek almak için konuşabileceği, güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla ne şekilde konuşabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Ders kitabında güvenliği tehdit edebilecek kişiler olarak özellikle tanımadığı kişiler ve tanımadığı kişilerle ilgili, doğal afetlerle ilgili durumlar ile özellikle bu durumlar karşısında yapılması gerekenler, akran zorbalığı konusu ele alınmıştır. Ancak ele alınan bu konular kapsamında cinsel taciz, istismar gibi konular güvenliği tehdit eden durumlar kapsamında belirtilmemiştir.

Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Herkesin 'bedensel haklara' sahip olduğunun farkında olabilme (tutum); Birinin kendisine rahatsız hissettiren bir biçimde dokunması durumunda nasıl tepki verebileceğini gösterebilme (örneğin, 'hayır', 'git' demek ve güvendiği bir yetişkinle konuşmak gibi) (beceri); Kendisine dokunulma konusunda rahatsızlık hissetmesi halinde bir ebeveyni/velisiyle veya güvendiği bir yetişkinle nasıl konuşabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı incelendiğinde, güvenliğini tehdit eden kişiler ve onlara karşı davranışlara ilişkin hikâye ve açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, 2021). Belirtilen çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerine kısmen hizmet ettiği, güvenliği tehdit eden kişiler kapsamında özellikle yabancılara karşı gösterilmesi gereken davranışlara yer verildiği, bedensel haklar konusuna ise değinilmediği belirlenmiştir.

"İnternet veya sosyal medyada, kendisini rahatsız hissettiren veya korkutan bir şey yaptığında veya gördüğünde konuşabileceği güvenilir bir yetişkini belirleyebilme ve onunla nasıl konuşacağını gösterebilme (beceri)" hedefi olmuştur. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı incelendiğinde, teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanmaya ilişkin çeşitli teknolojik araçlarla ilgili görsellere, elektrikli ev aletlerini kullanırken uyulması gereken kurallara, tek başına kullanılabilecek teknolojik araçları görseller arasından seçme çalışmasına yer verilmiştir (Pasifik Yayınları İlkokul Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı, 2021). Bu çalışma örneklerinin söz konusu hedefi kısmen karşıladığı belirlenmiştir, ders kitabındaki çalışmalarda internet ve sosyal medya kullanımına, bu ortamlarda rahatsız edici davranışlar karşısında yapılması gerekenlere yer verilmemiştir. İnternet ve sosyal medya dışında özellikle evde kullanılan teknolojik aletlerin kullanımında uyulması gereken kurallara odaklanılmıştır.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda; Şiddet; Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konuları için 20 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim programı ile ilkokul 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SB (f)	İHYD (f)	Türkçe (f)	GS (f)	M (f)	YD (f)	BTY (f)	Toplam (f)
Şiddet ve Şiddetten Korunma	Şiddet		9	1	1	-	-	-	-	-	11
	Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük		2	2	2	-	-	-	-	-	6
	Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı		13	8	-	14	2	6	3	26	72
	Toplam		**24**	**11**	**3**	**14**	**2**	**6**	**3**	**26**	**89**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedefleri; 4-7. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Sosyal Bilgiler, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, Türkçe, Görsel Sanatlar, Müzik, Yabancı Dil ve Bilişim Teknolojileri ve Yazılım derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusuyla bulunurken derslerden de sırasıyla en çok Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinin ve Sınıf Rehberlik Programının kazanımları ile ilişkilendirme olmuştur.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri en fazla ilişkilendirilen Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; internet ve sosyal medya kullanımı özel bir dikkat ve özen gerektirir ile ilgili ana fikirler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. 9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri ikinci sırada ilişkilendirilen Şiddet konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; Cinsel taciz, cinsel istismar ve zorbalık (ve siber zorbalık) zararlıdır ve bir kimsenin bunlara maruz kaldığı durumlarda destek almaya çalışması önemlidir ana fikri kapsamında yer aldığı tespit edilmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının 9-12 yaş grubundaki 20 öğrenme hedefi, 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 89 kez ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarında bir kazanım birden fazla öğrenme hedefiyle ilişkilendirildiği için kazanımların Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilme sayısı fazla gibi düşünülebilir; ancak bu kavramın 20 öğrenme hedefinin sadece 7'si tam olarak, 2'si ise kısmen 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin yarıdan fazlası (11) ise 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir. 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Cinsel taciz, cinsel istismar ve zorbalık (ve siber zorbalık) zararlıdır ve bir kimsenin bunlara maruz kaldığı durumlarda destek almaya çalışmaca önemlidir.**	
Tecavüz, ensest ve internet ortamında cinsel istismar gibi- cinsel tacize, cinsel istismara ve (siber zorbalık dahil olmak üzere) zorbalığa ilişkin örnekler verebilme (bilgi)	Tam olarak
Cinsel tacize, cinsel istismara, ensest veya zorbalığa maruz kalması halinde, destek almaya çalışmanın önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Cinsel taciz, cinsel istismar, ensest ve zorbalık gibi durumlarda, kendisi veya bir tanıdığı için ne şekilde yardım isteyebileceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Yakın partner şiddeti yanlıştır ve buna tanık olduğumuzda destek almaya çalışmamız önemlidir.** Ailesinde bu türden bir şiddet yaşıyor olması halinde, güvendiği bir yetişkine bunu nasıl anlatabileceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: İstenmeyen cinsel ilginin ne olduğunu ve büyüme evresindeki mahremiyet ihtiyacını anlamak önemlidir.** Hem kız hem de oğlan çocukları için istenmeyen cinsel ilginin, mahremiyetin ve kendi bedeni üzerinde karar verme hakkının ihlali olduğunu fark edebilme (tutum)	Kısmen
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: İnternet ve sosyal medya kullanımı özel bir dikkat ve özen gerektirir.** İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: Sosyal medya üzerinden cinsel içerikli görseller ve yayınlara kolaylıkla erişilebilir ve bu gibi içerikler toplumsal cinsiyet temelli zarar verici kalıp yargıları pekiştirebilir.**	
Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; zorbalık ve şiddet, rahatsız edici dokunma türleri, internet ve sosyal medyadaki rahatsız edici durumlar gibi 9-12 yaş grubu için zorbalık ve şiddet türleri konusunda temel bilgi ve becerilere yönelik öğrenme hedeflerinin ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Grafik 20'de verilmiştir.

Grafik 20. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

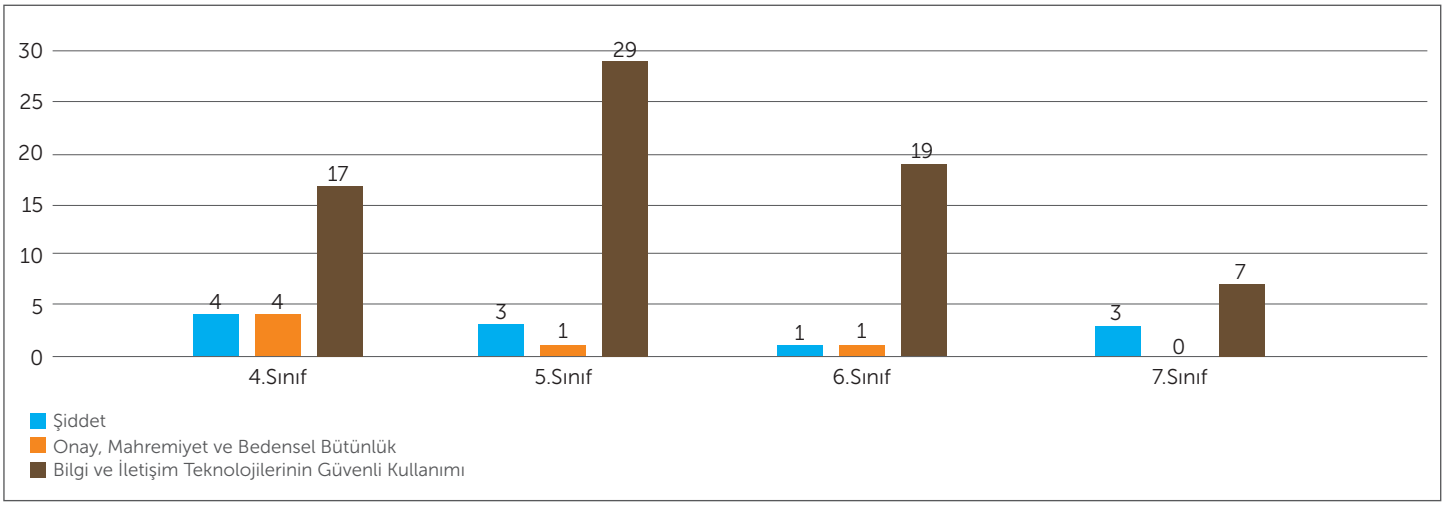

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleri, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 5. sınıf düzeyindeki kazanımlarla, en az ise 7. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 5. sınıf düzeyinde en fazla Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefleriyle, en az Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle ilişki kurulmuştur. 7. sınıf düzeyinde ise Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle hiç ilişki kurulamamıştır. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu görünüm, şiddet ve şiddetten korunma kavramının bu yaş grubunda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı göstermektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Cinsel taciz, cinsel istismar ve zorbalık (ve siber zorbalık) zararlıdır ve bir kimsenin bunlara maruz kaldığı durumlarda destek almaya çalışmaca önemlidir.**
Çocuğun cinsel istismarının yasadışı olduğunun ve buna maruz kalanlara destek olmaya yönelik kurumlar ve hizmetlerin olduğunun farkında olabilme (bilgi)
Bir başkasının zorbalığa, cinsel tacize veya istismara maruz kalması halinde müdahil olabileceği biçimleri gösterebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Yakın partner şiddeti yanlıştır ve buna tanık olduğumuzda destek almaya çalışmamız önemlidir.**
Yakın partner şiddetini tanımlayabilme (bilgi)
Yakın partner şiddetine ilişkin örnekler verebilme (bilgi)
Yakın partner şiddetinin yanlış olduğunun ve buna tanık olan çocukların destek almasının yararlı olabileceğinin farkında olabilmek (tutum)
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: İstenmeyen cinsel ilginin ne olduğunu ve büyüme evresindeki mahremiyet ihtiyacını anlamak önemlidir.**
Ergenlik evresinde, bedensel mahremiyet ve özel alanın hem kız (özellikle tuvalet ve suya erişme ihtiyaçları da) hem de oğlan çocukları için, daha önemli hale geldiğini açıklayabilme (bilgi)
İstenmeyen cinsel ilgiyi tanımlayabilme (bilgi)
Kendi mahremiyetini korumaya ve istenmeyen cinsel ilgiye karşı çıkmaya yönelik etkili iletişim kurabilme (beceri)
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: İnternet ve sosyal medya kullanımı özel bir dikkat ve özen gerektirir.**
Cinsel içerikli yayınların (pornografi) ve cinsel içerikli konuşmanın ne olduğunu tanımlayabilme (bilgi)
Cinsel içerikli yayınların; çoğu zaman erkekleri, kadınları ve cinsel ilişkileri gerçek olmayan biçimlerde yansıttığını açıklayabilme (bilgi)
Cinsel içerikli yayınların, erkekler, kadınlar ve cinsel ilişkilerle ilgili doğru olmayan tanımlamalar nedeniyle yanıltıcı olabileceğini anlayabilme (tutum)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok yakın partnerlerle yaşanabilecek istenmeyen durumlar ve cinsel istismar ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu yaş grubunda özellikle cinsel istismarın sadece fiziksel olmadığına ve sadece yabancılar tarafından gerçekleştirilmediğine ilişkin bilinçlenmeleri açısından bu tür hedeflere de yer verilmesi önemli görülmektedir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 9-12 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Öğretim Programı kazanımları ardından Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 43). Bu doğrultuda 5-6. Sınıf Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Öğretmen Rehberi ile İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan Şiddet ile Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konularının öğrenme hedefleriyle Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi kazanımları ilişkilendirilememiştir. Bu dersin kazanımları sadece Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 57: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Bilişim, Teknoloji ve Yazılım Öğretim Programı kazanımları:
BT.5.1.1.3. Farklı bilişim teknolojilerinin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır.
BT. 6.1.1.4. Bilişim teknolojilerinin sosyal ve kültürel hayata katkılarını ve risklerini örnekler üzerinden tartışır.
BT.5.2.1.2. Bilişim teknolojileri ile İnterneti kullanma ve yönetme sürecinde etik ilkelere uymanın önemini açıklar.
BT.6.2.3.1. Bilişim teknolojilerinin kullanımında gizlilik ve güvenlik boyutlarının önemini tartışır. BT.6.2.3.4. Bilgi paylaşımı sürecinde olası riskleri değerlendirerek alınabilecek önlemleri tartışır.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu kapsamında Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden biri "İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme(bilgi)" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen kazanımların Bilişim, Teknoloji ve Yazılım öğretmen rehberinde yer alma biçimi incelenmiştir. Öğretmen rehberinde bilişim teknolojilerinin avantajlarına yönelik soruya, bilişim teknolojilerinin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin drama çalışması ve sorularına yer verilmiştir. Özellikle bilgisayarın ergonomik kullanımı ile ilgili bilgi metnine, sorulara, drama çalışmasına, bilgisayar bağımlısı olmanın olası sonuçlarına ilişkin açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 84).

Görsel 84: İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Öğrencilere A, B, C olmak üzere üçerli gruplara ayrılmalarını söyleyin.

Her gruba üzerinde bilişim teknolojisi yazan kâğıtlardan birini verin (televizyon, masaüstü bilgisayar, dizüstü bilgisayar, tablet, cep telefonu, İnternet, vb.).

A'lar 10 yaşında beşinci sınıfa giden bir çocuktur ve günlük yaşamında pek çok alanda bilişim teknolojilerini kullanmaktadır. O gün okuldan eve gelir ve bir bilişim teknolojisini kullanmak ister.

B'lerin amacı A'ların o bilişim teknolojisini kullanmasını engellemektir. (olumsuz özelliklerini söyleyerek),

C'lerin amacı ise kullanmasını sağlamaktır (olumlu özelliklerini söyleyerek).

Gruplara hazırlanmaları için yeterli süre verin ve sonrasında sınıfta canlandırma yapmalarını isteyin.

Etkinlik sonunda öğrencilerle birlikte aşağıdaki soruların yanıtlarını arayın:

- Bu etkinliği yapmamızın nedeni ne olabilir?
- Arkadaşlarınız hangi bilişim teknolojisi araçlarını gösterdiler bizlere?
- Bu bilişim teknolojisi araçlarının olumlu yanları nelerdir?
- Bu bilişim teknolojisi araçlarının olumsuz yanları nelerdir?
- Bu araçları olumlu ya da olumsuz biçiminde sınıflamamızın nedeni ne olabilir?

Etkinliğin sonunda bilişim teknolojilerinin eğitimde, mühendislikte, iletişimde, banka vb. alanlardaki katkıları üzerinde konuşun. Teknoloji sayesinde hayatın kolaylaştığını ancak sanal dolandırıcılık gibi durumlarda teknolojinin olumsuz etkilerinin olabileceğini de ifade edin.

Bilgisayar Bağımlısı olmanın olası sonuçları;

a. Derslerinde başarısızlık
b. Göz bozukluğu
c. Dikkat eksikliği
d. Tembellik
e. Obezite problemi
f. Çevreden uzaklaşma (Asosyallik)

Etik ve internet etiği ile ilgili bilgi metnine, dijital ortamda etik olmayan davranış örnekleri üzerinden drama çalışmasına, dijital yurttaşlıkla ilgili bilgi metnine, dijital ayak izi testi ve yorumları çalışmasına, dijital yurttaşlık kurallarına uymayan bir çocuğun başından geçenleri anlatan bir hikâye yazma çalışmasına, sanal ortamda iletişim kurmanın olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili altı şapkalı düşünme tekniği çalışmasına (Görsel 85);

Görsel 85: İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Etkinlik için 5.1.11.B1 - Şapkalar Konuşuyor kartlarının çıktısını alınız.

UYGULAMA

1. Sınıftan 6 öğrenci seçilir. Öğrencilere kırmızı, siyah, yeşil, sarı, beyaz, mavi renkli şapka görsellerinin ve özelliklerinin olduğu kartlar verilir. Ardından şu açıklamalar yapılır:

"Şimdi sizinle bir oyun oynayacağız. Elinizde bulunan şapkaların her birinin farklı özellikleri var. Sizden şapkanızın size sağladığı bakış açısı ile size vereceğim konu hakkında düşündüklerinizi anlatmanızı istiyorum. Konuyu verdikten sonra 3 dakika düşünme süreniz olacak.

2. Şapkaların detaylı özellikleri kartlar üzerinde yazmaktadır. Kart özellikleri hakkında tüm öğrencilere bilgi verin:

Kırmızı şapka: *Duygusal şapkadır. Görüşülen konu ile ilgili olarak, kişilere herhangi bir kamta bağlı kalmadan tüm duygularını açıklama fırsatı verir.*

Siyah şapka: *Kötümser şapkadır. Görüşülen konunun olumsuz yönleri ve bunların yol açabileceği problemleri anlatma fırsatı verir.*

bilişim teknolojilerinin bedensel ve ruhsal sağlığa etkileri ile ilgili bilgi metnine ve açık uçlu, eşleştirmeli, çoktan seçmeli sorulara, bilişim teknolojilerinin sosyal ve kültürel hayata katkıları ve riskleri ile ilgili bilgi metnine, sunulan örnek durumun sorularla analiz edilmesine yönelik çalışmaya yer verilmiş, konuyla ilgili proje, film ya da afiş çalışmasının öğrencilere yaptırılması önerilmiştir. Etik ilkelerin ihlali sonucunda karşılaşılabilecek durumlara yönelik bir hikaye yazma çalışmasına, verilen metin üzerinden etik ihlale örnek olacak davranışların belirlenmesine, siber zorbalık ve siber zorbalıktan korunma amaçlı alınabilecek önlemlere ilişkin siber zorbalıktan korunma ekibi çalışmasına, bilgi paylaşımı sürecinde olası risklere ve önlemlere ilişkin sorulara, bilgi metnine yer verilmiştir (Görsel 86) (MEB Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi 5. ve 6. Sınıf Öğretmen Rehberi, 2021).

Görsel 86: İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi öğretmen rehber kitaplarındaki bu çalışmalar belirtilen öğrenme hedefiyle (İnternet ve sosyal medyanın faydalarına ve muhtemel tehlikelerine ilişkin örnekleri tarif edebilme (bilgi)) ilişkili bulunmuştur, çalışmalarda genel olarak bilişim teknolojilerinin olumlu ve olumsuz etkileri, internet etiği, sanal ortamda iletişimin olumlu ve olumsuz yönleri, siber zorbalık ve önlemlerine yer verilmiştir.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu kapsamında Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden bir diğeri ise "İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen Bilişim Teknolojileri ve Yazılım ders kazanımlarının öğretmen rehberinde yer alma biçimi incelenmiştir. Etik ve internet etiğine ilişkin bilgi metni ve sorulara, dijital yurttaşlıkla ilgili bilgi metnine, dijital ortamda etik olmayan davranış örnekleri üzerinden drama çalışmasına, internetin bilinçli bir biçimde kullanılmasıyla ve internet kullanım sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğiyle ilgili bir kamu spotu çalışmasına (Görsel 87),

Görsel 87: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

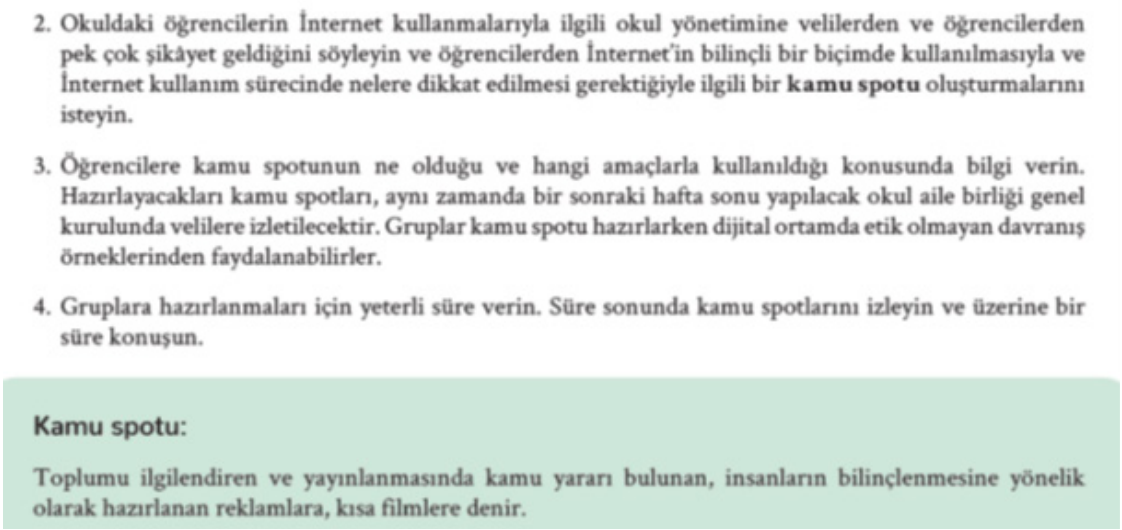

internet etiği kullanma ağı drama çalışmasına, internet ve bilgi iletişim teknolojileri kullanım kurallarına ilişkin doğru yanlış çalışmasına, dijital yurttaşlık sözleşmesi çalışmasına, dijital zorba olmamak için uyulması gereken kurallara ilişkin yaratıcı slogan etkinliğine, dijital ayak izi testi ve yorumları çalışmasına (Görsel 88),

Görsel 88: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalarından örnekler

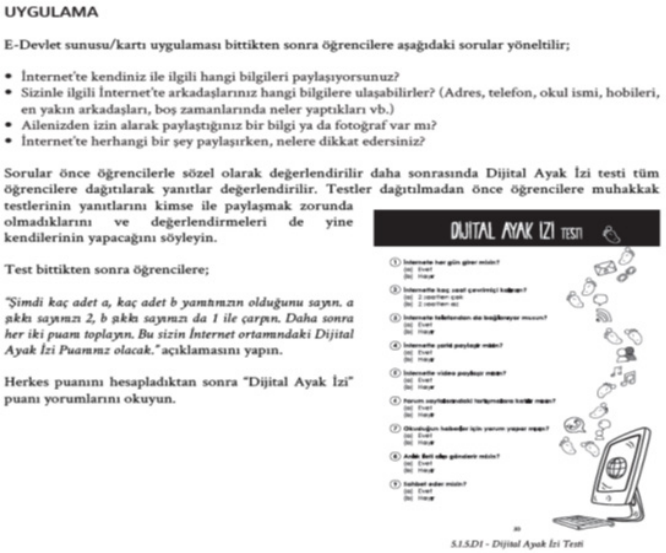

UYGULAMA

E-Devlet sunusu/kartı uygulaması bittikten sonra öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir;

- İnternet'te kendiniz ile ilgili hangi bilgileri paylaşıyorsunuz?
- Sizinle ilgili İnternet'te arkadaşlarınız hangi bilgilere ulaşabilirler? (Adres, telefon, okul ismi, hobileri, en yakın arkadaşları, boş zamanlarında neler yaptıkları vb.)
- Ailenizden izin alarak paylaştığınız bir bilgi ya da fotoğraf var mı?
- İnternet'te herhangi bir şey paylaşırken, nelere dikkat edersiniz?

Sorular önce öğrencilerle sözel olarak değerlendirilir daha sonrasında Dijital Ayak İzi testi tüm öğrencilere dağıtılarak yanıtlar değerlendirilir. Testler dağıtılmadan önce öğrencilere muhakkak testlerinin yanıtlarını kimse ile paylaşmak zorunda olmadıklarını ve değerlendirmeleri de yine kendilerinin yapacağını söyleyin.

Test bittikten sonra öğrencilere;

***"Şimdi kaç adet a, kaç adet b yanıtının olduğunu sayın. a şıkkı sayınızı 2, b şıkkı sayınızı da 1 ile çarpın. Daha sonra her iki puanı toplayın. Bu sizin İnternet ortamındaki Dijital Ayak İzi Puanınız olacak."* açıklamasını yapın.**

Herkes puanını hesapladıktan sonra "Dijital Ayak İzi" puanı yorumlarını okuyun.

DİJİTAL AYAK İZİ TESTİ

5.1.5.D1 - Dijital Ayak İzi Testi

sanal ortamda iletişim kurmanın olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili altı şapkalı düşünme tekniği çalışmasına; bilişim suçlarına karşı alınabilecek önlemler ve stratejilere ilişkin tartışma çalışmasına, bilişim teknolojilerinin kullanımında gizlilik ve güvenlik konusuna ilişkin sorulara, bilgi gizliliğim adlı çalışma kağıdı uygulamasına, bilgi paylaşımı sürecinde olası riskleri karşı alınabilecek önlemlere ilişkin şifreleme konusuna yönelik çalışma kağıdı uygulamasına yer almıştır (Görsel 89)(MEB Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi 5. ve 6. Sınıf Öğretmen Rehberi, 2021).

Görsel 89: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme(tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

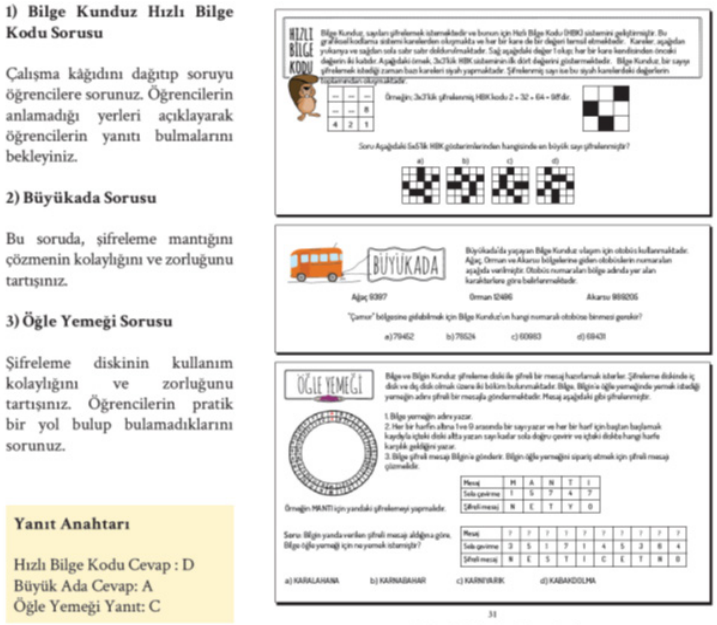

1) Bilge Kunduz Hızlı Bilge Kodu Sorusu

Çalışma kâğıdını dağıtıp soruyu öğrencilere sorunuz. Öğrencilerin anlamadığı yerleri açıklayarak öğrencilerin yanıtı bulmalarını bekleyiniz.

2) Büyükada Sorusu

Bu soruda, şifreleme mantığını çözmenin kolaylığını ve zorluğunu tartışınız.

3) Öğle Yemeği Sorusu

Şifreleme diskinin kullanım kolaylığını ve zorluğunu tartışınız. Öğrencilerin pratik bir yol bulup bulamadıklarını sorunuz.

Yanıt Anahtarı

Hızlı Bilge Kodu Cevap : D
Büyük Ada Cevap: A
Öğle Yemeği Yanıt: C

6.1.9.E1 - Bilge Kunduz Çalışma Kâğıdı

Bilişim, Teknoloji ve Yazılım öğretmen rehberi kitaplarında yukarıda örnekleri verilen çalışmalar, öğrenme hedefiyle (İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum)) ilişkili bulunmuştur. Çalışmalarda internet etiği, internet kullanımında dikkat edilmesi gerekenler, dijital yurttaşlık, dijital zorbalığa karşı uyulması gereken kurallar, bilişim suçlarına karşı alınabilecek önlemlere yer verilmiştir.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu kapsamında Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden bir diğeri ise, "Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri)" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi kazanımlarının öğretmen rehberinde yer alma biçimi incelenmiştir. Öğretmen rehberinde siber tuzaklar konusuna ilişkin video ve sorulara, siber zorbalıktan korunmaya yönelik önlemler konusuna ilişkin afiş aracılığıyla bilgi metnine ve tartışma sorusuna, siber zorbalıktan korunma amaçlı alınabilecek önlemlere ilişkin siber zorbalıktan korunma ile ilgili ekip çalışmasına, bilişim suçlarına karşı alınabilecek önlemler ve stratejilere ilişkin tartışma çalışmasına, bilişim teknolojilerinin kullanımında gizlilik ve güvenlik konusuna ilişkin bilgi metni ve sorulara, bilgi gizliliğim adlı çalışma kağıdı uygulamasına (Görsel 90),

Görsel 90: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan öğretmen rehberindeki çalışmalardan örnekler

UYGULAMA

Öğrencilere çalışma kâğıdını dağıtınız ve doldurmalarını isteyiniz. Daha sonra çalışma kâğıdında verilen yanıtları tartışınız.

Etkinlik sırasında güvenlik açığı oluşabilecek durumlara örnekler verilebilirsiniz. *Kan grubu ya da bazı hastalık bilgilerinin paylaşılması, sorun yaşadığınız zaman müdahale edilebilmesi açısından uygun olabilir mi?* gibi sorular sorarak öğrencileri yönlendirebilirsiniz.

Etkinlik sonunda şu soruların yanıtlanması hedeflenmektedir:

- *Kişisel olarak hangi bilgilerimiz gizli kalmalıdır?*
- *Hangi bilgilerimizi kimlerle paylaşabiliriz?*
- *Hangi bilgileri başkaları ile paylaşmak sorun yaratır?*

BİLGİ GİZLİLİĞİM

	Paylaş	Kısmen	Paylaşma
Ailem			
Akrabalarım			
Sınıf Arkadaşlarım			
Komşularım			
Öğretmenlerim			
Yeni Tanıştığım Kişiler			
Yakın Arkadaşlarım			
Polis			
Sosyal Medya Arkadaşlarım			

Kimlik Numaram, Kan grubum, Ev adresim, Yaşım, Başarı durumum, Ders notlarım, Fotoğraflarım, Videolarım, Mektuplarım, Mesajlarım, Hastalıklarım, Doğum günüm, Düşüncelerim

6.1.9.B1 - Bilgi Gizliliğim Çalışma Kâğıdı

bilgi paylaşımı sürecinde olası risklere karşı alınabilecek önlemlere ilişkin şifreleme konusuna yönelik çalışma kağıdı uygulamasına yer almıştır (MEB Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi 5. ve 6. Sınıf Öğretmen Rehberi, 2021). Öğretmen rehber kitabındaki bu çalışmalar öğrenme hedefiyle (Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme(beceri)) ilişkili bulunmuş, çalışmalarda özellikle siber suçlar, siber zorbalık ve önlemlerine yer verilmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Bilişim, Teknoloji ve Yazılım dersi kazanımlarından sonra Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri olmuştur. Daha sonra **Şiddet** ile **Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük** konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 58: Şiddet konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.7.22 Zorbalık ve türlerini bilir.
R.7.23 Zorbalıkla baş etme yollarını kullanır.
R.4.1 Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.
R.5.5 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.5.27 Yardım etme becerilerini kullanır.
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.

Metin Kutusu 59: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.

Metin Kutusu 60: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.11 Bilişim teknolojileri kullanımında kendini yönetir.
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.7.26 Bilişim teknolojileri kullanımında kendini yönetir.
R.4.1 Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.
R.4.25 Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.5.30 Sanal arkadaşlığı, arkadaşlık ilişkileri kapsamında sorgular.
R.4.32 Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Şiddet konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Tecavüz, ensest ve internet ortamında cinsel istismar gibi- cinsel tacize, cinsel istismara ve (siber zorbalık dahil olmak üzere) zorbalığa ilişkin örnekler verebilme (bilgi); Cinsel tacize, cinsel istismara, ensest veya zorbalığa maruz kalması halinde, destek almaya çalışmanın önemli olduğunu kavrayabilme (tutum); Cinsel taciz, cinsel istismar, ensest ve zorbalık gibi durumlarda, kendisi veya bir tanıdığı için ne şekilde yardım isteyebileceğini gösterebilme (beceri); Ailesinde bu türden bir şiddet yaşıyor olması halinde, güvendiği bir yetişkine bunu nasıl anlatabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, zorbalık ve zorbalık türleriyle ilgili gazete haberine, zorbalık tanımına ve açık uçlu soruya, örnek olaylarla zorbalık türlerini eşleştirme çalışmasına, zorbalık türleriyle ilgili bilgi metnine, zorbalıkla ilgili açık uçlu sorulara, zorbalık olaylarını gözlemleme çalışmasına; zorbalıkla baş etme yollarını kullanmaya ilişkin hikayeye ve bu hikayedeki zorbalık baş etme yollarını belirlemek için grup çalışmasına, tartışma sorularına, zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili açıklama metnine, zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili pankart hazırlama ve sunma çalışmasına; İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemelere ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlike durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine; Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kimden, nerenden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceği ile ilgili örnek olay ve sorulara, çeşitli kişi ve kurumlardan ne zaman, hangi durumlarda ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin çalışmaya ve tartışma sorularına, çalışma sonunda konuyla ilgili açıklamaya, kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceği ile örnek olaya ve soruya; Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yardım becerilerini kullanmaya ilişkin yardım etmekle ilgili açık uçlu soruya, yardım etmenin tanımına ve bireye katkılarına ilişkin açıklamaya, yardım edilebilecek konularla ilgili örnek durum ve açık uçlu sorulara, yardım edilen durumlar için öğrencilerden örnek istemeye ve açık uçlu sorulara, belirtilen yardım görevlerini yerine getirme ve yerine getirilen yardımları belirtme çalışmasına yer verilmiştir. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin 4. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya; yine kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında 6. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin belirtilen

yönergelere uygun olarak hareket edip hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliğini korumayla ilgili yönergeyi incelemeye, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacaklarını ifade etme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021; MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Bu etkinlik örneklerinin bu konuda ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Tecavüz, ensest ve internet ortamında cinsel istismar gibi- cinsel tacize, cinsel istismara ve (siber zorbalık dahil olmak üzere) zorbalığa ilişkin örnekler verebilme (bilgi); Cinsel tacize, cinsel istismara, ensest veya zorbalığa maruz kalması halinde, destek almaya çalışmanın önemli olduğunu kavrayabilme (tutum); Cinsel taciz, cinsel istismar, ensest ve zorbalık gibi durumlarda, kendisi veya bir tanıdığı için ne şekilde yardım isteyebileceğini gösterebilme (beceri); Ailesinde bu türden bir şiddet yaşıyor olması halinde, güvendiği bir yetişkine bunu nasıl anlatabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde zorbalık ve zorbalıkla baş etme yöntemleri, günlük yaşamda karşılaşılabilecek tehlikeli durumlar ve yardım istenebilecek durumlar ele alınmış, bu kapsamda cinsel taciz, cinsel istismar gibi konulara yer verilmemiştir. Öğrencilerin bu konularda edindiği bilgileri öğrenme hedeflerinde yer alan konulara uyarlayabileceği düşünülmüştür.

Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Hem kız hem de oğlan çocukları için istenmeyen cinsel ilginin, mahremiyetin ve kendi bedeni üzerinde karar verme hakkının ihlali olduğunu fark edebilme (tutum)" hedefi olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin 4. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Ayrıca uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya; yine kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında 6. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket edip hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliğini korumayla ilgili yönergeyi incelemeye, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacaklarını ifade etme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021; MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Bu etkinlik örneklerinin bu konuda ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Hem kız hem de oğlan çocukları için istenmeyen cinsel ilginin, mahremiyetin ve kendi bedeni üzerinde karar verme hakkının ihlali olduğunu fark edebilme (tutum)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması çalışmaları kapsamında yaşam, sağlık ve güvende olma hakkı üzerinde durulmuş, belirtilen haklar tarafından bedensel hakların kapsanabileceği düşünülmüştür.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, bilişim teknolojilerinin kullanımında kendini yönetmesine ilişkin bilişim teknolojileri araçları ve kullanım amaçları ile ilgili açık uçlu sorulara, bilişim teknolojileri araçlarının kullanım amaçlarına ilişkin açıklamaya, bilişim teknolojilerinin kullanımıyla ilgili cevabı Evet / Hayır olan sorulara, bilişim teknolojilerinin yönetimiyle ilgili açık uçlu sorulara ve açıklamaya, bilişim teknolojileri yönetim planı çalışmasına, bilişim teknoloji araçları kullanım sözleşmesine yer verilmiştir (Görsel 91) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 91: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Bilişim teknoloji araçlarını kullanırken nelere dikkat ediyorsun? Lütfen aşağıdaki seçeneklerden sana uygun olanları işaretle.	Evet	Hayır
Tanımadığın kişiler ile görüntülü görüşme yapar mısın?		
Bilgisayar kullanırken doğru oturma şekline dikkat eder misin?		
Kişisel bilgilerini (adres, kimlik numarası, okul, anne-baba adı) internette paylaşır mısın?		
Sosyal medya hesabın (facebook, instagram, twitter vb.)var mı?		

BİLİŞİM TEKNOLOJİ ARAÇLARI KULLANIM SÖZLEŞMESİ

- Günlük bilgisayar ve tablet toplam kullanım sürem .... dakikadır.
- Günlük televizyon izleme sürem .... dakikadır.

(Bu süreler aile ile planlanmalıdır.)

Telefonumu mümkün olduğunca iletişim kurma aracı olarak kullanacağım.

Bilişim teknolojileri araçlarının sağlığıma verebileceği zararların farkındayım. Bu nedenle günlük bilişim teknoloji araçları ile geçirdiğim süre kadar fiziksel aktivite yapacağım.

Adı Soyadı:

İmza:

Bilişim teknolojilerinin kullanımında kendini yönetmeyle ilgili Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda da etkinliğe yer verildiği gözlenmiştir. Bu kitapta, bilişim teknolojileri ile ilgili açık uçlu sorulara ve açıklamaya, konuyla ilgili kartlarda verilen durumlarla alanları eşleştirme çalışmasına ve çalışmayla ilgili tartışma soruları ile açıklamaya, bilişim teknolojilerini kullanırken kendini nasıl yönettiği ile ilgili aile üyelerinden birini gözlemleme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 92). (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 92: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri)) karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bilişim teknoloji araçları kapsamında internet ve sosyal medyanın kullanımına, kullanılması sırasında dikkat edilmesi gerekenlere değinilmiş, ayrıca bilişim teknolojileri araçları kapsamında çeşitli araçlara yer verilmiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin 4. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Ayrıca uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 93). (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 93: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

YER ADLARI	UYARI YÖNERGELERİ
SINIF KAPISI	KAPILARI ÇARPMAYALIM
KORİDOR	KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ
MERDİVEN	MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR
LAVABO	KAYGAN ZEMİN UYARI LEVHASI
MUSLUK	MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM
PEÇETELİK	CANLANDIRAN ÖĞRENCİYE PEÇETE VERECEK BİR ÖĞRENCİ
ÇÖP KUTUSU	LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM

(Grup 1 Tarafından Canlandırılacak Senaryo)

Selim lavaboda ellerini yıkamak için öğretmeninden izin alarak sınıftan çıktı. Sınıf kapısını kapatırken **"KAPILARI ÇARPMAYALIM"** uyarı yönergesini gördü ve yavaşça kapıyı kapattı. Koridorda tam koşmak üzereyken **"KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ"** uyarı yönergesini gördü ve yavaşladı. Merdivene geldiğinde merdivenleri hızlıca inmek istedi ancak **"MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR"** uyarı yönergesini görünce sakin bir şekilde merdivenlerden inerek lavaboya ulaştı. Lavabo önüne geldiğinde **"KAYGAN ZEMİN"** uyarı yönergesini gördü. Çok yavaş hareket ederek dikkatli bir şekilde uyarı levhasının etrafından dolaşarak lavaboya ulaştı. 20 saniye ellerini yıkadıktan sonra **"MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM"** uyarı yönergesine uyarak musluğu kapattı. Ellerini peçeteyle kuruladıktan sonra **"LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM"** uyarı yönergesine göre elindeki peçeteyi çöp kutusuna attı.

Yine kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında 6. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket edip hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliğini korumayla ilgili yönergeyi incelemeye, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacaklarını ifade etme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 94) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 94: İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

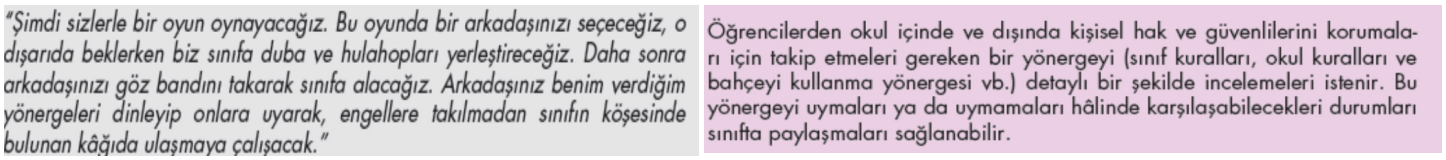

"Şimdi sizlerle bir oyun oynayacağız. Bu oyunda bir arkadaşınızı seçeceğiz, o dışarıda beklerken biz sınıfa duba ve hulahopları yerleştireceğiz. Daha sonra arkadaşınızı göz bandını takarak sınıfa alacağız. Arkadaşınız benim verdiğim yönergeleri dinleyip onlara uyarak, engellere takılmadan sınıfın köşesinde bulunan kâğıda ulaşmaya çalışacak."

Öğrencilerden okul içinde ve dışında kişisel hak ve güvenlilerini korumaları için takip etmeleri gereken bir yönergeyi (sınıf kuralları, okul kuralları ve bahçeyi kullanma yönergesi vb.) detaylı bir şekilde incelemeleri istenir. Bu yönergeyi uymaları ya da uymamaları hâlinde karşılaşabilecekleri durumları sınıfta paylaşmaları sağlanabilir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (İnterneti ve sosyal medyayı kullanma biçimlerine ilişkin dikkatli davranmalarının faydalarını kavrayabilme (tutum); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde kişisel hakların korunması ve güvenliğin sağlanması kapsamında doğal afet durumlarına, özellikle okulda ve sınıfta karşılaşılabilecek güvenlikle ilgili durumlara, durumlarda yaşam, sağlık ve güvende olma haklarına değinilmiştir. Öğrencilerin bu konularda edindiği bilgileri öğrenme hedefleri kapsamında yer alan konulara yansıtabileceği düşünülmüştür.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korumaya ilişkin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemeler ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlike durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 95) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 95: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

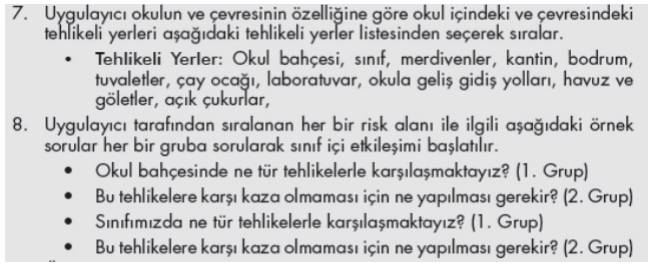

7. Uygulayıcı okulun ve çevresinin özelliğine göre okul içindeki ve çevresindeki tehlikeli yerleri aşağıdaki tehlikeli yerler listesinden seçerek sıralar.
   - Tehlikeli Yerler: Okul bahçesi, sınıf, merdivenler, kantin, bodrum, tuvaletler, çay ocağı, laboratuvar, okula geliş gidiş yolları, havuz ve göletler, açık çukurlar,
8. Uygulayıcı tarafından sıralanan her bir risk alanı ile ilgili aşağıdaki örnek sorular her bir gruba sorularak sınıf içi etkileşimi başlatılır.
   - Okul bahçesinde ne tür tehlikelerle karşılaşmaktayız? (1. Grup)
   - Bu tehlikelere karşı kaza olmaması için ne yapılması gerekir? (2. Grup)
   - Sınıfımızda ne tür tehlikelerle karşılaşmaktayız? (1. Grup)
   - Bu tehlikelere karşı kaza olmaması için ne yapılması gerekir? (2. Grup)

Öğrencilerin verdikleri tüm cevaplar sınıf panosuna asılarak sergilenebilir.

3 ay sonra okul iş sağlığı ve güvenliği uzmanı sınıfa davet edilerek, tehlike ve kazalar konusunda sınıfa tekrar bilgilendirme yapılabilir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korumaya odaklanan çalışmalara yer verilmiştir.

Yine İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili günlük yaşamdan örneklere, sınıfı gruplara ayırma konusunda karar vermeye ilişkin seçenekler ve açık uçlu sorulara, günlük yaşamda aldıkları kararları ve bunu etkileyen faktörleri belirleyecekleri çalışma kağıdına, tartışma sorularına, karar verme süreci ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 96) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 96: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

"Bugün bir grup çalışması yapmayı planlıyorum, gruplar 4 kişilik olmalı. Ama sınıfı nasıl gruplara böleceğime karar veremiyorum. Bu gruplara bölme yöntemini birçok grup çalışmasında da kullanmak istiyorum. Ben biraz düşündüm ve birkaç yöntem belirledim. Sizlerden de birkaç yöntem önermenizi istiyorum. Sizin önerilerinizi de listeye ekleyip en uygun yönteme karar verelim."

3. Uygulayıcı aşağıda listelenen yöntemleri ve öğrencilerden de gelen cevapları tahtaya yazar.
   - Sınıf listesine göre
   - Oturma planına göre
   - Öğrencilerin isteğine göre
   - Kura ile
   - Alfabetik sıraya göre

Karar Verdiğim Konu:

Kararımı Etkileyen Faktörler:

Karar Verme Sürecim:

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde günlük yaşamla ilgili kararlar ve bunları etkileyen faktörler üzerinde durulmuş, karar vermeye ilişkin günlük yaşam örneklerinden edinilen bilginin sosyal medya kullanımıyla ilgili kararlara yansıtabileceği düşünülmüştür.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, sanal arkadaşlığı arkadaşlık ilişkileri kapsamında sorgulamakla ilgili öğrencilerin arkadaşları ile en çok yapmayı sevdiği şeyleri söylemesine yönelik çalışmaya, arkadaşlıkla ilgili açık uçlu sorulara, gerçek hayattaki ve sanal ortamdaki arkadaşlığa ilişkin açık uçlu sorulara, sanal arkadaşlığın tanımına, tartışma sorularına, sanal arkadaşlığın olumlu ve olumsuz yönleriyle ilgili açıklamaya, sanal arkadaşlık ile gerçek hayattaki arkadaşlık arasındaki benzerlik ve farklılıkları anlatan resim/karikatür/poster çalışmasına, sanal arkadaşlığın risklerini anlatan slogan çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 97) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 97: Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri)) karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde sanal arkadaşlık ile gerçek hayattaki arkadaşlık, sanal arkadaşlıktaki riskler ve tehlikeler üzerinde durulmuştur.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, bilgi kaynaklarının güvenirliği sorgulamaya ilişkin araştırma konusuna, bilgi kaynağı ve bilgileri düzenlemeye ilişkin grup çalışmasına, grup çalışmasıyla ve bilgi kaynaklarının güvenirliği ile ilgili açık uçlu sorulara, bilgi kaynakları ve bilgi kaynaklarının güvenirliği ile ilgili açıklamaya, merak edilen bir konuda araştırma ve bilimsel bir rapor hazırlama çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 98) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 98: Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

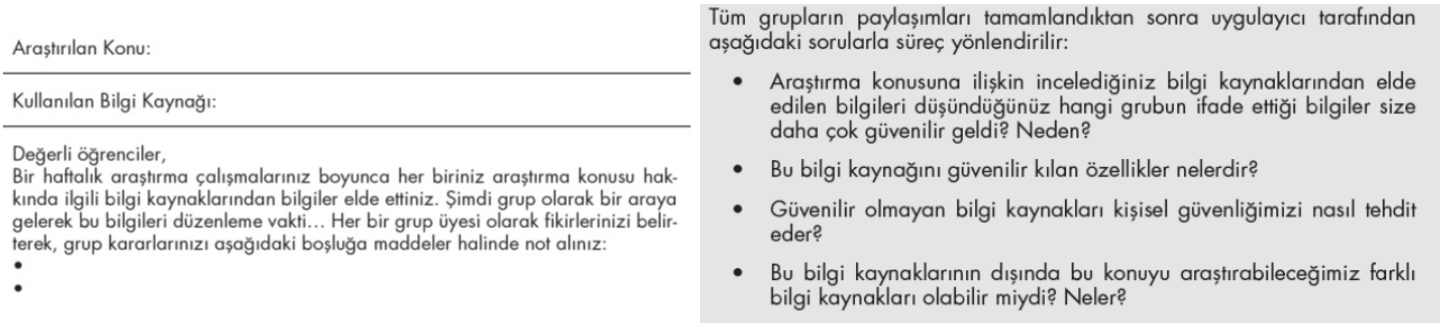

Araştırılan Konu:

Kullanılan Bilgi Kaynağı:

Değerli öğrenciler,
Bir haftalık araştırma çalışmalarınız boyunca her biriniz araştırma konusu hakkında ilgili bilgi kaynaklarından bilgiler elde ettiniz. Şimdi grup olarak bir araya gelerek bu bilgileri düzenleme vakti... Her bir grup üyesi olarak fikirlerinizi belirterek, grup kararlarınızı aşağıdaki boşluğa maddeler halinde not alınız:

Tüm grupların paylaşımları tamamlandıktan sonra uygulayıcı tarafından aşağıdaki sorularla süreç yönlendirilir:

- Araştırma konusuna ilişkin incelediğiniz bilgi kaynaklarından elde edilen bilgileri düşündüğünüz hangi grubun ifade ettiği bilgiler size daha çok güvenilir geldi? Neden?
- Bu bilgi kaynağını güvenilir kılan özellikler nelerdir?
- Güvenilir olmayan bilgi kaynakları kişisel güvenliğimizi nasıl tehdit eder?
- Bu bilgi kaynaklarının dışında bu konuyu araştırabileceğimiz farklı bilgi kaynakları olabilir miydi? Neler?

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bilgi kaynakları ve bilgi kaynaklarının güvenirliği üzerinde durulmuştur.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda; Şiddet; Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konuları için 18 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim programı ile ilkokul 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 46. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SBTK (f)	YD (f)	Toplam (f)
Şiddet ve Şiddetten Korunma	Şiddet		4	3	-	7
	Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük		-	-	-	-
	Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı		2	-	1	3
	Toplam		**6**	**3**	**1**	**10**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedefleri; 8-10. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında en çok Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programı kazanımlarıyla, en az ise İngilizce dersi öğretim programı kazanımlarıyla (1 kazanım) ilişkilendirilmiştir.

Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle bulunmuştur. Bunu Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu izlemiş, ardından 8-10. sınıf düzeyi öğretim programı kazanımlarıyla en az ilişkilendirilen ise Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu olmuştur. 12-15 yaş grubunda ilişkili bulunan Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, İnternet, cep telefonları, sosyal medya istenmeyen cinsel ilgiye maruz kalınan ortamlar haline gelebilir ana fikri altında yer aldığı görülmektedir. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu ile ise hiçbir öğrenme hedefi ilişkilendirilememiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramındaki 12-15 yaş grubundaki 18 öğrenme hedefi, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 10 kez ilişkilendirilmesine rağmen, bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin çoğunluğunun öğretim programı kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram

kapsamındaki 18 öğrenme hedefinin 1'inin tam, 4'ünün ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarında kısmen karşılığı bulunmuş, 13 öğrenme hedefi ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir. 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 47'de verilmiştir.

Tablo 47. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti ve zorbalık, bir insan hakları ihlalidir.** Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi)	Tam olarak
Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri)	Kısmen
Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)	Kısmen
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir. İnternet, cep telefonları, sosyal medya istenmeyen cinsel ilgiye maruz kalınan ortamlar haline gelebilir.** İnterneti, cep telefonunu ve sosyal medyayı kullanırken güvende kalabilmek için bir plan geliştirip uygulayabilme (beceri)	Kısmen
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: Cinsel içerikli yayınlar ve görseller, cinsel açıdan uyarıcı ve potansiyel olarak zararlı olabilir.** Cinsel içerikli yayınların hangi yönlerden zararlı olabileceğini ve bu zararları nereye bildirebileceğini ve nereden destek alınabileceğini özetleyebilme (bilgi)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok istenmeyen bir durumda olan bireylerin muhakeme ederek yardım isteyebilmelerine yönelik olduğu görülmüştür. Bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Grafik 21'de verilmiştir.

Grafik 21. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

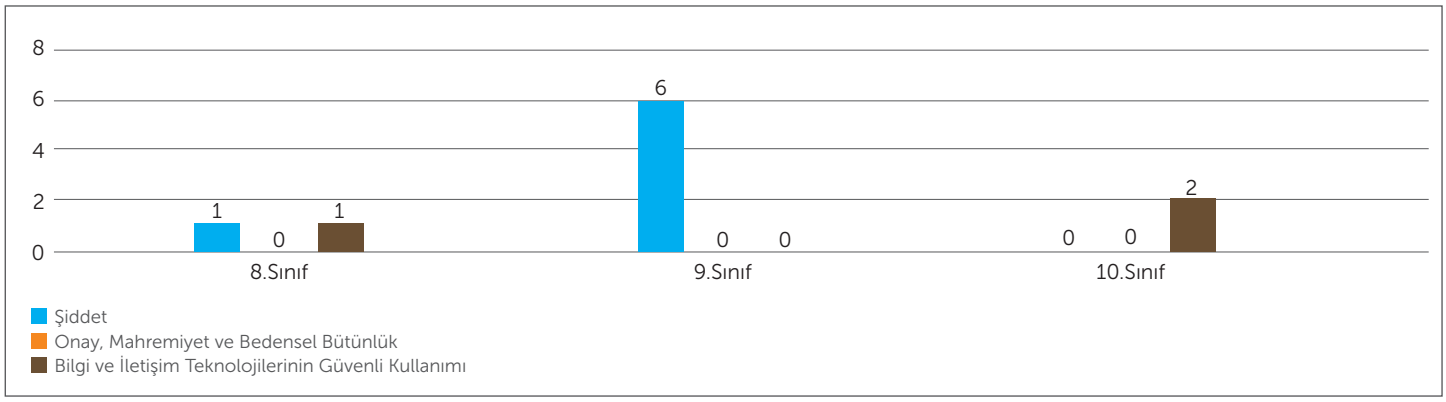

Grafik 3'e göre, bu kavramın öğrenme hedefleri, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 9. sınıf kazanımlarıyla, daha sonra da 8 ve 10. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. 9. sınıf kazanımları yalnızca Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken, 10. sınıf kazanımları da yalnızca Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilebilmiştir. Her üç sınıf düzeyinde de Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanım bulunamamıştır.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti ve zorbalık, bir insan hakları ihlalidir.**
Yetişkinlerin, gençlerin veya iktidar sahibi bireylerin fail olduğu cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimlerinin hiçbir zaman maruz kalanın suçu olmadığını ve her zaman bir insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum)
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: Herkes, kendi mahremiyeti ve bedensel bütünlüğü üzerinde hak sahibidir.**
Mahremiyet ve bedensel bütünlük hakkının anlamını açıklayabilme (bilgi)
Herkesin kendi mahremiyeti ve bedensel bütünlüğü üzerinde hak sahibi olduğunu kavrayabilme (tutum)
Kendi mahremiyet ve bedensel bütünlük hakkına ilişkin ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: Herkesin kendi cinsel eylemleri üzerinde söz hakkı vardır ve eylemlerdeki onayı hakkında açık iletişim kurmalı ve partnerinin de onayını almalıdır.**
Onayı tarif edebilme ve cinsellikle ilgili kararlarda ne anlama geldiğini açıklayabilme (bilgi)
Cinsellikte onay ifade etmenin ve almanın önemini kavrayabilme (tutum)
Kişisel sınırları doğrultusunda cinsel davranışa onay verip vermediğini ifade edebilme (beceri)
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: İnternet, cep telefonları, sosyal medya istenmeyen cinsel ilgiye maruz kalınan ortamlar haline gelebilir.**
İnternetin, cep telefonlarının ve sosyal medyanın hangi biçimlerde istenmeyen cinsel ilginin kaynakları haline gelebildiğini tarif edebilme (bilgi)
İnternet, cep telefonu ve sosyal medya üzerinden maruz kalabileceği istenmeyen cinsel ilgiyle baş etme biçimlerinin olduğunu kavrayabilme (tutum)
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: Cinsel içerikli yayınlar ve görseller, cinsel açıdan uyarıcı ve potansiyel olarak zararlı olabilir.**
Cinsel içerikli yayınların (pornografi) neden bu denli yaygın olduğu analiz edebilme (bilgi)
Cinsel içerikli görsellerin, küçük yaştakilerin göndermesi, edinmesi, satın alması veya muhafaza etmesinin yasa dışı olabileceği durumların ayırdında olabilme (bilgi)
Cinsel içerikli görsellerin paylaşılması veya saklanmasıyla ilgili kanunlardan haberdar olmanın önemli olduğunun farkında olabilme (tutum)
Cinsel içerikli yayınların kullanımına dair ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok bedenin özel bölgelerinin farkına varabilme, onay verme ve vermeme durumlarını analiz edebilme, bilişim teknolojilerini kullanırken dikkat edilmesi gerekenlerin farkında olma gibi konularla ilişkili olduğu saptanmıştır. Ergenliğin başında olan bireylerin bu konularda da bilinçlenmeleri önemli görülmektedir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 12-15 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ardından Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 46). Bu doğrultuda Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı, 9. Sınıf Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabı incelenmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleriyle Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımları ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 61: Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programı kazanımı:
SB9.1.4.4. Şiddetin birey üzerindeki etkilerini değerlendirir.

Bu dersin kazanımları sadece Şiddet konusunun "Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi); Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri ile ilişkilendirilmiştir.

Şiddet konusu kapsamında "SB9.1.4.4. Şiddetin birey üzerindeki etkilerini değerlendirir." kazanımın ders kitabında nasıl ele alındığı incelenmiştir. Şiddetin birey üzerindeki etkileri ile ilgili akran zorbalığına, zorbalıkla mücadeleye, şiddeti önlemek için okulda ve okul dışında neler yapılabileceğine ilişkin açıklama metnine yer verilmiştir (Görsel 99) (MEB, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 99: Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi); Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Akran Zorbalığı

Akran, çocuk ya da ergenlerde aynı yaş gruplarını ifade eden bir kavramdır. Akranları ile olumlu ilişkiler geliştirme, çocukların ve gençlerin sosyal gelişimi için oldukça önemlidir. Kurulan bu ilişkilerde bireyler paylaşmayı, iletişimi ve sorun çözmeyi öğrenir. Bu öğretilerini hayatları boyunca kullanırlar. Genelde akranlarla kurulan ilişkiler eşit düzeydedir. Akranlar bu ilişkiden çoğunlukla aynı ölçüde yararlanır ve ilişkiye katkıda bulunur. Taraflar arasındaki genel güç dengesi bireyin gelişiminde önemlidir. Bahsedilen güç dengesindeki bozulma, akran örselemesi veya akran zorbalığı adı ile toplumsal yaşantının sürdürüldüğü her ortamda kendini gösteren önemli bir sorundur.

Akran zorbalığı, bir öğrencinin bir veya daha fazla öğrenci tarafından tekrar eden biçimde olumsuz davranışlara (fiziksel, sözel ve/veya psikolojik) maruz kalmasıdır (Görsel 1.67).

Görsel 1.67
Akran zorbalığı

Şiddeti önlemek için okulda;

- Çalışan tüm personelin ve öğrencilerin zorbalığın ne olduğunu bilmesi,
- Zorba kişilerin ve riskli grupların belirlenmesi,
- Şiddet yaşayan öğrencilerin cesaretlendirilmesi ve başlarına gelen olayları anlattıkları takdirde herhangi bir sorunla karşılaşmayacakları yönünde öğrencilere güven verilmesi,
- Zorba öğrencilere öfkelerini kontrol etmeye yönelik tekniklerin öğretilmesi,
- Yaş olarak daha büyük öğrencilerin, kendilerinden daha küçük öğrencilere destek olma yönünde cesaretlendirilmesi gerekir.

Okul dışında;

- **Alo 183** (Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı)

Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan ve desteğe gereksinimi olan kişilere psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık hizmetleri sunmakta ve yararlanabilecekleri hizmet kuruluşları konusunda bilgi vermektedir. Alo 183 ücretsizdir ve Alo 183'e Türkiye'nin her yerinden 7 gün 24 saat ulaşılabilir. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde, varsa Aile ve Sosyal Politikalar İlçe Müdürlüğünde, Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezlerinde ücretsiz danışmanlık, rehberlik, yönlendirme hizmetleri verilmektedir.

- **ŞÖNİM** (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi)

Şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalanlara yönelik alınan tedbirlerin etkin olması için izleme yapan birimlerdir. Bu merkezlerde hukuki, psikolojik ve mesleki danışmanlık gibi farklı alanlarda hizmetler sunulmaktadır.

Şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kişiler ayrıca ALO 155 Polis İmdat, ALO 156 Jandarma İmdat hattına başvurulabilir.

Şiddet konusu kapsamında ders kitabında sadece akran zorbalığı konusu ele alınmış, genel olarak okulda şiddeti önlemek için neler yapılabileceğine, okul dışında şiddete uğrama veya şiddete uğrama tehlikesi durumunda başvurulabilecek yerlere ilişkin konulara sadece bilgi metni aracılığıyla yer verilmiştir. Teknik Rehber'deki Şiddet konusu kapsamında ele alınan öğrenme hedeflerinin sadece zorbalıkla ilgili bölümü ders kitaplarında ele alınmış, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimlerine ders kitabında yer verilmemiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımlarından sonra Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan **Şiddet** ve **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. **Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük** konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 62: Şiddet konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.9.18. Zorbalık ve türlerini bilir.
R.9.24. Zorbalıkla baş etme yollarını kullanır.
R.8.15. İhtiyaç duyduğunda yardım arar.

Metin Kutusu 63: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.10.28. Bilişim teknolojileri kullanımında kendini yönetir.
R.8.15. İhtiyaç duyduğunda yardım arar.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yer alma biçimi ise, etkinlik kitapları incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Şiddet konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi); Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları ve cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) " hedefleri olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, zorbalığın tanımıyla ilgili açık uçlu soruya, örnek olay ve zorbalık türünü eşleştirme çalışmasına, zorbalık türleriyle ilgili bilinçlendirici slogan yazma çalışmasına ve tartışma sorularına, zorbalıkla ilgili gözlem çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 100) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 100: Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

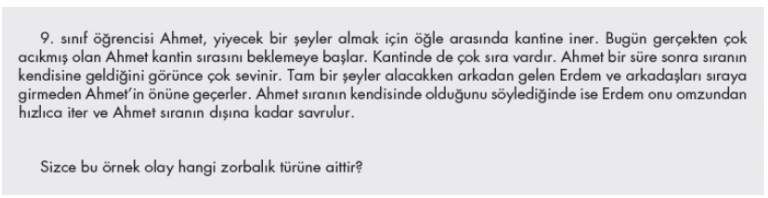

9. sınıf öğrencisi Ahmet, yiyecek bir şeyler almak için öğle arasında kantine iner. Bugün gerçekten çok acıkmış olan Ahmet kantin sırasını beklemeye başlar. Kantinde de çok sıra vardır. Ahmet bir süre sonra sıranın kendisine geldiğini görünce çok sevinir. Tam bir şeyler alacakken arkadan gelen Erdem ve arkadaşları sıraya girmeden Ahmet'in önüne geçerler. Ahmet sıranın kendisinde olduğunu söylediğinde ise Erdem onu omzundan hızlıca iter ve Ahmet sıranın dışına kadar savrulur.

Sizce bu örnek olay hangi zorbalık türüne aittir?

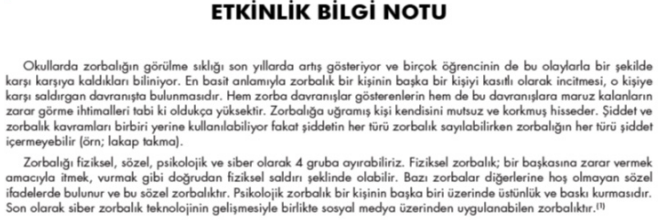

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

Okullarda zorbalığın görülme sıklığı son yıllarda artış gösteriyor ve birçok öğrencinin de bu olaylarla bir şekilde karşı karşıya kaldıkları biliniyor. En basit anlamıyla zorbalık bir kişinin başka bir kişiyi kasıtlı olarak incitmesi, o kişiye karşı saldırgan davranışta bulunmasıdır. Hem zorba davranışlar gösterenlerin hem de bu davranışlara maruz kalanların zarar görme ihtimalleri tabi ki oldukça yüksektir. Zorbalığa uğramış kişi kendisini mutsuz ve korkmuş hisseder. Şiddet ve zorbalık kavramları birbiri yerine kullanılabiliyor fakat şiddetin her türü zorbalık sayılabilirken zorbalığın her türü şiddet içermeyebilir (örn; lakap takma).

Zorbalığı fiziksel, sözel, psikolojik ve siber olarak 4 gruba ayırabiliriz. Fiziksel zorbalık; bir başkasına zarar vermek amacıyla itmek, vurmak gibi doğrudan fiziksel saldırı şeklinde olabilir. Bazı zorbalar diğerlerine hoş olmayan sözel ifadelerde bulunur ve bu sözel zorbalıktır. Psikolojik zorbalık bir kişinin başka biri üzerinde üstünlük ve baskı kurmasıdır. Son olarak siber zorbalık teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal medya üzerinden uygulanabilen zorbalıktır.[1]

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Zorbalık, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimleri arasında kıyaslama ve tezatlama yapabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde zorbalık ve zorbalık türleri ele alınmış; ancak öğrenme hedefinde belirtilen psikolojik şiddet, cinsel taciz gibi konulara yer verilmemiştir.

Zorbalıkla baş etme yollarını kullanmaya ilişkin zorbalık ve zorbalık türleri ile ilgili bilgi metnine, zorbalıkla baş etme yollarıyla ilgili bilgi metnine, örnek olay ve örnek olayda zorbalıkla ilgili belirtilen tepkileri etkili ve etkisiz olarak gruplandırma çalışmasına, etkili ve etkisiz olan zorbalıkla başa çıkma yöntemlerini canlandırma ve tartışma sorularına yer verilmiştir (Görsel 101) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 101: Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

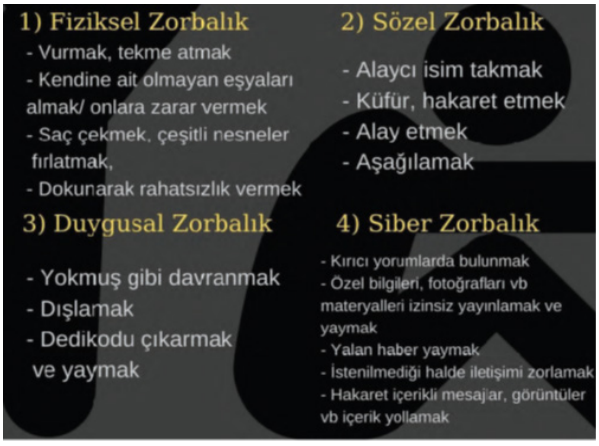

Melek coğrafya sınavından aldığı zayıf not sebebiyle sınıftaki bir arkadaş grubu tarafından lakap takılmış ve alay konusu olmuştur.Öğretmen sınıfa her soru sorduğunda grup tarafından 'Melek bilir Melek yapar, Melek harikadır' gibi alaycı cümleler söylenmekte, Melek'in sınav notu durduk yere sınıfta dillendirilmektedir.

Melek Ne Yapmalı?

- Hiçbir şey yapmadan insanların bunu unutmasını beklemeli
- Konuyu şakaya vurup'hakikaten bu nasıl not ya'diyerek eğlenmeli
- Düşük aldığı için kendine kızmalı ve susmalı
- Sınıf rehber öğretmeniyle durumu paylaşmalı

Ayrıca bu etkinlik kapsamında öğrencilerin zorbalıkla baş etme yollarını kullandıklarında karşılaştıkları sonuçları paylaşmaları, zorbalıkla baş etme yollarının kullanılmasıyla ilgili gözlem çalışması, velilere konuya ilişkin seminerler düzenlenmesi önerilmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsel tacizi, cinsel saldırıyı, yakın partner şiddetini ve zorbalığı ne şekilde bildirebileceğini gösterebilme (beceri); Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları, cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde zorbalıkla baş etme yollarına değinilmiştir, ancak öğrenme hedeflerinde zorbalık dışında cinsel taciz, saldırı konularına da yer verilmiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ihtiyaç duyduğunda yardım aramaya ilişkin gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olayı ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 102) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 102: Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları ve cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Ali, babasının iş değişikliği nedeniyle yeni bir okulda 8. sınıfa devam etmek zorunda kalmıştır. Ancak mevcu sınıfı okula başlayalı 4 hafta olmasına rağmen Ali'ye karşı hep olumsuz davranışlar sergilemektedirler. Özellikle teneffüste rahatsız edici davranışlar, dalga geçen cümleler ve hatta zorbalığa varacak davranışlara maruz kal maktadır. Ali böyle bir sorunu çözmek için kimden/nereden/nasıl yardım alabilir?

.....

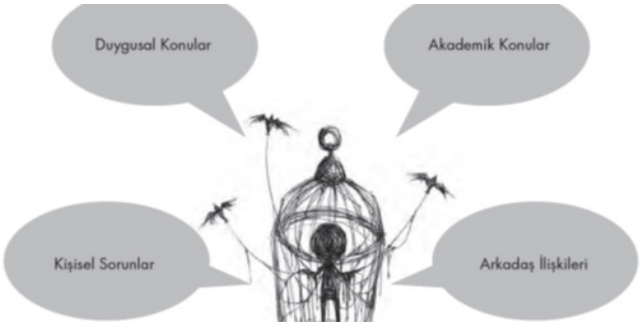

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Güvendiği yetişkinlere ve hayatta kalanları ve cinsel tacizin, cinsel saldırılarının, yakın partner şiddetinin ve zorbalığın önlenmesini destekleyen hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde duygusal konular, kişisel sorunlar, akademik konular gibi konularda yardıma ihtiyaç duyma ve yardım için kime, nereye başvurulacağına odaklanılmıştır, bu konuda yapılan çalışmalarda edinilen bilginin öğrenme hedefinde ele alınan konulara yansıtılabileceği düşünülmüştür.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "İnterneti, cep telefonunu ve sosyal medyayı kullanırken güvende kalabilmek için bir plan geliştirip uygulayabilme (beceri); Cinsel içerikli yayınların hangi yönlerden zararlı olabileceğini ve bu zararları nereye bildirebileceğini ve nereden destek alınabileceğini özetleyebilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, bilişim teknolojileri kullanımında kendini yönetmeye ilişkin bilişim teknolojilerinin tanımına, "Unutulmaz İnternet Yalanları" başlığı çalışma kağıdında yer alan gazete haberlerine ve sorularına, haberi doğrulama yöntemleriyle ilgili bilgi metnine, bilişim teknolojilerinin ne kadar süre, hangi amaçla ve bu teknolojilerin kullanımında kendini yönetmek için yapılanlarla ilgili açık uçlu sorulara ve tartışma sorularına, bilişim teknolojilerinin kullanımı ile ilgili günlük tutma çalışmasına, bilişim teknolojilerini kullanım planı hazırlama çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, ihtiyaç duyduğunda yardım aramaya ilişkin gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olaya ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden "İnterneti, cep telefonunu ve sosyal medyayı kullanırken güvende kalabilmek için bir plan geliştirip uygulayabilme (beceri)" hedefini karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde bilişim teknolojilerinin kullanımında kendini yönetme, plan yapma, bilişim teknolojileri aracılığıyla elde edilen bilginin doğrulanma yöntemleri ele alınmıştır. Öğrenme hedeflerinden "Cinsel içerikli yayınların hangi yönlerden zararlı olabileceğini ve bu zararları nereye bildirebileceğini ve nereden destek alınabileceğini özetleyebilme (bilgi)" öğrenme hedefinin ise kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde duygusal konular, kişisel sorunlar, akademik konular gibi konularda yardıma ihtiyaç duyma ve yardım için kime, nereye başvurulacağına odaklanılmıştır, bu konuda yapılan çalışmalarda edinilen bilginin öğrenme hedefinde ele alınan konulara yansıtılabileceği düşünülmüştür.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda; Şiddet; Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konuları için 19 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim programı ile ilkokul 11-12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 49'da verilmiştir

Tablo 49. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	YD (f)	TDE (f)	Toplam (f)
Şiddet ve Şiddetten Korunma	Şiddet		1	2	-	3
	Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük		-	-	-	-
	Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı		4	-	8	12
	Toplam		**5**	**2**	**8**	**15**

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında İngilizce ve Türk Dili ve Edebiyatı dersleri öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Belirtilen bu programların kazanımları Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı kapsamındaki Şiddet ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinden de sadece Sosyal medya kullanımının faydaları olabilir ancak aynı zamanda ahlaki, etik ve yasal durumlara sebebiyet verme potansiyeli de vardır ve dikkatli kullanılmalıdır ana fikri altında yer alanların ilişkilendirilebildiği gözlenmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramındaki 15-18+ yaş grubundaki 19 öğrenme hedefi, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 15 kez ilişkilendirilmiştir. Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramındaki 17 öğrenme hedefinin sadece 2 tanesinin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam karşılığı bulunurken 2'sinin de kısmen karşılığı bulunmuştur, 15 öğrenme hedefi ise hiç ilişkilendirilememiştir. 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 50'de verilmiştir.

Tablo 50. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Şiddetsiz bir ortamda, insanların sağlığının ve iyi oluşunun sağlanmasını savunma konusunda herkes sorumludur.**	
Okul, ev, internet ve içinde bulunulan topluluk dahil olmak üzere her ortamda şiddete ve insan hakları ihlaline karşı çıkmanın önemini anlayabilme (tutum)	Kısmen
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: Şiddetsiz bir ortamda, insanların sağlığının ve iyi oluşunun sağlanmasını savunma konusunda herkes sorumludur.**	
Sosyal medyayı güvenli, yasal ve saygı çerçevesinde kullanabilmeye yönelik stratejilerin değerlendirilmesini yapabilme (bilgi)	Tam olarak
Sosyal medya kullanımının birçok faydasının olduğunu ancak aynı zamanda güvenli olmayan durumlar ve yasa ihlalleri de yaratabildiğini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok sosyal medya kullanımına ilişkin olduğu ve yanlış kullanımı durumunda yararları kadar zararlarının da olduğunun farkına varılmasına dönük olduğu görülmektedir. Bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Grafik 22'de verilmiştir.

Grafik 22. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

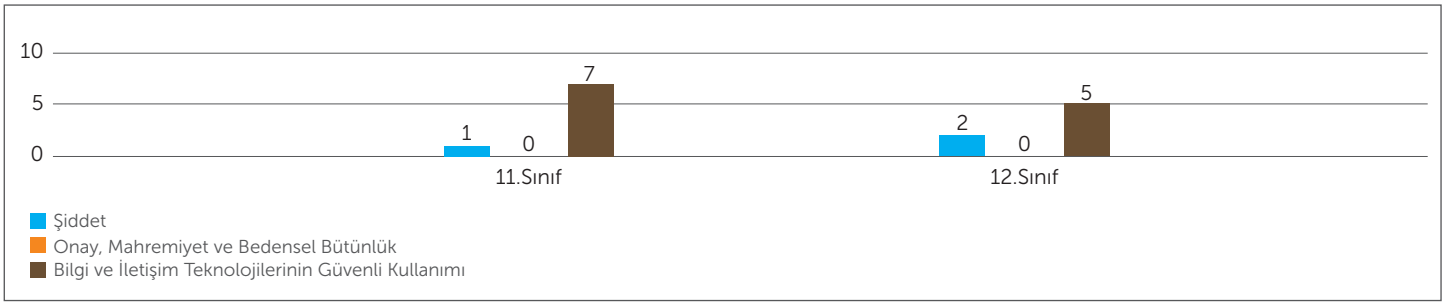

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramındaki öğrenme hedefleri, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 11. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu ile ilişkilendirilebilmiştir. Her iki sınıf düzeyinde de Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu ile ilişkili kazanım bulunamamıştır. Sınıf düzeyi arttıkça öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen kazanım sayısı düşmüştür.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 51. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
4.1. Şiddet **Ana Fikir: Şiddetsiz bir ortamda, insanların sağlığının ve iyi oluşunun sağlanmasını savunma konusunda herkes sorumludur.**
Fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet dahil, farklı şiddet biçimlerinin azaltılmasına yönelik çabalar arasından başarılı örnekleri analiz edebilme (bilgi)
Herkesin insan onuruna yaraşan ve saygı çerçevesinde muamele gördüğü güvenli ortamların savunuculuğunu yapabilme (beceri)
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: Bir partnerle sağlıklı, haz dolu ve karşılıklı rızaya dayalı cinsel davranışlar için onay çok önemlidir.**
Cinsel onay göstermenin ve göstermemenin ve karşısındakinin onay gösterdiğini veya göstermediğini anlamanın faydalarını analiz edebilme (bilgi)
Erkek ve kadın bedenlerinin farklı bir biçimde değerlendirildiğinin ve cinsel davranışlar üzerinde uygulanan çifte standartların; karşılıklı onaya dayalı cinsel davranışlar üzerinde etkili olduğunun kıyaslamasını ve karşılaştırmasını yapabilme (bilgi)
Onaya dayalı cinsel davranışların, sağlıklı bir cinsel ilişkinin önemli bir parçası olduğunu kabul edebilme (tutum)
Onay gösterdiğini ve göstermediğini ifade etmenin biçimlerini sergileyebilme ve birinin onay gösterip göstermediğini anlayabilme (beceri)
4.2. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük **Ana Fikir: Onay verme ya da onay alma yetisini etkileyen faktörlerin farkında olmak önemlidir.**
Cinsel onay almanın, onayı değerlendirmenin ve eyleme geçip geçmemenin ne demek olduğunu tartışabilme (bilgi)
Onayın varlığı ve yokluğundaki durumlara dair örnekler arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme (bilgi)
Onay almayı ya da vermeyi etkileyen (örneğin, alkol ve diğer maddeler, TCTŞ, yoksulluk, güç dengesi dinamikleri gibi) faktörleri analiz edebilme (bilgi)
Cinsel onayı zayıf kılabilecek faktörlerden kaçınmanın önemini kavrayabilme (tutum)
Onay verme veya vermeme yetisini gösterebilme (beceri)
Bir kimsenin onay verdiği ve vermediği halleri anlayabilme yetisini gösterebilme (beceri)
4.3. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı **Ana Fikir: Sosyal medya kullanımının faydaları olabilir ancak aynı zamanda ahlaki, etik ve yasal durumlara sebebiyet verme potansiyeli de vardır ve dikkatli kullanılmalıdır.**
Cinsel içerikli yayınların; erkekler, kadınlar, cinsel davranışlar, cinsel tepkiler ve bedensel görünümle ilgili gerçekçi olmayan beklentilere hangi bakımdan neden olabileceğini değerlendirebilme (bilgi)
Cinsel içerikli yayınların, toplumsal cinsiyet temelli zararlı kalıp yargıları pekiştirebileceğini ve şiddet içeren, karşılıklı onaya dayalı olmayan davranışları normalleştirebileceğini fark edebilme (tutum)
Cinsel içerikli yayınlar; erkekleri, kadınları ve cinsel davranışı gerçekçi olmayan biçimlerde yansıttıkları için, bu yayınların kişinin benlik algısını, kendine güvenini, öz saygı ve başkalarına ilişkin algılarını hangi biçimlerde etkileyebildiği üzerine düşünebilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin cinsel davranışlar, cinsel onay, cinsel içerikli yayınlar gibi bilinçli olunmayan durumlarda şiddeti doğurabilecek konularla ilgili olduğu saptanmıştır. Özellikle bu yaş grubunun onay alınmadan yaşanılan cinselliğin şiddet olduğu ve şiddetin zararlı olacağı konusunda bilinçli olmaya ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

15-18+ yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 15-18+yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programı kazanımları ardından Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 49). Bu doğrultuda Ortaöğretim Türk Dili Edebiyatı ders kitapları ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders, Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan konulardan sadece Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleri Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları ilişkilendirilebilmiştir.

Metin Kutusu 64: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı kazanımları:
A.2. 13. Metni yorumlar.
A.3. 11. Metni yorumlar.
A.4. 12. Metni yorumlar.
C.2. 8. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliği sorgular.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Sosyal medya kullanımının birçok faydasının olduğunu ancak aynı zamanda güvenli olmayan durumlar ve yasa ihlalleri de yaratabildiğini kavrayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları öğretim programında; Okuma (Metni Anlama ve Çözümleme), Yazma ve Sözlü İletişim olmak üzere üç ana başlık altında toplanmış, kazanımların ilişkili olduğu sınıf düzeyleri belirtilmemiştir. Ders kitaplarında da farklı metin türleri üzerinden üniteler başlıklandırılmış ve her bir ünitede Okuma, Yazma, Sözlü İletişim başlıkları altında metin ve çalışmalar yer almış, bu metin ve çalışmaların ilişkilendirildiği kazanımlar ise ifade edilmemiştir. Dolayısıyla bu nedenlerle Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını belirlemek mümkün olamamıştır.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen program Türk Dili ve Edebiyatı dersinden sonra Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan **Şiddet** konusu öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı'ndan bir kazanımla ilişkilendirilmiştir. Sınıf Rehberlik Programı kazanımları bu kavram kapsamında en fazla **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. **Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük** konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 65: Şiddet konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.12.13. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.

Metin Kutusu 66: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.11.21. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.
R.12.5. Bilişim teknolojileri kullanımı konusunda kendini değerlendirir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedeflerinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Şiddet konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Okul, ev, internet ve içinde bulunulan topluluk dahil olmak üzere her ortamda şiddete ve insan hakları ihlaline karşı çıkmanın önemini anlayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapmaya ilişkin adil olmayan durumlar için beynin tepki göstermesini konu alan araştırma sonucu ve sorularına, hak savunuculuğu yapılması beklenen örnek olaylara ve tartışma sorularına, adil kişilerin özellikleri ve hak savunuculuğu üzerine uygun müdahale yöntemiyle ilgili bilgi metnine, boşluk doldurma çalışmasına, okul ve adil davranışlar, okulda hakların korunmasıyla ilgili açık uçlu sorulara yer verildiği gözlenmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Etkinlik örneğinde hak savunuculuğu konusuna odaklanıldığı için söz konusu öğrenme hedefini karşıladığı belirlenmiştir.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Sosyal medyayı güvenli, yasal ve saygı çerçevesinde kullanabilmeye yönelik stratejilerin değerlendirilmesini yapabilme (bilgi); Sosyal medya kullanımının birçok faydasının olduğunu ancak aynı zamanda güvenli olmayan durumlar ve yasa ihlalleri de yaratabildiğini kavrayabilme (tutum); Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, bilgi kaynaklarının güvenirliğini sorgulamakla ilişkili olarak doğru bilinen yanlışlar konusunda açık uçlu sorulara, doğru bilinen yanlışlarla ilgili örnekler ve açık uçlu sorulara, kulaktan kulağa oyunu ile söylenen ilk cümle ile son cümleyi karşılaştırma çalışmasına ve çalışmayla ilgili sorulara, haber doğrulama yöntemleri ile ilgili bilgi metnine yer verilmiştir (Görsel 103) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 103: Sosyal medyayı güvenli, yasal ve saygı çerçevesinde kullanabilmeye yönelik stratejilerin değerlendirilmesini yapabilme (bilgi); Sosyal medya kullanımının birçok faydasının olduğunu ancak aynı zamanda güvenli olmayan durumlar ve yasa ihlalleri de yaratabildiğini kavrayabilme (tutum); Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

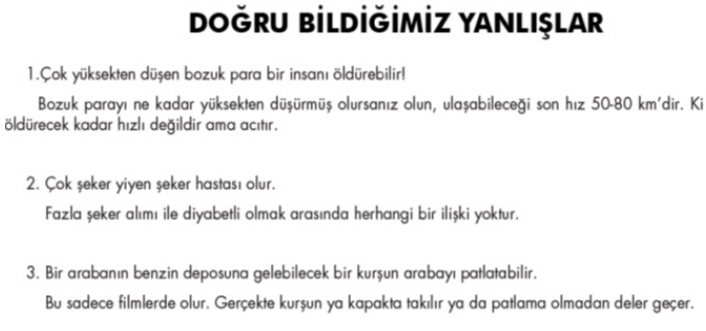
DOĞRU BİLDİĞİMİZ YANLIŞLAR

1.Çok yüksekten düşen bozuk para bir insanı öldürebilir!
Bozuk parayı ne kadar yüksekten düşürmüş olursanız olun, ulaşabileceği son hız 50-80 km'dir. Ki bu her insanı öldürecek kadar hızlı değildir ama acıtır.

2. Çok şeker yiyen şeker hastası olur.
Fazla şeker alımı ile diyabetli olmak arasında herhangi bir ilişki yoktur.

3. Bir arabanın benzin deposuna gelebilecek bir kurşun arabayı patlatabilir.
Bu sadece filmlerde olur. Gerçekte kurşun ya kapakta takılır ya da patlama olmadan deler geçer.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Sosyal medyayı güvenli, yasal ve saygı çerçevesinde kullanabilmeye yönelik stratejilerin değerlendirilmesini yapabilme (bilgi); Sosyal medya kullanımının birçok faydasının olduğunu ancak aynı zamanda güvenli olmayan durumlar ve yasa ihlalleri de yaratabildiğini kavrayabilme (tutum); Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bilgi kaynaklarının doğruluğunu sorgulama genel olarak ele alınmış, haber doğrulama yöntemlerine yer verilmiş; ancak sosyal medya konusuna odaklanılmamıştır.

Bilişim teknolojilerinin kullanımında kendisini değerlendirmeye ilişkin siber güvenlik, siber zorbalık, siber dünyada karşılaşılabilecek tehlikelerle ilişkili bilgi metnine, oyun, sosyal medya gibi ortamlardaki uygulamalar, riskler ve güvenlik tedbirlerinin belirtilmesi beklenen grup çalışmasına ve bu çalışmayla ilgili tartışma sorularına, bilişim teknolojilerini kullanırken alınabilecek önlemleri araştırma ve sunma çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 104) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 104: Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

Siber güvenlik: bilgisayarları, sunucuları, mobil cihazları, elektronik sistemleri, ağları ve verileri kötü amaçlı saldırılardan koruma uygulamasıdır.

Siber zorbalık: başka bir kişiyi taciz ya da tehdit etmek, utandırmak veya hedef almak için teknolojik platformların kullanımıdır. Siber zorbalık tanımı gereği genç insanlar arasında gerçekleşir. Bir yetişkin söz konusu olduğunda buna siber taciz ya da siber saldırı denir ve bu, hukuki sonuçlara yol açabilecek ve hapis cezası gerektirebilecek bir suçtur.

Siber dünyada karşılaşılabilecek tehlikeler:

Uygunsuz içerikler: Pornografik içeriklerin yanında şiddet içerikli ve madde bağımlılığına özendiren görsel ve videolar, çocukların istemeden de olsa karşılaşabileceği içerikler olarak internette yoğun şekilde bulunuyor.

İstenmeyen iletişim: Siber zorbalık ve cinsel istismar olarak iki çeşidi olan istenmeyen iletişim ile çocuklar mesajlar ve e-postalarla ya hakarete uğruyor ya da cinsel olarak istismar edilmeye çalışılıyor.

Pazarlama ve reklam istismarı: İnternet üzerinde birçok ilgi çekici reklam mevcut. Bu reklamlarla kişisel bilgilerini veren çocuklara yönelik çöpçatanlık ve kumar siteleri gibi yerlerden uygunsuz içerikler ve reklamlar da paylaşılabiliyor.

Gizli web tehditleri: Zararlı yazılımlar, casus yazılımlar, virüsler, fidye yazılımları gibi birçok tehdit, bunlardan kaçınma yöntemlerini bilmeyen çocukları tehdit ediyor.

Bu tehlikelere karşı alınabilecek önlemler:

Lisanslı ürün kullanımı, sistem güncellemelerinin gününde yapılması, farklı karakterleri barındıran parola ve şifrelerin kullanılması ve kaynağı bilinmeyen bağlantıların açılmaması siber güvenlik açısından önemlidir.

OYUN

UYGULAMALAR	
RİSKLER	
GÜVENLİK TEDBİRLERİ	

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Sosyal medyayı sorumlu bir biçimde kullanabilmeye yönelik plan geliştirebilme ve uygulayabilme (beceri)) karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde oyun, sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları, dizi film, video izleme uygulamaları, sesli-yazılı iletişim programları, yazılımlardaki riskler ve güvenlik önlemlerini belirleme üzerinde durulmuş, dolayısıyla bu konularla öğrenme hedefinin karşılandığı düşünülmüştür.

Şiddet ve Şiddetten Korunma Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehber'deki Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramının tüm yaş gruplarına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 23'te verilmiştir.

Grafik 23. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

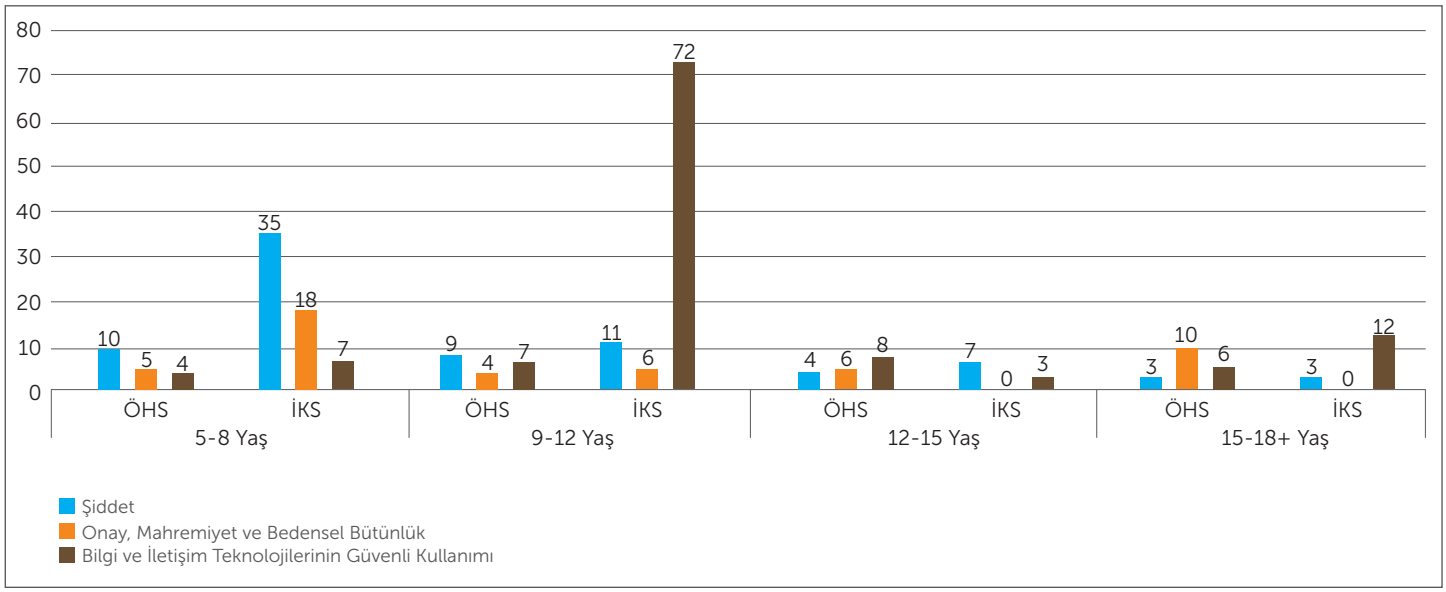

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 23'e göre, Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleri için 9-12 yaş grubu ile 15-18+ yaş grubunda en fazla Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. 5-8 ve 12-15 yaş gruplarında ise Şiddet konusu en fazla ilişkilendirilen konu olmuştur. Tüm yaş grupları ve konular göz önünde bulundurulduğunda en fazla ilişki kurulabilen konu açık bir fark ile 9-12 yaş ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu olmuştur. 12-15 ve 15-18+ yaş gruplarında Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusunun MEB öğretim programlarında yer alan kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiş olması dikkat çekicidir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 24'te verilmiştir.

Grafik 24. Şiddet ve Şiddetten Korunma Kavramının Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

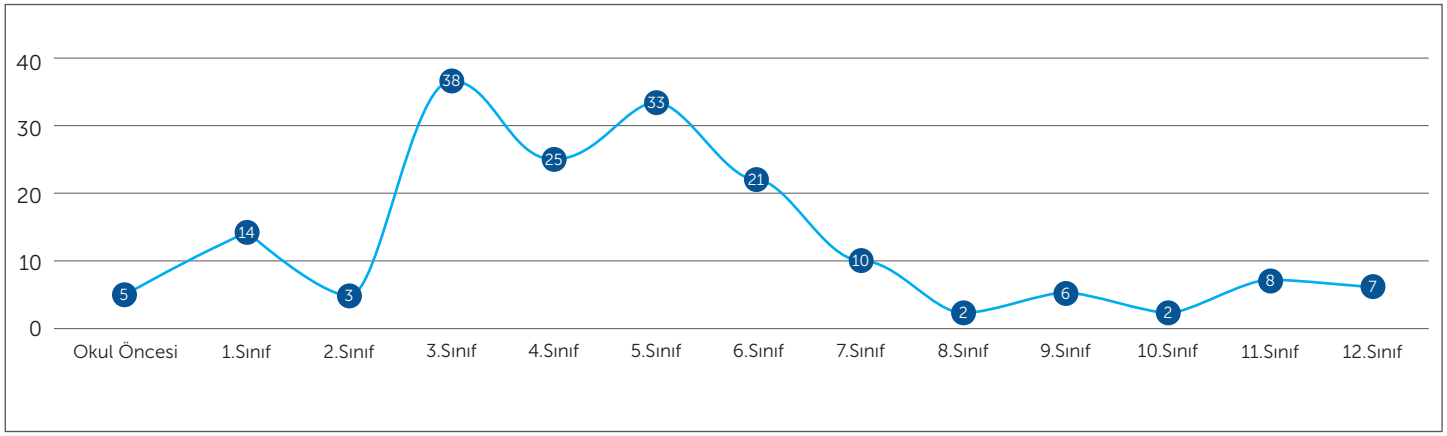

Grafik 24'e göre, sınıf düzeyleri arttıkça Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı artmamış, düzensiz bir ilişki saptanmıştır. Bu kavramın öğrenme hedeflerinin tüm sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkisi incelendiğinde ilişkilendirme kurulamayan bir sınıf düzeyi olmadığı, tüm kademeler içinde ise en fazla ilkokul 3. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirildiği görülmüştür. İlkokul 3. sınıf düzeyindeki dersler incelendiğinde ise bu kavramdaki öğrenme hedefleriyle Sınıf Rehberlik Programı yanında sadece Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının toplamda 38 kez ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Kademeler açısından Grafik 24 incelendiğinde, ilkokul kademesinde yine en fazla 3. sınıf kazanımlarıyla, en az ise 2. sınıf kazanımlarıyla; ortaokul kademesinde ise en fazla 5. sınıf düzeyi kazanımlarıyla, en az 8. sınıf kazanımlarıyla ve ortaöğretim kademesinde ise en fazla 11. sınıf, en az 10. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

3.1.5.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.5. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı kapsamında Teknik Rehber' de 5-8 yaş, Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Karar Verme, İletişim, Reddetme ve Uzlaşma, Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik ile Yardım ve Desteklere Erişim konuları için 26 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 52'de verilmiştir.

Tablo 52. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	OÖ (f)	SRP (f)	HB (f)	GS (f)	Türkçe (f)	BEO (f)	Mü. (f)	Toplam (f)
Sağlık ve İyi Olma Becerileri	Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi		2	7	6	-	-	-	-	15
	Karar Verme		-	5	2	-	-	-	-	7
	İletişim, Reddetme ve Uzlaşma		6	13	5	1	22	2	4	53
	Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik		-	-	-	-	-	-	-	-
	Yardım ve Desteklere Erişim		1	3	8	-	-	-	-	12
	Toplam		**9**	**28**	**21**	**1**	**22**	**2**	**4**	**87**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedefleri; hem okul öncesi eğitim programı kazanımlarıyla hem de 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Hayat Bilgisi; Görsel Sanatlar; Türkçe; Beden Eğitimi ve Oyun ve Müzik dersinin öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunda bulunurken, en az ilişkili kazanım yedi kazanımla ilişkilendirilen Karar Verme konusundaki öğrenme hedefleriyle bulunmuştur. Bu yaş grubunda hiç ilişkilendirilmeyen konu Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olmuştur.

En çok ilişkilendirilen İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; başta ebeveyn/veliler veya güven duyulan yetişkinler ile çocuklar arasında olmak üzere; arkadaşlar arasında ve diğer bireylerle olan ilişkilerimizde, iletişimin önemi; başta ebeveyn/veliler veya güven duyulan yetişkinler ile çocuklar arasında olmak üzere; Toplumsal cinsiyet rolleri, insanlar arasındaki iletişimi etkilemesi ana fikirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu konu kapsamında hem okul öncesi eğitim programı hem de 1-3. sınıf düzeyi öğretim programlarından Sınıf Rehberlik Programı; Hayat Bilgisi; Görsel Sanatlar; Türkçe; Beden Eğitimi ve Oyun ve Müzik derslerinin kazanımları bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. İkinci olarak en çok ilişkilendirilen Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; akranlarından etkilenme, iyi veya kötü yönde farklı biçimlerde olması ana fikrinin altında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu konu kapsamındaki öğrenme hedefleri hem okulöncesi eğitim programı hem de 1-3 sınıf düzeyi öğretim programlarından yalnızca Sınıf Rehberlik Programı ile Hayat Bilgisi dersi öğretim programının kazanımları ile ilişkili bulunmuştur. MEB öğretim programı kazanımlarıyla hiç ilişki bulunamayan Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; farklı medya türleri vardır ve bunlar doğru veya yanlış olabilen bilgiler sunabilmesi ana fikrinin öğrenme hedefleri olduğu görülmektedir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 26 öğrenme hedefinden 16'sı, hem okulöncesi eğitim hem de 1-3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 87 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak ilişkilendirilen bu 16 öğrenme hedefinin 12'si tam olarak, yalnızca 4'ü ise kısmen ilişkilendirilebilmiştir. 10 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Okulöncesi ve 1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 53'de verilmiştir.

Tablo 53. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi **Ana Fikir: Akranlarından etkilenme, iyi veya kötü yönde farklı biçimlerde olabilir.**	
İyi ve kötü akran etkisine örnekler verebilme (bilgi)	Kısmen
Akran etkisinin iyi veya kötü yönde olabildiğini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Akran baskısıyla baş etme tutumunu gösterebilme (beceri)	Tam olarak
Kendi akranlarını olumlu yönde etkileyebilecek bir davranışı modelleyebilme (beceri)	Tam olarak
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Herkes kendi kararlarını alma hakkına sahiptir ve alınan kararların sonuçları vardır.**	
Çocukların ve gençlerin, bazı durumlarda belli başlı kararları alırken ebeveyn/veli ya da güvenilir bir yetişkinin desteğine ihtiyaçları olduğunu kabul edebilme (tutum)	Kısmen
İyi bir karar almasına yardımcı olabilecek koşullara ilişkin bir anlayış sergileyebilme (beceri)	Tam olarak
İyi kararlar almasına yardımcı olabilecek bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri)	Tam olarak
5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana Fikir: Başta ebeveyn/veliler veya güven duyulan yetişkinler ile çocuklar arasında olmak üzere; arkadaşlar arasında ve diğer bireylerle olan ilişkilerimizde, iletişim önemlidir.**	
(Sözlü veya sözlü olmayan iletişim dahil) çeşitli iletişim biçimlerini tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Sağlıklı ve sağlıksız iletişim arasındaki farkı anlayabilme (bilgi)	Tam olarak
'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi)	Kısmen
Herkesin kendini ifade etmeye hakkinin olduğunu kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri)	Tam olarak
5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet rolleri, insanlar arasındaki iletişimi etkileyebilir.**	
Toplumsal cinsiyet rollerinin insanlar arasındaki ilişkileri etkileyebileceğini kavrayabilme (tutum)	Kısmen
5.4. Yardım ve Desteklere Erişim **Ana Fikir: Arkadaşlar, aile, öğretmenler, dini liderler ve bir topluluğa mensup bireyler; birbirlerine yardım edebilir ve etmelidir.**	
İnsanların birbirlerine hangi spesifik biçimlerde yardım edebileceğini tanımlayabilme (bilgi)	Tam olarak
Tüm insanların korunma ve desteklenme hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Güvendiği bir yetişkini bulma ve ona danışma yetisini sergileyebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok temel iletişim becerileri; akran etkisiyle başa çıkma ve sağlıklı-sağlıksız ilişkilerle ilgili bilgi, beceri ve tutumları kapsadığı görülmektedir. İlişkilendirilen öğrenme hedefleri akran etkisinin iyi ve kötü yönleri ve bunlara ilişkin örnekler; akranlarını etkileyebilecek bir model davranış geliştirebilme; bazı durumlara ilişkin karar alırken güvenebileceği ebeveyn ya da yetişkini belirleme ve onların desteğini alabilme; sözlü-sözsüz ya da sağlıklı-sağlıksız iletişimi tanımlayabilme; kendi bedensel bütünlüklerini, mahremiyetlerini, koruyabilecekleri net bir iletişim için hem sözlü hem de sözsüz biçimde evet ya da hayır diyebilme; ifade etme özgürlüğüne sahip olduğunun farkına varma; insanların

birbirlerine hangi konularda yardım edebileceğinin farkına varma; insanların koruma ve desteklenme hakkının olduğu bilmeye ilişkin olduğu belirlenmiştir. 5-8 yaş grubundaki çocukların temel iletişim becerilerini (sözlü-sözsüz) geliştirmeleri; hangi durumlarda 'evet' ya da 'hayır' diyebileceğini belirleyebilmeleri; akran etkisinin yoğun bir şekilde hissedildiği bu dönemde akran etkisiyle nasıl başa çıkılabileceğine ilişkin bilgi, beceri ve tutum geliştirmeleri önemli görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, MEB kazanımlarıyla ilişkilendirilen yukarıdaki öğrenme hedeflerinden 12'sinin MEB kazanımlarında tam karşılığı bulunmuştur. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 25'te verilmiştir.

Grafik 25. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kapsamındaki Konulara İlişkin Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

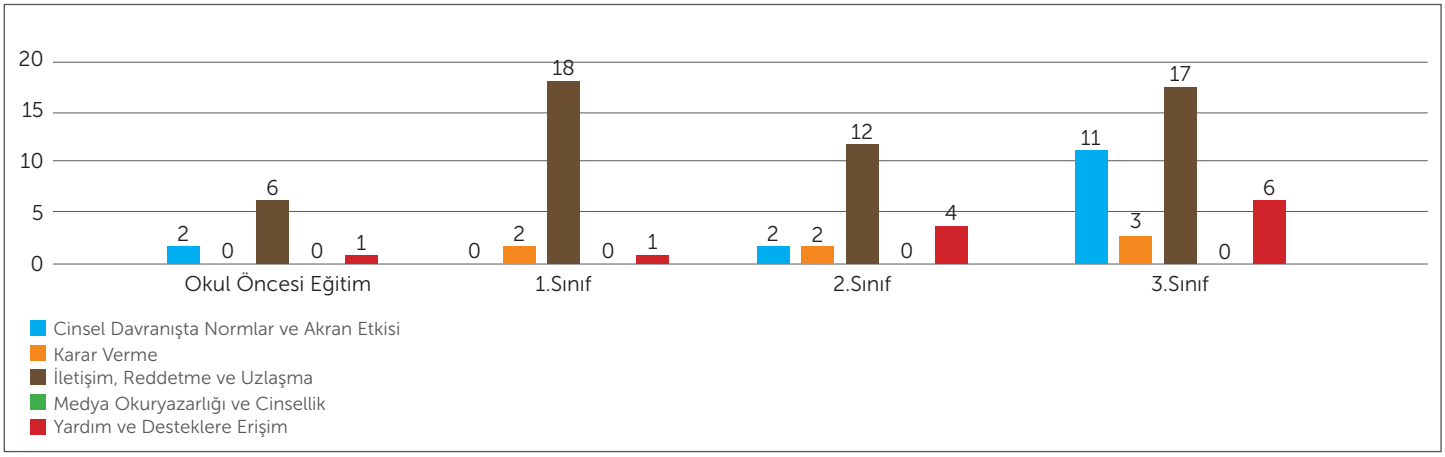

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanım sayıları incelendiğinde, en fazla 3. sınıf ve en az okulöncesi eğitim programlarının kazanımları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 37 kez ve en çok Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiş, bunu sırasıyla 1 ve 2. sınıflar takip etmiştir. 1 ve 2. sınıf düzeyi kazanımlarıyla en çok ilişkilendirilen konunun ise İletişim, Reddetme ve Uzlaşma olmuştur. 3. sınıf düzeyi kazanımlarıyla en az ilişkilendirilen konu Karar Verme olurken; okulöncesi-3. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlarla hiç ilişkilendirilmeyen konu ise Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olmuştur. Diğer taraftan, okulöncesi kademesindeki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok az sayıda olduğu gözlenmiştir. Okulöncesi-3. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlarla en çok ilişkilendirilen ve bütün sınıf düzeylerinde ortak olan konu ise İletişim, Reddetme ve Uzlaşma olduğu görülmüştür. Bu görünüm Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının okulöncesi-3. sınıf düzeylerinde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

Okulöncesi-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 54'te verilmiştir.

Tablo 54. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi **Ana Fikir: Akranlarından etkilenme, iyi veya kötü yönde farklı biçimlerde olabilir.**
Akran baskısını tanımlayabilme (bilgi)
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Herkes kendi kararlarını alma hakkına sahiptir ve alınan kararların sonuçları vardır.**
Aldığı için gurur duyduğu bir kararı anlatabilme (bilgi)
Kendisinin veya başkalarının aldığı olumlu veya olumsuz sonuçlar oluşturan kararlara örnekler verebilme (bilgi)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana fikir: Başta ebeveyn/veliler veya güven duyulan yetişkinler ile çocuklar arasında olmak üzere; arkadaşlar arasında ve diğer bireylerle olan ilişkilerimizde, iletişim önemlidir.** Ebeveyn/veliler veya güven duyulan yetişkinler ile çocuklar arasındaki, arkadaşlar arasındaki ve diğer bireylerle olan ilişkilerin sağlıklı olmasının faydalarını sayabilme (bilgi)
5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet rolleri, insanlar arasındaki iletişimi etkileyebilir.** Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin örnekleri hatırlayabilme (bilgi)
5.4. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik **Ana Fikir: Farklı medya türleri vardır ve bunlar doğru veya yanlış olabilen bilgiler sunar.** Farklı medya türlerini sıralayabilme (radyo, televizyon, kitaplar, gazeteler, internet ve sosyal medya) (bilgi)
Medya yoluyla sunulan, doğru ya da yanlış bilgilere ilişkin örnekler verebilme (bilgi)
Medya tarafından sunulan her bilginin doğru olmadığının farkında olabilme (tutum)
Farklı medya türleri tarafından sunulan bilgileri nasıl gördüğüne ilişkin farkındalık sergileyebilme (beceri)
5.5. Yardım ve Desteklere Erişim **Ana Fikir: Arkadaşlar, aile, öğretmenler, dini liderler ve bir topluluğa mensup bireyler; birbirlerine yardım edebilir ve etmelidir.** Güvenilir yetişkinin ne anlama geldiğini tarif edebilme (bilgi)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok akran baskıyla baş etme; aldığı bir kararı paylaşabilme; olumlu-olumsuz sonuçlar doğuran kararlara ilişkin örnekler verebilme; kendisi ile ebeveyn, güven duyduğu bir yetişkin ya da arkadaşları arasındaki ilişkinin sağlıklı olmasının yararlarının farkına varma; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin örnekleri bilme; farklı medya türlerini bilme ve bu medya kaynaklarından gelen bilginin doğruluğunu test edebilme; farklı medya türlerinden ulaşan bilgilerin kendilerinde nasıl bir anlam ifade ettiğini gösterebilmeye ilişkin olduğu görülmektedir. Bu bilgi, beceri ve tutumlardan eksik olarak yetişen bireylerin hem okul ortamlarında hem de gündelik yaşamda karşılaşabilecekleri baskı; dezenformasyon; karar alma ya da sağlıklı bir iletişim kurmaya yönelik yaşayacakları problemleri aşmada yaşam boyu sorunlar yaşayacakları açıktır.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

5-8 yaş grubu için "Cinsel Eğitim Üzerine Uluslararası Teknik Rehber"indeki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, okul öncesi, ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 5-8 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen program ve ders belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen program ve ders belirlenmiştir.

5-8 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları, ardından Türkçe dersi kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 52). Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile İlkokul 1., 2. ve 3. Sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma, Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Karar Verme ile Yardım ve Desteklere Erişim konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 67: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.3.35 Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.2.6 Sosyal ilişkilerinde nezaket ifadeleri kullanır.
R.2.10 Arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir eder.
R.3.20 Duygularını uygun biçimde ifade eder.

Metin Kutusu 68: Karar Verme konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.33 Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.30 Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.1.28 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Metin Kutusu 69: İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.1.20 İletişimde dinleme ve konuşma becerisini etkili bir şekilde kullanır.
R.1.27 Kişisel güvenliği için "Hayır!" demenin gerekliliğini açıklar.
R.3.27 Gerektiğinde "Hayır!" der.;
R.3.35 Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.1.10 Her çocuğun hak ve sorumluluklarının olduğunu bilir.
R.2.33 Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.30 Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.

Metin Kutusu 70: Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.1.28 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.3.35 Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Akran baskısıyla baş etme tutumunu gösterebilme (beceri); Kendi akranlarını olumlu yönde etkileyebilecek bir davranışı modelleyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına; kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikaye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya; sosyal ilişkilerde nezaket ifadeleri ile ilgili örnek olay tamamlama çalışmasına, örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, grup çalışması kapsamında gruplara birer nezaket ifadesi verilmesi ve bununla ilgili örnek olay yazma çalışmasına, açık uçlu sorulara, çevrelerinde nezaket ifadelerinin

kullanımına ilişkin gözlem çalışmasına; öğretmen tarafından her bir öğrenci için olumlu özellikleri ile ilgili takdir cümlesi kurulmasına, yapılan çalışma ile ilgili açık uçlu sorulara, grup çalışmasında her öğrencinin arkadaşıyla ilgili olumlu özellikler belirlemesi çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, okul içinde veya dışında öğrencilerin arkadaşlarının olumlu özelliklerini takdir etmesine yönelik çalışmaya, haftanın bir günü beş öğrenciden konuyla ilgili deneyimlerini paylaşmaya; öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Akran baskısıyla baş etme tutumunu gösterebilme (beceri); Kendi akranlarını olumlu yönde etkileyebilecek bir davranışı modelleyebilme (beceri)) İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda karşılandığı tespit edilmiştir. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda olağan dışı durumlarla ilgili etkinlik örneğinde daha çok doğal afetler, kazalara odaklanılmasına rağmen diğer etkinlik örneklerinde kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışlar, arkadaşlarıyla olumlu iletişim kurma, nezaket ifadeleri ve duyguları ifade etme ile ilgili çalışmalara yer verilerek söz konusu öğrenme hedeflerinin karşılanabileceği düşünülmüştür.

Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Kendisinin veya başkalarının aldığı olumlu veya olumsuz sonuçlar oluşturan kararlara örnekler verebilme (bilgi); Çocukların ve gençlerin, bazı durumlarda belli başlı kararları alırken ebeveyn/veli ya da güvenilir bir yetişkinin desteğine ihtiyaçları olduğunu kabul edebilme (tutum); İyi bir karar almasına yardımcı olabilecek koşullara ilişkin bir anlayış sergileyebilme (beceri); İyi kararlar almasına yardımcı olabilecek bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında başkalarının duygularını anlamaya yönelik açıklamaya, arkadaşının yüz ifadesinden duygusunu tahmin etme çalışmasına, çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda nasıl hissedildiğine ilişkin tahmin etme çalışmasına, başkalarının duygularını anlama konusuna ilişkin açık uçlu sorulara, beden dili, davranışlar ve olaylarla ortaya çıkan duyguların gözlemlenmesi çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca gruplar halinde canlandırma ve canlandırılan durumdaki duyguları tahmin etme çalışmasına, konuyla ilgili açık uçlu sorulara, açıklamaya, aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme ve not alma çalışmasına; kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin verilen görseller ve sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, okulda ve diğer alanlarda yardıma ihtiyaç duyduklarında kimlerden, nasıl yardım istedikleriyle ilişkili gözlem çalışmasına; kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışları fark etmeye ilişkin hikaye ve hikayedeki karakter ile kendisinin yapabildiklerini belirleme çalışmasına, açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verildiği gözlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Kendisinin veya başkalarının aldığı olumlu veya olumsuz sonuçlar oluşturan kararlara örnekler verebilme (bilgi); Çocukların ve gençlerin, bazı durumlarda belli başlı kararları alırken ebeveyn/veli ya da güvenilir bir yetişkinin desteğine ihtiyaçları olduğunu kabul edebilme (tutum); İyi bir karar almasına yardımcı olabilecek koşullara ilişkin bir anlayış sergileyebilme (beceri); İyi kararlar almasına yardımcı olabilecek bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri)) İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışlarla ilgili çalışmalarda özellikle bireyin yapabildiği davranışlara odaklanılmış, öncelikle okul ortamındaki çeşitli durumlarda kimden, nereden yardım istenebileceğine ilişkin çalışmalara yer verilmiş, bu çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı belirlenmiştir.

İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri); Toplumsal cinsiyet rollerinin insanlar arasındaki ilişkileri etkileyebileceğini kavrayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf

Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında iletişimde dinleme ve konuşma becerisini etkili şekilde kullanmaya ilişkin arkadaşıyla fısıldayarak konuşma çalışması ve çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, arkadaşına normal ses tonuyla ve birbirlerini dinleyerek konuşma çalışması ve çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiş, öğrencilerin fısıldayarak ve normal ses tonuyla konuşma çalışmasını aileleriyle yapmaları önerilmiştir (Görsel 105) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 105: 'Evet' ve 'Hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

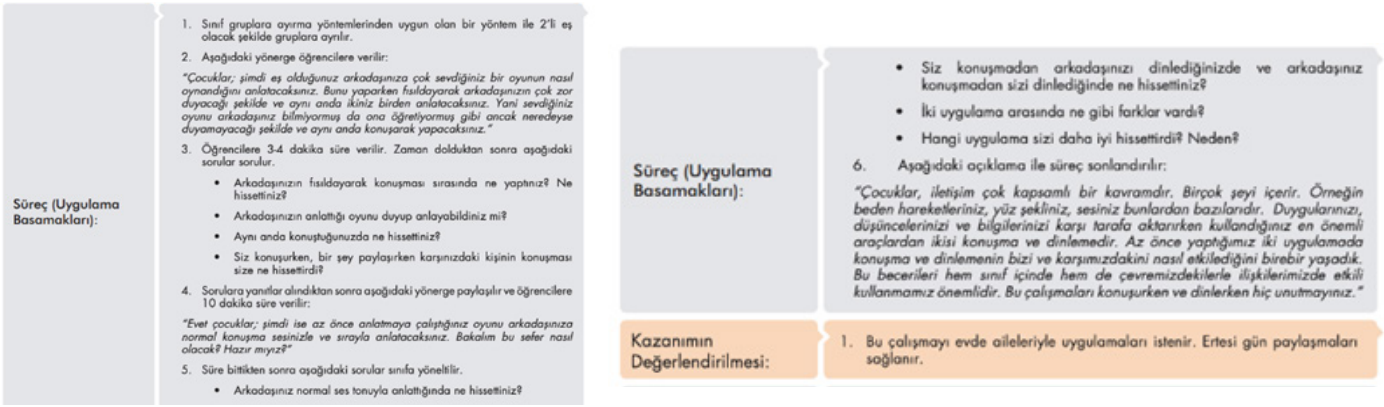

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Sınıf gruplara ayırma yöntemlerinden uygun olan bir yöntem ile 2'li eş olacak şekilde gruplara ayrılır.
2. Aşağıdaki yönerge öğrencilere verilir:

"Çocuklar; şimdi eş olduğunuz arkadaşınıza çok sevdiğiniz bir oyunun nasıl oynandığını anlatacaksınız. Bunu yaparken fısıldayarak arkadaşınızın çok zor duyacağı şekilde ve aynı anda ikiniz birden anlatacaksınız. Yani sevdiğiniz oyunu arkadaşınız bilmiyormuş da ona öğretiyormuş gibi ancak neredeyse duyamayacağı şekilde ve aynı anda konuşarak yapacaksınız."

3. Öğrencilere 3-4 dakika süre verilir. Zaman dolduktan sonra aşağıdaki sorular sorulur.
   - Arkadaşınızın fısıldayarak konuşması sırasında ne yaptınız? Ne hissettiniz?
   - Arkadaşınızın anlattığı oyunu duyup anlayabildiniz mi?
   - Aynı anda konuştuğunuzda ne hissettiniz?
   - Siz konuşurken, bir şey paylaşırken karşınızdaki kişinin konuşması size ne hissettirdi?
4. Sorulara yanıtlar alındıktan sonra aşağıdaki yönerge paylaşılır ve öğrencilere 10 dakika süre verilir:

"Evet çocuklar; şimdi ise az önce anlatmaya çalıştığınız oyunu arkadaşınıza normal konuşma sesinizle ve sırayla anlatacaksınız. Bakalım bu sefer nasıl olacak? Hazır mıyız?"

5. Süre bittikten sonra aşağıdaki sorular sınıfa yöneltilir.
   - Arkadaşınız normal ses tonuyla anlattığında ne hissettiniz?
   - Siz konuşmadan arkadaşınızı dinlediğinizde ve arkadaşınız konuşmadan sizi dinlediğinde ne hissettiniz?
   - İki uygulama arasında ne gibi farklar vardı?
   - Hangi uygulama sizi daha iyi hissettirdi? Neden?
6. Aşağıdaki açıklama ile süreç sonlandırılır:

"Çocuklar, iletişim çok kapsamlı bir kavramdır. Birçok şeyi içerir. Örneğin beden hareketleriniz, yüz şekliniz, sesiniz bunlardan bazılarıdır. Duygularınızı, düşüncelerinizi ve bilgilerinizi karşı tarafa aktarırken kullandığınız en önemli araçlardan ikisi konuşma ve dinlemedir. Az önce yaptığımız iki uygulamada konuşma ve dinlemenin bizi ve karşımızdakini nasıl etkilediğini birebir yaşadık. Bu becerileri hem sınıf içinde hem de çevremizdekilerle ilişkilerimizde etkili kullanmamız önemlidir. Bu çalışmaları konuşurken ve dinlerken hiç unutmayınız."

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Bu çalışmayı evde aileleriyle uygulamaları istenir. Ertesi gün paylaşmaları sağlanır.

Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ('Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri)) karşılığında İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda iletişimde dinleme ve konuşma becerileriyle ilgili genel çalışmalara yer verilmiş, özellikle "evet", "hayır" ifadelerine odaklanılmamıştır. Bu konudaki çalışmaların, söz konusu öğrenme hedeflerinin temelini oluşturabileceği düşünülerek, hedefleri kısmen karşıladığı düşünülmüştür.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kişisel güvenliği için "hayır" demenin gerekliliğini açıklamaya yönelik gerektiğinde "hayır" demeye ilişkin örnek durumlar ve açık uçlu sorulara, tartışma sorularına, "hayır" cevabı verilen bir örnek için konuşma balonu hazırlama çalışmasına, "hayır" denmesi gereken durumları gözlem çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 106) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 106: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

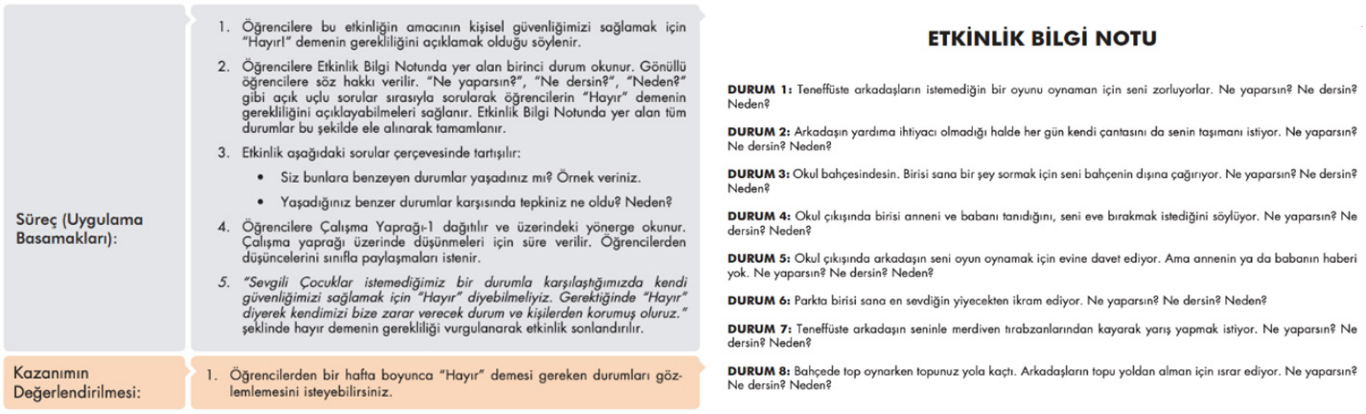

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Öğrencilere bu etkinliğin amacının kişisel güvenliğimizi sağlamak için "Hayır!" demenin gerekliliğini açıklamak olduğu söylenir.
2. Öğrencilere Etkinlik Bilgi Notunda yer alan birinci durum okunur. Gönüllü öğrencilere söz hakkı verilir. "Ne yaparsın?", "Ne dersin?", "Neden?" gibi açık uçlu sorular sırasıyla sorularak öğrencilerin "Hayır" demenin gerekliliğini açıklayabilmeleri sağlanır. Etkinlik Bilgi Notunda yer alan tüm durumlar bu şekilde ele alınarak tamamlanır.
3. Etkinlik aşağıdaki sorular çerçevesinde tartışılır:
   - Siz bunlara benzeyen durumlar yaşadınız mı? Örnek veriniz.
   - Yaşadığınız benzer durumlar karşısında tepkiniz ne oldu? Neden?
4. Öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır ve üzerindeki yönerge okunur. Çalışma yaprağı üzerinde düşünmeleri için süre verilir. Öğrencilerden düşüncelerini sınıfla paylaşmaları istenir.
5. *"Sevgili Çocuklar istemediğimiz bir durumla karşılaştığımızda kendi güvenliğimizi sağlamak için "Hayır" diyebilmeliyiz. Gerektiğinde "Hayır" diyerek kendimizi bize zarar verecek durum ve kişilerden korumuş oluruz."* şeklinde hayır demenin gerekliliği vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Öğrencilerden bir hafta boyunca "Hayır" demesi gereken durumları gözlemlemesini isteyebilirsiniz.

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

DURUM 1: Teneffüste arkadaşların istemediğin bir oyunu oynaman için seni zorluyorlar. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 2: Arkadaşın yardıma ihtiyacı olmadığı halde her gün kendi çantasını da senin taşımanı istiyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 3: Okul bahçesindesin. Birisi sana bir şey sormak için seni bahçenin dışına çağırıyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 4: Okul çıkışında birisi anneni ve babanı tanıdığını, seni eve bırakmak istediğini söylüyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 5: Okul çıkışında arkadaşın seni oyun oynamak için evine davet ediyor. Ama annenin ya da babanın haberi yok. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 6: Parkta birisi sana en sevdiğin yiyecekten ikram ediyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 7: Teneffüste arkadaşın seninle merdiven trabzanlarından kayarak yarış yapmak istiyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

DURUM 8: Bahçede top oynarken topunuz yola kaçtı. Arkadaşların topu yoldan alman için ısrar ediyor. Ne yaparsın? Ne dersin? Neden?

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında gerektiğinde "hayır" demeye ilişkin evet-hayır kartlarının tasarlanmasına, sorulan sorulara evet-hayır olarak cevap verildiği çalışmaya, çalışmaya ilişkin tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, günlük yaşamlarında "hayır dememeleri gereken" durumları belirleme çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 107) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 107: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

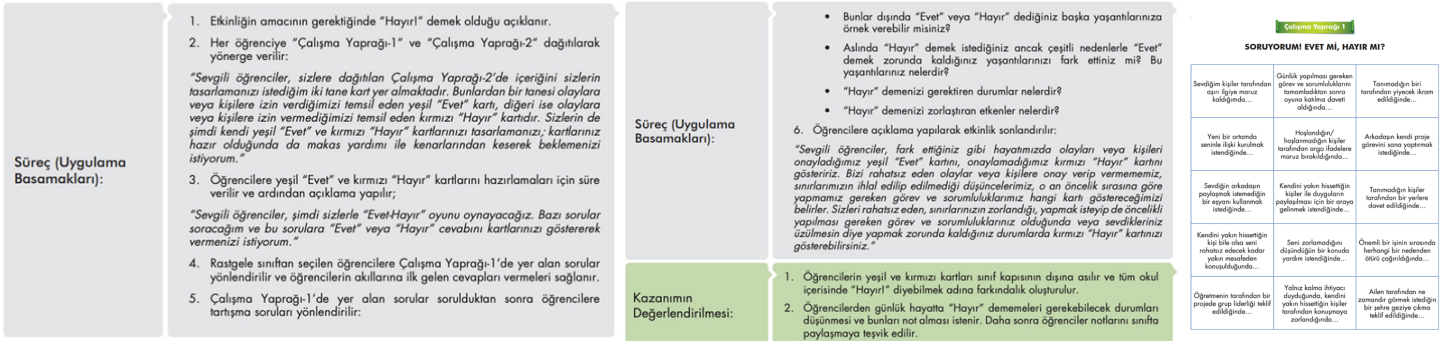

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Etkinliğin amacının gerektiğinde "Hayır!" demek olduğu açıklanır.
2. Her öğrenciye "Çalışma Yaprağı-1" ve "Çalışma Yaprağı-2" dağıtılarak yönerge verilir:

"Sevgili öğrenciler, sizlere dağıtılan Çalışma Yaprağı-2'de içeriğini sizlerin tasarlamanızı istediğim iki tane kart yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi olaylara veya kişilere izin verdiğimizi temsil eden yeşil "Evet" kartı, diğeri ise olaylara veya kişilere izin vermediğimizi temsil eden kırmızı "Hayır" kartıdır. Sizlerin de şimdi kendi yeşil "Evet" ve kırmızı "Hayır" kartlarınızı tasarlamanız; kartlarınız hazır olduğunda da makas yardımı ile kenarlarından keserek beklemenizi istiyorum."

3. Öğrencilere yeşil "Evet" ve kırmızı "Hayır" kartlarını hazırlamaları için süre verilir ve ardından açıklama yapılır;

"Sevgili öğrenciler, şimdi sizlerle "Evet-Hayır" oyunu oynayacağız. Bazı sorular soracağım ve bu sorulara "Evet" veya "Hayır" cevabını kartlarınızı göstererek vermenizi istiyorum."

4. Rastgele sınıftan seçilen öğrencilere Çalışma Yaprağı-1'de yer alan sorular yönlendirilir ve öğrencilerin akıllarına ilk gelen cevapları vermeleri sağlanır.
5. Çalışma Yaprağı-1'de yer alan sorular sorulduktan sonra öğrencilere tartışma soruları yönlendirilir:

Süreç (Uygulama Basamakları):

- Bunlar dışında "Evet" veya "Hayır" dediğiniz başka yaşantılarınıza örnek verebilir misiniz?
- Aslında "Hayır" demek istediğiniz ancak çeşitli nedenlerle "Evet" demek zorunda kaldığınız yaşantılarınızı fark ettiniz mi? Bu yaşantılarınız nelerdir?
- "Hayır" demenizi gerektiren durumlar nelerdir?
- "Hayır" demenizi zorlaştıran etkenler nelerdir?

6. Öğrencilere açıklama yaparak etkinlik sonlandırılır:

"Sevgili öğrenciler, fark ettiğiniz gibi hayatımızda olayları veya kişileri onayladığımız yeşil "Evet" kartını, onaylamadığımız kırmızı "Hayır" kartını gösteririz. Bizi rahatsız eden olaylar veya kişilere onay verip vermememiz, sınırlarımızın ihlal edilip edilmediği düşüncelerimiz, o an öncelik sırasına göre yapmamız gereken görev ve sorumluluklarımız hangi kartı göstereceğimizi belirler. Sizleri rahatsız eden, sınırlarınızın zorlandığı, yapmak isteyip de öncelikli yapılması gereken görev ve sorumluluklarınız olduğunda veya sevdiklerinizi üzülmesin diye yapmak zorunda kaldığınız durumlarda kırmızı "Hayır" kartınızı gösterebilirsiniz."

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Öğrencilerin yeşil ve kırmızı kartları sınıf kapısının dışına asılır ve tüm okul içerisinde "Hayırı" diyebilmek adına farkındalık oluşturulur.
2. Öğrencilerden günlük hayatta "Hayır" dememeleri gerekebilecek durumları düşünmesi ve bunları not alması istenir. Daha sonra öğrenciler notlarını sınıfta paylaşmaya teşvik edilir.

Çalışma Yaprağı 1

SORUYORUM! EVET Mİ, HAYIR MI?

Sevdiğim kişiler tarafından aşırı ilgiye maruz kaldığında...	Günlük yapılması gereken görev ve sorumluluklarımı tamamladıktan sonra oyuna katılma daveti aldığında...	Tanımadığın biri tarafından yiyecek ikram edildiğinde...
Yeni bir ortamda seninle ilişki kurulmak istendiğinde...	Hoşlandığın/hoşlanmadığın kişiler tarafından argo ifadelere maruz bırakıldığında...	Arkadaşın kendi proje görevini sana yaptırmak istediğinde...
Sevdiğin arkadaşın paylaşmak istemediğin bir eşyanı kullanmak istediğinde...	Kendini yakın hissettiğin kişiler ile duygularını paylaşılması için bir araya gelinmek istendiğinde...	Tanımadığın kişiler tarafından bir yerlere davet edildiğinde...
Kendini yakın hissettiğin kişi bile olsa seni rahatsız edecek kadar yakın mesafeden konuşulduğunda...	Seni zorlamadığını düşündüğün bir konuda yardım istendiğinde...	Önemli bir işinin arasında herhangi bir nedenden ötürü çağırıldığında...
Öğretmenin tarafından bir projede grup liderliği teklif edildiğinde...	Yalnız kalma ihtiyacı duyduğunda, kendini yakın hissettiğin kişiler tarafından konuşmaya zorlandığında...	Ailen tarafından ne zamandır görmek istediğin bir şehre gezüye çıkma teklif edildiğinde...

Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ('Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri)) karşılığında İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda "hayır" demenin gerekliliği ile ilgili çalışmalara odaklanılmış, böylece söz konusu öğrenme hedeflerinin karşılandığı belirlenmiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 108) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 108: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

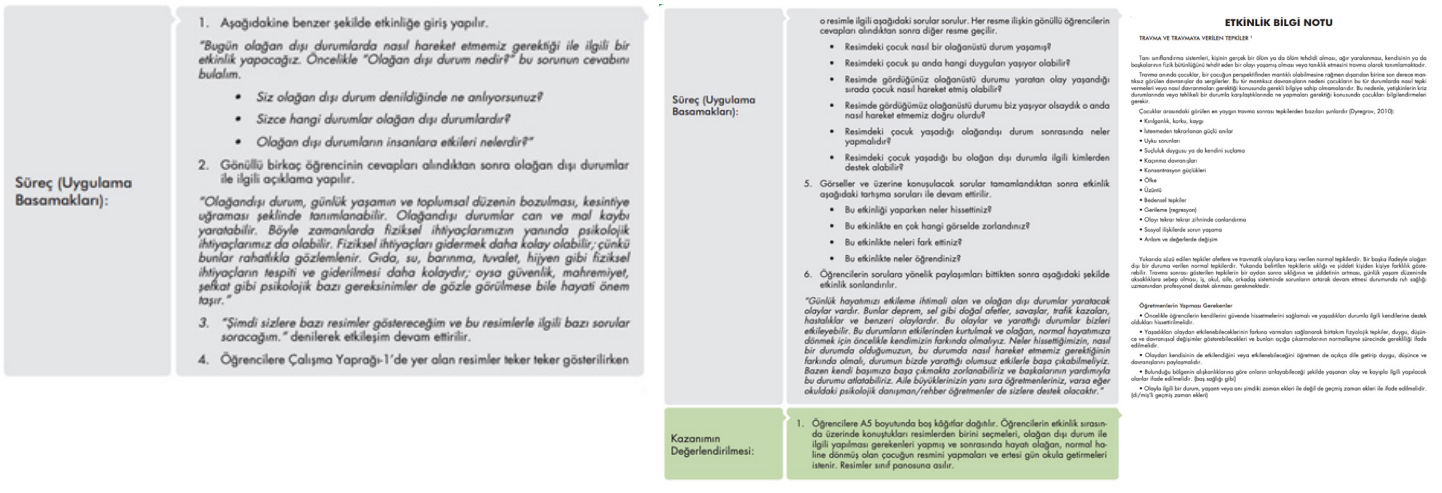

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Aşağıdakine benzer şekilde etkinliğe giriş yapılır.

"Bugün olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmemiz gerektiği ile ilgili bir etkinlik yapacağız. Öncelikle "Olağan dışı durum nedir?" bu sorunun cevabını bulalım.

- *Siz olağan dışı durum denildiğinde ne anlıyorsunuz?*
- *Sizce hangi durumlar olağan dışı durumlardır?*
- *Olağan dışı durumların insanlara etkileri nelerdir?"*

2. Gönüllü birkaç öğrencinin cevapları alındıktan sonra olağan dışı durumlar ile ilgili açıklama yapılır.

"Olağandışı durum, günlük yaşamın ve toplumsal düzenin bozulması, kesintiye uğraması şeklinde tanımlanabilir. Olağandışı durumlar can ve mal kaybı yaratabilir. Böyle zamanlarda fiziksel ihtiyaçlarımızın yanında psikolojik ihtiyaçlarımız da olabilir. Fiziksel ihtiyaçları gidermek daha kolay olabilir; çünkü bunlar rahatlıkla gözlemlenir. Gıda, su, barınma, tuvalet, hijyen gibi fiziksel ihtiyaçların tespiti ve giderilmesi daha kolaydır; oysa güvenlik, mahremiyet, şefkat gibi psikolojik bazı gereksinimler de gözle görülmese bile hayati önem taşır."

3. *"Şimdi sizlere bazı resimler göstereceğim ve bu resimlerle ilgili bazı sorular soracağım."* denilerek etkileşim devam ettirilir.
4. Öğrencilere Çalışma Yaprağı-1'de yer alan resimler teker teker gösterilirken

Süreç (Uygulama Basamakları):

o resimle ilgili aşağıdaki sorular sorulur. Her resme ilişkin gönüllü öğrencilerin cevapları alındıktan sonra diğer resme geçilir.

- Resimdeki çocuk nasıl bir olağanüstü durum yaşamış?
- Resimdeki çocuk şu anda hangi duyguları yaşıyor olabilir?
- Resimde gördüğünüz olağanüstü durumu yaratan olay yaşandığı sırada çocuk nasıl hareket etmiş olabilir?
- Resimde gördüğümüz olağanüstü durumu biz yaşıyor olsaydık o anda nasıl hareket etmemiz doğru olurdu?
- Resimdeki çocuk yaşadığı olağandışı durum sonrasında neler yapmalıdır?
- Resimdeki çocuk yaşadığı bu olağan dışı durumla ilgili kimlerden destek alabilir?

5. Görseller ve üzerine konuşulacak sorular tamamlandıktan sonra etkinlik aşağıdaki tartışma soruları ile devam ettirilir.

- Bu etkinliği yaparken neler hissettiniz?
- Bu etkinlikte en çok hangi görselde zorlandınız?
- Bu etkinlikte neleri fark ettiniz?
- Bu etkinlikte neler öğrendiniz?

6. Öğrencilerin sorulara yönelik paylaşımları bittikten sonra aşağıdaki şekilde etkinlik sonlandırılır.

"Günlük hayatımızı etkileme ihtimali olan ve olağan dışı durumlar yaratacak olaylar vardır. Bunlar depremi, sel gibi doğal afetler, savaşlar, trafik kazaları, hastalıklar ve benzeri olaylardır. Bu olaylar ve yarattığı durumlar bizleri etkileyebilir. Bu durumların etkilerinden kurtulmak ve olağan, normal hayatımıza dönmek için öncelikle kendimizin farkında olmalıyız. Neler hissettiğimizin, nasıl bir durumda olduğumuzun, bu durumda nasıl hareket etmemiz gerektiğinin farkında olmalı, durumun bizde yarattığı olumsuz etkilerle başa çıkabilmeliyiz. Bazen kendi başımıza başa çıkmakta zorlanabiliriz ve başkalarının yardımıyla bu durumu aşabiliriz. Aile büyüklerinizin yanı sıra öğretmenleriniz, varsa eğer okuldaki psikolojik danışman/rehber öğretmenler de sizlere destek olacaktır."

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Öğrencilere A5 boyutunda boş kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerin etkinlik sırasında üzerinde konuştukları resimlerden birini seçmeleri, olağan dışı durum ile ilgili yapılması gerekenleri yapmış ve sonrasında hayatı olağan, normal haline dönmüş olan çocuğun resmini yapmaları ve ertesi gün okula getirmeleri istenir. Resimler sınıf panosuna asılır.

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

TRAVMA VE TRAVMAYA VERİLEN TEPKİLER [1]

Tanı sınıflandırma sistemleri, kişinin gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi olması, ağır yaralanması, kendisinin ya da başkalarının fiziki bütünlüğünü tehdit eden bir olayı yaşamış olması veya tanıklık etmesini travma olarak tanımlamaktadır.

Travma anında çocuklar, bir çocuğun perspektifinden mantıklı olabilmesine rağmen dışarıdan bilime son derece mantıksız görülen davranışlar da sergilerler. Bu tür mantıksız davranışların nedeni çocukların bu tür durumlarda nasıl tepki vermeleri veya nasıl davranmaları gerektiği konusunda gerekli bilgiye sahip olmamalarıdır. Bu nedenle, yetişkinlerin kriz durumlarında veya tehlikeli bir durumla karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiği konusunda çocukları bilgilendirmeleri gerekir.

Çocuklar arasındaki görülen en yaygın travma sonrası tepkilerden bazıları şunlardır (Dyregrav, 2010):

- Korkusuzlar, korku, kaygı
- İstemeden tekrarlanan güçlü anılar
- Uyku sorunları
- Suçluluk duygusu ya da kendini suçlama
- Kaçınma davranışları
- Konsantrasyon güçlükleri
- Öfke
- Üzüntü
- Bedensel tepkiler
- Gerileme (regresyon)
- Olayı tekrar tekrar zihninde canlandırma
- Sosyal ilişkilerde sorun yaşama
- Anlam ve değerlerde değişim

Yukarıda sıralı edilen tepkiler afetlere ve travmatik olaylara karşı verilen normal tepkilerdir. Bir başka ifadeyle olağan dışı bir durumu verilen normal tepkilerdir. Yukarıda belirtilen tepkilerin sıklığı ve şiddeti kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Travma sonrası gösterilen tepkilerin bir aydan sonra sıklığının ve şiddetinin artması, günlük yaşam düzeninde aksaklıklara sebep olması, iş, okul, aile, arkadaş ortamında sorunların ortaruk devam etmesi durumunda ruh sağlığı uzmanından profesyonel destek alınması gerekmektedir.

Öğretmenlerin Yapması Gerekenler

- Öncelikle öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamalı ve yaşadıkları durumla ilgili kendilerine destek olduğun hissettirilmelidir.
- Yaşadıkları olaydan etkilenebileceklerinin farkına varmaları sağlanarak birtakım fizyolojik tepkiler, duygu, düşünce ve davranışsal değişimler gösterebileceklerini ve bunları açığa çıkarmalarının normalleşme sürecinde gerekliliği ifade edilmelidir.
- Olayları kendisinin de etkilendiğini veya etkilenebileceğini öğrenen de açıkça dile getirip duygu, düşünce ve davranışlarını paylaşmalıdır.
- Bulunduğu bölgenin olaylarla ilgili olarak ne anlarını anlayabileceği şekilde yaşanan olay ve kayıplar ilgili yapılacak olanlar ifade edilmelidir. (kısa vağlığı gibi)
- Olayla ilgili bir durum, yaşanı veya anı şimdiki zaman ekleri ile değil de geçmiş zaman ekleri ile ifade edilmelidir. (ıl/mış'lı geçmiş zaman ekleri)

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini ('Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde olağan dışı durumlarla ilgili, özellikle doğal afetler, kazalar gibi durumlar, travma ve travmaya verilen tepkiler ele alınmıştır, bu yönleriyle çalışmaların öğrenme hedefini karşılamadığı belirlenmiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışları fark etmeye ilişkin hikâye ve hikayedeki karakter ile kendisinin yapabildiklerini belirleme çalışmasına, açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 109) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 109: 'Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri); Toplumsal cinsiyet rollerinin insanlar arasındaki ilişkileri etkileyebileceğini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Uygulayıcı tarafından etkinliğin amacının kişisel bağımsızlığımıza katkı sağlayan davranışları fark etmek olduğu söylenerek etkinlik aşağıdaki şekilde başlatır.

"Sizler büyüdükçe, kendi başınıza bir şeyleri daha fazla yapabilme, kendinizi daha iyi ifade edebilme ve ihtiyaçlarınızı bağımsız olarak keşfedebilme becerileriniz gelişir. Zaman içerisinde çevrenize de etkinizin olduğunu ve yaşamınızı kontrol edebildiğinizi fark edersiniz."

2. Önce aşağıdaki dinleme yönergesi verilir, ardından Etkinlik Bilgi Notu'nda yer alan hikâye sesli bir şekilde okunur.

"Şimdi sizlere bir hikâye okuyacağım. Hikâyemizin kahramanı Deniz'in, bir gününün nasıl geçtiğini dinleyeceksiniz. Deniz gün boyunca ihtiyaçlarını kendi gideren ve yapması gereken davranışlarını kendi başına gerçekleştiren bir çocuk ve sizlerin dinlerken Deniz'in gün boyunca neleri bağımsız bir şekilde yaptığına dikkat etmenizi istiyorum."

3. Hikâye okuma bittikten sonra öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır. Öğrencilere hikâyede geçen Deniz'in bağımsız olarak yaptığı davranışların neler olduğu sorulur. Gönüllü öğrencilerden cevaplar alınır. Tüm öğrencilerin verilen cevapları sırayla kendi tablolarında "A" sütununa yazmaları istenir. "A" sütununun başına "Deniz'in Yapabildikleri" ismini yazmaları istenir.
4. Tabloya yazılacak bağımsız davranışlar listesi tamamlandıktan sonra öğrencilere bu davranışlardan kendilerinin de yapabildiklerinin yanına yani "B" sütuna çarpı işareti koymaları istenir. İşaretlemeler bittikten sonra "B" sütununun başına "Benim de Yapabildiklerim" ismini yazmaları ve gönüllü öğrencilerin paylaşması istenir.
5. Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:
   - Bu listede olmayan ama sizin bağımsız olarak yapabildiğiniz neler var? Varsa her öğrencinin bunları kendi listelerine eklemeleri söylenir.
   - İşaret koymadığınız davranışları bağımsız olarak yapamama nedenleriniz neler olabilir?
   - Tüm bu davranışları kendi başımıza yapmak bize nasıl katkı sağlar?
6. Etkinlik aşağıdaki açıklama ile sonlandırılır.

"Hepimizin kendi başımıza yapabildiğimiz ve yapamadığımız davranışlar vardır. Fiziksel ve ruhsal gelişimimizin özelliklerine göre yapabileceklerimizi fark etmek, yapamadıklarımız içinse çaba göstermek gerekiyor. İhtiyaçlarımızı bilmek, karşılamak, kendimiz için yapamamız gereken davranışları gerçekleştirmek başkalarına daha az ihtiyaç duymamıza, kişisel olarak bağımsız olmamıza katkı sağlar."

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Çalışma Yaprağı-1 öğrencilerde bırakılır. Bir hafta boyunca kendi davranışlarını değerlendirmeleri, etkinlik sırasında işaret koymadıkları ama sonrasında yapmaya başladıkları davranışlar varsa başka renk bir kalemle işaret koymaları, listede olmayan ama bağımsız olarak yapmaya başladıkları varsa listeye eklemeleri ve bir hafta sonrasında Çalışma Yaprağı-1'i okula getirmeleri, gönüllü öğrencilerin paylaşması istenir.

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

DENİZ'İN BİR GÜNÜ

Deniz, sabah okula geç kalmamak için akşamdan kurduğu alarmın çalmasıyla uyandı. Elini, yüzünü yıkayıp odasını düzeltti. Annesi kahvaltıyı hazırlamaya başlamıştı. Deniz annesine yardım etti. Sofrayı beraber kurdular. Babası sabahları daha erken erken çıkıyordu. Deniz ile annesi kahvaltıyı birlikte yapıyorlardı. Kahvaltı bitmek üzereyken annesinin telefonu çaldı. Deniz kahvaltılıkları buzdolabına koydu, masayı topladı.

Beslenme çantasına annesinin hazırladığı böreği ve ayranı koyup matarasını su ile doldurdu. Hazırladığı matarasını ve beslenme çantasını giderken unutmamak için dış kapının yanına koydu. Dişlerini fırçalayıp, okul kıyafetlerini giydi. Bu sırada annesi de hazırlanmış, işe gidecekti.

Deniz akşamdan hazırladığı çantasını bir kez daha kontrol etti. Kırmızı kalemi küçülmüştü, ayakkabılarını giydi ve kapıda onu bekleyen annesine kırmızı kalem almak için parayı ihtiyacı olduğunu söyledi. Annesi ona yeterli parayı verdi ve birlikte evden çıktılar. Annesi işe otobüsle gidiyordu, durağa kadar birlikte yürüdüler, vedalaştılar, annesi durakta otobüsü beklemeye başladı, Deniz de okulu doğru yürümeye devam etti. Okulun karşısında bulunan kırtasiyeden yeni kırmızı kalemini aldı ve okula gitti. Okulun bahçe kapısından geçti, üçüncü sınıfların sıralarının olduğu bölgeye gidip kendi sınıfı olan 3-B sınıfı sırasına girdi. Dersleri bitip okuldan çıkınca yürüyerek eve gitti ve anahtarıyla eve girdi. Annesi eve gelene kadar iki saat evde yalnız kalacaktı. Kıyafetleri bugün biraz kirlenmişti, onları kirli sepetine attı. Ellerini ve yüzünü yıkadı, ev kıyafetlerini giydi. Buzdolabından süt çıkardı, bir bardak süt içti. Çalışma masasına geçip ödevlerini tamamladı. Ertesi gün için gerekli ders kitap ve defterlerini, kalem kutusunu, ayrıca öğretmeninin okula getirmelerini istediği yazım kılavuzunu çantasına yerleştirdi. Bu sırada annesi eve gelmişti.

Annesine bugün okulda teneffüslerde bahçede oynarken üstünün kirlendiğini ve terlediğini, kıyafetlerini kirli çamaşır sepetine attığını ve banyo yapmak istediğini söyledi. Deniz kendi başına banyo yaparken annesi de akşam yemeğini hazırladı. Banyodan çıktığında saçlarını taradı, temiz çamaşırlarını dolaptan alıp giydi. Babası da eve gelmişti. Deniz ve babası bir yandan sohbet etti, bir yandan masayı hazırladılar. Ailece yedikleri yemekten sonra sofrayı birlikte topladılar, mutfağı birlikte temizlediler. Deniz anne ve babasıyla film izlerken saate baktığında yatma vaktinin yaklaştığını fark etti. Anne ve babasına iyi geceler dileği, dişlerini fırçalayıp ve yatağına yattı. Uykuya geçmeden önce biraz kitap okumayı seviyordu. Birkaç sayfa okuduktan sonra ışığı kapattı ve yeni güne enerji toplamak için güzelce uyumaya başladı.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini ('Evet' ve 'hayır' diyerek kuracağı net iletişimin, mahremiyetini ve bedensel bütünlüğünü koruyabileceğini ve mutlu ilişkiler kurmanın merkezinde yer aldığını akılda tutabilme (bilgi); Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum); Sözlü ve sözlü olmayan iletişimi ve 'evet' ve 'hayır' demenin yollarını gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışlar, bireysel olarak yapılabilen davranışlar üzerinde durulmuş, bu yönleriyle belirtilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. "Toplumsal cinsiyet rollerinin insanlar arasındaki ilişkileri etkileyebileceğini kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin ise, etkinlik kitabındaki çalışmalarda toplumsal cinsiyet rolleri ve insanlar arasındaki ilişkiler konularına yer verilmediği belirlenmiştir.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında her çocuğun hak ve sorumlulukları olduğunu bilmesine ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, çeşitli haklarla ilişkili görseller ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Görsel 110) (İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 110: Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

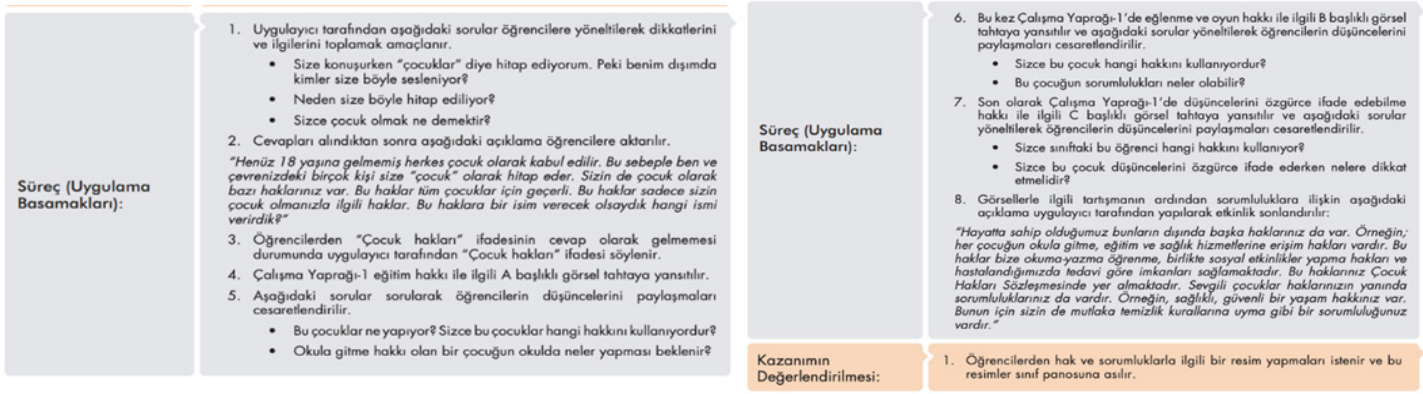

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Uygulayıcı tarafından aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilerek dikkatlerini ve ilgilerini toplamak amaçlanır.
   - Size konuşurken "çocuklar" diye hitap ediyorum. Peki benim dışımda kimler size böyle sesleniyor?
   - Neden size böyle hitap ediliyor?
   - Sizce çocuk olmak ne demektir?
2. Cevapları alındıktan sonra aşağıdaki açıklama öğrencilere aktarılır.

"Henüz 18 yaşına gelmemiş herkes çocuk olarak kabul edilir. Bu sebeple ben ve çevrenizdeki birçok kişi size "çocuk" olarak hitap eder. Sizin de çocuk olarak bazı haklarınız var. Bu haklar tüm çocuklar için geçerli. Bu haklar sadece sizin çocuk olmanızla ilgili haklar. Bu haklara bir isim verecek olsaydık hangi ismi verirdik?"

3. Öğrencilerden "Çocuk hakları" ifadesinin cevap olarak gelmemesi durumunda uygulayıcı tarafından "Çocuk hakları" ifadesi söylenir.
4. Çalışma Yaprağı-1 eğitim hakkı ile ilgili A başlıklı görsel tahtaya yansıtılır.
5. Aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin düşüncelerini paylaşmaları cesaretlendirilir.
   - Bu çocuklar ne yapıyor? Sizce bu çocuklar hangi hakkını kullanıyordur?
   - Okula gitme hakkı olan bir çocuğun okulda neler yapması beklenir?
6. Bu kez Çalışma Yaprağı-1'de eğlenme ve oyun hakkı ile ilgili B başlıklı görsel tahtaya yansıtılır ve aşağıdaki sorular yöneltilerek öğrencilerin düşüncelerini paylaşmaları cesaretlendirilir.
   - Sizce bu çocuk hangi hakkını kullanıyordur?
   - Bu çocuğun sorumlulukları neler olabilir?
7. Son olarak Çalışma Yaprağı-1'de düşüncelerini özgürce ifade edebilme hakkı ile ilgili C başlıklı görsel tahtaya yansıtılır ve aşağıdaki sorular yöneltilerek öğrencilerin düşüncelerini paylaşmaları cesaretlendirilir.
   - Sizce sınıftaki bu öğrenci hangi hakkını kullanıyor?
   - Sizce bu çocuk düşüncelerini özgürce ifade ederken nelere dikkat etmelidir?
8. Görsellerle ilgili tartışmanın ardından sorumluluklara ilişkin aşağıdaki açıklama uygulayıcı tarafından yapılarak etkinlik sonlandırılır:

"Hayatta sahip olduğumuz bunların dışında başka haklarınız da var. Örneğin; her çocuğun okula gitme, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim hakları vardır. Bu haklar bize okuma-yazma öğrenme, birlikte sosyal etkinlikler yapma hakları ve hastalandığımızda tedavi göre imkanları sağlamaktadır. Bu haklarınız Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer almaktadır. Sevgili çocuklar haklarınızın yanında sorumluluklarınız da vardır. Örneğin, sağlıklı, güvenli bir yaşam hakkınız var. Bunun için sizin de mutlaka temizlik kurallarına uyma gibi bir sorumluluğunuz vardır."

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Öğrencilerden hak ve sorumluklarla ilgili bir resim yapmaları istenir ve bu resimler sınıf panosuna asılır.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında başkalarının duygularını anlamaya yönelik açıklama, arkadaşının yüz ifadesinden duygusunu tahmin etme çalışmasına, çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda nasıl hissedildiğine ilişkin tahmin etme çalışmasına, başkalarının duygularını anlama konusuna ilişkin açık uçlu sorulara, beden dili, davranışlar ve olaylarla ortaya çıkan duyguların gözlemlenmesi çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca gruplar halinde canlandırma ve canlandırılan durumdaki duyguları tahmin etme çalışmasına, açık uçlu sorulara, açıklamaya, aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme ve not alma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir. Bunun dışında öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla

paylaşma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 111)(İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 111: Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

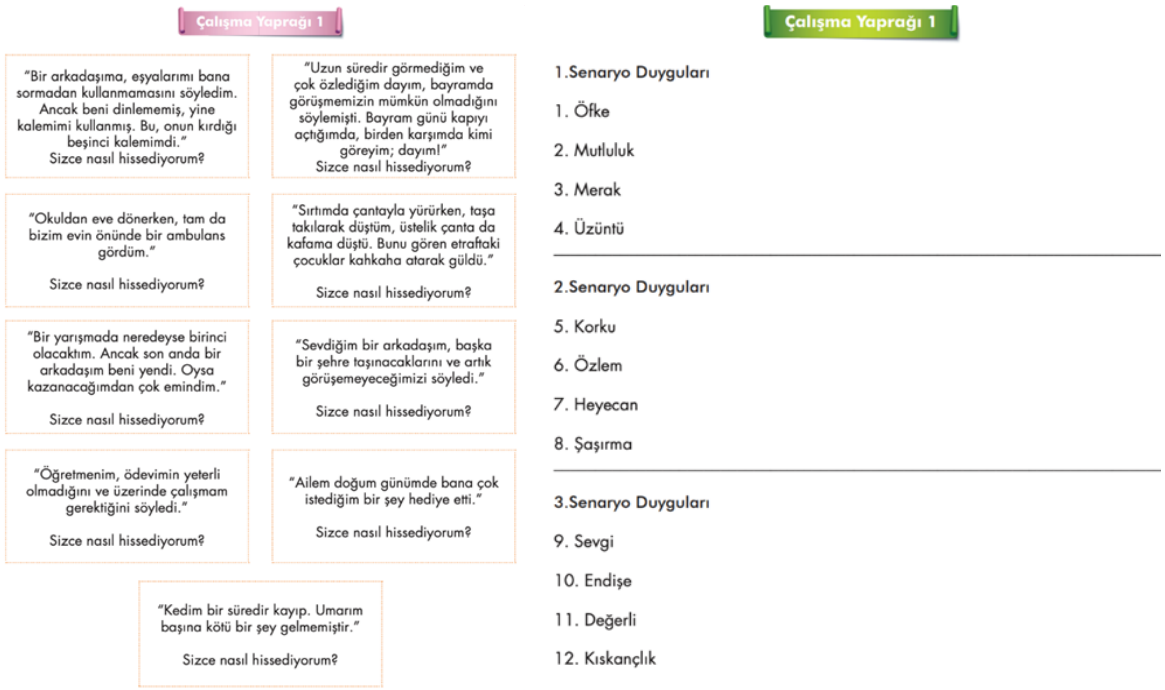

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Herkesin kendini ifade etmeye hakkının olduğunu kavrayabilme (tutum) karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde çocukların hak ve sorumlulukları ile duyguları ifade etmeye odaklanılmış, bu çalışmalarla söz konusu öğrenme hedefinin karşılandığı belirlenmiştir.

Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefine (Güvendiği bir yetişkini bulma ve ona danışma yetisini sergileyebilme (beceri)) yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin verilen görseller ve sorulara, konuyla ilişkili açıklamaya, okulda ve diğer alanlarda yardıma ihtiyaç duyduklarında kimlerden, nasıl yardım istedikleriyle ilişkili gözlem çalışmasına; olağan dışı durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin "olağan dışı durum" ile ilgili sorulara, olağan dışı durumlarla ilgili açıklamaya, olağan dışı durumlarla ilgili görseller ve görsellere ilişkin sorulara, tartışma sorularına, olağan dışı durumlarla ilgili görsellerden birini seçerek görseldeki durumla ilgili yapılması gereken davranışlarla hayatı normale dönen çocuğun yaşamıyla ilgili resim çalışmasına; kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlarla ilgili hikaye ve açık sorular çalışmasına, bir hafta boyunca öğrencilerin konuyla ilgili kendilerini değerlendirdikleri çalışmaya yer verildiği gözlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).
Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi (Güvendiği bir yetişkini bulma ve ona danışma yetisini sergileyebilme (beceri)) karşılığında İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda yardım isteme, olağan dışı davranışlar ve kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışlara odaklanan çalışmalara yer verildiği için söz konusu öğrenme hedefinin karşılandığı düşünülmüştür.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra Türkçe dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Karar Verme, Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik ile Yardım ve Desteklere Erişim konularının öğrenme hedefleriyle Türkçe dersi kazanımları ilişkilendirilememiştir. Sadece İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleri Türkçe dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir.

İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türkçe kazanımları şunlar olmuştur: "T.2.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.; T.3.1.13. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.; T.1.1.10. Dinleme stratejilerini uygular; T.1.2.4. Konuşma stratejilerini uygular.; T.2.1.8. Dinleme stratejilerini uygular.; T.2.2.4. Konuşma stratejilerini uygular.; T.3.1.12. Dinleme stratejilerini uygular; T.3.2.4. Konuşma stratejilerini uygular.; T.3.2.5. Sınıf içindeki tartışma ve konuşmalara katılır.; T.1.2.3. Çerçevesi belirli bir konu hakkında konuşur."

Türkçe dersi kazanımları dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine yönelik olarak oluşturulmuş kazanımlardır. Kazanımlar bu becerilere yönelik olarak oldukça genel ifadelerle belirtilmiş ve programda beceriler altında gruplandırılmıştır. Türkçe dersindeki bir kazanım aynı ifadelerle farklı sınıf düzeylerinde de yer alabilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metin ve çalışmaların hangi kazanımlarla ilişkili olduğu belirtilmemiştir. Dolayısıyla bu nedenlerle Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türkçe dersi kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını bulmak mümkün olamamıştır.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda 'Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi; Karar Verme; İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri; Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik; Yardım ve Desteklere Erişim' konuları için 27 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 55'te verilmiştir.

Tablo 55. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SB (f)	İHYD (f)	Türkçe (f)	GS (f)	Mü. (f)	BES (f)	DKAB (f)	BTY (f)	TG (f)	Toplam (f)
Sağlık ve İyi Olma Becerileri	Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi		13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
	Karar Verme		16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
	İletişim, Reddetme ve Uzlaşma		3	6	2	22	6	6	5	3	-	-	53
	Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik		-	1	-	19	4	-	-	-	3	-	27
	Yardım ve Desteklere Erişim		10	3	-	-	-	-	-	-	-	2	15
	Toplam		**42**	**10**	**2**	**41**	**10**	**6**	**5**	**3**	**3**	**2**	**124**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedefleri; 4-7. Sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Sosyal Bilgiler; İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi; Türkçe; Görsel Sanatlar; Müzik; Beden Eğitimi ve Spor; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi; Bilişim Teknolojileri ve Yazılım ile Trafik Güvenliği derslerinin öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusuyla Sınıf Rehberlik Programı; Sosyal Bilgiler; İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi; Türkçe; Görsel Sanatlar; Müzik; Beden Eğitimi ve Spor; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri; ardından sırasıyla Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik ile Türkçe; Görsel Sanatlar ile Sınıf Rehberlik Programı; Karar Verme; Yardım ve Desteklere Erişim ile Sınıf Rehberlik Programı yanında Sosyal Bilgiler ile Trafik Güvenliği; Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi ise yalnızca Sınıf Rehberlik Programı öğretim programının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri en fazla ilişkilendirilen İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; akranlarımız, ergenlik ve cinsellikle ilişkili karar ve davranışlarımızı etkileyebilme; ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı durmanın ve olumlu akran etkilerini kabul etmenin ve desteklemenin yollarının olması ana fikirleri kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. 9-12 yaş grubunda MEB kazanımlarıyla öğrenme hedefleri ikinci sırada ilişkilendirilen Medya Okuryazarlığı ve

Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin; medya; cinsellik ve toplumsal cinsiyete ilişkin değer yargılarını, yaklaşımları ve normları olumlu veya olumsuz biçimde etkileyebilmesi ana fikri kapsamında yer aldığı tespit edilmiştir. Son olarak bu yaş grubunda en az ilişkilendirilen Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun öğrenme hedeflerinin; akranlarımız, ergenlik ve cinsellikle ilişkili karar ve davranışlarımızı etkilemesi; Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı durmanın ve olumlu akran etkilerini kabul etmenin ve desteklemenin yollarının olması ana fikirleri kapsamında yer aldığı belirlenmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının 9-12 yaş grubundaki 27 öğrenme hedefinden 26'sı, 4-7. Sınıf düzeyi öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 124 kez ilişkilendirilmiştir. 4-7. Sınıf düzeyi öğretim programlarında bir kazanım birden fazla öğrenme hedefiyle ilişkilendirildiği için kazanımların Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilme sayısı fazla gibi görünmektedir. Bu kavramın 27 öğrenme hedefinin 21'i tam olarak, 5'si ise kısmen 4-7. Sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinden yalnızca 1'i ise 4-7. Sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi **Ana Fikir: Akranlarımız, ergenlik ve cinsellikle ilişkili karar ve davranışlarımızı etkileyebilir.**	
Ergenlik ve cinsellikle ilgili karar ve davranışlar üzerindeki olumlu ve olumsuz akran etkisini tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Akranların ergenlik ve cinsellikle ilgili karar ve davranışları etkileyebildiklerini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Kendi akranlarının üzerinde yarattığı etkiyi sorgulayabilme (beceri)	Kısmen
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi **Ana Fikir: Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı durmanın ve olumlu akran etkilerini kabul etmenin ve desteklemenin yolları vardır.**	
Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı durmanın ve olumlu akran etkilerini kabul etmenin ve desteklemenin yollarını sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı çıkabilmenin önemini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Yapmak istemediği bir şeyi yapmayı reddetmenin biçimlerini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
Olumlu akran etkisini kabul etmenin ve desteklemenin biçimlerini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Karar verme, öğrenilebilen ve uygulanabilen bir beceridir.**	
Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
Karar vermenin öğrenilebilen bir beceri olduğunu kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri)	Tam olarak
Karar verme konusunda yardım alabileceği bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri)	Tam olarak
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Aldığımız kararlar birçok etmenin etkisi altındadır; bu etmenlere arkadaşlar, kültür, toplum cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar, akranlar ve medya dahildir.**	
Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana Fikir: Etkin iletişim, farklı biçimler ve stiller kullanır ve dilekleri, ihtiyaçları ve kişisel sınırları ifade etmek ve anlamak önemlidir.**	
Etkin ve etkin olmayan sözlü ve sözsüz iletişimin niteliklerini tanımlayabilme (örneğin; aktif dinleme, duygularını ifade etme, anladığını gösterme, doğrudan göz teması kurmaya karşı, dinlememe, duygularını ifade etmeme, anladığını göstermeme, başka yere bakma veya sırtına dönme gibi) (bilgi)	Tam olarak
Dilekleri, ihtiyaçları ve kişisel sınırları ifade edebilmenin ve başkalarının bu ifadelerini anlayabilmenin önemini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Bir konu üzerinde tartışmanın karşılıklı saygıyı, işbirliğini ve tüm tarafların alttan almasını gerektirebileceğinin farkında olabilme (tutum)	Tam olarak
Dileklerini, ihtiyaçlarını, kişisel sınırlarını ifade etmenin ve başkalarının bu gibi ifadelerini dinlemenin ve bunlara saygı göstermenin etkin biçimlerini sergileyebilme (beceri)	Tam olarak
5.4. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik **Ana Fikir: Medya; cinsellik ve toplumsal cinsiyete ilişkin değer yargılarını, yaklaşımları ve normları olumlu veya olumsuz biçimde etkileyebilir.**	
Farklı medya türlerini tanımlayabilme (örneğin; sosyal medya, geleneksel medya gibi) (bilgi)	Tam olarak
Erkeklerin, kadınların ve ilişkilerin medya tarafından nasıl yansıtıldığına ilişkin örnekler verebilme (bilgi)	Kısmen
Medyanın; cinsellik ve toplumsal cinsiyetle ilgili kişisel değer yargılarına, yaklaşımlara ve davranışlara etkisini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Medyanın; cinsellik ve toplumsal cinsiyetle ilgili değer yargılarını, yaklaşımları ve davranışları etkileme gücünün farkında olabilme (tutum)	Kısmen
Erkeklerin ve kadınların medyadaki temsil biçimlerini sorgulayabilme (beceri)	Tam olarak
5.5. Yardım ve Desteklere Erişim **Ana Fikir: Okulda ve daha geniş bir yerelde, çeşitli destek ve yardım olanakları mevcuttur.**	
Çocukların yardım almak isteyebileceği (taciz, istismar, zorbalık, hastalık gibi) sorunları teşhis edebilme ve ilgili yardım olanaklarını belirleyebilme (bilgi)	Tam olarak
Taciz, istismar ve zorbalığın; güvenilir bir yardım kaynağına bildirilmesi gerektiğini akılda tutabilme (bilgi)	Tam olarak
Bazı sorunların, okulun ve kendi yaşadığı topluluğun ötesinde yardım talep etmeyi gerektirebileceğinin farkında olabilme (tutum)	Tam olarak
Kendi yaşadığı topluluğun ötesinde yardım aramanın ve yardıma erişmenin yollarını gösterebilme (beceri)	Tam olarak

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefleri; akran etkisinin davranışlarına ve cinsellikle ilgili karar alma süreçlerine etkisi; kendisinin akranları üzerindeki etkisi; olumlu ve olumsuz akran baskısına karşı tutum; istemediği şeyleri reddetme; karar verme süreçlerine ilişkin becerisi; karar verme süreçlerinde ebeveynlerinden ya da güvendiği yetişkinlerden yardım alma; alınan kararlar üzerine düşünebilme; etkin ya da etkin olmayan sözlü-sözsüz iletişim becerileri hakkında bilgi sahibi olma; farklı durumlarda kendini rahatça ifade edebilme; farklı medya araçlarını bilme; erkek-kadın kimliğinin medya araçlarında sunulma ya da temsil biçimleri; medyanın cinsiyet ve toplumsal cinsiyet hakkındaki değer yargıları ya da davranışlar üzerine etkileri; fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar karşısında bilinçlenme ve yardım isteyeceği kanallar; kendi yakın çevresinden ya da okuldan farklı yardım alabileceği kaynakların yanında bunlara ilişkin beceri ve tutum geliştirmesi gibi 9-12 yaş grubu için hem fiziksel hem de psikolojik olarak sağlıklı ve iyi olma konusunda temel bilgi ve becerilere yönelik öğrenme hedeflerinin ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 26'da verilmiştir.

Grafik 26. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

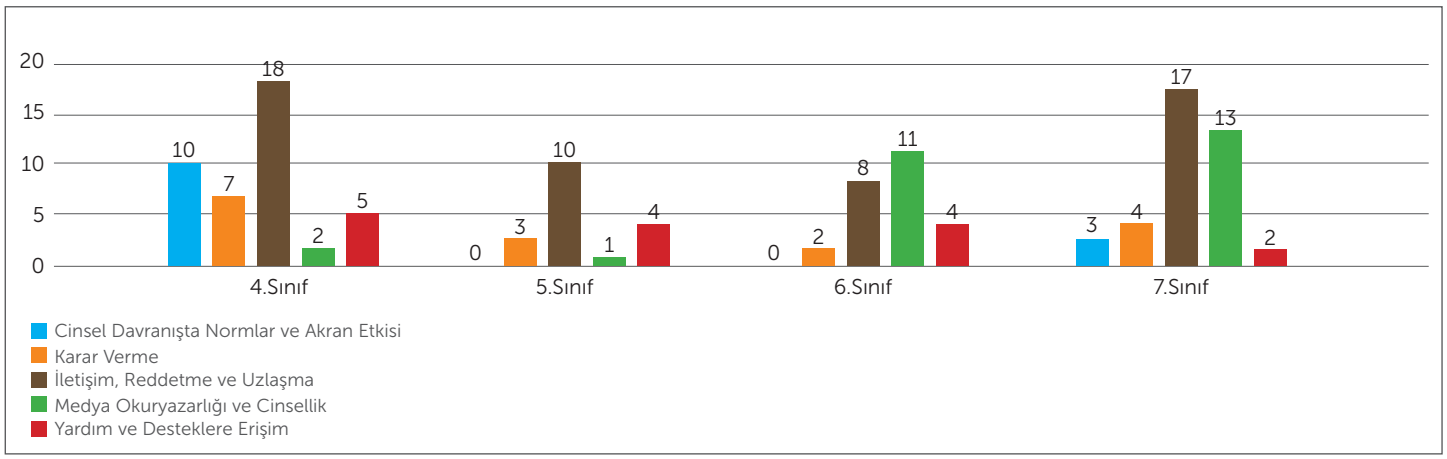

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanım sayıları incelendiğinde, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 4. sınıf düzeyindeki kazanımlarla, en az ise 5. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. 4. sınıf düzeyinde en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle, en az Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişki kurulmuştur. En az ilişki kurulan 5. sınıf düzeyinde ise en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle ilişki kurulurken; en az ise Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ile ilişki kurulmuştur. 4-7. sınıf düzeyi kazanımları ile ilgili kavramda en fazla ilişki bulunan konu İletişim, Reddetme ve Uzlaşma olurken; en az ise Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun öğrenme hedefleri olmuştur. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu görünüm, sağlık ve iyi olma becerileri kavramının bu yaş grubunda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı göstermektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 57'de verilmiştir.

Tablo 57. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Aldığımız kararlar birçok etmenin etkisi altındadır; bu etmenlere arkadaşlar, kültür, toplum cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar, akranlar ve medya dahildir.**
Kararlarını etkileyen farklı etmenlere ilişkin neler hissettiğini ifade edebilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin karar alma süreçlerini etkileyen etmenleri tespit ettikten sonra onlar hakkında geliştirdiği duyguları ifade etme becerisini geliştirme ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu yaş grubunda özellikle bireyin hem fiziksel hem de psikolojik açıdan sağlıklı ve iyi olmasının yollarından birisi de karar alma becerilerini etkileyen etmenlerin doğru bir şekilde saptanması ve bunlar hakkında geliştirdiği duyguların kökenini sorgulamasıdır. Bu becerinin ilk olarak bireysel kimlik gelişimi açısından, ardından da bireylerin sağlıklı ve iyi olma durumu açısından öğretim programlarında yer verilmesi önemli görülmektedir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 9-12 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları, ardından Türkçe dersi kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 55). Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabı, Ortaokul 5., 6. ve 7. Sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Karar Verme, Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Yardım ve Desteklere Erişim ile İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 71: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.7 Akran baskısıyla baş etmede uygun yolları kullanır.
R.7.29 Baskı altında serinkanlı davranışlar sergiler.
R.4.25 Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.4.1 Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.

Metin Kutusu 72: Karar Verme konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.25 Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.7.34 Karar verme basamaklarını açıklar.
R.6.25 Karar verme sürecinde alternatif düşünceler geliştirmenin önemini açıklar.
R.7.35 Karar verme basamaklarını kullanır.
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.5.5 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.5.34 Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

Metin Kutusu 73: İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.5.17 Beden dilinin iletişimdeki önemini fark eder.
R.5.24 Başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamak için etkili dinleme stratejilerini kullanır.

Metin Kutusu 74: Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.5.5 Kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım isteyebileceğini bilir.
R.7.23 Zorbalıkla baş etme yollarını kullanır.
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.4.1 Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Karar Verme konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Ergenlik ve cinsellikle ilgili karar ve davranışlar üzerindeki olumlu ve olumsuz akran etkisini tanımlayabilme (bilgi); Akranların ergenlik ve cinsellikle ilgili karar ve davranışları

etkileyebildiklerini kavrayabilme (tutum); Kendi akranlarının üzerinde yarattığı etkiyi sorgulayabilme (beceri); Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı durmanın ve olumlu akran etkilerini kabul etmenin ve desteklemenin yollarını sıralayabilme (bilgi); Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı çıkabilmenin önemini kavrayabilme (tutum); Yapmak istemediği bir şeyi yapmayı reddetmenin biçimlerini gösterebilme (beceri); Olumlu akran etkisini kabul etmenin ve desteklemenin biçimlerini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında akran baskısıyla baş etmede uygun yolları kullanmaya ilişkin akran baskısı ile ilgili hikâye ve açık uçlu sorulara, akran baskısı ve akran baskısıyla baş etme yollarıyla ilgili açıklama metnine, akran baskısıyla başa çıkma ifadelerini canlandırma çalışmasına yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında baskı altında serinkanlı davranışlar sergilemeye ilişkin hangi durumlarda baskı altında hissedildiği ile ilgili açık uçlu soruya, öfke duygusuyla ilgili boşluk doldurma çalışmasına, baskı altında hissetmekle ilgili açıklamaya, baskı altındayken düşünce, fizyolojik tepkiler, duygular, iletişim ve davranışlarında neler olduğunun ifade edildiği çalışmaya, konuyla ilgili tartışma sorularına, baskıyı yönetme günlüğü oluşturma çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Yine İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili günlük yaşamdan örneklere, sınıfı gruplara ayırma konusunda karar vermeye ilişkin seçenekler ve açık uçlu sorulara, günlük yaşamda alınan kararları ve bunu etkileyen faktörlerin belirleneceği çalışma kağıdına, karar vermeye yönelik çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda karar vermeyi etkileyen faktörleri belirleme çalışmasına, bu çalışmayla ilgili tartışma sorularına, karar verme süreci ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya; iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemelere ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlike durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Ergenlik ve cinsellikle ilgili karar ve davranışlar üzerindeki olumlu ve olumsuz akran etkisini tanımlayabilme (bilgi); Akranların ergenlik ve cinsellikle ilgili karar ve davranışları etkileyebildiklerini kavrayabilme (tutum);; Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı durmanın ve olumlu akran etkilerini kabul etmenin ve desteklemenin yollarını sıralayabilme (bilgi); Ergenlik ve cinsellikle ilgili olumsuz akran baskısına karşı çıkabilmenin önemini kavrayabilme (tutum); Olumlu akran etkisini kabul etmenin ve desteklemenin biçimlerini gösterebilme (beceri)) İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda özellikle akran baskısı ve baş etme yollarına, baskı altında serinkanlı davranışlara yönelik çalışmaların söz konusu öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı belirlenmiştir, bu çalışmalarda öğrenme hedeflerinde yer alan ergenlik ve cinsellik konularına odaklanılmamıştır. "Kendi akranlarının üzerinde yarattığı etkiyi sorgulayabilme (beceri); Yapmak istemediği bir şeyi yapmayı reddetmenin biçimlerini gösterebilme (beceri)" öğrenme hedeflerinin ise özellikle akran baskısı ve baş etme yollarıyla ilgili etkinlik örneğinde karşılandığı belirlenmiştir.

Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar vermenin öğrenilebilen bir beceri olduğunu kavrayabilme (tutum); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Karar verme konusunda yardım alabileceği bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili günlük yaşamdan örneklere, sınıfı gruplara ayırma konusunda karar vermeye ilişkin seçenekler ve açık uçlu sorulara, günlük yaşamda aldıkları kararları ve bunu etkileyen faktörleri belirleyecekleri çalışma kağıdına, karar vermeye yönelik çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda karar vermeyi etkileyen faktörleri belirleme çalışmasına, bu çalışmayla ilgili tartışma sorularına, karar verme süreci ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021), karar vermeyle ilgili açık uçlu sorulara, karar verme ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili hikaye ve açık uçlu sorulara, karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya, konuyla ilgili tartışma sorularına, karar verme süreciyle ilgili gözlem çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 112) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 112: Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar vermenin öğrenilebilen bir beceri olduğunu kavrayabilme (tutum); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Karar verme konusunda yardım alabileceği bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri); Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi); Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

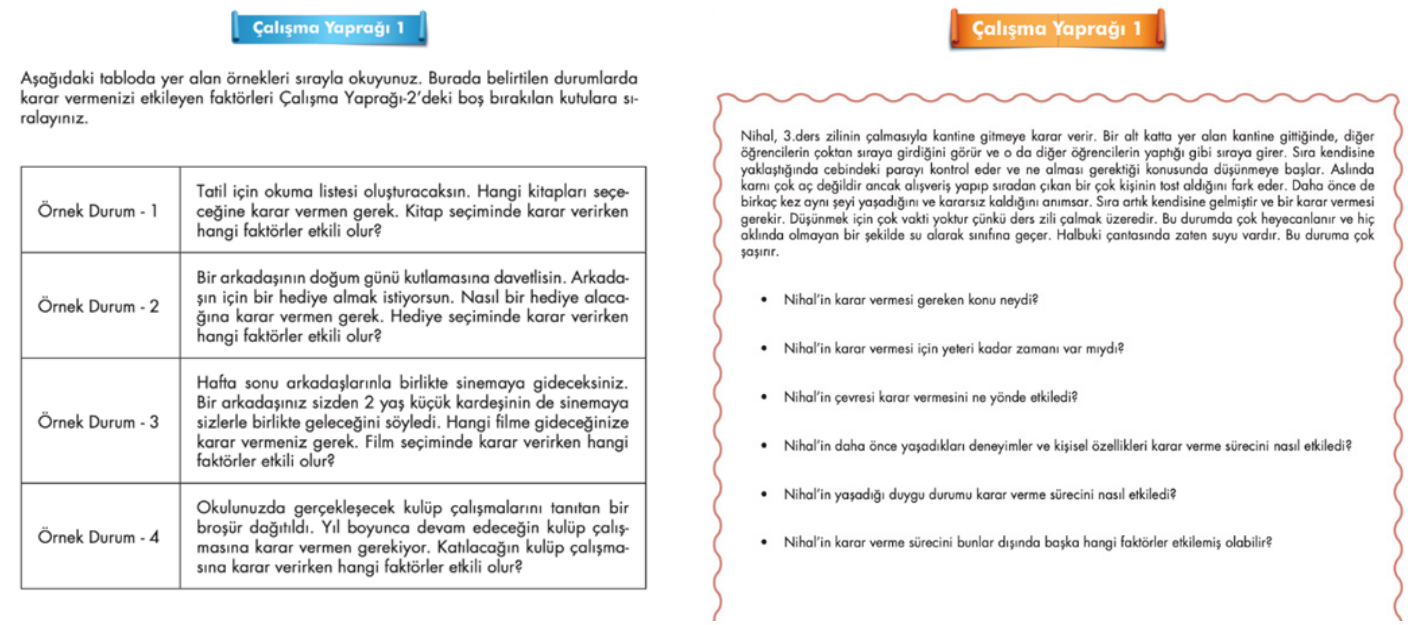

Çalışma Yaprağı 1

Aşağıdaki tabloda yer alan örnekleri sırayla okuyunuz. Burada belirtilen durumlarda karar vermenizi etkileyen faktörleri Çalışma Yaprağı-2'deki boş bırakılan kutulara sıralayınız.

Örnek Durum - 1	Tatil için okuma listesi oluşturacaksın. Hangi kitapları seçeceğine karar vermen gerek. Kitap seçiminde karar verirken hangi faktörler etkili olur?
Örnek Durum - 2	Bir arkadaşının doğum günü kutlamasına davetlisin. Arkadaşın için bir hediye almak istiyorsun. Nasıl bir hediye alacağına karar vermen gerek. Hediye seçiminde karar verirken hangi faktörler etkili olur?
Örnek Durum - 3	Hafta sonu arkadaşlarınla birlikte sinemaya gideceksiniz. Bir arkadaşınız sizden 2 yaş küçük kardeşinin de sinemaya sizlerle birlikte geleceğini söyledi. Hangi filme gideceğinize karar vermeniz gerek. Film seçiminde karar verirken hangi faktörler etkili olur?
Örnek Durum - 4	Okulunuzda gerçekleşecek kulüp çalışmalarını tanıtan bir broşür dağıtıldı. Yıl boyunca devam edeceğin kulüp çalışmasına karar vermen gerekiyor. Katılacağın kulüp çalışmasına karar verirken hangi faktörler etkili olur?

Çalışma Yaprağı 1

Nihal, 3.ders zilinin çalmasıyla kantine gitmeye karar verir. Bir alt katta yer alan kantine gittiğinde, diğer öğrencilerin çoktan sıraya girdiğini görür ve o da diğer öğrencilerin yaptığı gibi sıraya girer. Sıra kendisine yaklaştığında cebindeki parayı kontrol eder ve ne alması gerektiği konusunda düşünmeye başlar. Aslında karnı çok aç değildir ancak alışveriş yapıp sıradan çıkan bir çok kişinin tost aldığını fark eder. Daha önce de birkaç kez aynı şeyi yaşadığını ve kararsız kaldığını anımsar. Sıra artık kendisine gelmiştir ve bir karar vermesi gerekir. Düşünmek için çok vakti yoktur çünkü ders zili çalmak üzeredir. Bu durumda çok heyecanlanır ve hiç aklında olmayan bir şekilde su alarak sınıfına geçer. Halbuki çantasında zaten suyu vardır. Bu duruma çok şaşırır.

- Nihal'in karar vermesi gereken konu neydi?
- Nihal'in karar vermesi için yeteri kadar zamanı var mıydı?
- Nihal'in çevresi karar vermesini ne yönde etkiledi?
- Nihal'in daha önce yaşadıkları deneyimler ve kişisel özellikleri karar verme sürecini nasıl etkiledi?
- Nihal'in yaşadığı duygu durumu karar verme sürecini nasıl etkiledi?
- Nihal'in karar verme sürecini bunlar dışında başka hangi faktörler etkilemiş olabilir?

Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar vermenin öğrenilebilen bir beceri olduğunu kavrayabilme (tutum); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Karar verme konusunda yardım alabileceği bir ebeveyni/veliyi veya güvendiği bir yetişkini belirleyebilme (beceri); Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi); Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum)) İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında karşılandığı tespit edilmiştir. İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarındaki etkinlik örneklerinde karar vermeyi etkileyen faktörler ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında karar verme basamaklarını açıklama ve kullanmaya ilişkin verilen kararla ilgili karar verme basamaklarını yazma çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, karar verme basamaklarıyla ilgili bilgi metnine, bir konuyu karar verme basamaklarına göre inceleme çalışmasına; karar verme basamaklarını kullanmayla ilgili örnek durum ve açık uçlu sorularına, konuyla ilgili tartışma sorularına, karar verilmesi gereken bir konuyla ilgili karar verme basamaklarını gösteren poster çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 113) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 113: Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi); Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

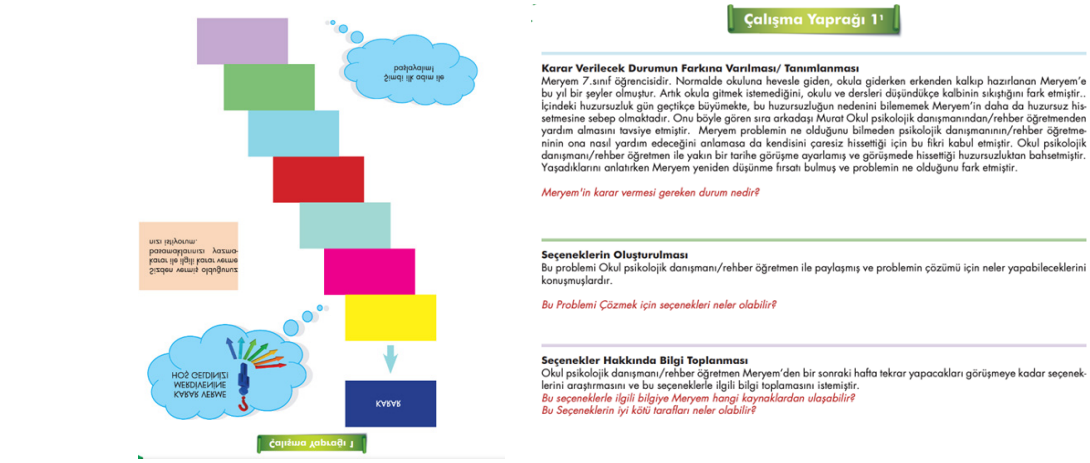

Çalışma Yaprağı 1

Karar Verilecek Durumun Farkına Varılması/ Tanımlanması
Meryem 7.sınıf öğrencisidir. Normalde okuluna hevesle giden, okula giderken erkenden kalkıp hazırlanan Meryem'e bu yıl bir şeyler olmuştur. Artık okula gitmek istemediğini, okulu ve dersleri düşündükçe kalbinin sıkıştığını fark etmiştir.. İçindeki huzursuzluk gün geçtikçe büyümekte, bu huzursuzluğun nedenini bilememek Meryem'in daha da huzursuz hissetmesine sebep olmaktadır. Onu böyle gören sıra arkadaşı Murat Okul psikolojik danışmanından/rehber öğretmenden yardım almasını tavsiye etmiştir. Meryem problemin ne olduğunu bilmeden psikolojik danışmanının/rehber öğretmeninin ona nasıl yardım edeceğini anlamasa da kendisini çaresiz hissettiği için bu fikri kabul etmiştir. Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen ile yakın bir tarihe görüşme ayarlamış ve görüşmede hissettiği huzursuzluktan bahsetmiştir. Yaşadıklarını anlatırken Meryem yeniden düşünme fırsatı bulmuş ve problemin ne olduğunu fark etmiştir.

Meryem'in karar vermesi gereken durum nedir?

Seçeneklerin Oluşturulması
Bu problemi Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen ile paylaşmış ve problemin çözümü için neler yapabileceklerini konuşmuşlardır.

Bu Problemi Çözmek için seçenekleri neler olabilir?

Seçenekler Hakkında Bilgi Toplanması
Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen Meryem'den bir sonraki hafta tekrar yapacakları görüşmeye kadar seçeneklerini araştırmasını ve bu seçeneklerle ilgili bilgi toplamasını istemiştir.
Bu seçeneklerle ilgili bilgiye Meryem hangi kaynaklardan ulaşabilir?
Bu Seçeneklerin iyi kötü tarafları neler olabilir?

Yine Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, karar verme sürecinde alternatif düşünceler geliştirmenin önemi ile ilgili örnek durumlar ve açık uçlu sorulara, konuyla ilgili tartışma sorularına, geçmişte ya da şimdi karar verilmesi gereken durum ve bu durum için üretilen seçenekler ile seçeneklerin karar vermeye faydasına ilişkin yazma çalışmasına, karar verme sürecinde alternatif düşünceler geliştirmeyle ilgili açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 114) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 114: Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

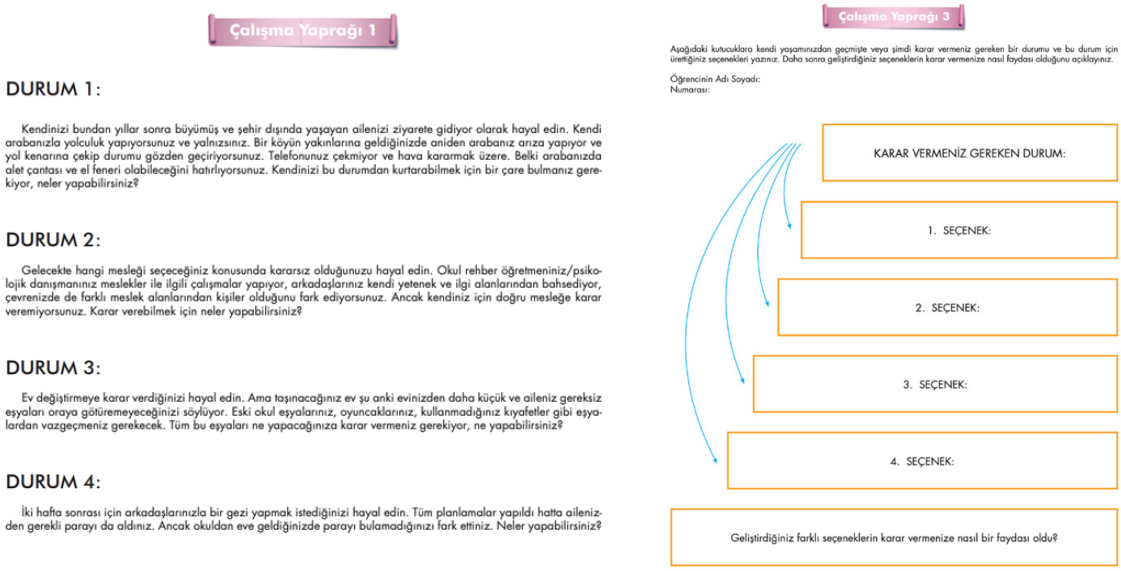

Çalışma Yaprağı 1

DURUM 1:

Kendinizi bundan yıllar sonra büyümüş ve şehir dışında yaşayan ailenizi ziyarete gidiyor olarak hayal edin. Kendi arabanızla yolculuk yapıyorsunuz ve yalnızsınız. Bir köyün yakınlarına geldiğinizde aniden arabanız arıza yapıyor ve yol kenarına çekip durumu gözden geçiriyorsunuz. Telefonunuz çekmiyor ve hava kararmak üzere. Belki arabanızda alet çantası ve el feneri olabileceğini hatırlıyorsunuz. Kendinizi bu durumdan kurtarabilmek için bir çare bulmanız gerekiyor, neler yapabilirsiniz?

DURUM 2:

Gelecekte hangi mesleği seçeceğiniz konusunda kararsız olduğunuzu hayal edin. Okul rehber öğretmeniniz/psikolojik danışmanınız meslekler ile ilgili çalışmalar yapıyor, arkadaşlarınız kendi yetenek ve ilgi alanlarından bahsediyor, çevrenizde de farklı meslek alanlarından kişiler olduğunu fark ediyorsunuz. Ancak kendiniz için doğru mesleğe karar veremiyorsunuz. Karar verebilmek için neler yapabilirsiniz?

DURUM 3:

Ev değiştirmeye karar verdiğinizi hayal edin. Ama taşınacağınız ev şu anki evinizden daha küçük ve aileniz gereksiz eşyaları oraya götüremeyeceğinizi söylüyor. Eski okul eşyalarınız, oyuncaklarınız, kullanmadığınız kıyafetler gibi eşyalardan vazgeçmeniz gerekecek. Tüm bu eşyaları ne yapacağınıza karar vermeniz gerekiyor, ne yapabilirsiniz?

DURUM 4:

İki hafta sonrası için arkadaşlarınızla bir gezi yapmak istediğinizi hayal edin. Tüm planlamalar yapıldı hatta aileniz-den gerekli parayı da aldınız. Ancak okuldan eve geldiğinizde parayı bulamadığınızı fark ettiniz. Neler yapabilirsiniz?

Çalışma Yaprağı 3

Aşağıdaki kutucuklara kendi yaşamınızdan geçmişte veya şimdi karar vermeniz gereken bir durumu ve bu durum için ürettiğiniz seçenekleri yazınız. Daha sonra geliştirdiğiniz seçeneklerin karar vermenize nasıl faydası olduğunu açıklayınız.

Öğrencinin Adı Soyadı:
Numarası:

KARAR VERMENİZ GEREKEN DURUM:

1. SEÇENEK:

2. SEÇENEK:

3. SEÇENEK:

4. SEÇENEK:

Geliştirdiğiniz farklı seçeneklerin karar vermenize nasıl bir faydası oldu?

Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Karar vermedeki temel adımları tarif edebilme (bilgi); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri); Aldığı kararları etkileyen etmenleri sıralayabilme (bilgi); Aldığı kararların birçok faktörden etkilendiğinin farkına varabilme (tutum); Karar verme sürecini, sorunları çözme konusunda uygulayabilme (beceri)) Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda karşılandığı tespit edilmiştir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabındaki etkinlik örneklerinde karar verme basamaklarını açıklama ve kullanmaya yer verilmiştir.

İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Etkin ve etkin olmayan sözlü ve sözsüz iletişimin niteliklerini tanımlayabilme (örneğin; aktif dinleme, duygularını ifade etme, anladığını gösterme, doğrudan göz teması kurmaya karşı, dinlememe, duygularını ifade etmeme, anladığını göstermeme, başka yere bakma veya sırtına dönme gibi) (bilgi); Dileklerini, ihtiyaçlarını, kişisel sınırlarını ifade etmenin ve başkalarının bu gibi ifadelerini dinlemenin ve bunlara saygı göstermenin etkin biçimlerini sergileyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında beden dilinin iletişimdeki önemini fark etmeyle ilgili okulda geçen senaryo örneklerini okuma ve canlandırma çalışmasına, çalışmayla ilgili tartışma sorularına, beden diliyle ilgili açıklamaya, beden dilinin kullanımıyla daha iyi anlaşılan konu örneklerini sınıfa getirme çalışmasına; başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamak için etkili dinleme stratejilerini kullanmaya ilişkin belirtilen konulardan birini seçerek sohbet etme çalışmasına, dinleme davranışlarıyla ilgili değerlendirme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, iyi bir dinleyicinin özellikleriyle ilgili açıklamaya yer verilmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Etkin ve etkin olmayan sözlü ve sözsüz iletişimin niteliklerini tanımlayabilme (örneğin; aktif dinleme, duygularını ifade etme, anladığını gösterme, doğrudan göz teması kurmaya karşı, dinlememe, duygularını ifade etmeme, anladığını göstermeme, başka yere bakma veya sırtına dönme gibi) (bilgi); Dileklerini, ihtiyaçlarını, kişisel sınırlarını ifade etmenin ve başkalarının bu gibi ifadelerini dinlemenin ve bunlara saygı göstermenin etkin biçimlerini sergileyebilme (beceri)) Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinde iletişimde beden dili ve etkili dinleme stratejileri üzerinde durulmuş; ancak öğrenme hedeflerinde belirtilen sözlü iletişim, dilek, ihtiyaç ve kişisel sınırları ifade etme üzerinde durulmamıştır.

Yardım ve Desteklere Erişim konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Çocukların yardım almak isteyebileceği (taciz, istismar, zorbalık, hastalık gibi) sorunları teşhis edebilme ve ilgili yardım olanaklarını belirleyebilme (bilgi); Taciz, istismar ve zorbalığın; güvenilir bir yardım kaynağına bildirilmesi gerektiğini akılda tutabilme (bilgi); Bazı sorunların, okulun ve kendi yaşadığı topluluğun ötesinde yardım talep etmeyi gerektirebileceğinin farkında olabilme (tutum); Kendi yaşadığı topluluğun ötesinde yardım aramanın ve yardıma erişmenin yollarını gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kimden, nerenden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceği ile ilgili örnek olay ve sorulara, çeşitli kişi ve kurumlardan ne zaman, hangi durumlarda ve nasıl yardım istenebileceğine ilişkin çalışmaya ve tartışma sorularına, çalışma sonunda konuyla ilgili açıklamaya, kimden, nereden, ne zaman ve nasıl yardım istenebileceği ile ilgili örnek olaya ve soruya; zorbalıkla baş etme yollarını kullanmaya ilişkin hikayeye ve bu hikayedeki zorbalıkla baş etme yollarını belirlemek için grup çalışmasına, tartışma sorularına, zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili açıklama metnine, zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili pankart hazırlama ve sunma çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin 4. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Bununla ilgili uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir. Yine kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında 6. sınıf düzeyinde etkinlik örneği olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket edip hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliği korumayla ilgili yönergeyi incelemeye, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacaklarını ifade etme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021; MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ise iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemelere ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlike durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Çocukların yardım almak isteyebileceği (taciz, istismar, zorbalık, hastalık gibi) sorunları teşhis edebilme ve ilgili yardım olanaklarını belirleyebilme (bilgi); Taciz, istismar ve zorbalığın; güvenilir bir yardım kaynağına bildirilmesi gerektiğini akılda tutabilme (bilgi); Bazı sorunların, okulun ve kendi yaşadığı topluluğun ötesinde yardım talep etmeyi gerektirebileceğinin farkında olabilme (tutum); Kendi yaşadığı topluluğun ötesinde yardım aramanın ve yardıma erişmenin yollarını gösterebilme (beceri)) İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarındaki etkinlik örneklerinde hangi durumlarda kimlerden, nasıl yardım istenebileceği, zorbalıkla baş etme yolları, kişisel hakların ve güvenliğin sağlanmasına ilişkin çalışmalara yer verilmiş, bu çalışmalarda belirtilen konular okul ortamında ya da günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlar üzerinden ele alınmıştır. Öğrenme hedeflerinde belirtilen taciz ve istismar konularına yer verilmemiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra Türkçe dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Karar Verme ile Yardım ve Desteklere Erişim konularının öğrenme hedefleriyle Türkçe dersi kazanımları ilişkilendirilememiştir. Bu dersin kazanımları **İletişim, Reddetme ve Uzlaşma ile Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik** konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. **İletişim, Reddetme ve Uzlaşma** konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türkçe dersi kazanımlarından bazıları şunlar olmuştur: "T.4.1.10. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.; T.4.1.12. Dinleme stratejilerini uygular.; T.5.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.; T.5.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.; T.6.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.; T.6.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.; T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.; T.7.1.13. Dinleme

stratejilerini uygular." **Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik** konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türkçe dersi kazanımlarından bazıları şunlar olmuştur: "T.4.3.36. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.; T.6.3.32. Medya metinlerini değerlendirir.; T.6.3.34. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.; T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir."

Türkçe dersi kazanımları dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine yönelik olarak oluşturulmuş kazanımlardır. Kazanımlar bu becerilere yönelik olarak oldukça genel ifadelerle belirtilmiş ve programda beceriler altında gruplandırılmıştır. Türkçe dersindeki bir kazanım aynı ifadelerle farklı sınıf düzeylerinde de yer alabilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metin ve çalışmaların hangi kazanımlarla ilişkili olduğu belirtilmemiştir. Dolayısıyla bu nedenlerle Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türkçe dersi kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını bulmak mümkün olamamıştır.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda 'Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi; Karar Verme; İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri; Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik; Yardım ve Desteklere Erişim' konuları için 29 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 58'de verilmiştir.

Tablo 58. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	DKAB (f)	SBTK (f)	TDE (f)	Türkçe (f)	GS (f)	Mü. (f)	YD (f)	Toplam (f)
Sağlık ve İyi Olma Becerileri	Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi		6	1	-	-	-	-	-	-	7
	Karar Verme		4	1	1	-	-	-	-	-	6
	İletişim, Reddetme ve Uzlaşma		-	-	-	24	4	3	1	-	32
	Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik		-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yardım ve Desteklere Erişim		4	-	-	-	-	-	-	1	5
	Toplam		**14**	**2**	**1**	**24**	**4**	**3**	**1**	**1**	**60**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedefleri; 8-10. sınıf düzeylerinde Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programı yanında; en çok Sınıf Rehberlik Programı öğretim programı kazanımlarıyla, ardından da Türkçe; Görsel Sanatlar; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. En az ise Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü (SBTK); Müzik ve Yabancı Dil dersinin kazanımları (bir kazanım) bu kavramın öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım diğer sınıf düzeylerinde olduğu gibi İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle bulunmuştur. Bunu, Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi ile Karar Verme konuları izlemiş, en az ilişkilendirilen ise Yardım ve Desteklere Erişim konusunun öğrenme hedefleri olmuştur. Bu kapsamda Sınıf Rehberlik Programından dört; Yabancı Dil dersi öğretim programından ise yalnızca bir kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. MEB kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilmeyen konu ise Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusudur. 12-15 yaş grubunda İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, bireysel, ailevi, romantik ilişkilerde, okul ve iş ilişkilerinde iyi iletişimin önemi ana fikrinin altında yer aldığı görülmektedir. Yine 12-15 yaş grubunda Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri, toplumsal normlar, toplumsal cinsiyet normları ve akran etkisi; cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkilemesi; akranlar, birbirlerinin cinsel kararlarını ve davranışlarını etkilemesi; cinsel kararlar ve davranışlar üzerindeki olumsuz akran etkilerine karşı durma stratejilerinin varlığı ana fikirleri altında yer almıştır. 12-15 yaş grubunda Karar Verme konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde ise, cinsel davranışlarla ilgili karar alma süreci, her türlü muhtemel olumlu veya olumsuz sonucun göz önüne alınmasının gerekliliği; cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar almayı zorlaştıran bazı faktörler ana fikirlerinin kapsamında yer aldığı gözlenmiştir. Son olarak,

12-15 yaş grubunda en az ilişkilendirilen Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamındaki öğrenme hedefinin ise; hizmet birimleri ve medya kaynakları da dahil olmak üzere, nitelikli bilgi ve hizmetlere erişilebilecek yardım ve destek kaynaklarının değerlendirilmesini yapmanın önemi ana fikri kapsamında yer aldığı gözlenmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramındaki 12-15 yaş grubundaki 29 öğrenme hedefinin 17'si, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 50 kez ilişkilendirilmesine rağmen, bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin hiçbirinin öğretim programı kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram kapsamındaki ilişkilendirilen 17 öğrenme hedefinin tamamının 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarında kısmen karşılığı bulunmuş, 12 öğrenme hedefi ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 59'da verilmiştir.

Tablo 59. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran **Ana Fikir: Toplumsal normlar, toplumsal cinsiyet normları ve akran etkisi; cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileyebilir.**	
Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal normların yanı sıra, akran etkisinin cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları üzerinde; toplumsal cinsiyet normlarının, toplumsal normların ve akranlarının etkisinin olduğunu kavrayabilme (tutum)	Kısmen
Kolektif olarak birbirimize karşı nasıl kapsayıcı, destekleyici ve saygılı davranabileceğimizi tarif edebilme (beceri)	Kısmen
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran **Ana Fikir: Cinsel kararlar ve davranışlar üzerindeki olumsuz akran etkilerine karşı durma stratejileri vardır.**	
Cinsellikle ilgili kararları ve cinsel davranışları olumsuz etkileyen akran baskıları karşısında kararlı olmanın ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Cinsel kararlar ve davranışları üzerindeki olumsuz akran etkisine karşı çıkma kararlılığını gösterebilme (tutum)	Kısmen
Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri)	Kısmen
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran **Ana Fikir: Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar almayı zorlaştıran bazı faktörler vardır.**	
Cinsel davranışla ilgili karar vermeyi etkileyebilecek duyguları tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Alkol ve uyuşturucu maddelerin cinsel davranışla ilgili mantıklı karar almayı hangi biçimlerde etkileyebildiğini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Yoksulluğun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve şiddetin cinsel davranışla ilgili karar almayı nasıl etkileyebildiğini açıklayabilme (bilgi)	Kısmen
İnsanların cinsel davranışla ilgili kararlarını, bazen kontrollerinin dışında etkileyebilecek birçok faktör olduğunu anlayabilme (tutum)	Kısmen
Cinsel karar almayı etkileyebilecek duyguları değerlendirebilen ve yönetebilen tutum sergileyebilme (beceri)	Kısmen
5.2. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana Fikir: Bireysel, ailevi, romantik ilişkilerde, okul ve iş ilişkilerinde iyi iletişim esastır.**	
Sözlü ve sözsüz iletişimin, birbirinden farklı olan potansiyel anlamlarını analiz edebilme (bilgi)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
5.4. Yardım ve Desteklere Erişim **Ana Fikir: Hizmet birimleri ve medya kaynakları da dahil olmak üzere, nitelikli bilgi ve hizmetlere erişilebilecek yardım ve destek kaynaklarının değerlendirilmesini yapmak önemlidir.**	
Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili konularda yardım ve destek alabileceği kaynakları sayabilme (bilgi)	Kısmen
(Gizliliği sağlayabilen ve mahremiyeti koruyabilen kaynaklar dahil olmak üzere) nitelikli yardım ve destek kaynaklarının özelliklerini tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
İnsanların cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili destek olanaklarına erişebileceği birimlerin olduğunu kavrayabilme (CYBE/HIV danışma, test ve tedavi merkezleri; modern korunma yöntemlerine yönelik hizmetler, cinsel taciz, tecavüz, aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kürtaj ve kürtaj sonrası bakım ve damgalama ve ayrımcılıkla mücadele merkezleri vb.) (bilgi)	Kısmen
(Web siteleri gibi) yardım ve destekle ilgili güvenilir medya kaynaklarının özelliklerini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Sağlık ve destek kaynaklarının eleştirel değerlendirmesini yapabilmenin önemini kavrayabilme (tutum)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal normların karar verme süreçlerine etkisi; cinsel konulara ilişkin karar alma ve cinsel davranış üzerine akran etkisinin yanı sıra bu etkiye karşı çıkabilme becerisi; toplum olabilmenin gereği olarak kapsayıcılık ve saygı; istemediği bir karara ya da herhangi bir konuda maruz kalacağı zorbalıkla mücadele; cinsel davranışla ilgili karar verme süreçlerini etkileyen duygular; alkol ve uyuşturucu maddenin cinsel davranışla ilgili mantıklı karar almaya etkisi; yoksulluğun toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine etkisi; cinsel davranışla ilgili karar verme süreçlerinde etkili olabilecek kontrol dışı faktörlerin varlığı; sözlü-sözsüz iletişimin taşıdığı farklı anlamlar; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin yardım alabileceği kaynaklar ya da birimler; nitelikli yardım ve desteğin özellikleri; güvenilir medya kaynaklarının özellikleri; sağlık ve destek kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirmeyle ile ilgili olduğu saptanmıştır. Özellikle bu yaş grubunda yer alması önemli görülen akran etkisinin yanında toplumsal normlar ve toplumsal cinsiyet normlara karşı yapılabileceklere ilişkin öğrenme hedefleriyle kısmen de olsa ilişki kurulabilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 27'de verilmiştir.

Grafik 27. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

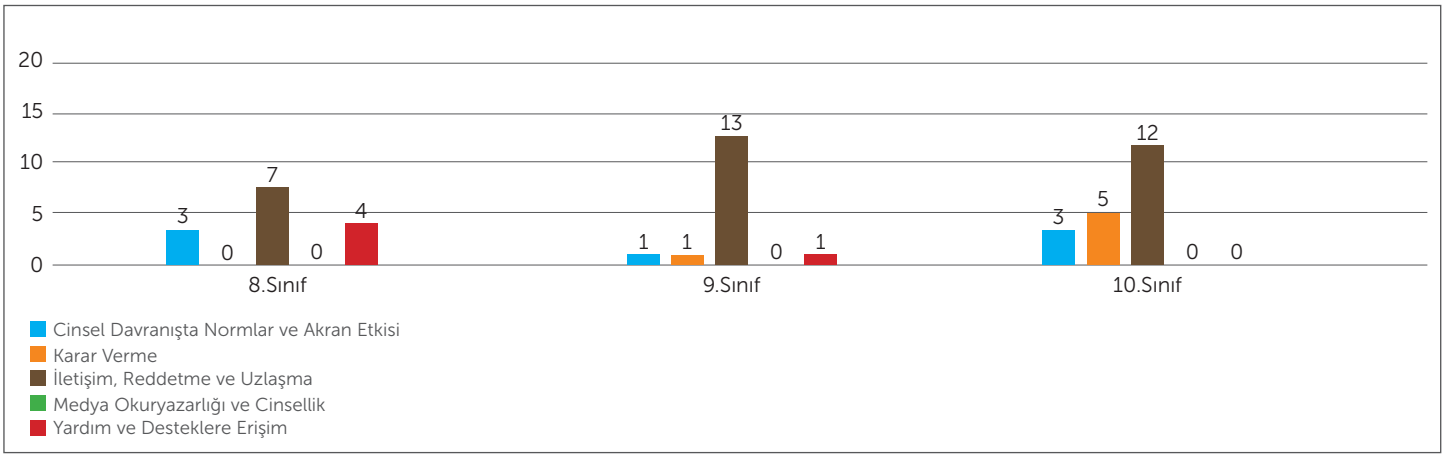

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanım sayıları incelendiğinde, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 10. sınıf kazanımlarıyla, daha sonra azalarak sırasıyla 9 ve 8. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleri en az 8. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiş, bu sınıf düzeyi kazanımları en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken, en az ise Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. 8. sınıf kazanımları ile hiç ilişkilendirilmeyen konu ise Karar Verme ile Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olmuştur. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleri en fazla 10. sınıf

düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiş, bu sınıf düzeyindeki kazanımlar en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilirken; en az Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefleri ile olmuştur. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle hiç ilişkilendirilemeyen konunun Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olduğu görülmüştür. Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen 8-10. sınıf düzeyi kazanımlarının sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir izlediği görülmektedir. Bu görünüm, sağlık ve iyi olma becerileri kavramının bu yaş grubunda gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı göstermektedir. Ancak sınıf düzeyi yükseldikçe öğrenme hedefleriyle kısmen de olsa ilişkilendirilen kazanım sayısının arttığı görülmektedir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 60'ta verilmiştir.

Tablo 60. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran **Ana Fikir: Toplumsal normlar, toplumsal cinsiyet normları ve akran etkisi; cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileyebilir.** Toplumsal cinsiyet normlarını ve toplumsal normları tanımlayabilme (bilgi)
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran **Ana Fikir: Akranlar, birbirlerinin cinsel kararlarını ve davranışlarını etkileyebilir.** Akranların cinsel kararları ve davranışları olumlu veya olumsuz yönde etkileme biçimleri arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme(bilgi)
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Cinsel davranışlarla ilgili karar alma süreci, her türlü muhtemel olumlu veya olumsuz sonucun göz önüne alınmasını gerektirir.** Cinsel davranışla ilgili çeşitli kararların olumlu veya olumsuz sonuçları değerlendirebilme (bilgi)
Cinsel davranışla ilgili kararların insanların sağlığını hangi biçimlerde etkileyebileceğini açıklayabilme (bilgi)
Karar verme sürecini, cinsel sağlık ve/veya üreme sağlığını ilgilendiren meseleler üzerinde uygulayabilme (beceri)
5.2. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri **Ana Fikir: Bireysel, ailevi, romantik ilişkilerde, okul ve iş ilişkilerinde iyi iletişim esastır.** Etkin iletişimin bireysel, ailevi, romantik ilişkilerde, okul ve iş ilişkilerindeki faydaları sırlayabilme (bilgi)
(Toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentiler dahil olmak üzere) sevgilisiyle bir konuyu tartışmasını engelleyebilecek unsurları tespit edebilme (bilgi)
Sevgilisiyle yaptığı bir tartışmada uzlaşma ve reddetme becerilerini kullanma yönünde özgüven sergileyebilme (beceri)
5.3. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik **Ana Fikir: Medyanın bir bölümü, cinsellik ve cinsel ilişkilerle ilgili gerçekle örtüşmeyen imgeler yansıtır. Bu imgeler bizim toplumsal cinsiyet ve öz saygıyla dair algılamalarımızı etkiler.** Cinsellik ve cinsel ilişkilerle ilgili medyada temsil edilen gerçek dışı imgeleri tespit edebilme ve eleştirebilme (bilgi)
Bu imgelerin, toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargılar üzerindeki etkisini değerlendirebilme (bilgi)
Medyanın güzellik ideallerini ve toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargıları etkilediğinin farkına varabilme (tutum)
Cinsellik ve cinsel ilişkilerle ilgili gerçek dışı imgelerin, toplumsal cinsiyet ve öz saygıya dair algısını nasıl etkileyebildiği üzerine düşünebilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin toplumsal normları ve toplumsal cinsiyet normlarını tanıma; cinsel davranış ve kararlarına ilişkin akran etkisinin olumlu-olumsuz biçimlerini karşılaştırabilme; cinsel davranış ile ilgili kararların olumlu-olumsuz sonuçlarının yanında alınan kararların sağlığı hangi yönde etkileyebileceğini değerlendirebilme; karar verme süreçlerinde cinsel sağlık ve/veya üreme sağlığı meselelerine ilişkin beceri geliştirme; etkin iletişimin faydaları; sevgilisiyle yaşanan bir tartışmada uzlaşma-reddetme becerilerini kullanmaya ilişkin özgüven geliştirme; cinsellikle ilgili medyadaki gerçek dışı imgeleri saptama; medyanın güzelliğe ilişkin algıyı ve toplumsal cinsiyetle ilgili kalıpyargıları etkileyebileceği ile ilgili olduğu saptanmıştır.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 12-15 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları, ardından Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 58). Bu doğrultuda Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 9. ve 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları incelenmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Karar Verme ile Yardım ve Desteklere Erişim konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma ile Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konularının öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 75: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.10.4. Yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.8.22. Akran baskısıyla baş etmede uygun yolları kullanır.
R.9.24. Zorbalıkla baş etme yollarını kullanır.

Metin Kutusu 76: Karar Verme konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.10.4. Yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

Metin Kutusu 77: Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.8.15. İhtiyaç duyduğunda yardım arar.
R.9.16. Fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan bireysel farklılıkları kabul eder.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal normların yanı sıra, akran etkisinin cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları üzerinde; toplumsal cinsiyet normlarının, toplumsal normların ve akranlarının etkisinin olduğunu kavrayabilme (tutum); Cinsellikle ilgili kararları ve cinsel davranışları olumsuz etkileyen akran baskıları karşısında kararlı olmanın ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); Cinsel kararlar ve davranışları üzerindeki olumsuz akran etkisine karşı çıkma kararlılığını gösterebilme (tutum); Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya ilişkin örnek durum ve örnek durumu

tamamlama çalışmasına, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya ve açıklamaya ilişkin açık uçlu sorulara, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili grafik oluşturma çalışmasına ve açık uçlu sorulara, üç önemli kararda karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili her öğrencinin grafik oluşturması çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 115) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 115: Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal normların yanı sıra, akran etkisinin cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları üzerinde; toplumsal cinsiyet normlarının, toplumsal normların ve akranlarının etkisinin olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

Süreç (Uygulama Basamakları)	1- Uygulayıcı tarafından aşağıdaki açıklama ile etkinliğin amacı açıklanır. *"Sevgili öğrenciler, karar verme becerisi yaşamımızda yer alan çok önemli bir beceridir. Hayatımızı devam ettirirken birçok konuda karar almamız gerekir. Yaşam kalitemiz aldığımız kararlardan etkilenir. Bu nedenle verdiğimiz her karar bizi belirsizliklerden de kurtarır. Bir konu hakkında karar vereceğimiz zaman birçok faktörün etkisi altında kalabiliriz. Bugün yapacağımız bu etkinlikte yaşamdaki karar verme sürecini etkileyen faktörlerin neler olduğunu hatırlayıp bu faktörlerin etkisini açıklamayı amaçlıyoruz."* 2- Öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır ve aşağıdaki açıklama yapılır. *"Sevgili öğrenciler, elinizde bulunan kâğıtlarda bir durum örneği yazılmıştır. Fakat bu örneğin devamı boş bırakılmıştır. Sizlerden bu örneği dikkatlice okuyup tamamen kendinize göre tamamlamanızı istiyorum. Bu tamamlama işlemini yaparken "siz olsanız nasıl davranırdınız?, nelerden etkilenirdiniz?, kararınızı neye göre verirdiniz?" gibi sorulardan yararlanmanızı bekliyorum. Bunun için süreniz 5 dakika."* 3- Öğrenciler kendilerine verilen örnek durumu tamamlarken uygulayıcı tarafından önceden grafik şeklinde hazırlanmış A3 kâğıdı tahtaya asılır. 4- Öğrencilere verilen süre bittikten sonra uygulayıcı tarafından tahtadaki grafik aşağıdaki gibi açıklanır: *"Sevgili öğrenciler, tahtada gördüğünüz gibi yaşamda karar verme sürecini etkileyen faktörleri grafiğin yatay kısmına, rakamları da grafiğin dikey kısmına yazdım. Sizlerden daha önce tamamladığınız örnek durumu bir kere daha gözden*
Süreç (Uygulama Basamakları)	*geçirip grafikte yer alan faktörlerin hangisi veya hangilerinden etkilendiğinizi belirlemenizi istiyorum."* 5- Verilen süre bitince faktörler sırayla okunur ve öğrencilerin hangi faktörden etkilendiklerine göre el kaldırmaları istenir. Her faktör için toplam kişi sayısı kaldırılan eller sayılarak belirlenir ve grafikte uygun yerler işaretlenir. Bütün maddeler için bu işlem tekrarlanır. Sonrasında bu faktörlerin sayısını gösteren grafik oluşturulur. 6- Grafik tamamlandıktan sonra Etkinlik Bilgi Notu'ndaki bilgiler dikkate alınarak aşağıdaki sorularla sürece devam edilir: • Oluşturduğumuz bu grafikte çoğunluk hangi faktörlerden etkilenmiş görünüyor? • Yaşamımızda karar verirken kişisel özelliklerimizden nasıl etkileniriz? • Yaşamımızda karar verirken aile üyelerinden nasıl etkileniriz? • Karar verme sürecinde çevre nasıl bir rol oynar? • Günlük yaşamınızda verdiğiniz kararlarda en çok hangi faktörlerden etkilenirsiniz? 7- Öğrencilerin tartışma sorularına verdikleri cevaplar alındıktan sonra aşağıdakine benzer bir açıklamayla süreç sonlandırılır: *"Günlük yaşamda hepimiz yiyeceğimiz yiyecekten giyeceğimiz kıyafete kadar birçok karar verme durumu ile karşı karşıya kalırız. Bazen kişisel özelliklerimiz, bazen ailemiz, bazen de içinde bulunduğumuz çevre vereceğimiz bu kararları etkiler. Kararlarımızı etkileyen bu faktörlerin farkında olmamız daha sağlıklı ve isabetli kararlar vermemize yardımcı olur."*
Kazanımın Değerlendirilmesi	1. Öğrencilerden yaşamlarında verdikleri 3 önemli kararı hatırlamaları ve bu karar verme sürecinde etkilendikleri faktörlere dayalı olarak kişisel grafiklerini oluşturmaları istenir.

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

Karar verme süreci zor ve emek isteyen bir süreçtir. Karar verme sürecinde birçok faktör devreye girmekte ve bu faktörler kararlarımız üzerinde etkili olmaktadır. Bu faktörlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Kişisel Özellikler: Karakter, değerler, geçmiş deneyimler, fiziksel özellikler, mizaç, kararın algılanma tarzı, karar vericinin riske karşı tutumu, önyargılar, yanlış genellemeler, ihtiyaçlar ve beklentiler vb. özellikler.

Aile: Aile ile olan ilişki, ailenin eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, aile yapısı vb. özellikler.

Çevre: İçinde yaşanılan ülke, dünyanın sosyo-ekonomik durumu, politik faktörler, çevresel faktörler, tarihsel faktörler v.b. özellikler.

Zaman: Zaman etkeni de kararları etkileyebilen faktörlerden biridir. Etkili kararlar verebilmek için yeterli zamana sahip olmak gerekir.

Örnek Grafik

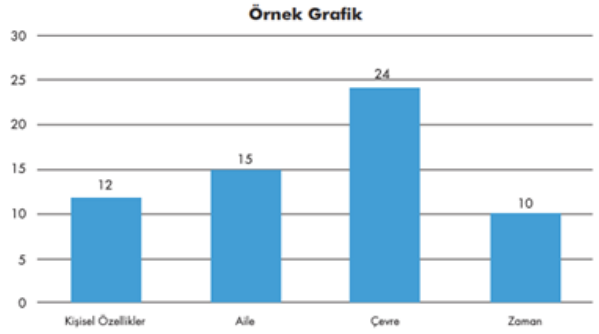

Uygulayıcı yukarıda verilen grafiği oluştururken grafiğin yatay bölümüne yaşamdaki karar verme sürecini etkileyen faktörleri, dikey bölümüne ise sınıf mevcuduna göre rakamları yazar.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal normların yanı sıra, akran etkisinin cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Cinsel konulardaki kararları ve cinsel davranışları üzerinde; toplumsal cinsiyet normlarının, toplumsal normların ve akranlarının etkisinin olduğunu kavrayabilme (tutum)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde karar verme süreci ve karar vermeyi etkileyen faktörler üzerinde durulmuş, öğrenme hedeflerinde belirtilen cinsel konulardaki kararlar ve bu kararları etkileyen faktörler üzerinde durulmamıştır.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında zorbalıkla baş etme yollarını kullanmaya ilişkin zorbalık ve zorbalık türleri ile ilgili bilgi metnine, zorbalıkla baş etme yollarıyla ilgili bilgi metnine, örnek olay ve örnek olayda zorbalıkla ilgili belirtilen tepkileri etkili ve etkisiz olarak gruplandırma çalışmasına, etkili ve etkisiz olan zorbalıkla başa çıkma yöntemlerini canlandırma ve tartışma sorularına yer verilmiştir (Görsel 116) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 116: Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

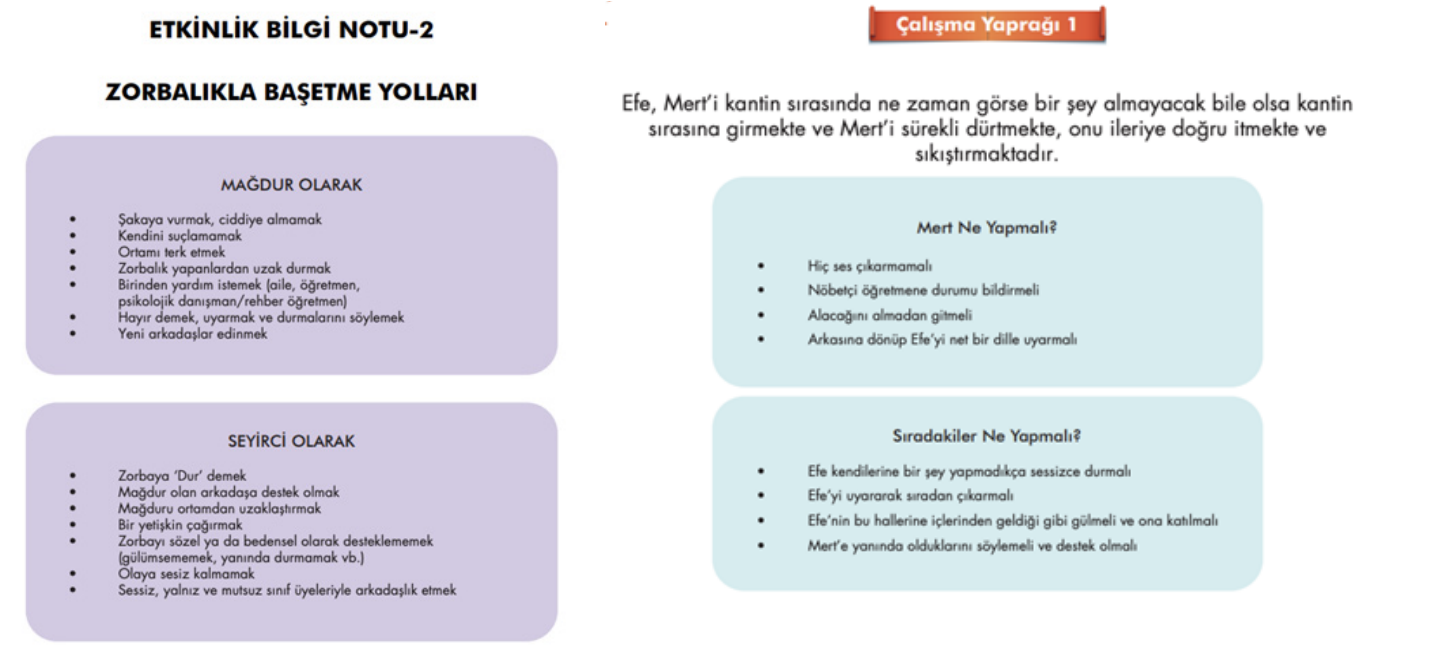

ETKİNLİK BİLGİ NOTU-2

ZORBALIKLA BAŞETME YOLLARI

MAĞDUR OLARAK

- Şakaya vurmak, ciddiye almamak
- Kendini suçlamamak
- Ortamı terk etmek
- Zorbalık yapanlardan uzak durmak
- Birinden yardım istemek (aile, öğretmen, psikolojik danışman/rehber öğretmen)
- Hayır demek, uyarmak ve durmalarını söylemek
- Yeni arkadaşlar edinmek

SEYİRCİ OLARAK

- Zorbaya 'Dur' demek
- Mağdur olan arkadaşa destek olmak
- Mağduru ortamdan uzaklaştırmak
- Bir yetişkin çağırmak
- Zorbayı sözel ya da bedensel olarak desteklememek (gülümsememek, yanında durmamak vb.)
- Olaya sesiz kalmamak
- Sessiz, yalnız ve mutsuz sınıf üyeleriyle arkadaşlık etmek

Çalışma Yaprağı 1

Efe, Mert'i kantin sırasında ne zaman görse bir şey almayacak bile olsa kantin sırasına girmekte ve Mert'i sürekli dürtmekte, onu ileriye doğru itmekte ve sıkıştırmaktadır.

Mert Ne Yapmalı?

- Hiç ses çıkarmamalı
- Nöbetçi öğretmene durumu bildirmeli
- Alacağını almadan gitmeli
- Arkasına dönüp Efe'yi net bir dille uyarmalı

Sıradakiler Ne Yapmalı?

- Efe kendilerine bir şey yapmadıkça sessizce durmalı
- Efe'yi uyararak sıradan çıkarmalı
- Efe'nin bu hallerine içlerinden geldiği gibi gülmeli ve ona katılmalı
- Mert'e yanında olduklarını söylemeli ve destek olmalı

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde cinsellikle ilgili zorbalık konusuna değinilmemiş, çalışmalarda akran zorbalığı ile ilgili örneklere yer verilmiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında akran baskısıyla baş etmede uygun yollarla ilgili açıklamaya, konuyla ilgili senaryolara ve açık uçlu sorulara, bilgi metnine, tartışma sorularına, ikna cümlesi ve yanıt olarak "hayır" sözcüğü ile başlayan cümle yazma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 117) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 117: Cinsellikle ilgili kararları ve cinsel davranışları olumsuz etkileyen akran baskıları karşısında kararlı olmanın ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); Cinsel kararlar ve davranışları üzerindeki olumsuz akran etkisine karşı çıkma kararlılığını gösterebilme (tutum); Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili etkinlik kitabından örnekler

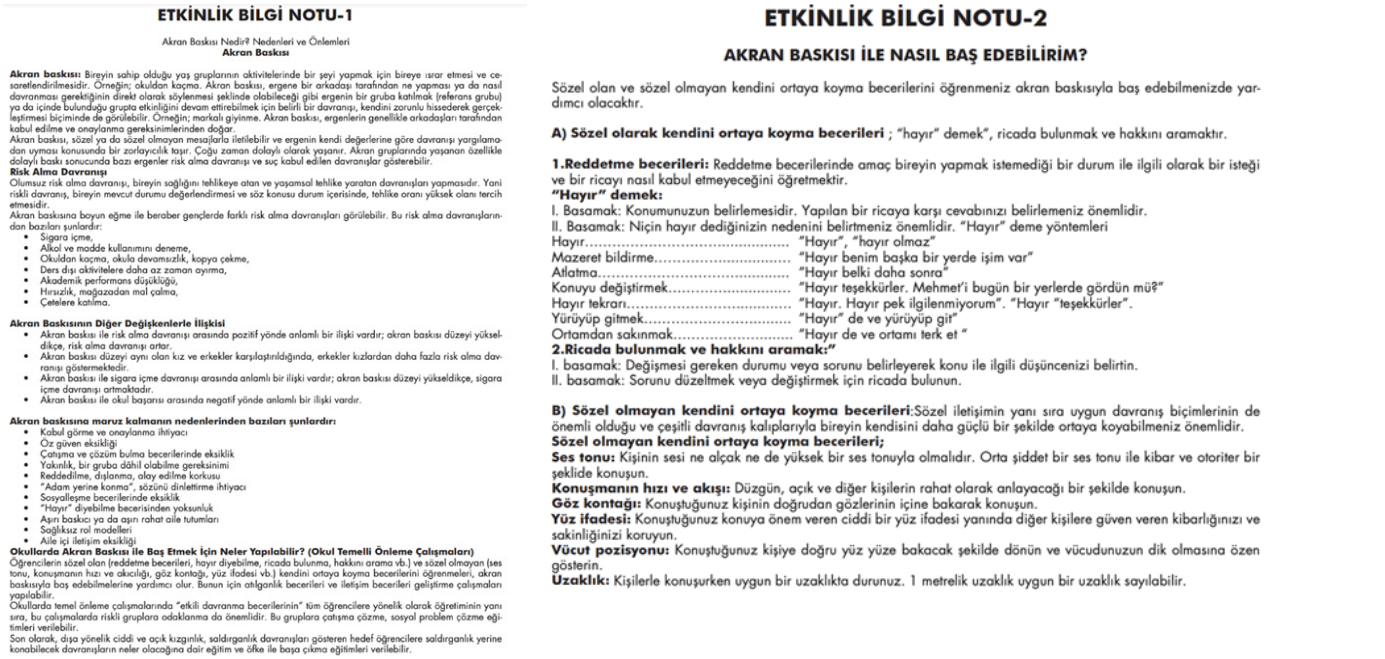

ETKİNLİK BİLGİ NOTU-1

Akran Baskısı Nedir? Nedenleri ve Önlemleri
Akran Baskısı

Akran baskısı: Bireyin sahip olduğu yaş gruplarının aktivitelerinde bir şeyi yapmak için bireye ısrar etmesi ve cesaretlendirilmesidir. Örneğin; okuldan kaçma. Akran baskısı, ergene bir arkadaşı tarafından ne yapması ya da nasıl davranması gerektiğinin direkt olarak söylenmesi şeklinde olabileceği gibi ergenin bir gruba katılmak (referans grubu) ya da içinde bulunduğu grupta etkinliğini devam ettirebilmek için belirli bir davranış, kendini zorunlu hissederek gerçekleştirmesi biçiminde de görülebilir. Örneğin; markalı giyinme. Akran baskısı, ergenlerin genellikle arkadaşları tarafından kabul edilme ve onaylanma gereksinimlerinden doğar.
Akran baskısı, sözel ya da sözel olmayan mesajlarla iletilebilir ve ergenin kendi değerlerine göre davranışı yargılamadan uyması konusunda bazı ergenler risk alma davranışı ve suç kabul edilen davranışlar gösterebilir.
Risk Alma Davranışı
Olumsuz risk alma davranışı, bireyin sağlığını tehlikeye atan ve yaşamsal tehlike yaratan davranışları yapmasıdır. Yani riskli davranış, bireyin mevcut durumu değerlendirmesi ve söz konusu durum içerisinde, tehlike oranı yüksek olanı tercih etmesidir.
Akran baskısına boyun eğme ile beraber gençlerde farklı risk alma davranışları görülebilir. Bu risk alma davranışlarından bazıları şunlardır:

- Sigara içme,
- Alkol ve madde kullanımını deneme,
- Okuldan kaçma, okula devamsızlık, kopya çekme,
- Ders dışı aktivitelere daha az zaman ayırma,
- Akademik performans düşüklüğü,
- Hırsızlık, mağazadan mal çalma,
- Çetelere katılma.

Akran Baskısının Diğer Değişkenlerle İlişkisi

- Akran baskısı ile risk alma davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır; akran baskısı düzeyi yükseldikçe, risk alma davranışı artar.
- Akran baskısı düzeyi aynı olan kız ve erkekler karşılaştırıldığında, erkekler kızlardan daha fazla risk alma davranışı göstermektedir.
- Akran baskısı ile sigara içme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır; akran baskısı düzeyi yükseldikçe, sigara içme davranışı artmaktadır.
- Akran baskısı ile okul başarısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Akran baskısına maruz kalmanın nedenlerinden bazıları şunlardır:

- Kabul görme ve onaylanma ihtiyacı
- Öz güven eksikliği
- Çatışma ve çözüm bulma becerilerinde eksiklik
- Yakınlık, bir gruba dâhil olabilme gereksinimi
- Reddedilme, dışlanma, alay edilme korkusu
- "Adam yerine konma", sözünü dinlettirme ihtiyacı
- Sosyalleşme becerilerinde eksiklik
- "Hayır" diyebilme becerisinden yoksunluk
- Aşırı baskıcı ya da aşırı rahat aile tutumları
- Sağlıksız rol modelleri
- Aile içi iletişim eksikliği

Okullarda Akran Baskısı ile Baş Etmek için Neler Yapılabilir? (Okul Temelli Önleme Çalışmaları)
Öğrencilerin sözel olan (reddetme becerileri, hayır diyebilme, ricada bulunma, hakkını arama vb.) ve sözel olmayan (ses tonu, konuşmanın hızı ve akıcılığı, göz kontağı, yüz ifadesi vb.) kendini ortaya koyma becerilerini öğrenmeleri, akran baskısıyla baş edebilmelerine yardımcı olur. Bunun için atılganlık becerileri ve iletişim becerileri geliştirme çalışmaları yapılabilir.
Okullarda temel önleme çalışmalarında "etkili davranma becerilerinin" tüm öğrencilere yönelik olarak öğretiminin yanı sıra, bu çalışmalarda riskli gruplara odaklanma da önemlidir. Bu gruplara çatışma çözme, sosyal problem çözme eğitimleri verilebilir.
Son olarak, dışa yönelik ciddi ve açık kızgınlık, saldırganlık davranışları gösteren hedef öğrencilere saldırganlık yerine konabilecek davranışların neler olacağına dair eğitim ve öfke ile başa çıkma eğitimleri verilebilir.

ETKİNLİK BİLGİ NOTU-2

AKRAN BASKISI İLE NASIL BAŞ EDEBİLİRİM?

Sözel olan ve sözel olmayan kendini ortaya koyma becerilerini öğrenmeniz akran baskısıyla baş edebilmenizde yardımcı olacaktır.

A) Sözel olarak kendini ortaya koyma becerileri ; "hayır" demek", ricada bulunmak ve hakkını aramaktır.

1.Reddetme becerileri: Reddetme becerilerinde amaç bireyin yapmak istemediği bir durum ile ilgili olarak bir isteği ve bir ricayı nasıl kabul etmeyeceğini öğretmektir.
"Hayır" demek:
I. Basamak: Konumunuzun belirlemesidir. Yapılan bir ricaya karşı cevabınızı belirlemeniz önemlidir.
II. Basamak: Niçin hayır dediğinizin nedenini belirtmeniz önemlidir. "Hayır" deme yöntemleri
Hayır..... "Hayır", "hayır olmaz"
Mazeret bildirme..... "Hayır benim başka bir yerde işim var"
Atlatma..... "Hayır belki daha sonra"
Konuyu değiştirmek..... "Hayır teşekkürler. Mehmet'i bugün bir yerlerde gördün mü?"
Hayır tekrarı..... "Hayır. Hayır pek ilgilenmiyorum". "Hayır "teşekkürler".
Yürüyüp gitmek..... "Hayır" de ve yürüyüp git"
Ortamdan sakınmak..... "Hayır de ve ortamı terk et "
2.Ricada bulunmak ve hakkını aramak:"
I. basamak: Değişmesi gereken durumu veya sorunu belirleyerek konu ile ilgili düşüncenizi belirtin.
II. basamak: Sorunu düzeltmek veya değiştirmek için ricada bulunun.

B) Sözel olmayan kendini ortaya koyma becerileri:Sözel iletişimin yanı sıra uygun davranış biçimlerinin de önemli olduğu ve çeşitli davranış kalıplarıyla bireyin kendisini daha güçlü bir şekilde ortaya koyabilmeniz önemlidir.
Sözel olmayan kendini ortaya koyma becerileri;
Ses tonu: Kişinin sesi ne alçak ne de yüksek bir ses tonuyla olmalıdır. Orta şiddet bir ses tonu ile kibar ve otoriter bir şeklide konuşun.
Konuşmanın hızı ve akışı: Düzgün, açık ve diğer kişilerin rahat olarak anlayacağı bir şekilde konuşun.
Göz kontağı: Konuştuğunuz kişinin doğrudan gözlerinin içine bakarak konuşun.
Yüz ifadesi: Konuştuğunuz konuya önem veren ciddi bir yüz ifadesi yanında diğer kişilere güven veren kibarlığınızı ve sakinliğinizi koruyun.
Vücut pozisyonu: Konuştuğunuz kişiye doğru yüz yüze bakacak şekilde dönün ve vücudunuzun dik olmasına özen gösterin.
Uzaklık: Kişilerle konuşurken uygun bir uzaklıkta durunuz. 1 metrelik uzaklık uygun bir uzaklık sayılabilir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsellikle ilgili kararları ve cinsel davranışları olumsuz etkileyen akran baskıları karşısında kararlı olmanın ne demek olduğunu tarif edebilme (bilgi); Cinsel kararlar ve davranışları üzerindeki olumsuz akran etkisine karşı çıkma kararlılığını gösterebilme (tutum); Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde akran baskısı ele alınmış; ancak cinsellikle ilgili karar ve davranışlar üzerinde akran baskısına, akran etkisine değinilmemiştir.

Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Cinsel davranışla ilgili karar vermeyi etkileyebilecek duyguları tarif edebilme (bilgi); Alkol ve uyuşturucu maddelerin cinsel davranışla ilgili mantıklı karar almayı hangi biçimlerde etkileyebildiğini tarif edebilme (bilgi); Yoksulluğun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve şiddetin cinsel davranışla ilgili karar almayı nasıl etkileyebildiğini açıklayabilme (bilgi); İnsanların cinsel davranışla ilgili kararlarını, bazen kontrollerinin dışında etkileyebilecek birçok faktör olduğunu anlayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yaşamındaki karar verme sürecini etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya ilişkin örnek durum ve örnek durumu tamamlama çalışmasına, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili açıklamaya ve açıklamaya ilişkin açık uçlu sorulara, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili grafik oluşturma çalışmasına ve açık uçlu sorulara, üç önemli kararda karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili her öğrencinin grafik oluşturması çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsel davranışla ilgili karar vermeyi etkileyebilecek duyguları tarif edebilme (bilgi); Alkol ve uyuşturucu maddelerin cinsel davranışla ilgili mantıklı karar almayı hangi biçimlerde etkileyebildiğini tarif edebilme (bilgi); Yoksulluğun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve şiddetin cinsel davranışla ilgili karar almayı nasıl etkileyebildiğini açıklayabilme (bilgi); İnsanların cinsel davranışla ilgili kararlarını, bazen kontrollerinin dışında etkileyebilecek birçok faktör olduğunu anlayabilme (tutum)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bireyin yaşamında karar vermesini etkileyen kişisel özellikler, aile, çevre, zaman gibi faktörler olduğu üzerine açıklama ve çalışmalara odaklanılmış, öğrenme hedeflerinde belirtilen konulara doğrudan yer verilmeyip genel olarak karar verme ve karar vermeyi etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur.

Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili konularda yardım ve destek alabileceği kaynakları sayabilme (bilgi); (Gizliliği sağlayabilen ve mahremiyeti koruyabilen kaynaklar dahil olmak üzere) nitelikli yardım ve destek kaynaklarının özelliklerini tanımlayabilme (bilgi); İnsanların cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili destek olanaklarına erişebileceği birimlerin olduğunu kavrayabilme (CYBE/HIV danışma, test ve tedavi merkezleri; modern korunma yöntemlerine yönelik hizmetler, cinsel taciz, tecavüz, aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kürtaj ve kürtaj sonrası bakım ve damgalama ve ayrımcılıkla mücadele merkezleri vb.) (bilgi); (Web siteleri gibi) yardım ve destekle ilgili güvenilir medya kaynaklarının özelliklerini tarif edebilme (bilgi)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında ihtiyaç duyduğunda yardım aramakla ilgili gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olayı ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında ise fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan bireysel farklılıklarla ilgili çeşitli ülkelerin yemeklerinden örnekler ve bu örneklere ilişkin açık uçlu soruya, kültürel ve bireysel farklılıklarla ilgili açıklamaya, fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel farklılıklarla ilgili örnek durum ve açık uçlu sorulara, konuyla ilgili tartışma sorularına, çeşitli farklılıkları kabul eden çevrelerindeki insanları gözlem çalışmasına, kabul etmekte zorlanılan farklılıklarla ilgili bu farklılıkları kabul etmek için neler yapılabileceğine ilişkin düşünmeye yönlendirme çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Ortaokul ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarındaki etkinlik örneklerinin kazanımlarla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini (Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili konularda yardım ve destek alabileceği kaynakları sayabilme (bilgi); (Gizliliği sağlayabilen ve mahremiyeti koruyabilen kaynaklar dahil olmak üzere) nitelikli yardım ve destek kaynaklarının özelliklerini tanımlayabilme (bilgi); İnsanların cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili destek olanaklarına erişebileceği birimlerin olduğunu kavrayabilme (CYBE/HIV danışma, test ve tedavi merkezleri; modern korunma yöntemlerine yönelik hizmetler, cinsel taciz, tecavüz, aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kürtaj ve kürtaj sonrası bakım ve damgalama ve ayrımcılıkla mücadele merkezleri vb.) (bilgi); (Web siteleri gibi) yardım ve destekle ilgili güvenilir medya kaynaklarının özelliklerini tarif edebilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde yardım arama ve farklılıklarla ilgili açıklama ve çalışmalara yer verilmiş, özellikle yardım aramakla ilgili çalışmalarda okul ve aile ortamında geçen bazı örnek durumlara yer verilmiş, öğrenme hedeflerinin odaklandığı cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında yardım ve desteğe ilişkin çalışmalar ele alınmamıştır.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında yer alan Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi, Karar Verme, Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik ile Yardım ve Desteklere Erişim konularının öğrenme hedefleriyle Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları ilişkilendirilememiştir. Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları sadece **İletişim, Reddetme ve Uzlaşma** konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu konuyla ilişkilendirilen kazanımlar şunlar olmuştur: "EDE.B9. Görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanır.; EDE.C1.1. İletişim sürecini oluşturan ögeleri ve iletişimde dilin önemini belirler.; EDE. C1.9. Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşur.; EDE.C1.11. Konuşmasında beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanır.; EDE.C.2.4. Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler.; EDE.C.2.7. Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgular."

Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları öğretim programında; Okuma (Metni Anlama ve Çözümleme), Yazma ve Sözlü İletişim olmak üzere üç ana başlık altında toplanmış, kazanımların ilişkili olduğu sınıf düzeyleri belirtilmemiştir. Ders kitaplarında da farklı metin türleri üzerinden üniteler başlıklandırılmış ve her bir ünitede Okuma, Yazma, Sözlü İletişim başlıkları altında metin ve çalışmalar yer almış, bu metin ve çalışmaların ilişkilendirildiği kazanımlar ise ifade edilmemiştir. Dolayısıyla bu nedenlerle Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını belirlemek mümkün olamamıştır.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda 'Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi; Karar Verme; İletişim, Reddetme ve Uzlaşma Becerileri; Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik; Yardım ve Desteklere Erişim' konuları için 24 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11 ve 12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 61'de verilmiştir.

Tablo 61. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Toplam (f)
Sağlık ve İyi Olma Becerileri	Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi		3	3
	Karar Verme		-	-
	İletişim, Reddetme ve Uzlaşma		-	-
	Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik		-	-
	Yardım ve Desteklere Erişim		-	-
	Toplam		**3**	**3**

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yalnızca Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı (SRYP) kazanımları sadece Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Karar Verme; İletişim, Reddetme ve Uzlaşma; Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik; Yardım ve Desteklere Erişim konularının öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar almanın mümkün olması ana fikri altında yer aldığı gözlenmiştir. 15-18+ yaş grubunda hiç ilişkilendirilmeyen, sırasıyla Karar Verme konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin, cinsel konulardaki kararların bireyin kendisi ve başkaları üzerinde, sağlıkla ilgili ve toplumsal sonuçlar da dahil olmak üzere, farklı etkileri olması ve Cinsellikle ilgili alınan kararların muhtemel yasal sonuçları olması ana fikirleri altında yer aldığı gözlenmiştir. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin ise, kişisel ihtiyaçları ve cinsel sınırları ifade etmede etkin iletişim esas olduğu ana fikri altında yer aldığı saptanmıştır. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin ise, erkeklerin ve kadınların medyada olumsuz ve yanlış bir biçimde temsil edilmesine karşı çıkılarak; davranışların olumlu yönde etkilenebilir olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenebilir olduğu ana fikri altında yer aldığı saptanmıştır. Son olarak, Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerinin ise, herkesin; gizliliği sağlayan ve mahremiyeti koruyan, uygun fiyatlı, bilimsel ve saygınlığı gözeten yardım kaynaklarına erişme hakkı olduğu ana fikri altında yer aldığı saptanmıştır.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramındaki 15-18+ yaş grubundaki 24 öğrenme hedefinin yalnızca 3'ü, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla 3 kez ilişkilendirilmiştir. Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramındaki ilişkilendirilen 3 öğrenme hedefinin hiçbirinin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam karşılığı bulunamamıştır. Bu kavramın 21 öğrenme hedefi ise 11-12. sınıf öğretim programları kazanımları ile hiç ilişkilendirilememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 62'de verilmiştir.

Tablo 62. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi **Ana Fikir: Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar almak mümkündür.**	
Gençlerin cinsellikle ilgili aldığı, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal normlar veya olumsuz akran baskısından etkilenen ve etkilenmeyen kararları tanımlayan senaryolar arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme (bilgi)	Kısmen
Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alabilmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörleri değerlendirebilme (bilgi)	Kısmen
Cinsel karar alma üzerindeki olumsuz toplumsal cinsiyet normlarına ve sosyal normlara, akran etkisine karşı çıkabilen tutumlar sergileyebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; toplumsal cinsiyet normları, toplumsal normlar ya da akran baskısından etkilenen-etkilenmeyen kararlara ilişkin gençlerin senaryolar üzerinde düşündürme ve karşılaştırma yapabilme; cinsel davranışla ilgili mantıklı karar almaya ilişkin kararlılık geliştirme; cinsel davranışla ilgili karar almayı kolaylaştıran-zorlaştıran faktörleri değerlendirme; cinsel konular üzerinde etkisi olan toplumsal cinsiyet normları, toplumsal normlar ya da akran baskısına karşı koyabilme ile ilgili olduğu saptanmıştır. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 28'de verilmiştir.

Grafik 28. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

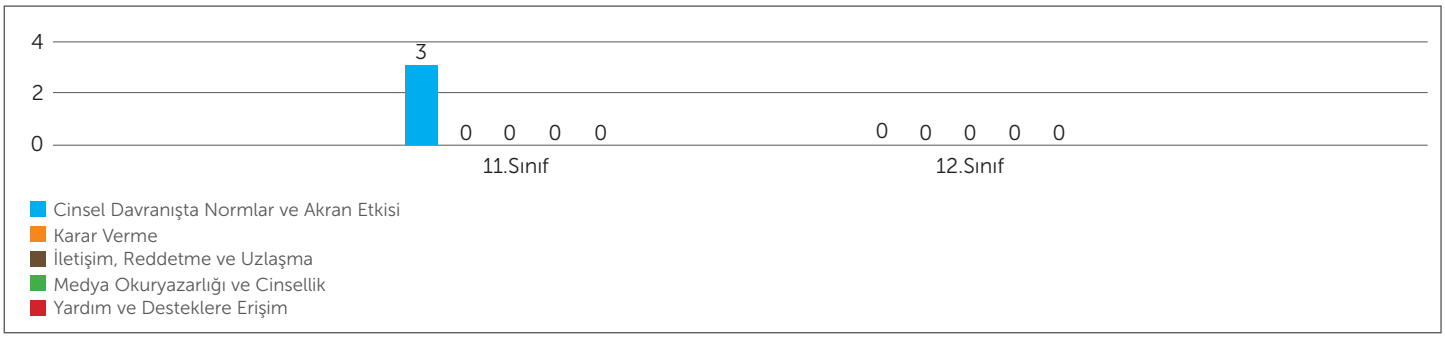

Öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanım sayıları incelendiğinde, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan sadece 11. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. 11. sınıf kazanımları, sadece Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 11 ve 12. sınıf düzeylerindeki kazanımların bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından bir tutarlık gözlenememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri Tablo 63'te verilmiştir.

Tablo 63. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
5.1. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi **Ana Fikir: Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar almak mümkündür.**
Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alma konusunda istekli olabilme (tutum)
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Cinsel konulardaki kararların bireyin kendisi ve başkaları üzerinde, sağlıkla ilgili ve toplumsal sonuçlar da dahil olmak üzere, farklı etkileri vardır.**
Cinsel davranışla ilgili kararların bireyi, aileyi ve toplumu etkileyen potansiyel sosyal ve sağlıkla ilgili sonuçlarını analiz edebilme (bilgi)
Cinsellikle ilgili aldığı kararların, bireyin kendisini, ailesini ve toplumu etkilediğinin farkında olabilme (tutum)
Cinsellikle ilgili aldıkları bir karardan etkilenmiş olan bireyler için empati ifade edebilme (beceri)
Cinsel davranışlarla ilgili sorumlu kararlar alabilme (beceri)
5.2. Karar Verme **Ana Fikir: Cinsellikle ilgili alınan kararların muhtemel yasal sonuçları olabilir.**
Cinsel davranışlarla ilgili gençlerin yapabileceklerini ve yapamayacaklarını belirleyen ulusal yasaları tanıyabilme (örneğin, cinsel rıza yaşı, gebelikten korunma araçları gibi sağlık hizmetlerine erişim, CYBE/HIV durumu, aynı cinsiyetten biriyle cinsel ilişki gibi) (bilgi)
Cinsel davranışla ilgili kararları değerlendirirken haklarını bilmenin önemini kavrayabilme (tutum)
Cinsel davranışla ilgili bazı kararların, kovuşturmaya konu olabilecek yasal sonuçların değerlendirmesini yapabilme (beceri)
5.3. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma **Ana Fikir: Kişisel ihtiyaçları ve cinsel sınırları ifade etmede etkin iletişim esastır.**
Kişisel ihtiyaçları ve cinsel sınırları ifade etmede etkili iletişim örneklerini analiz edebilme (bilgi)
Cinsel onay vermenin ve vermemenin; cinsel onay konusunda karşısındakini dinlemenin örneklerini tarif edebilme (bilgi)
Onaya dayalı ve daha güvenli cinselliğin neden etkin iletişim gerektirdiğini açıklayabilme (bilgi)
Kararlılık ve tartışma becerilerinin istenmeyen cinsel baskıyla başa çıkabilmeyi veya daha güvenli cinsellik konusundaki niyetini kabul ettirebilmeye yardımcı olduğunun farkına varabilme (tutum)
Kişisel ihtiyaçlar ve cinsel sınırlar konusunda etkin iletişim sergileyebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
5.4. Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik **Ana Fikir: Erkeklerin ve kadınların medyada olumsuz ve yanlış bir biçimde temsil edilmesine karşı çıkılarak; davranışlar olumlu yönde etkilenebilir ve toplumsal cinsiyet eşitliği desteklenebilir.**
Medyanın daha güvenli cinsel davranışları ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme konusunda ne gibi olumlu katkılar sunabileceğine dair öneriler getirebilme (beceri)
Medyanın; cinsellik, cinsel ilişkiler ve toplumsal cinsiyete ilişkin algıları olumlu yönde etkileme potansiyelini fark edebilme (bilgi)
Cinsellik ve cinsel ilişkilerle ilgili medyada verilen mesajların olası olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirebilme (tutum)
Toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılara ve cinselliğin ve cinsel ilişkilerin medyadaki yanlış temsillerine karşı çıkabilmenin yollarını gösterebilme (beceri)
5.5. Yardım ve Desteklere Erişim **Ana Fikir: Herkesin; gizliliği sağlayan ve mahremiyeti koruyan, uygun fiyatlı, bilimsel ve saygınlığı gözeten yardım kaynaklarına erişme hakkı vardır.**
İlgili cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine veya desteğine nereden erişebileceğini tespit edebilme (bilgi)
Gençlerin; gizliliği sağlayan ve mahremiyeti koruyan, uygun fiyatlı, bilimsel ve yargılayıcı olmayan hizmetlere ve desteklere erişim elde edebilmesi gerektiğinin farkında olabilme (bilgi)
Uygun yardım arama davranışını gösterebilme (beceri)
Herhangi bir suçluluk veya utanç duymaksızın; yardım, eşlik veya destek isteme edimini uygulayabilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin; cinsel davranışla ilgili kararın sonuçlarının analizi; cinsellikle ilgili almış olduğu karardan etkilenen bireyler hakkında empati geliştirme; cinsel davranışla ilgili sorumlu davranma; cinsel davranışın sınırlarını belirleyen ulusal yasalar; cinsel davranışla ilgili haklar ve olası yasal sonuçlar; etkin iletişimin cinsel sınırları çizmede ve kişisel ihtiyaçları ifade etmedeki etkisi; etkin iletişimin onay dayalı ve güvenli bir cinsel davranış üzerine etkisi; medyanın güvenli cinsel davranış, cinsel ilişkiler ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine olumlu-olumsuz etkileri; toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargıların yanında cinselliğin ve cinsel ilişkilerin medyadaki yanlış temsillerine karşı durabilme; cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim; gizliliği-mahremiyeti sağlayan erişilebilir bilimsel hizmet ve destekler; uygun yardım arama davranışı geliştirme ile ilgili olduğu saptanmıştır. Özellikle bu yaş grubunun cinsel ilişkiler ve toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsel davranışla ilgili sorumlu davranma ve cinsel davranışla ilgili kararın sonuçları üzerine düşünme ve bu konularda bilinçli olmaya ihtiyacı olduğu dikkate alındığında bu konudaki bilgi ve beceri yoksunluğu önemli bir ihtiyacı işaret etmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

15-18+ yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 15-18+yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedefleriyle sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ilişkilendirilmiştir (Bkz. Tablo 61). Bu doğrultuda Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının öğrenme hedefleriyle sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ilişkilendirilebilmiştir. Karar Verme, İletişim, Reddetme ve Uzlaşma, Medya Okuryazarlığı ve

Cinsellik ile Yardım ve Desteklere Erişim konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir. Sadece Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun öğrenme hedefleri ilişkilendirilebilmiştir.

Metin Kutusu 78: Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.11.26. Kararlarında aile ve akranlarının etkilerini değerlendirir.

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Gençlerin cinsellikle ilgili aldığı, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal normlar veya olumsuz akran baskısından etkilenen ve etkilenmeyen kararları tanımlayan senaryolar arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alabilmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörleri değerlendirebilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alma konusunda istekli olabilme (tutum); Cinsel karar alma üzerindeki olumsuz toplumsal cinsiyet normlarına ve sosyal normlara, akran etkisine karşı çıkabilen tutumlar sergileyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı için Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında alınan kararların, kararlarda etkili olan faktörlerin, karar alma sürecinde izlenen yolların belirtileceği çalışmaya, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, karar alma süreçlerinde aile ve akranların etkisiyle ilgili açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 118) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 118: Gençlerin cinsellikle ilgili aldığı, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal normlar veya olumsuz akran baskısından etkilenen ve etkilenmeyen kararları tanımlayan senaryolar arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alabilmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörleri değerlendirebilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alma konusunda istekli olabilme (tutum); Cinsel karar alma üzerindeki olumsuz toplumsal cinsiyet normlarına ve sosyal normlara, akran etkisine karşı çıkabilen tutumlar sergileyebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen etkinlik kitabından örnekler

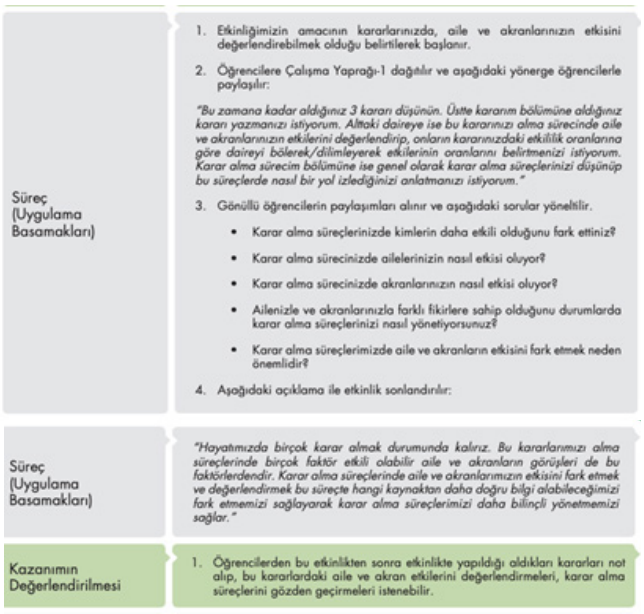

Süreç (Uygulama Basamakları)	1. Etkinliğimizin amacının kararlarınızda, aile ve akranlarınızın etkisini değerlendirebilmek olduğu belirtilerek başlanır. 2. Öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır ve aşağıdaki yönerge öğrencilerle paylaşılır: *"Bu zamana kadar aldığınız 3 kararı düşünün. Üstte kararın bölümüne aldığınız kararı yazmanızı istiyorum. Alttaki daireye ise bu kararınızı alma sürecinde aile ve akranlarınızın etkilerini değerlendirip, onların kararınızdaki etkililik oranlarına göre daireyi bölerek/dilimleyerek etkilerinin oranlarını belirtmenizi istiyorum. Karar alma sürecim bölümüne ise genel olarak karar alma süreçlerinizi düşünüp bu süreçlerde nasıl bir yol izlediğinizi anlatmanızı istiyorum."* 3. Gönüllü öğrencilerin paylaşımları alınır ve aşağıdaki sorular yöneltilir. • Karar alma süreçlerinizde kimlerin daha etkili olduğunu fark ettiniz? • Karar alma sürecinizde ailelerinizin nasıl etkisi oluyor? • Karar alma sürecinizde akranlarınızın nasıl etkisi oluyor? • Ailenizle ve akranlarınızla farklı fikirlere sahip olduğunu durumlarda karar alma süreçlerinizi nasıl yönetiyorsunuz? • Karar alma süreçlerimizde aile ve akranların etkisini fark etmek neden önemlidir? 4. Aşağıdaki açıklama ile etkinlik sonlandırılır:
Süreç (Uygulama Basamakları)	*"Hayatımızda birçok karar almak durumunda kalırız. Bu kararlarımızı alma süreçlerinde birçok faktör etkili olabilir aile ve akranların görüşleri de bu faktörlerdendir. Karar alma süreçlerinde aile ve akranlarımızın etkisini fark etmek ve değerlendirmek bu süreçte hangi kaynaktan daha doğru bilgi alabileceğimizi fark etmemizi sağlayarak karar alma süreçlerimizi daha bilinçli yönetmemizi sağlar."*
Kazanımın Değerlendirilmesi	1. Öğrencilerden bu etkinlikten sonra etkinlikte yapıldığı aldıkları kararları not alıp, bu kararlardaki aile ve akran etkilerini değerlendirmeleri, karar alma süreçlerini gözden geçirmeleri istenebilir.

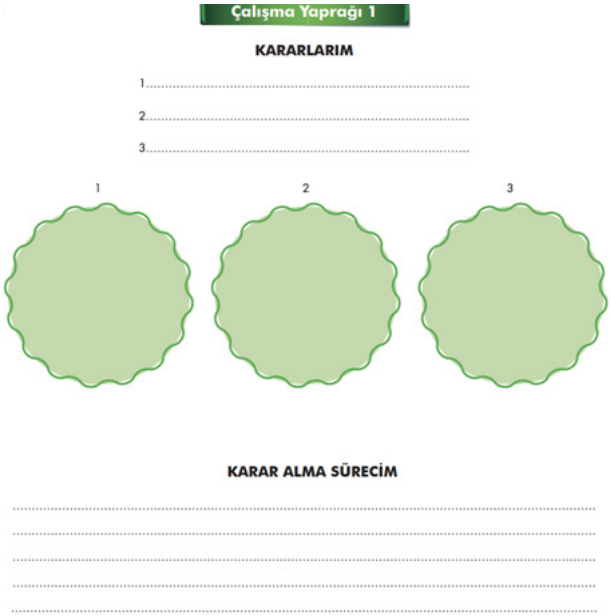

Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin (Gençlerin cinsellikle ilgili aldığı, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal normlar veya olumsuz akran baskısından etkilenen ve etkilenmeyen kararları tanımlayan senaryolar arasında kıyaslama ve karşılaştırma yapabilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alabilmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörleri değerlendirebilme (bilgi); Cinsel davranışla ilgili mantıklı kararlar alma konusunda istekli olabilme (tutum)) Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinde karar alma ve karar almada aile ve akranların etkisi üzerinde durulmuştur, karar alma ile ilgili çalışmalarda cinsel davranışlarla ilgili kararlar ele alınmamıştır. Ayrıca "Cinsel karar alma üzerindeki olumsuz toplumsal cinsiyet normlarına ve sosyal normlara, akran etkisine karşı çıkabilen tutumlar sergileyebilme (beceri)" öğrenme hedefinin de etkinlik örneğinde karşılanmadığı tespit edilmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehberdeki Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramının tüm konularına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının tüm yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 29'da verilmiştir.

Grafik 29. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

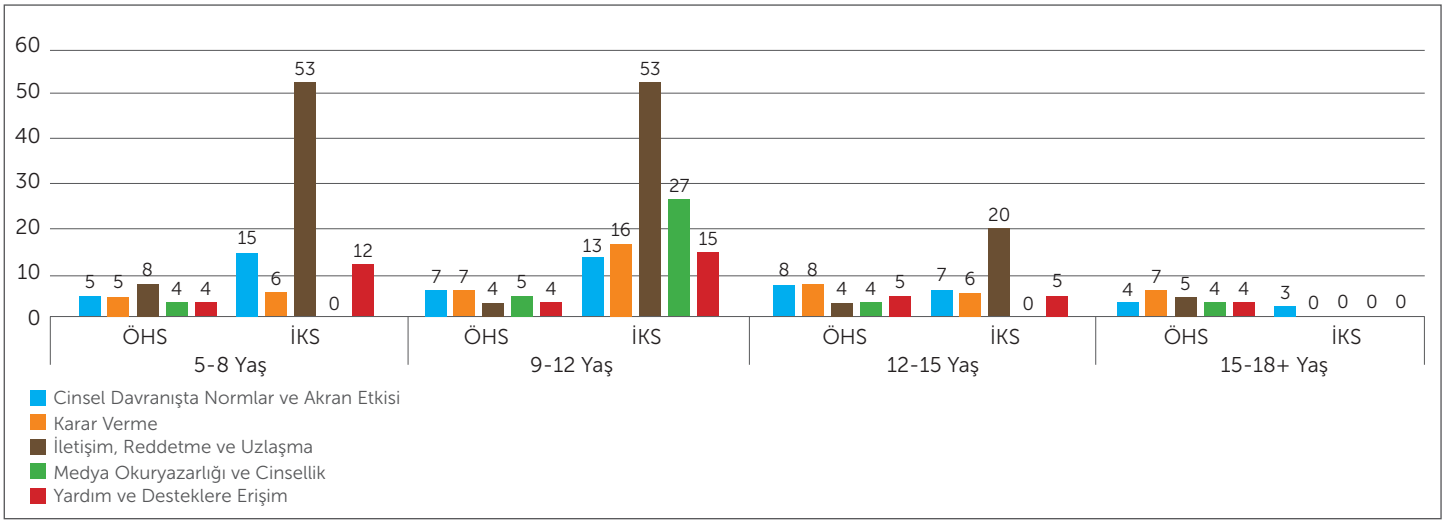

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 29'a göre, Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedefleri için 5-8, 9-12 ve 12-15 yaş gruplarında en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Bu konunun 15-18+ yaş grubunda ise hiçbir karşılığı bulunamamıştır. Ayrıca yine 5-8 ile 12-15 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramında yer alan diğer konuların kazanımlarla ilişkilendirilmesinin birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. 9-12 yaş grubunda ise ikinci en fazla ilişkilendirilen konu Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olmuştur. 15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları ile ilişkilendirilen konunun yalnızca Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca bu kavram 9-12 yaş grubunda da en az ilişkilendirilen konu olmuştur. 5-8 ve 12-15 yaş grubunda en az Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ile kazanımların ilişkilendirildiği görülmüştür.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 30'da verilmiştir.

Grafik 30. Sağlık ve İyi Olma Becerileri Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

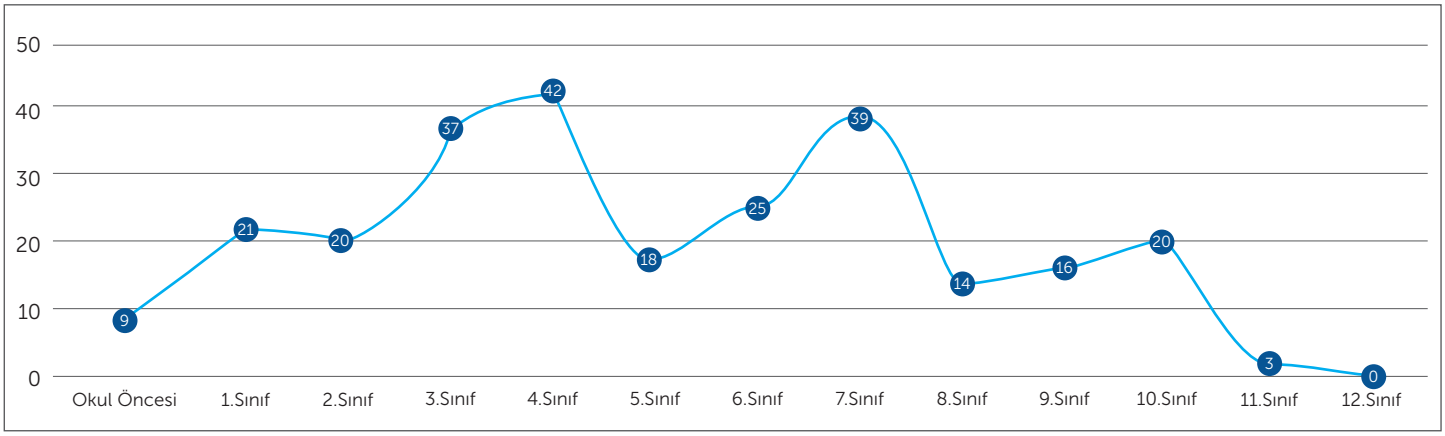

Grafik 30'a göre, sınıf düzeyleri arttıkça Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı ilkokul dördüncü sınıfa kadar küçük bir düşüşe karşın düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir. Ancak bu sınıf düzeyinden sonra kavramda yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı sınıf düzeylerine göre düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri 12. sınıf öğretim programı kazanımlarının hiçbiriyle ilişkilendirilemezken, tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla ilkokul 4. ve ortaokul 7. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Kademeler açısından Grafik 30 incelendiğinde, ilkokul kademesinde yine en fazla 4. sınıf kazanımlarıyla, en az ise okul öncesi kazanımlarıyla; ortaokul kademesinde ise en fazla 7. sınıf düzeyi kazanımlarıyla, en az 5. sınıf kazanımlarıyla ve ortaöğretim kademesinde ise en fazla 10. sınıf, en az 11. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Ortaöğretim kademesinde 12. sınıfta ilişkilendirmenin hiç yapılamadığı görülmüştür.

3.1.6.

İnsan Bedeni ve Gelişim Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- İnsan Bedeni ve Gelişim Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile

3.1.6. İnsan Bedeni ve Gelişim Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubunda Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi; Üreme, Ergenlik, Beden imajı konuları için 17 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 64'te verilmiştir

Tablo 64. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	OÖ (f)	SRP (f)	HB (f)	YD (f)	Toplam (f)
İnsan Bedeni ve Gelişim	Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi		-	-	-	-	-
	Üreme		-	2	-	-	2
	Ergenlik		-	3	2	-	5
	Beden İmajı		4	4	2	3	13
	Toplam		**4**	**9**	**4**	**3**	**20**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedefleri; okul öncesi eğitim programı kazanımlarıyla ve 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı ile Hayat Bilgisi ve Yabancı Dil derslerinin öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Beden İmajı konusunda bulunurken, en az ilişkili kazanım sadece iki kazanımla ilişkilendirilen Üreme konusundaki öğrenme hedefleriyle bulunmuştur.

Üreme kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; 'Gebelik genellikle 40 hafta sürer ve gebelik süresince bir kadın vücudunda pek çok değişim gerçekleşir.' ana fikriyle ilişkili bulunmuştur. 1-3. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik Programı'ndan iki kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Beden imajı konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; 'Hepimizin bedeni özel ve biriciktir ve insanlar bedenleriyle ilgili iyi hissetmelidir.' ana fikrinin altında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Okul öncesi eğitim programı ve 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı ile Hayat Bilgisi ve Yabancı Dil programlarından toplamda dokuz farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunmuştur.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 17 öğrenme hedefi, okul öncesi ve 1-3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 20 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 17 öğrenme hedefinin sadece 7'si tam olarak okul öncesi ve 1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir, 10 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 65'te verilmiştir.

Tablo 65. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.1. Üreme **Ana Fikir: Gebelik genellikle 40 hafta sürer ve gebelik süresince bir kadın vücudunda pek çok değişim gerçekleşir.**	
Gebelik boyunca bir kadının vücudunda gerçekleşen değişimlerle ilgili neler hissettiğini ifade edebilme (beceri)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.1. Üreme **Ana Fikir: Gebelik genellikle 40 hafta sürer ve gebelik süresince bir kadın vücudunda pek çok değişim gerçekleşir.**	
Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi)	Tam olarak
Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
6.3. Beden İmajı **Ana Fikir: Hepimizin bedeni özel ve biriciktir ve insanlar bedenleriyle ilgili iyi hissetmelidir.**	
Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi)	Tam olarak
Bir kimsenin bedeniyle gurur duymasının ne anlama geldiğini anlatabilme (bilgi)	Tam olarak
Kendi bedenini beğenebilme (tutum)	Tam olarak
Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)	Tam olarak

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefleri incelendiğinde; hedeflerin daha çok beden imajı ile ilgili genel hedefler olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile, insan bedenine ilişkin öğrenme hedeflerinin kapsamlı olmaması ve cinsellikle ilgili konuları içermiyor olması nedeniyle tam olarak karşılık bulunduğu görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 31'de verilmiştir.

Grafik 31. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

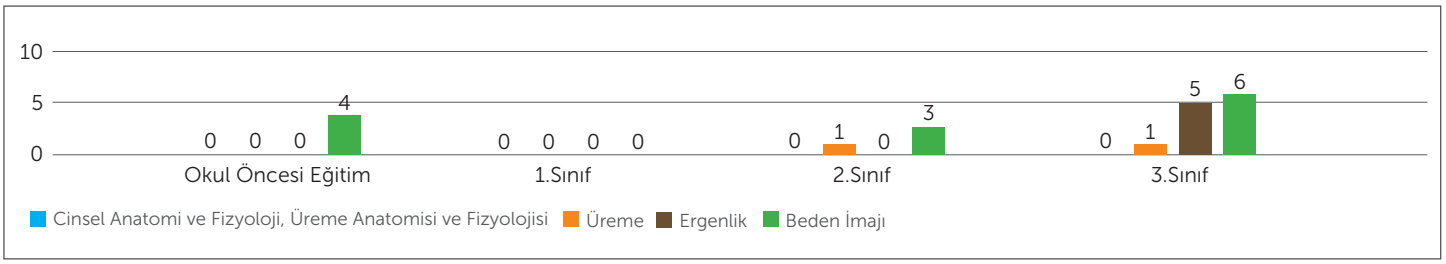

Grafik 31'e göre, öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu öğretim programları incelendiğinde, en fazla 3. sınıf kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 1. sınıf kazanımları ile ise hiç ilişki kurulamamıştır. 3. Sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 12 kez ve en çok Beden İmajı kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Ancak, 1. sınıf öğrenme hedefleri ile hiç ilişkilendirme bulunamazken okul öncesi ve 2. sınıf düzeylerindeki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok say sayıda olduğu gözlenmiştir. 2. sınıf düzeyinde sadece Üreme ve Beden İmajı; okul öncesi düzeyde ise sadece Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirme olmuştur. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyoloji konusu ile ise hiçbir ilişkilendirme bulunamamıştır. Freud'un gelişim evreleri açısından Fallik dönemde olup genital organların fark ve merak edildiği özellikle okul öncesi ve 1. sınıf düzeylerinde yeterli ilişkilendirmeye rastlanmamış olması kavramın bu kademelerde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 66'da verilmiştir.

Tablo 66. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
6.1. Cinsel anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Bedenimizi oluşturan organların adlarını ve işlevlerini bilmek önemlidir; cinsel organlar ve üreme organları dahil, bunları merak etmek doğal bir davranıştır.**
İç ve dış genital bölgenin önemli bölümlerini ve onların temel işlevlerini tanımlayabilme (bilgi)
Cinsel organ dahil olma üzere, insanın bedenini merak etmesinin tamamen normal olduğunun farkında olabilme (tutum)
Merak ettiği organlarla ilgili soruları sorabilme ve cevaplayabilme (beceri)
6.1. Cinsel anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Engelleri olan bireyler de dahil olmak üzere, herkesin bedeni biriciktir ve saygıyı hak eder.**
Kadın ve erkeklerin, oğlan ve kız çocuklarının bedenlerinin farklılaştığı noktaları ve zaman içinde nasıl değişime uğradığını tarif edebilme (bilgi)
İnsan bedenini değerlendirme biçiminin kültürden kültüre değişkenlik gösterdiğini açıklayabilme (bilgi)
Engelli bireyler dahil olmak üzere herkesin bedeninin saygı duyulmayı hak ettiğini kavrayabilme (tutum)
Bedenlerinin sevdikleri yönlerini ifade edebilme (beceri)
6.2. Üreme **Ana Fikir: Gebelik; yumurta ve spermin rahim içinde döllenmesiyle birlikte başlar.**
Üreme sürecini -spesifik olarak, gebeliğin başlaması için yumurta ve spermin rahim içinde birleşerek döllenmesi gerektiğini- tarif edebilme (bilgi)
6.2. Üreme **Ana Fikir: Gebelik genellikle 40 hafta sürer ve gebelik süresince bir kadın vücudunda pek çok değişim gerçekleşir.**
Gebelik süresince bir kadının vücudunda gerçekleşen değişimleri tarif edebilme (bilgi)
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlik, çocuklar büyürken ve erişkinliğe adım atarken gerçekleşen fiziksel ve duygusal değişim dönemidir.**
Ergenliği tanımlayabilme (bilgi)

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin; daha çok genital organlar özelinde olduğu görülmektedir. Genital organları bedenin diğer organlarından ayırarak ve bu konuda konuşmaktan kaçınarak yetişen bireylerin kendi bedenlerini doğru şekilde tanıma, bedenlerinin ihtiyaçlarını anlama, yorumlama ve gerekli önlemleri alma konusunda gerekli bilgi düzeyinde yetişemeyecekleri açıktır.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı için 5-8 yaş grubunda en fazla kazanımları ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ve ardından Hayat Bilgisi dersi öğretim programı olmuştur. Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile İlkokul 2. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları incelenmiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Beden İmajı, Ergenlik ve Üreme konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 79: Üreme konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.33 Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
R.3.30 Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.

Metin Kutusu 80: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.3.19 Durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark eder.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.

Metin Kutusu 81: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.12 Bireylerin birbirinden fiziksel ve kişilik özellikleri açısından farklılığının doğal olduğunu bilir.
R.3.25 Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.3.20 Duygularını uygun biçimde ifade eder.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Beden İmajı konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Üreme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Gebelik boyunca bir kadının vücudunda gerçekleşen değişimlerle ilgili neler hissettiğini ifade edebilme (beceri)" hedefi olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları için İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında başkalarının duygularını fark etmeye yönelik açıklamaya, arkadaşının yüz ifadesinden duygusunu tahmin etme çalışmasına, çeşitli örnek durumlar ve bu durumlarda nasıl hissedildiğine ilişkin tahmin etme çalışmasına, başkalarının duygularını anlama konusuna ilişkin açık uçlu sorulara, beden diliyle, davranışlar ve olaylarla ortaya çıkan duyguların gözlemlenmesi çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca gruplar halinde canlandırma ve canlandırılan durumdaki duyguları tahmin etme çalışmasına, açık uçlu sorulara, açıklamaya, aile bireylerinin yaşadıkları duyguları gözlemleme ve not alma çalışmasına yer verildiği gözlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Söz konusu etkinlik örneklerinde öğrenme hedefinin (Gebelik boyunca bir kadının vücudunda gerçekleşen değişimlerle ilgili neler hissettiğini ifade edebilme (beceri)) kısmen karşılandığı, özellikle gebelik yaşayan kadınların hissettiklerine odaklanan çalışmalara etkinlik örneklerinde yer verilmediği, okul, aile, arkadaş çevresinde yaşanan durumlarda başkalarının duygularını fark etmeye odaklanıldığı tespit edilmiştir.

Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi); Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları için İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında durum ve olayların bireylerin duygularına etkisini fark etmeye ilişkin "duygu" sözcüğünün neler çağrıştırdığına ilişkin soruya, "duygu" kavramını açıklamaya, belirtilen olayın hangi duyguları hissettirdiği ile ilgili örnek olay ve açık uçlu sorularına, konuyla ilişkili açıklamaya, öğrencilerin yaşadıkları bir olayı farklı yeni bir duygu oluşturacak biçimde yazma çalışmasına; kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışları fark etmeye ilişkin hikaye ve hikayedeki karakter ile kendisinin yapabildiklerini belirleme çalışmasına, açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Söz konusu etkinlik örneklerinde öğrenme hedefinin (Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi)) kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. Etkinlik örneklerinde genel olarak çeşitli durum ve olayların bireylerin duyguları üzerinde etkisi ele alınmıştır, özellikle büyüme ve duygusal değişime odaklanılmamıştır. "Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefi ise, etkinlik örneklerindeki çalışmalarda, ergenliğe yer verilmediği için karşılanamamıştır.

Beden İmajı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı

kazanımları için İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında bireylerin birbirinden fiziksel ve kişilik özellikleri açısından farklılıklarının doğal olduğuna ilişkin fiziksel farklılıklara değinen video ve videoyla ilgili açık uçlu sorulara, kendi fiziksel özelliklerine göre maske hazırlama çalışmasına, fiziksel özelliklerin farklılığının doğal olduğuna ilişkin açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 119) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 119: Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

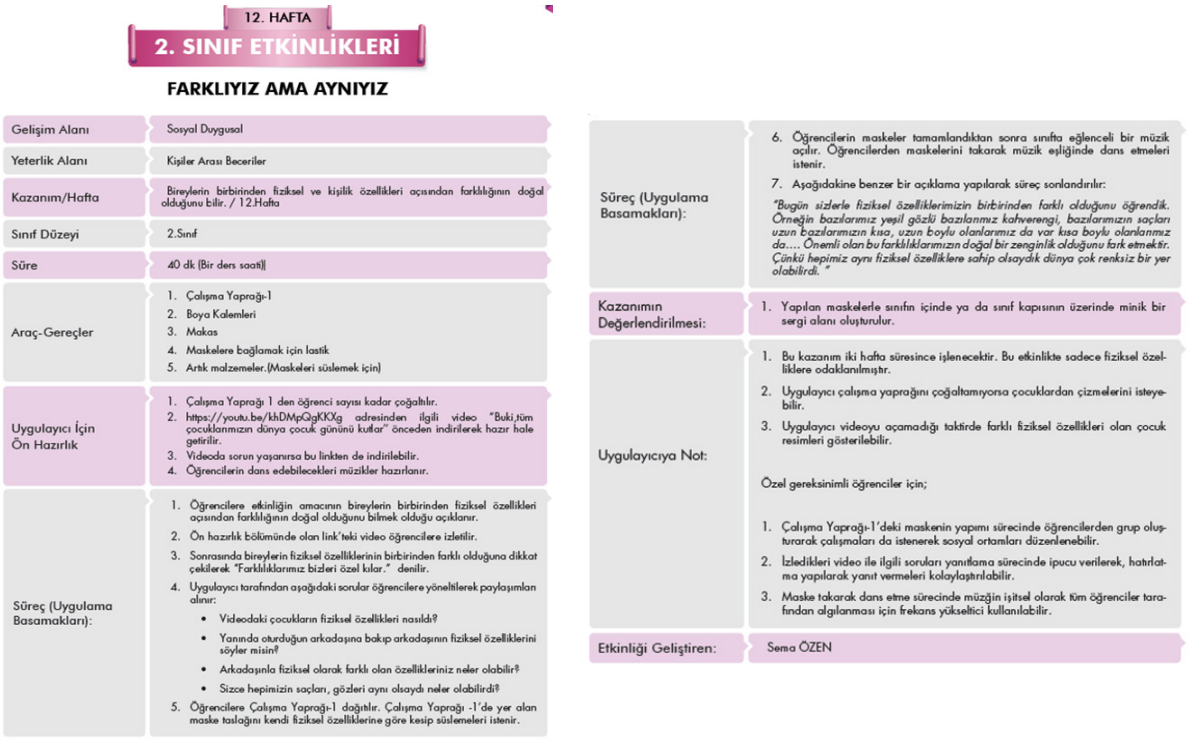

12. HAFTA

2. SINIF ETKİNLİKLERİ

FARKLIYIZ AMA AYNIYIZ

Gelişim Alanı	Sosyal Duygusal
Yeterlik Alanı	Kişiler Arası Beceriler
Kazanım/Hafta	Bireylerin birbirinden fiziksel ve kişilik özellikleri açısından farklılığının doğal olduğunu bilir. / 12.Hafta
Sınıf Düzeyi	2.Sınıf
Süre	40 dk (Bir ders saati)]
Araç-Gereçler	1. Çalışma Yaprağı-1 2. Boya Kalemleri 3. Makas 4. Maskelere bağlamak için lastik 5. Artık malzemeler.(Maskeleri süslemek için)
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık	1. Çalışma Yaprağı 1 den öğrenci sayısı kadar çoğaltılır. 2. https://youtu.be/khDMpQgKKXg adresinden ilgili video "Buki,tüm çocuklarımızın dünya çocuk gününü kutlar" önceden indirilerek hazır hale getirilir. 3. Videoda sorun yaşanırsa bu linkten de indirilebilir. 4. Öğrencilerin dans edebilecekleri müzikler hazırlanır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	1. Öğrencilere etkinliğin amacının bireylerin birbirinden fiziksel özellikleri açısından farklılığının doğal olduğunu bilmek olduğu açıklanır. 2. Ön hazırlık bölümünde olan link'teki video öğrencilere izletilir. 3. Sonrasında bireylerin fiziksel özelliklerinin birbirinden farklı olduğuna dikkat çekilerek "Farklılıklarımız bizleri özel kılar." denilir. 4. Uygulayıcı tarafından aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilerek paylaşımları alınır: • Videodaki çocukların fiziksel özellikleri nasıldı? • Yanında oturduğun arkadaşına bakıp arkadaşının fiziksel özelliklerini söyler misin? • Arkadaşınla fiziksel olarak farklı olan özellikleriniz neler olabilir? • Sizce hepinizin saçları, gözleri aynı olsaydı neler olabilirdi? 5. Öğrencilere Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır. Çalışma Yaprağı -1'de yer alan maske taslağını kendi fiziksel özelliklerine göre kesip süslemeleri istenir.
Süreç (Uygulama Basamakları):	6. Öğrencilerin maskeler tamamlandıktan sonra sınıfta eğlenceli bir müzik açılır. Öğrencilerden maskelerini takarak müzik eşliğinde dans etmeleri istenir. 7. Aşağıdakine benzer bir açıklama yapılarak süreç sonlandırılır: *"Bugün sizlerle fiziksel özelliklerimizin birbirinden farklı olduğunu öğrendik. Örneğin bazılarımız yeşil gözlü bazılarımız kahverengi, bazılarımızın saçları uzun bazılarımızın kısa, uzun boylu olanlarımız da var kısa boylu olanlarımız da.... Önemli olan bu farklılıklarımızın doğal bir zenginlik olduğunu fark etmektir. Çünkü hepimiz aynı fiziksel özelliklere sahip olsaydık dünya çok renksiz bir yer olabilirdi. "*
Kazanımın Değerlendirilmesi:	1. Yapılan maskelerle sınıfın içinde ya da sınıf kapısının üzerinde minik bir sergi alanı oluşturulur.
Uygulayıcıya Not:	1. Bu kazanım iki hafta süresince işlenecektir. Bu etkinlikte sadece fiziksel özelliklere odaklanılmıştır. 2. Uygulayıcı çalışma yaprağını çoğaltamıyorsa çocuklardan çizmelerini isteyebilir. 3. Uygulayıcı videoyu açamadığı taktirde farklı fiziksel özellikleri olan çocuk resimleri gösterilebilir. Özel gereksinimli öğrenciler için; 1. Çalışma Yaprağı-1'deki maskenin yapımı sürecinde öğrencilerden grup oluşturarak çalışmaları da istenerek sosyal ortamları düzenlenebilir. 2. İzledikleri video ile ilgili soruları yanıtlama sürecinde ipucu verilerek, hatırlatma yapılarak yanıt vermeleri kolaylaştırılabilir. 3. Maske takarak dans etme sürecinde müziğin işitsel olarak tüm öğrenciler tarafından algılanması için frekans yükseltici kullanılabilir.
Etkinliği Geliştiren:	Sema ÖZEN

Etkinlik örneğinde, öğrenme hedefinin (Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi)) karşılandığı belirlenmiştir. Örnekte fiziksel ve kişilik özelliklerinin farklılığı, özellikle fiziksel özelliklerin farklılığının doğal olduğu vurgulanmıştır.

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışları fark etmeye ilişkin hikâye ve hikayedeki karakter ile kendisinin yapabildiklerini belirleme çalışmasına, açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 120) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 120: Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

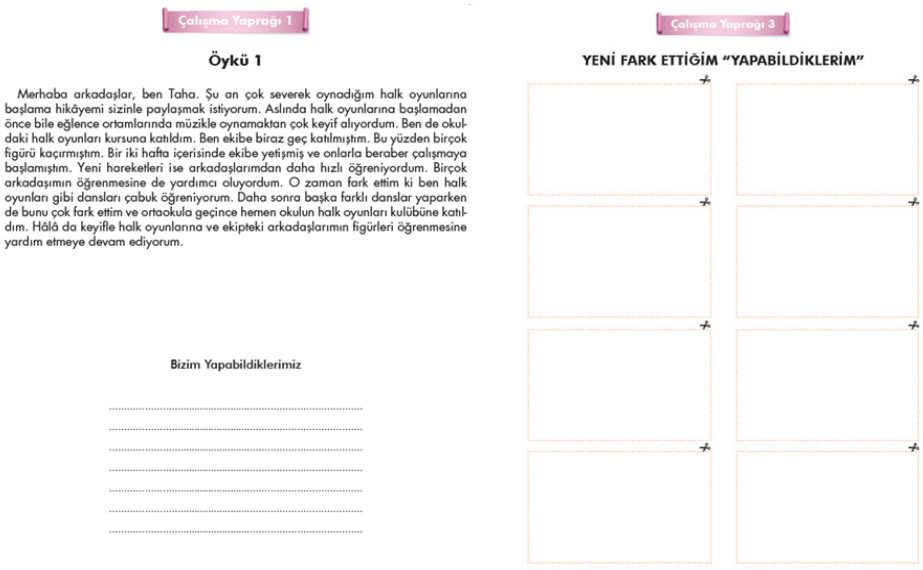

Çalışma Yaprağı 1

Öykü 1

Merhaba arkadaşlar, ben Taha. Şu an çok severek oynadığım halk oyunlarına başlama hikâyemi sizinle paylaşmak istiyorum. Aslında halk oyunlarına başlamadan önce bile eğlence ortamlarında müzikle oynamaktan çok keyif alıyordum. Ben de okuldaki halk oyunları kursuna katıldım. Ben ekibe biraz geç katılmıştım. Bu yüzden birçok figürü kaçırmıştım. Bir iki hafta içerisinde ekibe yetişmiş ve onlarla beraber çalışmaya başlamıştım. Yeni hareketleri ise arkadaşlarımdan daha hızlı öğreniyordum. Birçok arkadaşımın öğrenmesine de yardımcı oluyordum. O zaman fark ettim ki ben halk oyunları gibi dansları çabuk öğreniyorum. Daha sonra başka farklı danslar yaparken de bunu çok fark ettim ve ortaokula geçince hemen okulun halk oyunları kulübüne katıldım. Hâlâ da keyifle halk oyunlarına ve ekipteki arkadaşlarımın figürleri öğrenmesine yardım etmeye devam ediyorum.

Bizim Yapabildiklerimiz

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı 3

YENİ FARK ETTİĞİM "YAPABİLDİKLERİM"

Etkinlik örneğinde, öğrenme hedeflerinin (Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)) karşılanamadığı belirlenmiştir. Örnekte yalnızca kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışlar, bireysel olarak yapılabilen davranışlar vurgulanmıştır.

Yine İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında duygularını uygun biçimde ifade etmeye ilişkin öğrencilerin kendilerine belirtilen duyguyu sözcük kullanmadan anlatması diğer arkadaşlarının duyguyu tahmin etmesi çalışmasına, yapılan bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, duyguları ifade etmeye ilişkin açıklamaya, verilen durumlara ilişkin duygularını yazılı olarak ifade edip arkadaşıyla paylaşma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, geçmişte yaşanan olayla ilgili duygularını nasıl ifade ettikleri ve şimdi olsa duygularını nasıl ifade edeceklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 121) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 121: Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

Aşağıdaki ifadeleri kendiniz öğrencilere örnek olarak okuyabilirsiniz.

"Bugün çok mutluyum, anneannemlerin geleceği haberini aldığıma sevindim, onları bir süredir görmediğim için çok özlemiştim. Gelir gelmez anneanneme sarılacağım ve onu gördüğüme ne kadar mutlu olduğumu söyleyeceğim."

"Arkadaşımın eşyalarımı izinsiz alması hoşuma gitmiyor. Yakın arkadaşımın hediye ettiği kalemi kırdığı için çok üzüldüm. Bu yüzden yüzüm gülmüyor, kaşlarım çatık olabilir. Ama bu meseleyi arkadaşımla konuşursam daha rahat hissedeceğim. Ona eşyalarımı izinsiz kullanmasından hoşlanmadığımı söyleyeceğim ve bunu tekrar yapmamasını isteyeceğim. Çok sevdiğim kalemimi kırdığı için üzgün olduğumu ifade edeceğim."

Annem bana şöyle söyledi, "Sana hatırlatmama gerek duymadan eşyaları yerine koyman çok hoşuma gidiyor, seviniyorum. Çünkü ihtiyacımız olduğunda bulamayacağız diye endişelenmeme gerek kalmıyor."

"Köpeğimizin ölmesine ben de çok üzüldüm. Onunla oynamak, onu sevmek, onunla koşmak çok hoşuma gidiyordu. Onu artık görmeyecek olmak beni de çok üzüyor, o yüzden ağlıyorum. Onu özledikçe birlikte oynarken çektiğimiz fotoğraflarımıza bakabiliriz, onun için mektup yazabiliriz, birlikte yaşadıklarımızı anlatabiliriz."

Çalışma Yaprağı 2

Çok kazanmak istediğiniz bir okul turnuvası maçındasınız. Maçın hemen başında rakibiniz kalecinizin hatası yüzünden gol attı. Bu duruma çok kızdınız. Öğretmeninizden kaleciyi değiştirmesini istiyorsunuz. Yaşadığınız durumu ve ne hissettiğinize öğretmeninize ifade ediniz.

Çok istediğiniz teknoloji takımına seçildiniz. Çok mutlusunuz ve haberi bir an evdekilere vermek istiyorsunuz. Bu haberi ailenize duygularınıza da içerecek şekilde ifade ediniz.

En sevdiğiniz çizgi filmi izlerken anneniz temizlik süpürgesini çalıştırarak odayı temizlemeye başladı. Filmin sesini duyamıyorsunuz, anneniz ise kendisine seslendiğinizi duymuyor. Bu duruma çok kızıyor ve çizgi filmin en heyecanlı yerini kaçıracağınız için üzülüyorsunuz. Yaşadığınız durumu ve ne hissettiğinize annenize ifade ediniz.

Kediniz Tırmık üç gündür kayıp. Mahallede aradınız. Görenler var fakat bulamıyorsunuz. Ölmesinden endişe ediyorsunuz ve pencereyi açık bıraktığınız için pişmansınız. Yaşadığınız durumu ve ne hissettiğinize arkadaşınıza ifade ediniz.

Derste ilk üç soruya parmak kaldırdığınız halde öğretmeniniz size söz vermediği için üzüldünüz ve öğretmeninize kızdınız. Sonraki soruları bilemeyebilirim diye endişelisiniz. Yaşadığınız durumu ve ne hissettiğinizi öğretmeninize ifade ediniz.

Etkinlik örneğinde, öğrencinin yakın çevresinde gözlemlenebilecek çeşitli durumlar karşısında duyguları uygun biçimde ifade etmeye yer veren çalışmalara odaklanılmış, öğrencinin kendi bedeniyle ilgili duygularını ifade etmeye yer verilmemiştir. Bu nedenle öğrenme hedefinin (Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)) etkinlik örneğinde kısmen ele alındığı belirlenmiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı ardından Hayat Bilgisi dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Ergenlik ve Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleri Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi ile Üreme konusunun öğrenme hedefleri ise Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 82: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımı:
HB.3.2.1. Aile büyüklerinin çocukluk dönemlerinin özellikleri ile kendi çocukluk döneminin özelliklerini karşılaştırır.

Metin Kutusu 83: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımları:
HB.2.1.2. Bireysel farklılıklara saygı duyar.
HB.2.1.1. Kendini farklı özellikleriyle tanıtır.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Hayat Bilgisi ders kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Ergenlik ve Beden İmajı konularının öğrenme hedeflerinin ders kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur.

Ergenlik konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi); Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımı için Hayat Bilgisi Ders Kitabında aile büyüklerinin çocukluk dönemlerinin özellikleri ile kendi çocukluk döneminin özelliklerini karşılaştırmaya ilişkin hikayeye, aile büyüklerinin oynadığı oyunlardan birinin kurallarını öğrenme çalışmasına, aile büyüklerinden biriyle yapılacak olan röportaj çalışmasına, öğrencilerin aile büyüklerinin çocuklukları ile kendi çocukluklarını karşılaştırma yapmasını sağlayan çalışmaya yer verilmiştir. (Görsel 122) (MEB 3. Sınıf İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitabı, 2021)

Görsel 122: Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi); Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabından örnekler

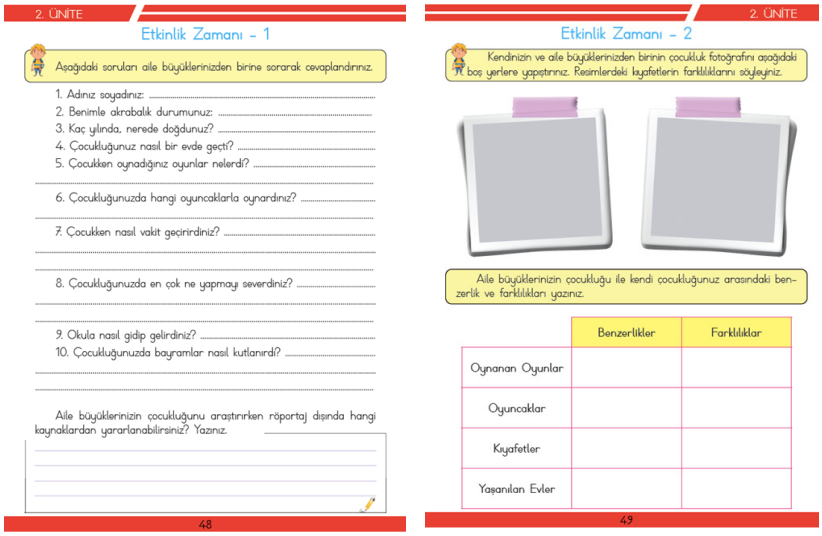

2. ÜNİTE

Etkinlik Zamanı – 1

Aşağıdaki soruları aile büyüklerinizden birine sorarak cevaplandırınız.

1. Adınız soyadınız: .....
2. Benimle akrabalık durumunuz: .....
3. Kaç yılında, nerede doğdunuz? .....
4. Çocukluğunuz nasıl bir evde geçti? .....
5. Çocukken oynadığınız oyunlar nelerdi? .....
6. Çocukluğunuzda hangi oyuncaklarla oynardınız? .....
7. Çocukken nasıl vakit geçirirdiniz? .....
8. Çocukluğunuzda en çok ne yapmayı severdiniz? .....
9. Okula nasıl gidip gelirdiniz? .....
10. Çocukluğunuzda bayramlar nasıl kutlanırdı? .....

Aile büyüklerinizin çocukluğunu araştırırken röportaj dışında hangi kaynaklardan yararlanabilirsiniz? Yazınız.

48

2. ÜNİTE

Etkinlik Zamanı – 2

Kendinizin ve aile büyüklerinizden birinin çocukluk fotoğrafını aşağıdaki boş yerlere yapıştırınız. Resimlerdeki kıyafetlerin farklılıklarını söyleyiniz.

Aile büyüklerinizin çocukluğu ile kendi çocukluğunuz arasındaki benzerlik ve farklılıkları yazınız.

	Benzerlikler	Farklılıklar
Oynanan Oyunlar		
Oyuncaklar		
Kıyafetler		
Yaşanılan Evler		

49

Ders kitabındaki metin ve çalışmalarda "Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir, ders kitabında fiziksel ve duygusal değişimler yerine aile büyüklükleriyle çocukların çocukluk dönemlerinin karşılaştırılmasına ve çocukluk dönemleriyle ilgili değişime odaklanılmıştır. "Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin ise ders kitabında karşılığının yer almadığı belirlenmiş, ergenlik dönemine ders kitabındaki ilgili çalışmalarda yer verilmemiştir.

Beden İmajı konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi dersi kazanımları için Hayat Bilgisi Ders Kitabında bireysel farklılıklara saygı duymaya ilişkin bilgi metnine, örnek durum ve örnek durumla ilgili açık uçlu soruya, bireysel farklılıklara saygı ile ilgili boşluk doldurma çalışması ve açık uçlu soruya yer verilmiştir (Görsel 123) (MEB 2. Sınıf İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitabı, 2019).

Görsel 123: Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabından örnekler

Fiziksel özelliklerimiz, yapmaktan hoşlandıklarımız, ilgi ve yeteneklerimiz bireysel farklılıklardır. Herkesin, ilgi duyduğu alanlar farklı olabilir. Satranç oynamak, futbol oynamak, resim yapmak ya da şarkı söylemek gibi yeteneklerimiz farklı olabilir. Farklı yeteneklerimizin olması bireysel farklılıklarımızdır. Bireysel farklılıklarımıza saygı duymalıyız.

Bazı arkadaşlarımız işitme cihazı, gözlük, değnek gibi özel aletlere ihtiyaç duyabilirler. Arkadaşlarımızın kullandığı özel alet ve cihazlar konusunda duyarlı olmalıyız.

ETKİNLİK ZAMANI

Kenan: Canım sıkıldı. Birlikte satranç oynayalım mı?
Sinan: Ben de bir şeyler yapmak istiyorum. Satranç yerine futbol oynayalım.

Kenan ve Sinan bireysel farklılıklara saygı duyduğuna göre nasıl bir çözüm bulmuş olabilirler? Yazınız.

21

ETKİNLİK ZAMANI

Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayınız.

farklı | yeteneklerimizin | doğaldır | kabul | saygı

1. Bireysel farklılıklara ..... duymalıyız.
2. Arkadaşlarımızla ..... farklı olması normaldir.
3. Hepimizin birbirimizden ..... yetenekleri vardır.
4. Bazı ilgi alanlarımızın farklı olması .....
5. Herkesi olduğu gibi ..... etmeliyiz.

DEĞERLENDİRELİM

Bireysel farklılıklara neden saygı duymalıyız? Yazınız.

22

Ders kitabındaki metin ve çalışmaların öğrenme hedefini (Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi)) karşıladığı, ders kitabında daha genel olarak bireysel farklılıklara ve bireysel farklılıklara saygıya odaklanıldığı belirlenmiştir.

Hayat Bilgisi ders kitabında kendini farklı özellikleriyle tanıtmaya ilişkin iki çocuğun kendilerini farklı özellikleriyle tanıttığı hikayelere, bireylerin farklı özelliklere sahip olabildiğine ilişkin bilgi metnine, görsellerde belirtilen çocukların fiziksel özelliklerini tanımlama çalışmasına, çocukların kendi fiziksel özelliklerini, hoşlandıklarını, yapabildiklerini ve yapmak istediklerini ifade edecekleri çalışmaya, özellikleri yazılı olarak verilen çocuklarla görsellerini eşleştirme çalışmasına, fiziksel özelliklerle ilgili doğru yanlış çalışmasına, verilen örnekleri fiziksel özellikleri, hoşlandıkları, yapabildikleri, yapmak istedikleri gruplarından uygun olanlarla eşleştirme çalışmasına, hoşlanılan bir etkinliğin resmini çizme çalışmasına, arkadaşından farklı olan özelliklerini yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 124) (MEB 2. Sınıf İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitabı, 2019).

Görsel 124: Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabından örnekler

Ders kitabındaki metin ve çalışmaların öğrenme hedefini (Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)) kısmen karşıladığı, ders kitabında bireylerin kendilerini fiziksel özellikler de dahil farklı özelliklerle tanıtmasına odaklanıldığı, fiziksel özelliklerle ilgili hissedilenlere yönelik çalışmaya yer verilmediği belirlenmiştir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi; Üreme, Ergenlik, Beden imajı konuları için 37 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 67'de verilmiştir.

Tablo 67. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SB (f)	İHYD (f)	FB (f)	YD (f)	BES (f)	GS (f)	Mü. (f)	DKAB (f)	Toplam (f)
İnsan Bedeni ve Gelişim	Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi		4	2	2	9	1	1	-	-	-	19
	Üreme		-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
	Ergenlik		25	-	-	2	-	-	-	1	3	31
	Beden İmajı		3	1	-	1	1	-	4	-	-	10
	Toplam		**32**	**3**	**2**	**14**	**2**	**1**	**4**	**1**	**3**	**62**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedefleri; Sınıf Rehberlik Programı ile Sosyal Bilgiler, İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi, Fen Bilimleri, Yabancı Dil, Beden Eğitimi ve Spor, Görsel Sanatlar, Müzik ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Ergenlik konusunda bulunurken, en az ilişkili kazanım sadece iki kazanımla ilişkilendirilen Üreme konusundaki öğrenme hedefleriyle bulunmuştur.

Üreme kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; 'Gebeliğin yaygın olarak gösterilen belirtileri vardır. Adet döneminde gecikme veya adet olmama söz konusuysa, gebelik ihtimalinin olup olmadığı bir gebelik testiyle kontrol edilmelidir.' ana fikriyle ilişkili bulunmuştur. 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Fen Bilimleri Programı'ndan iki kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Ergenlik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; dört ana fikirle de ilişkilendirilirken en çok 'Ergenlikte, üreme yetilerinde gerçekleşen değişimlerin belirtileri görülür.' ana fikrinin altında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkilendirildiği görülmüştür. 4-7. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı ile Fen Bilimleri ve Müzik programlarından toplamda 12 farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunmuştur.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 37 öğrenme hedefi, 4-7. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 62 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 37 öğrenme hedefinin sadece 10'u tam olarak, 13'ü ise kısmen 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir, 14 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 68'de verilmiştir.

Tablo 68. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Herkesin bedeninde, cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organlar vardır ve çocukların bunlarla ilgili soru sorması yaygın bir durumdur.**	
Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme (bilgi)	Tam olarak
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Herkesin bedeninde, cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organlar vardır ve çocukların bunlarla ilgili soru sorması yaygın bir durumdur.**	
Herkesin bedeninin biricik olduğunu; boyut, biçim, işlev ve özellikler bakımından farklılıklar taşıyabileceğini kavrayabilme (tutum)	Tam olarak
Sorular sormak için güvendiği bir yetişkini belirleyebilme ve cinsel anatomi ve üreme anatomisiyle ve fizyolojisiyle ilgili soruları nasıl sorabileceğini örneklendirebilme (beceri)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Kadınların vücutları adet döngüsü esnasında yumurtlayabilir. Erkeklerin vücutları da sperm üretebilir ve boşaltabilir. Her ikisi de üreme için gereklidir.**	
Vücudun üremeyle ilgili temel fonksiyonlarını açıklayabilme (örneğin; adet döngüsü, sperm üretimi ve sperm boşaltımı (bilgi)	Tam olarak
Hem kadın hem de erkek vücudunun üremede önemli bir rol oynadığını açıklayabilme (tutum)	Tam olarak
6.2. Üreme **Ana Fikir: Gebeliğin yaygın olarak gösterilen belirtileri vardır. Adet döneminde gecikme veya adet olmama söz konusuysa, gebelik ihtimalinin olup olmadığı bir gebelik testiyle kontrol edilmelidir.**	
Sağlıklı bir gebelik ve doğumun desteklenmesi için atılabilecek adımları anlayabilme (tutum)	Tam olarak
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlikte, üreme yetilerinde gerçekleşen değişimlerin belirtileri görülür.**	
Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak
Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlik esnasında, kişinin cinsel ve üreme anatomisini temiz ve sağlıklı tutması için hijyen önemlidir.**	
Kişisel hijyen ve temizlik uygulamalarını tanımlayabilme (bilgi)	Kısmen
Kişisel hijyenin öneminin farkında olabilme (tutum)	Kısmen
Hijyen anlayışını, büyüme çağında sağlığını korumaya yönelik bireysel planının bir parçası olarak uygulayabilme (beceri)	Kısmen
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Menstürasyon, kız çocuklarının fiziksel gelişiminin normal ve doğal bir parçası olup, gizli kalması veya utanılması gereken bir şey olarak görülmemelidir.**	
Çocukların yaşayabileceği fiziksel belirtileri ve hisleri tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara nasıl erişebileceğini, bunları nasıl kullanıldığını ve ne şekilde çöpe atıldığını tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kız çocuklarının menstürasyon esnasında yaşadığı utanma ve korku duygusunu azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğini akılda tutabilme (bilgi)	Tam olarak
Tüm kız çocuklarının hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara, temiz suya ve özel olarak kullanabilecekleri bir tuvalet ortamına erişiminin önemli olduğunu kavrayabilme (tutum)	Kısmen
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlik esnasında, ergenler (ereksiyon ve ıslak rüya gibi) çeşitli fiziksel etkilenmeleri deneyimleyebilir.**	
Genç erkeklerin, uyarılma sonucu veya herhangi bir neden olmaksızın ereksiyon yaşayabildiklerini ve bunun normal bir şey olduğunu anlayabilme (bilgi)	Kısmen
Bazı ergenlerin, uyku esnasında uyarılma ve sıvı salgılama yaşayabildiğini, bunun ıslak rüya olarak adlandırıldığını ve normal olduğunu akılda tutabilme (bilgi)	Kısmen
Ereksiyon, ıslak rüya ve diğer türden cinsel uyarılmaları yaşamanın ergenlikte normal olduğunu kabul edebilme (tutum)	Kısmen
6.4. Beden İmajı **Ana Fikir: Bir kimsenin fiziksel görünüşü, onun bir insan olarak değerini belirlemez.**	
Fiziksel görünüşün; kalıtımsal özellikler, yaşanılan ortam ve sağlıkla ilgili alışkanlıklar tarafından şekillendiğini açıklayabilme (bilgi)	Kısmen
Akranları arasında ve çevresinde farklı fiziksel görünüşleri kabul ettiğini gösterebilme (tutum)	Tam olarak

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.4. Beden İmajı **Ana Fikir: İnsanların, fiziksel görünüşü söz konusu olduğunda neyi çekici buldukları geniş bir çeşitlilik gösterir.**	
Fiziksel görünüşle ilgili olarak, insanların çekici buldukları taraflardaki farklılıkları tarif edebilme (bilgi)	Tam olarak
İnsanların fiziksel olarak neyi çekici bulduğunun zaman içinde değişebildiğini ve kültürden kültüre farklılık gösterebildiğini kabul edebilme (tutum)	Kısmen
Hangi fiziksel özellikleri çekici bulduğu ve bunların başkalarının çekici bulduğu özelliklerden ne şekilde farklılaştığı üzerine düşünebilme (beceri)	Kısmen

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefleri incelendiğinde; hedeflerin daha çok ergenlik ile ilgili genel hedefler olduğu görülmektedir. Ergenlik dönemindeki fiziksel ve duygusal değişimler, bedensel farklılıklar ve bilgi kaynaklarına ilişkin öğrenme hedefleri ile kazanımlar eşleştirilebilirken aşağıdaki hedeflerle kazanımları eşleştirmek mümkün olmamıştır. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 32'de verilmiştir.

Grafik 32. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

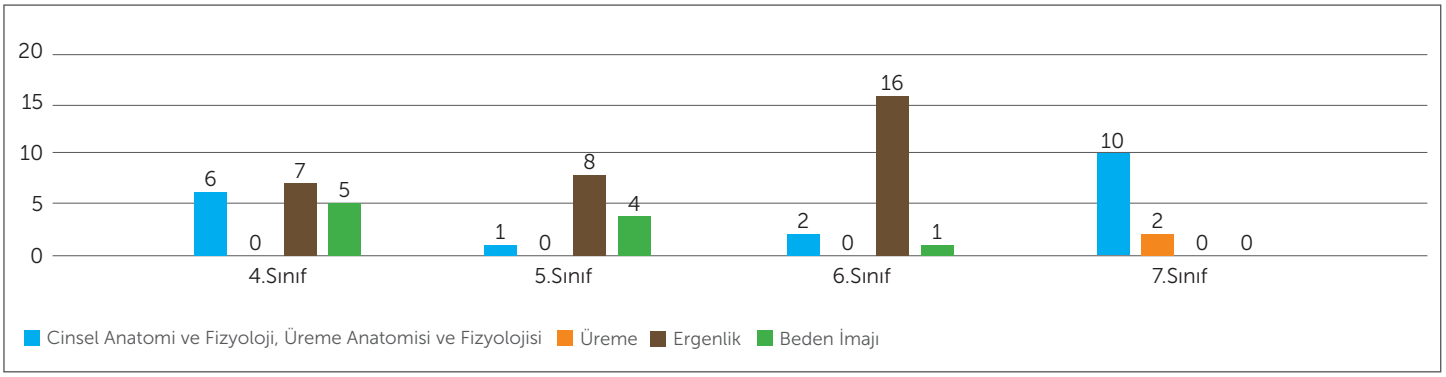

Grafik 32'ye göre, öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu öğretim programları incelendiğinde, en fazla 6. sınıf ve en az ise 7. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 6. Sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 19 kez ve en çok Ergenlik kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Üreme kavramı ile sadece 7. sınıf düzeyinde ilişkilendirme olurken aynı sınıf düzeyinde Ergenlik ve Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirme olmamıştır. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyoloji konusunun ise her sınıf düzeyinde az da olsa ilişkilendirilebilmiş olması dikkat çekicidir. 6. Sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirmenin Ergenlik konusu ile olduğu görülürken 7. Sınıfta hiçbir ilişkilendirmenin olmaması kavramın bu kademelerde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 69'da verilmiştir.

Tablo 69. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Herkesin bedeninde, cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organlar vardır ve çocukların bunlarla ilgili soru sorması yaygın bir durumdur.**
Bedeni ve cinsel organlarıyla ilgili merak duymanın ve sorular sormanın doğal bir durum olduğunu kavrayabilme (tutum)
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Kadınların vücutları adet döngüsü esnasında yumurtlayabilir. Erkeklerin vücutları da sperm üretebilir ve boşaltabilir. Her ikisi de üreme için gereklidir.**
Adet döngüsü ve sperm boşaltımının nasıl gerçekleştiğine ilişkin kavrayışını rahatça ifade edebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
6.2. Üreme **Ana Fikir: Gebeliğin başlayabilmesi için rahim içinde spermin yumurtayla birleşerek döllenebileceği koşulların sağlanması gerekir.** Üremenin gerçekleşmesi için gereken adımları sıralayabilme (bilgi)
Gebeliğin; penisin vajina içerisine boşaldığı bir cinsel birleşme esnasında gerçekleşebileceğini bilebilme (bilgi)
Cinsel birleşmenin her zaman gebelikle sonuçlanmayacağını akılda tutabilme (bilgi)
6.2. Üreme **Ana Fikir: Adet döngüsünün farklı aşamaları vardır. Yumurtlama döneminde spermin olması halinde, gebeliğin gerçekleşme olasılığı artmaktadır.** Adet döngüsünün ve gebeliğin gerçekleşmesinin en olası olduğu dönemi açıklayabilme (bilgi)
Menstürasyon düzenleyen hormonal değişimleri ve gebe kalma olasılığının en yüksek olduğunu dönemi akılda tutabilme (bilgi)
Adet döngüsünün nasıl işlediğinin farkında olabilme (tutum)
Menstürasyonla ilgili hissettikleri üzerine düşünebilme (beceri)
6.2. Üreme **Ana Fikir: Gebeliğin yaygın olarak gösterilen belirtileri vardır. Adet döneminde gecikme veya adet olmama söz konusuysa, gebelik ihtimalinin olup olmadığı bir gebelik testiyle kontrol edilmelidir.** Gebelik belirtilerini ve fetüs gelişiminin aşamalarını tanımlayabilme (bilgi)
Gebeliğin söz konusu olup olmadığını kontrol etmeye yarayan testleri tanımlayabilme (bilgi)
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlikte, üreme yetilerinde gerçekleşen değişimlerin belirtileri görülür.** Ergenlik sürecini; cinsel sistemin ve üreme sisteminin olgunlaşmasını tarif edebilme (bilgi)
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Menstürasyon, kız çocuklarının fiziksel gelişiminin normal ve doğal bir parçası olup, gizli kalması veya utanılması gereken bir şey olarak görülmemelidir.** Menstüral döneminde kız çocukları için pozitif ve destekleyici stratejilerin neler olduğunu gösterebilme (beceri)
6.4. Beden İmajı **Ana Fikir: Bir kimsenin fiziksel görünüşü, onun bir insan olarak değerini belirlemez.** Fiziksel görünüşün bireyin bir insan olarak değerini belirlemediğini kabul edebilme (tutum)

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok ergenlik döneminde gerçekleşen cinsellik bağlamındaki bedensel değişimlere ilişkin olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, el ve kollardaki büyüme, sesteki değişme kadar doğal olan adet döngüsü ve sperm boşaltımı gibi bedensel değişimlerin farkında olmadan yetişen bireylerin hem kendi bedenlerini hem de karşı cinsin bedenlerini anlayarak ve buna saygı duyarak yetişmesinin zor olacağı açıktır. Ayrıca, bu yaş gurubunda Fen Bilimleri dersinde insanların, bitkilerin ve hayvanların üremelerinin ele alındığı 'Canlılarda Üreme, Büyüme ve Gelişme' ünitesi yer alırken Üreme kapsamındaki öğrenme hedeflerinin sadece iki kez ilişkilendirilebilmiş olması da dikkat çekicidir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı için 9-12 yaş grubunda öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları, ardından Fen Bilimleri dersi kazanımları olmuştur. Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Fen Bilimleri 6. ve 7. Sınıf Ders Kitapları incelenmiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Ergenlik, Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi, Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Üreme konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 84: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.8 Kendisinin özel olduğunu fark eder.
R.5.28 Büyüme ve gelişme sürecinde bireysel farklılıklar olduğunu bilir.
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.

Metin Kutusu 85: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.5.23 Değişen duygu durumlarını fark eder.
R.6.12 Durum ve olayların bireylerin duygusuna etkisini fark eder.
R.6.17 Yaşadığı yoğun duyguları yönetir.
R.6.24 Fiziksel ve duygusal değişimini fark eder.
R.6.31 Kendini tanımlayan özelliklerin değişebilir olduğunu fark eder.
R.4.1 Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur.
R.4.29 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.4.32 Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.
R.6.22 Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.1 İyilik hâlini destekleyen davranışları, yaşamında uygular.
R.4.4 Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.
R.6.9 Duygularını uygun biçimde ifade etme alışkanlığı kazanır.
R.5.27 Yardım etme becerilerini kullanır.
R.4.30 Büyüme ve gelişmenin yaşamın doğal bir parçası olduğunu fark eder.
R.5.29 Büyüme ve gelişmenin yaşamın doğal bir parçası olduğunu örneklerle açıklar.

Metin Kutusu 86: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.5.28 Büyüme ve gelişme sürecinde bireysel farklılıklar olduğunu bilir.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Ergenlik konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Herkesin bedeninin biricik olduğunu; boyut, biçim, işlev ve özellikler bakımından farklılıklar taşıyabileceğini kavrayabilme (tutum); Sorular sormak için güvendiği bir yetişkini belirleyebilme ve cinsel anatomi ve üreme anatomisiyle ve fizyolojisiyle ilgili soruları nasıl sorabileceğini örneklendirebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları için İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kendisinin özel olduğunu fark etmeye ilişkin bir nesnenin, hayvanın ya da meyvenin adını belirtmeden özellikleriyle anlatmaya çalışma oyununa, öğrencilerin kendi özelliklerini düşünerek resim çizme çalışmasına ve özelliklerini kısaca yazma çalışmasına, çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, her bireyin farklı özelliklere sahip olduğu ile ilgili açıklamaya; kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik

Etkinlikleri, 2021). Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında büyüme ve gelişme sürecinde bireysel farklılıkların olmasına ilişkin öğrencilerin fiziksel özelliklerini, duygularını, hoşlandığı etkinlikleri vb. yazacağı çalışma kağıdına, beş yıl önceki özelliklerini yazacakları çalışma kağıdına, çalışma kağıtlarındaki çalışmaya ilişkin açık uçlu sorulara, büyüme sürecinde bireyler arasındaki farklılıklara ilişkin açıklamaya, aile üyeleriyle büyüme ve gelişme sürecindeki farklılıklarla ilgili röportaja; kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye ilişkin öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket edip hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliği korumayla ilgili yönergeyi incelemeye, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacaklarını ifade etme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden "Herkesin bedeninin biricik olduğunu; boyut, biçim, işlev ve özellikler bakımından farklılıklar taşıyabileceğini kavrayabilme (tutum)" hedefinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarındaki etkinlik örneklerinde karşılandığı; "Sorular sormak için güvendiği bir yetişkini belirleyebilme ve cinsel anatomi ve üreme anatomisiyle ve fizyolojisiyle ilgili soruları nasıl sorabileceğini örneklendirebilme (beceri)" öğrenme hedefinin ise kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde büyüme ve gelişme sürecinde bireylerdeki farklılıklar, kişisel hak ve güvenliğin korunması üzerinde durulmuş; ancak cinsel anatomi, üreme anatomisi ve fizyolojisi konularına odaklanılmamıştır.

Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi); Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri); Kişisel hijyen ve temizlik uygulamalarını tanımlayabilme (bilgi); Kişisel hijyenin öneminin farkında olabilme (tutum); Hijyen anlayışını, büyüme çağında sağlığını korumaya yönelik bireysel planının bir parçası olarak uygulayabilme (beceri); Çocukların yaşayabileceği fiziksel belirtileri ve hisleri tarif edebilme (bilgi); Hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara nasıl erişebileceğini, bunları nasıl kullanıldığını ve ne şekilde çöpe atıldığını tarif edebilme (bilgi); Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kız çocuklarının menstürasyon esnasında yaşadığı utanma ve korku duygusunu azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğini akılda tutabilme (bilgi); Tüm kız çocuklarının hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara, temiz suya ve özel olarak kullanabilecekleri bir tuvalet ortamına erişiminin önemli olduğunu kavrayabilme (tutum); Genç erkeklerin, uyarılma sonucu veya herhangi bir neden olmaksızın ereksiyon yaşayabildiklerini ve bunun normal bir şey olduğunu anlayabilme (bilgi); Bazı ergenlerin, uyku esnasında uyarılma ve sıvı salgılama yaşayabildiğini, bunun ıslak rüya olarak adlandırıldığını ve normal olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Ereksiyon, ıslak rüya ve diğer türden cinsel uyarılmaları yaşamanın ergenlikte normal olduğunu kabul edebilme (tutum)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi incelendiğinde okul ve çevresinde risk oluşturulabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korumaya ilişkin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin malzemelere ve bunlarla ilgili açık uçlu sorulara, "tehlike" ve "kaza" kavramlarıyla ilgili soru ve açıklamalara, okul ve sınıfla ilgili tehlike durumlar ve bu durumlarda kaza olmaması için yapılabileceklerle ilgili grup çalışmasına, okuldaki tehlikeli yerlere ilişkin açıklamaya, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman davet edilmesi önerisine yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 125) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 125: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

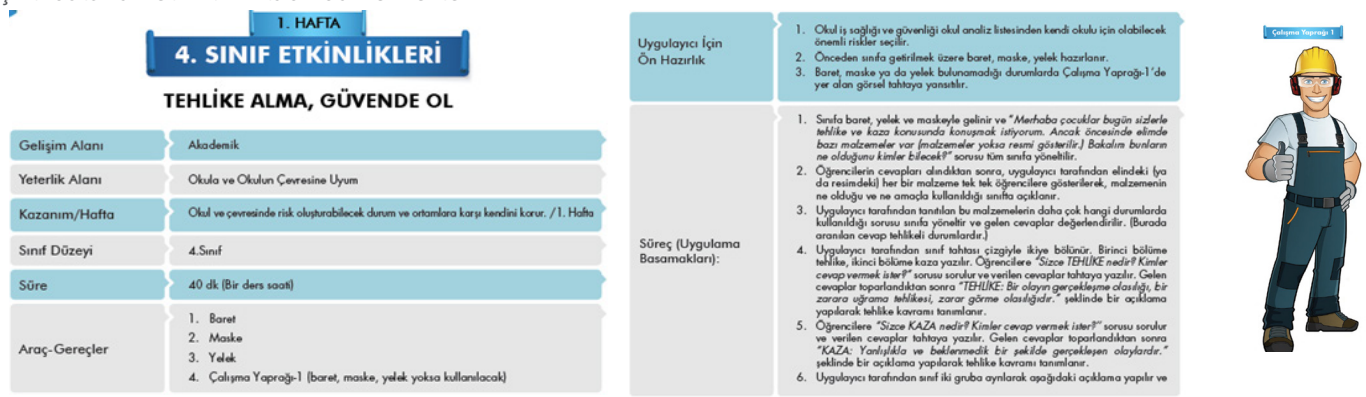

1. HAFTA

4. SINIF ETKİNLİKLERİ

TEHLİKE ALMA, GÜVENDE OL

Gelişim Alanı	Akademik
Yeterlik Alanı	Okula ve Okulun Çevresine Uyum
Kazanım/Hafta	Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korur. /1. Hafta
Sınıf Düzeyi	4.Sınıf
Süre	40 dk (Bir ders saati)
Araç-Gereçler	1. Baret 2. Maske 3. Yelek 4. Çalışma Yaprağı-1 (baret, maske, yelek yoksa kullanılacak)

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık	1. Okul iş sağlığı ve güvenliği okul analiz listesinden kendi okulu için olabilecek önemli riskler seçilir. 2. Önceden sınıfa getirilmek üzere baret, maske, yelek hazırlanır. 3. Baret, maske ya da yelek bulunamadığı durumlarda Çalışma Yaprağı-1'de yer alan görsel tahtaya yansıtılır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	1. Sınıfa baret, yelek ve maskeyle gelinir ve *"Merhaba çocuklar bugün sizlerle tehlike ve kaza konusunda konuşmak istiyorum. Ancak öncesinde elimde bazı malzemeler var (malzemeler yoksa resmi gösterilir.) Bakalım bunların ne olduğunu kimler bilecek?"* sorusu tüm sınıfa yöneltilir. 2. Öğrencilerin cevapları alındıktan sonra, uygulayıcı tarafından elindeki (ya da resimdeki) her bir malzeme tek tek öğrencilere gösterilerek, malzemenin ne olduğu ve ne amaçla kullanıldığı sınıfta açıklanır. 3. Uygulayıcı tarafından tanıtılan bu malzemelerin daha çok hangi durumlarda kullanıldığı sorusu sınıfa yöneltilir ve gelen cevaplar değerlendirilir. (Burada aranılan cevap tehlikeli durumlardır.) 4. Uygulayıcı tarafından sınıf tahtası çizgiyle ikiye bölünür. Birinci bölüme tehlike, ikinci bölüme kaza yazılır. Öğrencilere *"Sizce TEHLİKE nedir? Kimler cevap vermek ister?"* sorusu sorulur ve verilen cevaplar tahtaya yazılır. Gelen cevaplar toparlandıktan sonra *"TEHLİKE: Bir olayın gerçekleşme olasılığı, bir zarara uğrama tehlikesi, zarar görme olasılığıdır."* şeklinde bir açıklama yapılarak tehlike kavramı tanımlanır. 5. Öğrencilere *"Sizce KAZA nedir? Kimler cevap vermek ister?"* sorusu sorulur ve verilen cevaplar tahtaya yazılır. Gelen cevaplar toparlandıktan sonra *"KAZA: Yanlışlıkla ve beklenmedik bir şekilde gerçekleşen olaylardır."* şeklinde bir açıklama yapılarak tehlike kavramı tanımlanır. 6. Uygulayıcı tarafından sınıf iki gruba ayrılarak aşağıdaki açıklama yapılır ve

Bu etkinlik örneğinin, öğrenme hedefini (Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri)) karşılamadığı, etkinlik örneğinde okul ve çevresinde tehlike, kaza oluşturabilecek durumlardan, ortamlardan kendini korumaya odaklanılmıştır.

Yine İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeye uyarı yönergeleri ve açıklamaya, "Afet ve Acil Durum Bilgileri"ne ilişkin bilgi metnine, konuyla ilişkili canlandırılacak senaryolara, canlandırmalara ilişkin açık uçlu sorulara, konuyla ilgili açıklamaya yer verilmiştir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında ise, kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanmasına ilişkin öğrencilerin belirtilen yönergelere uygun olarak hareket edip hedefe ulaşmalarını sağlayacak çalışmaya, tartışma sorularına, konuyla ilgili açıklamaya, kişisel hak ve güvenliği korumayla ilgili yönergeyi incelemeye, yönergeye uyma ve uymama durumlarında karşılaşılacaklarını ifade etme çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 126) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021; MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 126: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

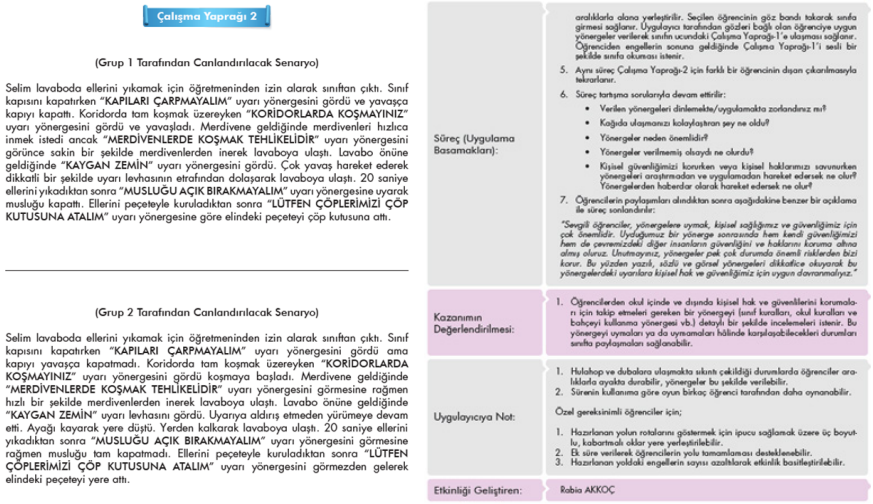

Çalışma Yaprağı 2

(Grup 1 Tarafından Canlandırılacak Senaryo)

Selim lavaboda ellerini yıkamak için öğretmeninden izin alarak sınıftan çıktı. Sınıf kapısını kapatırken "KAPILARI ÇARPMAYALIM" uyarı yönergesini gördü ve yavaşça kapıyı kapattı. Koridorda tam koşmak üzereyken "KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ" uyarı yönergesini gördü ve yavaşladı. Merdivene geldiğinde merdivenleri hızlıca inmek istedi ancak "MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR" uyarı yönergesini görünce sakin bir şekilde merdivenlerden inerek lavaboya ulaştı. Lavabo önüne geldiğinde "KAYGAN ZEMİN" uyarı yönergesini gördü. Çok yavaş hareket ederek dikkatli bir şekilde uyarı levhasının etrafından dolaşarak lavaboya ulaştı. 20 saniye ellerini yıkadıktan sonra "MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM" uyarı yönergesine uyarak musluğu kapattı. Ellerini peçeteyle kuruladıktan sonra "LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM" uyarı yönergesine göre elindeki peçeteyi çöp kutusuna attı.

(Grup 2 Tarafından Canlandırılacak Senaryo)

Selim lavaboda ellerini yıkamak için öğretmeninden izin alarak sınıftan çıktı. Sınıf kapısını kapatırken "KAPILARI ÇARPMAYALIM" uyarı yönergesini gördü ama kapıyı yavaşça kapatmadı. Koridorda tam koşmak üzereyken "KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ" uyarı yönergesini gördü koşmaya başladı. Merdivene geldiğinde "MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR" uyarı yönergesini görmesine rağmen hızlı bir şekilde merdivenlerden inerek lavaboya ulaştı. Lavabo önüne geldiğinde "KAYGAN ZEMİN" uyarı levhasını gördü. Uyarıya aldırış etmeden yürümeye devam etti. Ayağı kayarak yere düştü. Yerden kalkarak lavaboya ulaştı. 20 saniye ellerini yıkadıktan sonra "MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM" uyarı yönergesini görmesine rağmen musluğu tam kapatmadı. Ellerini peçeteyle kuruladıktan sonra "LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM" uyarı yönergesini görmezden gelerek elindeki peçeteyi yere attı.

Süreç (Uygulama Basamakları):

aralıklarla alana yerleştirilir. Seçilen öğrencinin göz bandı takarak sınıfa girmesi sağlanır. Uygulayıcı tarafından gözleri bağlı olan öğrenciye uygun yönergeler verilerek sınıfın ucundaki Çalışma Yaprağı-1'e ulaşması sağlanır. Öğrenciden engellerin sonuna geldiğinde Çalışma Yaprağı-1'i sesli bir şekilde sınıfa okuması istenir.

5. Aynı süreç Çalışma Yaprağı-2 için farklı bir öğrencinin dışarı çıkarılmasıyla tekrarlanır.
6. Süreç tartışma sorularıyla devam ettirilir:
   - Verilen yönergeleri dinlemekte/uygulamakta zorlandınız mı?
   - Kağıda ulaşmanızı kolaylaştıran şey ne oldu?
   - Yönergeler neden önemlidir?
   - Yönergeler verilmemiş olsaydı ne olurdu?
   - Kişisel güvenliğimizi korurken veya kişisel haklarımızı savunurken yönergeleri araştırmadan ve uygulamadan hareket edersek ne olur? Yönergelerden habersiz olarak hareket edersek ne olur?
7. Öğrencilerin paylaşımları alındıktan sonra aşağıdakine benzer bir açıklama ile süreç sonlandırılır:

"Sevgili öğrenciler, yönergelere uymak, kişisel sağlığımız ve güvenliğimiz için çok önemlidir. Uyduğumuz bir yönerge sonrasında hem kendi güvenliğimizi hem de çevremizdeki diğer insanların güvenliğini ve haklarını koruma altına almış oluruz. Unutmayınız, yönergeler pek çok durumda önemli risklerden bizi korur. Bu yüzden yazılı, sözlü ve görsel yönergeleri dikkatlice okuyarak bu yönergelerdeki uyarılara kişisel hak ve güvenliğimiz için uygun davranmalıyız."

Kazanımın Değerlendirilmesi:

1. Öğrencilerden okul içinde ve dışında kişisel hak ve güvenliklerini korumaları için takip etmeleri gereken bir yönergeyi (sınıf kuralları, okul kuralları ve bahçeyi kullanma yönergesi vb.) detaylı bir şekilde incelemeleri istenir. Bu yönergeyi uymaları ya da uymamaları hâlinde karşılaşabilecekleri durumları sınıfta paylaşmaları sağlanabilir.

Uygulayıcıya Not:

1. Hulahop ve dubalara ulaşmakta sıkıntı çekildiği durumlarda öğrenciler aralıklarla ayakta durabilir, yönergeler bu şekilde verilebilir.
2. Sürenin kullanıma göre oyun birkaç öğrenci tarafından daha oynanabilir.

Özel gereksinimli öğrenciler için;

1. Hazırlanan yolun rotalarını göstermek için ipucu sağlamak üzere üç boyutlu, kabartmalı oklar yere yerleştirilebilir.
2. Ek süre verilerek öğrencilerin yolu tamamlaması desteklenebilir.
3. Hazırlanan yoldaki engellerin sayısı azaltılarak etkinlik basitleştirilebilir.

Etkinliği Geliştiren: Rabia AKKOÇ

Etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri)) karşılamadığı, etkinlik örneğinde kişisel hakların korunması ve güvenliğin sağlanması kapsamında doğal afet durumlarına, özellikle okulda ve sınıfta karşılaşılabilecek güvenlikle ilgili durumlara, bu durumlarda yaşam, sağlık ve güvende olma haklarına değinilmiştir.

Bilgi kaynaklarının güvenirliği sorgulamaya ilişkin araştırma konusuna, bilgi kaynağı ve bilgileri düzenlemeye ilişkin grup çalışmasına, grup çalışması ve bilgi kaynaklarının güvenirliği ile ilgili açık uçlu sorulara, bilgi kaynakları ve bilgi kaynaklarının güvenirliği ile ilgili açıklamaya, merak edilen bir konuda araştırma ve bilimsel bir rapor hazırlama çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 127) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 127: Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

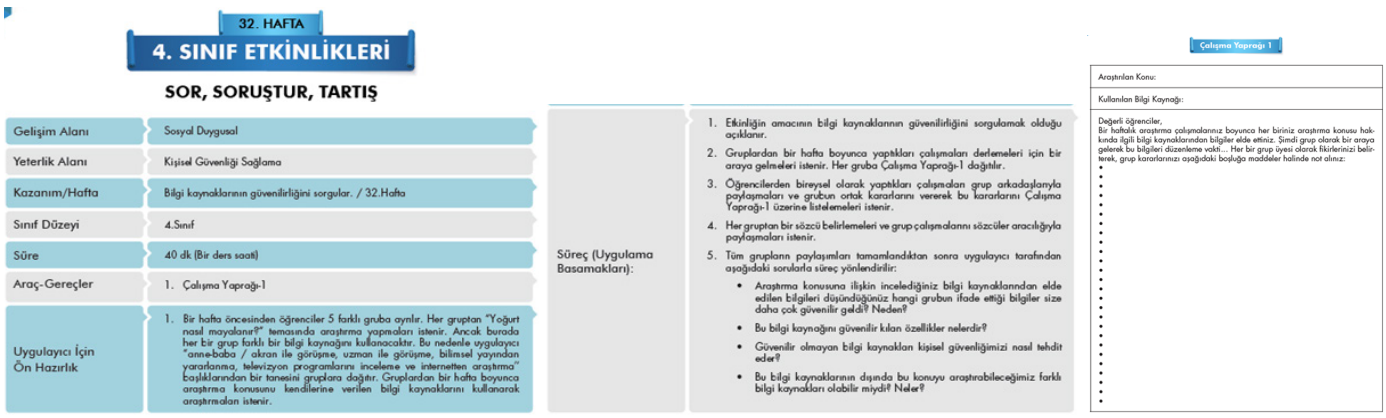

32. HAFTA

4. SINIF ETKİNLİKLERİ

SOR, SORUŞTUR, TARTIŞ

Gelişim Alanı	Sosyal Duygusal
Yeterlik Alanı	Kişisel Güvenliği Sağlama
Kazanım/Hafta	Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular. / 32.Hafta
Sınıf Düzeyi	4.Sınıf
Süre	40 dk (Bir ders saati)
Araç-Gereçler	1. Çalışma Yaprağı-1
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık	1. Bir hafta öncesinden öğrenciler 5 farklı gruba ayrılır. Her gruptan "Yoğurt nasıl mayalanır?" temasında araştırma yapmaları istenir. Ancak burada her bir grup farklı bir bilgi kaynağını kullanacaktır. Bu nedenle uygulayıcı "anne-baba / akran ile görüşme, uzman ile görüşme, bilimsel yayından yararlanma, televizyon programlarını inceleme ve internetten araştırma" başlıklarından bir tanesini gruplara dağıtır. Gruplardan bir hafta boyunca araştırma konusunu kendilerine verilen bilgi kaynaklarını kullanarak araştırmaları istenir.

Süreç (Uygulama Basamakları):

1. Etkinliğin amacının bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulamak olduğu açıklanır.
2. Gruplardan bir hafta boyunca yaptıkları çalışmaları derlemeleri için bir araya gelmeleri istenir. Her gruba Çalışma Yaprağı-1 dağıtılır.
3. Öğrencilerden bireysel olarak yaptıkları çalışmaları grup arkadaşlarıyla paylaşmaları ve grubun ortak kararlarını vererek bu kararlarını Çalışma Yaprağı-1 üzerine listelemeleri istenir.
4. Her gruptan bir sözcü belirlemeleri ve grup çalışmalarını sözcüler aracılığıyla paylaşmaları istenir.
5. Tüm grupların paylaşımları tamamlandıktan sonra uygulayıcı tarafından aşağıdaki sorularla süreç yönlendirilir:
   - Araştırma konusuna ilişkin incelediğiniz bilgi kaynaklarından elde edilen bilgileri düşündüğünüz hangi grubun ifade ettiği bilgiler size daha çok güvenilir geldi? Neden?
   - Bu bilgi kaynağını güvenilir kılan özellikler nelerdir?
   - Güvenilir olmayan bilgi kaynakları kişisel güvenliğimizi nasıl tehdit eder?
   - Bu bilgi kaynaklarının dışında bu konuyu araştırabileceğimiz farklı bilgi kaynakları olabilir miydi? Neler?

Çalışma Yaprağı 1

Araştırılan Konu:

Kullanılan Bilgi Kaynağı:

Değerli öğrenciler,
Bir haftalık araştırma çalışmalarınız boyunca her biriniz araştırma konusu hakkında ilgili bilgi kaynaklarından bilgiler elde ettiniz. Şimdi grup olarak bir araya gelerek bu bilgileri düzenleme vakti... Her bir grup üyesi olarak fikirlerinizi belirterek, grup kararlarınızı aşağıdaki boşluğa maddeler halinde not alınız:

Bu etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı, bilgi kaynakları ve bilgi kaynaklarının güvenirliği konusuna çalışmalarda yer verildiği belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde özellikle ergenlikle ilgili bilgi sunan kaynaklara odaklanılmamıştır.

Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yer alma biçimi incelendiğinde, değişen duygu durumlarını fark etmeye ilişkin video izleme ve hikaye okuma çalışmasına, video ve hikaye ile ilgili açık uçlu sorulara, duygularla ilgili örnek durumları jest, mimik ve beden diliyle canlandırma çalışmasına, canlandırma çalışmasıyla ilgili açık uçlu sorulara, duyguların önemi ve işleviyle ilgili açıklamaya, bir hafta boyunca yaşanan olaylara göre hissettikleri duyguları belirtecekleri çizelge oluşturma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 128) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 128: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

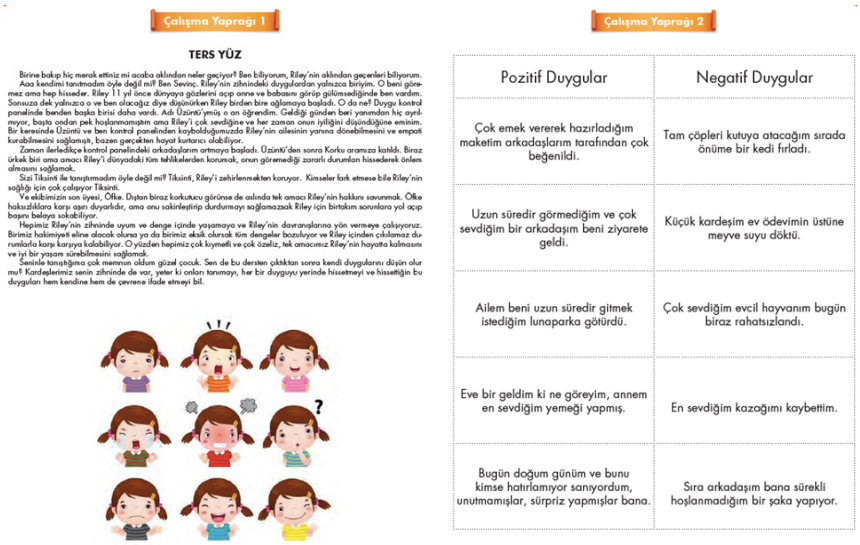

Çalışma Yaprağı 1

TERS YÜZ

Birine bakıp hiç merak ettiniz mi acaba aklından neler geçiyor? Ben biliyorum, Riley'nin aklından geçenleri biliyorum. Aaa kendimi tanıtmadım öyle değil mi? Ben Sevinç. Riley'nin zihnindeki duygulardan yalnızca biriyim. O beni göremez ama hep hissedar. Riley 11 yıl önce dünyaya gözlerini açıp anne ve babasını görüp gülümsediğinde ben vardım. Sonsuza dek yalnızca o ve ben olacağız diye düşünürken Riley birden bire ağlamaya başladı. O da ne? Duygu kontrol panelinde benden başka birisi daha vardı. Adı Üzüntü'ymüş o an öğrendim. Geldiği günden beri yanımdan hiç ayrılmıyor, baştа ondan pek hoşlanmamıştım ama Riley'i çok sevdiğime ve her zaman onun iyiliğini düşündüğüne eminim. Bir keresinde Üzüntü ve ben kontrol panelinden kaybolduğumuzda Riley'nin ailesinin yanına dönebilmesini ve empati kurabilmesini sağlamıştı, bazen gerçekten hayat kurtarıcı olabiliyor.

Zaman ilerledikçe kontrol panelindeki arkadaşlarım artmaya başladı. Üzüntü'den sonra Korku aramıza katıldı. Biraz ürkek biri ama amacı Riley'i dünyadaki tüm tehlikelerden korumak, onun göremediği zararlı durumları hissederek önlem almasını sağlamak.

Sizi Tiksinti ile tanıştırmadım öyle değil mi? Tiksinti, Riley'i zehirlenmekten koruyor. Kimseler fark etmese bile Riley'nin sağlığı için çok çalışıyor Tiksinti.

Ve ekibimizin son üyesi, Öfke. Dıştan biraz korkutucu görünse de aslında tek amacı Riley'nin hakkını savunmak. Öfke haksızlıklara karşı aşırı duyarlıdır, ama onu sakinleştirip durdurmayı sağlamazsak Riley için birtakım sorunlara yol açıp başını belaya sokabiliyor.

Hepimiz Riley'nin zihninde uyum ve denge içinde yaşamaya ve Riley'nin davranışlarına yön vermeye çalışıyoruz. Birimiz hakimiyeti eline alacak olursa ya da birimiz aksik olursak tüm dengeler bozuluyor ve Riley içinden çıkılamaz durumlarla karşı karşıya kalabiliyor. O yüzden hepimiz çok kıymetli ve çok özeliz, tek amacımız Riley'nin hayatta kalmasını ve iyi bir yaşam sürebilmesini sağlamak.

Seninle tanıştığıma çok memnun oldum güzel çocuk. Sen de bu dersten çıktıktan sonra kendi duygularını düşün olur mu? Kardeşlerimiz senin zihninde de var, yeter ki onları tanımayı, her bir duyguyu yerinde hissetmeyi ve hissettiğin bu duyguları hem kendine hem de çevrene ifade etmeyi bil.

Çalışma Yaprağı 2

Pozitif Duygular	Negatif Duygular
Çok emek vererek hazırladığım maketim arkadaşlarım tarafından çok beğenildi.	Tam çöpleri kutuya atacağım sırada önüme bir kedi fırladı.
Uzun süredir görmediğim ve çok sevdiğim bir arkadaşım beni ziyarete geldi.	Küçük kardeşim ev ödevimin üstüne meyve suyu döktü.
Ailem beni uzun süredir gitmek istediğim lunaparka götürdü.	Çok sevdiğim evcil hayvanım bugün biraz rahatsızlandı.
Eve bir geldim ki ne göreyim, annem en sevdiğim yemeği yapmış.	En sevdiğim kazağımı kaybettim.
Bugün doğum günüm ve bunu kimse hatırlamıyor sanıyordum, unutmamışlar, sürpriz yapmışlar bana.	Sıra arkadaşım bana sürekli hoşlanmadığım bir şaka yapıyor.

Etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde duygu durumları ve yaşanan olaylara göre değişen duygu durumları ele alınmış, özellikle ergenlik ve ergenlikte duygu değişimi üzerine çalışmalara yer verilmemiştir.

Yine Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında durum ve olayların bireylerin duygusuna etkisini fark etmeye ilişkin örnek durumlara ve durumları duygularla eşleştirme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, öğrencilerin sınıfta ve evde yaşadıkları olaylar ile bu olaylarda hissettikleri duyguları belirtecekleri çalışmaya yer verilmiştir (Görsel 129) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 129: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

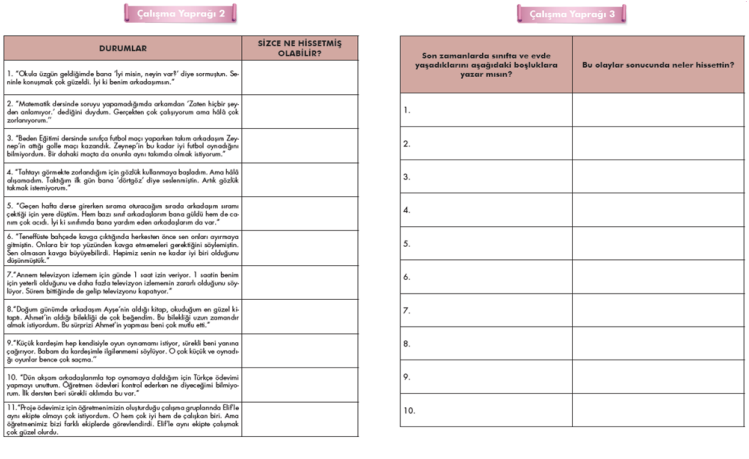

Çalışma Yaprağı 2

DURUMLAR	SİZCE NE HİSSETMİŞ OLABİLİR?
1. "Okula üzgün geldiğimde bana 'İyi misin, neyin var?' diye sormuştun. Seninle konuşmak çok güzeldi. İyi ki benim arkadaşımsın."	
2. "Matematik dersinde soruyu yapamadığımda arkamdan 'Zaten hiçbir şeyden anlamıyor.' dediğini duydum. Gerçekten çok çalışıyorum ama hâlâ çok zorlanıyorum."	
3. "Beden Eğitimi dersinde sınıfça futbol maçı yaparken takım arkadaşım Zeynep'in attığı golle maçı kazandık. Zeynep'in bu kadar iyi futbol oynadığını bilmiyordum. Bir dahaki maçta da onunla aynı takımda olmak istiyorum.""	
4. "Tahtayı görmekte zorlandığım için gözlük kullanmaya başladım. Ama hâlâ alışamadım. Taktığım ilk gün bana 'dörtgöz' diye seslenmiştin. Artık gözlük takmak istemiyorum."	
5. "Geçen hafta derse girerken sırama oturacağım sırada arkadaşım sıramı çektiği için yere düştüm. Hem bazı sınıf arkadaşlarım bana güldü hem de canım çok acıdı. İyi ki sınıfımda bana yardım eden arkadaşlarım da var."	
6. "Teneffüste bahçede kavga çıktığında herkesten önce sen onları ayırmaya gitmiştin. Onlara bir top yüzünden kavga etmemeleri gerektiğini söylemiştin. Sen olmasan kavga büyüyebilirdi. Hepiniz senin ne kadar iyi biri olduğunu düşünmüştük."	
7. "Annem televizyon izlemem için günde 1 saat izin veriyor. 1 saatin benim için yeterli olduğunu ve daha fazla televizyon izlemenin zararlı olduğunu söylüyor. Sürem bittiğinde de gelip televizyonu kapatıyor."	
8. "Doğum günümde arkadaşım Ayşe'nin aldığı kitap, okuduğum en güzel kitaptı. Ahmet'in aldığı bileklikği de çok beğendim. Bu bileklikği uzun zamandır almak istiyordum. Bu sürprizi Ahmet'in yapması beni çok mutlu etti."	
9. "Küçük kardeşim hep kendisiyle oyun oynamamı istiyor, sürekli beni yanına çağırıyor. Babam da kardeşimle ilgilenmemi söylüyor. O çok küçük ve oynadığı oyunlar bence çok saçma."	
10. "Dün akşam arkadaşlarımla top oynamaya dalıdığım için Türkçe ödevini yapmayı unuttum. Öğretmen ödevleri kontrol ederken ne diyeceğimi bilmiyorum. Ilk dersten beri sürekli aklımda bu var."	
11. "Proje ödeviniz için öğretmeninizin oluşturduğu çalışma gruplarında Elif'le aynı ekipte olmayı çok istiyordum. O hem çok iyi hem de çalışkan biri. Ama öğretmeniniz bizi farklı ekiplerde görevlendirdi. Elif'le aynı ekipte çalışmak çok güzel olurdu.	

Çalışma Yaprağı 3

Son zamanlarda sınıfta ve evde yaşadıklarını aşağıdaki boşluklara yazar mısın?	Bu olaylar sonucunda neler hissettin?
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

Etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde çeşitli durum ve olayların duygulara etkisi üzerinde durulmuştur, özellikle ergenlik ve ergenlikte duygu değişimi üzerine çalışmalara yer verilmemiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında yaşadığı yoğun duyguları yönetmeye ilişkin verilen örnek olaylarla duygu yönetimine yönelik beş boyuttan uygun olanı eşleştirme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, duyguları yönetebilmenin faydasına ilişkin açıklamaya, öğrencilerin kendi yaşadığı bir olumlu ve olumsuz olayı seçmesi, bu olayları duygu yönetim boyutlarından uygun olan ile ilişkilendirmesi çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 130) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 130: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

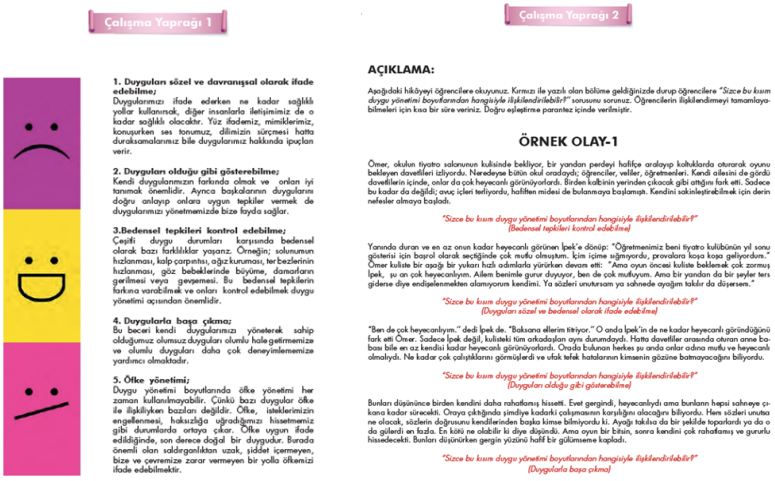

Çalışma Yaprağı 1

1. Duyguları sözel ve davranışsal olarak ifade edebilme;
Duygularımızı ifade ederken ne kadar sağlıklı yollar kullanırsak, diğer insanlarla iletişimimiz de o kadar sağlıklı olacaktır. Yüz ifademiz, mimiklerimiz, konuşurken ses tonumuz, dilimizin sürçmesi hatta duraksamalarımız bile duygularımız hakkında ipuçları verir.

2. Duyguları olduğu gibi gösterebilme;
Kendi duygularımızın farkında olmak ve onları iyi tanımak önemlidir. Ayrıca başkalarının duygularını doğru anlayıp onlara uygun tepkiler vermek de duygularımızı yönetmemizde bize fayda sağlar.

3.Bedensel tepkileri kontrol edebilme;
Çeşitli duygu durumları karşısında bedensel olarak bazı farklılıklar yaşarız. Örneğin; solunumun hızlanması, kalp çarpıntısı, ağız kuruması, ter bezlerinin hızlanması, göz bebeklerinde büyüme, damarların gerilmesi veya gevşemesi. Bu bedensel tepkilerin farkına varabilmek ve onları kontrol edebilmek duygu yönetimi açısından önemlidir.

4. Duygularla başa çıkma;
Bu beceri kendi duygularımızı yöneterek sahip olduğumuz olumsuz duyguları olumlu hale getirmemize ve olumlu duyguları daha çok deneyimlememize yardımcı olmaktadır.

5. Öfke yönetimi;
Duygu yönetimi boyutlarında öfke yönetimi her zaman kullanılmayabilir. Çünkü bazı duygular öfke ile ilişkiliyken bazıları değildir. Öfke, isteklerimizin engellenmesi, haksızlığa uğradığımızı hissetmemiz gibi durumlarda ortaya çıkar. Öfke uygun ifade edildiğinde, son derece doğal bir duygudur. Burada önemli olan saldırganlıktan uzak, şiddet içermeyen, bize ve çevremize zarar vermeyen bir yolla öfkemizi ifade edebilmektir.

Çalışma Yaprağı 2

AÇIKLAMA:

Aşağıdaki hikâyeyi öğrencilere okuyunuz. Kırmızı ile yazılı olan bölüme geldiğinizde durup öğrencilere *"Sizce bu kısım duygu yönetimi boyutlarından hangisiyle ilişkilendirilebilir?"* sorusunu sorunuz. Öğrencilerin ilişkilendirmeyi tamamlayabilmeleri için kısa bir süre veriniz. Doğru eşleştirme parantez içinde verilmiştir.

ÖRNEK OLAY-1

Ömer, okulun tiyatro salonunun kulisinde bekliyor, bir yandan perdeyi hafifçe aralayıp kalabalıklarda otururak oyunu bekleyen davetlileri izliyordu. Neredeyse bütün okul oradaydı; öğrenciler, veliler, öğretmenleri. Kendi ailesini de görebildi davetlilerin içinde, onlar da çok heyecanlı görünüyorlardı. Birden kalbinin yerinden çıkacak gibi attığını fark etti. Sadece bu kadar da değildi; avuç içleri terliyordu, hafifçen midesi de bulanmaya başlamıştı. Kendini sakinleştirebilmek için derin nefesler almaya başladı.

"Sizce bu kısım duygu yönetimi boyutlarından hangisiyle ilişkilendirilebilir?"
(Bedensel tepkileri kontrol edebilme)

Yanında duran ve en az onun kadar heyecanlı görünen İpek'e dönüp: "Öğretmenimiz beni tiyatro kulübünün yıl sonu gösterisi için başrol olarak seçtiğinde çok mutlu olmuştum. İçim içime sığmıyordu, provalara koşa koşa geliyordum." Ömer kulise bir aşağı bir yukarı hızlı adımlarla yürürken devam etti: "Ama oyun öncesi kulise beklemek çok zormuş İpek, şu an çok heyecanlıyım. Allem benimle gurur duyuyor, ben de çok mutluyum. Ama bir yandan da bir şeyler ters giderse diye endişelenmekten alamıyorum kendimi. Ya sözleri unutursam ya sahnede ayağım takılır da düşersem."

"Sizce bu kısım duygu yönetimi boyutlarından hangisiyle ilişkilendirilebilir?"
(Duyguları sözel ve bedensel olarak ifade edebilme)

"Ben de çok heyecanlıyım," dedi İpek de. "Baksana ellerim titriyor." O anda İpek'in de ne kadar heyecanlı görünüdüğünü fark etti Ömer. Sadece İpek değil, kulisteki tüm arkadaşları aynı durumdaydı. Hatta davetliler arasında oturan anne babası bile en az kendisi kadar heyecanlı görünüyorlardı. Orada bulunan herkes şu anda onlar adına mutlu ve heyecanlı olmalıydı. Ne kadar çok çalıştıklarını görmüşlerdi ve ufak tefek hatalarının kimsenin gözüne batmayacağını biliyordu.

"Sizce bu kısım duygu yönetimi boyutlarından hangisiyle ilişkilendirilebilir?"
(Duyguları olduğu gibi gösterabilme)

Bunları düşününce birden kendini daha rahatlamış hissetti. Evet gergindi, heyecanlıydı ama bunların hepsi sahneye çıkana kadar sürecekti. Onaya çıktığında şimdiye kadarki çalışmasının karşılığını alacağını biliyordu. Hem sözleri unutsa ne olacak, sözlerin doğrusunu kendilerinden başka kimse bilmiyordu ki. Ayağı takılsa da bir şekilde toparlardı ya da o da gülerdi en fazla. En kötü ne olabilir ki diye düşündü. Ama oyun bir bitsin, sonra kendini çok rahatlamış ve gururlu hissedecekti. Bunları düşünürken gergin yüzünü hafif bir gülümseme kapladı.

"Sizce bu kısım duygu yönetimi boyutlarından hangisiyle ilişkilendirilebilir?"
(Duyguyla başa çıkma)

Bu etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi)) kısmen karşıladığı, örnekte duygu yönetimine odaklanıldığı belirlenmiştir.

Fiziksel ve duygusal değişimi fark etmeyle ilgili açık uçlu soruya, farklı yaş dönemlerine göre fiziksel ve duygusal özelliklerini yazma çalışmasına, fiziksel ve duygusal değişimle ilgili açıklama, tartışma sorularına, öğrencilerin yıl boyunca her ay kendilerinde gözlemledikleri fiziksel ve duygusal değişimleri belirtecekleri çalışmaya yer verilmiştir (Görsel 131) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 131: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

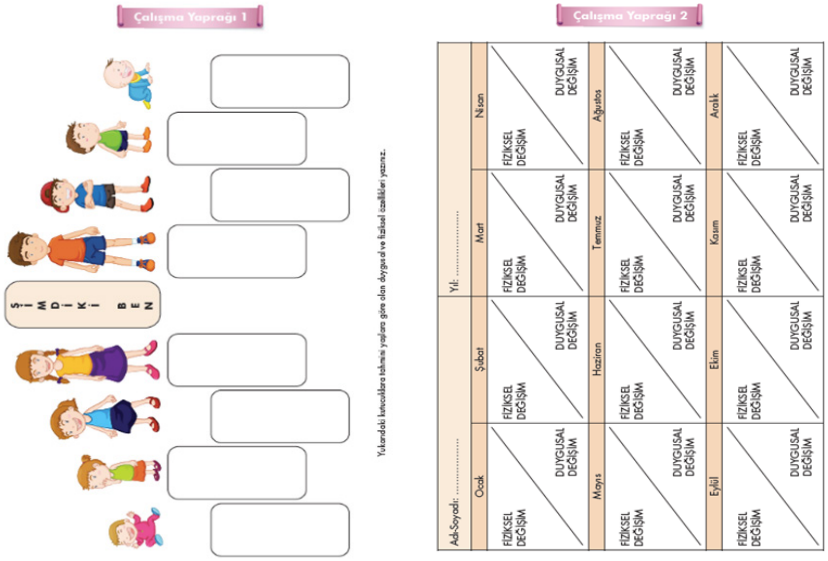

Çalışma Yaprağı 1

Yukarıdaki kavramları tahmini yaşlara göre olan duygusal ve fiziksel özellikleri yazınız.

Çalışma Yaprağı 2

Adı-Soyadı:	Yıl:											
Ocak		Şubat		Mart		Nisan		Mayıs		Haziran		
FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	
Temmuz		Ağustos		Eylül		Ekim		Kasım		Aralık		
FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	FİZİKSEL DEĞİŞİM	DUYGUSAL DEĞİŞİM	

Bu etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi)) karşıladığı düşünülmektedir. Etkinlik örneğinde bireylerdeki fiziksel ve duygusal değişimlere yer verilmiş; ancak özellikle ergenlik dönemindeki değişimler ele alınmamış, genel olarak yaşam sürecinde bireylerde oluşan fiziksel ve duygusal değişim üzerinde durulmuştur.

Kendini tanımlayan özelliklerin değişebilir olduğuna ilişkin öğrencilerin kendilerini en iyi tanımlayan özellikle birlikte adlarını söylemeleri çalışmasına, örnek olayda geçen karakterin kendini hangi özelliklerle tanımladığını belirleme çalışmasına, bu çalışmayla ilgili açık uçlu soruya, farklı dönemler için kendilerini tanımlayan özellikleri belirtme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, öğrencilerin 10 yıl sonraki hallerini düşünerek kendilerinde nelerin değişmiş olabileceğini hayal etme ve 10 yıl sonraki kendilerine mektup yazma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 132) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 132: Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

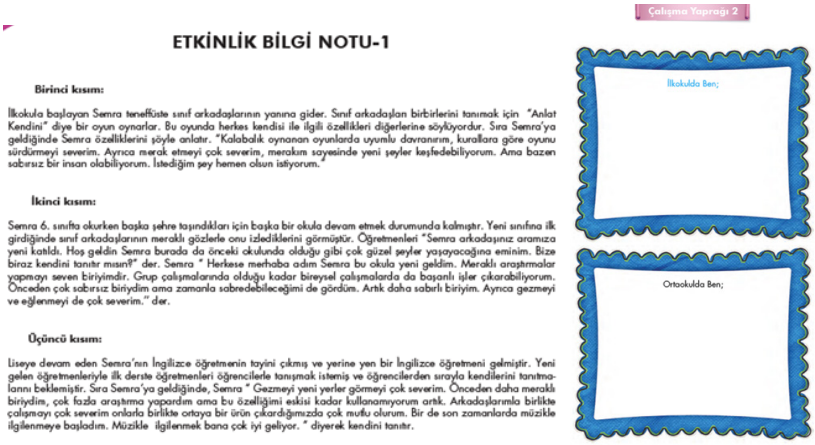

ETKİNLİK BİLGİ NOTU-1

Birinci kısım:

İlkokula başlayan Semra teneffüste sınıf arkadaşlarının yanına gider. Sınıf arkadaşları birbirlerini tanımak için "Anlat Kendini" diye bir oyun oynarlar. Bu oyunda herkes kendisi ile ilgili özellikleri diğerlerine söylüyordur. Sıra Semra'ya geldiğinde Semra özelliklerini şöyle anlatır. "Kalabalık oynanan oyunlarda uyumlu davranırım, kurallara göre oyunu sürdürmeyi severim. Ayrıca merak etmeyi çok severim, meraktım sayesinde yeni şeyler keşfedebiliyorum. Ama bazen sabırsız bir insan olabiliyorum. İstediğim şey hemen olsun istiyorum."

İkinci kısım:

Semra 6. sınıfta okurken başka şehre taşındıkları için başka bir okula devam etmek durumunda kalmıştır. Yeni sınıfına ilk girdiğinde sınıf arkadaşlarının meraklı gözlerle onu izlediklerini görmüştür. Öğretmenleri "Semra arkadaşınız aramıza yeni katıldı. Hoş geldin Semra burada da önceki okulunda olduğu gibi çok güzel şeyler yaşayacağına eminim. Bize biraz kendini tanıtır mısın?" der. Semra " Herkese merhaba adım Semra bu okula yeni geldim. Meraklı araştırmalar yapmayı seven biriyimdir. Grup çalışmalarında olduğu kadar bireysel çalışmalarda da başarılı işler çıkarabiliyorum. Önceden çok sabırsız biriydim ama zamanla sabredebileceğimi de gördüm. Artık daha sabırlı biriyim. Ayrıca gezmeyi ve eğlenmeyi de çok severim." der.

Üçüncü kısım:

Liseye devam eden Semra'nın İngilizce öğretmenin tayini çıkmış ve yerine yen bir İngilizce öğretmeni gelmiştir. Yeni gelen öğretmenleriyle ilk derste öğretmenleri öğrencilerle tanışmak istemiş ve öğrencilerden sırayla kendilerini tanıtmalarını beklemiştir. Sıra Semra'ya geldiğinde, Semra " Gezmeyi yeni yerler görmeyi çok severim. Önceden daha meraklı biriydim, çok fazla araştırma yapardım ama bu özelliğimi eskisi kadar kullanamıyorum artık. Arkadaşlarımla birlikte çalışmayı çok severim onlarla birlikte ortaya bir ürün çıkardığımızda çok mutlu olurum. Bir de son zamanlarda müzikle ilgilenmeye başladım. Müzikle ilgilenmek bana çok iyi geliyor. " diyerek kendini tanıtır.

Çalışma Yaprağı 2

İlkokulda Ben;

Ortaokulda Ben;

Bu etkinlik örneğinin öğrenme hedefini (Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi)) karşıladığı düşünülmektedir. Etkinlik örneğinde bireyin kendini tanımlayan özellikleri ve bu özelliklerin çeşitli dönemlere göre değişebilir olduğu fark ettirilmeye çalışılmıştır.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında iyilik halini destekleyen davranışları yaşamında uygulamaya ilişkin özbakım, fiziksel egzersiz, beslenme ve uyku düzeni başlıklarında grup çalışmasına, gruplarda bu başlıklara uygun olarak gerçekleştirilen davranışları belirleme, bu davranışların faydalarını, bu davranışları yerine getirmeyenler için olumsuz etkilerini belirleme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, 1-7 Mart Yeşilay Haftası'nda ya da 7-13 Nisan Dünya Sağlık Haftası'nda afiş, poster veya slogan hazırlama çalışmasına, velilerin çocuklarının davranışlarını verilen kontrol listesi doğrultusunda gözlemlemesi çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 133) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 133: Kişisel hijyen ve temizlik uygulamalarını tanımlayabilme (bilgi); Kişisel hijyenin öneminin farkında olabilme (tutum); Hijyen anlayışını, büyüme çağında sağlığını korumaya yönelik bireysel planının bir parçası olarak uygulayabilme (beceri); Hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara nasıl erişebileceğini, bunları nasıl kullanıldığını ve ne şekilde çöpe atıldığını tarif edebilme (bilgi); Tüm kız çocuklarının hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara, temiz suya ve özel olarak kullanabilecekleri bir tuvalet ortamına erişiminin önemli olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

Çalışma Yaprağı 1

1.ÖZ BAKIM

2.FİZİKSEL EGZERSİZ

3. BESLENME

4.UYKU DÜZENİ

Çalışma Yaprağı 3

VELİ KONTROL LİSTESİ

Değerli Veli,

Öğrencimizin iyilik hâlini destekleyen; öz bakım, fiziksel egzersiz, beslenme ve uyku düzeni ile ilgili davranışları yaşamında uygulamasına ilişkin etkinlik yapılmıştır. Yapılan etkinlik sonrasında öğrencimizin bu davranışları günlük hayatında uygulama düzeyini belirlemek amacıyla aşağıda davranışlar sıralanmıştır.

Aşağıdaki her bir ifade "Evet", "Kısmen" ve "Hayır" olarak derecelendirilmiştir. Sizden istenilen her bir ifade için öğrencimizi en iyi tanımlayan seçeneğe "X" işareti koymanızdır.

Öğrencinin Adı Soyadı:

	Gözlemlenen Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
1	Her sabah uyandığında elini, yüzünü yıkar.			
2	Her gün düzenli olarak dişlerini fırçalar.			
3	Düzenli olarak banyo yapar.			
4	Kıyafetlerini düzenli olarak değiştirir. (Dışarıdan geldiğinde, uyumadan önce ve sonra vb durumlarda)			
5	Gelişim düzeyine uygun spor etkinliklerine katılır.			
6	Fiziksel aktivite içeren oyunlara katılır.			
7	Fiziksel egzersizlerden sonra dinlenir.			
8	Et ve sebze yemeklerini seçmeden yeterince yer.			
9	Gün içerisinde meyve tüketir.			
10	Asitli ve şekerli içeceklerden uzak durur.			
11	Fast food yiyeceklerden (hamburger, pizza vb.) uzak durur.			
12	Gece yatma saati düzenlidir.			
13	Sabah uyanma saati düzenlidir.			
14	Belirli bir uyku düzeni vardır.			

Bu etkinlik örneğinin "Kişisel hijyen ve temizlik uygulamalarını tanımlayabilme (bilgi); Kişisel hijyenin öneminin farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedeflerini karşıladığı; "Hijyen anlayışını, büyüme çağında sağlığını korumaya yönelik bireysel planının bir parçası olarak uygulayabilme (beceri); Hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara nasıl erişebileceğini, bunları nasıl kullanıldığını ve ne şekilde çöpe atıldığını tarif edebilme (bilgi); Tüm kız çocuklarının hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara, temiz suya ve özel olarak kullanabilecekleri bir tuvalet ortamına erişiminin önemli olduğunu kavrayabilme (tutum))" öğrenme hedeflerini ise kısmen karşıladığı düşünülmektedir. Etkinlik örneğinde iyilik hali kapsamında özbakım üzerinde de durulmuştur; ancak özbakım kapsamında hijyenik ped ve diğer menstüral araçların kullanımında dikkat edilmesi gerekenlere yer verilmemiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında duygularını uygun biçimde ifade etmeye ilişkin verilen örnek olaylarla ilgili hissedilen duyguyu ve duygunun nasıl ifade edileceğini yazma çalışmasına, verilen örnek olaylarda uygun olmadığı düşünülen ifade biçimi ve verilen örnek olayla ilgili daha uygun olan ifade biçimini belirleme çalışmasına, çalışmalarla ilgili açık uçlu soruya, duyguların nasıl ifade edilmesi gerektiği ile ilgili açıklamaya, bir hafta boyunca öğrencilerin yaşadıkları durumlar ve bu durumlar karşısında hissettiği duyguları ifade etme çalışmasına; yardım etme becerilerini kullanmaya ilişkin yardım etmekle ilgili açık uçlu soruya, yardım etmenin tanımına ve bireye katkılarına ilişkin açıklamaya, yardım edilebilecek konularla ilgili örnek durum ve açık uçlu sorulara, yardım edilen durumlar için öğrencilerden örnek istemeye ve açık uçlu sorulara, belirtilen yardım görevlerini yerine getirme ve yerine getirilen yardımları ifade etme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 134) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 134: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kız çocuklarının menstürasyon esnasında yaşadığı utanma ve korku duygusunu azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğini akılda tutabilme (bilgi); Çocukların yaşayabileceği fiziksel belirtileri ve hisleri tarif edebilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

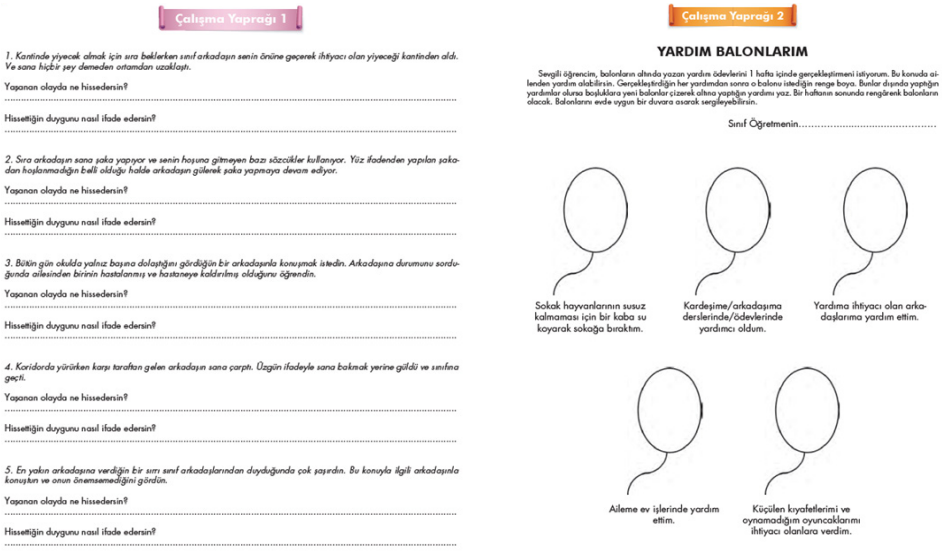

Çalışma Yaprağı 1

1. Kantinde yiyecek almak için sıra beklerken sınıf arkadaşın senin önüne geçerek ihtiyacı olan yiyeceği kantinden aldı. Ve sana hiçbir şey demeden ortamdan uzaklaştı.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

2. Sıra arkadaşın sana şaka yapıyor ve senin hoşuna gitmeyen bazı sözcükler kullanıyor. Yüz ifadenden yapılan şakadan hoşlanmadığın belli olduğu halde arkadaşın gülerek şaka yapmaya devam ediyor.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

3. Bütün gün okulda yalnız başına dolaştığını gördüğün bir arkadaşınla konuşmak istedin. Arkadaşına durumunu sorduğunda ailesinden birinin hastalanmış ve hastaneye kaldırılmış olduğunu öğrendin.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

4. Koridorda yürürken karşı taraftan gelen arkadaşın sana çarptı. Özgün ifadeyle sana bakmak yerine güldü ve sınıfına geçti.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

5. En yakın arkadaşına verdiğin bir sırrı sınıf arkadaşlarından duyduğunda çok şaşırdın. Bu konuyla ilgili arkadaşınla konuştun ve onun önemsemediğini gördün.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

Çalışma Yaprağı 2

YARDIM BALONLARIM

Sevgili öğrencim, balonların altında yazan yardım ödevlerini 1 hafta içinde gerçekleştirmeni istiyorum. Bu konuda ailenden yardım alabilirsin. Gerçekleştirdiğin her yardımdan sonra o balonu istediğin renge boya. Bunlar dışında yaptığın yardımlar olursa boşluklara yeni balonlar çizerek altına yaptığın yardımı yaz. Bir haftanın sonunda rengârenk balonların olacak. Balonlarını evde uygun bir duvara asarak sergileyebilirsin.

Sınıf Öğretmenin.....

Sokak hayvanlarının susuz kalmaması için bir kaba su koyarak sokağa bıraktım.

Kardeşime/arkadaşıma derslerinde/ödevlerinde yardımcı oldum.

Yardıma ihtiyacı olan arkadaşlarıma yardım ettim.

Aileme ev işlerinde yardım ettim.

Küçülen kıyafetlerimi ve oynamadığım oyuncaklarımı ihtiyacı olanlara verdim.

Etkinlik örneklerinin "Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kız çocuklarının menstürasyon esnasında yaşadığı utanma ve korku duygusunu azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğini akılda tutabilme (bilgi)" öğrenme hedefini karşılamadığı belirlenmiştir. "Çocukların yaşayabileceği fiziksel belirtileri ve hisleri tarif edebilme (bilgi)" öğrenme hedefinin ise etkinlik örneklerinde duygularını uygun biçimde ifade etmeye yönelik çalışmalara yer verildiği için kısmen karşılandığı düşünülmüştür.

İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında büyüme ve gelişmenin yaşamın doğal bir parçası olduğunu fark etmeye ilişkin çocuk kıyafetlerini inceleme ve açık uçlu sorulara, konuyla ilgili tartışma sorularına, öğrencilerin şimdiki fiziksel ve duygusal özelliklerine göre daha küçük olduğu dönemde fiziksel ve duygusal özelliklerini belirleme, şimdiki özellikleriyle geçmişteki özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleme, gelecekte olabilecek fiziksel ve duygusal özelliklerini, şimdiki durumuyla farklılıklarını belirleme çalışmasına, öğrencilere boylarının uzunluğunda ip parçası verilmesi bir yıl sonra boyları ile ip parçasının uzunluğu arasındaki farkı belirleme çalışmasına, büyüme ve değişimle ilgili açıklamaya yer verilmiş, kendilerinin veya aile üyelerinin farklı dönemlerine ilişkin fotoğrafları incelemeleri, fotoğraflar üzerinden büyüme ve gelişmeye

ilişkin sohbet etmeleri önerilmiştir. Ayrıca büyüme gelişmeyle ilgili açık uçlu soruya, büyüme ve gelişmenin tanımına, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimin tanımına, bu gelişim türlerine ilişkin örnek verme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, öğrencilerin kendilerinin büyümesine şahit olan bir büyükleriyle görüşme yapma çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 135) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021; MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 135: Genç erkeklerin, uyarılma sonucu veya herhangi bir neden olmaksızın ereksiyon yaşayabildiklerini ve bunun normal bir şey olduğunu anlayabilme (bilgi); Bazı ergenlerin, uyku esnasında uyarılma ve sıvı salgılama yaşayabildiğini, bunun ıslak rüya olarak adlandırıldığını ve normal olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Ereksiyon, ıslak rüya ve diğer türden cinsel uyarılmaları yaşamanın ergenlikte normal olduğunu kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

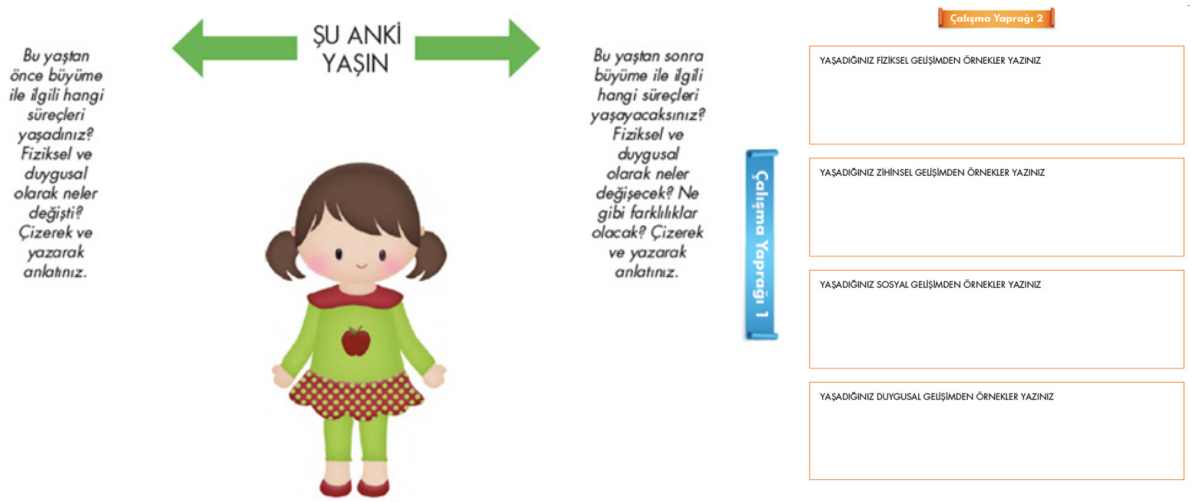

Etkinlik örneklerinde öğrenme hedeflerinin (Genç erkeklerin, uyarılma sonucu veya herhangi bir neden olmaksızın ereksiyon yaşayabildiklerini ve bunun normal bir şey olduğunu anlayabilme (bilgi); Bazı ergenlerin, uyku esnasında uyarılma ve sıvı salgılama yaşayabildiğini, bunun ıslak rüya olarak adlandırıldığını ve normal olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Ereksiyon, ıslak rüya ve diğer türden cinsel uyarılmaları yaşamanın ergenlikte normal olduğunu kabul edebilme (tutum)) kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde genel olarak büyüme ve gelişme süreci üzerinde durulmuş, özellikle genç erkeklerdeki fiziksel değişimler ve uyarılma sonucu oluşan değişimlere yer verilmemiştir.

Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle (Fiziksel görünüşle ilgili olarak, insanların çekici buldukları taraflardaki farklılıkları tarif edebilme (bilgi); İnsanların fiziksel olarak neyi çekici bulduğunun zaman içinde değişebildiğini ve kültürden kültüre farklılık gösterebildiğini kabul edebilme (tutum); Hangi fiziksel özellikleri çekici bulduğu ve bunların başkalarının çekici bulduğu özelliklerden ne şekilde farklılaştığı üzerine düşünebilme (beceri)) Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarından bir kazanım (R.5.28 Büyüme ve gelişme sürecinde bireysel farklılıklar olduğunu bilir.) ilişkilendirilmiştir. Buna göre Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında büyüme ve gelişme sürecinde bireysel farklılıkların olmasına ilişkin öğrencilerin fiziksel özelliklerini, duygularını, hoşlandığı etkinlikleri vb. yazacağı çalışma kağıdına, beş yıl önceki özelliklerini yazacakları çalışma kağıdına, çalışma kağıtlarında yazılanlara ilişkin açık uçlu sorulara, büyüme sürecinde bireyler arasındaki farklılıklara ilişkin açıklamaya, aile üyeleriyle büyüme ve gelişme sürecindeki farklılıklarla ilgili röportaj yapma çalışmasına yer verildiği belirlenmiştir (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Etkinlik örneğinin söz konusu öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı, etkinlik örneğindeki çalışmalarda büyüme ve gelişme süreci kapsamında fiziksel özelliklerin çekici bulunmasına yer verilmediği tespit edilmiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik programından sonra Fen Bilimleri dersi kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu başta olmak üzere Üreme, Ergenlik ve Beden İmajı konularının öğrenme hedefleriyle Fen Bilimleri dersi kazanımları ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 87: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar:
F.7.2.2.1. Mitozun canlılar için önemini açıklar.
F.7.2.3.1. Mayozun canlılar için önemini açıklar.
F.7.2.3.2. Üreme ana hücrelerinde mayozun nasıl gerçekleştiğini model üzerinde gösterir.
F.7.6.1.1. İnsanda üremeyi sağlayan yapı ve organları şema üzerinde göstererek açıklar.
F.7.6.1.2. Sperm, yumurta, zigot, embriyo, fetüs ve bebek arasındaki ilişkiyi açıklar.

Metin Kutusu 88: Üreme konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar:
F.7.6.1.2. Sperm, yumurta, zigot, embriyo, fetüs ve bebek arasındaki ilişkiyi açıklar.
F.7.6.1.3. Embriyonun sağlıklı gelişebilmesi için alınması gereken tedbirleri, araştırma verilerine dayalı olarak tartışır.

Metin Kutusu 89: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar:
F.6.6.1.3. Çocukluktan ergenliğe geçişte oluşan bedensel ve ruhsal değişimleri açıklar.
F.6.6.1.4. Ergenlik döneminin sağlıklı bir şekilde geçirilebilmesi için nelerin yapılabileceğini, araştırma verilerine dayalı olarak tartışır.

Metin Kutusu 90: Beden İmajı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımlar:
F.6.6.3.1. Sistemlerin sağlığı için yapılması gerekenleri araştırma verilerine dayalı olarak tartışır.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Fen Bilimleri ders kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusunun öğrenme hedeflerinin ders kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin ders kitabında yer alma biçimi ise, ders kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden biri "Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen Fen Bilimleri dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında mitoz ve mayoz bölünmeye ilişkin sorular ve bilgi metinlerine, mayoz bölünme ile ilgili model oluşturma etkinlik çalışmasına, konu sonlarında değerlendirme sorularına yer verilmiştir (Görsel 136) (MEB 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2021).

Görsel 136: Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

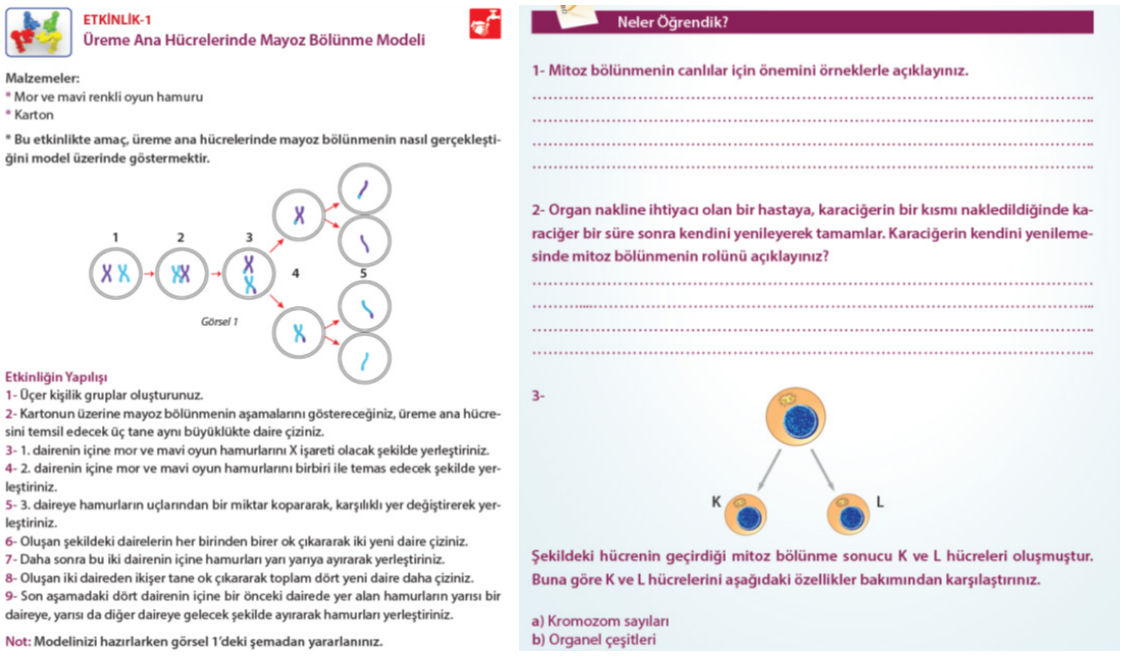

ETKİNLİK-1
Üreme Ana Hücrelerinde Mayoz Bölünme Modeli

Malzemeler:
* Mor ve mavi renkli oyun hamuru
* Karton

* Bu etkinlikte amaç, üreme ana hücrelerinde mayoz bölünmenin nasıl gerçekleştiğini model üzerinde göstermektir.

1 2 3 4 5
Görsel 1

Etkinliğin Yapılışı
1- Üçer kişilik gruplar oluşturunuz.
2- Kartonun üzerine mayoz bölünmenin aşamalarını göstereceğiniz, üreme ana hücresini temsil edecek üç tane aynı büyüklükte daire çiziniz.
3- 1. dairenin içine mor ve mavi oyun hamurlarını X işareti olacak şekilde yerleştiriniz.
4- 2. dairenin içine mor ve mavi oyun hamurlarını birbiri ile temas edecek şekilde yerleştiriniz.
5- 3. daireye hamurların uçlarından bir miktar koparak, karşılıklı yer değiştirerek yerleştiriniz.
6- Oluşan şekildeki dairelerin her birinden birer ok çıkararak iki yeni daire çiziniz.
7- Daha sonra bu iki dairenin içine hamurları yarı yarıya ayırarak yerleştiriniz.
8- Oluşan iki daireden ikişer tane ok çıkararak toplam dört yeni daire daha çiziniz.
9- Son aşamadaki dört dairenin içine bir önceki dairede yer alan hamurların yarısı bir daireye, yarısı da diğer daireye gelecek şekilde ayırarak hamurları yerleştiriniz.

Not: Modelinizi hazırlarken görsel 1'deki şemadan yararlanınız.

Neler Öğrendik?

1- Mitoz bölünmenin canlılar için önemini örneklerle açıklayınız.

2- Organ nakline ihtiyacı olan bir hastaya, karaciğerin bir kısmı nakledildiğinde karaciğer bir süre sonra kendini yenileyerek tamamlar. Karaciğerin kendini yenilemesinde mitoz bölünmenin rolünü açıklayınız?

3-

K L

Şekildeki hücrenin geçirdiği mitoz bölünme sonucu K ve L hücreleri oluşmuştur. Buna göre K ve L hücrelerini aşağıdaki özellikler bakımından karşılaştırınız.

a) Kromozom sayıları
b) Organel çeşitleri

Ayrıca insanda üremeyi sağlayan yapı ve organlara ilişkin sorular, bilgi metni ve değerlendirme soruları yer almıştır (Görsel 137) (MEB 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2021).

Görsel 137: Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

1.1 İnsanda Üremeyi Sağlayan Yapı ve Organlar

Bebeklik fotoğraflarınızla şimdiki fotoğraflarınızı karşılaştırınız. Fotoğrafların arasındaki farklılıkların sebeplerini arkadaşlarınızla tartışınız.

Abi ve kardeşi

Tüm canlılar gibi insanların da neslini devam ettirebilmesi üreme sayesindedir. İnsan eşeyli üremeyle çoğalır. Eşey hücrelerinin birleşmesiyle gerçekleşen üreme şekline eşeyli üreme denildiğini öğrenmiştiniz.

Üreme bir canlının kendine benzer yeni bir canlı oluşturmasıdır. Üremenin gerçekleşmesi için yumurtanın çekirdeği ile spermin çekirdeğinin birleşmesi gerekir. Bu olaya **döllenme** adı verilir.

İnsanlarda ergenlikten itibaren üreme ana hücrelerinde meydana gelen mayoz bölünme ile üreme hücreleri oluşmaya başlar. Üreme hücreleri sayesinde anne ve babaya ait kalıtsal özellikler sonraki nesillere aktarılır.

Unutmayalım!

Dişi ve erkeklerde üreme sisteminde görevli yapı ve organlar farklılık gösterir.

Dişi üreme yapı ve organları: Yumurtalık, yumurta kanalı, döl yatağı (rahim) ve vajinadır.

Erkek üreme yapı ve organları: Testis, salgı bezleri, sperm kanalı ve penistir.

Fen Bilimleri ders kitabında yukarıda örnekleri verilen bu çalışmalar "Cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili işlevleri olan organları tanıyabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunmuştur.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden biri "Vücudun üremeyle ilgili temel fonksiyonlarını açıklayabilme (örneğin; adet döngüsü, sperm üretimi ve sperm boşaltımı gibi)" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen ders kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında insanda üremeyi sağlayan yapı ve organlara ilişkin sorular, bilgi metni ve değerlendirme soruları yer almıştır (Görsel 138) (MEB 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2021).

Görsel 138: Vücudun üremeyle ilgili temel fonksiyonlarını açıklayabilme (örneğin; adet döngüsü, sperm üretimi ve sperm boşaltımı gibi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Üreme olayı neslin devamlılığını sağladığı için üreme sisteminin sağlığı oldukça önemlidir. Üreme sisteminin sağlığını korumak için hijyen kurallarına mutlaka uyulmalıdır. Vücut temizliğine özen gösterilmeli, tuvaletten önce ve sonra eller mutlaka sabunla yıkanmalıdır.

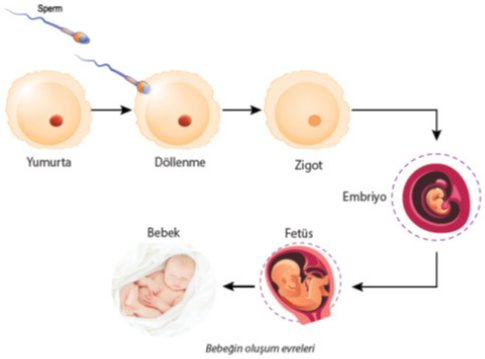

Bebeğin oluşum evreleri

Üreme organlarında üretilen sperm ve yumurtanın birleşmesi, yani döllenme, dişi bireyin yumurta kanalında gerçekleşir. Üreme hücrelerinin birleşmesi sonucu **zigot** oluşur. Zigotun art arda mitoz bölünmeler geçirerek gelişmesi sonucu **embriyo** oluşur. Embriyo döl yatağına tutunarak gelişir ve ikinci aydan sonra **fetüs** adını alır. Yaklaşık kırk hafta sonra bebek dünyaya gelir.

"Vücudun üremeyle ilgili temel fonksiyonlarını açıklayabilme (örneğin; adet döngüsü, sperm üretimi ve sperm boşaltımı gibi)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kazanım ve kazanıma yönelik ders kitabındaki metin ve çalışmaların kısmen öğrenme hedefine hizmet ettiği belirtilebilir. Ders kitabında, öğrenme hedefinde belirtilen tüm temel üreme fonksiyonlarına yer verilmemiştir.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden bir diğeri ise "Hem kadın hem de erkek vücudunun üremede önemli bir rol oynadığını açıklayabilme" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen Fen Bilimleri dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında mayoz bölünmeye ilişkin sorular ve bilgi metinlerine, mayoz bölünme ile ilgili model oluşturma etkinlik çalışmasına, insanda üremeyi sağlayan yapı ve organlara ilişkin sorulara, bilgi metni ve değerlendirme sorularına yer verilmiştir. Ayrıca sperm, yumurta, zigot, embriyo, fetüs ve bebek arasındaki ilişkiyi ele alan bilgi metnine, embriyonun sağlıklı gelişmesi için alınması gereken önlemlerle ilgili araştırma yapma ve afiş hazırlama çalışmasına yer verilmiştir (MEB 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2021). Ders kitabındaki bilgi metni ve çalışmalar, "Hem kadın hem de erkek vücudunun üremede önemli bir rol oynadığını açıklayabilme" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunmuş, kadın ve erkek için üremeyle ilgili yapı ve organlara yer verilmiştir.

Üreme konusu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Sağlıklı bir gebelik ve doğumun desteklenmesi için atılabilecek adımları anlayabilme" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen Fen Bilimleri dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında insanda üremeyi sağlayan yapı ve organlara ilişkin sorulara, bilgi metni ve değerlendirme sorularına yer verilmiştir. Ayrıca embriyonun sağlıklı gelişmesi için alınması gereken önlemlerle ilişkili öğrenciler araştırmaya yönlendirilmiş ve araştırma sonuçlarının afiş hazırlanarak sunulması beklenmiştir, anne adaylarının sağlıklı bir bebek dünyaya getirmesi için dikkat edilmesi gerekenler bilgi metni olarak sunulmuştur (MEB 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2021). Ders kitabındaki bu çalışmalar belirtilen öğrenme hedefiyle ilişkili bulunmuştur.

Ergenlik konusu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile "Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme" ve "Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme" öğrenme hedefleri ilişkilendirilmiştir. Bu hedeflerle ilişkilendirilen Fen Bilimleri dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Fen Bilimleri 6. Sınıf ders kitabında çocukluktan ergenliğe geçişte oluşan bedensel ve ruhsal değişimlere ilişkin ergenlik döneminde kızlar ve erkeklerdeki bedensel değişim, ergenlikte ruhsal değişim, ergenlik döneminin sağlıklı bir şekilde geçirilebilmesiyle ilgili bilgi metnine ve ergenlik döneminin sağlıklı geçirilebilmesine ilişkin araştırma sorusuna yer verilmiştir (MEB 6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2019). Ders kitabındaki ergenlik dönemiyle ilgili bilgi metinleri ve öğrencilerin ergenlik dönemiyle ilgili araştırmaya yönlendirilmesi söz konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur.

Beden İmajı konusu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımı ile "Fiziksel görünüşün; kalıtımsal özellikler, yaşanılan ortam ve sağlıkla ilgili alışkanlıklar tarafından şekillendiğini açıklayabilme" öğrenme hedefi ilişkilendirilmiştir. Bu hedefle ilişkilendirilen Fen Bilimleri dersi kazanımının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Fen Bilimleri 6. Sınıf ders kitabında sistemlerin sağlığı için yapılması gerekenlere ilişkin sistemlerin sağlığı ve hastalıklarla ilgili bilgi metnine, sistemlerin sağlığını korumak için alınması gereken tedbirlerle ilgili bilgi metnine, konuyla ilgili açık uçlu sorulara, bilinçsiz ilaç kullanımının zararları, ilk yardım ve organ bağışı ile ilgili bilgi metinlerine yer verilmiştir (MEB 6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı, 2019). Ders kitabındaki çalışmalarda özellikle fiziksel görünüş değil, vücut sistemlerinin sağlığı, alınması gereken tedbirler üzerinde durulmuştur. Bu açıdan öğrenme hedefinin ders kitabındaki metin ve sorularda kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi; Üreme, Ergenlik, Beden imajı konuları için 26 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 70'te verilmiştir.

Tablo 70. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SBTK (f)	BES (f)	Toplam (f)
İnsan Bedeni ve Gelişim	Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi		1	1	-	2
	Üreme		-	-	-	-
	Ergenlik		4	11	1	16
	Beden İmajı		5	2	-	7
	Toplam		**10**	**14**	**1**	**25**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedefleri; Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ve Beden Eğitimi ve Spor derslerinin öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Ergenlik konusunda bulunurken, en az ilişkili bulunan konu ise iki kazanım ile Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi olmuştur. Üreme konusundaki öğrenme hedefleriyle ise hiçbir ilişkili kazanım bulunamamıştır.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; 'Ergenlikte ve gebelikte, büyüme ve üremeyle ilgili süreçlerde hormonlar etkilidir.' ve 'Her kültürün; cinsiyet, toplumsal cinsiyet, üreme anlayışı ve aktif cinsellik için uygun bulunduğu yaş farklıdır.' ana fikriyle ilişkili bulunmuştur. 8-10. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programlarından birer kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Ergenlik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; 'Ergenlik; büyüme çağı boyunca hem heyecan verici hem de stres yaratıcı olabilen önemli fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlere neden olan bir cinsel olgunlaşma dönemidir.' ana fikrinin altında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkilendirildiği görülmüştür. 8-10. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ve Beden Eğitimi ve Spor programlarından toplamda 7 farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunmuştur. Diğer bir deyişle, Ergenlik konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile 16 kez ilişkilendirme bulunmuş olsa da bu ilişkiler MEB öğretim programlarındaki sadece 7 kazanım ile gerçekleşmektedir.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 26 öğrenme hedefi, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 25 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak bu 26 öğrenme hedefinin sadece 2'si tam olarak, 13'ü ise kısmen 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir, 11 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 71'de verilmiştir.

Tablo 71. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Ergenlikte ve gebelikte, büyüme ve üremeyle ilgili süreçlerde hormonlar etkilidir.**	
Ergenlik ve gebelikte hormonların önemli bir rol oynadığını kavrayabilme (tutum)	Kısmen
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Her kültürün; cinsiyet, toplumsal cinsiyet, üreme anlayışı ve aktif cinsellik için uygun bulunduğu yaş farklıdır.**	
Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve üremeyle ilgili kültürel, dini, toplumsal ve kişisel görüşlerin farklılaşabildiğini kavrayabilme (tutum)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlik; büyüme çağı boyunca hem heyecan verici hem de stres yaratıcı olabilen önemli fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlere neden olan bir cinsel olgunlaşma dönemidir.**	
Ergenlik ile büyüme dönemi arasındaki ayrımı yapabilme (bilgi)	Kısmen
Ergenliğin herkes için farklı dönemlerde gerçekleştiğini; oğlan ve kız çocukları üzerinde farklı etkileri olduğunu akılda tutabilme (bilgi)	Tam olarak
Büyüme çağında gerçekleşen (fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel vb.) farklı değişimlere ilişkin örnekleri değerlendirme ve sınıflandırabilme (bilgi)	Kısmen
Bu değişimlerle ilgili olarak; kız ve oğlan çocukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları kıyaslayabilme (bilgi)	Kısmen
Söz konusu fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlerin; büyümenin doğal bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)	Kısmen
Ergenlikte gerçekleşen değişimler üzerinden insanlarla dalga geçmenin, onları utandırmaya çalışmanın veya damgalamanın incitici olduğunun ve uzun vadeli psikolojik etkiler yaratabileceğinin farkında olabilme (tutum)	Kısmen
Bu değişimleri yönetebilmenin yollarını belirleyebilme (beceri)	Kısmen
6.4. Beden İmajı **Ana Fikir: İnsanların bedenlerine dair hissettikleri; onların sağlığını, benlik algılarını ve davranışlarını etkileyebilir.**	
Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi)	Tam olarak
Bir kimsenin bedensel görünüşünün, başkalarının ona karşı hislerini ve davranışlarını ne şekilde etkilediğini tarif edebilme ve bu durumun kız ve oğlan çocukları için farklarını kıyaslayabilme (bilgi)	Kısmen
İnsanların genellikle değiştirmek istediği ve değiştirdiği ortak özellikleri analiz edebilme (örneğin; zayıflama hapı, steroid, beyazlatıcı krem gibi şeyleri kullanarak) ve bu gibi uygulamaların tehlikelerini değerlendirebilme (bilgi)	Kısmen
İnsanları dış görünüşlerini değiştirmek istemeye iten toplumsal cinsiyet temelli güzellik standartlarını eleştirel olarak değerlendirebilme (bilgi)	Kısmen
Beden imajını değiştirmek için kullanılan ilaçların zararlı olabileceğini anlayabilme (tutum)	Kısmen
Beden imgesiyle mücadele eden insanlara destek olan hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)	Kısmen

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefleri incelendiğinde; hedeflerin daha çok büyüme çağı ile ilgili genel hedefler olduğu ve fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlere odaklandığı görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 33'te verilmiştir.

Grafik 33. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

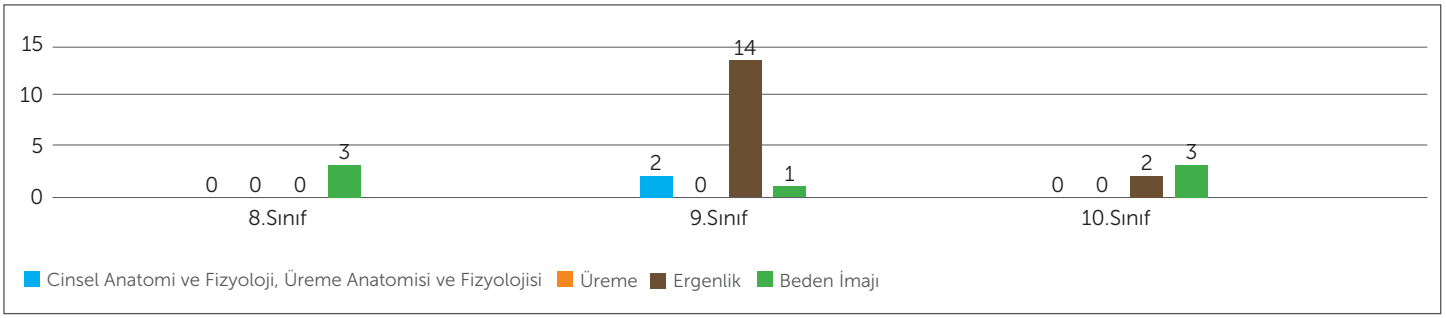

Grafik 33'e göre, öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu öğretim programları incelendiğinde, en fazla 9. sınıf ve en az ise 8. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 9. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 17 kez ve en çok Ergenlik kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiş, ancak 8 ve 10. sınıf düzeylerinde öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok az sayıda olduğu gözlenmiştir. 8. sınıf düzeyinde sadece Beden İmajı; 10. sınıf düzeyinde ise, sadece Ergenlik ve Beden İmajı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirme olmuştur. Bu noktada gözlenen sınıf düzeylerine göre düzensiz eğilim, İnsan Bedeni ve Gelişim konusunun bu kademelerde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 72'de verilmiştir.

Tablo 72. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Ergenlikte ve gebelikte, büyüme ve üremeyle ilgili süreçlerde hormonlar etkilidir.**
Fetüsün cinsiyetini kromozomların belirlediğini ve bunun da gebeliğin erken safhalarında gerçekleştiğini açıklayabilme (bilgi)
Hormonların; büyüme, gelişme ve üreme organları ve cinsel fonksiyonların düzenlenmesi üzerindeki rolünü tarif edebilme (bilgi)
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Her kültürün; cinsiyet, toplumsal cinsiyet, üreme anlayışı ve aktif cinsellik için uygun bulunduğu yaş farklıdır.**
Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve üremenin biyolojik ve sosyal boyutlarını ayırt edebilme (bilgi)
Kültür ve dinin; cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve üremeyi hangi biçimlerde etkilediğinin kıyaslama ve karşılaştırmasını yapabilme (bilgi)
Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve üremeyle ilgili kendi bakış açısını düşünebilme ve derinleştirebilme (beceri)
6.2. Üreme **Ana Fikir: Üreme fonksiyonları ile, zaman içinde değişebilen cinsel duygular birbirinden farklı şeylerdir.**
Gebeliklerin planlanabileceğini ve önlenebileceğini akılda tutabilme (bilgi)
Üreme fonksiyonuyla cinsel duyguların farklı şeyler olduğunu anlayabilme (bilgi)
Erkeklerin ve kadınların, cinsel ve üreme fonksiyonlarında ve isteklerinde yaşamları boyunca deneyimledikleri değişimler olduğunu kavrayabilme (tutum)
Gelecekte istenmeyen bir gebeliği nasıl önleyebileceğini planlayabilme (beceri)
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Ergenlik; büyüme çağı boyunca hem heyecan verici hem de stres yaratıcı olabilen önemli fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlere neden olan bir cinsel olgunlaşma dönemidir.**
Ergenliğin; özellikle cinsiyet kalıplarına uymayan, trans veya interseks çocuklar gibi bazı çocuklar için daha zorlayıcı olabileceğinin farkında olabilme (bilgi)
6.4. Beden İmajı **Ana Fikir: İnsanların bedenlerine dair hissettikleri; onların sağlığını, benlik algılarını ve davranışlarını etkileyebilir.**
Beden imajıyla ilgili olarak insanların mücadele etmek durumunda kaldığı (anoreksiya ve bulimia gibi kaygı ve yeme bozuklukları gibi) çeşitli davranış bozukluklarını açıklayabilme (bilgi)

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok cinsel ve üreme fonksiyonları ile toplumsal cinsiyet kavramları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu nedenle de bedensel olarak üreme yaşına gelinmiş olunan bu yaş grubunda cinsel kimlik, planlı gebelik ve toplumsal cinsiyet gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmayan bireylerin kendi bakış açılarını geliştirebilme ve başkalarının bakış açılarına saygı duyabilme yetisini kazanmalarının güç olacağı açıktır.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı için 12-15 yaş grubunda öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları, ardından Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımları olmuştur. Bu doğrultuda Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 9. Sınıf Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Ders Kitabı incelenmiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Beden İmajı, Ergenlik ile Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Üreme konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 91: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.9.16. Fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan bireysel farklılıkları kabul eder.

Metin Kutusu 92: Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.9.16. Fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan bireysel farklılıkları kabul eder.
R.10.14. Gelişim dönemi ile duygusal dalgalanmaları arasında bağ kurar.

Metin Kutusu 93: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.8.5. Beden imgesini etkileyen faktörleri bilir.
R.10.27. İyilik hâline ilişkin edindiği bilgileri yaşamında uygulamayı alışkanlık hâline getirir.
R.10.13. Beden imgesini etkileyen faktörler açısından kendini değerlendirir.
R.8.15. İhtiyaç duyduğunda yardım arar.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Beden İmajı konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve üremeyle ilgili kültürel, dini, toplumsal ve kişisel görüşlerin farklılaşabildiğini kavrayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı için Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan bireysel farklılıkları kabul etmeye ilişkin çeşitli ülkelerin yemeklerinden örnekler ve bu örneklere ilişkin açık uçlu soruya, kültürel ve bireysel farklılıklarla ilgili açıklamaya, fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel farklılıklarla ilgili örnek durum ve açık uçlu sorulara, konuyla ilgili tartışma sorularına, çeşitli farklılıkları kabul eden çevrelerindeki insanları gözlem çalışmasına, kabul etmekte zorlanılan farklılıklarla ilgili bu farklılıkları kabul etmek için neler yapılabileceğine ilişkin düşünmeye yönlendirme çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Bu etkinlik örneğinin söz konusu öğrenme hedefini kısmen karşıladığı, etkinlik örneğindeki farklılıklarla ilgili çalışmalarda cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve üremeyle ilgili görüşlerin farklılığına yer verilmediği belirlenmiştir.

Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Ergenliğin herkes için farklı dönemlerde gerçekleştiğini; oğlan ve kız çocukları üzerinde farklı etkileri olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Büyüme çağında gerçekleşen (fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel vb.) farklı

değişimlere ilişkin örnekleri değerlendirme ve sınıflandırabilme (bilgi); Bu değişimlerle ilgili olarak; kız ve oğlan çocukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları kıyaslayabilme (bilgi); Söz konusu fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlerin; büyümenin doğal bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları için Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan bireysel farklılıkları kabul etmeye ilişkin çeşitli ülkelerin yemeklerinden örnekler ve bu örneklere ilişkin açık uçlu soruya, kültürel ve bireysel farklılıklarla ilgili açıklamaya, fiziksel, duygusal, sosyal ve kültürel farklılıklarla ilgili örnek durum ve açık uçlu sorulara, konuyla ilgili tartışma sorularına, çeşitli farklılıkları kabul eden çevrelerindeki insanları gözlem çalışmasına, kabul etmekte zorlanılan farklılıklarla ilgili bu farklılıkları kabul etmek için neler yapılabileceğine ilişkin düşünmeye yönlendirme çalışmasına; gelişim dönemi ile duygusal dalgalanmaları arasında bağ kurmaya ilişkin öğrencilerin kendilerini üç yıl önceki hallerini düşünerek hangi film, müzik ya da kitap ile tanımlayacakları, şu an kendilerini hangi film, müzik ya da kitap ile tanımlayacakları sorusuna, cevaplarıyla ilgili tartışma sorularına, görsellerdeki yüz ifadelerinin hangi duygularla ilişkili olduğunu belirleme çalışmasına, ergenlik döneminde özellikle duygu değişimleri olabileceğine, duygu değişimleriyle ilgili yapılabileceklere ilişkin açıklamaya, örnek olaylar ve örnek olaylarla ilgili duygularını belirleme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, gün boyunca duygu dalgalanmalarını belirleme çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Etkinlik örneklerinde söz konusu öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı, sadece "Söz konusu fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlerin; büyümenin doğal bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin tam olarak karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerindeki çalışmalarda büyüme ve değişimlerin kız ve oğlan çocuklara göre farklılığı üzerinde durulmamıştır.

Beden İmajı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi); Bir kimsenin bedensel görünüşünün, başkalarının ona karşı hislerini ve davranışlarını ne şekilde etkilediğini tarif edebilme ve bu durumun kız ve oğlan çocukları için farklarını kıyaslayabilme (bilgi); İnsanları dış görünüşlerini değiştirmek istemeye iten toplumsal cinsiyet temelli güzellik standartlarını eleştirel olarak değerlendirebilme (bilgi); Beden imgesiyle mücadele eden insanlara destek olan hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları için Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında beden imgesini etkileyen faktörlerle ilgili beden imgesi kavramını açıklamaya, beden imgesini şekillendiren çeşitli etmenlerle ilgili örnek verme çalışmasına, konuyla ilgili tartışma sorularına, beden imgesi ve beden imgesini nelerin şekillendirdiği ile ilgili bilgi metnine, öğrencilerin kendileriyle ilgili hoşlarına giden on özelliği listeleme çalışmasına, bir hafta boyunca arkadaşlarına ve aile üyelerine beden imgeleriyle ilgili hoşa gidecek cümleler ifade etme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 139) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 139: Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi); Bir kimsenin bedensel görünüşünün, başkalarının ona karşı hislerini ve davranışlarını ne şekilde etkilediğini tarif edebilme ve bu durumun kız ve oğlan çocukları için farklarını kıyaslayabilme (bilgi) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

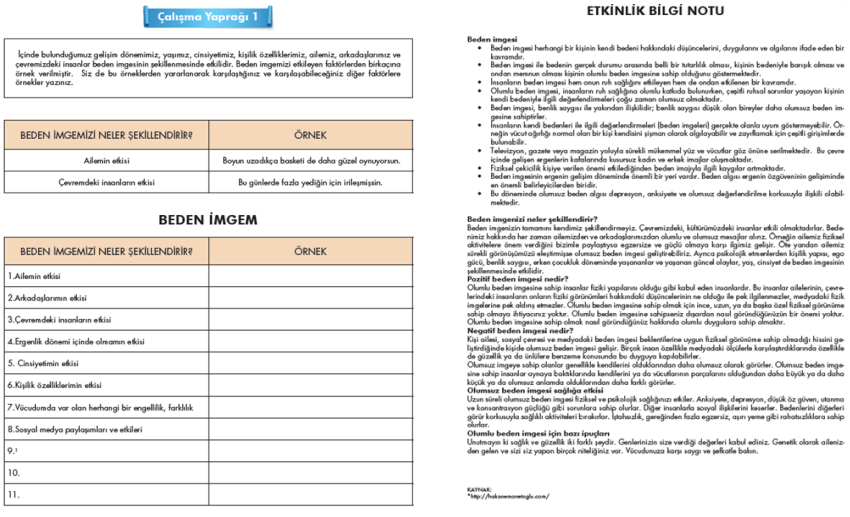

Çalışma Yaprağı 1

İçinde bulunduğumuz gelişim dönemimiz, yaşımız, cinsiyetimiz, kişilik özelliklerimiz, ailemiz, arkadaşlarımız ve çevremizdeki insanlar beden imgesinin şekillenmesinde etkilidir. Beden imgemizi etkileyen faktörlerden birkaçına örnek verilmiştir. Siz de bu örneklerden yararlanarak karşılaştığınız ve karşılaşabileceğiniz diğer faktörlere örnekler yazınız.

BEDEN İMGEMİZİ NELER ŞEKİLLENDİRİR?	ÖRNEK
Ailemin etkisi	Boyun uzadıkça basketi de daha güzel oynuyorsun.
Çevremdeki insanların etkisi	Bu günlerde fazla yediğin için irileşmişsin.

BEDEN İMGEM

BEDEN İMGEMİZİ NELER ŞEKİLLENDİRİR?	ÖRNEK
1.Ailemin etkisi	
2.Arkadaşlarımın etkisi	
3.Çevremdeki insanların etkisi	
4.Ergenlik dönemi içinde olmamın etkisi	
5. Cinsiyetimin etkisi	
6.Kişilik özelliklerimin etkisi	
7.Vücudumda var olan herhangi bir engellilik, farklılık	
8.Sosyal medya paylaşımları ve etkileri	
9.[1]	
10.	
11.	

[1] Beden imgesi etkileyen diğer faktörleri ilave edebilirsin.

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

Beden imgesi

- Beden imgesi herhangi bir kişinin kendi bedeni hakkındaki düşüncelerini, duygularını ve algılarını ifade eden bir kavramdır.
- Beden imgesi ile bedenin gerçek durumu arasında belli bir tutarlılık olması, kişinin bedeniyle barışık olması ve ondan memnun olması kişinin olumlu beden imgesine sahip olduğunu göstermektedir.
- İnsanların beden imgesi hem onun ruh sağlığını etkileyen hem de ondan etkilenen bir kavramdır.
- Olumlu beden imgesi, insanların ruh sağlığına olumlu katkıda bulunurken, çeşitli ruhsal sorunlar yaşayan kişinin kendi bedeniyle ilgili değerlendirmeleri çoğu zaman olumsuz olmaktadır.
- Beden imgesi, benlik saygısı ile yakından ilişkilidir; benlik saygısı düşük olan bireyler daha olumsuz beden imgesine sahiptirler.
- İnsanlara kendi bedenleri ile ilgili değerlendirmeleri (beden imgeleri) gerçekte olarak uyum göstermeyebilir. Örneğin vücut ağırlığı normal olan bir kişi kendisini şişman olarak algılayabilir ve zayıflamak için çeşitli girişimlerde bulunabilir.
- Televizyon, gazete veya magazin yoluyla sürekli mükemmel yüz ve vücutlar göz önüne serilmektedir. Bu çevre içinde gelişen ergenlerin kafalarında lüsurasız kadın ve erkek imajlar oluşmaktadır.
- Fiziksel çekicilik kişiye verilen önemi etkilediğinden beden imajıyla ilgili kaygılar artmaktadır.
- Beden imgesinin ergenin gelişim döneminde önemli bir yeri vardır. Beden algısı ergenin özgüveninin gelişiminde en önemli belirleyicilerden biridir.
- Bu dönemlerde olumsuz beden algısı depresyon, anksiyete ve olumsuz değerlendirilme korkusuyla ilişkili olabilmektedir.

Beden imgenizi neler şekillendirir?

Beden imgenizin tamamını kendiniz şekillendirmeyiz. Çevrenizdeki, kültürümüzdeki insanlar etkili olmaktadırlar. Bedeniniz hakkında her zaman ailemizden ve arkadaşlarımızdan olumlu ve olumsuz mesajlar alırız. Örneğin ailemiz fiziksel aktivitelere önem verdiğini bizimle paylaştıysa egzersize ve güçlü olmaya karşı ilgimiz gelişir. Ote yandan ailemiz sürekli görünümüzü eleştirmişse olumsuz beden imgesi geliştirebiliriz. Ayrıca psikolojik etmenlerden kişilik yapısı, ego gücü, benlik saygısı, erken çocukluk döneminde yaşanan güncel olaylar, yas, cinsiyet de beden imgesinin şekillenmesinde etkilidir.

Pozitif beden imgesi nedir?

Olumlu beden imgesine sahip insanlar fiziki yapılarını olduğu gibi kabul eden insanlardır. Bu insanlar ailelerinin, çevrelerindeki insanların onların fiziki görünümleri hakkındaki düşüncelerinin ne olduğu ile pek ilgilenmezler, medyadaki fizik imgelerine pek aldırış etmezler. Olumlu beden imgesine sahip olmak için ince, uzun, ya da başka özel fiziksel görünüme sahip olmaya ihtiyacınız yoktur. Olumlu beden imgesine sahipseniz dışardan nasıl göründüğünüzün bir önemi yoktur. Olumlu beden imgesine sahip olmak nasıl göründüğünüz hakkında olumlu duygulara sahip olmaktır.

Negatif beden imgesi nedir?

Kişi ailesi, sosyal çevresi ve medyadaki beden imgesi beklentilerine uygun fiziksel görünüme sahip olmadığı hissini geliştirdiğinde kişide olumsuz beden imgesi gelişir. Birçok insan özellikle medyadaki ölçülerle karşılaştırdıklarında özellikle de güzellik ya da ünlülere benzeme konusunda bu duyguya kapılabilirler.

Olumsuz imgeye sahip olanlar genellikle kendilerini olduklarından daha olumsuz olarak görürler. Olumsuz beden imgesine sahip insanlar oynaya bakıtıklarında kendilerini ya da vücutlarının parçalarını olduğundan daha büyük ya da daha küçük ya da olumsuz anlamda olduklarından daha farklı görürler.

Olumsuz beden imgesi sağlığa etkisi

Uzun süreli olumsuz beden imgesi fiziksel ve psikolojik sağlığınızı etkiler. Anksiyete, depresyon, düşük öz güven, utanma ve konsantrasyon güçlüğü gibi sorunlara sahip olurlar. Diğer insanlarla sosyal ilişkilerini kısıtlar. Bedenlerini diğerleri görür korkusuyla sağlıklı aktiviteleri bırakırlar. Istahsızlık, gereğinden fazla egzersiz, aşırı yeme gibi rahatsızlıklara sahip olurlar.

Olumlu beden imgesi için bazı ipuçları

Unutmayın ki sağlık ve güzellik iki farklı şeydir. Genlerinizin size verdiği değerleri kabul ediniz. Genetik olarak ailenizden gelen ve sizi siz yapan birçok niteliğiniz var. Vücudunuza karşı saygı ve şefkatle bakın.

KAYNAK:
*http://hakanmanetoglu.com/

Beden imgesi ve beden imgesini etkileyen faktörlerin ele alındığı etkinlik örneğinin "Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi)" öğrenme hedefini karşıladığı belirlenmiştir. Ancak "Bir kimsenin bedensel görünüşünün, başkalarının ona karşı hislerini ve davranışlarını ne şekilde etkilediğini tarif edebilme ve bu durumun kız ve oğlan çocukları için farklarını kıyaslayabilme (bilgi)" kısmen karşılandığı belirlenmiş, etkinlik örneğindeki çalışmalarda beden imgesinin kız ve oğlan çocukları açısından farkları ele alınmamıştır.

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında ise, iyilik haline ilişkin edindiği bilgileri yaşamında uygulamaya ilişkin iyilik halinin bilişsel, fiziksel, sosyal, duygusal, yaşamı anlamlandırma ve hedef odaklı olma ile ilgili bilgi metnine, iyilik halini etkileyen fiziksel, özbakım, uyku ve beslenmeyle ilgili bilgi metnine ve çalışmaya, tartışma sorularına, öğrencilerden fiziksel iyilik hallerini değerlendirebilecekleri günlük rutinler belirlemeleri ve bu rutinlere uyup uymadıkları ile ilgili kontrol listesi oluşturulması çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 140) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 140: Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

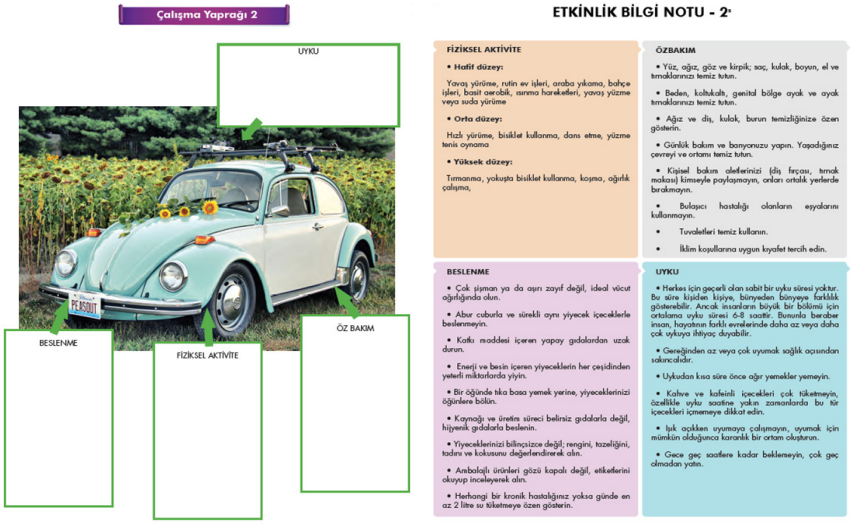

Etkinlik örneğinde "Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı, çalışmalarda fiziksel iyi hal dışında sosyal, duygusal, bilişsel boyutlarda iyi hal durumları ele alınmış, genel olarak iyilik hali üzerinde durulmuştur.

Yine Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında beden imgesini etkileyen faktörler açısından kendisini değerlendirmeye ilişkin beden imgesi kavramını açıklamaya, öğrencilerin beden imgesini etkileyen çeşitli faktörlerin kendilerini nasıl etkilediği ile ilgili soruları yanıtlamasına ilişkin çalışmaya, konuyla ilgili tartışma sorularına, kendi beden imgelerini olumsuz etkileyen faktörleri belirleyip olumluya dönüştürmek için görüş üretme çalışmasına yer verilmiştir (Görsel 141) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 141: İnsanları dış görünüşlerini değiştirmek istemeye iten toplumsal cinsiyet temelli güzellik standartlarını eleştirel olarak değerlendirebilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

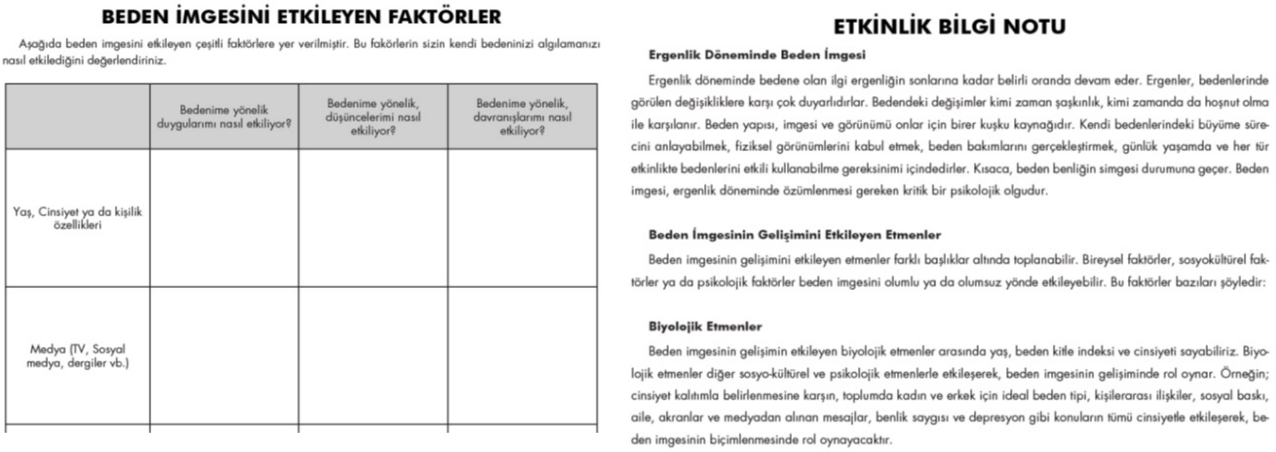

BEDEN İMGESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Aşağıda beden imgesini etkileyen çeşitli faktörlere yer verilmiştir. Bu faktörlerin sizin kendi bedeninizi algılamanızı nasıl etkilediğini değerlendiriniz.

	Bedenime yönelik duygularımı nasıl etkiliyor?	Bedenime yönelik, düşüncelerimi nasıl etkiliyor?	Bedenime yönelik, davranışlarımı nasıl etkiliyor?
Yaş, Cinsiyet ya da kişilik özellikleri			
Medya (TV, Sosyal medya, dergiler vb.)			

ETKİNLİK BİLGİ NOTU

Ergenlik Döneminde Beden İmgesi

Ergenlik döneminde bedene olan ilgi ergenliğin sonlarına kadar belirli oranda devam eder. Ergenler, bedenlerinde görülen değişikliklere karşı çok duyarlıdırlar. Bedendeki değişimler kimi zaman şaşkınlık, kimi zamanda da hoşnut olma ile karşılanır. Beden yapısı, imgesi ve görünümü onlar için birer kuşku kaynağıdır. Kendi bedenlerindeki büyüme sürecini anlayabilmek, fiziksel görünümlerini kabul etmek, beden bakımlarını gerçekleştirmek, günlük yaşamda ve her tür etkinlikte bedenlerini etkili kullanabilme gereksinimi içindedirler. Kısaca, beden benliğin simgesi durumuna geçer. Beden imgesi, ergenlik döneminde özümlenmesi gereken kritik bir psikolojik olgudur.

Beden İmgesinin Gelişimini Etkileyen Etmenler

Beden imgesinin gelişimini etkileyen etmenler farklı başlıklar altında toplanabilir. Bireysel faktörler, sosyokültürel faktörler ya da psikolojik faktörler beden imgesini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Bu faktörler bazıları şöyledir:

Biyolojik Etmenler

Beden imgesinin gelişimin etkileyen biyolojik etmenler arasında yaş, beden kitle indeksi ve cinsiyeti sayabiliriz. Biyolojik etmenler diğer sosyo-kültürel ve psikolojik etmenlerle etkileşerek, beden imgesinin gelişiminde rol oynar. Örneğin; cinsiyet kalıtımla belirlenmesine karşın, toplumda kadın ve erkek için ideal beden tipi, kişilerarası ilişkiler, sosyal baskı, aile, akranlar ve medyadan alınan mesajlar, benlik saygısı ve depresyon gibi konuların tümü cinsiyetle etkileşerek, beden imgesinin biçimlenmesinde rol oynayacaktır.

Etkinlik örneğinde "İnsanları dış görünüşlerini değiştirmek istemeye iten toplumsal cinsiyet temelli güzellik standartlarını eleştirel olarak değerlendirebilme (bilgi)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı, çalışmalarda beden imgesini etkileyen faktörler üzerinde durulmuş, bu faktörlerle ilgili değerlendirme, eleştirmeye yer verilmemiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ihtiyaç duyduğunda yardım aramaya ilişkin gazete haberine, açık uçlu soruya, örnek olay ve örnek olayla ilgili açık uçlu sorulara, "yardım arama davranışı"nın tanımına, verilen bazı konu başlıkları ile ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulursa kime/nereye başvuracağını belirtmeye yönelik çalışmaya, tartışma sorularına, yardıma ihtiyaç duyulan olayı ve olayla ilgili kimlere başvurulduğuna ilişkin yazma çalışmasına yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 142) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 142: Beden imgesiyle mücadele eden insanlara destek olan hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

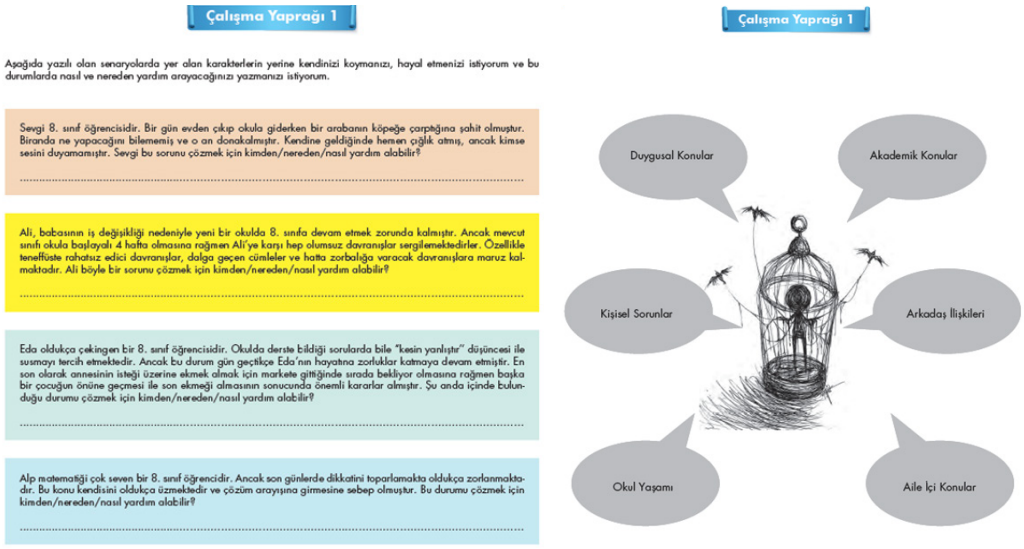

Etkinlik örneğinde "Beden imgesiyle mücadele eden insanlara destek olan hizmetlere nasıl ulaşabileceğini gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde ihtiyacı olduğunda yardım aramaya ilişkin çalışmalara yer verilmiş, bu kapsamda beden imgesiyle mücadele edenlere sunulan destek hizmetleri konusu ele alınmamıştır.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Ergenlik konusu başta olmak üzere Beden İmajı ile Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konularının öğrenme hedefleriyle Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımları ilişkilendirilmiştir. Üreme konusunun öğrenme hedefleri ise söz konusu dersin kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 94: Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. Sınıf kazanımı:
SB9.1.2.1. Büyüme ve gelişme süreçlerinden biri olan ergenlik döneminde fiziksel, duygusal ve sosyal değişimleri açıklar.

Metin Kutusu 95: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımları:
SB9.1.2.1. Büyüme ve gelişme süreçlerinden biri olan ergenlik döneminde fiziksel, duygusal ve sosyal değişimleri açıklar.
SB9.1.4.1. Sağlıklı yaşam için zihinsel, duygusal ve sosyal sağlığın ergen bireyler açısından önemini açıklar. SB9.1.4.2. Stres kaynaklarını örneklerle açıklar.
SB9.1.4.3. Stresle başa çıkma yollarını açıklar.

Metin Kutusu 96: Beden İmajı konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımı:
SB9.1.1.5. Akılcı ilaç kullanımının önemini açıklar.

Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Ergenlik ve gebelikte hormonların önemli bir rol oynadığını kavrayabilme (tutum)" hedefi olmuştur. Bu hedefle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında ergenlik döneminde fiziksel, duygusal ve sosyal değişimler, ergenlik döneminde gençlere yapılacak rehberlik, menstrual döngü konularına ilişkin bilgi metnine ve bir açık uçlu soruya yer verilmiştir (MEB Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019). Ders kitabında konuyla ilgili tamamen bilgi metnine yer verilerek bir işleniş tercih edilmiştir. Teknik Rehber'deki "Ergenlik ve gebelikte hormonların önemli bir rol oynadığını kavrayabilme (tutum)" hedefi kısmen ders kitabında yer almış, gebelik konusuna yer verilmemiş, ergenlik konusu üzerinden işlenişe yer verilmiştir.

Ergenlik konusu kapsamında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Ergenlik ile büyüme dönemi arasındaki ayrımı yapabilme (bilgi); Ergenliğin herkes için farklı dönemlerde gerçekleştiğini oğlan ve kız çocukları üzerinde farklı etkileri olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Büyüme çağında gerçekleşen (fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel vb.) farklı değişimlere ilişkin örnekleri değerlendirme ve sınıflandırabilme (bilgi); Bu değişimlerle ilgili olarak; kız ve oğlan çocukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları kıyaslayabilme (bilgi); Söz konusu fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlerin; büyümenin doğal bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum); Ergenlikte gerçekleşen değişimler üzerinden insanlarla dalga geçmenin, onları utandırmaya çalışmanın veya damgalamanın incitici olduğunun ve uzun vadeli psikolojik etkiler yaratabileceğinin farkında olabilme (tutum); Bu değişimleri yönetebilmenin yollarını belirleyebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu hedeflerle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımlarının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında ergenlik döneminde fiziksel, duygusal ve sosyal değişimler, ergenlik döneminde gençlere yapılacak rehberlik, menstrual döngü konularına ilişkin bilgi metnine ve bir açık uçlu soruya yer verilmiştir (Görsel 143) (MEB Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 143: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

1.2.1.1. Ergenlik Döneminde Fiziksel, Duygusal ve Sosyal Değişimler

Ergenlik, çocukluktan erişkinliğe geçiş sürecidir. İç salgı bezleri tarafından salgılanan bazı hormonlar bu süreci başlatır. Vücutta ergenliğe yol açan hormonal değişikliklerle birlikte dış görünümde değişiklikler olur. İlk değişiklikler kızlarda ortalama 10, erkeklerde 12 yaşında başlar. Bu değişiklik 3 ile 5 yıl arasında devam eder. Yani bu büyüme ve gelişmeler kızlarda ortalama 16, erkeklerde ise ortalama 18 yaşlarında büyük ölçüde tamamlanmış olur. Ergenlikteki fiziksel gelişme, kız ve erkek çocuklarda aynı zamanda ve aynı hızda olmaz. Kızlar ergenliğe daha erken girerler. Bedenin nasıl göründüğü ergen için önemlidir. Bu dönemde fiziksel görünümle ilgili hassasiyet yüksektir.

Ergenlik çağındaki kız çocuklarında boy uzar, kilo artar, göğüsler belirginleşir, ağırlıklı olarak cinsel bölgelerde ve koltuk altlarında olmak üzere vücudun diğer bölgelerinde kıllanma olur.

Ergenlik dönemindeki erkek çocuklarda ise boy uzar, kilo artar, kas gücü gelişir. Ağırlıklı olarak cinsel bölgede ve koltuk altlarında olmak üzere bedenin diğer bölgelerinde kıllanma olur. Gırtlak gelişir, ses çatallaşır, çatlar ve kalınlaşır, omuzlar gelişir, sakal ve bıyıklar çıkmaya başlar.

Ergenlik öncesi bireyde iştah artışı görülür. Çünkü bu dönemde boy hızla uzar ve bu durum enerji gerektirir.

ERGENLER BOLCA SAKARLIK YAPAR ÇÜNKÜ...

HIZLI BÜYÜME VE UZAMA, KASLARIN UYGUN ŞEKİLDE ÇALIŞMASINI AKSATIR!

Görsel 1.50
Ergen ve ailesi

Ergenlik dönemi ve özellikleri arasında en belirgin görülen özellik, aile ile sürekli bir çatışma hâlinde olmaktır. Ergenlik dönemi hem ergen hem de ergenin ailesi için zor bir süreçtir. Bu dönemde ergenle ailesi arasında çeşitli iletişim sorunları yaşanabilmektedir (Görsel 1.50). Ergenler istekle başladığı bir işten çabuk sıkılırlar ve dikkatlerini yoğunlaştırmakta güçlük çekerler. Unutkanlık ve dalgınlıkları artar, okuduklarını anlamazlar, ders dinleyemezler ve başarı oranları düşer. Arkadaşlarına yönelme, arkadaşlarıyla daha çok vakit geçirme, fark ve takdir edilme isteğinde artış olur. Kimlik arayışı içine girerler, bir gruba dahil olma ve dostluk ilişkileri çok önemlidir. Yakın dostluklar, ergenlerin kendilerini ve diğerlerini anlamalarını, ergenlikteki stres ile baş etmelerini sağlar.

Menstrual Döngü (Regl, Âdet Kanaması)

Kadın üreme organı içinde yumurtlama için oluşan dokular aylık düzenli olarak vücuttan dışarı atılır. Bu olay "âdet kanaması" şeklinde adlandırılır. 10-16 yaşları arasında başlar. Bu kanama dönemi ortalama olarak 2-7 gün arasında sürmesi normal kabul edilir. Kızlar bu sırada hassas ve sinirli olabilirler. İlk yıllarda bu kanama düzensizdir. Bir süre sonra kanamalar düzene (28-35 günde bir) girecektir.

Regl döneminde kadınlar ve genç kızlar hijyene daha çok özen göstermelidir. Regl dönemi dışında gösterilecek hassasiyet bu dönemde daha sıkı şekilde gösterilmelidir. Bu dönemde hijyenik ped kullanılır. Kullanılan her pedin 2-3 saat sonra mutlaka değiştirilmesi gereklidir. Birbirinden farklı içeriklerle üretilen pedler, dikkatle seçilmelidir. Bu ürünlerin yumuşak ve pamuksu olması gerekmektedir. Pamuksu ve yumuşak olmayan ürünler, cilde ve genital bölgeye zarar verebilir. Bu yüzden özenle seçilerek kullanılmalıdır.

ÖĞRENDİKLERİMİZİ DEĞERLENDİRELİM

1. Ergenlik döneminin sağlıklı geçirilebilmesi için olumlu tutum ve davranışlar nelerdir? Tartışınız.

Ayrıca sağlıklı bir yaşam için zihinsel, duygusal ve sosyal sağlığın ergen bireyler açısından önemi, stres kaynaklarına ilişkin bilgi metinlerine (Görsel 144);

Görsel 144: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Sağlıklı bir psikoloji, kendine güven duygusuna ve olumlu ilişkilere yardımcı olur. Kişiler sağlıklı bir zihne sahip değilse kişilerin duygusal, sosyal ve psikolojik olarak doğru hareket etmeleri mümkün değildir.

Ergenlikte hormonal değişikliklere bağlı olarak zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel birtakım değişiklikler yaşanır. Ergen, her türlü değişikliğe hazır, yeniliklere açık, duyguları karışık ve karmaşık olduğu için duygusallık, sosyal ortam ve zihinsel sağlık oldukça önemlidir. Kendini bulmaya ve bağımsızlığını kazanmaya çalışırken birtakım iç ve dış çatışmalar yaşar. İnsanların sıklıkla kendilerini anlamadığını düşünür ve içe kapanır. Ailenin koymuş olduğu kurallara karşı gelir. Özellikle yaşayacağı bazı olumsuz olaylardan sonra kendisine zarar verme gibi düşünceleri olabilir. Ergen, herhangi bir düşük not aldığında ve ailesiyle kavga ettiğinde aileden uzaklaşarak yalnızlaşabilir. Çözüm için destek gereksinimi duyulan bu gibi durumlarda, sorunlar büyümeden ve bireyler yıpranmadan çocuk ve ergen ruh sağlığı alanında çalışanlardan yardım istemek gerekir.

Görsel 1.61
Sağlıklı iletişim

Aile Birliğinin Önemi

Ergenlik döneminde aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim kurulması son derece önemlidir (Görsel 1.61). Gençler sorunlarını aile içinde konuşarak, paylaşarak çözmeyi öğrenirse sosyal hayatta da sorun çözmek kolaylaşacaktır. Aile içindeki iletişim ve dayanışma ne kadar güçlü olursa toplum da o kadar güçlü olacaktır. Aile bağlarındaki güçlü ve sağlam yapı bireylerin de güçlü ve sağlam karakterde olmasını sağlar. Sağlıklı aile içi iletişim sosyal ve duygusal yönden sağlıklı bireyler oluşması demektir.

Çocuğun kendini güvende hissettiği, sevildiği, saygı gördüğü bir aile ortamında büyümesi çevresindeki kişilere de olumlu davranışlar göstermesine katkıda bulunacaktır. Ayrıca bireye aile içinde çeşitli sorumluluklar verilmesi; kendisine, ailesine, çevresine ve vatanına karşı sorumluluk sahibi olmasını da sağlayacaktır.

1.4.1.2. Stres Kaynakları

Zihni etkileyen unsurlardan biri strestir. Toplum içinde bireyi tehdit eden ve zorlayan tehlikelere karşı bireyin gösterdiği bedensel ve ruhsal tepkiye "stres" denmektedir. Stres günlük hayatın bir parçasıdır. Stresin pek çok kaynağı vardır. Günlük hayatta karşılaşılan olaylar, kimyasal ve çevresel etkiler, yaşam tarzı ve duygusal etmenler, ilişkiler bunlardan bazılarıdır. Stres her yaşta görülebilir ve kişiden kişiye değişebilir. Özellikle öğrencilerin yaşayabileceği bazı stres kaynakları şunlardır:

Evde	Okulda	Çevrede (Akranlarla)
• Anne ve babanın yüksek beklentileri • Beslenme • Hastalıklar • Kayıplar • Aile içi şiddet • Ekonomik yetersizlikler • Kardeşler arası iletişim	• Yaklaşan sınavlar • Ev ödevleri • Kendilerinin yüksek beklentileri • Sözlü ya da fiziksel taciz • Arkadaş ve öğretmenlerle iletişim bozukluğu	• İletişim problemleri • Alay edilmesi • Arkadaşlık ilişkilerinde istenileni yakalayamamak • Güvensizlik

stresin yol açabileceği rahatsızlıklar, stresle başa çıkma yolları, sınav kaygısı, sınav kaygısıyla başa çıkma yolları konularına ilişkin bilgi metinlere ve "Stresle baş etmek için neler yapıyorsunuz?" sorusuna yer verilmiştir (Görsel 145) (MEB Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 145: Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Sınav Kaygısıyla Başa Çıkma Önerileri

1. Sınavdan önce

- Sınava tam çalışıp hazırlanmış olarak girin.
- Sınava uykunuzu almış olarak girin.
- Kaygıyı yoğunlaştıran kahve, çok baharatlı yiyecekler ve şekerden uzak durun. Taze sebze ve meyve tüketin.
- Sınav öncesi kaygınızı artıracak davranışlardan uzak durun.
- Sınavda yapacaklarınızı planlayın.
- Sınava girmeden gevşeme egzersizleri yapın.

2. Sınav esnasında

Görsel 1.65
Sınavda rahatlamaya çalışın.

- Bilemediğiniz ya da hatırlayamadığınız sorular da olabileceğini kabullenerek kendinizi telkin edin.
- Yapamadığınız sorularla inatlaşıp zaman kaybetmeyin.
- Duruş ve pozisyonunuzu değiştirerek sınavda rahatlamaya çalışın (Görsel 1.65).
- Sınavdan erken çıkanları takip etmeyin, kendinizi başkalarıyla değil kendinizle kıyaslayın.
- Sınav esnasında yorulduğunuzu ve gerildiğinizi hissettiğinizde sınavı bir kenara bırakıp mola verin.

Nefes Egzersizleri

Sınav kaygısını azaltmak için nefes egzersizleri yapılabilir. Doğru nefes alma üzerine olan bu tekniği (Görsel 1.66), aşağıdaki adımları izleyerek yapabilirsiniz:

- Sağ elinizi göğsünüze, sol elinizi karnınızın üzerine yerleştirin.
- Burnunuzdan nefes alıp (içinizden 4'e kadar sayıp) 4 saniye bekleyip aldığınız nefesi ağzınızdan yavaşça verin.
- Nefes alıp verme sırasında eğer göğüs kafesiniz (sağ eliniz) hareket ediyorsa yanlış nefes alıyorsunuz demektir.
- Nefes alırken sadece şuna dikkat ediniz: Nefes aldığınızda karnınız şişecek (sol el hareket edecek) nefesinizi tuttuğunuz sürece şiş kalacak ve verirken de içeriye doğru hareket edecek.

Görsel 1.66
Nefes egzersizleri

Ders kitabında ergenlik, ergenlikle bireyde görülen değişimler, ergenlik döneminde kız ve oğlan çocuklarında özellikle fiziksel değişim farklılıkları, ergenlik döneminde yapılabilecek yönlendirmeler hakkında genel açıklamalar, sadece bilgi metni aracılığıyla yer almıştır. Teknik Rehber'deki Ergenlik konusu kapsamında öğrenme hedeflerinde yer alan ergenlik ve ergenlikle gerçekleşen fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlere ilişkin ders kitabında bilgi metinlerine yer verilmiştir. Ancak ergenlik ile büyüme dönemi arasındaki ayrıma ve ergenlikte gerçekleşen değişimler üzerinden insanlarla dalga geçmenin, onları utandırmaya çalışmanın veya damgalamanın incitici olduğunun ve bunların uzun vadeli psikolojik etkileri, bu değişimleri yönetme yolları ile ilgili konu ya da çalışmalara ders kitabında yer verilmemiştir. Bu nedenlerle ders kitabındaki bilgi metinlerinin Teknik Rehber'de Ergenlik konusu kapsamında yer alan öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı belirlenmiştir.

Beden İmajı konusu kapsamında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi "SB9.1.1.5. Akılcı ilaç kullanımının önemini açıklar." kazanımı, "İnsanların genellikle değiştirmek istediği ve değiştirdiği ortak özellikleri analiz edebilme

(örneğin; zayıflama hapı, steroid, beyazlatıcı krem gibi şeyleri kullanarak) ve bu gibi uygulamaların tehlikelerini değerlendirebilme (bilgi); Beden imajını değiştirmek için kullanılan ilaçların zararlı olabileceğini anlayabilme (tutum)" öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu hedefle ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımının ders kitabında yer alma biçimi incelenmiştir. Ders kitabında akılcı ilaç kullanımının anlamı, akılcı ilaç kullanımında dikkat edilmesi gerekenler konularına ilişkin bilgi metnine, "İlaçları Doğru Kullanalım" projesiyle ilgili bilgiye yer verilmiş, öğrencilerden akılcı ilaç kullanımı konusunda farkındalık oluşturacak bir afiş hazırlamaları beklenmiştir (MEB Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019). Ders kitabında akılcı ilaç kullanımı ve ilaç kullanımında dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin genel açıklamaların yer aldığı bilgi metnine yer verilmiş, Teknik Rehber'de bu konu kapsamında öğrenme hedeflerinde vurgulanan insanların bedenlerini değiştirmeye yönelik kullandığı ilaç ve uygulamalar ile bunların tehlikeleri, zararları konularına yer verilmemiştir. Teknik Rehber'deki Beden İmajı konusundaki öğrenme hedeflerinin, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabında herhangi bir karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi; Üreme, Ergenlik, Beden imajı konuları için 11 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11-12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 73'te verilmiştir.

Tablo 73. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Dersler / Konular	SRP (f)	GS (f)	Toplam (f)
İnsan Bedeni ve Gelişim	Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi	-	-	-
	Üreme	-	-	-
	Ergenlik	1	-	1
	Beden İmajı	4	2	6
	Toplam	**5**	**2**	**7**

15-18 yaş grubu için Teknik Rehber'de İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedefleri; Sınıf Rehberlik Programı ile Görsel Sanatlar dersi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Beden İmajı konusunda bulunurken, en az ilişkili bulunan konu ise bir kazanım ile Ergenlik konusudur. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi ve Üreme konularındaki öğrenme hedefleriyle ise hiçbir ilişkili kazanım bulunamamıştır.

Ergenlik kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanım incelendiğinde; 'Hormonlar, yaşamı boyunca bir kimsenin duygusal ve fiziksel değişiminde önemli bir rol oynar' ana fikriyle ilişkili bulunmuştur. 11-12. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik Programında bir kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Beden imajı konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; 'Bedensel görünüşe dair gerçekçi olamayan standartlarla mücadele etmek mümkündür' ana fikrinin altında yer alan öğrenme hedefleri ile ilişkilendirildiği görülmüştür. 11-12. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı ile Görsel Sanatlar programından toplamda 4 farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunmuştur.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının 15-18 yaş grubu için belirlenmiş olan 11 öğrenme hedefi, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 7 kez ilişkilendirilmiştir. Bu 11 öğrenme hedefinin sadece 3'ü tam olarak, 2'si ise kısmen 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir, 6 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 74'de verilmiştir.

Tablo 74. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
6.3. Ergenlik **Ana Fikir: Hormonlar, yaşamı boyunca bir kimsenin duygusal ve fiziksel değişiminde önemli bir rol oynar.**	
Hormonların bir kimsenin yaşamı boyunca yaşadığı duygusal ve fiziksel değişim üzerinde oynadığı rolü analiz edebilme (bilgi)	Kısmen
6.4. Beden İmajı **Ana Fikir: Bedensel görünüşe dair gerçekçi olamayan standartlarla mücadele etmek mümkündür.**	
Belli başlı kültürel ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve bu yargıların insanların beden imajlarını ve ilişkilerini nasıl etkileyebileceğini analiz edebilme (bilgi)	Tam olarak
Bedenin görünümüyle ilgili gerçek olmayan standartların zararlı olabileceğinin farkında olabilme (tutum)	Tam olarak
Kendi beden imajı ve bu imajın kendine güveni, cinsellikle ilgili karar vermeyi ve cinsel davranışları nasıl etkileyebileceği üzerine düşünebilme (beceri)	Kısmen
Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri)	Tam olarak

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefleri incelendiğinde; hedeflerin daha çok fiziksel görünüşle ve bu görünüşün kültürel algısı ile ilgili olduğu görülmektedir. Ergenliğin son yıllarına yakın olan 15-18 yaş grubunda bu kavramlara değinilmiş olması her ne kadar olumlu bulunsa da yeterli bulunmamaktadır. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 34'te verilmiştir.

Grafik 34. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

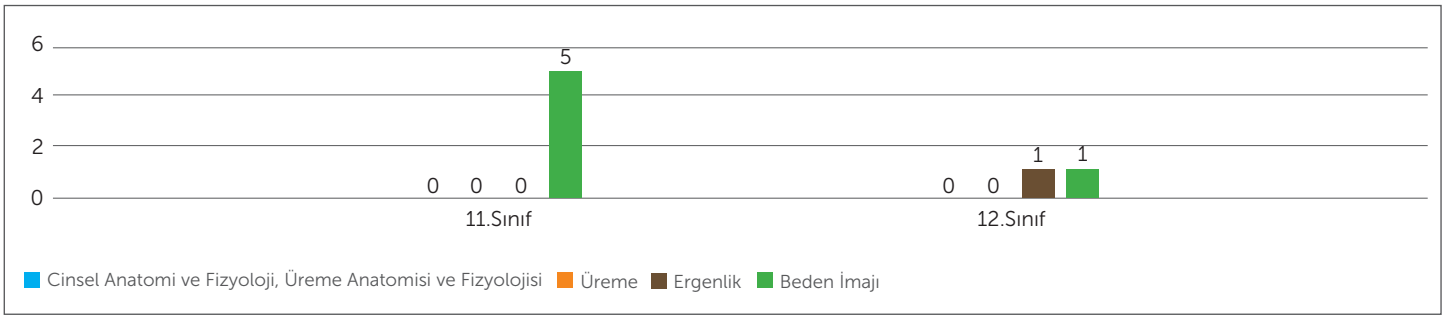

Grafik 34'e göre, öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu öğretim programları incelendiğinde, en fazla 11. sınıf ve en az ise 12. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 11. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 5 kez ve yalnızca Beden İmajı kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. 12. sınıf düzeyinde ise öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların çok az sayıda olduğu gözlenmiştir. 12. sınıf düzeyinde sadece birer kez Ergenlik ve Beden İmajı kavramları ile ilişkilendirme olmuştur. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyoloji ve Üreme kavramları kapsamındaki öğrenme hedeflerinin hiç ilişkilendirilemediği de dikkat çekmektedir. Özellikle bu yaş grubunda bireylerin yetişkinliğe yaklaştıkça bilgi ve beceri düzeylerinin artması gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda 12. sınıfta ilişkilendirilen kazanım sayısının 11. sınıfa göre az olması kavramın bu kademelerde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığını göstermektedir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 75'de verilmiştir.

Tablo 75. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
6.1. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi **Ana Fikir: Erkeklerin ve kadınların vücutlarında zaman içinde değişimler gerçekleşir. Cinsel ve üreme kapasiteleri ve işlevleri de bu değişime dahildir.**
Erkek ve kadınların yaşam döngüsü boyunca sahip olduğu cinsel ve üreme yetilerini özetleyebilme (bilgi)
İnsanların yaşam boyu birer cinsel varlık olduğunu kavrayabilme (tutum)
Kendi yaşam döngüsünde, üreme yetilerinde gerçekleşen değişiklikler hakkında neler hissettiğini ifade edebilme (beceri)
6.1.Üreme **Ana Fikir: Herkes fertil (üreme yetisine sahip) değildir ve üremek isteyenler için infertilitenin (kısırlığın) giderilmesine yönelik atılabilecek adımlar vardır.**
Üremek isteyen ancak infertilitesi olan bireyler için mevcut seçenekleri sıralayabilme (bilgi)
İnfertilitenin giderilmesine yönelik seçeneklerin söz konusu olduğunun farkında olabilme (tutum)
Üremek isteyen ancak infertilitesi olan bireylere yönelik empati gösterebilme (beceri)

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok cinsel ve üreme fonksiyonları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Hiçbir yaş grubunda cinsel ve üreme fonksiyonlarına ilişkin bilgiyi elde edemeyerek 18 yaşına kadar gelmiş bireylerin sağlıklı bir cinsel yaşam sürmesinin ya da bilinçli bir üreme sürecine sahip olmasının güç olacağı açıktır.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı için 15-18+ yaş grubunda öğrenme hedefleriyle en fazla Sınıf Rehberlik Programı kazanımları, ardından Görsel Sanatlar dersi kazanımları ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 11. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen kazanımlar, Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında sırasıyla Beden İmajı ile Ergenlik konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi ile Üreme konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Metin Kutusu 97: Ergenlik konusunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.12.28. Değişim ve belirsizlikle baş eder.

Metin Kutusu 98: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.11.23. Beden imgesi ile fiziksel ve psikolojik sağlığını ilişkilendirir.
R.12.6. Kendi bedenine ilişkin olumlu tutum geliştirir.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitabında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Beden İmajı konusunun öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimiyle ilgili kitaptan kanıtlar sunulmuştur. Diğer konuların öğrenme hedeflerinin etkinlik kitabında yer alma biçimi ise, etkinlik kitabı incelenerek kısaca özetlenmiştir.

Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Hormonların bir kimsenin yaşamı boyunca yaşadığı duygusal ve fiziksel değişim üzerinde oynadığı rolü analiz edebilme (bilgi)" hedefi olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında değişim ve belirsizlikle baş etmeye ilişkin değişim ve belirsizlik durumuna öğrencilerin kendi yaşamlarından örnek isteme ve değişim ile belirsizlikle baş etme sürecini yazma çalışmasına, konuyla ilgili açık uçlu sorulara, bilişsel ve duygusal başa çıkma yöntemleriyle ilgili bilgi metnine, öğrencilerin belirsizlik yaşadığı durumlara yönelik neler farklı yapılırsa belirsizliği daha iyi yönetilebilecekleri, belirsizlik durumuna ilişkin yararlanılan baş etme yöntemlerini, deneyimlerini not alma çalışmasına yer verilmiştir (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Etkinlik örneğinde değişim ve belirsizlik durumları, baş etme yöntemleri ele alınmış, hormonların oluşturduğu değişim üzerinde durulmamış, sadece ergenlik döneminde birçok değişim ve belirsizlik yaşanabileceği belirtilmiş, söz konusu öğrenme hedefi kısmen karşılanmıştır.

Beden İmajı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri "Belli başlı kültürel ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve bu yargıların insanların beden imajlarını ve ilişkilerini nasıl etkileyebileceğini analiz edebilme (bilgi); Bedenin görünümüyle ilgili gerçek olmayan standartların zararlı olabileceğinin farkında olabilme (tutum); Kendi beden imajı ve bu imajın kendine güveni, cinsellikle ilgili karar vermeyi ve cinsel davranışları nasıl etkileyebileceği üzerine düşünebilme (beceri); Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri)" hedefleri olmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında beden imgesi ile fiziksel ve psikolojik sağlığı ilişkilendirmeye ilişkin bir erkek ve bir kadınla ilgili örnek olaylar ve örnek olaya yönelik açık uçlu sorulara, tartışma sorularına, beden imgesinin olumlu ve olumsuz algılanmasının fiziksel ve psikolojik sağlığa etkisine ilişkin açıklamaya, tarihteki kadın ve erkeğe yüklenen beden imgesi kalıplarının neler olduğu ve bunların o dönemdeki insanların psikolojik ve fiziksel sağlıklarına olası etkilerinin neler olduğuna yönelik araştırmaya yer verilmiştir (Görsel 146) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 146: Belli başlı kültürel ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve bu yargıların insanların beden imajlarını ve ilişkilerini nasıl etkileyebileceğini analiz edebilme (bilgi); Bedenin görünümüyle ilgili gerçek olmayan standartların zararlı olabileceğinin farkında olabilme (tutum); Kendi beden imajı ve bu imajın kendine güveni, cinsellikle ilgili karar vermeyi ve cinsel davranışları nasıl etkileyebileceği üzerine düşünebilme (beceri); Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

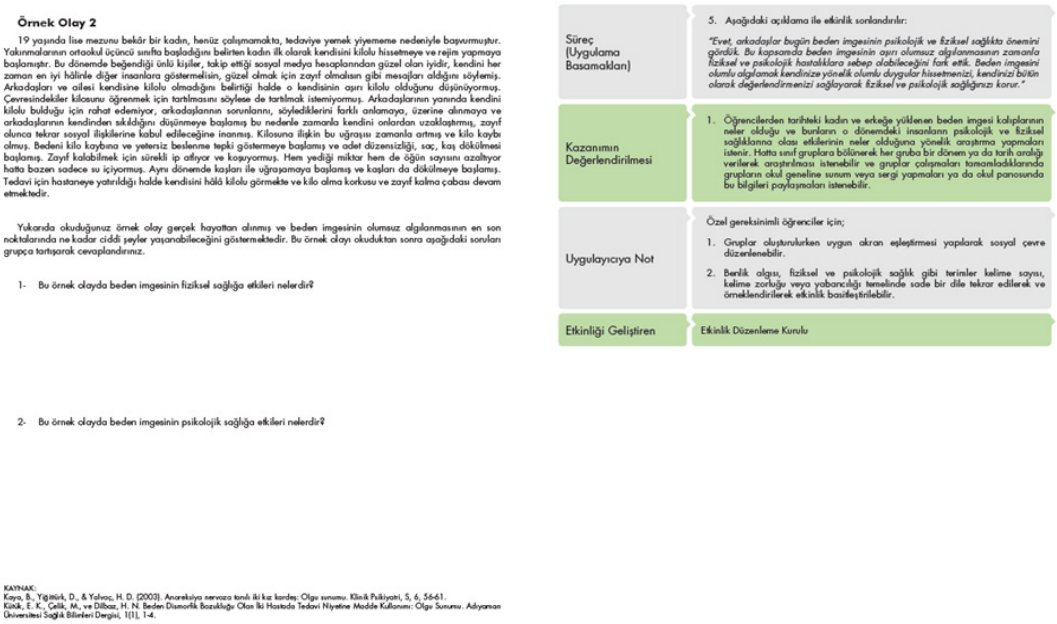

Örnek Olay 2

19 yaşında lise mezunu bekâr bir kadın, henüz çalışmamakta, tedaviye yemek yiyememe nedeniyle başvurmuştur. Yakınmalarının ortaokul üçüncü sınıfta başladığını belirten kadın ilk olarak kendisini kilolu hissetmeye ve rejim yapmaya başlamıştır. Bu dönemde beğendiği ünlü kişiler, takip ettiği sosyal medya hesaplarından güzel olan iyidir, kendini her zaman en iyi hâlinde diğer insanlara göstermelisin, güzel olmak için zayıf olmalısın gibi mesajları aldığını söylemiş. Arkadaşları ve ailesi kendisine kilolu olmadığını belirtiği halde o kendisinin aşırı kilolu olduğunu düşünüyormuş. Çevresindekiler kilosunu öğrenmek için tartılmasını söylese de tartılmak istemiyormuş. Arkadaşlarının yanında kendini kilolu bulduğu için rahat edemiyor, arkadaşlarının sorunlarını, söylediklerini farklı anlamaya, üzerine alınmaya ve arkadaşlarının kendinden sıkıldığını düşünmeye başlamış bu nedenle zamanla kendini onlardan uzaklaştırmış, zayıf olunca tekrar sosyal ilişkilerine kabul edileceğine inanmış. Kilosuna ilişkin bu uğraşısı zamanla artmış ve kilo kaybı olmuş. Bedeni kilo kaybına ve yetersiz beslenme tepki göstermeye başlamış ve adet düzensizliği, saç, kaş dökülmesi başlamış. Zayıf kalabilmek için sürekli ip atlıyor ve koşuyormuş. Hem yediği miktar hem de öğün sayısını azaltıyor hatta bazen sadece su içiyormuş. Aynı dönemde kaşları ile uğraşamaya başlamış ve kaşları da dökülmeye başlamış. Tedavi için hastaneye yatırıldığı halde kendisini hâlâ kilolu görmekte ve kilo alma korkusu ve zayıf kalma çabası devam etmektedir.

Yukarıda okuduğunuz örnek olay gerçek hayattan alınmış ve beden imgesinin olumsuz algılanmasının en son noktalarında ne kadar ciddi şeyler yaşanabileceğini göstermektedir. Bu örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları grupça tartışarak cevaplandırınız.

1- Bu örnek olayda beden imgesinin fiziksel sağlığa etkileri nelerdir?

2- Bu örnek olayda beden imgesinin psikolojik sağlığa etkileri nelerdir?

KAYNAK:
Kaya, B., Yiğitürk, D., & Yalvaç, H. D. (2003). Anoreksiya nervoza tanılı iki kız kardeş: Olgu sunumu. Klinik Psikiyatri, 5, 6, 56-61.
Kürük, E. K., Çelik, M., ve Dilbaz, H. N. Beden Dismorfik Bozukluğu Olan İki Hastada Tedavi Niyetine Madde Kullanımı: Olgu Sunumu. Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(1), 1-4.

Süreç (Uygulama Basamakları)	5. Aşağıdaki açıklama ile etkinlik sonlandırılır: *"Evet, arkadaşlar bugün beden imgesinin psikolojik ve fiziksel sağlıkta önemini gördük. Bu kapsamda beden imgesinin aşırı olumsuz algılanmasının zamanla fiziksel ve psikolojik hastalıklara sebep olabileceğini fark ettik. Beden imgesini olumlu algılamak kendinize yönelik olumlu duygular hissetmenizi, kendinizi bütün olarak değerlendirmenizi sağlayarak fiziksel ve psikolojik sağlığınızı korur."*
Kazanımın Değerlendirilmesi	1. Öğrencilerden tarihteki kadın ve erkeğe yüklenen beden imgesi kalıplarının neler olduğu ve bunların o dönemdeki insanların psikolojik ve fiziksel sağlıklarına olası etkilerinin neler olduğuna yönelik araştırma yapmaları istenir. Hatta sınıf gruplara bölünerek her gruba bir dönem ya da tarih aralığı verilerek araştırılması istenebilir ve gruplar çalışmaları tamamladıklarında grupların okul geneline sunum veya sergi yapmaları ya da okul panosunda bu bilgileri paylaşmaları istenebilir.
Uygulayıcıya Not	Özel gereksinimli öğrenciler için; 1. Gruplar oluşturulurken uygun akran eşleştirmesi yapılarak sosyal çevre düzenlenebilir. 2. Benlik algısı, fiziksel ve psikolojik sağlık gibi terimler kelime sayısı, kelime zorluğu veya yabancılığı temelinde sade bir dille tekrar edilerek ve örneklendirilerek etkinlik basitleştirilebilir.
Etkinliği Geliştiren	Etkinlik Düzenleme Kurulu

Bu etkinlik örneğinde beden imajı ile beden imajı algısının fiziksel ve psikolojik sağlık üzerindeki etkileri, beden imajının tarihsel süreçle birlikte cinsiyete göre etkilenmesi ele alınmış, ancak beden imajının cinsellikle ilgili kararları etkileyebilmesi, beden imajıyla ilgili gerçekçi olmayan standartlar gibi konulara yer verilmemiştir. Söz konusu öğrenme hedefleri kısmen karşılanmıştır.

Yine Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kendi bedenine ilişkin olumlu tutum geliştirmeye yönelik öğrencilerin aynadaki görüntülerinde dikkatlerini çeken özellikleri yazma çalışmasına, bu çalışmayla ilgili açık uçlu sorulara, kişinin hoşnut olduğu ve olmadığı yönlerinin farkında olması gerektiğine, her iki yönünün de avantajlarının görülmesine yönelik açıklamaya yer verilmiştir (Görsel 147) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 147: Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabından örnekler

6. HAFTA

12. SINIF ETKİNLİKLERİ

AYNA AYNA SÖYLE BANA

Gelişim Alanı	Sosyal Duygusal
Yeterlik Alanı	Benlik Farkındalığı
Kazanım/Hafta	Kendi bedenine ilişkin olumlu tutum geliştirir. / 6. Hafta
Sınıf Düzeyi	12. Sınıf
Süre	40 dk (Bir ders saati)
Araç-Gereçler	1. Öğrenci sayısı kadar A4 kâğıdı 2. Boy aynası
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık	-
Süreç (Uygulama Basamakları)	1. Sınıfa getirilen boy aynası duvara dayanır veya asılır. Ardından öğrencilerden ayağa kalkıp ve alanda serbest olarak yürümeleri istenir. Öğrencilerden yürürken denk geldikçe aynada kendilerine bakmaları ve bakmadıkları zaman da kendi görüntüleri hakkında düşünerek yürümeleri istenir. 2. Tüm öğrenciler aynaya baktıktan ve yeterli süre düşündükten sonra öğrencilerin yerlerine oturmaları istenir. 3. Her öğrenciye birer A4 kâğıdı verilir ve kâğıtlarına aynadaki görüntülerinde dikkatlerini çeken şeyleri yazmaları istenir. 4. Aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir ve gönüllü öğrenciler paylaşımları alınır. Paylaşım yapma konusunda ısrar edilmemelidir. Her öğrencinin kendi kendine düşünmesi yeterli olacaktır. • Önce hangi fiziksel özelliğiniz, özellikleriniz dikkatinizi çekti? • Bu özelliklerinize ilişkin ne düşünüyorsunuz? • Bu özellikler hoşnut olduğunuz özellikler mi yoksa hoşnut olmadığınız özellikler mi? • Hoşnut olmadığınız özelliklerin avantaj olarak görüleceği durumlar var mıdır? Varsa nelerdir? 5. Öğrencilere aşağıdaki yönerge verilir ve düşünmeleri ve yazmaları için yeterli süre beklenir. *"Eğer hoşnut olduğunuzu özellik sayısı az ise lütfen tekrar düşünün ve hoşnut olduğunuz özellikleri bularak yazınız."* 6. Daha sonra aşağıdaki sorular sorulur ve gönüllü öğrencilerden cevap alınır. • Yazdığınız özelliklerin kapsayıcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Süreç (Uygulama Basamakları)	• Yani sadece hoşnut olduğunuz ya da hoşnut olmadığınız özellikleri yazmak yerine bütüncül bir tasvir yaptığınıza inanıyor musunuz? 7. Etkinlik aşağıdaki açıklama ile sonlandırılır: *"Herkesin hoşnut olduğu ve hoşnut olmadığı özellikleri olabilir. Bazen daha çok hoşnut olduğumuz özelliklerimizi görürüz bazen de daha çok hoşnut olmadığımız özelliklere odaklanırız, hoşnut olabileceğimiz taraftan kaçırabiliriz. Kendimize dair gerçekçi bir algımız olabilmesi için her iki yöne dair de farkındalığımız olmalıdır. Hoşnut olduğumuz özelliklerin avantajlarını görmek kolaydır. Ancak hoşnut olmadığımız özelliklerin avantajlarını görmek zor olabilir. Bunları fark etmek için çaba harcamalıyız."*
Kazanımın Değerlendirilmesi	
Uygulayıcıya Not:	1. Ayna kullanımında güvenliğe dikkat edilmelidir. 2. Eğer ayna temin edilemediyse öğrencilere aşağıdaki yönerge verilerek canlandırma yapmaları istenir: *"Her sabah olduğu gibi uyanıyorsunuz... Uykulu uykulu banyoya gittiniz. Yüzünüzü yıkadınız ve aynaya baktınız. Aynada ne görüyorsunuz... Neye dikkat ediyorsunuz... Hatırlamaya çalışın lütfen."* Özel gereksinimli öğrenciler için; 1. Boy aynası karşısında ayakta duramayacak öğrenciler için cep aynası ya da orta büyüklükte başka bir tür ayna kullanılabilir. 2. A4 kâğıdına görüntülerinde dikkat ettiklerini yazmaları yerine çizmeleri veya resim yapmaları istenerek farklılaşan düzeylerde tepki alınabilir. 3. Sorular öğrencilerin katılımlarını artıracak şekilde basitleştirilerek öğrenme süreci farklılaştırılabilir.
Etkinliği Geliştiren:	Hilfa Nazile YILDIZ

Etkinlik örneğinde öğrenme hedefi (Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri)) kısmen karşılanmıştır. Kendi bedenine ilişkin olumlu tutum geliştirmeye odaklanılmış, fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılacağı konusu ele alınmamıştır.

İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı ardından Görsel Sanatlar dersi olmuştur. Bu temel kavram kapsamında Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi, Üreme ile Ergenlik konusunun öğrenme hedefleri Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir. Bu kavram kapsamında sadece Beden İmajı konusu öğrenme hedefi (Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri)) Görsel Sanatlar dersinin sadece iki kazanımıyla ilişkilendirilmiştir.

Metin Kutusu 99: Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Görsel Sanatlar dersi programı kazanımları:
GS.11.3.1.2. Karakteristik özellikleri vurgulayarak portre çizer.
GS.11.3.1.3. Portre çizimlerinde ölçü ve oranı kullanır.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının Görsel Sanatlar Öğretmen Kılavuzu'nda yer alma biçimleri sunulurken kazanımlarla ilişkilendirilen Beden İmajı konusunun öğrenme hedefinin kılavuz kitapta yer alma biçimiyle ilgili kılavuzdan kanıtlar sunulmuştur.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda karakteristik özellikleri vurgulayarak portre çizmeye, portre çizimlerinde ölçü ve oran kullanmaya ilişkin öğrencilerin sanatçılara ait portre ve otoportre desenleri derleme ve inceleme çalışmasına, ikili grup halinde öğrencilerin birbirlerinin yüzlerini inceleme çalışmasına ve bu incelemede cevaplanacak açık uçlu sorulara, desendeki temel unsurlara ilişkin bilgiye, öğrencilerin derlediği

portre ve otoportrelerin sınıfta sergilenmesine, çeşitli portre eserlerinin incelenmesi çalışmasına, desen ve portreyle ilgili açıklamaya, incelenen portrelerle ilgili açık uçlu sorulara, yüzün karakteristik özelliklerinin kağıda aktarılması çalışmasına, iki öğrencinin yüz oranlarının belirlenmesine ve çizimine yönelik çalışmaya, kadın ve erkek portre özelliklerine, çocuklarda ve yaşlılarda portre çizimine, sınıfta model olan bir öğrencinin portresini çizme çalışmasına, portre ve otoportre çalışmalarından yararlanarak reprodüksiyon çalışmasına, Atatürk büstünün model olarak kullanılıp kağıda aktarılması çalışmasına, konuyla ilgili öz değerlendirme çalışmasına ve dereceli puanlama anahtarına, ürün değerlendirme ölçeğine yer verilmiştir (Görsel 148) (MEB Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi 11 Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2020).

Görsel 148: Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan kılavuz kitabından örnekler

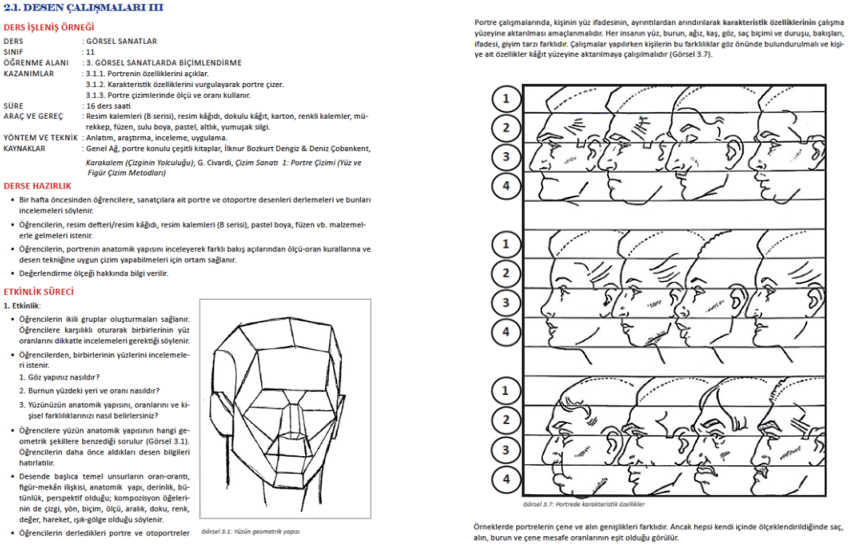

2.1. DESEN ÇALIŞMALARI III

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ

DERS : GÖRSEL SANATLAR
SINIF : 11
ÖĞRENME ALANI : 3. GÖRSEL SANATLARDA BİÇİMLENDİRME
KAZANIMLAR : 3.1.1. Portrenin özelliklerini açıklar.
3.1.2. Karakteristik özelliklerini vurgulayarak portre çizer.
3.1.3. Portre çizimlerinde ölçü ve oranı kullanır.
SÜRE : 16 ders saati
ARAÇ VE GEREÇ : Resim kalemleri (B serisi), resim kâğıdı, dokulu kâğıt, karton, renkli kalemler, mürekkep, füzen, sulu boya, pastel, altlık, yumuşak silgi.
YÖNTEM VE TEKNİK : Anlatım, araştırma, inceleme, uygulama.
KAYNAKLAR : Genel Ağ, portre konulu çeşitli kitaplar, İlknur Bozkurt Dengiz & Deniz Çobankent, *Karakalem (Çizginin Yolculuğu)*; G. Civardi, *Çizim Sanatı 1: Portre Çizimi (Yüz ve Figür Çizim Metodları)*

DERSE HAZIRLIK

- Bir hafta öncesinden öğrencilere, sanatçılara ait portre ve otoportre desenleri derlemeleri ve bunları incelemeleri söylenir.
- Öğrencilerin, resim defteri/resim kâğıdı, resim kalemleri (B serisi), pastel boya, füzen vb. malzemelerle gelmeleri istenir.
- Öğrencilerin, portrenin anatomik yapısını inceleyerek farklı bakış açılarından ölçü-oran kurallarına ve desen tekniğine uygun çizim yapabilmeleri için ortam sağlanır.
- Değerlendirme ölçeği hakkında bilgi verilir.

ETKİNLİK SÜRECİ

1. Etkinlik:

- Öğrencilerin ikili gruplar oluşturmaları sağlanır. Öğrencilere karşılıklı otururak birbirlerinin yüz oranlarını dikkatle incelemeleri gerektiği söylenir.
- Öğrencilerden, birbirlerinin yüzlerini incelemeleri istenir.
  1. Göz yapınız nasıldır?
  2. Burnun yüzdeki yeri ve oranı nasıldır?
  3. Yüzünüzün anatomik yapısını, oranlarını ve kişisel farklılıklarınızı nasıl belirlersiniz?
- Öğrencilere yüzün anatomik yapısının hangi geometrik şekillere benzediği sorulur (Görsel 3.1). Öğrencilerin daha önce aldıkları desen bilgileri hatırlatılır.
- Desende başlıca temel unsurların oran-orantı, figür-mekân ilişkisi, anatomik yapı, derinlik, bütünlük, perspektif olduğu; kompozisyon öğelerinin de çizgi, yön, biçim, ölçü, aralık, doku, renk, değer, hareket, ışık-gölge olduğu söylenir.
- Öğrencilerin derledikleri portre ve otoportreler

Görsel 3.1: Yüzün geometrik yapısı

Portre çalışmalarında, kişinin yüz ifadesinin, ayrıntılardan anındırılarak karakteristik özelliklerinin çalışma yüzeyine aktarılması amaçlanmalıdır. Her insanın yüz, burun, ağız, kaş, göz, saç biçimi ve duruşu, bakışları, ifadesi, giyim tarzı farklıdır. Çalışmalar yapılırken kişilerin bu farklılıklar göz önünde bulundurulmalı ve kişiye ait özellikler kâğıt yüzeyine aktarılmaya çalışılmalıdır (Görsel 3.7).

Görsel 3.7: Portrede karakteristik özellikler

Örneklerde portrelerin çene ve alın genişlikleri farklıdır. Ancak hepsi kendi içinde ölçeklendirildiğinde saç, alın, burun ve çene mesafe oranlarının eşit olduğu görülür.

Etkinlik örneğinde portre özellikleri ve çizimine odaklanılmış, öğrenme hedefi (Fiziksel görünüşle ilgili gerçekçi olmayan standartlara nasıl karşı çıkılabileceğini gösterebilme (beceri)) kılavuzdaki çalışmalarda karşılanamamıştır.

İnsan Bedeni ve Gelişim Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehberdeki İnsan Bedeni ve Gelişimi temel kavramının tüm yaş gruplarına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 35'te verilmiştir.

Grafik 35. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

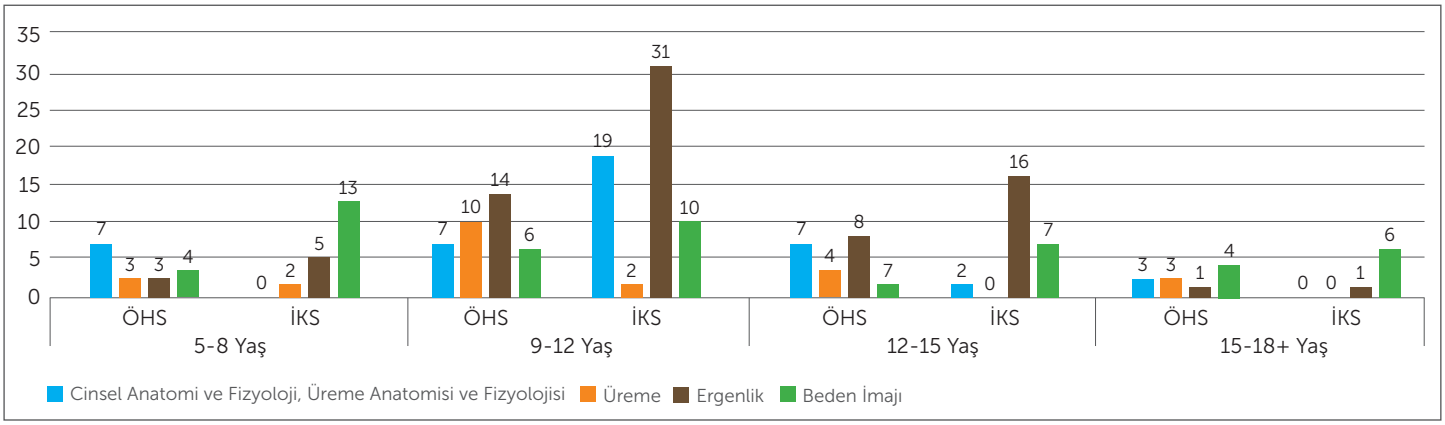

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 35'e göre, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı öğrenme hedefleri için 5-8 ve 15-18+ yaş gruplarında ortak olarak en fazla Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir 9-12 ve 12-15 yaş grubunda ise ortak olarak en fazla Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Yine bu kavram için 5-8 ve 9-12 yaş grubunda en az Üreme konusu öğrenme hedefleriyle; 12-15 yaş grubunda en az Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu öğrenme hedefleriyle; 15-18+ yaş grubunda da en az Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Ayrıca 5-8 yaş grubunda Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi; 12-15 yaş grubunda Üreme; 15-18+ yaş grubunda ise Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi, Üreme konularının öğrenme hedefleri hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 36'da verilmiştir.

Grafik 36. İnsan Bedeni ve Gelişim Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

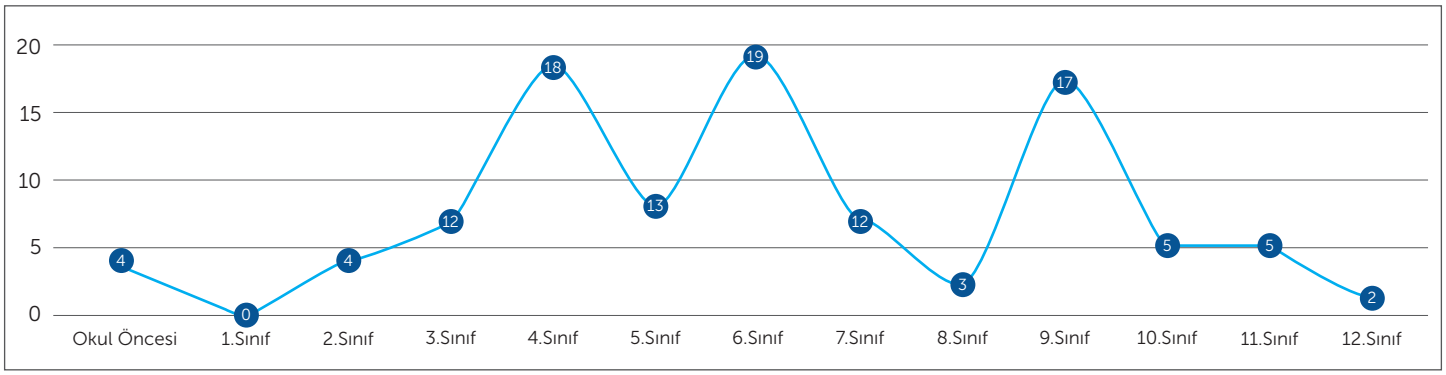

Grafik 36' ya göre, sınıf düzeyleri arttıkça İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı artmamış, düzensiz bir ilişki saptanmıştır. Bu kavramın öğrenme hedefleri 1. sınıf eğitim programı kazanımlarının hiçbiriyle ilişkilendirilemezken, tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla ortaokul 6. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Kademeler açısından Grafik 36 incelendiğinde, ilkokul kademesinde en fazla 3. sınıf kazanımlarıyla, en az ise 1. sınıf kazanımlarıyla; ortaokul kademesinde ise en fazla 6. sınıf düzeyi kazanımlarıyla, en az 8. sınıf kazanımlarıyla ve ortaöğretim kademesinde ise en fazla 9. sınıf, en az 12. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

3.1.7.

Cinsellik ve Cinsel Davranış Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- Cinsellik ve Cinsel Davranış Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.7. Cinsellik ve Cinsel Davranış Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubunda; Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü ile Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konuları için 7 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okulöncesi eğitim- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 76'da verilmiştir.

Tablo 76. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Toplam (f)
Cinsellik ve Cinsel Davranış	Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü		-	-
	Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki		5	5
	Toplam		**5**	**5**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'deki Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri; sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında ilişkili kazanım sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunda bulunurken; Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu ile ilişkili hiç kazanım bulunamamıştır. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusundaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; Teknik Rehber'in "Çocuklar; neyin uygun, neyin uygunsuz dokunuş olduğunu anlamalıdır." ana fikriyle ilişkili olduğu görülmektedir. 1-3. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik Programı'ndan 5 farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Teknik Rehber'in Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının 5-8 yaş grubu için belirlemiş olduğu 7 öğrenme hedefi, Sınıf Rehberlik Programı'nın 2 ve 3. sınıflarında yer alan kazanımlarla toplamda 5 kez (beş ayrı kazanım olarak) ilişkilendirilmiştir. Bu öğrenme hedeflerinden sadece 1'i Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla tam olarak ilişkilendirilirken, 6 öğrenme hedefinin ise bu sınıf düzeylerindeki öğretim programlarının kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir.

1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 77 'de verilmiştir.

Tablo 77. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Çocuklar neyin uygun, neyin uygunsuz dokunuş olduğunu anlamalıdır.**	
Birinin ona kötü bir biçimde dokunması halinde ne yapacağını gösterebilme (beceri)	Tam olarak

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında karşılığı bulunan bir öğrenme hedefi incelendiğinde; hedefin daha çok güvenli davranış sergileme ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 37'de verilmiştir.

Grafik 37. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

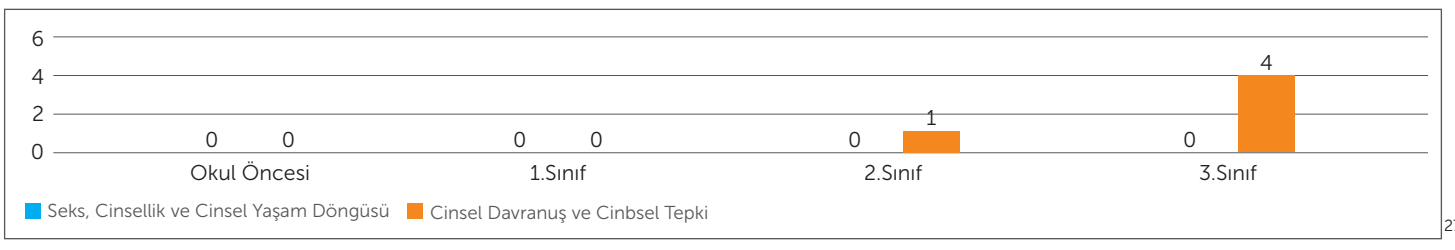

Grafik 37'de görüldüğü gibi Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının sadece bir öğrenme hedefinin, en fazla 3. sınıf ve en az 2. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Okulöncesi ve 1. sınıf düzeyindeki öğretim programları ile hiç ilişkilendirme yapılamamıştır. 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 4 kez ve sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun 1 öğrenme hedefi ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre; Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına okulöncesi ve ilkokul kademelerinde neredeyse hiç yer verilmediği görülmektedir.

1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 78'de verilmiştir.

Tablo 78. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: Yaşamları boyunca insanların bedenlerinden haz duymaları ve başkalarıyla yakın olmaları doğal bir şeydir.**
Fiziksel hazzın ve heyecanın insanın doğal duyguları olduğunu ve başka insanlarla fiziksel olarak yakın olmanın da bu duyguların bir parçası olduğunu anlayabilme (bilgi)
Fiziksel duyguları tanımlayan birçok kelime olduğunu ve bunları başkalarına yakın alma isteğini ya da yakınlıyı göstermek için kullanıldığını anlayabilme (bilgi)
Başkalarına karşı duyulan ve yakınlığı ifade ederken kullanılabilecek uygun ve uygun olmayan bir dilin ve davranışların olduğunu kavrayabilme (tutum)
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: İnsanlar birbirlerine sevgilerini dokunarak ve yakınlaşarak gösterebilir.**
İnsanların birbirlerine yönelik sevgi ve ilgilerini öpüşerek, sarılarak, dokunarak ve bazen de cinsel davranışlarla gösterdiklerini açıklayabilme (bilgi)
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Çocuklar neyin uygun, neyin uygunsuz dokunuş olduğunu anlamalıdır.**
'İyi dokunma' ve 'kötü dokunmayı' tarif edebilme (bilgi)
Çocuklara belli başlı dokunma biçimlerinin kötü dokunma olduğunu fark edebilme (tutum)

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok; fiziksel haz, duyguları tanıma, anlama ve güvenli davranışı (iyi ve kötü dokunmayı tarif etme gibi- bu öğrenme hedefinin beceri düzeyinde karşılığı bulunmakla birlikte bilgi olarak bir karşılığı bulunmamaktadır.) konu alan bilgi türündeki öğrenme hedefleri olduğu görülmektedir.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, okul öncesi, ilkokul 1, 2 ve 3. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 5-8 yaş grubunda Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen program ve ders belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen program ve ders belirlenmiştir.

5-8 yaş grubunda Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı olmuştur (Bkz. Tablo 76). Bu doğrultuda Sınıf Rehberlik Programı MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabı incelenmiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramında Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedeflerinin Sınıf Rehberlik Programı Etkinlik kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Cinsel

Davranış ve Cinsel Tepki konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların ders kitaplarında yer alma biçimi incelendiğinde, yalnızca bir öğrenme hedefinin (Birinin ona kötü bir biçimde dokunması halinde ne yapacağını gösterebilme (beceri)) İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda karşılığının bulunduğu belirlenmiştir.

Metin Kutusu 100: Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.2.14. Kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğini fark eder.
R.3.25. Kişisel bağımsızlığına katkı sağlayan davranışları fark eder.
R.3.26. Kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğine inanır.
R.3.27. Gerektiğinde 'Hayır' der.
R.3.35. Olağan dışı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini örneklerle açıklar.

Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının etkinlik kitaplarında kişilerin sosyal duygularını rahatça ifade edebilecekleri oyunlara; farklı sosyal duyguların başkaları tarafından hissedilmesine imkân veren ve bireyin empati kurmasını sağlayan hikayelere; duygularını ifade etme biçimlerini güçlendirecek ve yaratıcılıklarını artıracak boşluk doldurma çalışmalarına yer verildiği görülmüştür (Görsel 149) (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Birinin iyi dokunma ve kötü dokunma durumuyla ilgili öğrenme hedefinin etkinlik kitabındaki karşılığında özellikle bireyin kişisel sınır ve güvenlik alanlarını (sosyal alan, kişisel alan ve mahrem alan vb.) belirleyebilmesi, kişisel alanlarının ihlali durumunda evet-hayır diyebilmesi gibi sosyal davranışları kapsadığı belirlenmiştir (Görsel 149).

Görsel 149: Birinin ona kötü bir biçimde dokunması halinde ne yapacağını gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedefini (Birinin ona kötü bir biçimde dokunması halinde ne yapacağını gösterebilme (beceri)) karşıladığı düşünülmektedir. Sınıf Rehberlik Etkinlik kitabında çeşitli sosyal olayların, kişisel alanların ve istemedikleri bir durum karşısında hayır diyebilme üzerinde durulmuş, bu konudaki çalışmalarla iyi ve kötü dokunmanın tarihi, sosyal alanların boyutları kapsanabileceği belirlenmiştir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda; Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü; Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konuları için 14 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7 sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 79'da verilmiştir.

Tablo 79. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Toplam (f)
Cinsellik ve Cinsel Davranış	Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü		3	3
	Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki		1	1
	Toplam		**4**	**4**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'deki Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri; sadece Sınıf Rehberlik Programı'nın kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunda bulunurken, en az ilişkili kazanım sadece bir kazanımla ilişkilendirilen Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusundaki öğrenme hedefleriyle bulunmuştur.

Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; 'İnsanlar, cinsellikten yaşamları boyunca haz alma yetisine sahip olarak doğalar ve Cinselliği merak etmek doğaldır ve cinsellikle ilgili soruları güvenilir bir yetişkine sormak önemlidir' ana fikirleriyle ilişkili bulunmuştur. 4-7. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik Programı'ndan üç farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde; sadece "Cinsel birlikteliği erteleme ya da yaşama kararı dahil olmak üzere, cinsel davranışlar konusunda bilinçli kararlar alabilmek önemlidir' ana fikri ile ilişkilendirildiği görülmüştür. 4-7. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı'ndan sadece bir kazanım bu konunun öğrenme hedefleri ile ilişkili bulunmuştur.

Teknik Rehber'in Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının 9-12 yaş grubu için belirlemiş olduğu 14 öğrenme hedefi, 4-7. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda sadece 4 kez ilişkilendirilmiştir. Bu öğrenme hedeflerinden sadece 3'ü ise kısmen ilişkilendirilebilirken, 11 öğrenme hedefinin bu sınıf düzeylerindeki öğretim programlarının kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 80'de verilmiştir.

Tablo 80. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: İnsanlar, cinsellikten yaşamları boyunca haz alma yetisine sahip olarak doğarlar.**	
Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: Cinselliği merak etmek doğaldır ve cinsellikle ilgili sorulan güvenilir bir yetişkine sormak önemlidir.**	
Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri)	Kısmen
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Cinsel birlikteliği erteleme ya da yaşama kararı da dahil olmak üzere, cinsel davranışlar konusunda bilinçli kararlar alabilmek önemlidir.**	
Cinsel birliktelik ve ilişkilerle ilgili aldığı kararların gelecek planlarına nasıl bir etkisi olabileceği üzerinde düşünebilme (tutum)	Kısmen

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedefleri incelendiğinde; hedeflerin farklı cinsel duygularını ifade etme, cinsellikle ilgili soru sorma ve cinsel birliktelikle ilgili alınan kararların gelecek planlarını nasıl etkileyebileceğinin farkında olunması ile ilgili olduğu görülmektedir. 4-7. sınıf öğretim programlarında öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanımlar incelendiğinde ise bu ilişkilendirmenin sadece kendini ifade etme ve karar verme becerileri açısından yapıldığı ve bu kazanımlarda cinsellik vurgusunun olmadığı görülmektedir. Bu nedenle kazanımlar bu öğrenme hedefleri ile kısmen ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 38'de verilmiştir.

Grafik 38. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

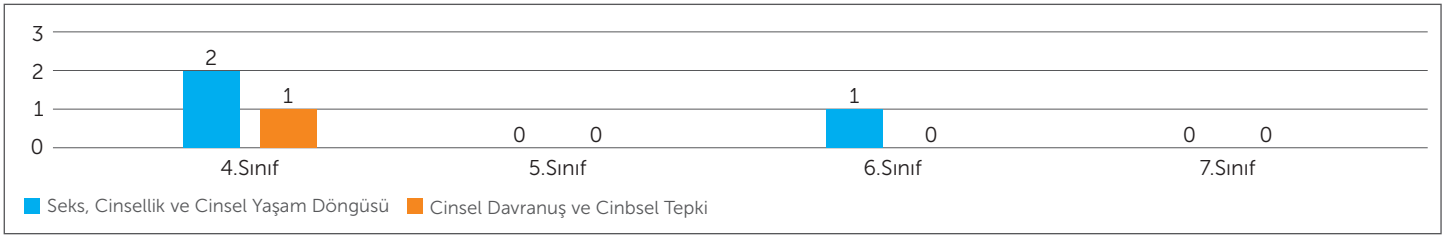

Grafik 38'de görüldüğü gibi Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan en fazla 4. sınıf düzeyindeki kazanımlarla, en az 6. sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilirken, 5 ve 7. sınıf düzeyindeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun 2 öğrenme hedefi 4 ve 6. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları ile 3 kez ilişkilendirilirken; Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun 1 öğrenme hedefi sadece 4. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları ile 1 kez ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu ilişkilendirmenin kısmen yapılabildiği ve sınıf düzeyleri açısından da kesintili bir seyir izlediği dikkate alındığında ortaokul kademesinde de Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına neredeyse hiç yer verilmediği görülmektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 81'de verilmiştir.

Tablo 81. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: İnsanlar, cinsellikten yaşamları boyunca haz alma yetisine sahip olarak doğarlar.**
Cinselliğin başkalarına yönelik duygusal ve fiziksel çekimi içerdiğini anlayabilme (bilgi)
İnsanların yaşamları boyunca (öpüşmek, dokunmak, okşamak, cinsel temas gibi) fiziksel temasla haz alabilecekleri davranışları tarif edebilme (bilgi)
Cinselliğin insan olmanın sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)
Aynı cinse ilgi duyan veya duyduğuna inanılan insanlara karşı ayrımcılık yapmanın yanlış olduğunu ve bunun söz konusu bireyler üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceğini kabul edebilme (tutum)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: Cinselliği merak etmek doğaldır ve cinsellikle ilgili sorulan güvenilir bir yetişkine sormak önemlidir.** Bu konuyu konuşmaktan çekinmediği bir yetişkini belirleyebilme ve cinselliğe dair hangi soruları sorabileceğini gösterebilme (beceri)
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Her insanın (fiziksel veya zihinsel) cinsel uyarılmanın fiziksel tepkiye neden olduğu bir cinsel yanıt döngüsü vardır.** Cinsel uyarılma karışındaki erkek ve kadın tepkilerini tarif edebilme (bilgi)
Ergenlik döneminde, kız ve oğlan çocuklarının cinsel çekim ve uyarılma karşısındaki tepkilerinin daha fazla farkında olmaya başladığını anlatabilme (bilgi)
Birçok oğlan ve kız çocuğunun ergenlikte veya daha öncesinde mastürbasyon yapmaya başladıklarını açıklayabilme (bilgi)
Mastürbasyonun fiziksel veya duygusal açıdan zararlı olmadığını ancak yalnızken yapılması gerektiğini kavrayabilme (bilgi)
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Cinsel birlikteliği erteleme ya da yaşama kararı da dahil olmak üzere, cinsel davranışlar konusunda bilinçli kararlar alabilmek önemlidir.** Cinsel birlikteliği erteleme veya cinsel anlamda aktif hale gelmenin avantajlarını kıyaslayabilme ve karşılaştırabilme (bilgi)
Cinsellikten kaçmanın cinsel birliktelik yaşamamayı tercih etmek veya ne zaman ve kiminle yaşayacağına karar vermek anlamına geldiğini ve bu yöntemin gebeliğin, CYBE'nin ve HIV'in önlenmesinde en güvenli yöntem olduğunu anlayabilme (bilgi)

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok; cinsellik kavramı, cinsel uyarılma ve cinsel yanıt döngüsü, cinsel birlikteliği erteleme gibi cinsel davranışlar hakkında bilinçli kararlar almayı konu alan bilgi türündeki öğrenme hedefleri olduğu görülmektedir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

9-12 yaş grubunda Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen tek program Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu doğrultuda Sınıf Rehberlik Programı MEB İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitapları incelenmiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında yer alan Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü ve Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir (Bkz: Tablo 79).

Metin Kutusu 101: Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü ile Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.4. Her duygunun hissedilebilir olduğunu fark eder.
R.4.5. Her duyguyu hissetmenin doğal olduğunu fark eder.
R.4.25. Karar verme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.
R.6.9. Duygularını uygun biçimde ifade etme alışkanlığı kazanır.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedeflerinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedeflerinin (Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri); Cinselliği merak etmenin ve cinsellikle ilgili sorular sormanın doğal bir şey olduğunu kabul edebilme (tutum)) öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri

kitabında; kişilerin sosyal duygularını rahatça ifade edebilecekleri oyunlara; farklı sosyal duyguların başkaları tarafından hissedilmesine imkân veren ve bireyin empati kurmasını sağlayan hikayelere; duygularını ifade etme biçimlerini güçlendirecek ve yaratıcılıklarını artıracak boşluk doldurma çalışmalarına yer verildiği gözlenmiştir (MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021). Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında ise kişilerin sosyal duygularını daha öncesinde belirlenen duygu listesiyle rahatça ifade edebilecekleri oyunlara; hissedilen duyguların doğal olduğuna ilişkin okuma parçalarına; duygularını ifade etme biçimlerini güçlendirecek ve yaratıcılıklarını artıracak boşluk doldurma çalışmalarına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 150) (MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında yer alma biçimi incelendiğinde, öğrenme hedeflerinin (Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri); Cinselliği merak etmenin ve cinsellikle ilgili sorular sormanın doğal bir şey olduğunu kabul edebilme (tutum)) kısmen karşılığının bulunduğu belirlenmiştir. Kişilerin duygularını rahatça ifade edebilmeleri; kişisel duyguların doğal olduğu; duygularını ifade etme biçimlerini güçlendirme ve yaratıcılıklarını artırma gibi sosyal davranışları kapsadığı belirlenmiştir. Ancak cinsel duyguları ifade etme, cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme, cinselliği merak etmenin doğal olduğunu kabul etme gibi davranışların cinsellikle ilgili boyutlarının öğrenme etkinliklerinde karşılığı bulunamamıştır.

Görsel 150: Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri); Cinselliği merak etmenin ve cinsellikle ilgili sorular sormanın doğal bir şey olduğunu kabul edebilme (tutum) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

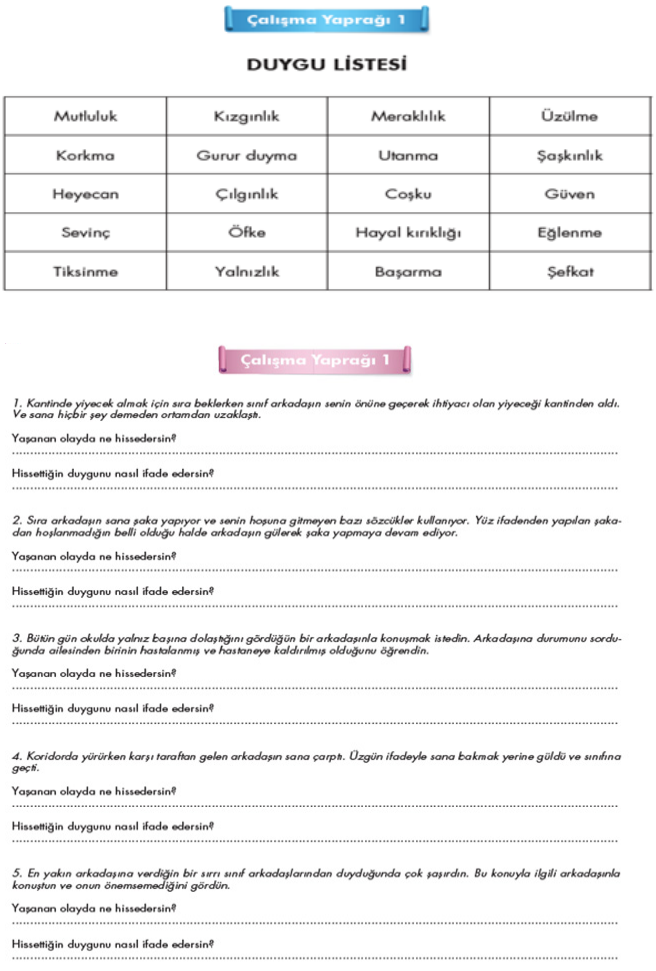

Çalışma Yaprağı 1

DUYGU LİSTESİ

Mutluluk	Kızgınlık	Meraklılık	Üzülme
Korkma	Gurur duyma	Utanma	Şaşkınlık
Heyecan	Çılgınlık	Coşku	Güven
Sevinç	Öfke	Hayal kırıklığı	Eğlenme
Tiksinme	Yalnızlık	Başarma	Şefkat

Çalışma Yaprağı 1

1. Kantinde yiyecek almak için sıra beklerken sınıf arkadaşın senin önüne geçerek ihtiyacı olan yiyeceği kantinden aldı. Ve sana hiçbir şey demeden ortamdan uzaklaştı.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

2. Sıra arkadaşın sana şaka yapıyor ve senin hoşuna gitmeyen bazı sözcükler kullanıyor. Yüz ifadenden yapılan şakadan hoşlanmadığın belli olduğu halde arkadaşın gülerek şaka yapmaya devam ediyor.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

3. Bütün gün okulda yalnız başına dolaştığını gördüğün bir arkadaşınla konuşmak istedin. Arkadaşına durumunu sorduğunda ailesinden birinin hastalanmış ve hastaneye kaldırılmış olduğunu öğrendin.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

4. Koridorda yürürken karşı taraftan gelen arkadaşın sana çarptı. Üzgün ifadeyle sana bakmak yerine güldü ve sınıfına geçti.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

5. En yakın arkadaşına verdiğin bir sırrı sınıf arkadaşlarından duyduğunda çok şaşırdın. Bu konuyla ilgili arkadaşınla konuştun ve onun önemsemediğini gördün.

Yaşanan olayda ne hissedersin?

Hissettiğin duygunu nasıl ifade edersin?

Çalışma Yaprağı 1

Çok uzak diyarlarda yaşayan bir ailenin Ayşe adında küçük bir kızları varmış. Ayşe hissettiği duyguları kimselere gösteremezmiş. Her zaman mutlu olması gerektiğine inanırmış. Bazen üzülse de mutlu gibi davranırmış. Korktuğu zamanlar bunu gizlemeye çalışırmış. Bu nedenle arkadaşları, anne ve babası onun ne hissettiğini ne düşündüğünü bir türlü anlayamazmış.

Bir gün rüyasında rengarenk çiçekleri olan kocaman bir ağaç görmüş. Ağaç ona "Küçük Ayşe merhaba ben seninle arkadaş olmak istiyorum ancak senin ne hissettiğini

Çalışma Yaprağı 3

Bir hafta boyunca yaşadığınız 4 durumu, bu durumlar karşısında hissettiğiniz duyguları ve bu duyguları nasıl ifade ettiğinizi not ediniz.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında öğrenme hedeflerinin (Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri); Cinselliği merak etmenin ve cinsellikle ilgili sorular sormanın doğal bir şey olduğunu kabul edebilme (tutum)) kısmen karşılandığı görülmektedir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında çeşitli bireysel ya da sosyal duyguların ifade edilmesi, duyguların insani ve doğal olduğu; duyguların ifade edilme biçimlerini güçlendirme gibi davranışları kapsadığı gözlemlenmiştir. Yine öğrenme hedeflerinde belirtilen cinsellik vurgusunun etkinliklerde yer almadığı belirlenmiştir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda; Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü; Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konuları için 23 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10 sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 82'de verilmiştir.

Tablo 82. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SBTK (f)	Toplam (f)
Cinsellik ve Cinsel Davranış	Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü		-	-	-
	Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki		3	1	4
	Toplam		**3**	**1**	**4**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri; Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersinin öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında ilişkili kazanım sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunda bulunurken; Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusundaki öğrenme hedefleriyle hiçbir ilişkili kazanım bulunamamıştır.

Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde; 'Cinsel yanıt döngüsü, vücudun cinsel uyarılmaya fiziksel olarak nasıl tepki verdiği ile ilgilidir, Cinsel davranışlarla ilgili bilinçli kararlar almak önemlidir, Kazanç amaçlı cinsel eylemler bir kimsenin sağlığına ve iyi olma haline karşı risk oluşturabilir' ana fikirleri ile ilişkili bulunmuştur. 8-10. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programlarından üç farklı kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. Diğer bir deyişle, bu konu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile 4 kez ilişkilendirme bulunmuş olsa da bu ilişki MEB öğretim programlarındaki 3 kazanım ile yapılabilmiştir.

Teknik Rehber'in Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının 12-15 yaş grubu için belirlemiş olduğu 23 öğrenme hedefi, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda sadece 4 kez ilişkilendirilmiştir. Bu öğrenme hedeflerinden sadece 3'ü kısmen ilişkilendirilebilirken, 20 öğrenme hedefinin bu sınıf düzeylerindeki öğretim programlarının kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir. 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 83'de verilmiştir.

Tablo 83. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Cinsel yanıt döngüsü, vücudun cinsel uyarılmaya fiziksel olarak nasıl tepki verdiğiyle ilgilidir.**	
Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum)	Kısmen

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Cinsel davranışlarla ilgili bilinçli kararlar almak önemlidir.** Cinsellikle ilgili bilinçli kararlar almanın (örneğin; cinsel anlamda aktif olup olmama ve kiminle ve ne zaman aktif olacağı konusunda bilgili ve kendine güvenli olmanın) kendi sağlığı ve iyi olma hali için önemli olduğunu anlayabilme (tutum)	Kısmen
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Kazanç (statü, para, varlık) amaçlı cinsel eylemler; bir kimsenin sağlığına ve iyi olma haline karşı risk oluşturabilir.** Bir şey karşılığında cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisini gösterebilme (beceri)	Kısmen

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedefleri incelendiğinde; hedeflerin cinsel yanıtı etkileyen faktörler (hastalık, travma vb.), cinsellikle ilgili bilinçli karar alma ve cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisi ile ilgili olduğu görülmektedir. 8-10. sınıf öğretim programlarında öğrenme hedeflerinin ilişkili olduğu kazanımlar incelendiğinde ise bu ilişkilendirmenin sadece hastalıkların etkisi, karar verme ve iletişim becerileri açısından yapıldığı ve bu kazanımlarda da cinsellik vurgusunun olmadığı görülmektedir. Bu nedenle kazanımlar bu öğrenme hedefleri ile kısmen ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 39'da verilmiştir.

Grafik 39. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

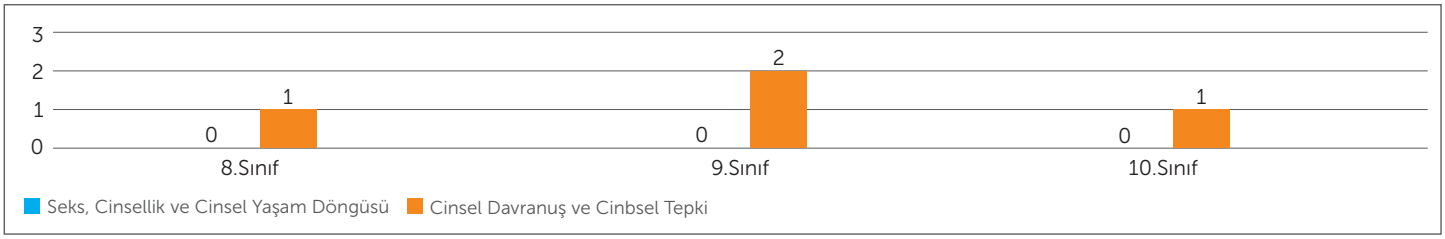

Grafik 39'da görüldüğü gibi Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri, en fazla 9. sınıf ve en az 8 ve 10. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu yaş grubunun karşılık geldiği tüm sınıf düzeylerinde çok az da olsa bir ilişkilendirme yapılabilmiştir. 9. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 2 kez, 8 ve 10. sınıf kazanımları da 1'er kez ve sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun üç öğrenme hedefi ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu ilişkilendirmenin kısmen yapılabildiği ve ilişkilendirme sayısının oldukça az olduğu dikkate alındığında ortaöğretimin ilk sınıflarında Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına neredeyse hiç yer verilmediği görülmektedir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 84'de verilmiştir.

Tablo 84. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: Cinsel duygularını, fantezilerin ve arzuların olması doğaldır. İnsanla her zaman açık etmeseler de bu duygular yaşam boyunca devam eder.**
İnsanların cinselliği ifade etme biçimlerini sayabilme (bilgi)
Cinsel duyguların, fantezilerin ve arzuların doğal olduğunu ve utanılacak şeyler olmadığını ve yaşam boyunca ortaya çıkabileceğini kabul edebilme (bilgi)
Bazı insanların cinsel duygularını, fantezilerini ve arzularını neden belli etmediğini açıklayabilme (bilgi)
Sekse olan ilginin yaşla beraber değişebileceğini ve yaşam boyunca ifade edilebileceğini açıklayabilme (bilgi)
İnsanların cinselliklerini farklı kültürlerde ve çevrelerdeki ifade ediş biçimlerine saygı duyulmasının önemini kavrayabilme (tutum)
Cinsel duygularla, fantezilerle ve arzularla ilgili hisleri yönetme biçimleri belirleyebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri

7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki
Ana Fikir: Cinsel yanıt döngüsü, vücudun cinsel uyarılmaya fiziksel olarak nasıl tepki verdiğiyle ilgilidir.

Cinsel uyarılmanın fiziksel ve psikolojik boyutları olduğunu, insanların uyarılara farklı biçimlerde ve zamanlarda yanıt verebildiklerini anlayabilme (bilgi)

7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki
Ana Fikir: Her toplumun, kültürün ve kuşağın cinsel davranışlara ilişkin yarattığı mitler vardır. Bu konuda doğrulan bilmemiz önemlidir.

Cinsel davranışlarla ilgili bilgiler söz konusu olduğunda, mitleri doğrulardan ayırabilme (bilgi)

Cinsellikle ilgili doğruları bilmenin önemini kavrayabilme (tutum)

Cinsel davranışlarla ilgili mitleri sorgulayabilme (beceri)

7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki
Ana Fikir: Cinsel davranışlarla ilgili bilinçli kararlar almak önemlidir.

Her bireyin cinsel anlamda aktif olma kararının bireysel bir karar olduğunu, bu kararın zamanla değişebildiğini ve buna her zaman saygı duyulması gerektiğini kavrayabilme (tutum)

Kendi cinsel davranışlarıyla ilgili sorumluluk sahibi kararlar alabilme (beceri)

7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki
Ana Fikir: Bireyin sağlığını ve iyi oluşunu olumsuz etkileyebilecek cinsel davranışların yaratacağı risklerden kaçmanın veya bu riskleri en aza indirmenin yolları vardır.

Cinsel davranışlarla ilgili riskleri en aza indirebilmek ve yaşam planlarını desteklemek üzere yapılabilecek tercihleri açıklayabilme (bilgi)

Cinsel davranışların istenmeyen (HIV, CYBE veya gebelik gibi) sonuçlarına maruz kalma risklerini, kondom ve diğer korunma yöntemlerinin kullanımını azaltabileceğini açıklayabilme (bilgi)

Penetrasyon içermeyen cinsel davranışların; gebelik riski taşımadığını, HIV dahil olmak üzere CYBE'nin bulaşma riskini daha az taşıdığını ve haz verici olabildiğini akılda tutabilme (bilgi)

Cinsel davranışlarla ilgili risklerin azaltılmasına ve yaşam planlarının gerçekleştirilmesine yönelik seçeneklerin mevcut olduğunu kavrayabilme (tutum)

Cinsel davranışlarıyla ilgili bilinçli kararlar alabilme (beceri)

7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki
Ana Fikir: Kazanç (statü, para, varlık) amaçlı cinsel eylemler; bir kimsenin sağlığına ve iyi olma haline karşı risk oluşturabilir.

Kazanç amaçlı cinsel eylemi tanımlayabilme (bilgi)

Bir şey karşılığında cinsel eylemle ilgili risklerin tanımını yapabilme (bilgi)

Para veya mal karşılığında yakın ilişki kurmanın güç dengelerinde eşitsizlik yarattığını, savunmasızlığı artırılabildiğini ve daha güvenli cinselliği talep edebilme konusunda bireyleri güçsüz kılabildiğini kavrayabilme (tutum)

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin cinsel duyguların doğallığı, yaşam boyu sürebildiği, cinsel yanıt döngüsü, cinsellikle ilgili mitler, cinsel davranışlarla ilgili bilinçli karar verme ve bu konudaki riskleri bilme ve bu risklerden kaçınma konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle bu yaş grubunun öğrenme hedeflerinin diğer iki yaş grubuna göre fazla olduğu ve ilişki bulunamayan çok sayıda öğrenme hedefi olduğu görülmektedir. Gelişimsel olarak bu yaş grubunun özellikleri dikkate alındığında cinsel davranışlarla ilgili bilinçli karar verme, riskli davranışlar ve sonuçlarının ele alınmamış olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, ortaokul 8. ve ortaöğretim 9 ve 10. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 12-15 yaş grubunda Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen kazanımların Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü öğretim programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 82). Bu doğrultuda Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitapları ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü kitabı incelenmiştir.
Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının öğrenme hedefleriyle kazanımları en fazla ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı dersi kazanımlarıyla tek ilişkilendirilen konu Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusudur. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 82).

Metin Kutusu 102: Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.8.18. İyi oluşunu destekleyen duygu ve davranışları fark eder.
R.9.29. Kişisel güvenliği için "Hayır!" demeyi alışkanlık hâline getirir.
R.10.27. İyilik hâline ilişkin edindiği bilgileri yaşamında uygulamayı alışkanlık hâline getirir.

Metin Kutusu 103: Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü kazanımı:
SB9.1.5.1. Tütün ürünleri, alkol ve madde kullanımının sonuçlarını değerlendirir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının Sınıf Rehberlik Programı etkinlik kitaplarında yer alma biçimleri sunulurken öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedeflerinin (Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum); Cinsellikle ilgili bilinçli kararlar almanın (örneğin; cinsel anlamda aktif olup olmama ve kiminle ve ne zaman aktif olacağı konusunda bilgili ve kendine güvenli olmanın) kendi sağlığı ve iyi olma hali için önemli olduğunu anlayabilme (tutum); Bir şey karşılığında cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisini gösterebilme (beceri)) ders kitaplarında yer alma biçimiyle ilgili kitaplardan kanıtlar sunulmuştur. Bu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının etkinlik kitaplarında; iyi oluşu destekleyen duygu ve davranışların farkına varma; kişisel güvenliği için 'hayır' diyebilecekleri durumları fark etme ve hayır diyebilmenin yolları; fiziksel iyilik hallerinin yolları vb. gibi konuları içeren çalışmalarına yer verildiği belirlenmiştir (Görsel 151) (Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021; Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 151: Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum); Cinsellikle ilgili bilinçli kararlar almanın (örneğin; cinsel anlamda aktif olup olmama ve kiminle ve ne zaman aktif olacağı konusunda bilgili ve kendine güvenli olmanın) kendi sağlığı ve iyi olma hali için önemli olduğunu anlayabilme (tutum); Bir şey karşılığında cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

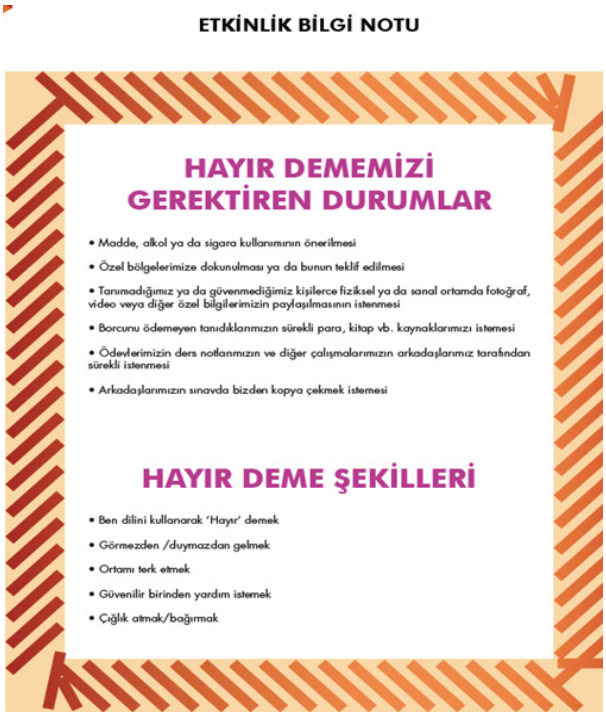

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelendiğinde, etkinliklerin "(Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum); Cinsellikle ilgili bilinçli kararlar almanın (örneğin; cinsel anlamda aktif olup olmama ve kiminle ve ne zaman aktif olacağı konusunda bilgili ve kendine güvenli olmanın) kendi sağlığı ve iyi olma hali için önemli olduğunu anlayabilme (tutum); Bir şey karşılığında cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisini gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı düşünülmektedir. Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında çeşitli bireysel ya da sosyal duyguların ifade edilmesi, duyguların insani ve doğal olduğu; duyguların ifade edilme biçimlerini güçlendirme gibi davranışları kapsayan etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Öğrenme hedeflerinde belirtilen cinsellik vurgusunun kitaplardaki etkinliklerde yer almadığı belirlenmiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusu kapsamında yer alan öğrenme hedefi (Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum) Sınıf Rehberlik Programı kazanımları dışında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıfın bir kazanımıyla SB9.1.5.1. Tütün ürünleri, alkol ve madde kullanımının sonuçlarını değerlendirir." kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun ise hiçbir öğrenme hedefi söz konusu dersin kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabında "SB9.1.5.1. Tütün ürünleri, alkol ve madde kullanımının sonuçlarını değerlendirir." kazanımının nasıl yer aldığı incelendiğinde, sigaranın sağlığa zararları, alkol ve alkol bağımlılığının sağlığa ve aile, toplum ilişkilerine etkisi, madde bağımlılığı ve etkileri, bağımlılık yapan maddelerden korunma, teknoloji bağımlılığına ilişkin konulara bilgi metinleri aracılığıyla yer verilmiş, teknolojinin doğru kullanımı hakkında öğrencilerden ürün (sunum, poster vb.) oluşturarak sunmaları beklenmiştir (Görsel 152) (MEB Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 152: "Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

Uyuşturucu maddeler;
- Aklı ve iradeyi işlemez hâle getirir (Görsel 1.71). Kişiyi normal yaşam ve davranışlarından uzaklaştırır.
- Bulantı, kusma, karın ağrıları, kabızlık, ishal, mide, bağırsak spazmlarına ve kanamalarına sebep olur.
- Tüm iç organların zarar görmesine ve buna eşlik eden bir dizi hastalığa neden olur.
- Zehirlenmelere ve bu yolla gelen ölümlere sebep olur.
- Bireyin çevreye uyum yeteneğini azaltır. Bağımlı giderek aileden ve çevresinden koparak yalnızlaşır. Çoğu zaman bu tabloya ağır bunalımlar eşlik eder.

Bağımlılık aklı ve iradeyi çalışmaz hale getirir.

Görsel 1.71
Madde kullanımı aklı ve iradeyi işlemez hâle getirir.

Kişinin madde kullanmaya başlamasının başta gelen nedeninin merak olduğu belirlenmiştir. Herkes önce bu maddeleri kullandığında ne gibi deneyimler yaşayacağını merak eder. Madde kullanmaya başlamadaki bir diğer önemli neden de kişinin yaşadığı sorunlara çözüm yolu arayışı ve sorunlarından kaçmak için madde kullanmasıdır. Maddenin etkisinde iken yaşadığı sorunları ve sıkıntıları unutan kişiler bunu bir çözüm yolu olarak görebilmektedirler. Madde kullanmaya başlama nedenlerinden bir diğeri de beğeni toplamaktır. Özellikle ergenlik döneminde arkadaşlıklar ve gruplar büyük önem kazandığından arkadaşlarının beğenisini kazanmak, grup tarafından kabul edilmek, onların dikkatini çekmek, bir gruba ait olmak ve eğlenmek için madde kullanmaya başlanabilmektedir. Ayrıca arkadaş baskısına "hayır" deme becerisine sahip olamayan kişiler, maddeye arkadaşlarının baskısı ile başlayabilmektedir.

1.5.1.2. Bağımlılık Yapıcı Maddelerden Korunma

Madde kullanımı ile ilgili baskılara direnmek için kararlı ve tutarlı olunmalıdır. Madde kullanımına karşı etkili bir mücadele bu konuda bilgi ve bilinç sahibi olmakla başlar. Madde bağımlılığını önlemede en etkili yöntem gerektiğinde "hayır" diyebilecek yaşam becerileri ile donatılmış gençler yetiştirmektir (Görsel 1.72). Bireyin davranışlarını kontrol

Madde bağımlılığına hayır! video

Alkol bağımlısı olan kişinin düşünme yeteneği geriler. Alkol, yaşamındaki her şeyin önüne geçer. Sorumluluklarını yerine getiremeyen kişinin iş hayatında sorunlar ortaya çıkar. Aile içinde huzursuzluk, kavga, ailenin dağılması gibi sorunlar kaçınılmaz hâle gelir. Kişinin sosyal yaşamdaki konumu, arkadaş çevresi ile ilişkileri zarar görür. Alkolün neden olduğu tüm bu olaylar kişide ruhsal çöküntüye neden olur ve kişi çözümü yine alkolde arar. Böylece bu bir kısır döngü hâlini alır. Alkolün verdiği geçici kendine güven duygusu, öfke ve saldırganlık alkol bağımlılarını suça itebilir. Alkole bağlı işlenen suçlar ve trafik kazaları hem toplumsal huzuru bozar hem de büyük ekonomik kayıplara neden olur (Görsel 1.70).

DSÖ'nün aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 30 ülkede yaptığı araştırmaya göre alkolün sebep olduğu bazı olumsuz olayların oranları aşağıdaki gibidir.

Görsel 1.70
Alkole bağlı sebepler

Ders kitabındaki bu çalışmalar, Teknik Rehber'de kazanımın ilişkilendirildiği öğrenme hedefi açısından incelendiğinde ise, öğrenme hedefinde cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğine vurgu yapılmış, kazanım da bu hedefte belirtilen özellikle madde kullanımı ifadesi dikkate alınarak ilişkilendirilmiştir. Ancak ders kitabında madde bağımlılığı cinsel yanıt açısından ele alınmamış, madde bağımlılığının bireydeki fiziksel, sosyal, psikolojik etkileri üzerinde durulmuştur. Sadece alkol kullanımının sebep olduğu olumsuz olayların oranları belirtilirken %50 cinsel istismara, %50 şiddete, %70 kadına şiddete yol açtığı bilgi olarak ders kitabında yer almıştır. Bu nedenlerle ders kitabında yer alan açıklamaların Teknik Rehber'de ilişkilendirilen öğrenme hedefine hizmet etmediği belirlenmiştir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda; Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü; Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konuları için 14 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11 ve 12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 85'de verilmiştir.

Tablo 85. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Toplam (f)
Cinsellik ve Cinsel Davranış	Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü		1	1
	Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki		-	-
	Toplam		**1**	**1**

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri 11-12. Sınıf düzeyinde sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında ilişkili kazanım sadece Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunda bulunurken; Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusundaki öğrenme hedefleriyle hiçbir ilişkili kazanım bulunamamıştır. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanım incelendiğinde; 'Cinsellik karmaşıktır ve yaşam boyu değişecek biyolojik, sosyal, psikolojik, ruhsal, etik ve kültürel boyutları vardır' ana fikriyle ilişkili bulunmuştur. 11-12. sınıf düzeyi öğretim programlarından sadece 11. sınıf Sınıf Rehberlik Programında bir kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramının 15-18 yaş grubu için belirlenmiş olan 14 öğrenme hedefi, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda sadece 1 kez ilişkilendirilmiştir. Bu öğrenme hedeflerinden sadece 1'i 11. sınıf kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilebilmiş, 13 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 86'da verilmiştir.

Tablo 86. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: Cinsellik karmaşıktır ve yaşam boyu değişecek biyolojik, sosyal, psikolojik, spirituel, etik ve kültürel boyutları vardır.**	
Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum)	Kısmen

Bu temel kavramı kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefinin; cinselliğin insan olmanın bir parçası olması ve iyi oluşu etkilediği ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu ilişkilendirmenin sadece iyi oluş hali ile duygular arasında bağ kurabilme açısından yapıldığı ve bu kazanımlarda cinsellik vurgusunun olmadığı görülmektedir. Bu nedenle kazanım bu öğrenme hedefi ile kısmen ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 40'ta verilmiştir.

Grafik 40. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefler ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Grafik 40'ta görüldüğü gibi, sadece Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedeflerinin 11. sınıf öğretim programlarının bir kazanımı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ayrıca bu ilişkilendirmenin kısmen yapılabildiği ve ilişkilendirme sayısının çok az olduğu dikkate alındığında ortaöğretimin ikinci kademesinde de Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına hiç yer verilmediği görülmektedir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 87'de verilmiştir.

Tablo 87. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
7.1. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü **Ana Fikir: Cinsellik karmaşıktır ve yaşam boyu değişecek biyolojik, sosyal, psikolojik, spirituel, etik ve kültürel boyutları vardır.**
Cinselliğin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu; biyolojik, sosyal, psikolojik, spiritüel, etik ve kültürel bileşenleri olduğunu açıklayabilme ve analiz edebilme (bilgi)
Kendi cinselliği ve onu etkileyen faktörler üzerine düşünebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Cinsel davranışlarda bulunmak kişi için keyif verici olmalıdır. Cinsellik beraberinde bireyin sağlığı ve iyi oluşuyla ilgili sorumlulukları getirir.**
Cinsel hazın ve sorumluluğun temel unsurlarını özetleyebilme (bilgi)
Birçok insanın, başkalarıyla cinsel temas kurmaksızın geçirdiği dönemlerin olduğunu akılda tutabilme (bilgi)
İyi bir iletişimin cinsel ilişkiyi hangi biçimlerde geliştirebildiğinin doğrulamasını yapabilme (bilgi)
Toplumsal cinsiyet normlarının ve kalıp yargıların insanların beklentilerini ve cinsel haz deneyimini etkileme biçimleri üzerinde düşünebilme (bilgi)
Vücudunun gösterdiği cinsel tepkileri anlamanın, bedenini anlamasına yardımcı olabileceğini ve bir sorunla karşılaştığında bunu fark ederek yardım isteyebilmesini sağlayacağını kavrayabilme (bilgi)
Cinsel ilişkideki partnerlerden her ikisinin de istenmeyen gebelik, CYBE ve HIV'nin önlenmesi konusunda sorumlu olduğunu kabul edebilme (tutum)
Cinsel ihtiyaçlarını ve sınırlarını ifade edebilme (beceri)
7.2. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki **Ana Fikir: Cinsel konularda karar almak; istenmişte gebelik, CYBE ve HIV'nin önlenmesine yönelik risk azaltıcı stratejilerin önceden düşünülmesini gerektirir.**
Hali hazırda doğum, cinsel istismar veya korunmasız ilişkiyle bulaşmış olan HIV ve CYBE'nin bulaşmasını engellemeye yönelik stratejiler de dahil olmak üzere, istenmeyen gebelik ve CYBE'nin engellenmesi için kritik öneme sahip risk azaltımı stratejilerini analiz edebilme (bilgi)
Para veya mal karşılığı gerçekleştirilen cinsel ilişkilerin daha güvenli cinselliği talep edebilme gücünü azaltacağını akılda tutabilme (bilgi)
İstenmeyen gebelik ve CYBE/HIV bulaşma ve bulaştırma riskini azaltmanın yolları olduğunu kavrayabilme (tutum)
İstenmeyen gebelik ve CYBE/HIV bulaşma ve bulaştırma riskini azaltma stratejileri üzerine düşünebilme (beceri)

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok cinselliğin karmaşıklığı ve çok boyutluluğu, cinselliğin bireyin sağlığı ve iyi oluşu ile ilgili sorumlulukları da beraberinde getirdiği ve cinsel davranışların risklerini azaltıcı önlemlerin önceden düşünme gibi konular üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Gelişimsel olarak daha çok cinsel konularda sorumlu davranış ve bilinçli karar vermenin hedeflendiği bu yaş grubuna karşılık gelen öğretim programlarında neredeyse hiçbir kazanımın olmayışı büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı için 15-18+ yaş grubunda kazanımları ilişkilendirilen tek öğretim programı Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu doğrultuda Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında yer alan Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedefleri sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiş Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik programı kazanımları ile ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 85).

Metin Kutusu 104: Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.11.19. İyi oluşu ile duyguları arasında bağ kurar.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramında Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedefinin (Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum)) Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda nasıl yer aldığına ilişkin kanıtlar sunulmuştur. Bu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının etkinlik kitaplarında benlik farkındalığı yeterlilik alanında tanımlanan iyi oluş ile duygular arasındaki ilişkiyi içeren çalışmalarına yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 153) (MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların ders kitaplarında yer alma biçimi incelendiğinde, yalnızca bir öğrenme hedefinin (Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum)) etkinlik kitabında kısmen karşılığının bulunduğu belirlenmiştir. İyi oluşu destekleyen duygular ve bu duyguların mutlu bir hayat sürmedeki ilişkisi ve etkisi gibi davranışları kapsadığı gözlemlenmiştir.

Görsel 153: Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

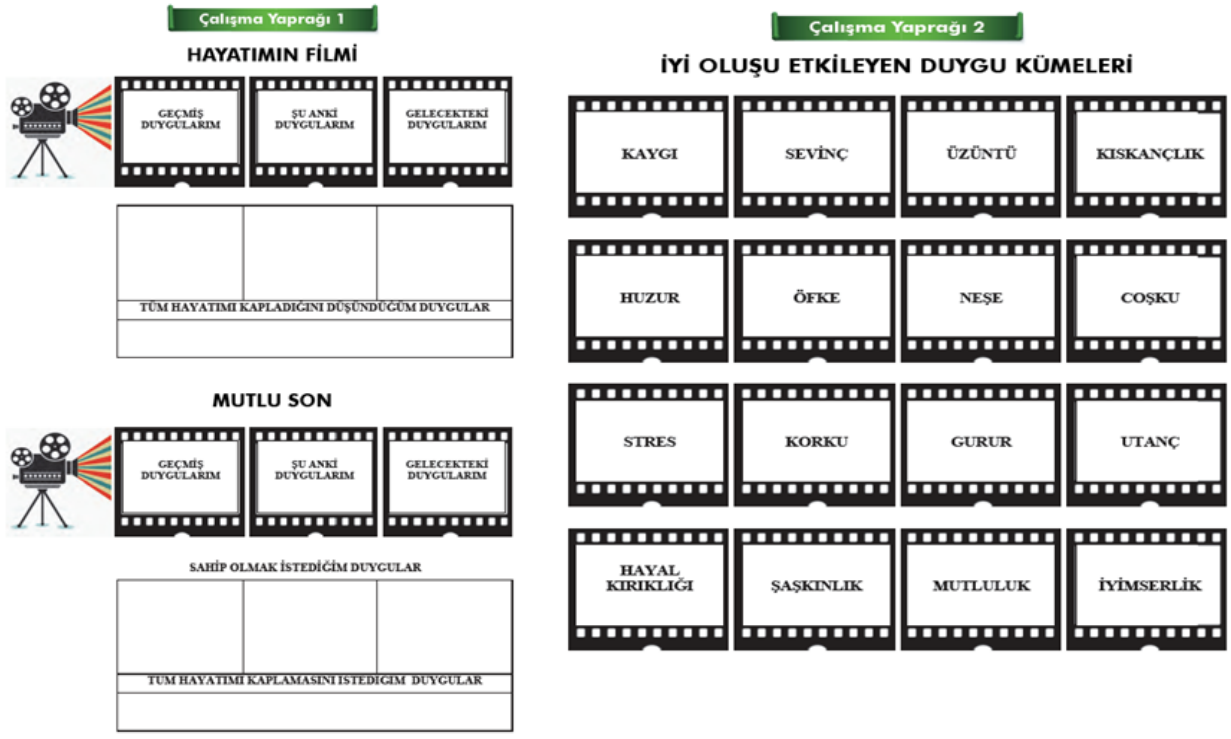

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında kazanımla ilişkili çalışmaların söz konusu öğrenme hedefini (Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum)) kısmen karşıladığı görülmektedir. Sınıf Rehberlik Etkinlik kitabında iyi oluşa etki eden geçmiş duygular, şu anki duygular ve gelecekti duygular bir arada değerlendirilerek mutlu bir hayat için duyguların düzenleyici etkisini değerlendirme; iyi oluşu etki eden duygu kümelerinden hareketle karşılaşılan sorunların olumlu yönleriyle ele alınması ve olumlu düşünceler geliştirilmesi gibi davranışları kapsadığı gözlemlenmiştir. Cinsellik ve iyi oluş ilişkisine yer verilmediği görülmektedir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehber'deki Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının tüm konularına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının tüm yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 41'de verilmiştir.

Grafik 41. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

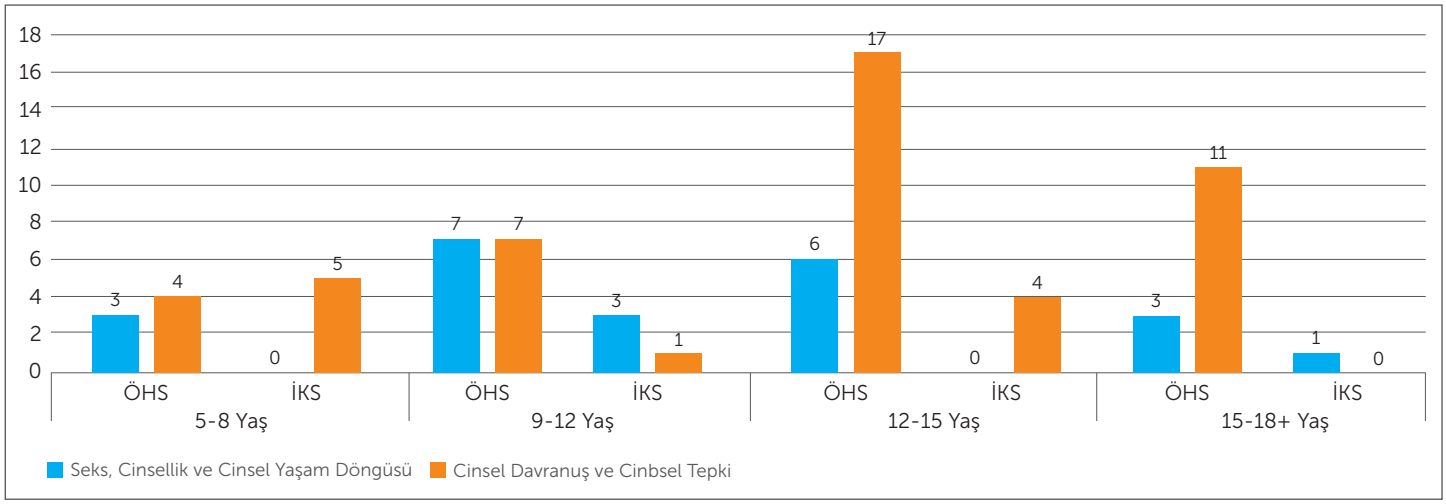

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 41'e göre, Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleri için tüm yaş gruplarında oldukça az ilişkilendirme yapılabilmiştir. Bu az olan ilişkilendirmenin yaş grubu yükseldikçe giderek düştüğü dikkat çekmektedir. Ayrıca, 5-8 yaş ve 12-15 yaş gruplarında Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedeflerinden hiçbiri ile öğretim programları kazanımları ilişkilendirilememiştir. Benzer şekilde 15-18+ yaş grubu için de Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedeflerinden hiçbiri ile öğretim programlarının kazanımları ilişkilendirilememiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 42'de verilmiştir.

Grafik 42. Cinsellik ve Cinsel Davranış Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

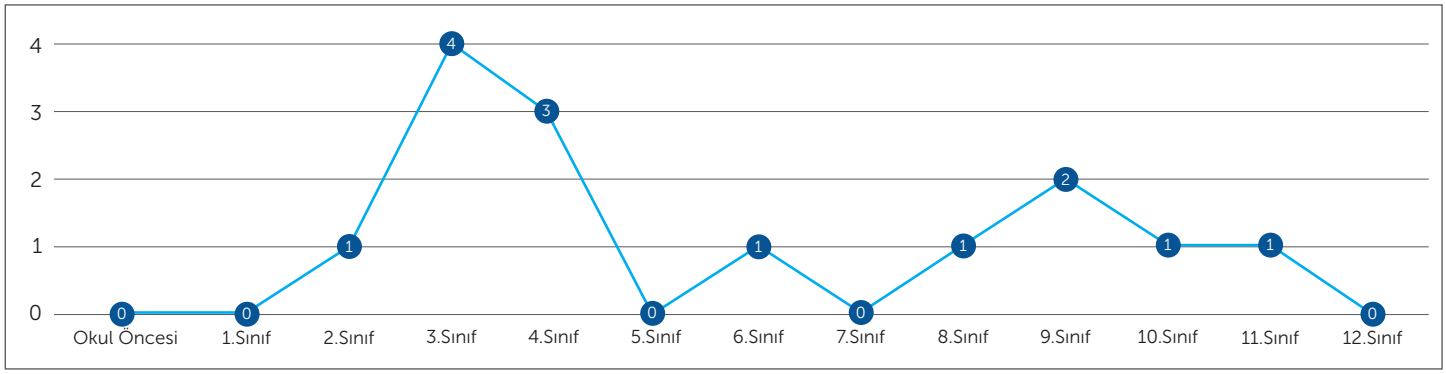

Grafik 42'ye göre, sınıf düzeyleri arttıkça Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı çok az olmakla birlikte bu kazanımların sınıf düzeylerine göre dağılımında düzensiz bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri okul öncesi eğitim programı, 1, 5, 7 ve 12. sınıf öğretim programlarının kazanımlarının hiçbiriyle ilişkilendirilemezken, tüm kademeler içinde en fazla ilkokul 3. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. İlkokul 3. sınıf düzeyindeki dersler incelendiğinde ise bu kavramdaki öğrenme hedefleriyle sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarının 4 kez ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

3.1.8.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Temel Kavramı ile İlgili Bulgular

- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- 15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular
- Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

3.1.8. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Temel Kavramı le İlgili Bulgular

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 5-8 yaş grubunda; Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi, HIV ve AIDS'te Damgalama, Bakım, Tedavi ve Destek; HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konuları için 12 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin okul öncesi eğitim- 3. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 88'de verilmiştir.

Tablo 88. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	OÖ (f)	SRP (f)	HB (f)	FB (f)	BEO (f)	Toplam (f)
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi		-	-	-	-	-	-
	HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek		-	-	-	-	-	-
	HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması		2	1	7	1	6	17
	Toplam		**2**	**1**	**7**	**1**	**6**	**17**

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedeflerinin hem okul öncesi hem de ilkokul düzeyi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. 1-3. sınıf düzeylerinde Hayat Bilgisi, Beden Eğitimi ve Oyun derslerinin yanı sıra Fen Bilimleri dersi, okul öncesi eğitim programı ile Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında ilişkili kazanım sadece 'HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması' konusunda bulunurken, 'Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi' ile 'HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek' konularının öğrenme hedefleri ile ilişkili hiç kazanım bulunamamıştır.

HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde yalnızca 'Bağışıklık sistemi, vücudumuzu hastalıklardan korur ve sağlıklı kalabilmemizi sağlar' ana fikri bir öğrenme hedefiyle [İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)] ilişkili bulunmuştur. Okul öncesi kademeye ait öğretim programında yalnızca 2 kazanım bu konunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir. 1-3. sınıf düzeyi öğretim programlarında sırasıyla 1 kazanım Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı, 7 kazanım Hayat Bilgisi, 1 kazanım Fen Bilimleri ile 6 kazanım ise Beden Eğitimi ve Oyun bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 12 öğrenme hedefinden okul öncesi öğretim programı kazanımlarıyla yalnızca 2 kez; 1-3. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla toplamda 15 kez ilişkilendirilmiştir. Ancak toplamda 12 öğrenme hedefinden sadece 1'i tam olarak ilişkilendirilebilirken; 11 öğrenme hedefi hem okul öncesi hem de ilkokul öğretim programı kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

Okul öncesi ve 1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 89'da verilmiştir.

Tablo 89. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana Fikir: Bağışıklık sistemi, vücudumuzu hastalıklardan korur ve sağlıkla kalabilmemizi sağlar.**	
İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)	Tam olarak

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının kapsamında yer alan bu öğrenme hedefinin temel vurgusu olan 'sağlığı korumak için yapılması gerekenler' öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunan bir öğrenme hedefi olmuştur. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 43'te verilmiştir.

Grafik 43. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (5-8 Yaş)

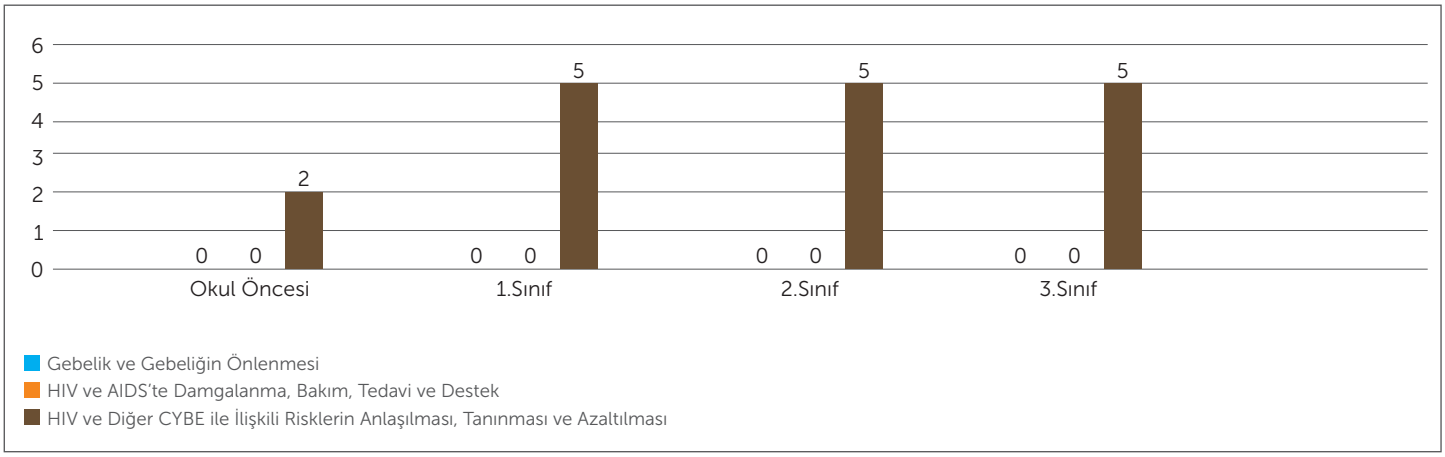

Grafik 43'e göre, öğrenme hedefiyle ilişkili olan öğretim programları incelendiğinde, ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin hem okul öncesi hem de ilkokul kademesinde yer aldığı görülmektedir. Okulöncesi-3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları 17 kez bu öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir. Ancak hem okul öncesi hem de ilkokul kademelerinde ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin sayıca az çok az olduğu gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalama, Bakım, Tedavi ve Destek konuları ile ilgili hiçbir sınıf düzeyindeki kazanımla ilişkilendirme yapılamadığı görülmektedir.

1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 90'da verilmiştir.

Tablo 90. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (5-8 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Gebelik, doğal bir biyolojik süreçtir ve planlanabilir.**
Gebeliğin, rahim içinde yumurta ve spermlerin birleşmesi ve döllenmesi sonucunda başladığını akılda tutabilme (bilgi)
Gebeliğin ve üremenin doğal biyolojik süreçler olduğunu ve insanların gebeliği planlayabileceğini ifade edebilme (bilgi)
Tüm çocukların istenmesi bakım görmesi ve sevilmesi gerektiğini ifade edebilme (tutum)
Her çiftin çocuklarının olmadığının farkına varabilme (bilgi)
8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek **Ana Fikir: HIV ile yaşayan insanlar, eşit haklara sahiptir ve üretken yaşamlar sürerler.**
HIV ile yaşayan insanların; doğru bakım, tedavi ve destekler sayesinde tamimiyle üretken yaşamlar sürebildiğini ve istediklerinde çocuk yapabildiğini ifade edebilme (bilgi)
HIV ile yaşayan insanların; diğer herkes kadar sevgi, saygı, özen ve destek (ve zamanın tedavi hizmeti) alma hakkına sahip olduğunu kavrayabilme (tutum)
8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek **Ana Fikir: HIV pozitif insanlar için etkin t1bbi tedaviler mevcuttur.**
HIV ile yaşayan insanların; yeterli bakım, saygı ve destekle birlikte, etkin tıbbi tedaviler sayesinde durumlarıyla baş edebildiklerini ifade edebilme (bilgi).

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana Fikir: Bağışıklık sistemi, vücudumuzu hastalıklardan korur ve sağlıkla kalabilmemizi sağlar.** 'Sağlık ve hastalık' kavramlarını tanımlayabilme (bilgi)
İnsanların, onları hastalıklardan koruyan bağışıklık sistemleri olduğunu açıklayabilme (bilgi)
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana Fikir: İnsan hasta olabilir ancak yine de sağlıklı görünebilir.** Birinin hasta olmasına rağmen sağlıklı görünebilip sağlıklı hissedebileceğini akılda tutabilme (bilgi)
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana Fikir: Hasta olsun veya olmasın herkesin sevgiye, özene ve desteğe ihtiyacı vardır.** İnsanların sağlık durumları göz önüne alınmaksızın sevgiye, özene ve desteğe ihtiyaç duyduklarını açıklayabilme (bilgi)

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin daha çok HIV ile yaşayan insanlar ile onların doğru bakımı, tedavisi ve onlara sunulabilecek desteklere ilişkin kavramsal temellerin oluşumuna yönelik olduğu görülmektedir. Bu temelden eksik olarak yetişen bireylerin yaşamda cinsel sağlık ya da üreme sağlığına ilişkin karşılaşılan olumsuz durumları anlama, yorumlama ve önlem alma durumlarının kavramın doğasına uygun bir biçimde gerçekleşemeyeceği açıktır.

5-8 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

5-8 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, okul öncesi, ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 5-8 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen program ve ders belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen program ve ders belirlenmiştir.

5-8 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Hayat Bilgisi öğretim programı kazanımları ardından Beden Eğitimi ve Oyun öğretim programı olmuştur. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun dersi kazanımlarıyla tek ilişkilendirilen konu HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu olurken Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek konularının öğrenme hedefleri Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleri kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 88). Bu doğrultuda İlkokul 2 ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı ile 1, 2 ve 3. sınıf Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlik Kılavuz Kitabı incelenmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu öğrenme hedeflerinin Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun derslerinde nasıl yer aldığına ilişkin kanıtlar sunulmuştur. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleri kazanımlarıyla (Metin Kutusu 105) ilişkilendirilen öğrenme hedefi "İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)" hedefi olmuştur.

Metin Kutusu 105: HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun kazanımları:
HB.2.3.1. Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, uyku ve beslenme arasındaki ilişkiyi fark eder.
HB.2.3.2. Dengeli beslenmeye uygun öğün listesi hazırlar.
HB.2.3.4. Sağlıklı bir yaşam için temizliğin gerekliliğini açıklar.
HB.2.3.6. Mevsimine uygun meyve ve sebze tüketiminin insan sağlığına etkilerini fark eder.
HB.3.3.3. Sağlığını korumak için mevsimlere özgü yiyeceklerle beslenir.
HB.3.3.4. Sağlığını korumak için yeterli ve dengeli beslenir.

Metin Kutusu 105: HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun kazanımları:
HB.3.3.5. Kendisinin ve toplumun sağlığını korumak için ortak kullanım alanlarında temizlik ve hijyen kurallarına uyar.
BO.1.2.2.1. Sağlık ile oyun ve fiziki etkinlikler arasındaki ilişkiyi açıklar.
BO.1.2.2.2. Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken vücudunda meydana gelen değişiklikleri açıklar.
BO.1.2.2.3. Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken sağlığını korumak ve güvenliği için dikkat etmesi gereken unsurları söyler.
BO.1.2.2.5. Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken temizlik alışkanlıkları sergiler.
BO.2.2.2.4. Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken sağlığını korumak için dikkat etmesi gereken unsurları açıklar.
BO.3.2.2.13. Aktif ve sağlıklı hayat davranışı geliştirmek için çeşitli teknolojileri kullanır.

Hayat Bilgisi 2 ve 3. sınıf ders kitapları incelendiğinde, sağlıklı büyümek için yapılması gerekenler üzerine düşünülmesini sağlayacak bir çalışmaya ve ardından açıklamasına, yapılacaklar listesinden doğru olanların seçilmesi ve boşluk doldurulması çalışmalarına; dengeli beslenmek için yapılması gerekenler hakkındaki bilgiye ve ardından boşluk doldurma ve dengeli beslenmeyi destekleyici besinlerin seçilmesi çalışmasına; sabah, öğle ve akşam öğün listelerinin oluşturulması ve dengeli beslenmeye ilişkin afiş etkinliklerine; sağlıklı yaşam için temizliğin önemini vurgulayan görsellere, bilgilere ve ardından doğru yanlış, eşleştirme ve açık uçlu soruya; meyve sebzelerin hangi mevsimde yetiştiğine ilişkin bilgiye ve meyve isimlerini bulma çalışması ile açık uçlu soruya; meyve sebzelerin yetiştikleri mevsimleri araştırma ve mevsimlerle eşleştirme etkinliğine; yeterli ve dengeli beslenmenin önemine ilişkin bilgi ve açık uçlu sorunun yanı sıra bir afiş çalışmasına ve açık uçlu sorulara; ortak kullanım alanlarındaki temizlik ve hijyen kurallarına ilişkin bilgiye ve kaynakların tasarruflu kullanılmasına ilişkin slogan çalışmasına, açık uçlu sorulara; çevreyi temiz tutmak için yapılabileceklere ilişkin bilgiye ve açık uçlu sorular ile görselleri analiz ederek doğru yanlış davranışları bulmalarına dönük çalışmaya ve temizlik kurallarına ilişkin slogan yazma çalışmasına yer verildiği görülmüştür (Görsel 154) (MEB İlkokul Hayat Bilgisi 2. ve 3. Sınıf Ders Kitapları, 2021).

Görsel 154: İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

2 ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Kitapları'ndaki etkinliklerin "İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)" öğrenme hedefini tam olarak karşıladığı belirlenmiştir.

HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun "İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)" öğrenme hedefiyle ilişkilendirilen bir diğer ders ise Beden Eğitimi ve Oyun dersi olmuştur. Bu bağlamda, İlkokul Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlik Kılavuz Kitabı incelendiğince, öğrencilerin oyun ve fiziki etkinliklere katılmalarının sağlıkları açısından yararlarını, katılınan orta ve yüksek şiddetteki etkinlikler sırasında vücutta meydana gelen değişiklikleri (kalp atım hızı, nefes alış-veriş ritmi, vb.), spor öncesinde ve sonrasında yapılan ısınma-soğuma çalışmalarının önemini, sağlıklı besinleri ve uygun spor kıyafetlerini, hijyen konusunda dikkat edilmesi gerekenleri, haftalık ve günlük fiziksel etkinliğin gerekliliğini fark etmelerini sağlayacak etkinliklere yer verildiği görülmüştür (Görsel 155) (MEB İlkokul Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlik Kitabı, 2021).

Görsel 155: İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

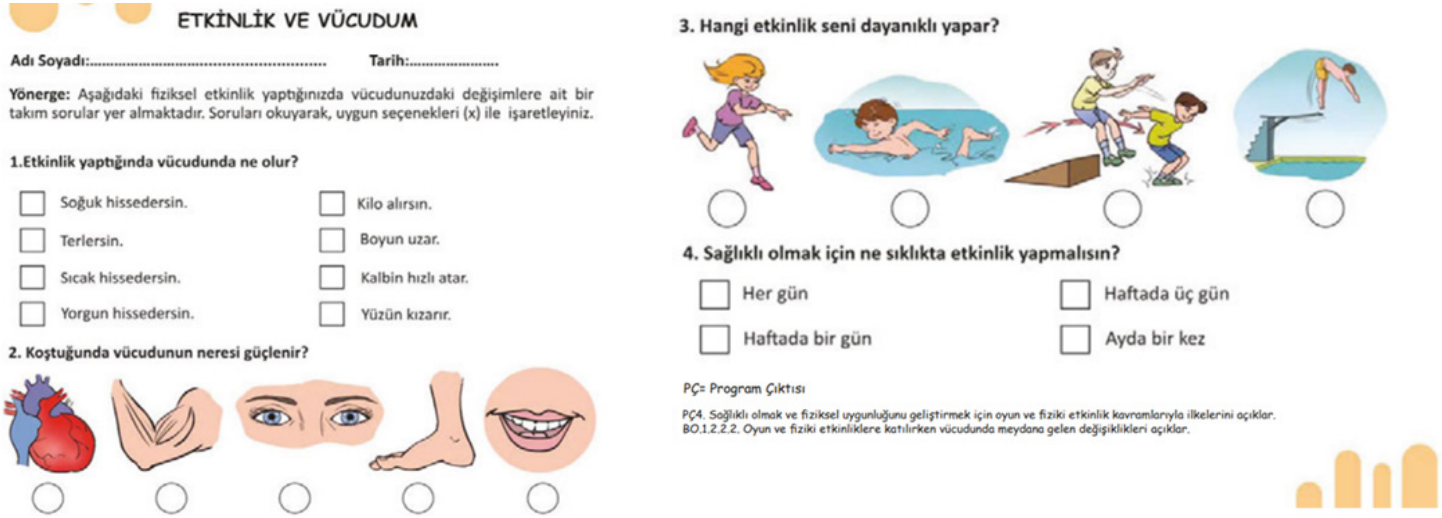

ETKİNLİK VE VÜCUDUM

Adı Soyadı:..... Tarih:.....

Yönerge: Aşağıdaki fiziksel etkinlik yaptığınızda vücudunuzdaki değişimlere ait bir takım sorular yer almaktadır. Soruları okuyarak, uygun seçenekleri (x) ile işaretleyiniz.

1.Etkinlik yaptığında vücudunda ne olur?

- ☐ Soğuk hissedersin.
- ☐ Terlersin.
- ☐ Sıcak hissedersin.
- ☐ Yorgun hissedersin.
- ☐ Kilo alırsın.
- ☐ Boyun uzar.
- ☐ Kalbin hızlı atar.
- ☐ Yüzün kızarır.

2. Koştuğunda vücudunun neresi güçlenir?

3. Hangi etkinlik seni dayanıklı yapar?

4. Sağlıklı olmak için ne sıklıkta etkinlik yapmalısın?

- ☐ Her gün
- ☐ Haftada bir gün
- ☐ Haftada üç gün
- ☐ Ayda bir kez

PÇ= Program Çıktısı

PÇ4. Sağlıklı olmak ve fiziksel uygunluğunu geliştirmek için oyun ve fiziki etkinlik kavramlarıyla ilkelerini açıklar.
BO.1.2.2.2. Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken vücudunda meydana gelen değişiklikleri açıklar.

İlkokul Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlik Kılavuz Kitabı'ndaki etkinliklerin "İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)" öğrenme hedefini tam olarak karşıladığı belirlenmiştir.

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 9-12 yaş grubunda; Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi, HIV ve AIDS'te Damgalama, Bakım, Tedavi ve Destek; HIV ve diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konuları için 37 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 4-7. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 91'de verilmiştir.

Tablo 91. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Toplam (f)
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi		2	2
	HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek		-	-
	HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması		-	-
	Toplam		**2**	**2**

9-12 yaş grubu için Teknik Rehber'de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleri yalnızca Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım 'Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi' konusunda bulunurken, öğretim programlarıyla hiç ilişki bulunamayan öğrenme hedefleri ise 'HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek' ile 'HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması'dır.'

'Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi' konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri ile ilişkili kazanımlar incelendiğinde yalnızca 'Gebeliğin başlıca özelliklerini anlama' ile ilgili ana fikir ilişkili olan bir öğrenme hedefiyle [Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme] ilişkili bulunmuştur. Sınıf Rehberlik Programı'na ait öğretim programında yalnızca 2 kazanım bu konunun öğrenme hedefiyle ilişkilendirilmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 37 öğrenme hedefinden yalnızca 1'i Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla toplamda 2 kez kısmen ilişkilendirilebilmiştir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 92'te verilmiştir.

Tablo 92. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Gebeliğin başlıca özelliklerini anlamak önemlidir.**	
Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefinin temel vurgusundan çok, güvenli davranış sergileme yönü ile ilgili olan kısmının öğretim programlarında karşılığı bulunduğu görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 44'te verilmiştir.

Grafik 44. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (9-12 Yaş)

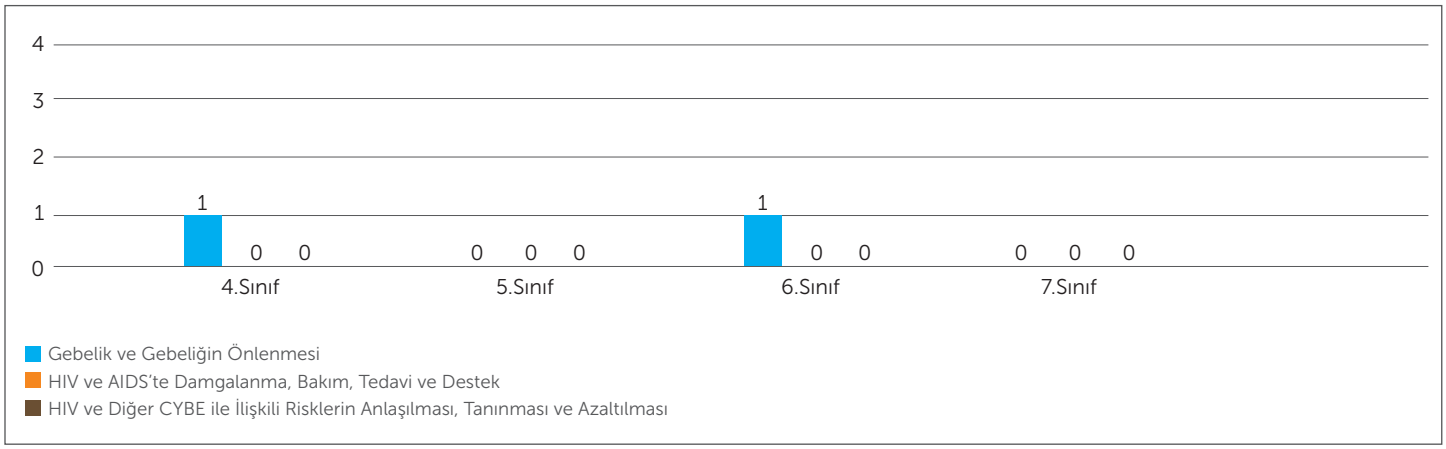

Grafik 44'te görüldüğü gibi Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleri, 4-7. sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlardan sadece 4. sınıf ve 6. Sınıf düzeyindeki kazanımlarla, ilişkilendirilirken, 5 ve 7. sınıf düzeyindeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilemediği görülmektedir. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun 1 öğrenme hedefi 4 ve 6. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları ile 2 kez ilişkilendirilirken; HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek' ile 'HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması' konularının öğrenme hedefleri 4-7. Sınıf düzeyindeki kazanımlarla ilişkilendirilememiştir. Bu dağılım dikkate alındığında ortaokul kademesinde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramına neredeyse hiç yer verilmediği görülmektedir.

4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 93'de verilmiştir.

Tablo 93. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (9-12 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Gebeliğin başlıca özelliklerini anlamak önemlidir.** Gebeliğin sıklıkla görülen işaretlerini sıralayabilme (bilgi)
Gebeliğin anlaşılması için kullanılan testleri tarif edebilme (bilgi)
(Hem isteyerek hem de zorla gerçekleşen) erken yaşta evliliklerle ve erken yaşta gebe kalma ve erken yaşta doğum yapmayla ilgili sağlık risklerini sıralayabilme (bilgi)
Erken yaşta ve istenmeyen bir gebeliğin, sağlık ve sosyal durum açısından olumsuz sonuçlarının olabileceğini fark edebilme (tutum)
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Modern korunma yöntemleri, gebeliğin önlenmesi veya planlanmasına yardımcı olur.** Modern gebelikten korunma yöntemleri, kondomlar ve istenmeyen gebelikten korunmanın diğer yöntemleriyle ilgili yanlış inanışları düzeltebilme (bilgi)
İstenmeyen gebelikten korunmanın en iyi yolunun cinsel ilişkiyi yaşamamak olduğunu ifade edebilme (bilgi)
İstenmeyen gebelik riskini azaltmak için hem erkek hem de kadın kondomlarının doğru kullanım adımlarını tarif edebilme (bilgi)
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Toplumsal cinsiyet rolleri ve akran normları, gebelikten korunma araçlarının kullanımına dair kararları etkileyebilir.** Toplumsal cinsiyet rollerinin ve akran normlarının, gebelikten korunma araçlarının kullanımını ne şekilde etkileyebileceğini tartışabilme (bilgi)
Kondom veya diğer korunma yöntemlerinin kullanımının cinsel ilişkideki partnerlerin her ikisinin de sorumlu olduğunu kavrayabilme (tutum)
Gebeliği önlemede hem erkek hem de kadının sorumluluğu olduğunu kavrayabilme (tutum)
Gebeliği önlemenin araçları hakkında ne hissettikleri ve bu hisleri toplumsal cinsiyet rolleri ve akran normlarının ne şekilde etkilendiği üzerine düşünebilme (beceri)
8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek **Ana fikir: HIV pozitif insanların, güvenli ve destekleyici bir ortamda, yaşadıkları HIV durumundan bahsedebilmeleri önemlidir.** HIV ile yaşayan insanların, HIV durumları hakkında konuşurken deneyimledikleri faydaları ve zorlukları tanımlayabilme (bilgi)
HIV ile yaşayan insanların bazılarının doğuştan HIV pozitif olduğunu ve bazılarınınsa sonradan HIV pozitif olduğunu bilebilme
HIV pozitif insanlar için güvenli ve destekleyici ortamların sağlanmasının herkesin sorumluluğu olduğunu kavrayabilme (tutum)
Güvenli ve destekleyici ortamlara katkı sunmanın yollarını gösterebilme (beceri)
8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek **Ana fikir: HIV ile yaşayan birinin, özel bakım ve tedavi ihtiyaçları olacaktır ve bunların birtakım muhtemel yan etkileri olabilmektedir.** HIV ile yaşayan bir insanın, bazı muhtemel yan etkileri de olabilen özel bakım ve tedavi ihtiyaçlarının sebeplerini açıklayabilme.
HIV tedavisinin yaşam boyu süren bir zorunluluk olduğunu ve çoğu zaman yan etkileri ve başka türlü zorlukları olabildiğini, özenli bir beslenme düzeni gerektirebildiğini akılda tutabilme (bilgi);
HIV ile yaşayan çocukların ve gençlerin de tedaviden faydalanabildiğini, ergenlik döneminde uygun dozajin, özenin ve yan etki yönetiminin gerekli olabildiğini ifade edebilme (kemik yoğunluğu, ARV ilaç direnci gibi yan etkiler) (bilgi);
İnsanların HIV bakım ve tedavi hizmetlerine nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri).
8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek **Ana fikir: HIV ve AIDS, aile yapısı, aile içindeki rol ve sorumlulukları etkileyebilir.** HIV'in ilişkiler, aile veya cinsel yaşam sürme konusunda bir engel teşkil etmediğini; zira farklı HIV durumlarına sahip insanların bir arada yaşayabileceğini ve HIV bulaşma riski olmaksızın cinsel partner olabileceğini ve HIV taşımayan çocuklar dünyaya getirebileceğini açıklayabilme (bilgi)
HIV ve AIDS'in aileleri, aile yapılarını, rol ve sorumluluklarını nasıl etkilediğini tarif edebilme (bilgi)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek **Ana fikir: HIV ve AIDS, aile yapısı, aile içindeki rol ve sorumlulukları etkileyebilir.** Ailelerin, yaşadıkları toplulukların, hizmet ve tedavilerin desteğiyle; HIV ile yaşayan kadınların HIV taşımayan çocuklar doğurabileceğini ve emzirebileceğini açıklayabilme (bilgi)
Herkesin HIV pozitif insanların desteklenmesi konusunda sorumlu olduğunu kavrayabilme (tutum)
HIV pozitif insanları destekleme biçimlerini sergileyebilme (beceri)
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana fikir: HIV dahil farklı cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları olan insanlarla yaşayan cinsel birliktelik sonrasında bu enfeksiyonlar insanlara bulaşabilir. Bulaşlara savunmasızlığı azaltmanın yolları vardır.** Kendi yaşadığı toplulukta gençler arasında sık görülen (HIV, HPV, herpes, mantar, bel soğukluğu gibi) CYBE'yi ve en sık rastlanan bulama biçimlerini sıralayabilme (bilgi)
HIV'in (el sıkışma, sarılma, aynı bardaktan içme gibi) gündelik temasla bulaşmadığını anlayabilme (bilgi)
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana fikir: HIV çeşitli yollarla bulaşabillen bir virüstür ve bunlara HIV pozitif biriyle korunmasız cinsel ilişki dahildir** HIV'in (pozitif biriyle korunmasız cinsel ilişki, enfekte kan verilmesi, şırınga, iğne ve diğer sivri araçların paylaşımı; gebelik esnasında, doğum esnasında veya emzirme esnasında bulaşma gibi) farklı bulaş biçimlerini sıralayabilme (bilgi)
İnsanların çoğunun; HIV pozitif biriyle korunmasız penetrasyon içeren cinsel ilişki sonucunda HIV bulaştırabildiğini veya kapabildiğini fark edebilme (bilgi)
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana fikir: CBYE ve HIV bulaşı karşısındaki savunmasızlığı azaltabilmenin yolları vardır.** HIV virüsüne maruz kalınmasının öncesinde (kondom kullanmak ve mümkünse isteğe bağlı tıbbi erkek sünneti (İBTES) veya Temas Öncesi Profilaksi (prep) ile birlikte kondom kullanımı) veya sonrasında (mümkünse Temas Sonrası Profilaksi (PEP)) HIV bulaşmasının ve bulaştırılmasının nasıl önlenebileceğinin tarifini yapabilme (bilgi)
Doğrudan kondom kullanımının adımlarını tarif edebilme (bilgi)
Mümkün olduğu durumlarda, insan papillom virüsüne (HPV) karşı hangi yaşta ve nerede aşı olunabileceğini bilebilme (bilgi)
İstenmeyen cinsel baskıya karşı koyma ve güvenli cinsellik ve özellikle de doğru ve tutarlı kondom ve korunma araçlarının kullanımı konusunda ısrar etme yönünde iletişim, tartışma ve reddedebilme becerilerini sergileyebilme (beceri)
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana fikir: Bir kimsenin HIV gibi CYBE'leri taşıyıp taşımadığını kesin olarak bilmenin yolu test yaptırmaktır ve HIV ve birçok CYBE'nin tedavisi mümkündür.** Kendi yaşadığı topluluk özelinde en yaygın CYBE'lerin ve özellikle de HIV'in teşhis ve tedavisi konusunda bildiklerini ifade edebilme (bilgi)
Test yaptırmak isteyen birine nasıl destek olunabileceğini tarif edebilme (bilgi)
Test yaptırmak isteyen insanlar için güvenli ve destekleyici ortamların önemini kavrayabilme (tutum)
Testlerin nerede yaptırılabileceğini bilebilme (beceri)

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin daha çok gebelik, gebeliğin anlaşılması, istenmeyen gebelik, gebelikten korunma yolları ve gebelik sürecinde erkek ve kadının sorumluluklarının yanı sıra toplumsal cinsiyet rolleri ve akran normlarına ilişkin konularla ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca, HIV pozitif insanların HIV durumundan bahsedebilmeleri, HIV ile yaşayan birinin, özel bakım ve tedavi ihtiyaçlarının olacağı, HIV ve AIDS'in aile yapısı, aile içindeki rol ve sorumlulukları etkileyebileceği, HIV'in bulaş yolları ve HIV dahil farklı cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar karşısındaki savunmasızlığı azaltabilmenin yollarının olabileceğine dair öğrenme hedeflerinin de karşılığı bulunamamıştır. (Bkz: Tablo 91).

9-12 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

9-12 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen tek öğretim programı Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu doğrultuda İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir.

Metin Kutusu 106: Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımları:
R.4.29. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
R.6.22. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının öğrenme hedefleriyle Sınıf Rehberlik Programının farklı sınıf düzeylerindeki aynı kazanımı (R.4.29. ve R.6.22. Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.) Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefiyle (Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme (beceri)) ilişkilendirilmiştir. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek ile HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir. Sınıf Rehberlik Programı için ilişkilendirilen Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedefinin nasıl yer aldığını belirlemek için İlk ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelendiğinde, kişisel hakların korunması ve güvenliğin sağlanması için gerekli olan yönergelerin önemine, uyarı yönerge örneklerine, öğrencilerin canlandırma yapabilmesi için hazırlanmış senaryo metinlerine ve senaryolara ilişkin tartışma sorularına; yönergelere uymanın önemini vurgulayan bir oyuna ve oyuna ilişkin tartışma sorularına yer verildiği görülmektedir (Görsel 156) (İlkokul-Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 156: Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

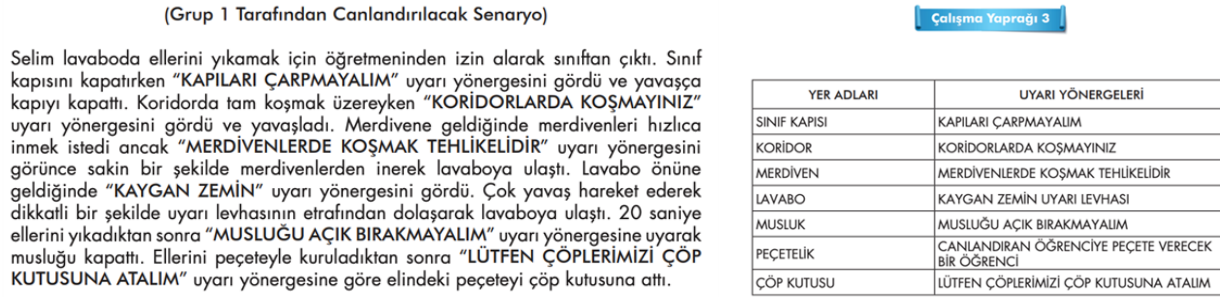

(Grup 1 Tarafından Canlandırılacak Senaryo)

Selim lavaboda ellerini yıkamak için öğretmeninden izin alarak sınıftan çıktı. Sınıf kapısını kapatırken "**KAPILARI ÇARPMAYALIM**" uyarı yönergesini gördü ve yavaşça kapıyı kapattı. Koridorda tam koşmak üzereyken "**KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ**" uyarı yönergesini gördü ve yavaşladı. Merdivene geldiğinde merdivenleri hızlıca inmek istedi ancak "**MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR**" uyarı yönergesini görünce sakin bir şekilde merdivenlerden inerek lavaboya ulaştı. Lavabo önüne geldiğinde "**KAYGAN ZEMİN**" uyarı yönergesini gördü. Çok yavaş hareket ederek dikkatli bir şekilde uyarı levhasının etrafından dolaşarak lavaboya ulaştı. 20 saniye ellerini yıkadıktan sonra "**MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM**" uyarı yönergesine uyarak musluğu kapattı. Ellerini peçeteyle kuruladıktan sonra "**LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM**" uyarı yönergesine göre elindeki peçeteyi çöp kutusuna attı.

Çalışma Yaprağı 3

YER ADLARI	UYARI YÖNERGELERİ
SINIF KAPISI	KAPILARI ÇARPMAYALIM
KORİDOR	KORİDORLARDA KOŞMAYINIZ
MERDİVEN	MERDİVENLERDE KOŞMAK TEHLİKELİDİR
LAVABO	KAYGAN ZEMİN UYARI LEVHASI
MUSLUK	MUSLUĞU AÇIK BIRAKMAYALIM
PEÇETELİK	CANLANDIRAN ÖĞRENCİYE PEÇETE VERECEK BİR ÖĞRENCİ
ÇÖP KUTUSU	LÜTFEN ÇÖPLERİMİZİ ÇÖP KUTUSUNA ATALIM

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarına ilişkin etkinlikler incelendiğinde, kişisel haklar ve kişisel güvenlik bağlamında daha çok günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlara ve yönergelere ilişkin bilgilerin yer aldığı ve bu yönergelere uymanın öneminin vurgulandığı ancak gebelikle ve ailede güvenilecek bir ebeveynin belirlenmesi ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı görülmüştür. Bu nedenle, öğrenme hedefinin (Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme (beceri)) karşılanmadığı belirtilebilir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 12-15 yaş grubunda; Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi, HIV ve AIDS'te Damgalama, Bakım, Tedavi ve Destek; HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konuları için 35 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 8-10. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 94'te verilmiştir.

Tablo 94. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	SBTK (f)	Toplam (f)
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi		-	-	-
	HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek		-	-	-
	HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması		1	2	3
	Toplam		**1**	**2**	**3**

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleri; 8-10. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında en çok Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavram kapsamında en fazla ilişkili kazanım 'HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması' konusunda bulunurken, öğretim programlarıyla hiç ilişki bulunamayan öğrenme hedefleri ise 'Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi' ve 'HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek'tir. Bu kapsamda Sınıf Rehberlik Programı'ndan bir, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programından ise iki kazanım bu konunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 12-15 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı konusu kapsamındaki öğrenme hedefleri incelendiğinde, cinsel yolla bulaşan bir enfeksiyona yakalanan insanın toplum içerisinde görebileceği ayrımcılığın yanı sıra doğuştan cinsel yolla bulaşan bir enfeksiyonu olan insanların da temel insani haklarına (tedavi, destek, üretken yaşam, başkalarına sevgisini ifade etme gibi) ilişkin ana fikirler altında yer aldığı görülmektedir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramındaki 12-15 yaş grubundaki 35 öğrenme hedefi, 8-10. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla yalnızca 3 kez ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinin hiçbirinin MEB öğretim programı kazanımlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram kapsamındaki 35 öğrenme hedefinin yalnızca 3'ünün 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. 32 öğrenme hedefi ise 8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 95'de verilmiştir.

Tablo 95. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması **Ana Fikir: Klamidya, bel soğukluğu, frengi, HIV ve HPV gibi CYBE'nin önlenebilir ve tedavi edilebilir veya kontrol edilebilir enfeksiyonlardır.**	
CYBE'lerin (cinsel yolla bulaşma, gebelikte bulaşma, doğum ve emzirme esnasında bulaşma, kan verme sırasında, şırınga, iğne veya diğer sivri uçlu araçların ortak kullanımıyla bulaşma vb.,) farklı bulaşma biçimlerini tarif edebilme (bilgi)	Kısmen
Cinsel yolla bulaşan HIV ve diğer CYBE'den korunmanın en etkin yolunun cinsel ilişkiyi ertelemek olduğunu açıklayabilme (bilgi)	Kısmen
Daha güvenli cinsellik konusunda ısrar edebilme ve güvenli olmaya cinsel pratikleri reddedebilme becerilerini gösterebilme (beceri)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin bulaşıcı hastalıkların farklı bulaşma yolları ve daha güvenli davranış sergileme boyutu ile öğretim programlarında karşılığı bulunduğu görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 45'te verilmiştir.

Grafik 45. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (12-15 Yaş)

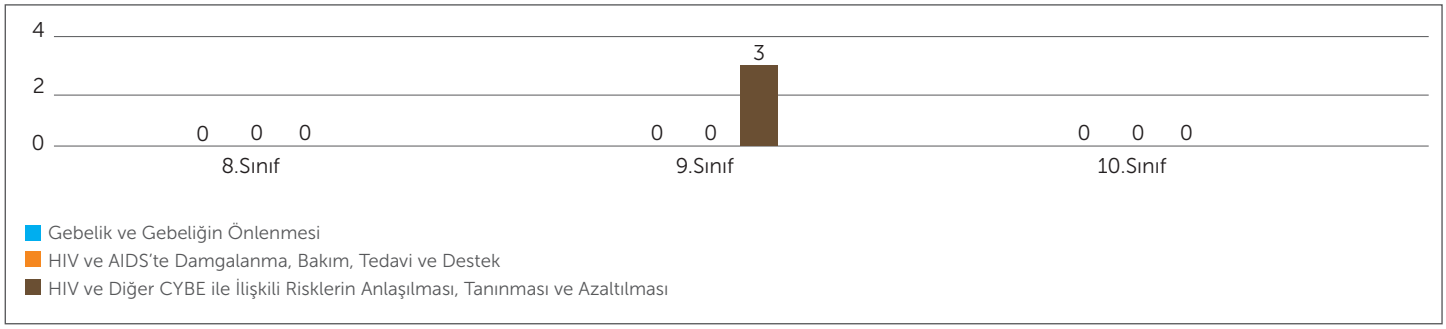

Grafik 45'te görüldüğü gibi Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının sadece HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleri ile ve sadece 9. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Diğer iki konunun öğrenme hedefleri ile ilgili bir kazanım bulunamamıştır. Ayrıca bu ilişkilendirmenin kısmen yapılabildiği ve ilişkilendirme sayısının oldukça az olduğu dikkate alındığında ortaöğretimin ilk sınıflarında Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına neredeyse hiç yer verilmediği görülmektedir

8-10. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 96'da verilmiştir.

Tablo 96. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (12-15 Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Gebelikten korunma araçlarının etki, tesir, fayda ve yan etki dereceleri birbirinden farklıdır.** İstenmeyen gebeliği önlemenin etkin yöntemlerini ve bunların nasıl etkilere sahip olduğunu analiz edebilme (örneğin, erkek ve kadın kondomları, gebelik dinleyici haplar, iğneler, implantlar, acil durum yöntemleri gibi) (bilgi)
İstenmeyen gebelik karşısındaki bireysel savunmasızlık kavramını açıklayabilme (bilgi)
Doğru ve tutarlı bir biçimde uygulandığında, cinsel ilişkiden kaçınmanın istenmeyen gebeliğin önlenmesi için etkin bir yöntem olduğunu ifade edebilme (bilgi)
Kondom ve modern korunma araçlarının doğru ve tutarlı bir biçimde kullanımının, cinsel olarak aktif bireyler için istenmeyen gebelikleri önleyebildiğini ifade edebilme (bilgi)
Acil durum korunma araçlarının (yasal ve erişilebilir olduğu zamanlarda); korunmasız cinsel ilişki, korunma aracının yanlış kullanımı veya çalışmaması veya cinsel saldırı durumlarında istenmeyen gebeliği önleyebildiğini kavrayabilme (bilgi)
Doğal korunma yöntemlerinin modern yöntemler kadar güvenilir olmadığını; ancak modern yöntemlerin erişilebilir olmadığı durumlarda, hiçbir şey yapılmamasından daha iyi olduğunu ve bir sağlık profesyoneline danışılarak kullanılabileceğini ifade edebilme (bilgi)
Sterilizasyon yönteminin, kalıcı bir korunma yöntemi olduğunu ifade edebilme (bilgi)
Kondomun doğru kullanım biçimini gösterebilme (beceri)
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Aktif cinsel yaşamı olan ve korunma araçlarını kullanabilecek durumdaki gençlerin; yeterlik, medeni durum, cinsiyet, cinsiyet kimliği veya cinsel yönelim ayırt edilmeksizin engellemelere maruz bırakılmadan korunma araçlarına erişebilmeleri gerekir.** Kondomların ve korunma araçlarının -her ne kadar bazı bariyerler nedeniyle gençlerin erişimi engellense ya da kısıtlansa da- kendi yerelinde genellikle nerelerden edinilebileceğini analiz edebilme (bilgi)
Aktif cinsel yaşamı olan bir gencin; medeni durumu, cinsiyeti veya toplumsal cinsiyet nedeniyle korunma araçlarına ya da kondomlara erişiminin engellenmemesi gerektiğini kavrayabilme (tutum)
Korunma araçlarının kaynaklarına erişmenin yollarını gösterebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri

8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi
Ana Fikir: Erken yaşta gebe kalmanın ve sık aralıklarla doğum yapmanın beraberinde getirdiği sağlık riskleri vardır.

Çok erken yaşta gebe kalmanın ne olduğunu tanımlayabilme ve bunun getirebileceği sağlık risklerini açıklayabilme (bilgi)

Doğum yaptıktan sonra belirli bir süre beklemenin faydalarını tanımlayabilme (bilgi)

Gebelikleri geciktirmenin ve gebelikler arasında belirli bir süre beklemenin öneminin farkına varabilme (tutum)

Gebe kalmak isteyip istemediğine veya ne zaman gebe kalmak istediğine dair tercihlerini ifade edebilme (beceri)

8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek
Ana Fikir: Doğru bakım, saygı ve destekle; HIV ile yaşayan insanlar ayrımcılıktan uzak, tamamen üretken yaşamlar sürebilir.

HIV nedeniyle insanlara ayrımcılık yapmanın yasadışı olduğu sonucuna varabilme (bilgi)

Bazı insanların doğumdan itibaren HIV ile yaşadığını ve tedavi ve desteklerle eksiksiz, sağlıklı ve üretken yaşamlar sürebileceğini fark edebilme (tutum)

8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek
Ana Fikir: HIV ile yaşayan insanlar dahil herkesin başkalarına yönelik cinsel duygularını ve sevgisini, istediklerinde evlenerek veya uzun süreli ilişkiler kurarak ifade etme hakkı vardır.

HIV ile yaşayan insanların ve herkesin, başkalarına cinsel duygularını ve sevgisini ifade etmeye neden hakkının olduğunu doğrulayabilme (bilgi)

HIV ile yaşayan insanlar dahil herkesin, başkalarına cinsel duygularını ve sevgisini ifade etme hakkını savunabilme (tutum)

8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek
Ana Fikir: HIV ile yaşayan insanlar tarafından ve onlar için yürütülen grupları ve programları destekleyici olabilir.

HIV ile yaşayan insanlar tarafından ve onlar için yürütülen destek grupları ve programlarının destekleyici olabileceğini kavrayabilme ve buralarda sunulan hizmetleri tarif edebilme (bilgi)

HIV ile yaşayan insanlar tarafından ve onlar için yürütülen destek grupları ve programlarının faydalı olduğunu kavrayabilme (tutum)

Yerel grupları ve programlarına nasıl erişebileceğini bilebilme (beceri)

8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması
Ana Fikir: Klamidya, bel soğukluğu, frengi, HIV ve HPV gibi CYBE'nin önlenebilir ve tedavi edilebilir veya kontrol edilebilir hastalıklardır.

Aktif cinsel yaşamın olması halinde, HIV ve diğer CYBE'nin bulaşması veya bulaştırılması riskini azaltmanın belli başlı yolları olduğunu açıklayabilme: düzenli ve doğru kondom kullanımı; penetrasyon içeren seksten kaçınma, 'karşılıklı monogami' uygulama; cinsel partner sayısını azaltma; tekrar eden partnerliklerden kaçınma; CYBE testi yaptırma ve tedavi olma (bilgi)

Bazı ortamlarda HIV ve CYBE oranının yüksek olduğunu; yaş farkının olduğu/nesiller arası birlikteliklerin HIV'e karşı savunmasızlığı artırdığını açıklayabilme (beceri)

Kondom kullanımının doğru adımlarını gösterebilme (beceri)

8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması
Ana Fikir: Cinsel sağlık hizmetleri; kondom, HIV testi ve tedavisi sunmaktadır. Bazı hizmetlere PrEP ve PEP veya İBTES dahildir. Bazı hizmetler de HIV konusundaki savunmasızlık durumunun ölçümünü, ihtiyaç halinde testlere ve tedaviye erişimi sağlamaktadır.

HIV testinin yaptırabileceği sağlık sistemlerini ve HIV ile yaşayan insanlara destek sağlaya programların erişim yollarını değerlendirebilme (bilgi)

Mevcut HIV testlerinin türlerini ve bunların nasıl yapıldığını tarif edebilme (bilgi)

İBTES'in tanımını yapabilme ve erkekler arasında HIV enfeksiyonunu ne şekilde azalttığını tarif edebilme (bilgi)

Yerelde mevcut olması halinde, PrEP ve PEP'i; HIV virüsüne maruz kalınma ihtimalinin öncesi ve sonrasında, HIV bulaşma ihtimalini azaltan yöntemler olarak tanımlayabilme (bilgi)

Herkesin gönüllü, bilinçli ve gizli olarak test yaptırma hakkının olduğunu ve HIV durumlarını açıklamaya mecbur bırakılmaması gerektiğini ifade edebilme (bilgi)

HIV karşısındaki savunmasızlık durumunun ölçülmesi için test yaptırmanın ve ihtiyaca göre tedaviye erişimin önemini kavrayabilme (tutum)

Test yaptırmak isteyen bir arkadaşına nasıl destek olacağını gösterebilme (beceri)

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin daha çok gebeliğin önlenmesi, gebelikten korunma araçları ve bu araçlara erişim, erken yaşta gebe kalmanın ve sık aralıklarla doğum yapmanın beraberinde getirdiği sağlık riskleri ile toplumda cinsel yolla bulaşan enfeksiyonu olan insanlar ve bu kişilerin topluma dahil edilmesi; CYBE'den korunma yolları ve HIV testleri ve bu testlerin gönüllülük esasına dayalı bir şekilde insan onurunu zedelemeden (bilinçli ve gizli bir şekilde) yapılmasına ilişkin konularla ile ilgili olduğu görülmektedir.

12-15 Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

12-15 yaş grubu için Teknik Rehber'deki temel kavramlar ve konulara ilişkin öğrenme hedeflerinin, 8-10. sınıf düzeylerinde yer alan derslerin öğretim programlarının kazanımlarındaki karşılığı incelenmiştir. Bu analiz sonucunda 12-15 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı için kazanımları ilişkilendirilen dersler belirlenerek, bu dersler arasından da kazanımları en fazla ilişkilendirilen ders belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen Sağlık Bilgisi ve Trafik öğretim programı kazanımları ardından Sınıf Rehberlik Programı kazanımları olmuştur (Bkz. Tablo 94). Bu doğrultuda Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında yer alan konulardan yalnızca HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programı ve Sınıf Rehberlik Programı kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek konularının öğrenme hedefleri ise Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi ve Sınıf Rehberlik programı kazanımları ile ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 94).

Metin Kutusu 107: HIV ve diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımları:
R.9.29. Kişisel güvenliği için "Hayır!" demeyi alışkanlık hâline getirir.
SB9.1.1.8. Bulaşıcı hastalıklardan korunma yollarını açıklar.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu öğrenme hedeflerinin Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi ve Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında nasıl yer aldığına ilişkin kanıtlar sunulmuştur.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının sadece HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu kapsamında yer alan "Daha güvenli cinsellik konusunda ısrar edebilme ve güvenli olmayan cinsel pratikleri reddedebilme becerilerini gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefi Sınıf Rehberlik Programında yer alan "R.9.29. Kişisel güvenliği için "Hayır!" demeyi alışkanlık hâline getirir." kazanımı ile ilişkilendirilebilmiştir. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek konularının ise hiçbir öğrenme hedefi söz konusu dersin kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelendiğinde, tanıdığımız ya da tanımadığımız kişilerden gelen kişisel güvenliği tehdit edecek istek ya da davranışlar karşısında sınırı çizmenin öneminin vurgulandığı, 'hayır' denilmesi gereken durumlar ve nasıl hayır denilebileceği hakkında açıklamaların yer aldığı, öğrencilerden yaşadıkları bu gibi durumlara anonim bir şekilde örnekler vermelerinin ve sonra bu örnek olayları canlandırmalarının istendiği ve bu canlandırmalar üzerinde tartışmaların yapıldığı görülmektedir (Görsel 157).

Görsel 157: Daha güvenli cinsellik konusunda ısrar edebilme ve güvenli olmayan cinsel pratikleri reddedebilme becerilerini gösterebilme (beceri) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

HAYIR DEMEMİZİ GEREKTİREN DURUMLAR

- Madde, alkol ya da sigara kullanımının önerilmesi
- Özel bölgelerimize dokunulması ya da bunun teklif edilmesi
- Tanımadığımız ya da güvenmediğimiz kişilerce fiziksel ya da sanal ortamda fotoğraf, video veya diğer özel bilgilerimizin paylaşılmasının istenmesi
- Borcunu ödemeyen tanıdıklarımızın sürekli para, kitap vb. kaynaklarımızı istemesi
- Ödevlerimizin ders notlarımızın ve diğer çalışmalarımızın arkadaşlarımız tarafından sürekli istenmesi
- Arkadaşlarımızın sınavda bizden kopya çekmek istemesi

HAYIR DEME ŞEKİLLERİ

- Ben dilini kullanarak 'Hayır' demek
- Görmezden /duymazdan gelmek
- Ortamı terk etmek
- Güvenilir birinden yardım istemek
- Çığlık atmak/bağırmak

Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelendiğinde, etkinliklerin "Daha güvenli cinsellik konusunda ısrar edebilme ve güvenli olmayan cinsel pratikleri reddedebilme becerilerini gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefini tam olarak karşıladığı belirlenmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının sadece HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu kapsamında yer alan "CYBE'lerin (cinsel yolla bulaşma, gebelikte bulaşma, doğum ve emzirme esnasında bulaşma, kan verme sırasında, şırınga, iğne veya diğer sivri uçlu araçların ortak kullanımıyla bulaşma vb.,) farklı bulaşma biçimlerini tarif edebilme (bilgi); Cinsel yolla bulaşan HIV ve diğer CYBE'den korunmanın en etkin yolunun cinsel ilişkiyi ertelemek olduğunu açıklayabilme (bilgi)" öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı dışında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf "SB9.1.1.8. Bulaşıcı enfeksiyonlardan korunma yollarını açıklar." kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek konularının ise hiçbir öğrenme hedefi söz konusu dersin kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabında "SB9.1.1.8. Bulaşıcı enfeksiyonlardan korunma yollarını açıklar." kazanımının nasıl yer aldığı incelendiğinde, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları konusunda bilgi metnine yer verilmiştir. Bu bilgi metninde enfeksiyonların bulaşma yolları kapsamında cinsel ilişki yoluyla bulaşan enfeksiyonlar ifadesine değinilmiştir. Bulaşıcı enfeksiyonlardan korunma yolları kapsamında uyulması gereken hijyen kuralları, bağışıklık ve aşı konularına bilgi metni olarak ders kitabında yer verildiği tespit edilmiştir (Görsel 158) (MEB, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı, 2019).

Görsel 158: "CYBE'lerin (cinsel yolla bulaşma, gebelikte bulaşma, doğum ve emzirme esnasında bulaşma, kan verme sırasında, şırınga, iğne veya diğer sivri uçlu araçların ortak kullanımıyla bulaşma vb.,) farklı bulaşma biçimlerini tarif edebilme (bilgi)"; "Cinsel yolla bulaşan HIV ve diğer CYBE'den korunmanın en etkin yolunun cinsel ilişkiyi ertelemek olduğunu açıklayabilme (bilgi)" öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunan ders kitabı çalışmalarından örnekler

1.1.2.3. Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma Yolları

Çocukluk çağı, insanların bulaşıcı hastalıklara en sık yakalandıkları dönemdir. Son yıllarda kullanılan ilaçlar ve alınan genel önlemler sayesinde bulaşıcı hastalık sıklığı, özellikle gelişmiş ülkelerde belirgin derecede azalmıştır. İçme ve kullanma sularının temizliği ile tifo ve kolera gibi öldürücü hastalıklar kontrol altına alınmıştır. Yaygın aşılama ile çiçek hastalığı tümüyle ortadan kaldırılmış ve çocuk felcinde de yok edilme aşamasına gelinmiştir.

Hastalıkların Bulaşma Yolları

- Su ve besinlerle (beslenme ve dışkılama)
- Hava yoluyla (Görsel 1.39)
- Kan yoluyla
- Vektörler yoluyla
- Cinsel ilişki yoluyla
- Temas yoluyla

Onları böyle koruyamazsınız, AŞILATIN!

Görsel 1.43
Aşılama

Görsel 1.44
Kuduz virüsü

Hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıkların yayılmasını ve insanlara bulaşmasını önlemek için koruyucu olarak yapılan aşı, ilaçlama, iç ve dış parazitler ile mücadeleye önem vermek gerekir (Görsel 1.43).

Kuduz

Kuduz hayvanın ısırması ve salyasının insan vücudundaki herhangi bir sıyrıktan girip kana karışması sonucu ortaya çıkan bulaşıcı ve öldürücü bir hastalıktır. Kuduz virüsü, vücuda girdikten sonra sinir sistemine yerleşerek beyne kadar gelir ve orada iltihap yapar (Görsel 1.44).

İlk birkaç gün içerisinde boğaz ağrısı, hâlsizlik, sinirlilik, depresyon, ateş ve kusma gibi belirtiler ortaya çıkabilir. Kesin semptomlar ise yara yerinde kaşıntı, ağrı ve acıdır. Hastalık ilerledikçe hasta saldırganlaşır ve ısırılan bölgede kas kasılmaları görülebilir. Hidrofobi denilen su korkusu gelişebilir. Tüm bu durumlar gerçekleştikten 2 hafta sonra hasta genelde komaya girer ve süreç ölümle sonuçlanır. Kuduz aşısı yapılmadıkça ölüm kaçınılmazdır. Öncelikle virüsün vücuttan uzaklaştırılması için ısırılan bölge bol sabunlu su ile yıkanmalıdır. Eğer hayvan yakalanabildiyse 10 gün boyunca gözlem altında tutulmalıdır. İnaktif kuduz aşısı ısırılan kişilere yapılmalıdır. Bu aşı kas içine ve ısırıldıktan sonra hemen, 3,7,14. günlerde yapılmalıdır. Eğer hayvanın kuduz olmadığı ispatlanırsa tedavi bırakılabilir.

Kuş Gribi

Kuş gribi, asıl olarak kanatlı hayvanlarda (tavuk, hindi, ördek vb.) hastalık yapan, insanlara hayvanlardan bulaşan ve virüslerle meydana gelen bir hastalıktır (Görsel 1.45).

Kuş gribinde görülen belirtiler; ateş, öksürük, boğaz ağrısı, yaygın kas ağrısı, karın ağrısı, solunum güçlüğü ve ishal gibi grip belirtileridir. Belirtilerin görüldüğü durumlarda zaman kaybetmeden bir sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır. Hastalığın tanısı ne kadar erken konulursa tedavi olasılığı o kadar yüksektir. Hastalığın erken döneminde etki ettiği bildirilen bazı ilaçlar bulunmaktadır. Bu nedenle, şüpheli durumlarda belirtiler or-

Ancak cinsel ilişki yoluyla bulaşan enfeksiyonlar, bulaşma yolları ve alınması gereken önlemlere ilişkin herhangi bir bilgi metni ya da çalışma ders kitabında yer almamıştır. Bulaşıcı enfeksiyonlar kapsamında sadece hayvanlardan insanlara bulaşabilecek enfeksiyonlara geniş olarak bilgi metni halinde yer verilmiştir. Bu nedenlerle Teknik Rehber'de HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu kapsamında ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Öğretim Programlarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı kapsamında Teknik Rehber'de 15-18+ yaş grubunda; Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi, HIV ve AIDS'te Damgalama, Bakım, Tedavi ve Destek; HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konuları için 29 öğrenme hedefi yer almaktadır. Bu öğrenme hedeflerinin 11 ve 12. sınıf düzeyi öğretim programları kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiş ve bulgular Tablo 97'de verilmiştir.

Tablo 97. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanımların Derslere Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

Kavram	Konular	Dersler	SRP (f)	Toplam (f)
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi		1	1
	HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek		-	-
	HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması		-	-
	Toplam		**1**	**1**

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yalnızca Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Belirtilen bu programın kazanımları Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı kapsamındaki sadece 'Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi' konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmiştir. 'HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek' ve 'HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konularının öğrenme hedefleri 11-12. sınıf düzeylerinde yer alan hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramındaki 15-18+ yaş grubundaki 29 öğrenme hedefinden yalnızca 1'i, 11-12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımlarla yalnızca 1 kez ilişkilendirilmiştir. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramındaki 28 öğrenme hedefinin hiçbirinin 11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarında tam karşılığı bulunamamıştır. Bu kavram kapsamındaki 29 öğrenme hedefinin sadece 1'inin 12. sınıf öğretim programları kazanımlarında kısmen karşılığı bulunmuştur.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri Tablo 98'de verilmiştir.

Tablo 98. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefleri	İlişkilendirilme Durumu
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: İstenmeyen gebelikler olabilir ve tüm gençlerin sağlıkları ve iyi olmaları için gerekli hizmet ve korumalara erişebilmesi gerekir.**	
Okuldayken gebe kalan ergenlik çağındaki bir genç kızın okuldan atılması veya uzaklaştırılmasının bir insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum)	Kısmen

Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedefinin daha çok insan hakları boyutu ile öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Bu kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 46'da verilmiştir.

Grafik 46. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı (15-18+ Yaş)

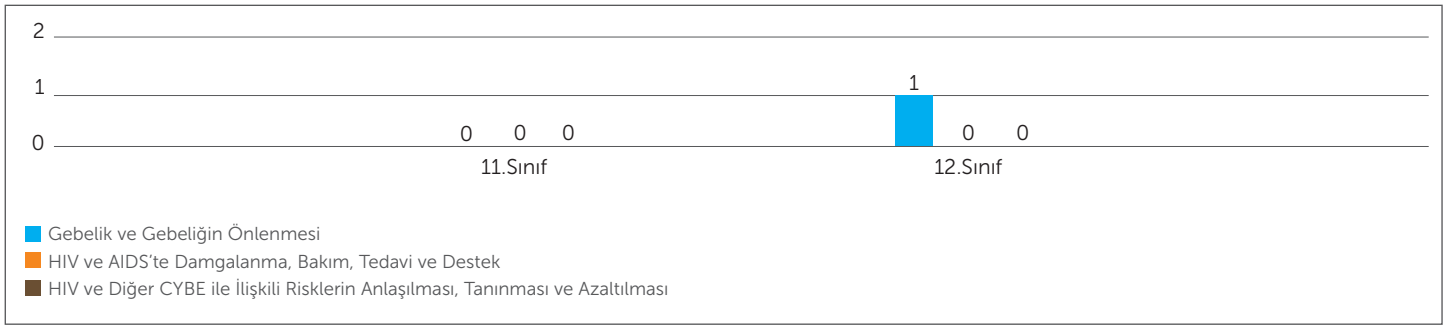

Grafik 46'da görüldüğü gibi, sadece Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedeflerinin, 12. sınıf öğretim programlarının bir kazanımı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ayrıca bu ilişkilendirmenin kısmen yapılabildiği ve ilişkilendirme sayısının çok az olduğu dikkate alındığında ortaöğretimin ikinci kademesinde de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı' temel kavramına hiç yer verilmediği görülmektedir.

11-12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen öğrenme hedefleri Tablo 99'da verilmiştir.

Tablo 99. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden Öğretim Programlarında Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri (15-18+ Yaş)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: Korunma araçlarının kullanımı; cinsel aktif bireylere gebeliği önleme veya ne zaman çocuk yapmak istediklerini veya yapıp yapmayacaklarını planlama konusunda yardımcı olur. Gebeliğin planlanması, bireylere ve toplumlara konuyla bağlantılı pek çok fayda sağlar.**
(Erkek ve kadın kondomları, korunmaya yönelik haplar, iğneler, implantlar, acil durum korunma araçları gibi) modern korunma araçlarının bireysel faydalarını ve muhtemel yan etkilerini ve/veya risklerini değerlendirebilme (bilgi)
En uygun yöntemi belirleyici faktörleri (algılanan risk, maliyet, erişilebilirlik) veya cinsel olarak aktif olan bireylerin ne çeşit korunma yöntemleri kullandığını açıklayabilme (bilgi)
Kondom ve acil durum korunma araçları gibi korunma araçlarını doğru kullanmanın önemini kavrayabilme (tutum)
Çeşitli korunma yöntemleri üzerine konuşma veya bunları kullanma konusunda rahat davranabilme (beceri)
İhtiyacı olduğunda tercih edebileceği bir modern korunma aracına erişme konusunda bir plan geliştirebilme (beceri)
8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi **Ana Fikir: İstenmeyen gebelikler olabilir ve tüm gençlerin sağlıkları ve iyi olmaları için gerekli hizmet ve korumalara erişebilmesi gerekir.**
Ergen annelerin eğitimlerine devam etmeleri ve okulu tamamlamalarına, üreme sağlığı hizmetlerine ayrımcılık yaşamaksızın erişebilmelerine yönelik haklarını koruyan yasaları ve politikaları irdeleyebilme (bilgi)
İstenmeyen veya istenen gebeliklerde, gebe bir kadının veya ergen kız çocuğunun faydalanabileceği çeşitli sağlık ve destek hizmetlerini tanımlayabilme (bilgi)
Güvenli olmayan kürtajın, kadın ve kız çocuklan için ciddi sağlık riskleri taşıdığını anlayabilme (bilgi)
Bir gebeliğin erken veya istenmeyen bir gebelik olması durumunda dahi, gebe kalan kadının veya kız çocuğunun nitelikli, güvenli ve kapsamlı bir sağlık bakımı ve desteğine erişebilmesi gerektiğinin farkında olabilme (tutum)
İstenen veya istenmeyen bir gebelik yaşayan veya doğum yapan bir arkadaşını ya da sevdiği birini; sağlığı, eğitimi veya iyi oluşu konusunda nasıl destekleyeceğini gösterebilme (beceri)

Karşılığı Bulunamayan Öğrenme Hedefleri

8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi
Ana Fikir: Ebeveyn olmaya hazır olunmadığı veya ebeveyn olmanın mümkün olmadığı hallerde evlat edindirme bir seçenektir.

Evlat edinmenin risklerini ve faydalarını değerlendirebilme (bilgi)

Ebeveyn olmaya hazır olmayan veya ebeveyn olamayan kimseler için evlat edinmenin önemli bir seçenek olduğunu kavrayabilme (tutum)

8.1. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi
Ana Fikir: Sağlıklı bir gebeliğe katkı sunabilecek veya onu tehlikeye atabilecek pratikler vardır.

Sağlıklı bir gebeliğe katkı sunabilecek veya sağlıklı bir gebeliği tehlikeye atabilecek ebeveyn davranışlarını değerlendirebilme (bilgi)

Sağlıklı bir gebeliğin olabilmesinin, yalnızca annenin sorumluluğunda olmadığını kabul edebilme (tutum)

Sağlıklı bir gebeliği desteklemek üzere bir plan hazırlayabilme (beceri)

Ebeveynlere yönelik hizmetlere nasıl erişildiğini gösterebilme (beceri)

8.2. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek
Ana Fikir: Doğru bakım, saygı ve destekle; HIV ile yaşayan insanlar ayrımcılıktan uzak, tamamen üretken yaşamlar sürebilir.

HIV ve AIDS ile yaşayan veya bunlardan etkilenen insanların maruz bırakıldığı damgalama ve ayrımcılığın sebeplerini ve etkilerini analiz, edebilme (bilgi)

Kendi ülkesinde HIV ile yaşayan öncü aktiviteleri tanıyabilme (erkek, kadın ve trans bireyler) ve insanların HIV ile ilgili düşüncelerini nasıl değiştirebildiklerini ve HIV ile yaşayan başka insanları ne şekilde desteklediklerini tarif edebilme (bilgi)

HIV ile yaşayan insanların başarılarını fark edebilme (tutum)

HIV ile yaşayan insanlar dahil, herkesin damgalanmadan ve ayrımcılığa uğramadan yaşama hakkını savunabilme (beceri)

8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması
Ana Fikir: İletişim, uzmanlaşma ve reddetme becerileri; gençlerin istenmeyen cinsel baskıya karşı koymaları ve (tutarlı bir biçimde kondom ve korunma araçlarının kullanımı gibi) daha güvenli cinsel birliktelikleri talep etmelerine yardımcı olabilir.

Bir insanın talep etme becerilerinin sosyal normlar, güç dengesindeki eşitsizlikler ve karar verme konusunda kendine inanma ve güvenme gibi unsurlardan etkilenebildiğini akılda tutabilme (bilgi)

İstenmeyen cinsel baskıya karşı koyma ve daha güvenli cinsel ilişki stratejilerini kullanma konusunda iletişim, uzlaşma ve reddetme becerilerini kullanabilme (beceri)

8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması
Ana Fikir: Aktif cinsel yaşamı olanlar arasında, savunmasızlık durumunu azaltabilecek stratejinin kullanılmasına yönelik karar alabilme; bireyin öz saygısı, fark edilir savunmasızlık düzeyi, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel normlar ve akran normlarından etkilenebilir.

Bir kimsenin cinsel anlamda aktif olduğu dönemde, savunmasızlık düzeyini azaltma konusunda alacağı kararları etkileyebilecek tüm muhtemel unsurları eleştirel olarak değerlendirebilme (bilgi)

Toplumda bazı grupların dışlanması ve ayrımcılığa uğramasının sonucunda, bu gruplara mensup bireylerin HIV ve CYBE karşısındaki savunmasızlığının arttığının farkında olabilme (tutum)

Sağlık ve iyi olma hali konusunda bireysel bir plan tasarlayarak uygulayabilme (beceri)

Kondoma nasıl erişebileceğini tarif edebilme (beceri)

8.3. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması
Ana Fikir: Cinsel sağlık hizmetleri; kondom, HIV testi ve tedavisi sunabilir; diğer bazı hizmetler ise PrEP ve PEP veya İBTES hizmetleri ve diğer CYBE'lerin teşhis ve tedavisine, korunma araçları ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete yönelik hizmetler sağlayabilir. Bu gibi hizmetler, insanların HIV karşısındaki savunmasızlık durumlarını değerlendirmesine, tanı ve tedavi hizmetlerine ulaşabilmesine yardımcı olabilir.

HIV karşısındaki savunmasızlık düzeyini azaltmak ve HIV bulaşmasını engellemek için kullanabileceği cinsel sağlık hizmetlerinin değerlendirmesini yapabilme (bilgi)

Güvenli ve gizli HIV test hizmetine ve PrEP ve PEP gibi diğer hizmetlere nasıl erişilebileceğini tarif edebilme (bilgi)

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin daha çok gebelikten korunmanın modern yolları ve korunma araçlarına erişim; korunma yolları hakkında konuşabilme ve kullanmaktan çekinmeme; korunma yollarının doğru kullanım biçimleri; kadınların üreme sağlığı eğitimlerine

erişim hakları; okul çağında gebe kalan genç kızların eğitim hakkının elinden alınamayacağı; sağlıklı gebeliğin desteklenmesi ve bu konudaki hizmetlere erişim yolları; HIV ile yaşayan bireylerle tanışabilme ve onları destekleyebilme; HIV ile yaşayan insanların başarılarını fark ve takdir edebilme; cinsel baskı ve zorbalığa karşı durabilme; CBYE taşıyan bireylerin topluma dahil edilmesi; sağlıklı ve iyi olma hali için plan geliştirebilme; HIV testleri ve bu testlerin gönüllülük esasına dayalı bir şekilde insan onurunu zedelemeden (bilinçli ve gizli bir şekilde) yapılmasına ilişkin kavramsal temellerin oluşumuna yönelik olduğu görülmektedir.

15-18+ Yaş Grubu İçin Belirlenen Öğrenme Hedeflerinin MEB Ders Kitaplarındaki Durumuna İlişkin Bulgular

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı için 15-18+ yaş grubunda kazanımları ilişkilendirilen tek öğretim programı Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Bu doğrultuda Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında yer alan Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefleri; sadece Sınıf Rehberlik Programının kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek ile HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konularının öğrenme hedefleri ise Sınıf Rehberlik programı kazanımları ile ilişkilendirilememiştir (Bkz: Tablo 97).

Metin Kutusu 108: Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımı:
R.12.13. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedeflerinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda nasıl yer aldığına ilişkin kanıtlar sunulmuştur. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının öğrenme hedefleriyle Sınıf Rehberlik Programının bir kazanımı (R.12.13. Adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapar.) Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedefiyle (Okuldayken gebe kalan ergenlik çağındaki bir genç kızın okuldan atılması veya uzaklaştırılmasının bir insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum)) ilişkilendirilmiştir. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek ile HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konularının öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir. Sınıf Rehberlik Programı için ilişkilendirilen Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedefinin nasıl yer aldığını belirlemek için Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, adil olmayı güçlendirmek için "hak savunuculuğu" yapmaya ilişkin adil olmayan durumlar için beynin tepki göstermesini konu alan araştırma sonucu ve sorularına, hak savunuculuğu yapılması beklenen örnek olaylara ve tartışma sorularına, adil kişilerin özellikleri ve hak savunuculuğu üzerine uygun müdahale yöntemiyle ilgili bilgi metnine, boşluk doldurma çalışmasına, okul ve adil davranışlar, okulda hakların korunmasıyla ilgili açık uçlu sorulara yer verildiği gözlenmiştir (Görsel 159) (Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 2021).

Görsel 159: Okuldayken gebe kalan ergenlik çağındaki bir genç kızın okuldan atılması veya uzaklaştırılmasının bir insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum) öğrenme hedefiyle ilişkili bulunan etkinlik kitabı çalışmalarından örnekler

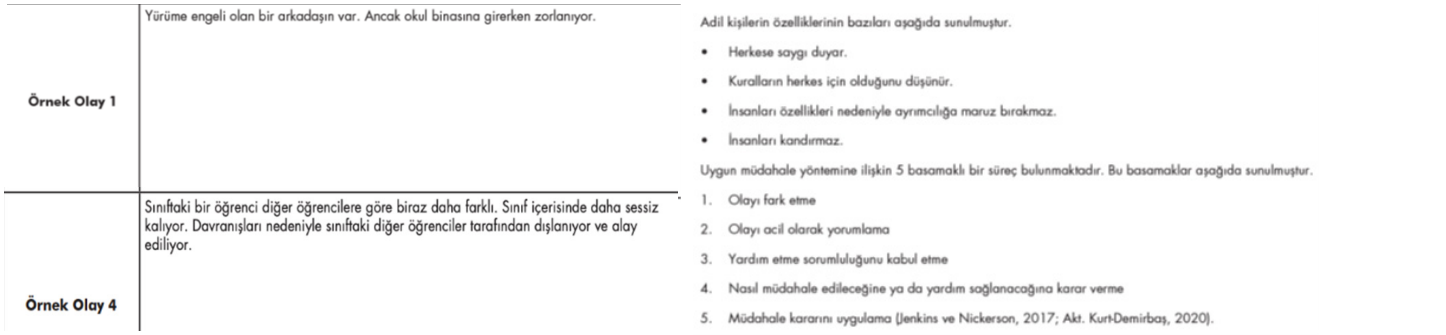

Örnek Olay 1	Yürüme engeli olan bir arkadaşın var. Ancak okul binasına girerken zorlanıyor.
Örnek Olay 4	Sınıftaki bir öğrenci diğer öğrencilere göre biraz daha farklı. Sınıf içerisinde daha sessiz kalıyor. Davranışları nedeniyle sınıftaki diğer öğrenciler tarafından dışlanıyor ve alay ediliyor.

Adil kişilerin özelliklerinin bazıları aşağıda sunulmuştur.

- Herkese saygı duyar.
- Kuralların herkes için olduğunu düşünür.
- İnsanları özellikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakmaz.
- İnsanları kandırmaz.

Uygun müdahale yöntemine ilişkin 5 basamaklı bir süreç bulunmaktadır. Bu basamaklar aşağıda sunulmuştur.

1. Olayı fark etme
2. Olayı acil olarak yorumlama
3. Yardım etme sorumluluğunu kabul etme
4. Nasıl müdahale edileceğine ya da yardım sağlanacağına karar verme
5. Müdahale kararını uygulama (Jenkins ve Nickerson, 2017; Akt. Kurt-Demirbaş, 2020).

Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, kazanımla ilişkili etkinlik örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin (Okuldayken gebe kalan ergenlik çağındaki bir genç kızın okuldan atılması veya uzaklaştırılmasının bir insan hakkı ihlali olduğunu kavrayabilme (tutum)) kısmen karşılandığı belirtilebilir. Etkinlik örneğinde okul ortamında kişilerin (engelli, farklı bireylerin) haklarını savunmaya yönelik davranışlarda bulunmaya yer verilirken okuldayken gebe kalan bir öğrencinin okuldan uzaklaştırılmasının insan hakkı ihlali olduğuna ilişkin bilgiye yer verilmemiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Temel Kavramının Öğrenme Hedefleri ile İlişkilendirilen Öğretim Programı Kazanımlarının Yaş Grubuna ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Teknik Rehber'deki Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının tüm konularına ait öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayılarının tüm yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 47'de verilmiştir.

Grafik 47. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

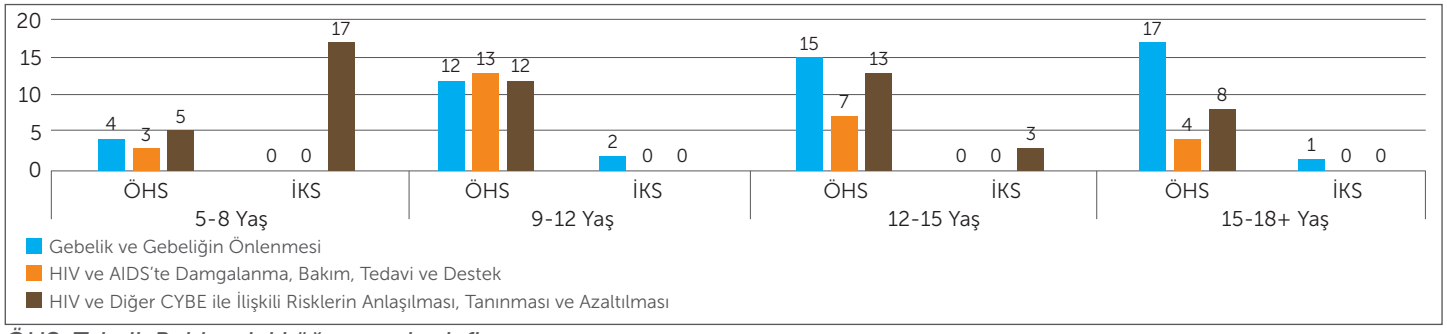

ÖHS: Teknik Rehberdeki öğrenme hedefi sayısı
İKS: MEB Öğretim programlarında ilişkili bulunan kazanım sayısı

Grafik 47'ye göre, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedefleri için tüm yaş gruplarında çok az ilişkilendirme yapılabilmiştir. Bu çok az olan ilişkilendirmenin yaş gruplarına dağılımı da düzenli bir seyir izlememektedir. Ayrıca, 5-8 yaş ve 12-15 yaş gruplarında Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusunun öğrenme hedeflerinden hiçbiri ile öğretim programları kazanımları ilişkilendirilememiştir. Benzer şekilde 9-12 yaş ve 15-18+ yaş grubu için de HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleri hiçbir öğretim programı kazanımıyla ilişkilendirilememiştir. Ancak HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek konusunun öğrenme hedeflerinin hiçbir yaş grubunda ve hiçbir ile öğretim programının kazanımları ile ilişkilendirilemediği görülmektedir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı öğrenme hedefleriyle tüm sınıf düzeylerinde ilişkilendirilen öğretim programları kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelenmiş ve Grafik 48'de verilmiştir.

Grafik 48. Cinsel Sağlık Ve Üreme Sağlığı Kavramının Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları İle MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

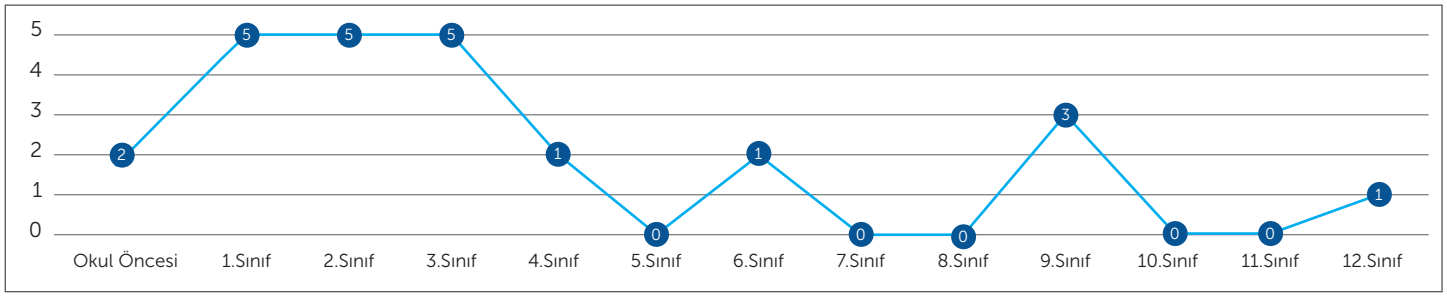

Grafik 48'e göre, sınıf düzeyleri arttıkça Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu kavramın öğrenme hedefleri okul öncesinden beşinci sınıfa kadar beşer kez ilişkilendirilirken; 5, 7, 8, 10 ve 11. sınıf düzeyinde öğretim programı kazanımlarının hiçbiriyle ilişkilendirilememiştir. Tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla ilkokul 1, 2 ve 3. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ortaöğretim 9. sınıf düzeyindeki dersler incelendiğinde ise bu kavramdaki öğrenme hedefleriyle Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi ile Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı öğretim programı kazanımları 3 kez ilişkilendirilmiştir.

3.2. Genel Bulgular

Bu bölümde Teknik Rehber'in tüm temel kavramları ve yaş grupları birlikte analiz edilerek elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Buna göre ilk olarak Teknik Rehber'deki temel kavramların 5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş öğrenme hedefi sayıları ile MEB öğretim programlarında ilişkilendirilen kazanım sayıları Grafik 49'da verilmiştir.

Grafik 49. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedefi Sayıları ile MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

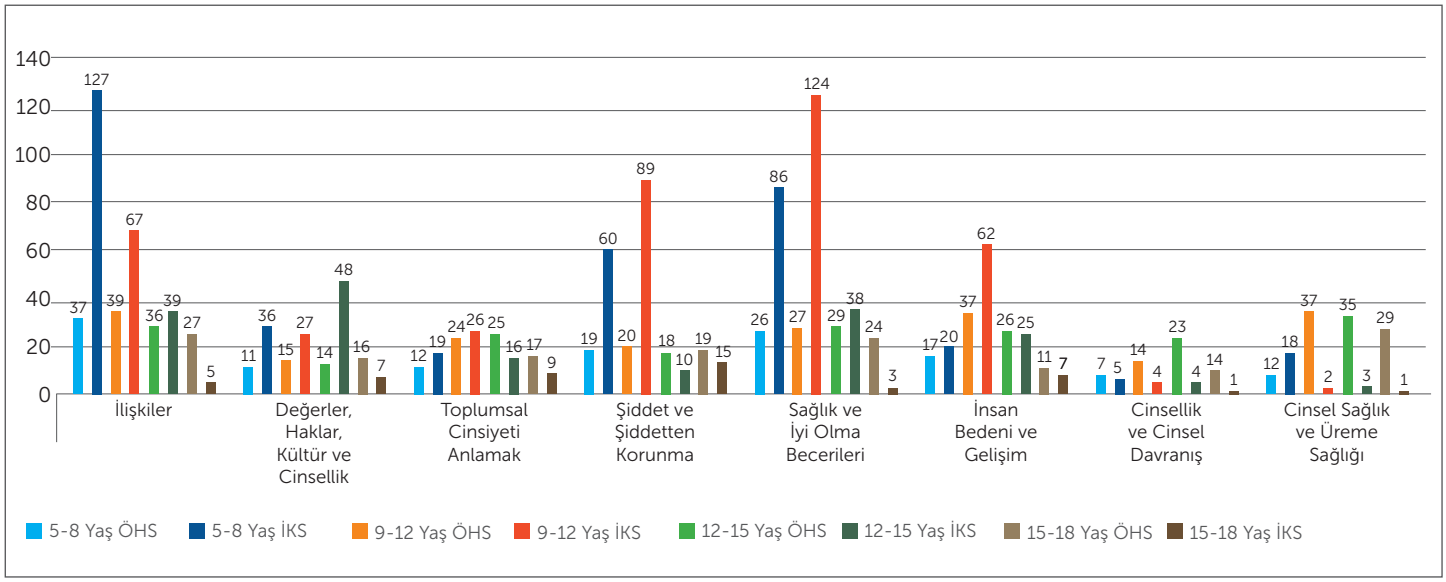

ÖHS: Teknik Rehberdeki Öğrenme Hedefi Sayısı
İKS: MEB Öğretim Programlarında İlişkili Bulunan Kazanım Sayısı

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde İlişkiler; Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik; Sağlık ve İyi Olma Becerileri ile Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramlarına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile büyük ölçüde ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak; İnsan Bedeni ve Gelişim; Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşüktür.

9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde Şiddet ve Şiddetten Korunma ile Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramlarına ait öğrenme hedefleri büyük ölçüde MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşük, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı ise çok düşüktür.

12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramına ait öğrenme hedefleri büyük ölçüde MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri; İlişkiler, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı düşük, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ile Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşük, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı ise çok düşüktür.

15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde tüm kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı genel olarak çok düşüktür. Bu yaş grubu için Teknik Rehber'de verilen öğrenme hedeflerinin yaklaşık 1/3'üne karşılık gelebilecek kazanım bulunabilmiştir.

Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunan öğrenme hedefi sayıları Grafik 50'de verilmiştir.

Grafik 50. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Tam Olarak Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

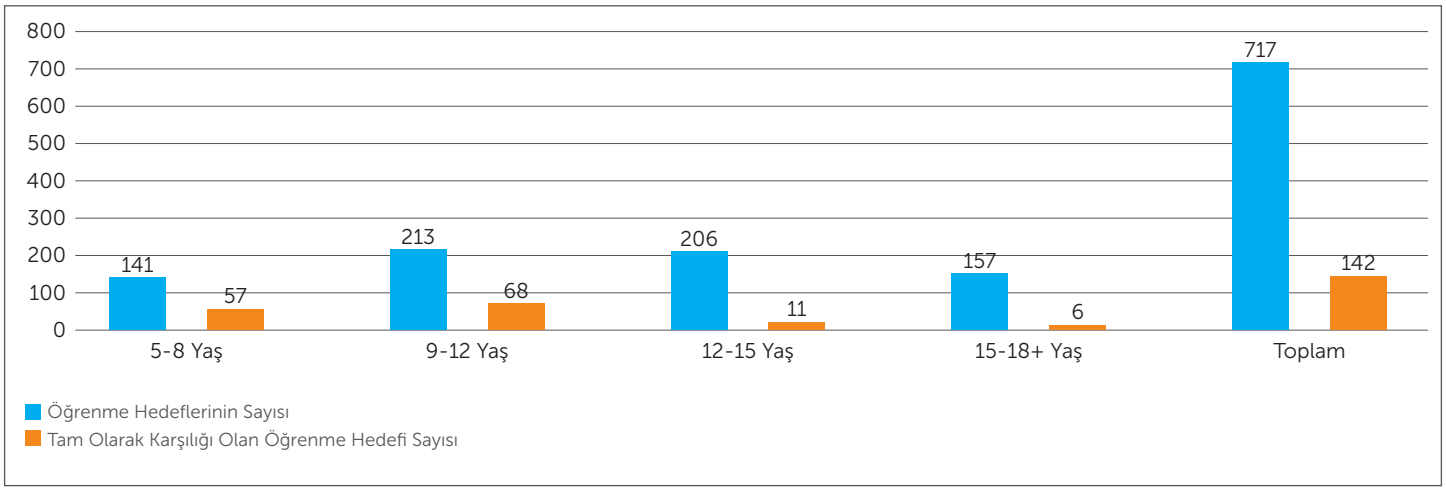

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 57'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 213 öğrenme hedefinin 68'inin, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 206 öğrenme hedefinin sadece 11'inin ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 157 öğrenme hedefinin sadece 6'sının tam olarak karşılığı bulunmuştur. Teknik Rehber'in tüm temel kavramlarının konularına ait 717 öğrenme hedefinden sadece 142'sinin öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunmuştur.

Teknik Rehber'deki öğrenme hedeflerinden MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunan öğrenme hedefi sayılarının tüm yaş gruplarına ve temel kavramlara göre dağılımı Grafik 51'de verilmiştir.

Grafik 51. Teknik Rehber'deki Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Tam Olarak Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı

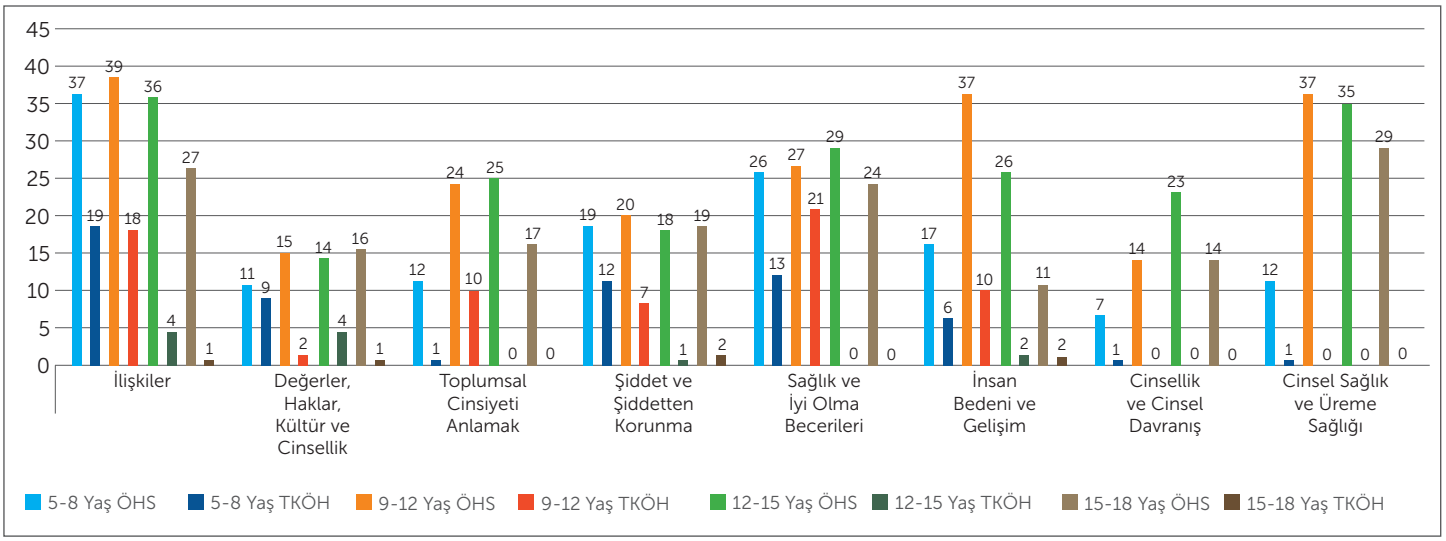

ÖHS: Teknik Rehberdeki Öğrenme Hedefi Sayısı
TKÖH: Öğretim Programlarında Tam Olarak Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayısı

5-8 yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında tam karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; en fazla (11 öğrenme hedefinin 9'u) Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı öğretim programlarının kazanımlarında bulunabilmiştir. Bunu sırasıyla Şiddet ve Şiddetten Korunma, İlişkiler, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları izlemiştir. Birer öğrenme hedefinin tam karşılığının bulunduğu temel kavramlar ise Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramları olmuştur.

9-12 yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında tam karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; en fazla (27 öğrenme hedefinden 21'i) Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramında öğrenme hedeflerinin tam karşılığı öğretim programlarında bulunabilmiştir. Bunu sırasıyla İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları takip etmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarında ise bu yaş grubunda hiçbir öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır.

12-15 yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında tam karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; en fazla (14 öğrenme hedefinin 4'ü) Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramında öğrenme hedeflerinin tam karşılığı öğretim programlarında bulunabilmiştir. Bu kavramı sırasıyla İlişkiler, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları izlemiş ancak bu kavramlarda da tam karşılanan öğrenme hedefi sayısı oldukça az olmuştur. Bunun dışında Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı için bu yaş grubunda sadece bir öğrenme hedefinin tam karşılığı bulunurken Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının bu yaş grubu için hiçbir öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında tam karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; tam karşılığı bulunan öğrenme hedefi sayısı az olmakla birlikte en fazla (11 öğrenme hedefinin 2'si) İnsan Bedeni ve Gelişim ile Şiddet ve Şiddetten Korunma (19 öğrenme hedefinden 2'si) kavramlarının öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Ayrıca İlişkiler ile Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramlarındaki öğrenme hedeflerinden birer öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunabilmiştir. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının öğrenme hedeflerinin ise öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunamamıştır.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden MEB öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedefi sayıları Grafik 52'de verilmiştir.

Grafik 52. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Kısmen Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

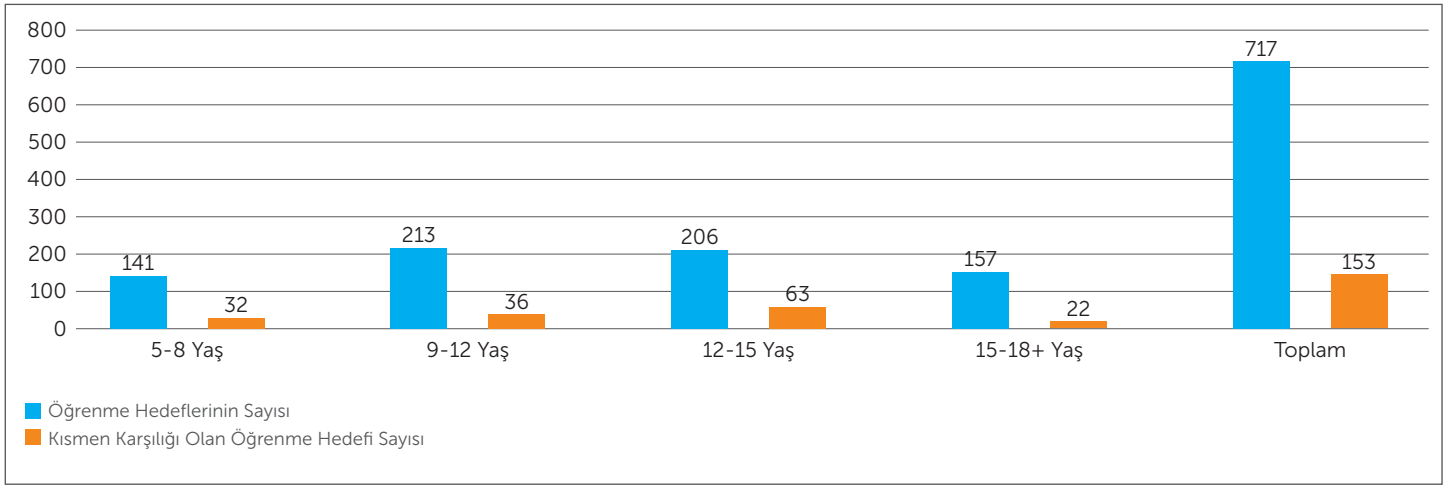

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 32'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 213 öğrenme hedefinin 36'sının, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 206 öğrenme hedefinin 63'ünün ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 157 öğrenme hedefinin sadece 22'sinin kısmen karşılığı bulunmuştur. Teknik Rehber'in tüm temel kavramlarının konularına ait 717 öğrenme hedefinden sadece 153'ünün kısmen karşılığı bulunmuştur.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden MEB öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedefi sayılarının tüm yaş gruplarına ve temel kavramlara göre dağılımı Grafik 53'te verilmiştir.

Grafik 53. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Kısmen Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı

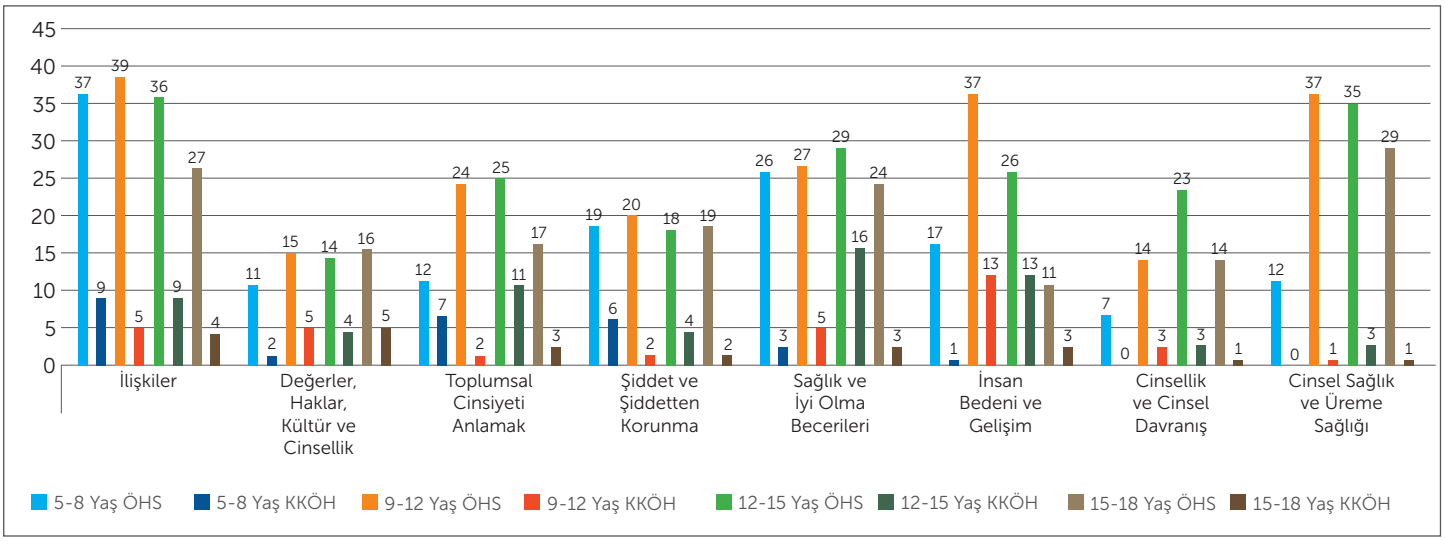

ÖHS: Teknik Rehberdeki Öğrenme Hedefi Sayısı
KKÖH: Öğretim Programlarında Kısmen Karşılığı Bulunan Öğrenme Hedefi Sayısı

5-8 yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; en fazla Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin (12 öğrenme hedefinin 7'si) öğretim programlarında kısmen karşılığının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu kavram dışında, 5-8 yaş grubunda kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin ait olduğu kavramlar sırasıyla Şiddet ve Şiddetten Korunma, İlişkiler, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, Sağlık ve İyi Olma Becerileri olmuştur. Bu temel kavramlar dışında İnsan Bedeni ve Gelişim kavramında öğrenme hedeflerinin sadece biri öğretim programlarında kısmen karşılık bulurken Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarında 5-8 yaş grubunda öğrenme hedeflerinin hiçbiri öğretim programlarında kısmen düzeyinde karşılık bulamamıştır.

9-12 yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; en fazla (37 öğrenme hedefinin 13'ü) İnsan Bedeni ve Gelişim kavramındaki öğrenme hedeflerinin öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Bu temel kavramı sırasıyla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İlişkiler, Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma ile Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramları izlemiştir. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında ise sadece bir öğrenme hedefi öğretim programlarında kısmen karşılık bulmuştur.

12-15 yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin kavram alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; en fazla (29 öğrenme hedefinin 16'sı) Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilmiştir. Bu kavramı sırasıyla İnsan Bedeni ve Gelişim, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramları izlemiştir.

15-18+ yaş grubu için öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin temel kavramlara göre dağılımı incelendiğinde; en fazla (16 öğrenme hedefinin 5'i) Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının öğrenme hedefleri öğretim programlarında kısmen karşılanmıştır. Bu temel kavramı sırasıyla İnsan Bedeni ve Gelişim, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramları izlenmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının birer öğrenme hedefi öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilmiştir.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden MEB öğretim programlarında hiç karşılığı olmayan öğrenme hedefi sayılarının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 54'te verilmiştir.

Grafik 54. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Hiç Karşılığı Olmayan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

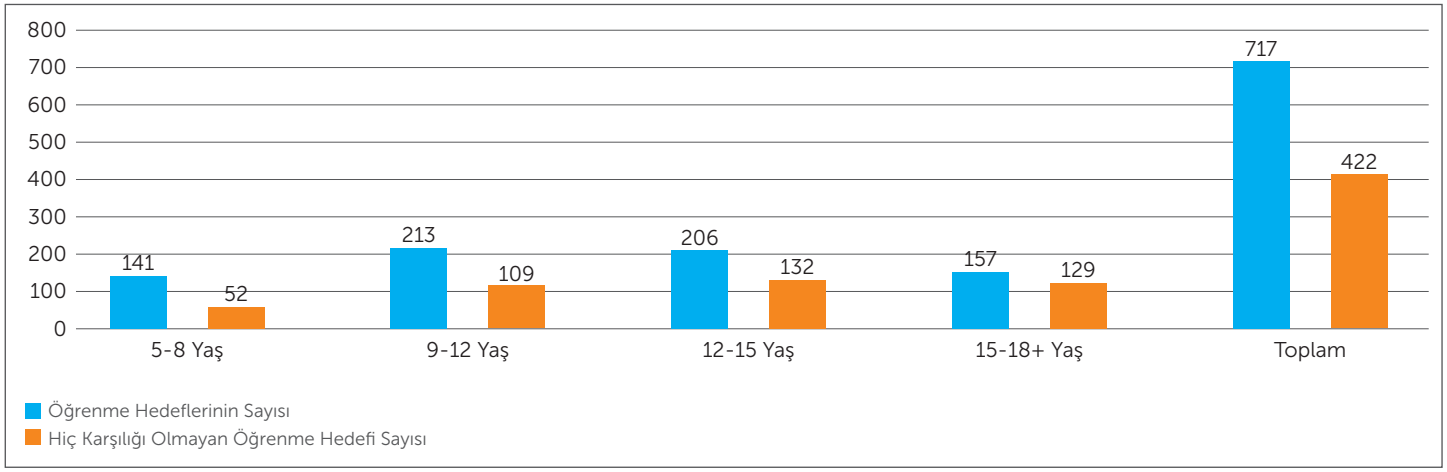

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 52'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 213 öğrenme hedefinin 109'unun, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 206 öğrenme hedefinin 132'sinin ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 157 öğrenme hedefinin 129'unun MEB öğretim programlarında hiç karşılığı bulunmamıştır. Teknik Rehber'in tüm temel kavramlarının konularına ait 717 öğrenme hedefinden 422'sinin öğretim programlarında hiç karşılığı bulunamamıştır.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden MEB öğretim programlarında hiç karşılığı olmayan öğrenme hedefi sayılarının tüm yaş gruplarına ve temel kavramlara göre dağılımı Grafik 55'te verilmiştir.

Grafik 55. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Hiç Karşılığı Olmayan Öğrenme Hedefi Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı

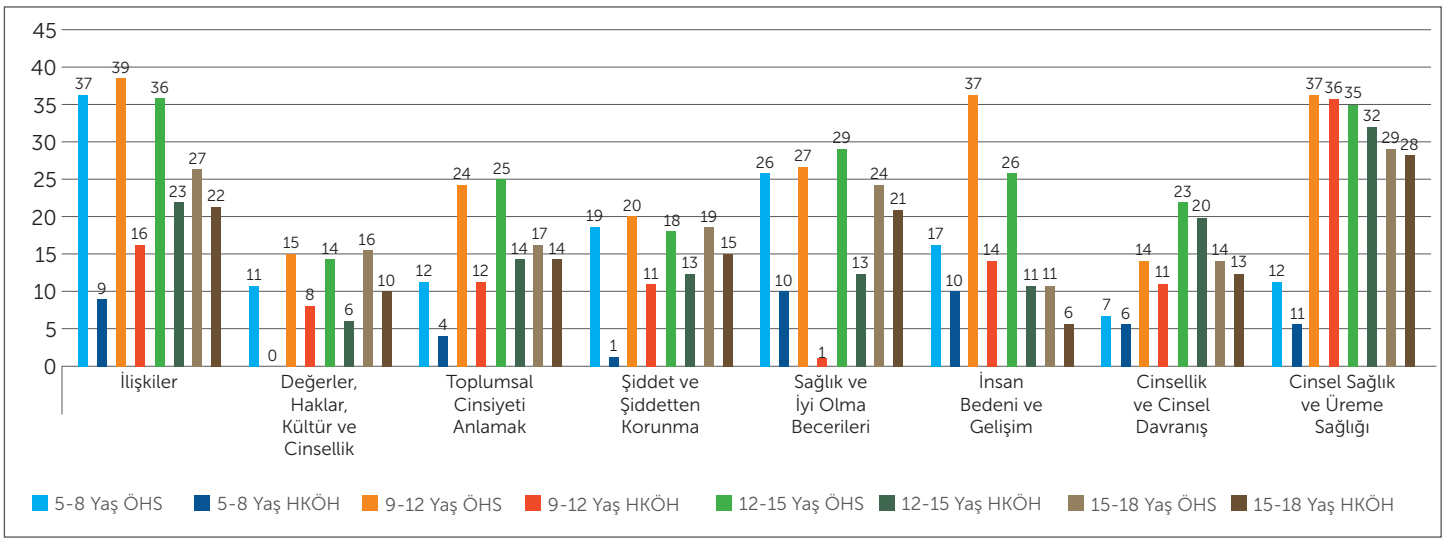

ÖHS: Teknik Rehberdeki Öğrenme Hedefi Sayısı
HKÖH: Öğretim Programlarında Hiç Karşılığı Olmayan Öğrenme Hedefi Sayısı

Teknik Rehber'de 5-8 yaş için yer alan öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin kavram alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramının 7 öğrenme hedefinden 6'sının karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı, İnsan Bedeni ve Gelişimi ile Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramları izlemektedir.

Teknik Rehber'de 9-12 yaş için yer alan öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin kavram alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 37 öğrenme hedefinden 36'sının karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ve Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramları izlemektedir.

Teknik Rehber'de 12-15 yaş için yer alan öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin kavram alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 35 öğrenme hedefinden 32'sinin karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ve Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramları izlemektedir.

Teknik Rehberde 15-18+ yaş grubu için yer alan öğrenme hedeflerinden öğretim programlarında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin sayısı tüm kavramlar için oldukça fazladır.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarında karşılanma oranları Grafik 56'da verilmiştir.

Grafik 56. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Konularına Ait Öğrenme Hedeflerinden MEB Öğretim Programlarında Tam ve Kısmen Karşılığı Olanlar ile Hiç Karşılığı olmayan Öğrenme Hedeflerinin Oranları

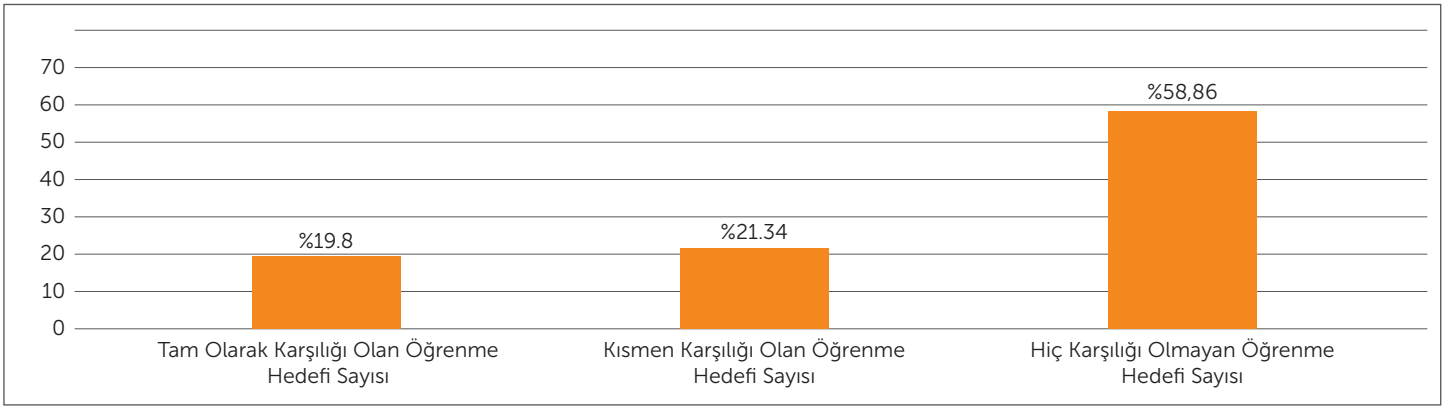

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden yaklaşık %20'sinin MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunurken, yaklaşık %21'inin kısmen karşılığı bulunmuştur. Ancak, öğrenme hedeflerinin yarıdan fazlasının (%59) MEB öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

Teknik Rehber'deki temel kavramların tüm yaş gruplarına ait öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB ders sayıları Grafik 57'de verilmiştir.

Grafik 57. Teknik Rehber'deki Temel Kavramların Öğrenme Hedeflerinin İlişkilendirildiği MEB Ders Sayılarının Yaş Gruplarına ve Temel Kavramlara Göre Dağılımı

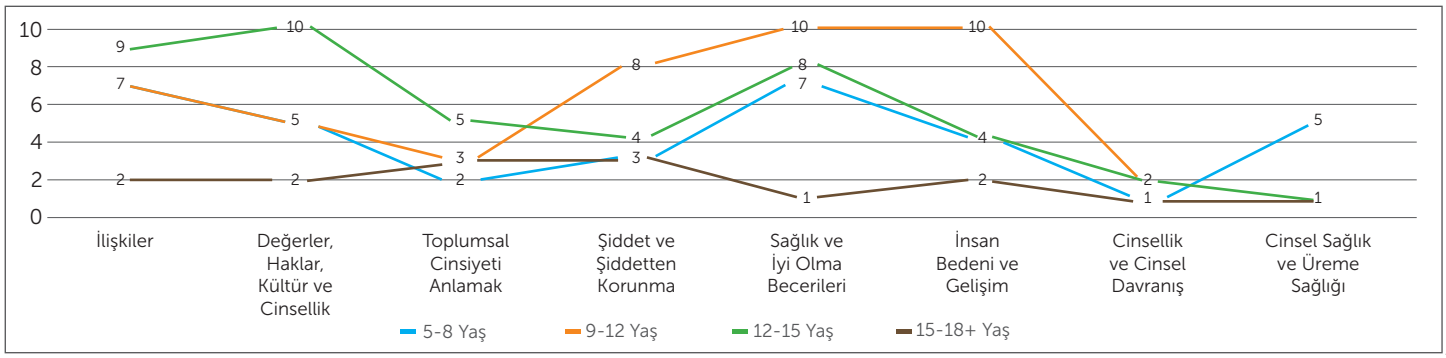

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'deki temel kavramlarının öğrenme hedeflerinin ilişkilendirildiği MEB ders sayıları incelendiğinde; İlişkiler temel kavramı, OÖ; SRP, HB, GS, Türkçe, YD, BEO dersleri; Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı; OÖ, SRP, HB, GS, BEO, Türkçe ve Mü. dersleri olarak toplamda 7 dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı; sadece SRP ve HB dersi ile Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı ise yine sadece SRP ile ilişkilendirilmiştir.

9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'in temel kavramlarının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB dersleri incelendiğinde; Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramına ait öğrenme hedefleri SRP, SB, İHYD, Türkçe, GS, Mü., BES, DKAB, BTY, TG dersleri ile İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramına ait öğrenme hedefleri SRP, SB, İHYD, FB, YD, BES, GS, Mü., DKAB olarak toplam onar dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarına ait öğrenme hedefleri bir programın (SRP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir.

12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'in temel kavramlarının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB öğretim programlarının kazanımlarının ait olduğu derslere göre dağılımı incelendiğinde Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramına ait öğrenme hedefleri 10 dersin kazanımları ile, İlişkiler ile Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramlarına ait öğrenme hedefleri SRP, DKAP, SBTK, TDE, Türkçe, GS, Mü., YD dersleri olarak toplamda sekiz farklı dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına ait öğrenme hedefleri SRP ve SBTK olmak üzere iki dersin, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramına ait öğrenme hedefleri ise sadece SRP kazanımları ile ilişkilendirilmiştir.

15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'in temel kavramlarının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB öğretim programlarının kazanımlarının ait olduğu derslere göre dağılımı incelendiğinde Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramına ait öğrenme hedefleri SRP, YD, AİİT dersleri; Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramına ait öğrenme hedefleri SRP, YD, TDE dersleri olarak toplamda üçer dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarına ait öğrenme hedefleri bir programın (SRP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir.

Teknik Rehber'deki temel kavramların öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen MEB kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı Grafik 58'de verilmiştir.

Grafik 58. Teknik Rehber'in Temel Kavramlarının Öğrenme Hedefleriyle İlişkilendirilen MEB Kazanımlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

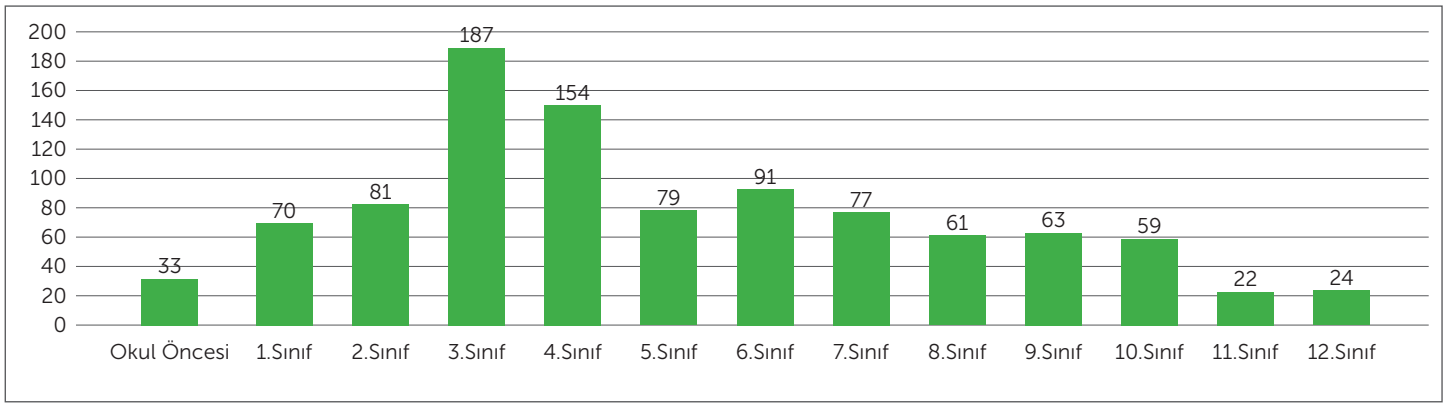

Teknik Rehber'deki temel kavramların öğrenme hedefleri en fazla 3 ve 4. sınıf düzeylerindeki MEB öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bunu sırasıyla 6, 2 ve 5. sınıf düzeyleri izlemiş ve en az ilişkilendirme 11-12. sınıf düzeylerinde olmuştur.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

YAŞA UYGUN KAPSAMLI CİNSELLİK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA

OKULÖNCESİNDEN ORTAÖĞRETİME ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ve DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

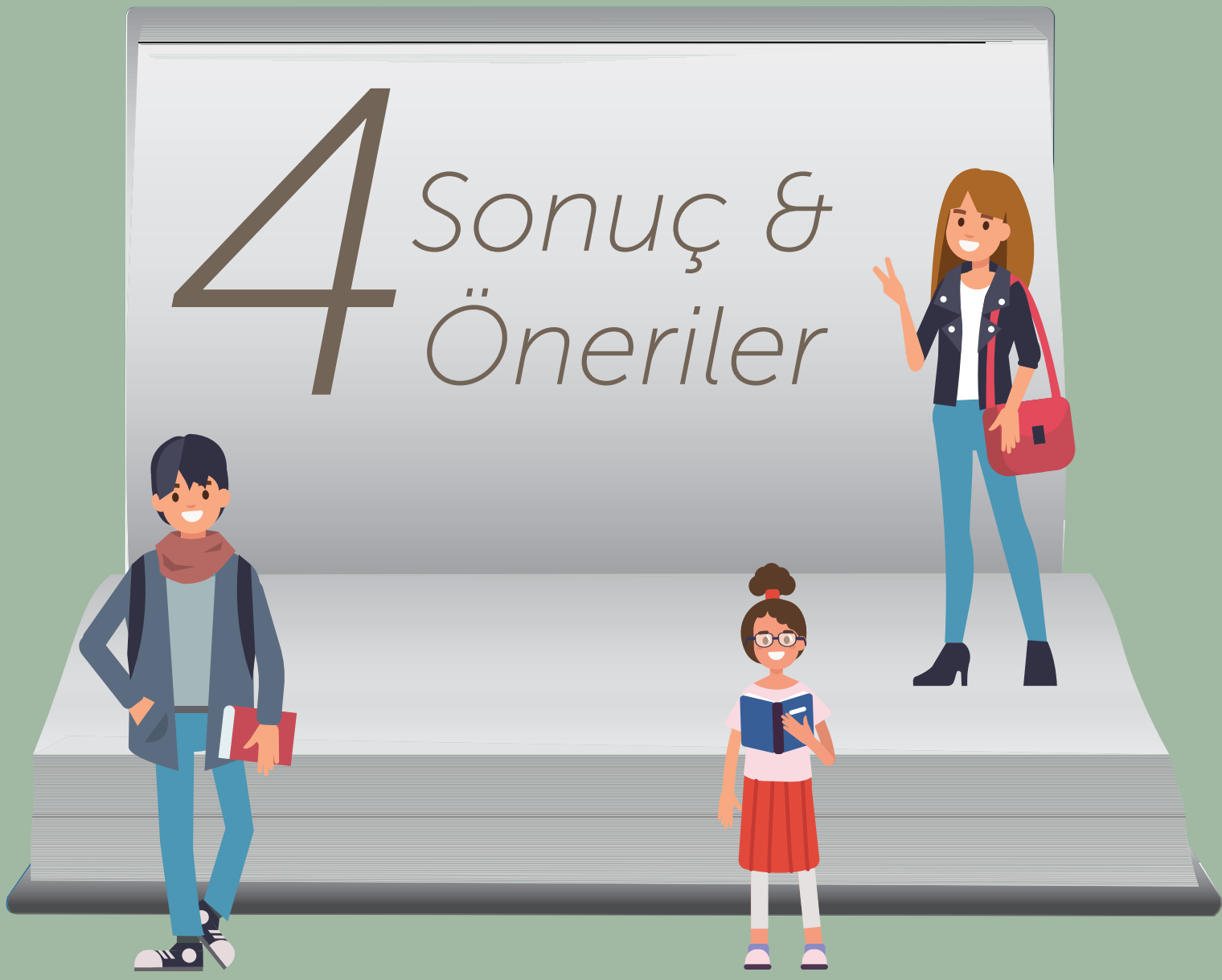

4.Sonuç ve Öneriler

4.1. Sonuçlar

Bu bölümde sonuçlar Teknik Rehber'in sekiz temel kavramına göre iki alt başlıkta verilmiştir. İlk olarak her bir temel kavramın öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarında karşılık bulma durumu ve karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin MEB ders kitaplarında ele alınma durumuna ilişkin sonuçlar 5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18+ yaş gruplarına göre verilmiştir. Ardından tüm kavram ve yaş grupları birlikte analiz edilerek elde edilen genel sonuçlar yer verilmiştir.

İlişkiler Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda MEB kazanımları İlişkiler temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler ile Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konuları öğrenme hedefleriyle, en az ise Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi öğretim programı olmuştur. Teknik Rehber'de bu yaş grubu için belirlenmiş olan 37 öğrenme hedefinin 21'i tam olarak, 7'si kısmen karşılanırken, 9 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

5-8 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 3. sınıf düzeyinde ve en az ilişkilendirme ise okul öncesi eğitim programlarının kazanımları ile yapılabilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin aile ve arkadaşlık kavramı, aile içi rol ve sorumluluklar, aile değerleri ve arkadaşlıkların temel değerleri ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Ancak, farklı aile modelleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aile içindeki rol ve sorumluluklar üzerindeki etkisi, aile değerlerinin çocukların değerlerine etkisi, farklı evlilik biçimlerini (kendi eşini seçme, görücü usulü evlenme vb. gibi konuları) temel alan öğrenme hedeflerinin bu yaş düzeyindeki öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. sınıf ders kitapları ile Sınıf Rehberlik Programı'nın 1, 2, ve 3. sınıflar için hazırlanan etkinlik kitapları incelenmiştir. Aileler konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların Hayat Bilgisi ders kitaplarında büyük ölçüde karşılığı bulunurken, İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılığı bulunmuştur. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların Hayat Bilgisi ders kitaplarında ve İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlik kitaplarında büyük ölçüde karşılığı bulunmuştur. Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin de ders kitapları kapsamında karşılandığı belirlenmiştir. Ancak "Tüm insanların, farklılıklarına rağmen topluma nasıl katkı sağlayabileceklerine dair örnekler verebilme (bilgi); İnsanlarla dalga geçmenin ne gibi zararları olabileceğini sayabilme (bilgi)" öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda önerilen etkinlikte karşılığı bulunamamıştır. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamında sadece Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen "'Aile' ve 'evlilik' kavramlarını tanımlayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin özellikle aile kavramını tanımlayabilme yönü ile Hayat Bilgisi kitaplarında karşılığı bulunurken; ders kitaplarında evlilik kavramına yönelik herhangi bir çalışma tespit edilememiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımları İlişkiler temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 9-12 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile Sosyal Bilgiler öğretim programı olmuştur. Teknik Rehber'de bu yaş grubu için belirlenmiş olan 39 öğrenme hedefinin 18'i tam olarak, 5'i kısmen karşılanırken, 16 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 4. sınıf ve en az ilişkilendirme ise 6. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile yapılabilmiştir. 4. sınıf düzeyindeki öğretim programları kazanımları bu kavram kapsamında en çok Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ve Sınıf Rehberlik Programı ile Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; alınan kararlarda ailenin rolü, aile içi rol ve sorumluluklar, sevgiyi doğru ifade edebilme, ilişkilerdeki rol ve sorumlulukları bilme, hoşgörünün önemini anlayabilme ve hoşgörülü olabilme gibi konularla ilgili olduğu belirlenmiştir. Ancak; aile ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitsizlik durumlarının ilişkilere yansıması, damgalama ve ayrımcılık, EYZE ve kültürün ilişkiler üzerindeki etkisi gibi konuları temel alan öğrenme hedeflerinin bu yaş düzeyindeki öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

İlişkiler temel kavramına yönelik olarak 9-12 yaş grubu öğrenme hedefleri için Sınıf Rehberlik Programının 4 ve 7. sınıf etkinlik kitapları ile 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir. İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda ilişkilendirilen kazanımlar karşılığında önerilen etkinliklerin karar verme sürecini etkileyen faktörler, hak savunuculuğu ve duygularla ilgili olduğu, bu konu kapsamında kazanımlarla ilişkilendirilen Aileler konusunun öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Sosyal Bilgiler ders kitaplarında "Farklı aile bireylerinin rollerini, haklarını ve sorumluluklarını tanımlayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin karşılandığı, ancak "Hastalık nedeniyle etkilenmiş olan ailelere yönelik empati gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefi için ilişkilendirilen kazanıma yönelik ders kitabındaki verilen çalışmalarda sadece empati konusuna odaklanıldığı, hastalık boyutuna yer verilmediği belirlenmiştir. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamında sadece Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Ancak, "Büyüme çağında bir başkasına yönelik arkadaşlık ve sevgi ifadelerinin farklı biçimlerini tanımlayabilme (bilgi); Büyüdükçe arkadaşlığı ve sevgiyi bir başkasına ne şekilde ifade ettiği üzerine düşünebilme (beceri)" öğrenme hedeflerinin verilen etkinlik örneklerinde karşılığı bulunamamıştır. Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinin özellikle duygularla ve iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili etkinlikler olması nedeniyle bu konu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilememiştir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki zorbalık ve zorbalıkla baş etme yolları ile ilgili etkinliklerin ilişkilendirildikleri öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı, öğrenme hedeflerindeki "taciz" boyutunun bu etkinliklerde ele alınmadığı belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında verilen çalışmaların ise ilişkilendirilen öğrenme hedeflerini karşıladığı belirlenmiştir. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamında İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda verilen etkinlik örneğinde "İyi bir ebeveyn olmanın ne anlama geldiğine ilişkin kendi değer yargıları ve inançları üzerinde düşünebilme (beceri)" öğrenme hedefinin etkinlikte karşılanamadığı belirlenmiştir. Bu konu kapsamında Sosyal Bilgiler öğretim programının kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerine (Çocukların erken yaşta zorla evlendirilmesini tanımlayabilme (bilgi), Tüm insanların; evlenmek isteyip istemediklerine, ne zaman ve kiminle evleneceklerine kendilerinin karar verebilmeleri gerektiğini anlayabilme (tutum)) ders kitabındaki metin ve çalışmalarla kısmen değinildiği, kitaplarda çocuk hakları konusunun genel olarak ele alındığı, öğrenme hedeflerinde belirtilen konulara yer verilmediği belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımları İlişkiler temel kavramı öğrenme hedeflerinden sırasıyla en fazla Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Aileler konuları öğrenme hedefleriyle, en az ise Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile İngilizce öğretim programı olmuştur. Teknik Rehber'de bu yaş grubu için belirlenmiş olan 36 öğrenme hedefinin 5'inin tam, 8'inin kısmen karşılığı bulunurken, 23 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda İlişkiler kavramının öğrenme hedefleri en fazla 10. sınıf ve en az ise 9. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 10. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleriyle ve Sınıf Rehberlik Programı ile İngilizce dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; yaş ile gelen rol ve sorumluluklar, ergenlik döneminden kaynaklı olan aile içi çatışmalar ve çözüm yolları, ilişkilerin kişide bıraktığı etkiler gibi konular ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Ancak; sağlıklı aile işleyişi, farklı arkadaşlık ilişkileri, eşitsizliğin ilişkilere olan etkisi, damgalama ve ayrımcılık gibi kavramların ilişkiye olan

etkileri, uzun vadeli birlikteliklerin getirdiği rol ve sorumluluklar gibi konuları temel alan öğrenme hedeflerinin bu yaş düzeyindeki öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

İlişkiler temel kavramına yönelik olarak 12-15 yaş grubu öğrenme hedefleri için Sınıf Rehberlik Programının 8, 9 ve 10. Sınıf Etkinlik Kitapları ile 8 ve 10. sınıf İngilizce ders kitaplar incelenmiştir. Aileler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinde tam olarak karşılandığı görülmektedir. Sadece Aileler konusunun öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen kazanımların İngilizce ders kitaplarında kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin genel olarak karşılandığı ancak "Farklı ilişki biçimlerine ilişkin duyguları yönetme yolları gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefinin karşılığının etkinlik örneğinde bulunamadığı belirlenememiştir. Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen "Damgalanma ve ayrımcılığa maruz bırakıldığında destek isteyebilme (beceri)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen "EYZE veya istenmeyen ebeveynlik konusunda kaygıları bulunuyorsa destek arayabilme (beceri)" öğrenme hedefinin ise Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneği ile karşılanamadığı belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları İlişkiler temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Hoşgörü, Kapsama ve Saygı ile Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konuları öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri hiçbir kazanımla ilişkilendirilememiştir. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar, Sınıf Rehberlik Programı ile Müzik dersi öğretim programı olmuştur. Teknik Rehber'de bu yaş grubu için belirlenmiş olan 27 öğrenme hedefinin yalnızca 1'inin 11 ve 12. sınıf öğretim programlarının kazanımlarında tam karşılığı bulunurken 2'sinin de kısmen karşılığı bulunmuştur. Öğrenme hedeflerinin çok büyük bir bölümü (24 öğrenme hedefi) ise 11 ve 12. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

15-18+ yaş grubunda İlişkiler kavramındaki öğrenme hedefleri, daha çok 11. sınıf kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 11-12. sınıf düzeylerinde en çok ilişkilendirme Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile olurken iki sınıf düzeyi için de Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunamamıştır. 12. Sınıf kazanımları Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu ile de ilişkilendirilemezken 11. sınıf düzeyinde bir kazanım ile ilişki bulunabilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok toplumsal kapsayıcılığın sağlanması, ayrımcılığın önlenmesi ile ilişkilerdeki zorlukların çocuklar üzerine etkisi üzerinde de durulduğu görülmektedir. Ancak; sağlıklı ve sağlıksız cinsel ilişkiler, cinsel ilişkilerin aile ilişkilerini nasıl etkilediği, sevgi ve cinsellik arasındaki ilişki, evlilik ve uzun vadeli birlikteliklerin olumlu ve olumsuz yanları ve gerektirdiği sorumluluklar gibi konuları temel alan öğrenme hedeflerinin bu yaş düzeyindeki öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ yaş grubunda İlişkiler kavramının öğrenme hedefleri sadece 11. sınıf öğretim programları kazanımları ve Müzik dersi kazanımları ile daha çok ilişkilendirilmiştir. 11-12. sınıf düzeylerinde en çok ilişkilendirme Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile olurken iki sınıf düzeyi için de Aileler ile Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri ile ilişkili hiçbir kazanım bulunamamıştır. 11. ve 12. Sınıf Müzik Dersi Öğretmen Kılavuzlarındaki etkinlikler incelendiğinde, etkinliklerin **Hoşgörü, Kapsama ve Saygı** konusu kapsamındaki öğrenme hedeflerini karşılamadığı, damgalama ve ayrımcılığın olumsuz etkileri, damgalama ve ayrımcılığa karşı savunuculuk yapabilmeye yer verilmediği tespit edilmiştir. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabındaki çalışmanın **Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik** konusundaki öğrenme hedefini (İlişkilerdeki zorlukların, çocukların iyi olma halini etkileme biçimlerini tarif edebilme (bilgi)) kısmen karşıladığı belirtilebilir. Ders kitabındaki çalışmalarda ilişkilerdeki zorluklar üzerinde durulmamış, bireysel olarak iyi oluş hali ile duygular arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır.

İlişkiler kavramı öğrenme hedefleri için 5-8 yaş grubunda en fazla Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konusunun, 9-12, 12-15 ve 15-18+ yaş grupları için ise Hoşgörü, Kapsama ve Saygı konusunun öğrenme hedefleri ile öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Tüm yaş grupları için en az ilişkilendirilen konu ise Uzun Vadeli Birliktelikler ve Ebeveynlik konusu olmuştur. 15-18+ yaş grubunda Aileler ve Arkadaşlık, Sevgi ve Romantik İlişkiler konularının öğrenme hedefleri ise MEB kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir. Bu durum İlişkiler kavramı kapsamında Teknik Rehber'de yer alan konuların ve öğrenme hedeflerinin öğretim programlarında bütüncül bir anlayışla yer almadığını göstermektedir.

Ayrıca okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesinin sonuna kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi 3. sınıf düzeyi ve özellikle Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi dersi kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımlarla ilişkilendirme bulunurken kazanımları en az ilişkilendirilen sınıf düzeyleri ise 11 ve 12. sınıf kazanımları olmuştur. Sınıf düzeyi yükseldikçe öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanım sayısı düşüş göstermiştir. Ayrıca, bu temel kavram kapsamında öğretim programlarında kısmen ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin büyük çoğunluğunun ders kitaplarında karşılığı ya hiç bulunamamış ya da cinsellikle bağlantılı olan kısımlarının karşılığı bulunamamıştır.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden en fazla Değerler ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım bulunmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen öğretim programları Görsel Sanatlar ve Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 11 öğrenme hedefinin 9'u tam olarak karşılanırken, 2 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla kısmen ilişkilendirilmiştir.

5-8 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 2 ve 3. sınıf düzeyinde ve en az ilişkilendirme ise okul öncesi ve 1. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile yapılabilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin eşitlik, kabul, hoşgörü, insan hakları gibi konularda temel bilgi, beceri ve tutumları geliştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramında bu yaş grubunda hiç ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefi bulunmamıştır.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Görsel Sanatlar Öğretmen Kılavuzu ile Sınıf Rehberlik Program'ının 1, 2 ve 3. sınıflar için hazırlanan etkinlik kitapları incelenmiştir. **Değerler ve Cinsellik** konusunun Görsel Sanatlar öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin bazılarının Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu'nda verilen etkinlik örneklerinde kısmen karşılandığı bazılarının ise karşılanmadığı belirlenmiştir. Bu konunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri için ise İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda önerilen etkinliklerin öğrenme hedeflerini kısmen karşıladığı belirlenmiştir. **İnsan Hakları ve Cinsellik** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin öğrenme hedeflerini (İnsan haklarının herkes için geçerli olduğunu ve herkesin insan haklarına saygı duyulması gerektiğini kabul edebilme (tutum); İnsanların haklarını desteklediğini ifade edebilme (beceri)) karşılamadığı belirlenmiştir. **Kültür, Toplum ve Cinsellik** konusunun Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu'nda verilen uygulama örneğinde söz konusu öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Bu konunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri (Kendilerini, hissettiklerini ve bedenlerini anlamalarına yardımcı olan (aileler, başka bireyler, akranları, topluluklar, medya ve sosyal medya gibi) bilgi kaynaklarını sıralayabilme (bilgi) için İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin öğrenme hedeflerini karşılamadığı belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden en fazla İnsan Hakları ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Değerler ve Cinsellik konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım

bulunmuştur. Hiç ilişkilendirilemeyen konu ise Kültür, Toplum ve Cinsellik olmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen öğretim programları sırasıyla İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi öğretim programı; Sınıf Rehberlik Programı ile Yabancı Dil-İngilizce dersi öğretim programı olmuştur. 9-12 yaş grubundaki 15 öğrenme hedefinin sadece 2'si tam olarak ilişkilendirilirken; 5 öğrenme hedefi bu düzeylerdeki kazanımlarla kısmen ilişkilendirilmiştir. Ancak, 8 öğrenme hedefi MEB kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 4. sınıf düzeyinde ve en az ilişkilendirme 7. Sınıf düzeyindeki kazanımlar ile yapılabilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; toplumsal cinsiyet rolleri; aile ve toplumun sahip olduğu değer ve tutumların davranış ve karar verme üzerine etkileri; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin sahip olunan insan hakları; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin insan haklarına etki eden ulusal ve uluslararası kanunlar; insan hakkı ihlaline uğrayan bireyler; cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bireyin almış olduğu kararlara saygılı bir tutum geliştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramında bu yaş grubunda hiç ilişkilendirilmeyen öğrenme hedefleri; bireylerin seks ve cinsellikle ilgili bilgilere erişimde etkili olan değer ve tutumların kaynakları hakkında bilgi sahibi olmaları, ebeveynlerin değer öğretiminde izledikleri yöntem ve roller, cinsellik anlayışını etkileyen faktörler, farklı kültürlerde ergenliğin deneyimlenme biçimi, cinsellikte ya da insan haklarına ilişkin pratiklerde her bireyin saygıyı hak ettiği ile ilişkili olduğu görülmektedir.

9-12 yaş grubunun öğrenme hedeflerine yönelik olarak İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı ile İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir. Bu temel kavram kapsamında yer alan **İnsan Hakları ve Cinsellik** konusu kapsamında İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında verilen çalışmalarla söz konusu öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Bu temel kavram kapsamında öğrenme hedefleri Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkilendirilen **İnsan Hakları ve Cinsellik** ile **Değerler ve Cinsellik** konularının öğrenme hedeflerinin ise İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinde kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden en fazla Kültür, Toplum ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise İnsan Hakları ve Cinsellik konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım bulunmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen öğretim programları İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) dersi öğretim programı ile Sınıf Rehberlik Programı ve Tarih dersi öğretim programı olmuştur. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 14 öğrenme hedefinin 4'ü tam olarak karşılanırken, 5'i ise kısmen ilişkilendirilmiştir. Ancak, 5 öğrenme hedefi MEB kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedefleri, en fazla 8. sınıf kazanımlarıyla, daha sonra sırasıyla 10. ve 9. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında sahip olunan değerleri betimleyebilme ve bu değerlerin karar verme davranışlarını nasıl etkilediğini tarif edebilmenin yanında, insan haklarının herkes için olduğu, gündelik yaşamda bireylerin faydalandığı hakların neler olduğu, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel normları betimleyebilme ve son olarak bu normların zaman içerisinde değişebileceğini kavrayabilmesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramında bu yaş grubunda hiç ilişkilendirilmeyen öğrenme hedeflerinin daha çok bu yaş grubunda olan bireylerin sahip olduğu değerleri savunabilmesi, insan haklarına ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin farkında olmaları, içinde bulunulan toplumun cinsel davranışları etkileyen sosyal ve kültürel normlarının zaman içerisinde değişebileceğinden hareketle eleştirel bir bakış açısıyla sorgulayabilmesi ile ilgili olduğu saptanmıştır.

12-15 yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen öğretim programları kapsamında T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir. **Değerler ve Cinsellik** konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi "Farklı değer, inanç ve tutumlara yönelik hoşgörü ve saygı göstermenin önemini fark edebilme (tutum)" ders kitabında

verilen metin ve çalışmalarda yer almamıştır. Bu konunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin bazılarının Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinde tamamen karşıladığı bazılarının ise kısmen karşılandığı belirlenmiştir. **İnsan Hakları ve Cinsellik** konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin ders kitabında yer alan bu metin ve çalışmalarda karşılandığı; ancak bu konunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen aynı öğrenme hedefinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinde kısmen karşıladığı belirlenmiştir. **Kültür, Toplum ve Cinsellik** konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin ders kitabında verilen metin ve çalışmalarla öğrenme hedefini karşıladığı belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen öğretim programları, Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı ile Yabancı Dil-İngilizce öğretim programı olmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen öğretim programları 16 öğrenme hedefinin yalnızca 1'nin kazanımlarda tam olarak karşılığı bulunurken, 5 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla kısmen ilişkilendirilmiştir. Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramında yer alan öğrenme hedeflerinin neredeyse yarısından fazlası (10) bu düzeylerdeki MEB kazanımlarıyla ilişkilendirilememiştir.

15-18+ yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedefleri en fazla 11. sınıf kazanımlarıyla, en az ise 12. sınıf düzeylerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Öğretim programlarında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bireylerin geliştirmiş oldukları değerlerle karşılaştırma yapabilmesi; sahip olduğu değerlerin cinsel davranışları yönetebileceği; kendi değerleri ile örtüşen cinsel davranışları bireylerin benimseyebilmesi; insan hakları savunuculuğunu farklı ortamlarda yapabilmesi; cinsel sağlığı ve üreme sağlığına ilişkin insan haklarının destekçisi olabilme ile ilgili olduğu saptanmıştır.

15-18+ yaş grubunda kazanımları en fazla ilişkilendirilen öğretim programları kapsamında Yabancı Dil-İngilizce ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir. **Değerler ve Cinsellik** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşıladığı belirlenmiştir. **İnsan Hakları ve Cinsellik** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda önerilen etkinlikle kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Bu konunun Yabancı Dil dersi ile ilişkilendirilen öğrenme hedefinin de önerilen çalışmalarla karşılandığı belirlenmiştir. **Kültür, Toplum ve Cinsellik** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin de Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda önerilen etkinlikle kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

5-8 yaş, 9-12 yaş ve 12-15 yaş gruplarında sırasıyla en fazla Değerler ve Cinsellik; İnsan Hakları ve Cinsellik; Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. 15-18+ yaş grubunda ise belirgin bir şekilde öne çıkan bir konu bulunmamaktadır. Yaş gruplarına göre en az ilişkilendirilen konular değerlendirildiğinde; 5-8 yaş grubunda İnsan Hakları ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının; 9-12 yaş grubunda Değerler ve Cinsellik ile Kültür, Toplum ve Cinsellik konularının; 12-15 yaş grubunda İnsan Hakları ve Cinsellik konusunun öğrenme hedeflerinin kazanımlarla en az ilişkilendirildiği ya da hiç ilişkilendirilmediği görülmektedir. Son olarak, 15-18+ yaş grubunda ise hiçbir konunun öğrenme hedefinin kazanımlarla belirgin bir şekilde ilişkilendirilmediği görülmektedir.

Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların ilişkilendirilme sıklığı ilkokul 4. sınıfa kadar düzenli bir şekilde artış göstermiş, ardından sınıf düzeylerine göre düzensiz bir seyir izlediği belirlenmiştir. Diğer taraftan, tüm kademeler içinde öğrenme hedefleri en fazla 8. sınıf düzeyi kazanımlarıyla; en az 7. sınıf düzeyi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden en fazla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar ile Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu, en az Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım bulunmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen öğretim programları Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi öğretim programlarıdır. 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 12 öğrenme hedefinin 5'i tam olarak karşılanırken, 4 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

5-8 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 3. sınıf ve en az 1. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile yapılabilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; cinsiyetten bağımsız olarak tüm insanların eşit oranda değerli olduğunu, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve böyle bir durumda nereden destek alınabileceğini bilmeye ilişkin olduğu belirlenmiştir. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok toplumsal cinsiyet kavramının kavramsal temelleri ile ilgili olduğu, biyolojik ve toplumsal cinsiyet farkı ile cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle ilgili bilgi kaynaklarına ilişkin olduğu görülmektedir.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı incelenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri (Farklı cinsiyetlerden insanlara adaletsiz ve eşitsiz davranılmasının yanlış ve onları insan haklarına aykırı olduğunun farkına varabilme (tutum)) İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda verilen etkinlik örneği ile karşılanmadığı belirlenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)** konusunun Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi öğretim programlarının kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin de kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden en fazla Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu, en az Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım bulunmuştur. 9-12 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi öğretim programlarıdır. 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 24 öğrenme hedefinin 10'u tam olarak karşılanırken, yarısı (12) bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 4. sınıf ve en az 5. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile yapılabilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörler, cinsiyet kimliğine saygı gösterme, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve güç dengesizlikleri, cinsiyetlere ilişkin kalıpyargı ve önyargıların yol açtığı etkiler, toplumsal cinsiyet şiddetinin tanınması, bunun örneklerinin sıralanması, bu tür şiddetin insan hakkı ihlali olduğunun fark edilmesine ilişkin olduğu belirlenmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen sosyal, kültürel, dini inanışlar, cinsiyet kimlikleri ve bu kimliklere saygı, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dengesizlikleri, toplumsal cinsiyet temelli farkların sömürü ve eşitsiz muameleye açık olması ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

9-12 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası** konusu kapsamında Sosyal Bilgiler öğretim programı kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden bazılarının kısmen karşılandığı, bazılarının ise tam karşılandığı görülmektedir. Bu konu kapsamında Sosyal Bilgiler öğretim programının; "Kendi cinsiyet

kimliğini kabullenebilme ve başkalarının cinsiyet kimliğine saygı gösterebilme" öğrenme hedefinin kısmen karşıladığı, farklılıklar ve farklılıklara saygıya odaklanan ders kitabındaki çalışmalarda cinsiyet kimliğine vurgu yapılmadığı belirlenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar** konusu kapsamında Sosyal Bilgiler öğretim programının ve Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin de kısmen karşıladığı belirlenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri için ders kitaplarında verilen çalışmalarda toplumsal cinsiyet temelli şiddete ve zorbalık türlerinde tanım olarak cinsel zorbalık ve sanal zorbalık tanımlanmış olmasına rağmen toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilişkilendirilmemiştir.

12-15 yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden en fazla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu, en az Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım bulunmuştur. 12-15 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarıdır. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 25 öğrenme hedefinin hiçbirinin kazanımlarda tam karşılığı bulunamazken, 14 öğrenme hedefi bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda en fazla ilişkilendirme 8. sınıf ve en az 10. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile yapılabilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; daha çok günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlarla ilgili olduğu, bu yaş grubunun bilinçli olması gerektiği flört şiddeti, toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargı ve ön yargıların insanların muamele görme biçimleri, yapabilecekleri tercihleri etkileyebileceği, toplumsal cinsiyet rollerinin hayat planlanmasına ilişkin kararları etkilemesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Özellikle bu yaş grubunda yer alması önemli görülen yakın partner şiddeti ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile toplumsal cinsiyet temelli şiddete karşı yapılabileceklere ilişkin kısmen de olsa yer verildiği bulunmuştur. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarının insanların yaşamını etkilemesi, özellikle yine bu yaş grubu ihtiyaçları doğrultusunda olduğu düşünülen romantik ilişkilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılar nedeniyle olumsuz etkilenebileceği ile ilgili olduğu saptanmıştır. Ayrıca yine ilişki kurulamayan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargı ve ön yargıların insanların muamele görme biçimleri, yapabilecekleri tercihleri etkileyebileceği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin bireylerin cinsel davranışları ve hayat planları üzerinde eşit karar hakkını desteklemesi, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin toplumun her kesimi tarafından uygulanabileceği ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin yanlışlığı ile ilgili olduğu saptanmıştır.

12-15 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normların Toplumsal İnşası** konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin ders kitabındaki metin ve çalışmalarda öğrenme hedefini karşıladığı görülmüştür. **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar** konusunun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ders kitabındaki metin ve çalışmalarda öğrenme hedeflerinden bazılarını kısmen bazılarını da tam olarak karşıladığı bulunmuştur. Bu konunun ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında önerilen etkinlerle kısmen karşılandığı belirlenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi ise Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda verilen etkinlik örneği ile kısmen karşılandığı belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubunda bu temel kavramın öğrenme hedeflerinden sadece Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusunun öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanım bulunmuştur. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normlarının Toplumsal İnşası ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar ve Önyargılar konusu öğrenme hedefleri hiçbir kazanımla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar, Sınıf Rehberlik Programı ile Yabancı Dil-İngilizce öğretim programlarıdır. 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş olan 17 öğrenme hedefinin hiçbirinin kazanımlarda tam olarak karşılığı bulunamazken, 14 öğrenme hedefi bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Yaş gruplarının düzeyi arttıkça (12-15 ve 15-18+ yaş grupları) MEB kazanımlarıyla tam olarak ilişkilendirilen öğrenme hedefi belirlenememiştir.

15-18+ yaş grubunda sadece 12. sınıf öğretim programları kazanımları ile ilişkilendirme yapılabilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet konusu kapsamındaki bazı öğrenme hedefleriyle, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi, TCTŞ'nin önlenmesi ve buna karşı duruşla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin toplumsal cinsiyetle ilişkili ön yargıları sorgulama, homofobi ve transfobinin bireylere zarar vermesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin toplumsal cinsiyet temelli şiddeti artırabildiği, partner şiddetinin zararları ve buna yönelik desteklerin olması ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

15-18+ yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak 12. Sınıf İngilizce Ders Kitabı ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. **Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ)** konusunun Yabancı Dil-İngilizce ve Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İngilizce Ders Kitabı etkinliklerinde ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı önerilen etkinlikle karşılandığı belirlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalıp Yargılar konusu öğrenme hedefleri, ortak olarak 5-8 yaş ve 12-15 yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen hedefler olmuştur. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet (TCTŞ) konusu öğrenme hedefleri ise, 9-12 ve 15-18+ yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen hedefler olmuştur. En fazla öğrenme hedefleri ilişkilendirilen konular, yaş grupları arasında bir süreklilik göstermemiştir.

Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramı öğrenme hedefleriyle okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi 3. sınıf düzeyi ve özellikle Hayat Bilgisi dersi kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesinin sonuna kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en az ilişkilendirilen sınıf düzeyi ise 1. sınıf düzeyi kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim ile 11. sınıf düzeyi kazanımları ise kavramın hiçbir öğrenme hedefiyle ilişkilendirilememiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda MEB kazanımları Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 5-8 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı yanında Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı olmuştur. En az ilişki ise Okul Öncesi Programı ile kurulabilmiştir. 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 19 öğrenme hedefinin 12'si tam olarak, 6'sı kısmen karşılanırken, 1 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

5-8 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının öğrenme hedefleri en fazla 3. sınıf ve en az ise 2. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin; zorbalık ve şiddet, rahatsız edici dokunma türleri, çocuk istismarı, ebeveyn ve sevgililer arasındaki şiddet, internet ve sosyal medya kullanımı rahatsız edici durumlarla ilgili olduğu görülmektedir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedefinin cinsel taciz ve internet ortamında çocuk istismarı kavramının tanımı ile ilgili olduğu görülmektedir.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 1. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları incelenmiştir. **Şiddet** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinde kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde zorbalık ve şiddet, akran zorbalığı, çocuk istismarı, cinsel taciz, istismar, kötü muamele ile ilgili konularda yardım isteme gibi konulara değinilmemiş; ancak aile, arkadaşlık ilişkileri, tanımadığı kişilerle ilgili örnekler üzerinden hayır demesi gereken ve gerekmeyen durumlar ele alınmış, bireysel ve bağımsız olarak yapılabilen davranışlara odaklanılmıştır. Bu konunun Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin de kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Ders kitabında güvenliği tehdit edebilecek kişiler olarak özellikle tanımadığı kişiler ve tanımadığı kişilerle ilgili, doğal afetlerle ilgili durumlar ile özellikle bu

durumlar karşısında yapılması gerekenler, akran zorbalığı konusu ele alınmıştır. Ancak ele alınan bu konular kapsamında cinsel taciz, istismar gibi konular güvenliği tehdit eden durumlar kapsamında belirtilmemiştir. **Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde öğrenme hedeflerinde belirtilen bedensel haklar, bedensel hakların ihlali ile ilgili nasıl davranılması gerektiğine yer verilmemiş; ancak kişisel alan, kişisel güvenlik, "hayır" demenin gerekliliği, günlük yaşamla ilgili yardım isteme gibi konular ele alınmıştır. Bu konunun Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin de kısmen karşılandığı, güvenliği tehdit eden kişiler kapsamında özellikle yabancılara karşı gösterilmesi gereken davranışlara yer verildiği, bedensel haklar konusuna ise değinilmediği belirlenmiştir. **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde bilişim teknolojilerinin kullanım amaçları ve özellikle yaşama katkılarına odaklanılmış, ayrıca olağan dışı durumlar, kişisel bağımsızlığa katkı sağlayan davranışlarla ilgili konular genel olarak ele alınmış özellikle internet ve sosyal medya kullanımında karşılaşılabilecek olağan dışı durumlar ya da davranışlara odaklanılmamıştır. Bu konunun Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir, ders kitabındaki çalışmalarda internet ve sosyal medya kullanımına, bu ortamlarda rahatsız edici davranışlar karşısında yapılması gerekenlere yer verilmemiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımları Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 9-12 yaş grubu kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi öğretim programı olmuştur. 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 20 öğrenme hedefinin 7'si tam olarak, 2'si kısmen karşılanırken, yarıdan fazlası (11) ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının öğrenme hedefleri en fazla 5. sınıf ve en az ise 7. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok zorbalık ve şiddet, rahatsız edici dokunma türleri, internet ve sosyal medyadaki rahatsız edici durumlarla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok yakın partnerlerle yaşanabilecek istenmeyen durumlar ve cinsel istismar ile ilişkili olduğu görülmektedir.

9-12 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak 5-6. Sınıf Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Öğretmen Rehberi ile İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir. **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusu kapsamında Bilişim, Teknoloji ve Yazılım öğretim programının kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin Bilişim, Teknoloji ve Yazılım Öğretmen Rehber Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinde tam olarak karşılandığı belirlenmiştir. Çalışmalarda internet etiği, internet kullanımında dikkat edilmesi gerekenler, dijital yurttaşlık, dijital zorbalığa karşı uyulması gereken kurallar, bilişim suçlarına karşı alınabilecek önlemlere yer verilmiştir. **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin bazılarının kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Ancak (Sosyal medyada kiminle hangi bilgileri paylaşacağına nasıl karar verdiğini gösterebilme (beceri); Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)) öğrenme hedeflerinin hiç karşılanmadığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendini korumaya odaklanan çalışmalara yer verilmiştir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin de kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Cinsel içerikli yayınlar ve cinsel içerikli konuşmayla ilgili güvenilir bir yetişkin ve onunla nasıl konuşacağını belirleyebilme (beceri)) hiç karşılamadığı belirlenmiştir. **Şiddet** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde zorbalık ve zorbalıkla baş etme yöntemleri, günlük yaşamda karşılaşılabilecek tehlikeli durumlar ve yardım istenebilecek durumlar ele alınmış, bu kapsamda cinsel taciz, cinsel istismar gibi konulara yer verilmemiştir. **Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin de kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması çalışmaları kapsamında yaşam, sağlık ve güvende olma hakkı üzerinde durulmuş, belirtilen haklar tarafından bedensel hakların kapsanabileceği düşünülmüştür.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımları Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Şiddet konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanıma ise rastlanmamıştır. 12-15 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik dersi öğretim programı olmuştur. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 18 öğrenme hedefinin yalnızca 1'inin kazanımlarda tam olarak, 4'ünün ise kısmen karşılığı bulunurken, 13 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının öğrenme hedefleri en fazla 9. sınıf ve en az ise 8 ve 10. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok istenmeyen bir durumda olan bireylerin muhakeme ederek yardım isteyebilmelerine yönelik olduğu görülmüştür. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedeflerinin daha çok bedenin özel bölgelerinin farkına varabilme, onay verme ve vermeme durumlarını analiz edebilme, bilişim teknolojilerini kullanırken dikkat edilmesi gerekenlerin farkında olma gibi konularla ilişkili olduğu saptanmıştır.

12-15 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı, 9. Sınıf Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabı incelenmiştir. **Şiddet** konusu kapsamında ele alınan öğrenme hedeflerinin sadece zorbalıkla ilgili bölümü Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabında ele alınmış, cinsel taciz, cinsel saldırı, yakın partner şiddeti gibi şiddet biçimlerine ders kitabında yer verilmemiştir. **Şiddet** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde zorbalık ve zorbalık türleri ele alınmış; ancak öğrenme hedefinde belirtilen psikolojik şiddet, cinsel taciz gibi konulara yer verilmemiştir. **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örnekleri ile tam olarak karşılandığı belirlenmiştir. Öğrenme hedeflerinden "Cinsel içerikli yayınların hangi yönlerden zararlı olabileceğini ve bu zararları nereye bildirebileceğini ve nereden destek alınabileceğini özetleyebilme (bilgi)" öğrenme hedefinin ise kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde duygusal konular, kişisel sorunlar, akademik konularda yardıma ihtiyaç duyma ve yardım için kime, nereye başvurulacağına odaklanılmıştır.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Şiddet konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili kazanıma ise rastlanmamıştır. 15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar, Sınıf Rehberlik Programı ile Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programı olmuştur. 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş olan 19 öğrenme hedefinin 2'sinin tam, 2'sinin kısmen karşılığı bulunurken 15 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Yaş gruplarının düzeyi arttıkça (12-15 ve 15-18+ yaş grupları) MEB kazanımlarıyla tam olarak ilişkilendirilen öğrenme hedefi sayılarının azaldığı görülmüştür.

15-18+ yaş grubunda Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramının öğrenme hedefleri 11. sınıf düzeyinde daha çok karşılık bulurken Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile Sınıf Rehberlik Programındaki kazanımlar ile daha çok ilişkilendirilmiştir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin daha çok sosyal medya kullanımına ilişkin olduğu ve yanlış kullanımı durumunda yararları kadar zararlarının da olduğunun farkına varılmasına dönük olduğu görülmektedir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin cinsel davranışlar, cinsel onay, cinsel içerikli yayınlar gibi bilinçli olunmayan durumlarda şiddeti doğurabilecek konularla ilgili olduğu saptanmıştır.

15-18+ yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaöğretim Türk Dili Edebiyatı ders kitapları ile Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli**

Kullanımı konusunun Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarıyla hangi metin ve çalışmaların ilişkilendirildiği ders kitaplarında açıkça ifade edilmemiştir. Bu nedenle Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarının ders kitaplarındaki karşılığını belirlemek mümkün olamamıştır. **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bilgi kaynaklarının doğruluğunu sorgulama genel olarak ele alınmış, haber doğrulama yöntemlerine yer verilmiş; ancak sosyal medya konusuna odaklanılmamıştır. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin ise kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde oyun, sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları, dizi film, video izleme uygulamaları, sesli-yazılı iletişim programları, yazılımlardaki riskler ve güvenlik önlemlerini belirleme üzerinde durulmuş, dolayısıyla bu konularla öğrenme hedefinin karşılandığı belirlenmiştir. **Şiddet** konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin de verilen etkinlik örneği ile karşıladığı belirlenmiştir.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramında Şiddet konusu öğrenme hedefleri, 5-8 ve 12-15 yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen konu iken, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güvenli Kullanımı 9-12 ve 15-18+ yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen konular olmuştur. Yaş grupları arasında en fazla öğrenme hedefleri ilişkilendirilen konularda bir süreklilik görülmemiştir. Onay, Mahremiyet ve Bedensel Bütünlük konusundaki öğrenme hedefleriyle 12-15 ve 15-18+ yaş gruplarında MEB kazanımları ile hiçbir ilişkilendirme yapılamamıştır.

Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı öğrenme hedefleriyle okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi 3. sınıf düzeyi ve özellikle Sınıf Rehberlik Programı ve Hayat Bilgisi öğretim programı kazanımları olmuştur. Okulöncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesinin sonuna kadar tüm sınıf düzeylerinde bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile ilişkilendirme yapılabilirken, kazanımlarla en az ilişkilendirilen sınıf düzeyleri ise 8 ve 10. sınıflar olmuştur.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda MEB kazanımları Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma ile Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi ve Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Karar Verme konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 5-8 yaş grubunda öğretim programı kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilmeyen konu ise Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olmuştur. 5-8 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar hem okul öncesi eğitim programı öğretim programı hem de 1-3. sınıf düzeylerinde Sınıf Rehberlik Programı yanında Hayat Bilgisi; Görsel Sanatlar; Türkçe; Beden Eğitimi ve Oyun ve Müzik dersi öğretim programı olmuştur. 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 26 öğrenme hedefinin 12'si tam olarak, yalnızca 4'ü ise hem okul öncesi hem de 1-3. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilebilmiştir, 10 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

5-8 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri en fazla 3. sınıf ve en az ise 1. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle ve Türkçe dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu yaş grubunda en az ilişkilendirilen öğretim programının ise okul kademesine ait olduğu görülmüştür. Bu noktada Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedeflerinin, okul öncesi ve 1-3. sınıf düzeylerinde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı belirlenmiştir.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda tam olarak karşılandığı tespit edilmiştir. Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı

kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen ya da tam olarak karşılandığı belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin insanlar arasındaki ilişkileri etkileyebileceğini kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin ise, etkinlik kitabındaki çalışmalarda toplumsal cinsiyet rolleri ve insanlar arasındaki ilişkiler konularına yer vermediği belirlenmiştir. Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda; yardım isteme, olağan dışı davranışlar ve kişisel bağımsızlığa katkı getiren davranışlara odaklanan çalışmalara odaklanması nedeniyle tam olarak karşılandığı belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımları, Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma ile Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Karar Verme yanında Yardım ve Desteklere Erişim ile Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 9-12 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik programı ile Türkçe dersi öğretim programı olmuştur. 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 27 öğrenme hedefinin 26 öğrenme hedefinden 21'i tam olarak, 5'si ise kısmen 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. Bu kavram kapsamındaki öğrenme hedeflerinden yalnızca 1'i ise 4-7. sınıf öğretim programları kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri en fazla 4. sınıf ve en az ise 7. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 4. sınıf düzeyindeki öğretim programları kazanımları bu kavram kapsamında en çok İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle ve Türkçe dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir gözlenmiştir.

9-12 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabı, Ortaokul 5, 6 ve 7. Sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında karşılandığı tespit edilmiştir. İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneklerinde iletişimde beden dili ve etkili dinleme stratejileri üzerinde durulmuş; ancak öğrenme hedeflerinde belirtilen sözlü iletişim, dilek, ihtiyaç ve kişisel sınırları ifade etme üzerinde durulmamıştır. Yardım ve Desteklere Erişim konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarında kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarındaki etkinlik örneklerinde hangi durumlarda kimlerden, nasıl yardım istenebileceği, zorbalıkla baş etme yolları, kişisel hakların ve güvenliğin sağlanmasına ilişkin çalışmalara yer verilmiş, bu çalışmalarda belirtilen konular okul ortamında ya da günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlar üzerinden ele alınmıştır. Öğrenme hedeflerinde belirtilen taciz ve istismar konularına yer verilmemiştir.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımları Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi yanında Karar Verme ile Yardım ve Desteklere Erişim konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 12-15 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı ile Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programı olmuştur. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 29 öğrenme hedefinin 17'sinin kazanımlarda tam olarak karşılığı bulunamazken, 12 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri en fazla 9. sınıf ve en az ise 8., 9. ve 10. Sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 8. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle

ve özellikle Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 12-15 yaş grubunda sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir göstermesinin yanında, sınıf düzeyi arttıkça öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanım sayısı düştüğü görülmüştür.

12-15 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 9. ve 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları incelenmiştir. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde karar verme süreci ve karar vermeyi etkileyen faktörler üzerinde durulmuş, öğrenme hedeflerinde belirtilen cinsel konulardaki kararlar ve bu kararları etkileyen faktörler üzerinde durulmamıştır. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinin kazanımla ilişkilendirilen öğrenme hedefini (Bir kimsenin, cinsellikle ilgili almak istemediği bir kararı almaya zorlandığı veya bu konuda zorbalığa maruz bırakıldığını gördüğünde buna karşı çıkacak kararlılığı gösterebilme (beceri)) kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde cinsellikle ilgili zorbalık konusuna değinilmemiş, çalışmalarda akran zorbalığı ile ilgili örneklere yer verilmiştir. Etkinlik örneğinde akran baskısı ele alınmış; ancak cinsellikle ilgili karar ve davranışlar üzerinde akran baskısına, akran etkisine değinilmemiştir. Karar Verme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneğinde bireyin yaşamında karar vermesini etkileyen kişisel özellikler, aile, çevre, zaman gibi faktörler üzerine açıklama ve çalışmalara odaklanılmış genel olarak karar verme ve karar vermeyi etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Yardım ve Desteklere Erişim konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde yardım arama ve farklılıklarla ilgili açıklama ve çalışmalara yer verilmiş, özellikle yardım arama ile ilgili çalışmalarda okul ve aile ortamında geçen bazı örnek durumlara yer verilmiş, öğrenme hedeflerinin odaklandığı cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında yardım ve desteğe ilişkin çalışmalar ele alınmamıştır.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. Karar Verme ile İletişim, Reddetme ve Uzlaşma; Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik; Yardım ve Desteklere Erişim konusu öğrenme hedefleri hiçbir kazanımla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen program ise yalnızca Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programının öğretim programı olmuştur. 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş olan 24 öğrenme hedefinin yalnızca 4'ünün öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramındaki 20 öğrenme hedefinin ise 11-12. sınıf öğretim programları kazanımları ile hiç ilişkilendirilememiştir. Yaş gruplarının düzeyi arttıkça (12-15 ve 15-18+ yaş grupları) MEB kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefi sayısının düştüğü saptanmıştır.

15-18+ yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri sadece 11. sınıf öğretim programlarından yalnızca Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 12. sınıf düzeyinde ilişkili kazanım bulunamamıştır. 11. sınıf kazanımları sadece Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 11 ve 12. sınıf düzeylerindeki kazanımların bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi durumu, diğer yaş gruplarında olduğu gibi bir tutarlık göstermemesinin yanında, sınıf düzeyi arttıkça öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanım sayısı düştüğü görülmüştür.

15-18 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi konusunun Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'nda verilen çalışmalarla kısmen karşılandığı tespit edilmiştir. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı'ndaki etkinlik örneğinde karar alma ve karar almada aile ve akranların etkisi üzerinde durulmuştur, karar alma ile ilgili çalışmalarda cinsel davranışlarla ilgili kararlar ele alınmamıştır. Ayrıca "Cinsel karar alma üzerindeki olumsuz toplumsal cinsiyet normlarına ve sosyal normlara, akran etkisine karşı çıkabilen tutumlar sergileyebilme (beceri)" öğrenme hedefinin de etkinlik örneğinde karşılanmadığı tespit edilmiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedefleri için 5-8, 9-12 ve 12-15 yaş gruplarında en fazla İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedefleriyle öğretim programları kazanımları ilişkilendirilmiştir. Ayrıca İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusunun öğrenme hedeflerinin 15-18+ yaş grubunda ise hiçbir karşılığı bulunamamıştır. 9-12 yaş grubunda ise ikinci en fazla ilişkilendirilen konu Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik olmuştur. 15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedefinin olduğu konu ise yalnızca Cinsel Davranışta Normlar ve Akran Etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca bu kavram 9-12 yaş grubunda da en az ilişkilendirilen öğrenme hedefleri olan konu olmuştur. 5-8 ve 12-15 yaş grubunda en az Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri ile kazanımların ilişkilendirildiği görülmüştür. Yine 9-12 yaş grubunda ise, en fazla ikinci, Medya Okuryazarlığı ve Cinsellik konusunun öğrenme hedefleri öğretim programları kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Son olarak, en fazla öğrenme hedefleri ilişkilendirilen konular, yaş grupları arasında bir süreklilik göstermemiştir.

Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramı öğrenme hedefleriyle okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi yaş grubuna göre farklılık göstermiştir. Ancak en çok ilişkili bulunan İletişim, Reddetme ve Uzlaşma konusu öğrenme hedefleriyle 5-8 ve 9-12 yaş grubunda Türkçe dersi kazanımları olurken; yine aynı konunun öğrenme hedefleriyle 12-15 yaş grubunda Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en az ilişkilendirilen sınıf düzeyi 9. sınıf düzeyi kazanımları olurken; en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi ise 7. sınıf düzeyi kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim kademesi kazanımları ile ortaöğretim kademesi 11. sınıf düzeyi kazanımları ise bu kavramın hiçbir öğrenme hedefiyle ilişkilendirilememiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda MEB kazanımları İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Beden İmajı konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Üreme konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 5-8 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı yanında Okul Öncesi programı ve Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı olmuştur. 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 17 öğrenme hedefinin 7'si tam olarak karşılanırken, 10 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

5-8 yaş grubunda İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının öğrenme hedefleri en fazla 3. sınıf ile ilişkilendirilirken 1. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilememiştir. 3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok Beden İmajı konusunun öğrenme hedefleriyle ve Sınıf Rehberlik programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu noktada toplumsal cinsiyet kavramı öğrenme hedeflerinin, okul öncesi ve 1-3. sınıf düzeylerinde gelişimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı belirlenmiştir.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 1. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları incelenmiştir. Üreme konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kısmen karşılandığı; Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kısmen karşılandığı, "Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin ise, etkinlik örneklerindeki çalışmalarda, ergenliğe yer verilmediği için, karşılanamadığı belirlenmiştir. Ergenlik konusu kapsamında Hayat Bilgisi dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden "Büyümenin, fiziksel ve duygusal değişimleri beraberinde getirdiğini kavrayabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin kısmen karşılandığı belirlenmiştir, "Ergenliğin, gelişme döneminin doğal ve sağlıklı bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin ise ders kitabında karşılığının yer almadığı belirlenmiş, ergenlik dönemine ders kitabındaki ilgili çalışmalarda yer verilmemiştir. Beden İmajı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında genel kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Bu temel kavramın Hayat Bilgisi dersi

kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden "Herkesin bedeninin özel ve biricik olduğunu akılda tutabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin karşılandığı, ders kitabında daha genel olarak bireysel farklılıklara ve bireysel farklılıklara saygıya odaklanıldığı belirlenmiştir. "Kendi bedeniyle ilgili ne hissettiğini ifade edebilme (beceri)" öğrenme hedefinin ise kısmen karşılandığı, ders kitabında bireylerin kendilerini fiziksel özellikler de dahil farklı özelliklerle tanıtmasına odaklanıldığı, fiziksel özelliklerle ilgili hissedilenlere yönelik çalışmaya yer verilmediği belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımları İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Üreme konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 9-12 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik programı ile Fen Bilimleri dersi öğretim programı olmuştur. 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 37 öğrenme hedefinin 10'u tam olarak, 13'ü kısmen karşılanırken, 14'ü ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının öğrenme hedefleri en fazla 6. sınıf ve en az ise 7. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 6. sınıf düzeyindeki öğretim programları kazanımları bu kavram kapsamında en çok Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ve Sınıf Rehberlik Programı ile Fen Bilimleri dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir gözlenmiştir.

9-12 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile Fen Bilimleri 6. ve 7. Sınıf Ders Kitapları incelenmiştir. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden bazılarının İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitaplarındaki etkinlik örneklerinde karşılandığı; bazılarının (Sorular sormak için güvendiği bir yetişkini belirleyebilme ve cinsel anatomi ve üreme anatomisiyle ve fizyolojisiyle ilgili soruları nasıl sorabileceğini örneklendirebilme (beceri)) ise kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Etkinlik örneklerinde büyüme ve gelişme sürecinde bireylerdeki farklılıklar, kişisel hak ve güvenliğin korunması üzerinde durulmuş; ancak cinsel anatomi, üreme anatomisi ve fizyolojisi konularına odaklanılmamıştır. Bu konu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin de ders kitaplarında karşılandığı belirlenmiştir. Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinden "Ergenlikle ilgili güvenilir bilgiler sunan kaynaklara nasıl erişebileceğini gösterebilme (beceri); Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kız çocuklarının menstürasyon esnasında yaşadığı utanma ve korku duygusunu azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğini akılda tutabilme (bilgi)" hedeflerinin karşılanmadığı belirlenmiştir. Bu konu kapsamında "Ergenlik esnasında gerçekleşen önemli fiziksel ve duygusal değişimleri sıralayabilme (bilgi); Hijyen anlayışını, büyüme çağında sağlığını korumaya yönelik bireysel planının bir parçası olarak uygulayabilme (beceri); Hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara nasıl erişebileceğini, bunları nasıl kullanıldığını ve ne şekilde çöpe atıldığını tarif edebilme (bilgi); Tüm kız çocuklarının hijyenik pedlere ve diğer menstüral araçlara, temiz suya ve özel olarak kullanabilecekleri bir tuvalet ortamına erişiminin önemli olduğunu kavrayabilme (tutum); Çocukların yaşayabileceği fiziksel belirtileri ve hisleri tarif edebilme (bilgi); Genç erkeklerin, uyarılma sonucu veya herhangi bir neden olmaksızın ereksiyon yaşayabildiklerini ve bunun normal bir şey olduğunu anlayabilme (bilgi); Bazı ergenlerin, uyku esnasında uyarılma ve sıvı salgılama yaşayabildiğini, bunun ıslak rüya olarak adlandırıldığını ve normal olduğunu akılda tutabilme (bilgi); Ereksiyon, ıslak rüya ve diğer türden cinsel uyarılmaları yaşamanın ergenlikte normal olduğunu kabul edebilme (tutum)" öğrenme hedeflerinin ise kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Yine Ergenlik konusunda "Kişisel hijyen ve temizlik uygulamalarını tanımlayabilme (bilgi); Kişisel hijyenin öneminin farkında olabilme (tutum)" öğrenme hedeflerinin etkinlik kitaplarında karşılıkları bulunabilmiştir. Bu konu kapsamında Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ders kitabındaki metin ve çalışmalarda karşılığı bulunabilmiştir. Beden İmajı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ve Fen Bilimleri dersi kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin etkinlik ve ders kitaplarındaki metin ve sorularda kısmen karşılandığı tespit edilmiştir.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımları İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Ergenlik konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi

konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 12-15 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik Programı ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi öğretim programı olmuştur. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 26 öğrenme hedefinin sadece 2'sinin kazanımlarda tam olarak, 13'ünün kısmen karşılığı bulunurken, 11 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının öğrenme hedefleri en fazla 9. sınıf ve en az ise 8. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 9. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok Ergenlik konusunun öğrenme hedefleriyle ve özellikle Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 12-15 yaş grubunda sınıf düzeylerine göre ilişkilendirilen öğrenme hedefi sayısının orantısız bir şekilde bir artıp bir azaldığı görülmüştür.

12-15 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 9. Sınıf Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Ders Kitabı incelenmiştir. İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramının Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabındaki etkinlik örneklerinde kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Bu konu kapsamında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ders kitabında kısmen karşılığı bulunmuştur. Ergenlik konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri de Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kısmen karşılanmış sadece "Söz konusu fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel değişimlerin; büyümenin doğal bir parçası olduğunu kavrayabilme (tutum)" öğrenme hedefinin tam olarak karşılandığı belirlenmiştir. Beden İmajı konusu kapsamında Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedefleri ise Ortaokul ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitaplarında kısmen karşılanmış, bu hedefler arasından "Bedeniyle ilgili iyi hissetmenin faydalarını tartışabilme (bilgi)" öğrenme hedefinin etkinlik kitaplarında karşılandığı belirlenmiştir. Bu konu kapsamında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf kazanımlarıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ise Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü ders kitabında herhangi bir karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları İnsan bedeni ve Gelişim temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Ergenlik ve Beden İmajı konularının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. Cinsel Anatomi ve Fizyoloji, Üreme Anatomisi ve Fizyolojisi ile Üreme konusu öğrenme hedefleri hiçbir kazanımla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar, Sınıf Rehberlik Programı ile Görsel Sanatlar dersi öğretim programı olmuştur. 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş olan 11 öğrenme hedefinin 2'sinin tam olarak, 3'ünün kısmen karşılığı bulunmuş, 6 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

15-18+ yaş grubunda İnsan Bedeni ve Gelişim kavramının öğrenme hedefleri 12. sınıf öğretim programları kazanımları Ergenlik ve Beden İmajı konularında, 11. Sınıf öğretim programında ise sadece Beden İmajı konusunda ve yalnızca Sınıf Rehberlik programı ile Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiştir. 11 ve 12. sınıf düzeylerindeki kazanımların bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından bir tutarlık gözlenememiştir.

15-18 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ile 11. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir. Bu temel kavramın Beden İmajı ile Ergenlik konularının öğrenme hedeflerinin Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabında kısmen karşılığı bulunabilmiştir. Beden İmajı konusu öğrenme hedefi Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmiş; ancak öğrenme hedefinin Görsel Sanatlar Dersi Kılavuz Kitabında karşılığı bulunamamıştır.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramında Beden İmajı konusu öğrenme hedefleri, ortak olarak 5-8 ve 15-18+ yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen hedefler olmuştur. Ergenlik konusu öğrenme hedefleri ise, ortak olarak 9-12 ve 12-15+ yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen hedefler olmuştur. En fazla öğrenme hedefleri ilişkilendirilen konular, yaş grupları arasında bir süreklilik göstermemiştir.

İnsan Bedeni ve Gelişim kavramı öğrenme hedefleriyle okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi 6. sınıf düzeyi ve özellikle Sınıf Rehberlik programı kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en az ilişkilendirilen sınıf düzeyi ise 12. sınıf düzeyi kazanımları olmuştur. İlkokul kademesi 1. sınıf düzeyi kazanımları ise bu kavramın hiçbir öğrenme hedefiyle ilişkilendirilememiştir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda MEB kazanımları Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusu öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. Bu yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen program sadece Sınıf Rehberlik Programıdır. Ayrıca yine bu yaş grubu için belirlenmiş olan 7 öğrenme hedefinin sadece 1'i tam olarak karşılanırken, 6 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. İlişkili bulunan öğrenme hedefinin "Çocuklar; neyin uygun, neyin uygunsuz dokunuş olduğunu anlamalıdır." ana fikriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedefleri daha çok; fiziksel haz, duyguları tanıma, anlama ve güvenli davranışı konu alan bilgi türündeki hedeflerdir.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusu kapsamındaki öğrenme hedefinin (Birinin ona kötü bir biçimde dokunması halinde ne yapacağını gösterebilme (beceri)) etkinlik kitabındaki karşılığında özellikle bireyin kişisel sınır ve güvenlik alanlarını (sosyal alan, kişisel alan ve mahrem alan vb.) belirleyebilmesi, kişisel alanlarının ihlali durumunda evet-hayır diyebilmesi gibi sosyal davranışları kapsadığı belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımları Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 9-12 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen program yine Sınıf Rehberlik Programı olmuştur. Ayrıca yine bu yaş grubu için belirlenmiş olan 14 öğrenme hedefinden sadece 3'ü ise kısmen ilişkilendirilebilirken, 11 öğrenme hedefi bu düzeylerdeki öğretim programlarının kazanımlarıyla hiç ilişkilendirilememiştir. İlişkili bulunan öğrenme hedeflerinin; farklı cinsel duygularını ifade etme, cinsellikle ilgili soru sorma ve cinsel birliktelikle ilgili alınan kararların gelecek planlarını nasıl etkileyebileceğinin farkında olunması ile ilgili olup bu kazanımlarda cinsellik vurgusunun olmadığı görülmektedir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedefleri daha çok; cinsellik kavramı, cinsel uyarılma ve cinsel yanıt döngüsü, cinsel birlikteliği erteleme gibi cinsel davranışlar hakkında bilinçli kararlar almayı konu alan bilgi türündeki hedeflerdir.

9-12 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanımların İlkokul ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri kitabında yer alma biçimi incelendiğinde, öğrenme hedeflerinin (Farklı cinsel duyguları ifade edebilme ve anlayabilme ve cinsellikle ilgili uygun bir dille konuşabilme (beceri); Cinselliği merak etmenin ve cinsellikle ilgili sorular sormanın doğal bir şey olduğunu kabul edebilme (tutum)) kısmen karşılığının bulunduğu belirlenmiştir. Ancak öğrenme hedeflerinde belirtilen cinsellik vurgusunun etkinliklerde yer almadığı belirlenmiştir.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımları Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusundaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 12-15 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen program Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı olmuştur. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 23 öğrenme hedefinin hiçbirinin kazanımlarda tam olarak karşılığı bulunamazken, 20 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Kısmen ilişkili bulunan öğrenme hedeflerinin; cinsel yanıtı etkileyen faktörler, cinsellikle ilgili bilinçli karar alma ve cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerileri ile ilgili olup bu kazanımlarda da

cinsellik vurgusunun olmadığı görülmektedir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedefleri daha çok; cinsel duyguların doğallığı, yaşam boyu sürebildiği, cinsel yanıt döngüsü, cinsellikle ilgili mitler, cinsel davranışlarla ilgili bilinçli karar verme ve bu konudaki riskleri bilme ve bu risklerden kaçınmayı konu alan hedeflerdir.

12-15 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaokul ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Kitabı incelenmiştir. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedeflerinin "(Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum); Cinsellikle ilgili bilinçli kararlar almanın (örneğin; cinsel anlamda aktif olup olmama ve kiminle ve ne zaman aktif olacağı konusunda bilgili ve kendine güvenli olmanın) kendi sağlığı ve iyi olma hali için önemli olduğunu anlayabilme (tutum); Bir şey karşılığında cinsel eyleme karşı çıkma konusunda kararlı iletişim ve reddetme becerisini gösterebilme (beceri)) Ortaokul ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitaplarında verilen etkinliklerle kısmen karşılandığı belirlenmiştir. Öğrenme hedeflerinde belirtilen cinsellik vurgusunun kitaplardaki etkinliklerde yer almadığı belirlenmiştir. Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusu kapsamında yer alan öğrenme hedefi (Cinsel yanıtın; hastalık, cinsel taciz, madde kullanımı ve travma gibi unsurlardan etkilenebileceğinin farkında olabilme (tutum) Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıfın bir kazanımıyla SB9.1.5.1. Tütün ürünleri, alkol ve madde kullanımının sonuçlarını değerlendirir." kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. Ancak ders kitabında madde bağımlılığı cinsel yanıt açısından ele alınmamış, madde bağımlılığının bireydeki fiziksel, sosyal, psikolojik etkileri üzerinde durulmuştur.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen program sadece Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı'dır. 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş olan 14 öğrenme hedefinin hiçbirinin kazanımlarda tam olarak karşılığı bulunamazken, 13 öğrenme hedefi ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Kısmen ilişkili bulunan öğrenme hedefinin; cinselliğin insan olmanın bir parçası olması ve iyi oluşumuzu etkilediği ile ilgili olup bu kazanımda da cinsellik vurgusunun olmadığı görülmektedir. Bu temel kavram kapsamında karşılığı bulunamayan öğrenme hedefleri daha çok cinselliğin karmaşıklığı ve çok boyutluluğu, cinselliğin bireyin sağlığı ve iyi oluşu ile ilgili sorumlukları da beraberinde getirdiği ve cinsel davranışların risklerini azaltıcı önlemleri önceden düşünmeyi konu alan hedeflerdir.

15-18+ yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedeflerinin (Cinselliğin insan olmanın bir parçası olduğunu ve iyi olma halini yükseltebileceğini kavrayabilme (tutum)) etkinlik kitabında kısmen karşılığının bulunduğu belirlenmiştir. Cinsellik ve iyi oluş ilişkisine yer verilmediği görülmektedir.

Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramının her iki konusunda da tüm yaş grupları için oldukça az ilişkilendirme yapılabilmiştir. Yaş grubu yükseldikçe bu konu alanında MEB kazanımları ile ilişkilendirmenin giderek düştüğü görülmektedir. Ayrıca, 5-8 yaş ve 12-15 yaş gruplarında Seks, Cinsellik ve Cinsel Yaşam Döngüsü konusunun öğrenme hedeflerinden hiçbiri ile öğretim programları kazanımları ilişkilendirilememiştir. Benzer şekilde 15-18+ yaş grubu için de Cinsel Davranış ve Cinsel Tepki konusunun öğrenme hedeflerinden hiçbiri ile öğretim programlarının kazanımları ilişkilendirilememiştir. İlişkili bulunan kazanımların daha çok Sınıf Rehberlik Programı/ Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı kazanımları olduğu ve bunlarında bu temel kavramın öğrenme hedefleri ile kısmen ilişkili olduğu görülmektedir.

Tüm yaş gruplarında sınıf düzeyi arttıkça Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı kapsamında yer alan öğrenme hedefleriyle kazanımların sınıf düzeylerine göre ilişkilendirilme sıklığında düzensiz bir seyir olduğu görülmektedir. Bu kavramın öğrenme hedefleri; okul öncesi eğitim programı, 1, 5, 7 ve 12. sınıf öğretim programlarının kazanımlarının hiçbiriyle ilişkilendirilemezken, tüm kademeler içinde en fazla ilkokul 3. sınıf düzeyi ve Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Temel Kavramına İlişkin Sonuçlar

5-8 yaş grubunda MEB kazanımları Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek konularındaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 5-8 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Hayat Bilgisi ve Beden Eğitimi ve Oyun öğretim programlarının yanında Okul Öncesi öğretim programı, Sınıf Rehberlik programı ve son olarak Fen Bilimleri dersinin öğretim programı olmuştur. 5-8 yaş grubu için belirlenmiş olan 8 öğrenme hedefinin 1'i tam olarak karşılanırken; 7 öğrenme hedefi ise hiç ilişkilendirilememiştir.

5-8 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının öğrenme hedefleri en fazla 1-3. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 1-3. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ve Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Okul öncesi eğitim programı kazanımlarıyla ise hiçbir öğrenme hedefinin ilişkilendirilemediği görülmektedir.

5-8 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul 2 ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı ile 1, 2 ve 3. sınıf Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlik Kılavuz Kitabı incelenmiştir. HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun Hayat Bilgisi ve Beden Eğitimi ve Oyun öğretim programının kazanımları ile ilişkilendirilen öğrenme hedefinin "İnsanların sağlıklarını korumak için neler yapabileceğini sıralayabilme (bilgi)" Hayat Bilgisi ders kitabında ve Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlik Kılavuz Kitabı'nda verilen çalışma ve etkinliklerle tam olarak karşılandığı belirlenmiştir.

9-12 yaş grubunda MEB kazanımları Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek ile HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konularındaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 9-12 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen program ise Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı (SRYP) olmuştur. 9-12 yaş grubu için belirlenmiş olan 13 öğrenme hedefinin 1'i tam olarak karşılanırken, 11'i ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

9-12 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının öğrenme hedefleri en fazla 4-7. sınıf, Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme programlarının (SRYP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyindeki öğretim programları kazanımları bu kavram kapsamında en çok HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ve Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı (SRYP) kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 4-7. sınıf düzeyi kazanımlarının Teknik Rehber'deki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından sınıf düzeyleri arasında düzensiz bir seyir gözlenmiştir.

9-12 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitapları incelenmiştir. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen Sınıf Rehberlik Programı kazanımlarına ilişkin etkinlikler incelendiğinde, kişisel haklar ve kişisel güvenlik bağlamında daha çok günlük yaşamda karşılaşılabilecek durumlara ve yönergelere ilişkin bilgilerin yer aldığı ve bu yönergelere uymanın öneminin vurgulandığı ancak gebelikle ve ailede güvenilecek bir ebeveynin belirlenmesi ile ilgili herhangi bir çalışmanın olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle, öğrenme hedefinin (Gebelik belirtileri yaşanması durumunda konuşabileceği bir ebeveynini/velisini veya güvenilir bir yetişkini belirleyebilme (beceri)) karşılanmadığı görülmektedir.

12-15 yaş grubunda MEB kazanımları Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedeflerinden en fazla HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu öğrenme hedefleriyle, en az ise Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi ile HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve

Destek konularındaki öğrenme hedefleriyle ilişkili bulunmuştur. 12-15 yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle en fazla ilişkilendirilen programlar Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı (SRYP) ile Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü (SBTK) dersi öğretim programı olmuştur. 12-15 yaş grubu için belirlenmiş olan 20 öğrenme hedefinin 3'ü kısmen karşılanırken; 17'sinin ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir.

12-15 yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının öğrenme hedefleri en az 8. sınıf ve en az ise 9. sınıf öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 8. sınıf düzeyindeki öğretim programı kazanımları bu kavram kapsamında en çok HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusunun öğrenme hedefleriyle ve özellikle Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü (SBTK) dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. 12-15 yaş grubunda sınıf düzeyi arttıkça öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen kazanım sayısı düşmüştür.

12-15 yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9. Sınıf Ders Kitabı ile Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı ve Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelendiğinde, etkinliklerin "Daha güvenli cinsellik konusunda ısrar edebilme ve güvenli olmayan cinsel pratikleri reddedebilme becerilerini gösterebilme (beceri)" öğrenme hedefini tam olarak karşıladığı belirlenmiştir. Teknik Rehber'de HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu kapsamında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi 9. sınıf "SB9.1.1.8. Bulaşıcı enfeksiyonlardan korunma yollarını açıklar." kazanımıyla ilişkilendirilen öğrenme hedeflerinin ders kitaplarında karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ yaş grubunda MEB kazanımları Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramı öğrenme hedeflerinden sadece Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. HIV ve AIDS'te Damgalanma, Bakım, Tedavi ve Destek ile HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konuları öğrenme hedefleri hiçbir kazanımla ilişkilendirilememiştir. 15-18+ yaş grubunda kazanımları öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilen program ise Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı (SRYP) olmuştur. 15-18+ yaş grubu için belirlenmiş olan 29 öğrenme hedefinin sadece 1'i kısmen karşılanırken; 28'inin ise bu düzeylerdeki kazanımlarla hiç ilişkilendirilememiştir. Yaş gruplarının düzeyi arttıkça (12-15 ve 15-18+ yaş grupları) MEB kazanımlarıyla tam olarak ilişkilendirilen öğrenme hedefi saptanamamıştır.

15-18+ yaş grubunda Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının öğrenme hedefleri sadece 11-12. sınıf öğretim programlarından yalnızca Sınıf Rehberlik ve Yönlendirme Programı (SRYP) kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu sınıf düzeyinde yer alan diğer zorunlu derslerin öğretim programlarıyla ilişkili kazanım bulunamamıştır. 11-12. sınıf kazanımları sadece Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilebilmiştir. 11 ve 12. sınıf düzeylerindeki kazanımların bu kavram kapsamındaki öğrenme hedefleriyle ilişkilendirilmesi açısından bir tutarlık gözlenememiştir.

15-18+ yaş grubu öğrenme hedeflerine yönelik olarak Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı incelenmiştir. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramının öğrenme hedeflerinin kısmen karşılandığı belirtilebilir. Etkinlik örneğinde okul ortamında kişilerin (engelli, farklı bireylerin) haklarını savunmaya yönelik davranışlarda bulunmaya yer verilirken okuldayken gebe kalan bir öğrencinin okuldan uzaklaştırılmasının insan hakkı ihlali olduğuna ilişkin bilgiye yer verilmemiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında HIV ve Diğer CYBE ile İlişkili Risklerin Anlaşılması, Tanınması ve Azaltılması konusu öğrenme hedefleri, ortak olarak 5-8 yaş ve 12-15 yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen hedefler olmuştur. Gebelik ve Gebeliğin Önlenmesi konusu öğrenme hedefleri ise, ortak olarak 9-12 ve 15-18+ yaş gruplarında en fazla kazanımla ilişkilendirilen hedefler olmuştur. En fazla öğrenme hedefleri ilişkilendirilen konular, yaş grupları arasında bir süreklilik göstermemiştir.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramı öğrenme hedefleriyle okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 11-12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en fazla ilişkilendirilen sınıf düzeyi 1-3. sınıf düzeyi ve özellikle Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun derslerinin kazanımları olmuştur. Okul öncesi eğitim kademesinden ortaöğretim kademesi 11-12. sınıf düzeyine kadar tüm sınıf düzeylerinde kazanımları en az ilişkilendirilen sınıf düzeyi ise 11-12. sınıf düzeyi kazanımları olmuştur.

Genel Sonuçlar

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde İlişkiler; Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik; Sağlık ve İyi Olma Becerileri ile Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramlarına ait öğrenme hedefleri MEB öğretim programlarının kazanımları ile büyük ölçüde ilişkilendirilmiştir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak; İnsan Bedeni ve Gelişim; Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşüktür.

9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan temel kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde Şiddet ve Şiddetten Korunma ile Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramlarına ait öğrenme hedefleri büyük ölçüde MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşük, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı ise çok düşüktür.

12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramına ait öğrenme hedefleri büyük ölçüde MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri; İlişkiler, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı düşük, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ile Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça düşük, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı ise çok düşüktür.

15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan kavramların konularına ait öğrenme hedefleri ve bu hedeflerle ilişkili bulunan MEB öğretim programlarındaki kazanım sayıları incelendiğinde tüm kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı çok düşüktür.

Bu durumda Teknik Rehber'in belirlediği temel kavramların yaş gruplarına göre gelişimsel olarak ele alınmadığı görülmektedir. Bazı temel kavramların (Örn; Şiddet ve Şiddetten Korunma, Sağlık ve İyi Olma Becerileri) öğrenme hedeflerine öğretim programlarında küçük yaş gruplarında daha fazla karşılık bulunurken aynı temel kavramların öğrenme hedeflerine karşılık bulma oranı yaş grubu yükseldikçe azalmaktadır. Ayrıca; Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramının konularına ait öğrenme hedeflerinin MEB öğretim programlarının kazanımları ile ilişkilendirilme oranı oldukça az, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının ilişkilendirme durumu ise çok azdır .

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 57'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 213 öğrenme hedefinin 68'inin, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 206 öğrenme hedefinin sadece 11'inin ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 157 öğrenme hedefinin sadece 6'sının tam olarak karşılığı bulunmuştur.

5-8 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Bunu sırasıyla Şiddet ve Şiddetten Korunma; İlişkiler; Sağlık ve İyi Olma Becerileri; İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları izlemiştir. Birer öğrenme hedefinin tam karşılığının bulunduğu temel kavramlar ise Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramları olmuştur.

9-12 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Bunu sırasıyla İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, İnsan Bedeni ve Gelişimi kavramları takip etmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel

Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarında ise bu yaş grubunda hiçbir öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunamamıştır.

12-15 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Bu kavramı sırasıyla İlişkiler, İnsan Bedeni ve Gelişim kavramları izlemiştir. Ayrıca, Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramı için bu yaş grubunda sadece bir öğrenme hedefinin tam karşılığı bulunurken Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının bu yaş grubunda hiçbir öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunamamıştır.

15-18+ yaş grubu için öğretim programlarında tam karşılığı bulunan öğrenme hedefi az olmakla birlikte en fazla (11 öğrenme hedefinin 2'si) İnsan Bedeni ve Gelişim ile Şiddet ve Şiddetten Korunma (19 öğrenme hedefinden 2'si) kavramlarının öğrenme hedeflerinin tam karşılığı bulunabilmiştir. Ayrıca İlişkiler ile Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramlarındaki öğrenme hedeflerinden birer öğrenme hedefinin öğretim programlarında tam karşılığı bulunabilmiştir. Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının öğrenme hedeflerinin ise öğretim programlarında tam karşılığı bulunamamıştır.

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 32'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 213 öğrenme hedefinin 36'sının, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 206 öğrenme hedefinin 63'ünün ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehberde yer alan 157 öğrenme hedefinin sadece 22'sinin kısmen karşılığı bulunmuştur. Toplam 717 öğrenme hedefinden sadece 153'ünün kısmen karşılığı bulunmuştur.

5-8 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramındaki öğrenme hedeflerinin (12 öğrenme hedefinin 7'si) öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Ayrıca, 5-8 yaş grubunda kısmen karşılığı bulunan öğrenme hedeflerinin ait olduğu kavramlar sırasıyla Şiddet ve Şiddetten Korunma, İlişkiler, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, Sağlık ve İyi Olma Becerileri olmuştur. Bu temel kavramlar dışında İnsan Bedeni ve Gelişim kavramında öğrenme hedeflerinin sadece birine öğretim programlarında kısmen karşılık bulunurken Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarının öğrenme hedeflerinin hiçbirine öğretim programlarında kısmen düzeyinde karşılık bulanamamıştır.

9-12 yaş grubu için öğretim programlarında en fazla (37 öğrenme hedefinin 13'ü) İnsan Bedeni ve Gelişim kavramındaki öğrenme hedeflerinin öğretim programlarında kısmen karşılığı bulunmuştur. Bu temel kavramı sırasıyla Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İlişkiler, Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma ile Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramları izlemiştir. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramında ise sadece bir öğrenme hedefi öğretim programlarında kısmen karşılık bulmuştur.

12-15 yaş grubu için en fazla (29 öğrenme hedefinin 16'sı) Sağlık ve İyi Olma Becerileri kavramının öğrenme hedefleri öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilmiştir. Bu kavramı sırasıyla İnsan Bedeni ve Gelişim, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik, İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramları izlemiştir.

15-18+ yaş grubu için en fazla (16 öğrenme hedefinin 5'i) Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramının öğrenme hedefleri öğretim programlarında kısmen karşılanmıştır. Bu temel kavramı sırasıyla İnsan Bedeni ve Gelişimi, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Sağlık ve İyi Olma Becerileri, İlişkiler, Şiddet ve Şiddetten Korunma kavramları izlenmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramlarının birer öğrenme hedefi öğretim programları kazanımlarıyla kısmen ilişkilendirilmiştir.

5-8 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 141 öğrenme hedefinin 52'sinin, 9-12 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 213 öğrenme hedefinin 109'unun, 12-15 yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 206 öğrenme hedefinin 132'sinin ve 15-18+ yaş grubunda Teknik Rehber'de yer alan 157 öğrenme hedefinin 129'unun MEB öğretim programlarında hiç karşılığı bulunmamıştır.

5-8 yaş için öğretim programlarında Cinsellik ve Cinsel Davranış kavramının 7 öğrenme hedefinden 6'sının karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı, İnsan Bedeni ve Gelişimi ile Toplumsal Cinsiyeti Anlamak kavramları izlemektedir. 9-12 yaş için öğretim programlarında; Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 37 öğrenme hedefinden 36'sının karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ve Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramları izlemektedir. 12-15 yaş için öğretim programlarında Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı kavramının 35 öğrenme hedefinden 32'sinin karşılığı bulunamamıştır. Bunu sırasıyla; Cinsellik ve Cinsel Davranış, Şiddet ve Şiddetten Korunma, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak ve Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik kavramları izlemektedir. 15-18+ yaş grubu için öğretim programlarında karşılığı bulunmayan öğrenme hedeflerinin sayısı tüm kavramlar için çok fazladır.

Teknik Rehber'deki temel kavramların konularına ait öğrenme hedeflerinden yaklaşık %20'sinin MEB öğretim programlarında tam olarak karşılığı bulunurken, yaklaşık %21'inin kısmen karşılığı bulunmuştur. Ancak, öğrenme hedeflerinin yarıdan fazlasının (%59) MEB öğretim programlarında karşılığı bulunamamıştır.

5-8 yaş grubunda İlişkiler temel kavramı, toplamda yedi ders ile, Toplumsal Cinsiyeti Anlamak temel kavramı iki ders (SRP ve HB) ile, Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramı ise sadece bir ders (SRP) ile ilişkilendirilmiştir. 9-12 yaş grubunda Sağlık ve İyi Olma Becerileri ile İnsan Bedeni ve Gelişim temel kavramları toplamda onar dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramları ise birer dersin (SRP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 12-15 yaş grubunda Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik temel kavramı toplamda on dersin kazanımları ile, İlişkiler ile Sağlık ve İyi Olma Becerileri temel kavramları toplamda sekiz farklı dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Cinsellik ve Cinsel Davranış temel kavramına ait öğrenme hedefleri iki dersin (SRP ve SBTK), Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramına ait öğrenme hedefleri ise sadece SRP dersinin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. 15-18+ yaş grubunda Toplumsal Cinsiyeti Anlamak, Şiddet ve Şiddetten Korunma temel kavramı ait öğrenme hedefleri toplamda üçer dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Sağlık ve İyi Olma Becerileri, Cinsellik ve Cinsel Davranış ile Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarına ait öğrenme hedefleri birer dersin (SRP) kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Temel kavramlarının öğrenme hedeflerinin ilişkilendirildiği dersler çok çeşitlidir, ancak Sınıf Rehberlik programı hemen hemen tüm temel kavramların ilişkilendirildiği tek programdır. Bunun yanında fen bilimleri, sosyal bilgiler, beden eğitimi ve oyun, beden eğitimi ve spor, biyoloji, sağlık bilgisi ve trafik kültürü derslerinin daha fazla öğrenme hedefi ile ilişkilendirilme potansiyeli bulunmaktadır. Ancak yapılan analizlerde bu derslerin etkili bir şekilde temel kavramların öğrenme hedeflerini karşılayamadığı görülmektedir.

Teknik Rehber'deki tüm temel kavramların öğrenme hedefleri en fazla 3 ve 4. sınıf düzeylerindeki MEB öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bunu sırasıyla 6, 2 ve 5. sınıf düzeyleri izlemiş ve en az ilişkilendirme 11-12. sınıf düzeylerinde olmuştur.

Ders kitapları analizleri genel olarak değerlendirildiğinde; öğretim programları kazanımları ile tam olarak ya da kısmen ilişkilendirilen birçok öğrenme hedefinin ders kitaplarında, öğretmen kılavuz kitaplarında ya da etkinlik kitaplarında kısmen karşılandığı ya da hiç karşılanmadığı bulunmuştur. Bu durum öğretim programlarında karşılığı bulunan tüm kazanımların ders kitaplarına aktarılırken kapsamının daraltıldığı, cinsellik konu ve kavramlarından uzak bir şekilde verildiği belirlenmiştir.

4.2. Öneriler

Bu bölümde öneriler; MEB öğretim programlarına yönelik öneriler, politika yapıcılar için öneriler ve araştırmacılar için öneriler başlıklarına göre verilmiştir.

MEB Öğretim Programlarına Yönelik Öneriler

Teknik Rehber'in tüm temel kavramlarının öğrenme hedeflerinin MEB kazanımlarıyla ilişkilendirmesinin en fazla SRP ile yapıldığı belirlenmiştir. Ancak SRP için MEB haftalık ders çizelgelerinde 8-12. sınıflarda bir ders saati ayrılırken, okul öncesinden 7. sınıfa kadar bir ders saati ayrılmamıştır. Bu nedenle bu sınıf düzeylerinde kazanımların ve bunlar için önerilen etkinliklerin ne zaman ve nasıl yapılacağı okul yönetimlerinin ve rehber öğretmenlerin sorumluluğundadır. Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile bu dersin öğretim programı ile ilişkili bulunan kazanımların sağlıklı ve etkili bir şekilde kazandırılması için SRP'ye her sınıf düzeyinde bir ders saati ayrılmalıdır. Ayrıca bu dersin kapsamına Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinde kısmen karşılık bulunan ya da hiç karşılık bulunamayan cinsellikle bağlantılı öğrenme hedeflerinin de gelişimsel olarak dahil edilmesi önerilmektedir.

Kapsamlı cinsellik eğitimi kapsamında tüm temel kavramların MEB öğretim programlarında karşılığı bulunan kazanımların sınıf düzeylerine göre dağılımı düzensiz bir seyir izlemiştir. Bu nedenle Teknik Rehber'in gelişimsel olarak belirlemiş olduğu öğrenme hedeflerinden kısmen karşılık bulunan ya da hiç karşılık bulunamayan öğrenme hedeflerinin kültürel duyarlılık, haklar ve ihtiyaçlar temelinde değerlendirilerek öğretim programlarına dahil edilmesi önerilmektedir. Bunun için öğretim programlarına dahil edilmeyen konu ve öğrenme hedeflerinin öğrencilerin bu tür konu ve durumlara hazır bulunuşluğunu sağlayacak şekilde öğretim programlarının kapsamına alınması ve öğrenme yaşantılarının bu konuların merak edildiğinde öğrenilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi önerilmektedir.

MEB öğretim programlarında Teknik Rehber'in öğrenme hedefleri ile ilişkilendirilen kazanımların MEB ders kitaplarına, etkinlik kitaplarına ya da öğretmen kılavuz kitaplarına tam olarak yansıtılmadığı, bazı kazanımların öğrenme hedefleri ile tam olarak ilişkilendirilmesine rağmen ders kitaplarına kısmen yansıtıldığı ya da hiç karşılığının bulunmadığı belirlenmiştir. Teknik Rehber'in ergenlik, karar verme, sorumlu davranış sergileme, haklarını savunma, cinsiyet farklılıkları, zorbalık, akran şiddeti, güvenli davranış gibi birçok konunun genel olarak ele alındığı ancak konunun cinsellik ile ilgili boyutlarını kapsamadığı belirlenmiştir. MEB ders kitaplarındaki metin ve çalışmaların bu öğrenme hedeflerini kapsayacak şekilde gözden geçirilmesi önerilmektedir.

İlişkiler, Değerler, Haklar, Kültür ve Cinsellik gibi temel kavramların birden çok farklı öğretim programında karşılıkları bulunurken; İnsan Bedeni ve Gelişim, Cinsellik ve Cinsel Davranış, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı temel kavramlarının öğretim programlarıyla daha az ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Bu temel kavramların farklı boyutlarının ilişkili olabileceği farklı öğretim programlarında multidisipliner bir bakış açısıyla ele alınması önerilmektedir. Bu belirlemeden hareketle, öğrenme hedeflerinden kısmen ya da hiç karşılık bulunamayanları her kademede ilişkilendirebileceği birçok öğretim programı bulunmaktadır. İlköğretim kademesinde; Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, İnsan Hakları ve Yurttaşlık, Beden Eğitimi ve Oyun, Beden Eğitimi ve Spor; ortaöğretim kademesinde; Biyoloji, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü gibi derslerin öğretim programlarında Teknik Rehber'deki öğrenme hedeflerini karşılayacak kazanım ve içeriklere daha fazla yer verilebileceği düşünülmektedir.

Politika Yapıcılar İçin Öneriler

Kapsamlı cinsellik eğitiminin Teknik Rehber'de sekiz temel kavram etrafında sınıflandırılması ve her bir temel kavramın içeriğinin farklı disiplinleri ilgilendirmesinden hareketle çocuklar ve gençler için kapsamlı cinsellik eğitimine yönelik politikalar geliştirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda bu araştırmanın sonuçlarının; Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi çeşitli resmi kurumlar, sivil toplum örgütleri, üreme sağlığı alanında çalışan ulusal-uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından oluşturulacak, çocukların ve gençlerin sağlıklı bir yaşam sürmelerini ve sağlıklı seçimler yapmalarını destekleyecek ve bu yolla onların iyi oluşlarına katkıda bulunacak politika ve eylem planlarının hazırlanmasına kaynaklık etmesi önerilmektedir.

Ailenin bireylerin gelişimindeki rol ve sorumluluklarının önemi dikkate alındığında çocuk ve gençlerin gelişim özellikleri ve ihtiyaçları temelinde ebeveynlere yönelik kapsamlı cinsellik eğitimi programları geliştirilerek onlara doğru bilgi ve becerilerinin kazandırılması konusunda etkili olacak çalışmaların düzenlenmesi önerilmektedir.

Sonraki Araştırmalar için Öneriler

MEB öğretim programlarında karşılığı bulunan Teknik Rehber'in öğrenme hedeflerinin uygulamada nasıl ele alındığı görüşmeler ve ders gözlemleri ile ortaya konularak, resmi dokümanlarda (ders kitapları, öğretim programları) bulunan öğrenme hedeflerinin uygulamaya yansıtılma durumu araştırılabilir. Böylece resmi programla uygulanan program arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konularak bu konunun uygulamadaki durumu araştırılabilir.

Öğretim programlarının uygulayıcıları olan öğretmenlerin başta rehber öğretmenler, okul öncesi eğitim, özel eğitim ve sınıf öğretmenleri olmak üzere bu kapsamlı cinsellik eğitimi alanında gerekli bilgi, beceri ve tutumlarla ne ölçüde donanmış oldukları araştırılabilir ve buna göre bu gruplara yönelik destekleyici eğitim programları geliştirebilir.

Bu araştırma kapsamında ele alınmayan ancak kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında kapsayıcılık ve hak temelli anlayıştan hareketle hafif, orta ve ağır düzeyde engeli olan çocuk ve gençlere verilen eğitim programlarındaki mevcut durumun ne olduğu araştırılabilir ve özellikle ebeveynleri, öğretmenleri ve diğer hizmet sunan kişileri bilgilendirmeye ve güçlendirmeye dönük program geliştirme çalışmaları yapılabilir.

Kaynakça

Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü [AÇSAP] (2007). Türkiye Üreme Sağlığı Programı: Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezleri CSÜS Eğitimi Modülü-Katılımcı Rehberi. Ankara. Erişim Adresi: https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/gençlik%20danışmanlık%20ve%20sağlık%20jizmet%20merkezleri%20CSÜS%20katılımcı%20rehberi.pdf

Bulut, A. (2021). Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi: Gereksinim, Kapsam, Ülkemizdeki Durum. A. Bulut (Ed.) (39-57). Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi. İstanbul: Akademik Bilimsel Araştırmalar (ABA) Yayınevi.

Cangöl, E., Karaca, P. ve Aslan, E. (2013). Engelli bireylerde cinsel sağlık. Androloji Bülteni, 53(1), 141-146.

Criniti, S., Andelloux, M., Woodland, M. B., Montgomery, O. C. & Urdaneta Hartmann, S. (2014). The State of Sexual Health Education in U.S. Medicine. American Journal of Sexuality Education, 9(1), 65-80. DOI: 10.1080/15546128.2013.854007

Çakşak, A. (2018). Ergenlerde cinsel eğitim. Journal of Institute of Economic Development and Social Researches, 4(11), 498-504.

Çalışandemir, F., Bencik, S. ve Artan, İ. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: geçmişten günümüze bir bakış. Eğitim ve Bilim, 33(150), 15-27.

Çok, F. (2003). Ergenlerin cinsel eğitimi: Bir program denemesi. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Gendel, E. S. & Bonner, E. J. (1992). Sexual disfunction, gender identity disorders and parafilias. In: Goldman H. H. (Ed) Review of General Psychiatry. Appleton and Lange. Connecticut, p.306-26.

Güçlü, A. ve Özerk, H. (2021). Türkiye'de 2000-2018 yılları arasında örgün eğitim kurumları kapsamında cinsel sağlık eğitimlerine ilişkin çalışmaların incelenmesi ve değerlendirilmesi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 18(39), 958-982.

Güdül Öz, H. ve Yangın, H. (2020). Görme engelli bireylerin cinsel sağlık ihtiyaçlarının belirlenmesi. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 20 (1), 90-108.

Gülsün, M., Ak, M. ve Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik açıdan evlilik ve cinsellik. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 1(1), 68-79.

Gürsoy, E. ve Gençalp, N. S. (2010). Cinsel sağlık eğitiminin önemi. Aile ve Toplum: Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi, 6(23), 29-36.

Hazır Bıkmaz, F. & Güler, D. S. (2007). An evaluation of health and sexuality education in Turkish elementary school curricula. Sex Education, 7 (3), 277- 292. DOI: 10.1080/14681810701448093

Kara-Ulu, N., Demir, H., Taşar, M. A. ve Dallar, Y. B. (2015). Ankara'da Düşük Sosyoekonomik Düzeyi Olan Bir Bölgede Ergenlerin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Hakkındaki Bilgi Düzeyleri. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi/ Turkish Journal of Pediatric Disease,1, 32-38. DOI:10.12956/tjpd.2014.100

Kırmızıtoprak, E., & Şimşek, Z. (2011). Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve güvenli cinsel yaşam konusunda gençlerin bilgi ve davranışlarına akran eğitiminin etkisi. TAF Preventive Medicine Bulletin, 10, 463-472.

National Guidelines Task Force [NGTS]. (2004). Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten through 12th grade. (3rd Edition). USA: Fulton Press.

Set, T., Dağdeviren, N., ve Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. Genel Tıp Dergisi, 16(3), 137-141.

Sexuality Information and Education Council of the United States [SIECUS]. (1996). Issues and answers. Fact sheet on sexuality education. SIECUS Report, 24(6), 1–4.

Tuğrul, B. ve Artan, İ. (2001). Çocukların cinsel eğitimi ile ilgili anne görüşlerinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(20), 141-149.

United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization [UNESCO]. (2009a). International Guidelines on Sexuality Education: An evidence informed approach to effective sex, relationships and HIV/STI education. France: UNESCO.

United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization [UNESCO]. (2009b) International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-informed Approach for Schools, Teachers and Health Educators. France: UNESCO.

United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization [UNESCO]. (2018) International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-informed Approach. (Revised edition) France: UNESCO.

United Nations Population Fund [UNFPA]. (2014). UNFPA Operational Guidance for Comprehensive Sexuality Education. United Nations Population Fund. Erişim adresi: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20Operational%20Guidance%20for%20CSE%20-Final%20WEB%20Version.pdf

Üstündağ, A. (2017). Cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitiminin gençler üzerinde etkisinin değerlendirilmesi. Başkent University Journal of Education, 4(1), 1-10.

World Association for Sexual Health [WAS]. (2014). Declaration of Sexual Rights. WAS Advisory Council. Erişim adresi: https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/Declaration-of-Sexual-Rights-2014-plain-text.pdf

World Health Organization [WHO]. (2001). WHO regional strategy on sexual and reproductive health: Reproductive health. Copenhagen, Denmark: WHO Press.

World Health Organization [WHO]. (2006). Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health, 28–31 January 2002. Geneva: WHO Press.
World Health Organization [WHO]. (2010). Standards for sexuality education in Europe: A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. Cologne: Federal Centre for Health Education.

Yöndem Z. D (2007). Ergenlik ve cinsel sağlık eğitimi ile ilgili grup rehberliğinin 6.sınıf öğrencilerinin bilgi ve tutumlarına etkisi. İlköğretim Online (elektronik), 6(1), 2- 10.

Yücesan, A. ve Alkaya, S. A. (2018). Okullarda göz ardı edilen bir konu: cinsel sağlık eğitimi. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25(2), 200-209.

Ekler

EK 1. Analiz Kapsamına Alınan Öğretim Programları ve Bağlantı Adresleri

MEB (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf

MEB (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-Türkçe%20Öğretim%20Programı%202019.pdf

MEB (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1-3. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20BİLGİSİÖĞRETİM%20PROGRAMI.pdf

MEB (2018). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3-8. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312311937-FEN%20BİLİMLERİ%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI2018.pdf

MEB (2018). İngilizce Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 2-8. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812411191321-İNGİLİZCE%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI%20Klasörü.pdf

MEB (2018). Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1-4. Sınıflar). https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20181023115223781-06-Beden%20Eğtimi%20ve%20Oyun%202018-124%20Eki%20ÖP.pdf.pdf

MEB (2018). Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (Ortaokul (5-8. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120201950145-BEDEN%20EGITIMI%20VE%20SPOR%20OGRETIM%20PROGRAM%202018.pdf

MEB (2018). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar). https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-GORSEL%20SANATLAR.pdf

MEB (2018). Müzik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018129173048695-1-8%20Müzik%20Öğretim%20Programı%2020180123.pdf

MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4-7. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20BİLGİLER%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI%20.pdf

MEB (2018). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5-8. Sınıf). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018130153652546-DKAB_(4-8.%20Sınıf)_DOP_%202018.pdf

MEB (2018). Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5-6. Sınıf). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018124103559587-Bilişim%20Teknolojileri%20ve%20Yazılım%205-6.%20Sınıflar.pdf

MEB (2018). Trafik Güvenliği Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4. Sınıf). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120202936103-TRAFIK%20GUVENLIGI%20OGRETIM%20PROGRAMI.pdf

MEB (2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4. Sınıf). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120202622474-INSAN%20HAKLARI%20YURTTASLIK%20VE%20DEMOKRASI%20OGRETIM%20PROGRAMI.pdf

MEB (2018). T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 8. Sınıf). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812104016155-İNKILAP%20TARİHİ%20VE%20ATATÜRKÇÜLÜK%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI.pdf

MEB (2010). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (9-12 Sınıflar). https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_10/09164821_DinKulturu_9-12.siniflar_2010.pdf

MEB (2018). Ortaöğretim Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203530835-Beden%20Egitimi%20ve%20Spor%20Dersi%20Ogretim%20Programı%20(ORTOGRT)%2020.01.2018.pdf

MEB (2018). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103715395-TÜRKDİLİEDEBİYAT%20PROGRAM.pdf

MEB (2018). Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120204014821-gorsel%20sanatlar%20dop%20(2).pdf

MEB (2018). Müzik Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar). https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201821152226520-9-12-Müzik%20Öğretim%20Programı%2020180121.pdf

MEB (2018). Ortaöğretim Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi Öğretim Programı. https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122105710864-SAĞLIK%20BİLGİSİ%20VE%20TRAFİK%20KÜLTÜRÜ%20DÖP%20pdf.pdf

MEB (2018). Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=342

MEB (2018). Ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201822142542859-T.C.%20İnkılap%20Tarihi%20ve%20Atatürkçülük%20döp.pdf

MEB (2020). Sınıf Rehberlik Programı (Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul, Ortaöğretim/Lise). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/17143025_SINIF_REHBERLYK_PROGRAMI_2020.pdf

EK 2. Analiz Kapsamına Alınan MEB Ders Kitapları, Etkinlik Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları

Ders Kitapları

MEB İlkokul Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı, (2021), Çiğdem Alemdar, Pasifik Yayınları-
Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 142'nci sırasında) kurul kararı ile 2019-2020 Öğretim Yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

MEB İlkokul Hayat Bilgisi 2. Sınıf Ders Kitabı, (2019), Dokumacı, A., Özdemir Gök, N. ve Dokumacı, Z., Milli Eğitim Yayınları, No: 6974.

MEB İlkokul Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, (2021), Çelikbaş, E., Gürel, F. ve Özcan, N., Milli Eğitim Yayınları, No: 6718.

MEB İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı, (2020), Tüysüz, S., Tuna Matbaacılık San. Ve Tic. A.Ş. Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla (listenin 25. sırasında) 2018-2019 Yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, (2021), Evirgen, Ö.F., Özkan, J. ve Öztürk, S., Milli Eğitim Yayınları, No: 7218.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, (2021), Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. Milli Eğitim Yayınları, No: 7067.

MEB İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabı, (2021), Altay, N., Ay, S., Ertek, Z. Ö., Polat, H., Selmanoğlu, E. ve Yalçın, H., Milli Eğitim Yayınları, No: 6814.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, (2019), Açıl, Ö., Güvenç, H., Hayta, A. ve Kılıç, S., Milli Eğitim Yayınları, No: 6983.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Fen Bilimleri 6. Sınıf Ders Kitabı, (2019), Demirçalı, S. ve Alkan, B., Milli Eğitim Yayınları, No: 6970.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Fen Bilimleri 7. Sınıf Ders Kitabı, (2021), Akdemir, E. ve Atasoy Çetin, D., Milli Eğitim Yayınları, No: 6971.

MEB Ortaöğretim Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü 9 Ders Kitabı, (2019), Alper, B., Can, E., Demirhan, F., Güleç, G., Yılmaz, M., Kalın Gündoğdu, Y., (Ed. Fevzi Yılmaz ve Serhat Turan), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 6775.

MEB Mastermind Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu İngilizce 8 Ders Kitabı, (2019), İlter, B., İzgi, İ., Çavuşer Özdemir, E., Türkeri Yeter, A. ve Çavuşer Yünlü, Z. T., (Ed. Binnur İlter), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 6727.

MEB İngilizce 10. Sınıf Ders Kitabı, (Count me in 10 Student's Book), (2021), Çimen, F., Taşkıran Tiğin, B., Çokçalışkan, A., Özyıldırım, N., Özdemir, M., Demir, E. ve Fındıkçı, G., (Ed. Ş. Kömür), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 7227.

MEB İngilizce 12. Sınıf Ders Kitabı, (Count me in 12 Student's Book), (2019), Çimen, F., Tiğin Taşkıran, B., Çokçalışkan, A., Özyıldırım, N. ve Özdemir, M., (Ed. Ş. Kömür). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 7042.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı, (2019), Ünlü, M., Mutlu, Ö. ve Çetinkaya, F., Milli Eğitim Yayınları, No: 6984.

Etkinlik Kitapları

MEB İlkokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri, 1. Cilt, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2021), Ed. G. Yüksel ve K. Dulkadir. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/03011848_YLKOKUL_SINIF_REHBERLYK_ETKYNLYKLERYYYY.pdf

MEB Ortaokul Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı, 1. Cilt, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2021). Ed. G. Yüksel ve K. Dulkadir. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/03012045_ORTAOKUL_SINIF_REHBERLYK_ETKYNLYKLERYYYY.pdf

MEB Ortaöğretim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri Kitabı, 1. Cilt, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2021). Ed. G. Yüksel ve K. Erişim adresi: Dulkadir.https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/03012233_ORTAOYRETYM_SINIF_REHBERLYK_ETKYNLYKLERYYYY.pdf

Öğretmen Kılavuz Kitapları

MEB Ortaöğretim Müzik Dersi 11 Öğretmen Kılavuz Kitabı, (2020), Ersöz, B. Gümüş, K., ve Alpaslan, U., (Ed. E. Akbulut). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 6611.

MEB Ortaöğretim Müzik Dersi 12 Öğretmen Kılavuz Kitabı, (2020), Kaya, F., Acar, M., Özel, M. ve Koç, S., (Ed. P. R. Şimşek). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 6612.

MEB Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi 5. Sınıf Öğretmen Rehberi, (2021), Gülbahar Güven, Y., Kalelioğlu, F., Kert, S. B., Kaplan, A., Koçak, B., İliş, E. B., Karaosmanoğlu, G., Demirci, O. G., Köse, T. ve Özgür Kaymak, Y., Milli Eğitim Yayınları, No: 6855.

MEB Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi 6. Sınıf Öğretmen Rehberi, (2021), Gülbahar Güven, Y., Kalelioğlu, F., Kert, S. B., İliş, E. B., Demirhan Kıdıman, E., Yurdakök, E. A. ve Karaosmanoğlu, G., Milli Eğitim Yayınları, No: 6856.

MEB Görsel Sanatlar Öğretmenler İçin Kılavuz (1-8. Sınıflar için), (2021), Ayaydın, A., Bilgin Kara, F., Diksoy, İ., Gökay, M., Kartopu, S., Mercin, L. ve Toktaş, P., Milli Eğitim Yayınları, No: 6813.
MEB Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi 11 Öğretmen Kılavuz Kitabı, (2020), Semiz, N., Büyükkarabacak, O., Yakar, Ş. ve Çakan, Y. G., Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 7214.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı